ÉMILE GABORIAU

Domnul Lecoq

enigma

ÉMILE GABORIAU

Domnul Lecoq

Coperta de MIHAI MĂNESCU

Émile Gaboriau
MONSIEUR LECOQ
Paris, E. Dentu, editeur, 1869

Toate drepturile asupra acestei versiuni
sînt rezervate Editurii UNIVERS

ÉMILE GABORIAU

DOMNUL LECOQ

— ediție prescurtată —

Traducere de RODICA CHIRIACESCU

București, 1986
EDITURA UNIVERS

ANCHETA

I

La 20 februarie 18..., într-o duminică, ce se nimerise tocmai duminica dinaintea postului Paştelui, către orele 11 seara, o patrulă de agenţi ai siguranţei ieşea de la postul de poliţie al vechii bariere a Italiei. Sarcina acestei patrule era să cerceteze vastul cartier cuprins între drumul ce duce de la Fontainebleau spre Sena, de la şoseaua de centură pînă la fortificaţii.

A te încumeta noaptea prin aceste locuri era un lucru atît de periculos, încît soldaţii din forturi, care primeau învoire să vină la Paris la vreun spectacol, aveau ordin să se aştepte la barieră şi să nu se întoarcă decît în grupuri. Şi asta pentru că maidanele, numeroase încă, deveneau, după miezul nopţii, tărîmul acelei scursori a societăţii, ticăloşi şi vagabonzi care se tem să se adăpostească pînă şi în cele mai mizerabile cocioabe, ca să evite chiar şi formalităţile cele mai simple.

Totul fusese încercat pentru a-i alunga pe aceşti nepoftiţi atît de primejdioşi, dar cele mai energice măsuri rămăseseră zadarnice. Supravegheaţi, hăituiţi, prigoniţi, ameninţaţi mereu de cîte o razie, ei reveneau totuşi, cu o încăpăţînare prostească, dînd ascultare nu se ştie cărei misterioase atracţii.

Rezultatul raziei era atît de uşor de prevăzut, atît de sigur, încît şeful postului strigă, pe un ton ce exprima o absolută certitudine, după patrula ce se îndepărta :

— Am să pregătesc apartamentele pentru clienţii noştri. Noroc la vînătoare şi distracţie plăcută !

Această ultimă urare era, în fond, de-a dreptul o ironie, căci timpul era cît se poate de prost.

Cu cîteva zile în urmă ninsese mult şi acum zăpada începea să se topească. Prin locurile pe unde se circulase intrai în noroi pînă la glezne. Totuşi mai era încă frig, un frig umed care te pătrundea pînă în măduva oaselor. Şi în plus ceaţa era atît de deasă, încît dacă întindeai braţul nu-ţi mai vedeai degetele.

— Ce meserie de cîine ! mormăi unul dintre agenţi.

— Într-adevăr, răspunse inspectorul care conducea patrula, mă gîndesc că dacă ai fi avut măcar treizeci de mii de franci rentă, n-ai fi fost aici.

Hohotele de rîs cu care a fost primită această glumă grosolană nu erau atît o linguşire, cît un omagiu adus unei superiorităţi recunoscute şi bine statornicite.

Într-adevăr inspectorul era unul dintre cei mai apreciaţi slujbaşi ai Prefecturii şi meritele sale erau dovedite. Nu era dotat cu o perspicacitate deosebită, dar îşi cunoştea meseria în cele mai mici amănunte, îi ştia toate dedesubturile, toate iţele şi toate tertipurile. De altfel, practica îi conferise o siguranţă de nezdruncinat, o superbă încredere în sine şi un fel de diplomaţie grosolană, care imita destul de bine abilitatea. O incontestabilă bravură se adăuga acestor calităţi şi defecte. Lua de guler pe cei mai temuţi răufăcători cu liniştea firească a unui credincios care-şi înmoaie vîrful degetelor într-un agheasmatar.

Era un bărbat de patruzeci şi şase de ani, viguros, cu trăsături dure, cu o mustaţă formidabilă şi cu ochi mici, cenuşii, sub sprîncenele stufoase. Se numea Gévrol, dar de obicei i se spunea Generalul. Porecla îi măgulea vanitatea, care nu era mică, iar subordonaţii săi nu uitau acest lucru.

Mica trupă urca pe strada Choisy : trotuarele erau relativ curate şi lumina ce venea de la micile cîrciumioare era suficientă ca să lumineze drumul.

Căci toate bodegile erau deschise. Nu există nici ceaţă, nici dezgheţ care să-i poată descuraja pe prietenii veseliei.

Prin ferestrele deschise răbufneau cînd zvonuri de glasuri, cînd valuri de muzică turbată.

În faţa anumitor localuri, Gévrol comanda : stai ! Fluiera într-un anumit fel şi aproape imediat ieşea cîte

un individ. Era un agent ce sosea la ordin. I se asculta raportul și trupa pleca mai departe.

Încetul cu încetul se apropiau totuși de fortificații. Luminile se răriseră, casele erau despărțite de întinse suprafețe virane.

— În rînd cîte unul la stînga, băieți ! ordonă Gévrol ; vom da în șoseaua spre Ivry și vom tăia astfel pe drumul cel mai scurt ca să ajungem în strada Chevaleret.

Tocmai treceau de strada Château-des-Rentiers cînd, deodată, un strigăt sfîșietor străbătu văzduhul.

La această oră și în acest loc strigătul avea o semnificație atît de îngrozitoare, încît se opriră pe dată cu toții.

— Ați auzit, Generale ? întrebă cu glas scăzut un agent.

— Da, cu siguranță că e omorît careva pe-aici pe-aproape... dar unde ? Tăcere, s-ascultăm.

Toți rămaseră nemișcați, cu urechile ciulite, ținîndu-și răsuflarea și în curînd răsună un al doilea strigăt, ce aducea mai mult cu un urlet.

— Eh ! strigă inspectorul de la siguranță, vine dinspre *Pulberărie*.

Această denumire ciudată mărturisea de la sine specificul locului respectiv și ceea ce se petrecea în mod obișnuit pe-acolo.

În limbajul colorat ce se folosea în împrejurimile Montparnassului, se zicea despre un bețivan că e „pulbere", cînd nu mai știa de el. De aici porecla de „hoți ai celor făcuți pulbere", dată acelor nemernici specializați în jefuirea sărmanilor bețivi inofensivi.

Numele nu trezi totuși nici un ecou în memoria agenților.

— Cum, continuă Gévrol ! nu cunoașteți cîrciuma ținută de bătrîna Chupin, colo, ceva mai jos, la dreapta ?... În galop și fiți atenți să nu cădeți !

Dînd exemplu, o luă el însuși la goană în direcția indicată, iar trupa îl urmă și, în mai puțin de un minut, ajunseră la o dărăpănătură cu un aspect sinistru, clădită în mijlocul maidanelor.

Era într-adevăr locul de unde se auzeau strigătele, care se înmulțiseră și fuseseră urmate de două împușcături.

Casa era închisă peste tot, dar prin deschizăturile în formă de inimioară, făcute în obloane, se filtra o lumină roșietică, de incendiu parcă.

Unul dintre agenți se năpusti la o fereastră și, ridicîndu-se în mîini, încercă să vadă prin micile deschizături în formă de inimă tăiate în obloane, ce se întîmpla înăuntru.

Gévrol alergă la ușă.

— Deschideți !... ordonă el, bătînd cu putere.

Nici un răspuns, dar se deslușea foarte bine zgomotul unei lupte înverșunate, ocări, un horcăit surd și, din cînd în cînd, suspinele unei femei.

— Înfiorător !... exclamă agentul care se ținea de oblon, e înfiorător !

Această remarcă îl hotărî pe Gévrol.

— În numele legii !... zbieră el a treia oară.

Și cum nimeni nu răspundea, se dădu înapoi, își luă avînt și cu o lovitură de umăr, de forța unei izbituri de berbece, sparse ușa.

Atunci se explică tonul îngrijorat al agentului care își lipise ochiul de deschizătura din obloane.

Încăperea scundă a *Pulberăriei* prezenta un asemenea spectacol încît toți agenții, și chiar Gévrol, rămaseseră o clipă țintuiți locului, înghețați de o spaimă de nespus.

Totul în cîrciumă mărturisea că avusese loc o luptă crîncenă, una din acele sălbatice „bătăi", care adesea însîngerează speluncile de la periferie.

Lumînările se stinseseră probabil încă de la începutul încăierării, dar un foc puternic, strălucitor, din scînduri de brad, lumina încăperea pînă în cele mai mici unghere.

Mese, pahare, sticle, obiecte de menaj, scaune desfundate erau răsturnate și aruncate unele peste altele, sparte, călcate în picioare, făcute țăndări.

Aproape de sobă, de-a curmezișul, doi bărbați erau întinși la pămînt, pe spate, cu brațele în lături, nemișcați. Al treilea zăcea în mijlocul camerei.

La dreapta, în fundul sălii, pe primele trepte ale unei scări ce ducea la etaj, stătea ghemuită o femeie. Își acoperise fața cu șorțul și gemea înăbușit.

În față, în cadrul unei uși larg deschise, ce dădea într-o altă încăpere, stătea în picioare un bărbat încordat,

palid, avînd înainte-i, pentru a se apăra, o masă grea de stejar.

Era destul de vîrstnic, de statură mijlocie, bărbos. Îmbrăcămintea, asemănătoare cu aceea a docherilor de pe cheiul Gare, era sfîşiată şi mînjită cu noroi, vin şi sînge.

Acela era, desigur, ucigaşul. Expresia feţei lui era înspăimîntătoare. Ochii îi scăpărau de o nebunie îndîrjită şi un rictus convulsiv îi contracta trăsăturile feţei. Două răni, la gît şi pe obraz, sîngerau puternic.

Cu mîna dreaptă, înfăşurată într-o batistă în carouri, ţinea un revolver cu cinci gloanţe, a cărui ţeavă era îndreptată spre agenţi.

— Predă-te !... ordonă Gévrol.

Buzele bărbatului se mişcară, dar în ciuda unui vizibil efort, nu putu să articuleze nici o silabă.

— Nu face pe nebunul, continuă inspectorul, sîntem mulţi, eşti prins ; aşa că jos armele...

— Sînt nevinovat, rosti omul cu o voce răguşită.

— Bineînţeles, dar asta nu ne priveşte.

— Am fost atacat, întrebaţi-o mai curînd pe această bătrînă ; m-am apărat, am ucis, eram în legitimă apărare!

Gestul cu care însoţi aceste cuvinte era atît de ameninţător, încît unul dintre agenţi, rămas pe jumătate afară, îl trase cu putere pe Gévrol spre el, spunîndu-i :

— Fereşte-te, Generale ! fii prudent !... Revolverul ticălosului are cinci gloanţe şi n-am auzit decît două focuri.

Dar inspectorul de la siguranţă, căruia nu-i era teamă de nimic, îşi îmbrînci subordonatul şi înaintă din nou, continuînd pe tonul cel mai calm cu putinţă :

— Nu face prostii, băiete, crede-mă ; dacă ceea ce spui e adevărat, şi se prea poate să fie aşa, nu încurca lucrurile mai mult.

O nehotărîre plină de spaimă se citi pe faţa bărbatului. Viaţa lui Gévrol atîrna de un fir de păr ; va apăsa oare pe trăgaci ?

Nu. Omul zvîrli cu putere arma la pămînt, spunînd :

— Vino să mă prinzi !

Răsucindu-se, se încordă tot, gata să se năpustească în încăperea alăturată şi să fugă printr-o ieşire pe care o ştia.

Gévrol ghicise mișcarea. Făcu și el o săritură înainte, cu brațele întinse, dar masa îl opri.

— Ah ! strigă el, mizerabilul ne scapă.

Soarta nenorocitului era însă hotărîtă.

În timp ce Gévrol parlamenta, unul dintre agenți, cel de la fereastră, dăduse ocol casei și pătrunsese prin ușa din spate. Cînd ucigașul își luă avînt, se aruncă asupra lui, îl apucă de curea și, cu o forță și o îndemînare surprinzătoare, îl îmbrînci înapoi.

Omul vru să se zbată, să reziste ; în zadar. Își pierdu echilibrul, se clătină și se răsturnă peste masa care îl apărase, murmurînd destul de tare ca să poată fi auzit de toată lumea :

— Sînt pierdut !... Vin prusacii.

Manevra simplă și hotărîtoare care asigurase victoria, îl încîntase pe inspectorul de la siguranță.

— Bine, băiatule, i se adresă el agentului, foarte bine !... Ei ! ai vocație și o s-ajungi departe, dacă vreodată o ocazie...

Se întrerupse. Toți ai săi își manifestau atît de deschis entuziasmul, încît fu cuprins de gelozie. Își văzu prestigiul amenințat și se grăbi să adauge :

— Îmi venise și mie ideea ta, dar n-am putut s-o spun, fără să nu trezesc bănuielile ticălosului.

Acest corectiv era inutil. Agenții nu se mai ocupau decît de ucigaș. Se strînseseră în jurul lui și, după ce îi legaseră mîinile, îl priponiseră strîns de un scaun.

Gévrol, de îndată ce văzu că oamenii săi își terminaseră treaba, le comandă :

— Să vedem acum ce e cu ceilalți, și faceți lumină căci focul nu mai arde.

Inspectorul începu să-i examineze întîi pe cei doi întinși pe podea, în fața sobei.

Le cercetă pe rînd pulsul, dar inimile lor nu mai băteau.

Le apropie de buze ceasul, dar geamul lui rămase limpede și strălucitor.

— Nu mai e nimic de făcut !... șopti el după mai multe experiențe, nimic, sînt morți. Ticălosul nu și-a greșit ținta. Să-i lăsăm așa, în poziția în care sînt, pînă ce vor veni cei de la justiție, și să vedem ce-i cu al treilea.

Acesta mai respira încă.

Era foarte tînăr şi purta uniforma de infanterist. Se afla în ţinută de campanie, fără arme, şi larga lui tunică cenuşie, descheiată, lăsa să i se vadă pieptul gol.

Fu ridicat cu mii de precauţii, căci la fiecare mişcare se tînguia într-un mod vrednic de milă, şi fu aşezat în capul oaselor, cu spatele sprijinit de zid.

Atunci, deschise ochii şi, cu o voce stinsă, ceru de băut.

I se aduse o cană cu apă, pe care o goli cu plăcere, respiră îndelung şi păru să-şi recapete puterile.

— Unde eşti rănit ? îl întrebă Gévrol.

— La cap, uite aici, răspunse el, încercînd să-şi ridice un braţ, ah ! ce durere !...

Agentul care îi tăiase retragerea ucigaşului se apropie şi, cu o dexteritate pe care ar fi invidiat-o şi un chirurg vechi în meserie, pipăi rana larg deschisă pe care tînărul o avea la ceafă.

— Nu e prea gravă, spuse el.

Dar tremurul buzei de jos nu avea cum să te înşele. Era clar că socotea rana foarte gravă, dacă nu chiar mortală.

— Nu se va întîmpla nimic, zise Gévrol, loviturile la cap dacă nu omoară pe loc, se vindecă într-o lună.

Rănitul zîmbi cu tristeţe.

— Mi-am încheiat socotelile, şopti el.

— Taci !...

— Ah, nu pot să n-o spun, o simt. Dar nu mă plîng. Nu am decît ceea ce merit.

La aceste cuvinte toţi agenţii se întoarseră spre ucigaş. Se gîndeau că va profita de această declaraţie pentru a-şi reînnoi protestele de nevinovăţie.

Au fost însă dezamăgiţi în aşteptarea lor : ucigaşul nu făcu nici o mişcare, cu toate cu auzise, desigur, totul.

— Iată, continuă rănitul cu un glas ce ameninţa să se stingă, tîlharul acela de Lacheneur m-a tîrît în povestea asta.

— Lacheneur ?...

— Da, Jean Lacheneur, un fost actor care m-a cunoscut cînd eram bogat... căci am avut avere, dar am mîn-

cat-o pe toată, am vrut să mă distrez... Știindu-mă fără un ban, a venit la mine și mi-a promis destui ca să încep iar viața de odinioară... Și pentru că l-am crezut, voi crăpa ca un cîine, în taverna asta !... Ah ! vreau să mă răzbun !

La această speranță pumnii i se strînseră într-o ultimă amenințare.

— Vreau să mă răzbun, mai repetă el. Știu multe, mai multe decît crede... am să spun totul !...

Se încrezuse prea mult în puterile lui. Pentru o clipă mînia îi dăduse putere, dar cu prețul vieții ce mai palpita în el.

Cînd vru să continue, nu mai putu. Deschise gura de două ori, dar din gîtlej nu-i mai ieși decît un strigăt de furie neputincioasă.

A fost ultima lui manifestare conștientă. O spumă sîngerie îi acoperi buzele, își dădu ochii peste cap, corpul îi înțepeni și o convulsie supremă îl doborî cu fața la pămînt.

— S-a sfîrșit, murmură Gévrol.

— Încă nu, răspunse tînărul agent a cărui intervenție fusese atît de utilă, dar nu are mai mult de zece minute. Nenorocitul !... Nu va mai spune nimic.

Inspectorul de la siguranță se ridicase tot atît de calm ca și cînd ar fi asistat la cea mai obișnuită scenă din lume și își scutură cu grijă pantalonii la genunchi.

— Destul... spuse el, vom afla totuși ceea ce avem interesul să știm. Flăcăul ăsta este soldat de trupă și are pe nasturii mantalei numărul regimentului !...

Un surîs fin încreți buzele tînărului agent.

— Cred că vă înșelați, Generale, răspunse el.

— Totuși...

— Da, știu, văzîndu-l îmbrăcat militar, ați presupus... Ei, bine !... nu. Nefericitul ăsta nu era soldat. Doriți pe loc o dovadă între alte zece ? Uitați-vă dacă e tuns perie, conform ordinului. Unde ați văzut soldați de trupă cu plete pînă la umăr ?

Obiecția îl ului pe General, care își reveni însă repede.

— Crezi, spuse el brusc, că sînt legat la ochi ? Ceea ce ai observat tu nu mi-a scăpat nici mie, numai că mi-am spus : iată un voinic care profită de faptul că e în permisie ca să nu se ducă la frizer.

— Numai dacă...

Dar Gévrol nu admitea să fie întrerupt.

— Destul cu vorba !... spuse el. O să aflăm tot ce s-a întîmplat. Bătrîna Chupin n-a murit, ticăloasa !

Continuînd să vorbească, se îndreptă spre bătrîna care rămăsese ghemuită cu încăpăţînare pe scară. Din momentul cînd patrula intrase nu scosese o vorbă, nu schiţase un gest şi nici nu îndrăznise să arunce o privire. Gemuse întruna, doar atît.

Cu o mişcare rapidă, Gévrol smulse şorţul cu care bătrîna îşi apărase faţa şi ea apăru astfel în starea în care o aduseseră anii, imoralitatea, mizeria, torentele de rachiu sau de alcool de coacăze : zbîrcită, sfrijită, ştirbă, răguşită, numai piele şi os, mai galbenă şi mai uscată decît un vechi pergament.

— Ridică-te !... îi ordonă inspectorul. Ah ! văicărelile tale nu mă impresionează defel. Ar trebui să fii biciuită pentru blestematele de porcării pe care le pui în băuturi şi care aprind furia demenţei în creierii beţivilor.

Bătrîna îşi roti privirea injectată prin încăpere şi se tînguí pe un ton plîngăreţ :

— Ce nenorocire !... ce-o să mă fac ! Totul e spart, sfărîmat !... Sînt ruinată.

Nu părea să-i pese decît de pierderea veselei.

— Ia să vedem, o interogă Gévrol, cum a început bătaia ?

— Vai !... nu ştiu nimic. Eram sus ca să cîrpesc nişte ţoale de-ale lui fii-miu, cînd am auzit gîlceavă.

— Apoi ?

— După cum se cuvenea, am coborît şi i-am văzut pe cei trei care sînt întinşi acolo, cum căutau pricină celuilalt, pe care l-aţi legat, bietul, nevinovat. Căci tot atît de adevărat este că e nevinovat pe cît sînt eu o femeie de treabă. Dacă fiul meu Polyte ar fi fost aici, s-ar fi aruncat între ei, dar eu, o văduvă, ce-aş putea face ? Am strigat după gardă cît am putut de tare...

După aceste mărturisiri, se aşeză din nou, gîndindu-se că spusese destul. Dar Gévrol o constrînse cu brutalitate să se ridice iar în picioare.

— Oh ! n-am terminat, spuse el, vreau şi alte amănunte.

— Care, dragă domnule Gévrol, de vreme ce n-am văzut nimic ?

Falnicele urechi ale inspectorului începură să se înroşească de furie.

— Ce-ai zice, hoaşco, spuse el, dacă te-aş aresta ?

— Ar fi o mare nedreptate.

— Şi totuşi asta se va întîmpla dacă te încăpăţînezi să taci. Am impresia că două săptămîni la Saint-Lazare îţi vor dezlega foarte bine limba.

Numele ăsta avu asupra văduvei Chupin efectul unui curent electric. Părăsi brusc tînguirile-i pline de prefăcătorie, îşi puse cu mîndrie mîinile în şolduri şi începu să-i împroaşte cu înjurături pe Gévrol şi pe agenţii lui, acuzîndu-i că vor să-i distrugă familia, căci îi şi arestaseră fiul, un băiat minunat, jurînd chiar că nu se teme de închisoare şi că s-ar simţi foarte bine să-şi sfîrşească zilele acolo, la adăpost de nevoi.

O clipă, Generalul încercă s-o reducă la tăcere pe îngrozitoarea cotoroanţă, dar trebui să recunoască a nu fi în stare, şi de altfel toţi agenţii lui rîdeau. Îi întoarse atunci spatele şi, îndreptîndu-se spre ucigaş, rosti :

— Tu, cel puţin, nu vei refuza să ne dai explicaţii.

Omul ezită un moment.

— V-am spus, răspunse el în sfîrşit, tot ce aveam de spus. V-am spus că sînt nevinovat, şi un muribund lovit de mine şi această bătrînă au confirmat spusele mele. Ce vreţi mai mult ? Cînd judecătorul mă va întreba, poate îi voi răspunde ; pînă atunci să nu mai speraţi că veţi scoate vreun cuvînt de la mine.

Era clar că omul luase o hotărîre de nezdruncinat şi asta nu trebuia să-l mire pe un vechi inspector al siguranţei.

Deseori, criminalii se opun în primul moment tuturor întrebărilor, păstrînd o tăcere absolută. Aceştia sînt cei mai experimentaţi, cei abili, cei care pregătesc nopţi albe judecătorilor de instrucţie. Ei au învăţat că un sistem de apărare nu se improvizează, că este, dimpotrivă, rezultatul răbdării şi meditaţiei, în care totul trebuie să ţină şi să se înlănţuie în mod logic. Ştiind ce importanţă extraordinară poate avea în timpul instrucţiei un răspuns

aparent nesemnificativ, smuls datorită tulburării de a fi fost prins în flagrant delict, ei tac cîştigînd timp.

Cu toate astea Gévrol ar fi insistat poate, cînd fu anunţat că „soldatul" îşi dăduse ultima suflare.

— Băieţi, spuse el, pentru că lucrurile s-au petrecut astfel, doi dintre voi trebuie să rămîn aici, iar eu voi pleca împreună cu ceilalţi. Îl voi trezi pe comisarul de poliţie şi îi voi încredinţa cazul ; va face ceea ce va crede de cuviinţă, iar noi vom acţiona în funcţie de hotărîrea luată. Oricum, voi fi acoperit. Aşa că dezlegaţi picioarele clientului nostru şi legaţi mîinile tuşei Chupin, pe care, în trecere, îi vom lăsa la post.

Toţi agenţii se grăbiră să asculte, cu excepţia celui mai tînăr dintre ei, cel care meritase laudele Generalului.

Acesta se apropie de şeful său şi, făcîndu-i semn că vrea să-i spună ceva, îl trase afară.

Cînd fură la cîţiva paşi de casă, Gévrol întrebă :

— Ce vrei de la mine ?

— Aş vrea să ştiu, Generale, ce credeţi despre acest caz ?

— Consider, băiete, că patru ticăloşi s-au întîlnit în această spelunică. Au început să se certe şi, dintr-una într-alta, au ajuns la bătaie. Unul dintre ei avea un revolver, el i-a ucis pe ceilalţi. E simplu ca bună ziua. Ucigaşul va fi judecat în funcţie de antecedentele sale şi de cele ale victimelor. Poate că societatea îi datorează mulţumiri...

— Şi consideraţi inutile cercetările, investigaţiile ?

— Absolut inutile.

— În ce mă priveşte, Generale, reluă agentul, afacerea asta nu mi se pare deloc limpede. L-aţi studiat pe ucigaş, i-aţi examinat ţinuta, i-aţi observat privirea ?... Aţi surprins, ca mine...

— Ei şi ?

— Ei bine !... mi se pare, greşesc poate ; dar cred că aparenţele ne înşală. Da, simt ceva...

— Aha !... Şi cum explici asta ?

— Cum explicaţi dumneavoastră felul în care adulmecă un cîine de vînătoare ?

Gévrol, campion al metodelor pozitiviste, ridică batjocoritor din umeri.

— Într-un cuvînt, zise el, tu ghicești aici o melodramă, aici la *Pulberărie*, la cumătra Chupin... la fel ca la teatrul Ambigu..., o întîlnire a unor domni deghizați din înalta societate. Caută băiete, caută, îți permit.

— Cum !... îmi permiteți...

— Adică îți ordon... Tu vei rămîne aici împreună cu unul dintre camarazii tăi, cel pe care o să-l alegi... Și dacă găsești ceva ce eu n-am văzut, îți permit să-mi cumperi o pereche de ochelari.

II

Agentul căruia Gévrol îi permisese o cercetare considerată inutilă era un începător în „meserie".

Se numea Lecoq. Era un tînăr de douăzeci și cinci spre douăzeci și șase de ani, aproape imberb, palid, cu buzele roșii și un păr negru, bogat și ondulat. Destul de scund, era însă bine legat și trăda la fiecare mișcare o forță puțin obișnuită.

De altfel nu se remarca prin nimic, cu excepția ochilor care, potrivit voinței sale, sclipeau sau se stingeau la fel ca raza unui far cu lumină intermitentă, și a nasului, ale cărui nări largi, cărnoase, aveau o mobilitate surprinzătoare.

Fiul unei familii bogate și onorabile din Normandia, Lecoq primise o bună și solidă educație. Începuse să studieze dreptul la Paris, cînd, în aceeași săptămînă, primise o lovitură după alta : moartea tatălui, complet ruinat, și apoi a mamei, care nu-i supraviețuise decît cîteva ore.

De acum înainte era singur pe lume, fără mijloace de întreținere..., și trebuia să trăiască. Avu tăria să se aprecieze la adevărata valoare : nu reprezenta nimic.

Pentru diploma de bacalaureat, Universitatea nu-ți acordă titluri de rentă viageră. O lipsă, ce-i drept. La ce-i folosea orfanului ceea ce învățase la liceu ?

Invidie soarta acelora care, avînd o meserie, pot să intre cu îndrăzneală la primul patron și să-i spună : Vreau să-mi dați de lucru.

Aceia muncesc şi mănîncă.

Ca să-şi cîştige pîinea încercă toate meseriile rezervate amăriţilor. Meserii ingrate !... Există o sută de mii de asemenea amăriţi la Paris.

Nu contează !... A dat dovadă de energie. A predat lecţii şi a copiat registre pentru un avocat. Într-o zi a încercat ceva nou ; luna următoare oferea la domiciliu cărţi vechi ale unei librării. A fost apoi curtier de anunţuri, pedagog, agent de asigurare, comisionar...

Obţinu apoi o slujbă pe lîngă un astronom ce reprezenta o autoritate, baronul Moser. Pentru o sută de franci pe lună îşi petrecea zilele retranscriind pe curat calcule ameţitoare.

Începu însă să-şi piardă curajul. După cinci ani se afla în aceeaşi situaţie. Cînd trecea în revistă speranţele neîmplinite, încercările zadarnice, umilinţele îndurate, era cuprins de furie.

Trecutul fusese trist, prezentul aproape de nesuportat, viitorul ameninţa să fie îngrozitor.

Condamnat la lipsuri continui, încercă cel puţin să scape de mizeriile realităţii, refugiindu-se în visare.

Într-o zi nu se putu abţine să nu-i expună patronului său un plan pe care îl concepuse şi îl pusese la punct şi care i-ar fi permis să umfle pe loc cinci sau şase milioane de franci de pe pieţele de la Londra şi Paris. Nu era nevoie decît de două scrisori şi o telegramă pentru ca jocul să fie jucat. Fără să rişte vreun eşec sau vreo bănuială.

Astronomul, uluit de simplitatea procedeului, îl admiră. Dar după ce se gîndi, socoti că nu e prudent să păstreze lîngă el un secretar atît de ingenios. Drept care, a doua zi, îi dădu salariul pe o lună şi îl concedie, spunîndu-i :

— Cînd ai aptitudinile tale şi eşti sărac, devii sau un hoţ celebru sau un poliţist ilustru. Alege.

Lecoq plecă nelămurit, dar cuvintele astronomului îi încolţiră în minte.

— De altfel, îşi spuse, de ce să nu urmezi un sfat bun?

Întrevăzu o utilă şi onorabilă întrebuinţare a ingeniozităţii deosebite cu care fusese înzestrat, o existenţă plină

de emoţii şi de lupte pasionate, de aventuri inedite şi, la capătul acestora, celebritatea.

Pe scurt, era mînat de vocaţie. Pînă într-atît încît săptămîna următoare, graţie unei scrisori de recomandare din partea baronului Moser, era angajat la Prefectură, în calitate de ajutor la serviciul de siguranţă.

La început fu cumplit de dezamăgit. Întrevăzuse rezultatele, nu mijloacele de a le obţine. Surpriza sa a fost aceea a unui naiv iubitor de teatru care pătrunde pentru prima dată în culise şi vede de aproape decorurile şi trucurile care de departe te orbesc.

Poseda însă entuziasmul şi zelul omului care se simte în elementul lui. Perseveră, ascunzîndu-şi dorinţa de a parveni în spatele unei false modestii şi încrezîndu-se în întîmplarea care, mai devreme sau mai tîrziu, va face să iasă la lumină superioritatea sa.

Ei bine !... ocazia pe care şi-o dorea cu atîta ardoare, pe care o urmărea de luni întregi, tocmai o găsise, credea el, la *Pulberărie*.

În timp ce era agăţat la fereastră, văzu, ca într-o străfulgerare a ambiţiei sale, cheia succesului.

Nu fusese la început decît un presentiment. Curînd deveni o ipoteză, apoi o convingere bazată pe fapte concrete care le scăpaseră tuturor, dar pe care el le adunase şi le notase.

Soarta se decidea în favoarea lui ; îşi dădu seama de asta văzîndu-l pe Gévrol neglijînd cele mai elementare formalităţi şi auzindu-l că declară pe un ton peremptoriu, ce nu suferea nici o replică, faptul că este necesar să se atribuie acest triplu asasinat uneia dintre acele încăierări sălbatice atît de des întîlnite între vagabonzii din împrejurimile barierei.

Du-te, gîndi el, umblă, încurcă-te, încrede-te în aparenţe, pentru că n-ai ştiut să descoperi nimic dincolo de ele. Am să-ţi demonstrez că „teoria" mea fără experienţă valorează mai mult decît practica ta îndelungată.

Învoirea pe care o obţinuse era un prim triumf şi de cel mai bun augur ; ştiu însă să se prefacă şi, cu tonul cel mai detaşat, îl rugă pe unul dintre colegi să rămînă cu el.

Apoi, pe cînd ceilalţi se pregăteau să plece, se aşeză pe colţul unei mese, străin în aparenţă de tot ceea ce se

petrecea în jurul lui, neîndrăznind să ridice capul, atît de tare se temea să nu-şi trădeze bucuria, atît de mult tremura să nu i se citească în ochi proiectele şi speranţele.

Lăuntric era devorat de nerăbdare. Dacă ucigaşul se supusese de bună voie precauţiilor luate ca să nu poată evada, trebuiră în schimb să intervină patru agenţi ca să lege mîinile văduvei Chupin, care se zbătea şi urla ca şi cînd ar fi ars-o de vie.

— Nu mai termină odată ! îşi spunea Lecoq.

Terminară totuşi. Gévrol dădu ordinul de plecare şi ieşi ultimul, după ce îi adresă subordonatului său un ironic rămas bun.

Acesta nu răspunse. Înaintă pînă în pragul uşii pentru a se asigura că patrula se îndepărtează cu-adevărat.

Îl treceau fiorii la ideea că Gévrol ar putea să reflecteze, să se răzgîndească şi să se întoarcă pentru a pune mîna pe această afacere, după cum avea dreptul.

Temerile sale fură neîntemeiate. Puţin cîte puţin zgomotul paşilor se stinse, strigătele văduvei Chupin se pierdură în noapte. Nu se mai auzea nimic.

Atunci Lecoq se întoarse înăuntru. Nu mai trebuia să-şi ascundă bucuria, ochii îi străluceau. La fel ca un învingător care ia în stăpînire un imperiu, lovi cu piciorul în podea, strigînd :

— Şi acum, între noi doi !...

III

Avînd acordul lui Gévrol să-şi aleagă colegul care să rămînă împreună cu el la *Pulberărie,* Lecoq se adresase celui pe care îl considera cel mai puţin inteligent. Nu făcea asta pentru că s-ar fi temut că va trebui să împartă foloasele unui succes, ci pentru că era necesar să aibă la îndemînă un ajutor de care, la nevoie, să se facă ascultat.

Acesta era un om cumsecade, de cincizeci de ani, care, după ce fusese un timp la cavalerie, intrase la Prefectură. Nu era nici prea viguros, nici prea zelos. Cînd i se dădea un ordin îl executa milităreşte, aşa după cum îl înţelegea. Atîta pagubă dacă îl înţelegea greşit ! Îşi făcea

meseria orbește, la fel ca un cal bătrîn care se învîrte în manej. Odinioară i se știa numele, apoi fusese uitat. Acum i se spunea taica Absint.

Ca de obicei, nu remarcă nici entuziasmul, nici accentele de triumf ale tovarășului său.

— Pe legea mea ! i se adresă el, de îndată ce rămaseseră singuri, ai avut o idee grozavă reținîndu-mă aici, și-ți mulțumesc. În timp ce tovarășii noștri își vor petrece noaptea bîjbîind prin zăpadă, am să trag un pui de somn.

Lecoq îl întrerupse cu un gest maiestuos.

— Scoate-ți asta din minte, taică Absint, zise el, nu sîntem aici să căscăm gura, ci să culegem informații, să ne dedicăm unor cît mai minuțioase cercetări și să încercăm să strîngem indicii... Peste cîteva ore vor veni comisarul de poliție, medicul și judecătorul de instrucție ; vreau să am un raport pe care să-l prezint.

Aceste cuvinte părură să-l nemulțumească pe bătrînul agent

— Ei bine ! La ce bun !... strigă el. Îl cunosc pe General. Cînd se duce să-l vadă pe comisar, ca în seara asta, e sigur că nu mai e nimic de făcut. Crezi că ai să descoperi ceva acolo unde el n-a văzut nimic ?...

— Cred că Gévrol se poate înșela la fel ca toată lumea. Cred că s-a încrezut prea ușor în ceea ce i s-a părut a fi evident ; pot să jur că afacerea asta nu e ceea ce vrea să pară și sînt sigur că, dacă ai vrea, am descoperi ce se ascunde după aparențe.

În ciuda vehemenței tînărului polițist, bătrînul agent fu atît de puțin impresionat, încît căscă gata să-și rupă fălcile și spuse :

— Poate că ai dreptate, dar eu unul mă arunc în pat. Asta să nu te împiedice să cauți ; dacă găsești ceva să mă trezești.

Lecoq nu dădu vreun semn de nerăbdare și, de fapt, nici nu se neliniștea. Făcea doar o încercare.

— O să-mi acorzi totuși un moment, reluă el. În cinci minute, după ceas, mă oblig să te fac să înțelegi misterul pe care îl bănuiesc aici.

— Fie, cinci minute.

— În rest, eşti liber, taică. Numai că e clar că dacă acţionez singur voi încasa singur gratificaţia pe care orice descoperire o aduce în mod sigur.

La cuvîntul gratificaţie bătrînul poliţist ciuli urechea. Şi avu orbitoarea imagine a unui număr infinit de sticle pline cu lichidul verde, al cărui nume îl purta.

— Convinge-mă deci, spuse el, aşezîndu-se pe un scaun pe care îl ridicase de jos.

Lecoq, rămas în picioare, se proţăpi în faţa lui.

— Pentru început, întrebă el, ce este după părerea ta acest individ pe care l-am arestat ?

— Probabil un docher sau unul care strînge vechituri.

— Adică un om aparţinînd celei mai umile condiţii sociale şi care, în consecinţă, n-a primit nici o educaţie.

— Exact.

Aţintindu-şi privirea în ochii tovarăşului său, Lecoq continuă :

— Ei bine !... ce-mi vei răspunde dacă îţi dovedesc că acest individ a primit o educaţie aleasă, chiar rafinată ?...

— Voi răspunde că asta-i extraordinar, voi răspunde... dar prost ce sînt, n-ai să-mi dovedeşti asta niciodată...

— Ba da, şi foarte uşor. Îţi aminteşti de cuvintele pe care le-a rostit căzînd, atunci cînd l-am împins ?

— Parcă le-aud. A spus : „Vin prusacii !"

— Bănuieşti ce a vrut să spună ?

— Ce întrebare !... Am înţeles foarte bine că nu-i plac prusacii şi că a crezut că ne înjură zdravăn.

Lecoq se aştepta la acest răspuns.

— Ei bine, taică Absint, rosti el plin de gravitate, n-ai înţeles, ah ! nimic din ceea ce a vrut să spună. Şi dovada că acest om are o educaţie mult superioară condiţiei lui aparente este că tu, un bătrîn pişicher, nu i-ai prins nici intenţia, nici gîndul. Fraza asta a fost pentru mine ca o rază de lumină.

— Eşti puţin cam prea tînăr ca să înşeli un bătrîn ca mine. Nu-mi plac cei ce fac glume proaste...

— O clipă !... îl întrerupse Lecoq, să mă explic. Ai auzit, desigur, vorbindu-se despre o formidabilă bătălie care a însemnat unul dintre cele mai îngrozitoare dezastre pentru Franţa, bătălia de la Waterloo ?

— Nu văd ce legătură...
— Răspunde totuşi.
— Ei bine, da !
— Bun ! Trebuie să ştii, taică Absint, că balanţa victoriei se aplecase întîi de partea Franţei. Englezii începuseră să dea semne de slăbiciune şi Împăratul apucase să strige : „Ai noştri sînt !" cînd, deodată, în dreapta, puţin în spate, se zăriră trupe care înaintau. Era armata prusacă. Bătălia de la Waterloo era pierdută !

În viaţa sa respectabilul moş Absint nu mai făcuse eforturi atît de mari ca să înţeleagă ceva. Ele n-au fost însă zadarnice, căci se ridică pe jumătate şi, pe tonul pe care probabil că strigase Arhimede : „Am găsit !", el strigă :

— Am înţeles !... Cuvintele individului erau o aluzie.

— Tu ai spus-o, aprobă Lecoq. Dar n-am terminat. Împăratul a fost consternat de apariţia prusacilor pentru că din partea aceea el îl aştepta pe unul dintre generalii săi, pe Grouchy, cu 35 000 mii de soldaţi. Deci, dacă aluzia individului este exactă şi completă, el aştepta nu un duşman, care să întoarcă situaţia împotriva lui, ci un prieten... Trage concluziile.

Foarte impresionat, dacă nu chiar convins, vrednicul bătrîn îşi holbă ochii, îngreunaţi de somn cu o clipă mai înainte.

— Iisuse ! şopti el, povesteşti astea într-un fel !... Dar, într-adevăr, îmi amintesc, ai văzut ceva prin deschizăturile din oblon.

Tînărul poliţist clătină din cap negînd.

— Pe onoarea mea, se jură el, n-am văzut decît lupta dintre ucigaş şi bietul nenorocit îmbrăcat în soldat. Atenţia mi-a fost atrasă numai de aceste cuvinte.

— Uluitor !... repetă bătrînul agent, de necrezut, uimitor !...

— Aş adăuga că meditînd, mi-am întărit bănuielile. M-am întrebat, de exemplu, de ce acest om, în loc să fugă, ne-a aşteptat şi a rămas acolo, în faţa uşii aceleia, discutînd...

Dintr-o săritură taica Absint fu în picioare.

— De ce ? îl întrerupse el. Pentru că avea complici şi voia să le lase timp să fugă. Ah !... înţeleg totul.

Un surîs triumfător flutură pe buzele lui Lecoq.

— Iată ce mi-am spus şi eu, reluă el. Şi acum e uşor să ne verificăm bănuielile. Afară e zăpadă, nu-i aşa ?...

N-a fost nevoie de nimic mai mult. Bătrînul agent luă o lumînare şi, urmat de tovarăşul său, fugi la uşa din dos a casei care dădea într-o mică grădină.

În acel loc ferit, dezgheţul era în întîrziere şi pe covorul alb al zăpezii numeroase urme de paşi apăreau ca tot atîtea pete negre.

Fără să ezite, Lecoq se aruncase în genunchi ca să le examineze de aproape ; se ridică aproape imediat.

— Urmele astea n-au fost lăsate de paşii unui bărbat !... Au fost şi femei !...

IV

De acum înainte, mai mult decît tînărul său tovarăş, veteranul căpătase certitudinea că Gévrol se înşelase şi rîdea dispreţuitor.

Auzindu-l pe Lecoq afirmînd că nişte femei asistaseră la oribila scenă din *Pulberărie* bucuria lui nu mai avu margini.

— Grozavă afacere !... exclamă el, excelentă afacere !...

Lecoq nu catadicsi să răspundă. Rămăsese în pragul uşii, cu spatele rezemat de canatul acesteia, cu mîna la frunte, nemişcat ca o statuie.

Descoperirea pe care tocmai o făcuse şi care îl încîntase pe taica Absint, pe el îl consternase. Asta însemna că i se înecau toate speranţele, că ingeniosul eşafodaj construit de imaginaţia sa pe baza unui singur cuvînt se prăbuşea.

Nu mai exista nici un mister şi, plecînd de aici, nu va mai exista nici o anchetă plină de triumf, nici o celebritate cîştigată de la o zi la alta, graţie unei lovituri de trăsnet !

Prezenţa a două femei în acest loc, în această speluncă, motiva totul într-un mod cît se poate de obişnuit

și de vulgar. Ea explica bătaia, mărturia văduvei Chupin, declarația falsului soldat muribund. Atitudinea ucigașului devenea lesne de înțeles. Rămăsese ca să acopere fuga celor două femei ; se predase ca să împiedice prinderea lor, act de cavalerească galanterie, atît de obișnuit temperamentului francezilor, firesc și în cazul celor mai amărîți ticăloși ai periferiilor.

Rămînea acea aluzie atît de neașteptată la bătălia de la Waterloo. Dar ce mai dovedea ea acum ? Nimic.

În timp ce Lecoq învîrtea și răsucea în minte toate aceste probabilități, taica Absint devenise nerăbdător.

— O să rămînem pironiți aici pînă o să ne crească frunze ? Ne oprim tocmai în momentul în care cercetările noastre dau rezultate atît de strălucite ?...

Rezultate strălucite !... Aceste cuvinte îl răniră pe tînărul polițist ca și cea mai amară ironie.

— Ah ! lasă-mă în pace !... zise el cu brutalitate, și mai ales nu păși în grădină, ai să strici urmele.

Străbătu deîndată cîrciuma, urmat în continuare de bătrînul său coleg, și începu să examineze locul din preajma ușii sparte de Gévrol.

Zadarnică trudă ! Nu mai rămăsese decît foarte puțină zăpadă și atîta lume trecuse și o călcase în picioare, încît nu se mai deslușea nimic.

Ce decepție după o atît de îndelung nutrită speranță !...

Lecoq plîngea aproape de furie. Vedea amînîndu-se la nesfîrșit șansa capricioasă pe care o pîndise cu atîta înfrigurare.

— Hai !... șopti el atît de încet, încît să nu fie auzit, trebuie să știi să-ți recunoști înfrîngerea. Generalul avea dreptate, nu ești decît un prost.

Dar nu asta era și părerea lui taica Absint.

— Ei bine, băiete, spuse el, ai înnebunit ! Mi se pare că am pierdut destul timp. Cei de la justiție vor sosi în cîteva ore ; ce raport le vom prezenta ?... Dacă ai chef să caști gura, voi acționa singur...

Oricît de întristat ar fi fost, tînărul polițist nu se putu abține să nu zîmbească. Își recunoștea înflăcărarea de mai înainte. Bătrînul era cel care devenea acum întreprinzător.

— La treabă, deci ! suspină el, cu atitudinea celui care, prevăzînd un eşec, doreşte cel puţin să nu aibă ce să-şi reproşeze.

Numai că era anevoios să mergi noaptea după urmele de paşi la lumina tremurătoare a unei lumînări, pe care cea mai uşoară adiere poate s-o stingă.

— E imposibil, spuse Lecoq, să nu existe vreun felinar în cocioaba asta. Totul e să-l găseşti.

Cotrobăiră şi găsiră, într-adevăr, la etajul întîi, chiar în camera văduvei Chupin, un felinar gata pregătit, atît de mic şi de bine îngrijit, încît cu siguranţă că nu era destinat unor întrebuinţări cinstite.

— O adevărată unealtă de borfaş, chicoti taica Absint.

În tot cazul, agenţii recunoscură că unealta era foarte potrivită, atunci cînd, întorcîndu-se în grădină, începură metodic investigaţiile.

Avansau încet, cu precauţii infinite.

Bătrînul agent, în picioare, încerca să orienteze cît mai bine raza felinarului spre locul indicat de Lecoq, iar acesta, în genunchi, studia urmele cu atenţia unui ghicitor care se străduieşte să citească viitorul în palma unui client bogat.

Un nou examen îl asigură pe Lecoq că văzuse bine. Era evident că două femei părăsiseră *Pulberăria* pe această ieşire. Cu siguranţă că ele se năpustiseră în goană, după cum rezulta nu numai după lungimea paşilor, dar şi după felul în care aceştia erau dispuşi.

Diferenţa dintre urmele lăsate de cele două fugare era de altfel atît de evidentă, încît îi sări în ochi chiar şi lui taica Absint.

— Iisuse !... şopti el, una dintre muierile astea uşuratice poate să se mîndrească cu un picioruş drăgălaş.

Şi avea dreptate. Una din urme trăda un picior micuţ, cochet, îngust, strîns în ghetuţe elegante, cu tocul înalt, cu talpă fină, deosebit de strîmte.

Cealaltă arăta un picior gros, scurt, care se lăţea spre vîrf, încălţat cu pantofi solizi, fără toc.

Toate astea nu însemnau prea mult. Era însă suficient ca să-i redea lui Lecoq toate speranţele ; atît de uşor admite omul o ipoteză care îi justifică dorinţele.

Tremurînd de neliniște, se tîrî pe zăpadă preț de vreun metru pentru a analiza alte urme, se aplecă și pe dată lăsă să-i scape o exclamație cît se poate de grăitoare.

— Ce e ? întrebă cu vioiciune bătrînul polițist, ce ai văzut ?

— Privește tu însuți, taică, uite, acolo...

Bătrînelul se aplecă și surpriza lui se dovedi atît de puternică, încît fu pe ce să scape felinarul din mînă.

— Oh !... exclamă el cu o voce gîtuită, un pas de bărbat !...

— Exact. Și vlăjganul avea niște cizme uriașe. Ei, ce mai urmă ! Clară, precisă !... Poți să-i numeri cuiele.

Vrednicul bătrînel își scărpină furios o ureche, ceea ce dovedea un mod propriu de a-și îmboldi inteligența-i trîndavă.

— Mi se pare însă, se încumetă el în sfîrșit, că individul nu ieșea din acest local al nenorocirii.

— La naiba !... direcția pașilor o spune îndeajuns. Nu, nu ieșea, venea încoace. Numai că n-a trecut de acest loc în care sîntem acum. Înainta în vîrful picioarelor, cu gîtul întins, ciulind urechea. Cînd, ajuns aici, a auzit un zgomot... a fost cuprins de spaimă și a luat-o la goană.

— Sau, poate, femeile tocmai ieșeau cînd el sosea, și atunci...

— Nu. Femeile ieșiseră din grădină în momentul în care el a pătruns aici.

— Asta, spuse bătrînul, nu se poate ști.

— Totuși, o știu, și într-un mod foarte concret. Te îndoiești, taică !... Asta pentru că ochii tăi îmbătrînesc. Apropie puțin felinarul și vei constata că acolo..., acolo unde ești acum, omul nostru și-a pus cizma lui mare chiar peste urma mai delicată lăsată de una dintre femei, ștergînd-o pe trei sferturi.

Dovada concretă și de netăgăduit îl uimi peste măsură pe bătrînul polițist.

— Acum, continuă Lecoq, pasul acesta este oare al complicelui în care își pusese speranța ucigașul ?... Nu e oare al vreunui vagabond de pe maidan, care a fost atras de împușcături ?... Asta trebuie să știm... și o vom afla. Vino !...

O împrejmuire de șipci încrucișate, puțin mai înaltă de un metru, destul de asemănătoare acelora care apără accesul spre calea ferată, despărțea maidanul de grădinița văduvei Chupin.

Cînd Lecoq ocolise circiuma pentru a-i tăia retragerea ucigașului, el se izbise de această barieră și, tremurînd că va sosi prea tîrziu, o escaladase, fără a se întreba măcar dacă există vreo ieșire, spre marea pagubă a pantalonilor săi.

Exista însă una. O portiță ușoară, din aceleași șipci, răsucindu-se într-un fel de balamale din sîrmă groasă, susținută de un stîlp de lemn, permitea să se intre sau să se iasă pe-acolo.

Ei, bine ! Pașii ce lăsaseră urme pe zăpadă i-au condus pe agenții de la siguranță direct spre această portiță.

Acest amănunt îi sări în ochi tînărului polițist. El se opri brusc.

— Oh !... șopti ca pentru sine, cele două femei nu veneau în seara asta prima dată la *Pulberărie*.

— Crezi, băiete ? îl întrebă taica Absint.

— Sînt aproape sigur. Cum să bănuiești existența ieșirii dacă nu ești obișnuit cu această magherniță ? Au observat-o în noaptea asta întunecoasă, pe ceața asta deasă ? Nu, căci eu care am, fără să mă laud, ochi buni n-am văzut-o...

— Asta-i adevărat !...

— Femeile astea două s-au îndreptat totuși spre ea fără nici o ezitare, fără nici un ocol, în linie dreaptă ; și reține că a fost necesar să traverseze grădina de-a curmezișul.

— Pe legea mea ! spuse veteranul, ai un fel ciudat de a proceda. Nu ești decît un recrut, eu sînt unul dintre cei mai bătrîni, am asistat în viața mea la mai multe anchete decît anii pe care-i ai tu și niciodată n-am văzut...

— Ajunge !... îl întrerupse Lecoq, o să vezi multe altele. De exemplu, pentru început pot să-ți spun că dacă femeile cunoșteau poziția exactă a portiței, bărbatul n-o știa, decît din auzite...

— Nu mai spune !...

— Asta se poate demonstra, taică ! Tu, care ești vicean, studiază urmele găliganului ăstuia și vei recunoaște

că, în timp ce venea încoace, s-a abătut al naibii de mult. Era atît de nesigur, încît pentru a găsi portița a fost obligat s-o caute, cu mîinile întinse... și degetele lui au lăsat urme pe stratul subțire de zăpadă de pe gard.

Ieșiră apoi din grădiniță și porniră după urmele care urcau spre șoseaua de centură, îndreptîndu-se totodată spre dreapta, în direcția străzii Patay.

Nu era deloc nevoie de o atenție încordată. De la căderea ultimei zăpezi, nimeni, în afara fugarilor, nu se aventurase prin aceste pustietăți. Chiar și un copil ar fi putut merge de-a lungul urmelor, atît erau de clare și de distincte.

Patru urme, foarte diferite, alcătuiau pista : două aparțineau femeilor, iar celelalte două, una dus și alta întors, erau lăsate de bărbat.

Uneori, acesta din urmă călcase chiar peste urmele celor două femei, ștergîndu-le pe jumătate, astfel încît nu putea să existe vreo îndoială în privința momentului exact al serii cînd venise să pîndească.

La vreo sută de metri de *Pulberărie*, Lecoq îl luă brusc de braț pe bătrînul său coleg.

— Oprește-te !... ordonă el, ne apropiem de un loc interesant ; întrevăd indicii concrete.

Locul era un șantier părăsit, sau mai curînd depozitul unui antreprenor de construcții. Se găseau aici, trîntite și după bunul plac al căruțașilor, cantități enorme de blocuri de piatră, unele prelucrate, altele în stare brută, și o mare cantitate de lemne cioplite grosolan. În fața unei asemenea bîrne, a cărei suprafață fusese șteargă, toată urmele se întîlneau, se amestecau, se confundau.

— Aici, zise tînărul polițist, fugarele noastre s-au întîlnit cu bărbatul și au ținut sfat. Una dintre ele, cea care are piciorul atît de mic, s-a așezat.

— Chestia asta trebuie s-o controlăm amănunțit, spuse pe un ton complice taica Absint.

Tovarășul său întrerupse scurt aceste veleități de verificare.

— Tu, bătrîne, îi spuse el, o să-mi faci plăcerea să stai liniștit ; dă-mi felinarul și nu te mișca de aici...

Tonul reținut al lui Lecoq devenise dintr-o dată atît de poruncitor, încît bătrînul nu îndrăzni să i se opună. Ră-

mase țintuit locului, nemișcat, mut, plouat, ca soldații cînd sînt de planton, urmărind curios și uluit mișcările colegului său.

Acesta se ducea, venea, se învîrtea în cerc, se îndepărta, revenea din nou, fugind sau oprindu-se, fără să aibă vreun motiv evident ; pipăia, cerceta, întreba totul : pămîntul, lemnele, pietrele, pînă și cele mai neînsemnate lucruri ; cînd în picioare, dar cel mai adesea în genunchi, culcat pe burtă, cu fața atît de aproape de pămînt încît respirația-i ar fi trebuit să topească zăpada. Toate aceste mișcări erau însoțite de gesturi ciudate, asemănătoare acelora ale unui nebun, întrerupte de înjurături sau de chicoteli, de exclamații de ciudă sau de încîntare.

În sfîrșit, după un sfert de oră de asemenea bizare exerciții, se întoarse lîngă taica Absint, puse felinarul pe o bîrnă, își șterse mîinile cu batista și spuse :

— Acum știu totul.

— Oh !... poate e prea mult spus.

— Cînd spun totul înțeleg tot ceea ce are legătură cu acest episod dramatic care acolo, la văduva Chupin, s-a terminat cu vărsare de sînge. Acest maidan acoperit cu zăpadă seamănă cu o imensă pagină albă în care oamenii pe care îi căutăm și-au înscris nu numai mișcările și faptele, ci chiar mai mult, gîndurile ascunse, speranțele și temerile care îi însuflețeau. Ce-ți spun, tăicuțule, aceste amprente efemere ? Nimic. Pentru mine ele sînt la fel de vii ca și cei care le-au lăsat, ele vibrează, vorbesc, acuză !... Iată deci, urmă Lecoq, scena pe care am citit-o. În timp ce ucigașul se afla la *Pulberărie*, împreună cu cele două femei, tovarășul său, am să-l numesc complice, vine să-l aștepte aici. Acesta e un om mai în vîrstă, înalt — are pe puțin un metru optzeci — pe cap cu o șapcă dintr-un material moale, îmbrăcat cu un palton maro dintr-un postav bucălat, căsătorit probabil, căci poartă o verighetă la degetul mic al mîinii drepte...

Gesturile disperate ale bătrînului său coleg îl obligară să se oprească.

Această descriere a semnalmentelor unui individ a cărui existență abia fusese demonstrată, aceste amănunte precise enunțate pe un ton foarte sigur, răsturnau toate părerile lui moș Absint și-i reînnoiau uluiala.

— Nu e bine, bombăni el, asta nu-i frumos. Îmi vorbești de gratificație, iau lucrurile în serios, te ascult, fac tot ce zici... și iată că îți bați joc de mine. Găsim o urmă și în loc să ne continuăm drumul te oprești să-mi înșiri baliverne...

— Vorbesc serios, răspunse tînărul polițist, nu ți-am spus pînă acum ceva de care să nu fiu absolut sigur, nimic care să nu fie strict și incontestabil adevărat.

— Și ai vrea să cred...

— Nu te teme, taică, nu-ți voi forța convingerile. Cînd îți voi dezvălui metodele mele de cercetare vei rîde văzînd cît sînt de simple lucrurile care acum ți se par de neînțeles.

— Continuă, spuse bătrînul pe un ton resemnat.

— Am ajuns, taică, la momentul în care complicele făcea aici de strajă și timpul i se părea lung. Ca să-și aline nerăbdarea se plimba de-a lungul acestei bîrne de lemn și, uneori, își întrerupea plimbarea monotonă ca să ciulească urechile. Neauzind nimic, tropăia, spunîndu-și fără îndoială : „Ce dracu se-ntîmplă cu ăla !...“ Umblase încoace și încolo de vreo treizeci de ori, am numărat, cînd un zgomot puternic rupse tăcerea... soseau cele două femei.

— Iată-ne deci ajunși la femei, rosti taica Absint.

— Da. Pe legea mea, răspunse Lecoq, numai că în privința asta nu am certitudini ; multe indicii, dar numai presupuneri. Am toate motivele să cred că fugarele noastre au părăsit cărciuma imediat după începerea încăierării, înainte de strigătele care ne-au determinat să fugim într-acolo. Cine sînt ele ? Nu pot decît să presupun. Bănuiesc totuși că nu sînt de aceeași condiție socială. Înclin mai curînd să cred că una este stăpîna și cealaltă slujnica.

— Asta din pricină, că, îndrăzni bătrînul agent, diferența dintre picioarele și încălțămintea lor este considerabilă.

— Diferența asta este o chestie, spuse cu seriozitate tînărul polițist, dar nu ea a determinat părerea pe care mi-am format-o. Dacă rangul social ar fi hotărît mai mult sau mai puțin de perfecțiunea picioarelor, multe stăpîne ar trebui să fie servitoare. Iată însă ceea ce mi-a sărit în

ochi : Cînd aceste două nefericite ies înspăimîntate din cîrciuma bătrînei Chupin, femeia cu piciorul mic se năpustește dintr-o săritură în grădină, aleargă prima și o trage și pe cealaltă, o ia înainte. Oroarea față de cele întîmplate, abjecția locului, spaima de scandal, gîndul că trebuie să salveze o anumită situație socială îi transmite o energie extraordinară. Dar efectul ei, așa cum li se întîmplă întotdeauna femeilor delicate și sensibile, nu durează decît cîteva secunde. Nu ajunge nici măcar la jumătatea drumului, i se înmoaie picioarele. Zece pași mai încolo se clatină, se poticnește. Cîțiva pași încă și se prăbușește, astfel încît fustele-i ating zăpada, desenînd un cerc. Atunci intervine femeia cu încălțămintea fără toc, care o ia de mijloc pe tovarășa ei, o ajută — și urmele lor se amestecă —, apoi, văzînd-o gata să leșine, o ridică cu brațele-i vînjoase și o poartă — astfel că urma pașilor femeii cu piciorul mic dispare. În sfîrșit, complicele care le aude venind pe fugare aleargă înaintea lor și o ajută pe femeia cu picioarele mai mari să-și ducă tovarășa. Aceasta din urmă se simțea cu siguranță rău. Deîndată complicele își scoate șapca și dă deoparte zăpada de pe bîrnă. Apoi, considerînd că locul nu este destul de uscat, îl șterge cu pulpana redingotei. În timp ce femeia cu piciorul mic își revine, pe jumătate întinsă pe această bîrnă, cealaltă îl trage pe complice la cinci sau șase pași mai spre stînga, pînă la acest uriaș bloc de piatră. Acolo îi vorbește și, ascultînd-o, bărbatul se sprijină mecanic cu mîna de acest bloc acoperit de zăpadă ; mîna lui lasă aici o amprentă deosebit de clară..., apoi, dialogul continuînd, el se sprijină-n cot...

Ca toți oamenii cu o inteligență mărginită, tarca Absint a trecut rapid de la o neîncredere prostească la o încredere oarbă. Neavînd nici o noțiune în privința granițelor posibile ale deducției și înțelegerii omenești, nu-și dă seama de limitele genialității tovarășului său — bazată, totuși, pe presupuneri.

— Și ce-și spuneau complicele și femeia cu pantofii fără toc ?

— Mi-e destul de greu să-ți spun, răspunse Lecoq, cred totuși că femeia îi explica bărbatului ce uriaș și iminent pericol o amenință pe tovarășa sa și căutau amîndoi

mijloacele să-l înlăture. Sau poate îi transmitea ordinele date de ucigaș. Sigur este că pînă la urmă l-a rugat pe complice să dea o fugă pînă la *Pulberărie* pentru a încerca să vadă ce se întîmplă. Și el s-a îndreptat în goană într-acolo, deoarece urmele sale ce duc spre cîrciumă pornesc de la acest bloc de piatră.

— Și cînd te gîndești, exclamă bătrînul agent, că noi eram în acel moment în cîrciumă !... Un cuvînt de-al lui Gévrol și am fi surprins întreaga bandă. Ce ghinion și ce nenorocire !...

Obiectivitatea lui Lecoq nu mergea pînă acolo încît să împărtășească regretele colegului său. Dimpotrivă, el binecuvînta greșeala lui Gévrol. Nu datorită ei avea informații despre acest caz pe care-l considera din ce în ce mai plin de mister și pe care spera totuși să-l soluționeze?

— Ca să termin, continuă el, complicele nu întîrzie să-și facă din nou apariția ; a văzut scena, i s-a făcut frică, a luat-o la fugă ! Se teme ca nu cumva agenților, pe care i-a văzut, să le vină ideea să cerceteze maidanele. I se adresează femeii cu piciorul mic, îi demonstrează că este necesar să fugă și că fiecare minut pierdut poate să fie fatal. Auzindu-l, ea își adună toate forțele, se ridică și se îndepărtează la brațul tovarășei sale.

Oare bărbatul le-a indicat drumul pe care trebuiau să-l urmeze, sau îl cunoșteau și ele ? Asta o vom ști mai tîrziu. Ceea ce e incontestabil, e faptul că le-a însoțit de la o oarecare distanță ca să vegheze asupra lor.

Dar mai presus de această datorie de a le proteja pe cele două femei el are una mai sfîntă, aceea de a-l ajuta, dacă poate, pe complicele său. Face deci cale întoarsă, trece din nou pe aici, și iată ultimele sale urme care se îndreaptă spre strada Château-des-Rentiers. Vrea să știe ce se va întîmpla cu ucigașul, vrea să se posteze în calea lui...

— Ai făcut o anchetă pe cinste, ce mai ! strigă taica Absint. Și se spune că Gévrol e grozav. Să vină aici ! Uite, vrei să-ți spun ceva ? Ei bine ! în comparație cu tine Gévrol nu înseamnă nimic.

Desigur, lauda era grosolană, dar nu te puteai îndoi de sinceritatea ei. Și apoi era pentru prima oară cînd

această ploaie de măguliri se revărsa peste vanitatea lui Lecoq, încît îl făcu să se simtă plin de importanţă.

— Ajunge... spuse pe un ton reţinut, eşti prea indulgent, taică. De fapt, ce am făcut atît de grozav ? Ţi-am spus că bărbatul era mai în vîrstă... asta n-a fost dificil, după ce i-am examinat pasul greu şi molatic. Ţi-am precizat înălţimea, — o simplă joacă !... Cînd am observat că s-a rezemat de blocul de piatră care se află acolo în stînga, l-am măsurat. Are un metru şaizeci şi şapte, deci omul care a putut să-şi sprijine cotul, are cel puţin un metru optzeci. Amprenta mîinii lui mi-a dovedit că nu mă înşel. Văzînd că zăpada de pe bîrnă a fost înlăturată, m-am întrebat cu ce ; m-am gîndit că poate cu o şapcă, şi o urmă lăsată de cozoroc mi-a dovedit că nu greşeam. În sfîrşit, ştiu ce culoare are paltonul şi din ce stofă este făcut, deoarece am găsit mici smocuri de lînă maro care s-au agăţat în aşchiile bîrnei atunci cînd a şters lemnul umed şi vor figura printre cele mai convingătoare dovezi. Ce înseamnă toate astea ? Nimic. Deţinem abia primele elemente ale afacerii. Am prins firul, trebuie să mergem pînă la capătul lui... Înainte deci !

Bătrînul poliţist era şi el electrizat, repetînd ca un ecou :

— Înainte ! ! !

V

Înainte de a părăsi şantierul, unde se dezvăluise atît de neaşteptat în faţa primului său discipol, Lecoq trecuse prin îndelungi şi grozave uimiri. Nu avea încă privirea atotcuprinzătoare conferită de practică. Nu avea mai ales îndrăzneala şi promptitudinea pe care ţi-o dau un trecut plin de succese. El ezita între două posibilităţi, la fel de logice, oferind fiecare în favoarea ei ipoteze şi argumente de aceeaşi greutate.

Se afla între cele două drumuri : pe de o parte cel urmat de femei, pe de altă parte, cel urmat de complicele

ucigașului. Pe care să-l urmeze ?... Căci nu spera că va putea să le urmeze pe amîndouă.

Cu capul în mîini, așezat pe bîrna care i se părea că mai păstrează căldura femeii cu piciorul mic, se gîndea, își cîntărea șansele.

— Să merg pe urmele individului, șoptea el, nu mă va face să aflu nimic mai mult decît ceea ce pot ghici. S-a dus să pîndească trecerea patrulei, a însoțit-o de departe, a privit cum este închis complicele său și, în sfîrșit, a dat, fără îndoială, tîrcoale postului. Dacă aș alerga pe urmele lui aș putea oare să-l întîlnesc, să pun mîna pe el ? Nu, s-a scurs prea multă vreme... Dacă aș urmări femeile, continuă el să monologheze, ce aș cîștiga cu asta ? Poate aș face o descoperire importantă, poate n-aș afla nimic ! De partea asta e necunoscutul cu toate decepțiile lui, dar și cu toate șansele.

Se ridică, hotărîrea fusese luată.

— Ei, bine ! strigă el, am ales necunoscutul ! Taică Absint, ne vom lua după urmele celor două femei și vom merge atîta vreme cît le vom putea urmări.

Înflăcărați amîndoi de o ardoare comună, o luară la picior. La capătul drumului pe care se angajau întrezăreau, ca un far magic, unul gratificația, celălalt gloria succesului.

Mergeau repede. La început n-a fost decît o joacă să se țină după urmele acelea atît de clare, care se îndepărtau în direcția Senei. Dar curînd au fost obligați să încetinească pasul. Maidanul se sfîrșea, ajungeau la granița civilizației, ca să spunem așa, și în fiecare moment alte urme se întretăiau cu ale fugarelor, se confundau cu ele, ștergîndu-le chiar uneori. Apoi, în multe locuri, în funcție de expunerea sau natura solului, dezghețul își îndeplinise opera, și apăreau spații mari de pe care zăpada se topise. Atunci urmele se întrerupeau și, ca să le regăsească, era nevoie de întreaga istețime a lui Lecoq și de toată bunăvoința bătrînului său tovarăș.

În aceste ocazii taica Absint își împlînta bastonul în pămînt, lîngă ultima amprentă descoperită, și, împreună cu Lecoq, căuta și cerceta terenul în jurul acestui punct de reper, asemenea copoilor care au pierdut urma.

Dacă n-ar fi fost elegantele botine ale femeii cu piciorul mic, în ciuda tuturor încercărilor, de zeci de ori ar fi pierdut urma sau ar fi mers la întîmplare. Ghetuţele acelea aveau tocul atît de înalt, erau atît de micuţe şi de o croială atît de specială, încît era imposibil să nu-ţi atragă atenţia. Graţie acestor tocuri agenţii îşi dădură seama că cele două fugare nu urcaseră pe strada Patay, aşa cum te-ai fi aşteptat. Fără îndoială consideraseră că era prea nesigură şi prea luminată. O traversaseră numai, puţin mai sus de străduţa Croix-Rouge, şi profitaseră de un loc viran între două clădiri ca să o ia din nou peste maidane.

— Hotărît, murmură Lecoq, ticăloasele cunoşteau locurile.

Într-adevăr, ştiau atît de bine topografia încît, părăsind strada Patay o cotiseră brusc la dreapta, pentru a evita marile şanţuri pe care le sapă cei ce caută lut pentru cărămizi. Urmele redeveniseră foarte vizibile, şi rămăseseră aşa pînă în strada Chevaleret. Acolo, însă, încetară brusc. Lecoq descoperi opt sau zece urme ale femeii cu pantofii fără toc, dar asta a fost tot.

E adevărat că terenul nu se preta deloc la o explorare de acest gen. Se circulase desul de mult pe această stradă şi dacă pe trotuare mai rămăsese încă puţină zăpadă, mijlocul drumului se transformase într-un rîu de noroi.

— Ale naibii, s-au gîndit în cele din urmă că zăpada ar fi putut să le trădeze, bombănea tînărul poliţist, şi au mers pe mijlocul drumului.

Cu siguranţă că n-au putut traversa, aşa cum procedaseră puţin mai înainte, căci de partea cealaltă a străzii se întindea zidul unei fabrici. Însufleţit de mînia rece a omului care vede cum îi scapă obiectul pe care credea că-l prinsese, Lecoq îşi reluă cercetările, şi bine făcu.

— Am înţeles !... strigă el deodată, ghicesc, văd !...

Taica Absint se apropie. El nici nu vedea, nici nu ghicea, dar nu se îndoia de tovarăşul său.

— Priveşte acolo, îi spuse Lecoq ; ce vezi ?...

— Urmele lăsate de o trăsură care a făcut un viraj strîns.

— Ei bine, taică, urmele astea explică totul. Sosite în această stradă, fugarele noastre au observat în depărtare felinarele unei trăsuri care înainta, venind dinspre Paris. Dacă era goală erau salvate. Au aşteptat-o şi, cînd a ajuns în dreptul lor, l-au strigat pe birjar. Fără îndoială i-au promis un bacşiş gras ; cert e că acesta a consimţit să facă drumul înapoi. A virat strîns, ele s-au urcat în trăsură... şi iată că urmele paşilor se sfîrşesc aici.

Această explicaţie nu-l binedispuse pe bătrînul poliţist.

— Am avansat cu ceva acum cînd ştim asta ? întrebă el.

Lecoq nu se putu stăpîni să ridice din umeri.

— Sperai deci, spuse el, ca urmele celor două ticăloase să ne conducă de-a curmezişul Parisului, pînă la uşa casei lor ?...

— Nu, dar...

— Atunci ce vrei mai mult ? Crezi că mîine nu mă voi pricepe să-l găsesc pe birjar ? Se întorcea cu trăsura goală, îşi terminase ziua de muncă, îşi are deci remiza aici în cartier. Crezi că nu-şi va aminti că a luat două persoane în strada Chevaleret ? El ne va spune unde le-a lăsat, ceea ce nu înseamnă nimic, căci ele cu siguranţă nu şi-au dat adresa, dar ne va spune, de asemenea, şi semnalmentele lor, cum arătau, ce păreau să fie, vîrsta, înfăţişarea. Şi cu asta, şi cu ce ştim pînă acum...

Un gest grăitor îi completă gîndul, apoi adăugă :

— Acum trebuie să ne întoarcem la *Pulberărie*, şi încă repede... Tu, bătrîne, poţi să-ţi stingi felinarul.

VI

În timp ce o luă hotărît la picior pentru a putea ţine pasul cu tovarăşul său, care aproape fugea, atît de tare se grăbea să se întoarcă la *Pulberărie*, taica Absint căzu pe gînduri şi în mintea lui apăru o nouă lumină. De douăzeci şi cinci de ani de cînd era la Prefectură bătrînelul cel cumsecade văzuse, după propria-i expresie, mulţi colegi

trecînd peste el şi cucerind, numai după un an, o situaţie ce era refuzată îndelungaţilor săi ani de serviciu.

Pentru el vechimea reprezenta singurul titlu în virtutea căruia trebuia să fii avansat, unicul, cel mai frumos, cel mai demn de respect. Ei bine !... în noaptea asta taica Absint descoperi că alături de vechime mai exista ceva, şi că „opţiunea" avea şi ea o raţiune. Îşi mărturisi că acest recrut, pe care îl tratase cu atîta uşurinţă, începuse o anchetă într-un mod în care el, veteran al meseriei, n-ar fi ştiut s-o facă niciodată.

A vorbi cu sine nu era punctul forte al bătrînelului, aşa că, plictisindu-se curînd, cum tocmai ajunseseră la un loc destul de greu de trecut — încît erau nevoiţi să-şi încetinească mersul — consideră că era momentul potrivit să înceapă o conversaţie.

— Nu mai spui nimic, prietene, începu el ; aş putea jura că nu eşti mulţumit.

— Într-adevăr, răspunse Lecoq, nu sînt mulţumit.

— Cum asta ! Pînă acum nici zece minute erai vesel ca un cintezoi.

— Asta pentru că atunci nu prevedeam nenorocirea ce ne ameninţă.

— O nenorocire...

— Şi încă foarte mare. Nu simţi că timpul s-a încălzit într-un mod incredibil ? E clar că vîntul bate dinspre sud. Ceaţa s-a risipit, dar cerul e acoperit... ameninţător... Va ploua poate înainte de o oră.

— A şi început, tocmai am simţit o picătură...

Afirmaţia avu asupra lui Lecoq efectul unei lovituri de bici dată unui cal vînjos... Făcu un salt şi o luă şi mai repede la picior, repetînd întruna :

— Să ne grăbim !... să ne grăbim !...

Bătrînelul o luă şi el la goană, dar mintea îi era cum nu se poate mai tulburată de răspunsul tînărului său tovarăş.

O mare nenorocire !... Vîntul din sud !... Ploaia... El nu vedea, nu putea să vadă ce legătură era între aceste lucruri !

Tînărului polițist i se făcu milă de tulburarea lui.

— Cum ! spuse el, continuînd să alerge, nu înțelegi că de acești nori negri pe care îi mînă vîntul depinde soarta anchetei noastre, succesul meu, gratificația ta !...

— Ah !...

— Din nenorocire, bătrîne, nu mai poate fi vorba de nici un „ah" ! Douăzeci de minute de ploaie călduță, și timpul și eforturile noastre vor fi pierdute. Dacă plouă, zăpada se înmoaie și adio probe ! Vai ! există un destin ! Să mergem, să mergem mai repede !... Doar știi că o anchetă trebuie să prezinte altceva decît vorbe !... Cînd îi vom spune judecătorului de instrucție că am văzut urme de pași ne va întreba : unde ? Și ce-o să răspundem ?... Cînd vom jura că am identificat și am reconstituit urmele unui bărbat și a două femei, ni se va replica : putem să le vedem ? Cine va fi atunci acoperit de rușine ?... Taica Absint și Lecoq. Fără să mai punem la socoteală că Gévrol nu-și va face nici o problemă să declare că mințim ca să ne evidențiem și să-l umilim pe el...

— Asta-i acum !

— Mai repede, taică, mai repede. Lasă indignarea pe mîine. Numai să nu plouă ! Niște amprente ca astea, atît de frumoase, atît de clare, ce pot fi atît de ușor recunoscute și care i-ar pune în încurcătură pe vinovați... Cum să le mențin ? Prin ce mijloc să le păstrez întregi ?

Taica Absint își dădu seama că pînă acum contribuția sa fusese una dintre cele mai neînsemnate. Țînuse felinarul. Dar iată că se ivise, credea el, ocazia de a cîștiga drepturi reale și solide la gratificație. N-o lăsă deci să-i scape...

— Eu știu, declară el, cum se procedează pentru a lua mulajul și a conserva urmele pe zăpadă. Se iau foi de gelatină de cea mai bună calitate, foarte transparente, și se pun la înmuiat în apă rece. Cînd s-au înmuiat bine se încălzesc și se fierb în bain-marie, pînă cînd formează un fel de fiertură nici prea subțire nici prea densă. Se lasă să se răcească pînă nu mai curge decît foarte puțin și se varsă un strat foarte subțire peste amprentă.

— Destul !... îl întrerupse Lecoq cu bruschețe, procedeul tău e cel al lui Hugoulin și se află în toate manua-

lele !... E excelent, dar cum poate să ne fie de folos ?... Ai la tine gelatină ?...

Își reluară cursa și, cinci minute mai tîrziu, fără să mai fi schimbat vreun cuvînt, intrară din nou în cîrciuma văduvei Chupin. Primul gest al bătrînului a fost acela de a se așeza, de a se odihni, de a răsufla... Dar Lecoq nu-i îngădui această plăcere.

— Sus, taică ! ordonă el ; fă-mi rost de o strachină, de o tavă, de un vas oarecare, dă-mi apă ; adună tot ceea ce înseamnă scîndură, sertar, cutie veche din această casă îngălată.

El însuși, în timp ce tovarășul său îi îndeplinea ordinul, se înarmă cu un ciob de sticlă și începu să răzuie cu furie tencuiala de pe peretele ce despărțea camerele de la parterul *Pulberăriei*. Inteligența sa, derutată la început de apropiata catastrofă pe care n-o prevăzuse, își recăpătase echilibrul. Reflectase, se trudise să afle un mijloc prin care să înlăture accidentul... și începea să spere. Cînd avu la picioare șapte sau opt pumni de ghips, dizolvă jumătate în apă, în așa fel încît să formeze o pastă foarte lichidă, iar restul îl puse alături, într-o farfurie.

— Acum, taică, vino să-mi luminezi.

Ajunși în grădină, tînărul polițist căută cea mai clară și mai adîncă dintre urme, îngenunche în fața ei și-și începu experiența, tremurînd de neliniște. Acoperi mai întîi urma cu un strat fin de pulbere de ipsos uscat, iar peste acest strat, cu precauții infinite, vărsă încet, puțin cu puțin, din soluția sa, peste care presără din nou, treptat praf uscat de ipsos.

Ce fericire !... Încercarea îi reuși !... totul forma un bloc omogen care lua forma amprentei. După o oră de muncă avea șase mulaje lipsite probabil de finețea execuției, dar cu atît mai convingătoare ca piese de probă.

Lecoq avusese dreptate să se teamă ; ploaia începuse. Mai avu timp să acopere cu scîndurile și sertarele adunate de taica Absint un oarecare număr de urme pe care le punea astfel, pentru cîteva ore, la adăpost de dezgheț...

În cele din urmă răsuflă ușurat. Judecătorul de instrucție putea să vină.

VII

De la *Pulberărie* pînă în strada Chevaleret, e o distanţă destul de mare, chiar dacă o iei peste cîmp ca să eviţi ocolul. Cel puţin patru ore le-au fost necesare lui Lecoq şi bătrînului său coleg ca să strîngă dovezile din exterior. Şi în tot acest timp cîrciuma văduvei Chupin rămăsese larg deschisă, accesibilă primului venit. Totuşi, la întoarcere, cînd tînărul poliţist îşi dădu seama că uitase să ia cele mai elementare precauţii, nu se nelinişti. Cine ar fi venit oare, după miezul nopţii, pînă la această speluncă ? Renumele-i de temut o înconjura cu ziduri de cetate. Nici cei mai ticăloşi netrebnici nu beau aici în largul lor, temîndu-se că dacă se vor îmbăta vor fi prădaţi.

În mai puţin de o secundă tînărul poliţist trecu în revistă toate probabilităţile, dar nu-i suflă o vorbă lui taica Absint.

— Am terminat cu dovezile de-afară, zise el, n-ar fi înţelept să ne ocupăm de cele din interior ?...

Toate păreau să fie aşa cum le lăsaseră cei doi agenţi înainte de a pleca. O lumînare cu fitilul fumegînd şi înnegrit lumina cu reflexe roşietice aceeaşi dezordine şi aceleaşi cadavre înţepenite ale celor trei victime. Fără să piardă nici un minut, Lecoq începu să strîngă şi să analizeze toate obiectele răsturnate. Unele mai erau încă întregi. Şi asta pentru că văduva Chupin refuzase să-şi pardosească cîrciuma, judecînd că, pentru clienţii ei, era destul de bun chiar pămîntul pe care aceasta era construită. Acest pămînt, care altădată fusese probabil neted, se degradase în timp, şi pe vreme umedă sau în zile de dezgheţ era la fel de noroios ca şi cîmpul de-afară.

Primele cercetări au dat la iveală cioburile unui castron şi o lingură mare de fier, prea îndoită ca să nu fi servit drept armă în timpul bătăii. Era clar că, atunci cînd a izbucnit gîlceava, victimele se cinsteau cu acel amestec de apă, vin şi zahăr, clasic în această zonă, cunoscut sub numele de *vin à la française*. După castron, cei doi agenţi au adunat cinci din acele oribile pahare care se folosesc în cîrciumi, grele, cu fundul foarte gros, în care încape

parcă o jumătate de litru, dar care, în realitate, nu conțin aproape nimic. Trei erau sparte, două întregi. În toate cinci fusese același vin *à la française*. Asta se putea vedea, dar, pentru mai multă siguranță, Lecoq atinse cu vîrful limbii acel soi de melasă vineție, rămasă pe fundul fiecăruia. Apoi examină, una după alta, toate tăbliile meselor răsturnate. Pe una dintre ele, aceea care se găsea între sobă și fereastră, se mai deslușeau urmele, încă umede, a cinci pahare, a castronului și chiar a lingurii.

Toate astea aveau pentru tînărul polițist o semnificație extrem de gravă. Era dovada clară că cinci persoane goliseră împreună castronul. Dar care dintre ele ?...

— Ah, făcu Lecoq, cele două femei să nu fi fost deci împreună cu ucigașul ?

Exista un mijloc foarte simplu pentru a împrăștia toate îndoielile. Acela de a descoperi și alte pahare. Nu mai găsiră însă decît unul, de aceeași formă cu celelalte, dar mai mic. Din el se băuse rachiu.

Deci femeile nu fuseseră împreună cu ucigașul, deci el nu se bătuse pentru că ceilalți le insultaseră, deci...

Brusc, toate supozițiile lui Lecoq se duceau pe apa sîmbetei. Era un prim eșec, și se întristă fără să spună o vorbă, cînd taica Absint, care scotocea în continuare, scoase un strigăt.

Tînărul polițist se întoarse și-l văzu pe tovarășul său că devenise palid.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă el.

— Cineva a venit aici în absența noastră.

— Imposibil...

Nu era însă imposibil, era adevărat. Cînd Gévrol smulsese șorțul văduvei Chupin, el îl aruncase pe treptele scării și nici un agent nu se atinsese de el... Ei bine ! buzunarele șorțului erau întoarse pe dos, ceea ce constituia evident o dovadă.

Tînărul polițist rămase consternat, și încordarea feței exprima efortul pe care îl făcea gîndindu-se.

— Cine ar fi putut să vină ?... murmură el ? Hoții ?... Puțin probabil...

Apoi, după o lungă tăcere, pe care bătrînul agent se feri s-o întrerupă, exclamă :

— Acela care a venit, care a îndrăznit să pătrundă în această sală păzită de cadavrele celor asasinați... acela nu poate fi decît complicele... Dar nu e suficient să bănuiesc acest lucru, am nevoie de o certitudine, îmi trebuie, o vreau !...

Ah !... Au căutat-o îndelung și abia după o oră de eforturi au desluşit în noroi, în faţa uşii sparte de Gévrol, între atîtea urme de paşi, o amprentă care se potrivea exact cu acea a bărbatului care venise să pîndească în grădină. Au comparat-o şi au recunoscut pe talpă acelaşi desen format de ţinte.

— Deci el a fost ! zise tînărul poliţist. Ne-a pîndit, ne-a văzut îndepărtîndu-ne şi a intrat... Dar de ce ? Ce nevoie imperioasă, irezistibilă, a putut să-l determine să înfrunte un pericol iminent ?...

Luă mîna tovarăşului său şi strîngînd-o, gata să i-o sfarme, continuă cu violenţă :

— De ce ?... E uşor de ghicit. A lăsat aici, a uitat, a pierdut un lucru ce era probabil hotărîtor ca să se poată face lumină în întunericul ce învăluie această oribilă afacere. Şi pentru a-l lua, pentru a intra din nou în posesia lui, a riscat. Şi cînd mă gîndesc că din vina mea, numai din vina mea am pierdut această dovadă concludentă... Şi mă credeam tare !... Ce lecţie !... Şi un imbecil s-ar fi gîndit că trebuie să închidă uşa...

Lecoq se întrerupse şi rămase cu gura căscată, cu ochii scoşi din orbite, întinzînd un deget spre un colţ al încăperii.

— Ce ţi s-a întîmplat ? întrebă bătrînul poliţist înspăimîntat.

Lecoq nu răspunse, dar încet, cu mişcările ţepene ale unui somnambul, se apropie de locul pe care îl arătase cu degetul, se aplecă şi ridică un obiect foarte mic, spunînd :

— Neatenţia mea nu merita să fie recompensată cu un asemenea noroc.

Obiectul pe care-l ridicase era un cercel de tipul celor pe care bijutierii îl numesc nasture. Era format dintr-un singur diamant foarte mare. Montura era de o delicateţe încîntătoare...

— Diamantul ăsta, declară el, după ce-l examină o clipă, trebuie să valoreze cel puțin cinci sau șase mii de franci.

— Într-adevăr ?...

— Cred că pot să afirm acest lucru.

Cîteva ore mai devreme n-ar fi zis „cred", ci, ritos, „afirm". Dar o primă greșeală este o lecție pe care n-o uiți toată viața.

— Poate — îndrăzni taica Absint — complicele a venit tocmai să caute acest cercel ?

— Ipoteza ta nu poate fi admisă. În acest caz n-ar fi scotocit buzunarele șorțului văduvei Chupin. În ce scop ?... Nu, probabil că alerga după altceva... după o scrisoare, de exemplu.

Bătrînul polițist nu-l mai asculta, luase cercelul și-l examina la rîndul său.

— Cine și-ar putea închipui, șoptea el uluit de focurile diamantului, cine ar crede că o femeie care avea zece mii de franci de pietre prețioase în urechi a venit la *Pulberărie* ?

— Da, răspunse Lecoq căzînd pe gînduri, e de necrezut, de neconceput, absurd... Și cu toate astea vom mai vedea cu siguranță și altele, dacă vom ajunge vreodată — lucru de care nu mă îndoiesc — să sfîșiem vălul acestei misterioase afaceri.

VIII

Mijeau zorile unei zile triste și mohorîte cînd Lecoq și bătrînul său coleg considerară că aveau toate datele necesare. Nu mai exista în cîrciumă nici un centimetru pătrat care să nu fi fost explorat, examinat cu scrupulozitate, studiat cu lupa, ca să spunem așa.

Mai rămînea doar să fie redactat raportul.

Tînărul polițist se așeză la masă și începu prin a schița planul teatrului crimei, plan a cărui legendă explicativă trebuia să ajute în mod special la înțelegerea expunerii sale.

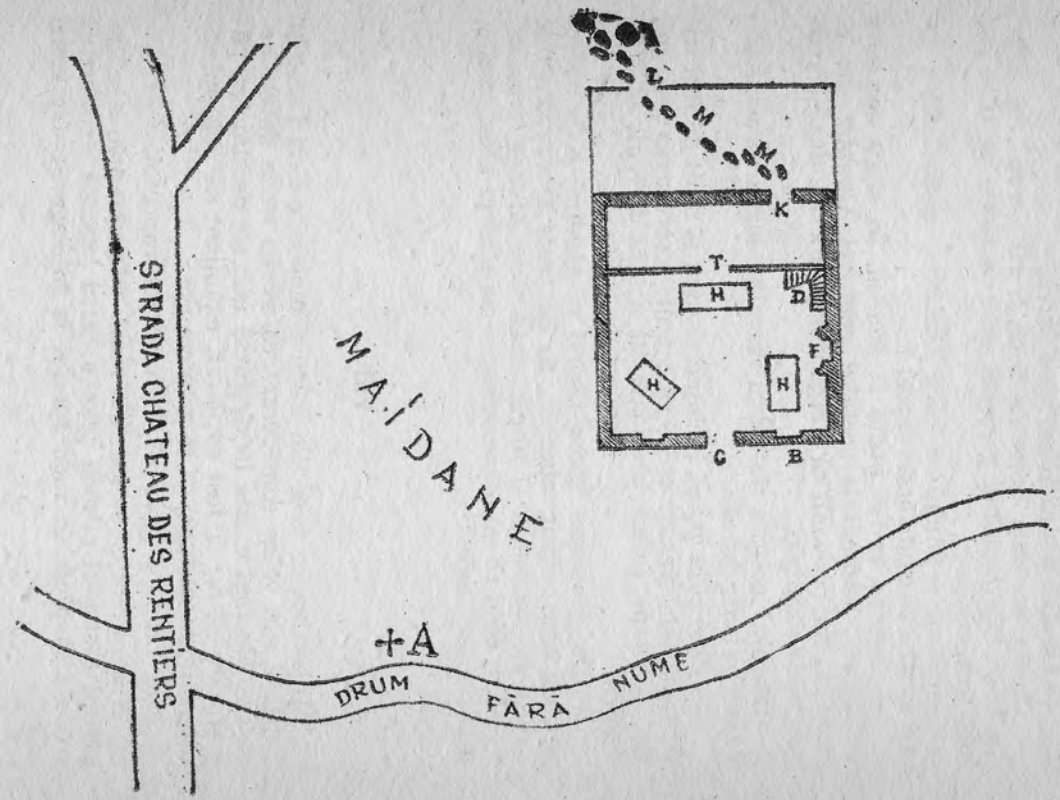
STRADA CHATEAU DES RENTIERS
MAÍDANE
+A
DRUM FĂRĂ NUME
L
M
M
K
T
H
D
F
H
H
C
B

A. — Punctul din care patrula comandată de inspectorul de serviciu de la siguranţă, Gévrol, auzise strigătele victimelor.

(Distanţa de la acest punct pînă la cîrciuma căreia i se spune *Pulberăria* nu este decît de 123 metri, ceea ce face să se presupună că aceste strigăte erau primele, şi, deci, în consecinţă, bătaia abia începea.)

B. — Fereastră închisă cu obloane, prin deschizăturile cărora unul dintre agenţi a putut să observe scena din interior.

C. — Uşă spartă de inspectorul de siguranţă, Gévrol.

D. — Scară pe care stătea plîngînd văduva Chupin, arestată provizoriu.

(Pe a treia treaptă a acestei scări a fost găsit mai tîrziu şorţul văduvei Chupin, cu buzunarele întoarse pe dos.)

F. — Soba.

H. H. H. — Mese.

(Amprentele unui castron şi a cinci pahare au fost constatate pe cea care se găseşte între punctele F. şi B.)

T. — Uşă ce comunică cu încăperea din spate a cîrciumii, în faţa căreia ucigaşul înarmat stătea în picioare.

K. — A doua uşă a cîrciumii, care dă spre grădină, şi pe unde a pătruns agentul căruia îi venise ideea de a tăia retragerea ucigaşului.

L. — Portiţa micii grădini, ce dădea spre maidane.

M.M.M. — Urmele de paşi pe zăpadă, descoperite de agenţii rămaşi la *Pulberărie* după plecarea inspectorului Gévrol.

Aşadar, în această notă explicativă, Lecoq nu-şi menţionase nici măcar o dată numele. Expunînd lucrurile pe care şi le imaginase sau le făcuse, notase simplu : „un agent"... Şi asta nu din modestie sau dintr-un calcul greşit. Trecîndu-te sub tăcere te evidenţiezi şi mai mult atunci cînd ieşi din umbră. De asemenea, tot din calcul, îl împinsese în faţă pe Gévrol. Această tactică, nu prea subtilă, dar, la urma urmei legitimă, trebuia, se gîndea el, să atragă atenţia asupra agentului care a ştiut cum să acţioneze atunci cînd întregul efort al şefului s-a limitat la spargerea unei uşi.

În timp ce Lecoq desena şi scria, taica Absint se apleacă să se uite peste umărul său.

Planul, în mod special, îl uimi. Văzuse multe, dar îşi imaginase că trebuie să fii inginer, arhitect, sau cel puţin topograf pentru a executa o asemenea muncă, şi stima sa pentru tînărul poliţist crescu şi mai mult.

Lecoq nu voia însă să fie distras. Avea nevoie de întreaga lui capacitate de gîndire. Era necesar ca simpla lectură a raportului să-l facă pe judecătorul de instrucție să spună : „Să-l cheme cineva pe acest om energic care a întocmit raportul de față". Tot viitorul său de polițist depindea de acest ordin.

Și el se străduia să fie clar, scurt, precis, să arate cu exactitate cum a început să aibă bănuieli în privința ucigașului, cum acestea au crescut, cum s-au confirmat. Explică prin ce deducții a ajuns să stabilească un adevăr, care, chiar dacă ar fi imposibil de verificat, ar putea fi, cel puțin, destul de probabil pentru a servi în cel mai rău caz ca punct de plecare al unei anchete. Prezentă apoi amănunțit cele mai convingătoare dovezi, ce se aflau acum în fața lui : scamele de lînă maro culese din așchiile bîrnei, prețiosul cercel, mulajele diferitelor urme din grădină, șorțul văduvei Chupin cu buzunarele întoarse pe dos. Mai era și revolverul ucigașului care avea încă trei gloanțe din cinci. Arma, cu toate că nu avea nici un ornament, era deosebit de frumoasă și de bine îngrijită, și avea pe crosă numele unuia dintre cei mai mari armurieri din Londra.

Lecoq își dădea bine seama că dacă ar fi perchezițional și victimele ar fi strîns și alte dovezi, poate foarte prețioase, dar nu îndrăzni să facă acest lucru. Era încă un tinerel prea neînsemnat ca să rişte o asemenea încercare. De altfel, înțelesese că dacă ar fi încercat acest lucru, Gévrol, furios că s-a înșelat, nu s-ar fi dat în lături să strige că datorită schimbării poziției corpurilor expertiza medicală a devenit imposibilă.

Se consolă totuși și tocmai își recitea raportul, modificînd pe ici pe colo cîteva expresii, cînd taica Absint, care ieșise să fumeze o pipă în pragul ușii, îl strigă :

— Ce e nou ?... îl întrebă Lecoq.

— Iată-l pe Gévrol și doi colegi care-l însoțesc pe comisar și pe încă doi domni bine îmbrăcați.

Cel care sosea, foarte preocupat, dar nu tulburat peste măsură, din cauza acestui triplu omor ce însîngerase arondismentul său era într-adevăr comisarul de poliție. De altfel, de ce ar fi fost tulburat ?

Gévrol, a cărui părere reprezenta în asemenea cazuri o autoritate, avusese grijă să-l asigure atunci cînd se dusese să-l trezească :

— Nu e vorba, afirmase el, decît de o ceartă urmată de bătaie între clienţi de-ai noştri, care frecventează *Pulberăria*. Dacă toţi ticăloşii ăştia s-ar nimici între ei, am fi mai liniştiţi.

Mai adăugă că ucigaşul era reţinut, închis, şi că, în consecinţă, afacerea nu reclama nici un fel de grabă.

Comisarul nu văzu astfel nici un inconvenient să aştepte să se lumineze de ziuă pentru a-şi face sumara anchetă. Îl văzuse pe ucigaş, anunţase procuratura şi venea acum fără să se grăbească prea tare, însoţit de doi medici numiţi de procurorul imperial pentru a face constatările medico-legale. Aducea, de asemenea, şi un sergent major din regimentul 53 de infanterie uşoară, pe care îl solicitase pentru a recunoaşte mortul îmbrăcat în uniformă, şi care, dacă te luai după cifrele de pe nasturii tunicii, aparţinea acestui regiment, ce se afla în acel moment încazarmat în fort.

De îndată ce se putu face auzit, Gévrol i se adresă lui taica Absint, care rămăsese sprijinit de tocul uşii, fumîndu-şi pipa cu impasibilitatea unui sfinx.

— Ei bine !... bătrîne, îl interpelă Gévrol, ne vei povesti o teribilă melodramă, plină de întuneric şi mister ?

— Eu n-am nimic de povestit, răspunse bătrînelul, fără să-şi scoată din gură pipa ce i se lipise parcă de buze, sînt prea nepriceput... după cum se ştie... Dar domnul Lecoq vă va spune un lucru la care nu v-aţi aşteptat.

Apelativul „domnul", cu care bătrînul agent de siguranţă îl gratifica pe colegul său îi displăcu atît de mult lui Gévrol, încît se făcu că nu înţelege.

— Cine ?... De cine vorbeşti tu ?

— La naiba, de colegul meu ! care tocmai îşi termină raportul, în sfîrşit, de domnul Lecoq.

Cu siguranţă, fără să fie răutăcios, bătrînelul deveni naşul tînărului poliţist, căci din acea zi, atît pentru duşmani, cît şi pentru prieteni, acesta deveni şi rămase „Domnul Lecoq". Domnul, fără prescurtări.

— Aha ! aha ! exclamă inspectorul care în mod evident stătea ca pe ghimpi. Aha ! a descoperit...

— Secretul pe care ceilalți nu l-au mirosit... da, Generale, chiar așa.

Numai prin această afirmație, și taica Absint și-l făcea dușman pe șef. Dar Lecoq îl sedusese. Era de partea acestuia, în ciuda și împotriva tuturor, era hotărît să fie alături de el, să împartă cu el soarta bună sau rea.

— Vom vedea, murmură inspectorul, care-și promise să-l supravegheze pe acest tînăr, pe care un succes ar fi putut să i-l impună ca rival.

Și nu mai adăugă nimic. Sosea grupul pe care îl precedase, și el se dădu la o parte pentru a-i da voie comisarului de poliție să treacă.

Lecoq se ridicase, cu raportul în mînă ; salută și, într-o atitudine respectuoasă, așteptă să fie întrebat.

— Probabil că ai petrecut o noapte îngrozitoare, rosti cu bunăvoință comisarul, și fără nici un cîștig pentru justiție, căci toate investigațiile fiind de prisos...

— Cred totuși, răspunse tînărul polițist, blindîndu-se cu diplomație, că nu mi-am pierdut timpul. Am ținut să mă conformez instrucțiunilor șefului meu, am căutat și am găsit o mulțime de lucruri... De exemplu, am dobîndit, certitudinea că ucigașul avea un prieten, dacă nu un complice, căruia pot aproape să-i dau semnalmentele... Trebuie să fie mai în vîrstă și să poarte, dacă nu mă înșel, o șapcă cu calotă moale și un palton de postav maro, buclat ; cît despre cizme...

— Mii de draci ! exclamă Gévrol, și eu care...

Se opri brusc ; ca un om al cărui impuls a luat-o înaintea rațiunii și care ar fi vrut să-și retragă cuvintele :

— Și dumneata care ?... întrebă comisarul. Ce-ai vrut să spui ?

Furios, dar nemaiputînd să dea înapoi, inspectorul de siguranță se execută :

— Azi dimineață, acum o oră, în timp ce vă așteptam, domnule comisar, în fața postului de la bariera Italiei, unde este reținut ucigașul, am văzut venind de departe un individ ale cărui semnalmente aduc cu cele pe care ni le-a indicat Lecoq. Omul ăsta mi s-a părut îngrozitor de beat : se clătina, se poticnea, se lovea de ziduri... A încercat totuși să traverseze, dar odată ajuns în mijlocul străzii s-a întins de-a curmezișul, într-o poziție în care

nu putea să nu fie strivit. Văzînd asta, urmă Gévrol, am chemat doi sergenţi de stradă şi i-am rugat să vină să m-ajute să-l scol pe nenorocitul ăla. Ne-am dus la el, dar părea c-a aţipit, l-am scuturat, s-a ridicat în şezut, i-am spus că nu poate să rămînă acolo, cînd iată că deodată a fost cuprins de furie, ne-a înjurat, ne-a ameninţat, a încercat să ne lovească... Şi, pe onoarea mea, l-am dus la post, cel puţin să doarmă în siguranţă.

— Şi l-aţi închis împreună cu ucigaşul ? întrebă Lecoq.

— Bineînţeles... Ştii bine că la postul de la bariera Italiei nu există decît două celule, una pentru bărbaţi, cealaltă pentru femei ; prin urmare...

Comisarul se opri să cugete.

— Ah !... ăsta-i un lucru supărător, şopti el... şi nu mai există nici un remediu.

— Vă rog să mă iertaţi, mai există unul, obiectă Gévrol. Pot să trimit un om la post cu ordinul de a-l reţine pe falsul beţiv...

— Ar fi o trudă zadarnică, rosti cu răceală Lecoq. Dacă acest individ este complicele, el s-a trezit, fiţi liniştit, şi la ora asta e departe.

— Atunci... ce-ar trebui să facem ? întrebă inspectorul luîndu-şi cel mai ironic aer cu putinţă. Putem să aflăm care e părerea domnului... Lecoq ?

— Cred că hazardul ne-a oferit o ocazie extraordinară, de care n-am ştiut să profităm şi, pe scurt, trebuie să ne resemnăm şi să aşteptăm ca ea să se ivească din nou.

Cu toate astea, Gévrol se încăpăţînă să trimită un om şi de îndată ce acesta se îndepărtă, Lecoq începu să-şi citească raportul.

O făcu repede, evitînd să sublinieze întîmplările cheie, păstrînd pentru anchetă ceea ce gîndea ; deducţiile sale erau însă atît de logice, încît în fiecare moment era întrerupt de aprobările comisarului şi de „foarte bine-le" medicilor.

Numai Gévrol, ca reprezentant al opoziţiei, ridica din umeri mai mai să-şi strîmbe gîtul, înverzindu-se de gelozie.

După ce Lecoq termină de citit raportul, comisarul îi spuse :

— Cred, tinere, că numai dumneata te-ai orientat bine în afacerea asta. M-am înşelat. Explicaţiile dumitale mă fac să văd cu alţi ochi atitudinea ucigaşului în timp ce-l interogam puţin mai înainte. A refuzat, ah !... cu îndărătnicie să-mi răspundă. N-a consimţit nici măcar să-mi spună numele. Ne aflăm, continuă el, pot să jur, în faţa uneia dintre acele crime misterioase ale cărei mobiluri scapă perspicacităţii omeneşti, a uneia dintre acele afaceri tenebroase în care justiţia n-a avut niciodată ultimul cuvînt...

— Ei, se gîndi Lecoq, disimulînd un surîs, vom mai vedea !...

IX

Nici o consultaţie la capul unui muribund atins de o boală necunoscută n-ar fi putut să alăture doi doctori mai diferiţi ca aceia care, la cererea procuraturii, îl însoţiseră pe comisar.

Primul dintre ei, înalt, bătrîn, în întregime chel, purta o pălărie cu boruri mari, şi peste ampla sa haină neagră, prost croită, un palton de-un model străvechi. Era unul dintre acei savanţi modeşti ce pot fi întîlniţi în cartierele periferice ale Parisului, unul dintre acei vraci devotaţi artei lor, care, de prea multe ori mor neştiuţi de nimeni, după ce-au făcut imense servicii.

Celălalt, tînăr, subţire, blond, jovial, îmbrăcat cu ostentaţie, îşi ascundea mîinile albe şi înfrigurate în mănuşi de piele îmblănite. Era probabil îndrăgostit de toate acele panacee miraculoase care în fiecare lună ajung din laboratoarele de farmacie direct în pagina a patra a ziarelor. Desigur scrisese şi nu numai o dată, articole de „medicină pentru oamenii din lumea bună" în publicaţiile de sport.

La cererea comisarului, ajutaţi de taica Absint şi de un alt agent, doctorii ridicară cadavrul celui ce purta uniforma militară şi-l întinseră pe două mese puse cap la cap.

— Apropie-te, sergent, comandă comisarul de poliţie şi priveşte-l bine pe acest om.

Bătrînul soldat se conformă, cu o neplăcere vădită.

— Ce uniformă poartă ? îl întrebă comisarul.

— Cea a unității 53, batalionul 2, compania infanteriei ușoare.

— Îl recunoști ?

— Defel.

— Ești sigur că nu face parte din regimentul tău ?

— Asta nu pot să afirm ; sînt în cazarmă recruți pe care nu i-am văzut niciodată. Dar sînt gata să afirm că n-a făcut niciodată parte din batalionul 2, al meu, din compania de infanterie ușoară, al cărei sergent major sînt.

Lecoq, care stătuse deoparte pînă atunci, înaintă.

— Ar fi bine, poate, spuse el, să vedem ce număr au matricolele de pe hainele acestui om. Iată, chipiul, adăugă el, poartă numărul 3 219.

Urmară sfatul lui Lecoq și trebuiră să recunoască că fiecare dintre piesele de îmbrăcăminte ale acestui nenorocit purta alt număr.

Invitat să verifice scrupulos afirmațiile sale, bravul soldat își concentră atenția, chinuindu-se să-și mobilizeze toate resursele minții.

— Pe-onoarea mea !... zise el în cele din urmă, pun pariu pe galoanele mele că individul ăsta n-a fost niciodată militar. Trebuie să fie un civil care s-a deghizat ca să facă o farsă cu ocazia sărbătorii de duminică. Dumnezeule, toate astea le simt, e mai greu să le explic. Îmi dau seama că e așa după păr, după unghii, după ținută, în sfîrșit, după tot și după nimic... Uitați-vă, amărîtul nici nu știa măcar să se încalțe, și-a legat moletierele de-a-ndoaselea.

Evident, după această mărturie, care venea să confirme observația pe care Lecoq o făcuse la început, nu mai exista nici o îndoială.

Incidentul fiind închis, sergentul major, spre marea sa satisfacție, a fost autorizat să plece, nu fără a i se atrage atenția că, foarte probabil, judecătorul de instrucție va avea nevoie de depoziția lui.

Venise momentul ca falsul soldat să fie percheziționat, și comisarul luă personal asupra sa această sarcină, sperînd ca operația să aibă ca rezultat obținerea vreunei indicații în privința identității acestui necunoscut.

El opera și dicta, în același timp, unui agent procesul verbal, descriind amănunțit obiectele pe care le găsea. Acestea erau : în buzunarul drept al pantalonului : tutun de pipă, o pipă și chibrite ; în buzunarul stîng, un portofel de piele foarte uzat în care se aflau șapte franci și șaizeci de centime, o batistă de pînză, destul de curată, dar fără nici o monogramă.

Și nimic altceva !...

Comisarul era dezamăgit, cînd, deodată, răsucind portofelul cînd pe-o parte, cînd pe alta, descoperi un compartiment care îi scăpase, fiind ascuns într-un pliu al pielii. Aici se afla o hîrtie împăturită cu grijă. O desfăcu și citi cu voce tare următorul bilet :

„Dragul meu Gustave,

Mîine, duminică seară, nu uita să vii la balul de la *Curcubeu*, așa după cum ne-am înțeles. Dacă n-ai bani, treci pe la mine, îi las portăresei mele să ți-i dea.

Să fii acolo la ora opt. Dacă eu nu sînt încă acolo, nu voi întîrzia să-mi fac apariția.

Totul merge bine,

LACHENEUR"

Ei !... ce mare lucru dezvăluia această scrisoare ! Că mortul se numea Gustave, că era în relații cu Lacheneur, care îi avansa bani pentru o anume treabă, și, mai mult chiar, că se întîlniseră la *Curcubeu*, cu cîteva ore înainte de moarte.

Era puțin, foarte puțin ! Totuși reprezenta ceva ; era un indiciu și uneori cel mai slab licăr de lumină este suficient ca să te poți orienta într-un întuneric absolut.

— Lacheneur ! bombăni Gévrol, necunoscutul a pronunțat acest nume cînd era în agonie...

— Într-adevăr, întări taica Absint, și chiar voia să se răzbune pe el... Îl acuza că l-ar fi atras într-o cursă. Din nenorocire, horcăitul de pe urmă l-a redus la tăcere...

Lecoq nu spunea nimic. Comisarul de poliție îi întinsese scrisoarea și el o studia cu o deosebită concentrare. Hîrtia era obișnuită. Cerneala albastră. Într-un colț se afla o ștampilă pe jumătate ștearsă, nelăsînd să se desci-

freze decît acest nume : Beaumarchais. Era destul pentru Lecoq.

— Acest bilet, gîndi el, a fost scris, desigur, într-una din cafenelele de pe bulevardul Beaumarchais... În care ? o voi afla, căci acest Lacheneur trebuie găsit.

Pe cînd agenţii de la Prefectură, strînşi în jurul comisarului, se sfătuiau şi trăgeau concluziile, medicii începură partea delicată şi într-adevăr neplăcută a însărcinării lor.

Cu ajutorul lui taica Absint îl dezbrăcară pe falsul soldat, şi, aplecaţi asupra „subiectului" lor, aşa cum fac chirurgii la „cursul de anatomie", cu mînecile suflecate, îl examinară, îl cercetară, îl evaluară din punct de vedere fizic. Cu minuţie, cu cea mai scrupuloasă exactitate, notară înălţimea, vîrsta probabilă, felul temperamentului, culoarea şi lungimea părului, menţionînd şi gradul de dezvoltare a muşchilor. Trecură apoi la examinarea rănii.

Lecoq văzuse bine. Doctorii constatară o fractură la baza craniului. Care nu putea — se afirma în raportul lor — să fi fost produsă decît prin acţiunea unui corp contondent, cu o suprafaţă mai întinsă, sau printr-o lovitură violentă a capului de un obiect foarte dur, de o oarecare mărime.

Or, nu fusese găsită nici o altă armă decît revolverul, a cărui crosă nu era atît de mare încît să poată produce o asemenea rană. Era deci absolut necesar ca între falsul soldat şi ucigaş să fi avut loc o luptă corp la corp, în timpul căreia, ultimul, apucîndu-şi adversarul de gît să-i zdrobească acestuia capul de perete. Prezenţa unor mici şi numeroase echimoze în jurul gîtului conferea acestei concluzii o verosimilitate absolută.

Nu descoperiseră, de altfel, nici o altă leziune, nici o contuzie, nici o zgîrietură, nimic. Se putea deduce de aici că această luptă încrîncenată, pe viaţă şi pe moarte, fusese deosebit de scurtă.

Totul se consumase între momentul în care patrula auzise strigătul şi cel în care Lecoq văzuse prin deschizătura oblonului victima căzînd.

Examinarea celorlalţi doi indivizi „omucişi", ca să vorbim în termenii medicinei legale, pretindea luarea unor precauţii deosebite. Fusese respectată poziţia în care că-

zuseră : zăceau în faţa sobei şi atitudinea lor ar fi trebuit să oiere indicaţii preţioase. Amîndoi erau culcaţi pe spate, cu picioarele întinse, cu mîinile date în lături. Nici o crispare, nici o răsucire a muşchilor, nici o urmă de bătaie, fuseseră pur şi simplu fulgeraţi. Fizionomia amîndurora exprima groaza ajunsă la paroxism, ceea ce trebuia să te facă să presupui că nu mînia sau ura fusese ultimul sentiment al existenţei lor, ci frica...

— Aşa că, afirmă doctorul mai în vîrstă, mă simt autorizat să-mi imaginez că au fost uluiţi de vreun spectacol cu totul neprevăzut, ciudat, înspăimîntător.

Lecoq părea să soarbă, ca să spunem aşa, explicaţiile doctorului şi căuta să le adapteze unor vagi ipoteze care izvorau din adîncurile minţii sale.

Cine puteau fi indivizii ăştia, atît de înspăimîntaţi ? Vor păstra oare şi ei, la fel ca celălalt, secretul identităţii lor ?

Primul pe care îl examinară doctorii trecuse de cincizeci de ani. Avea părul rar şi albit ; era ras, cu excepţia unui smoc roşcat şi aspru care îi acoperea bărbia foarte proeminentă. Era îmbrăcat foarte sărăcăcios, cu un pantalon sfîşiat, nişte cizme groaznic de scîlciate şi o bluză de lînă neagră, murdară. Acesta, afirmă doctorul în vîrstă, fusese ucis cu un foc tras de la o distanţă foarte mică : mărimea rănii, lipsa de sînge de pe marginile ei, pielea zgîrcită, carnea vie, înnegrită, arsă demonstrau acest lucru cu precizie matematică.

Cînd medicii începură să-l examineze pe ultimul dintre aceşti nenorociţi, au fost frapaţi de diferenţa enormă dintre cele două răni în funcţie de distanţa de la care fusese tras glonţul. Acesta din urmă fusese ucis de un glonţ tras de la o distanţă ceva mai mare şi rana sa nu avea nimic din aspectul hidos al celeilalte.

Acest individ, mai tînăr cu cel puţin cincisprezece ani decît tovarăşul său, era mic, îndesat şi de o remarcabilă urîţenie. Obrazul complet imberb era ciupit de vărsat. Era îmbrăcat într-un pantalon în carouri pe nuanţe de gri şi o haină deschisă, cu revere. Bocancii fuseseră văcsuiţi. Mica şapcă impermeabilă, care căzuse lîngă el, trebuia să ţină tovărăşie frezei pretenţioase şi cravatei cu picăţele...

În zadar au fost studiate, scotocite buzunarele acestor indivizi, ele nu conțineau nimic care să clarifice identitatea lor : numele, situația socială, profesia. Absolut nimic, nici o cît de vagă indicație, nici o scrisoare, nici o adresă, nici o bucată de hîrtie ; nimic, nici măcar vreunul din acele mărunte obiecte de uz personal : vreo pungă de tutun, un cuțit, o pipă, care pot oferi posibilitatea unei recunoașteri, constatarea identității. Tutun aflat într-o pungă de hîrtie, batiste fără monogramă, foiță pentru țigări, iată tot ce s-a putut găsi. Cel mai în vîrstă avea șaizeci și șapte de franci chiar în buzunarul vestei ; cel mai tînăr deținea doi ludovici.

Foarte rar se aflase poliția în prezența unei afaceri atît de grave și a unor atît de puține informații. Cu excepția faptului în sine, dovedit din plin de cele trei victime, nu se știa absolut nimic : nici împrejurările, nici mobilul, iar probabilitățile ce se întrevedeau, departe de a împrăștia întunericul, îl făceau și mai des.

E adevărat că ucigașul fusese arestat, dar el persista în tăcerea sa. Cum să afli și să-l pui în fața propriei identități ? Susținea că e nevinovat ; cum să-l strivești sub dovezile vinovăției sale ? Despre victime nu se știa nimic, iar una dintre ele se autoacuza. O inexplicabilă influență o determina pe văduva Chupin să-și țină gura. Două femei, dintre care una își permitea să piardă la *Pulberărie* un cercel de cinci mii de franci, asistaseră la luptă... apoi dispăruseră. Un complice, după două acțiuni de o îndrăzneală neobișnuită, scăpase...

Și toți acești oameni, ucigașul, femeile, cîrciumăreasa, complicele și victimele, erau la fel de suspecți, de ciudați, putînd fi cu toții bănuiți de a nu fi ceea ce păreau că sînt. Astfel își rezumă comisarul, întristat, impresiile.

Gévrol care de două ore se prefăcea că stă deoparte, se apropie și spuse :

— Dacă domnul comisar ar vrea să mă creadă, ar rămîne la părerea mea, care e mai realistă decît divagațiile lui Lecoq.

Uruitul unei trăsuri în fața ușii cîrciumii îl întrerupse și un moment mai tîrziu intră judecătorul de instrucție.

X

Nu exista nimeni în *Pulberărie* care să nu-l cunoască, cel puţin din vedere, pe judecătorul de instrucţie care sosise, şi Gévrol, ca un vechi obişnuit al Palatului de Justiţie, îi rosti în şoaptă numele : Domnul Maurice d'Escorval.

Era fiul acelui faimos baron d'Escorval, care, în 1815, a plătit scump devotamentul său pentru Imperiu, şi căruia Napoleon îi aducea de pe insula Sfînta Elena acest magnific omagiu : „Există, cred, oameni la fel de onești, dar mai mult de-atît e imposibil".

Intrat de tînăr în magistratură, beneficiind de remarcabile aptitudini, domnul d'Escorval părea să fie hărăzit uneia din cele mai strălucite cariere. El înşelă însă toate previziunile, refuzînd cu încăpăţînare toate situaţiile ce-i fuseseră oferite, păstrîndu-şi doar pe lîngă Tribunalul Senei modestele şi utilele funcţii. În ciuda unor strălucitoare relaţii şi a unei averi considerabile, ducea cea mai retrasă existenţă, ascunzîndu-şi viaţa, fiind prezent doar prin munca sa îndîrjită şi prin binele pe care îl răspîndea în jurul său.

Era pe atunci un bărbat de patruzeci şi doi de ani, care părea mult mai tînăr, cu toate că începuse să chelească. Ai fi putut să-i admiri fizionomia dacă n-ar fi fost urîţită de o rigiditate tulburătoare, de cutele pline de ironie din colţul buzelor prea subţiri, de expresia posomorîtă a ochilor săi de un albastru-pal. Întruchipa gravitatea şi răceala, sporite de o nuanţă de trufie.

Izbit, încă din prag, de oroarea spectacolului, domnul d'Escorval, de-abia dacă acordă medicilor şi comisarului un salut distrat. Întreaga sa competenţă intrase în joc. Studie locul, oprindu-şi privirea asupra celor mai neînsemnate obiecte cu acea pricepere atentă a judecătorului care cunoaşte importanţa oricărui amănunt şi care înţelege cît de elocvente sînt circumstanţele materiale.

— E grav ! spuse el în sfîrşit, foarte grav !...

Drept răspuns comisarul îşi ridică mîinile spre cer într-un gest ce exprima foarte bine ceea ce gîndea :

— Cui o spuneţi !...

Cert e că de două ore domnul comisar socotea responsabilitatea sa cumplit de împovărătoare şi l-ar fi binecuvîntat pe magistratul care l-ar fi scăpat de ea.

— Domnul procuror imperial n-a putut să mă însoţească, reluă domnul d'Escorval, nu poate fi prezent peste tot, şi mă îndoiesc că va avea posibilitatea să mai vină să mă întîlnească aici. Aşadar putem începe.

Comisarul îl întrerupse :

— Domnul judecător de instrucţie l-a interogat fără îndoială pe vinovat, şi el trebuie să ştie...

— Nu ştiu nimic, îl întrerupse domnul d'Escorval, care păru foarte surprins de această interpelare.

După acest răspuns se aşeză şi, în timp ce grefierul redacta preliminariile procesului verbal de constatare, el începu să citească raportul scris de Lecoq.

Retras în umbră, palid, emoţionat, febril, tînărul poliţist se străduia să surprindă pe obrazul impasibil al magistratului vreun indiciu privind impresia pe care i-o făcea lectura raportului. Era în joc viitorul lui, ce urma să depindă de un da sau nu. Şi acum se adresa unei inteligenţe superioare, nu unui spirit obtuz ca al lui moş Absint.

— Dacă aş mai putea să-mi mai pledez încă o dată cauza, gîndea el !

În curînd se simţi mai liniştit. Figura judecătorului de instrucţie îşi păstra imobilitatea, dar îşi înclinase capul în semn de aprobare şi chiar, pentru o clipă, un amănunt mai ingenios, îi smulsese o exclamaţie : „Nu-i rău !... foarte bine !..." Cînd termină se adresă comisarului :

— Toate astea nu seamănă cu raportul dumneavoastră de dimineaţă, care prezenta această tenebroasă afacere ca o bătaie între nişte vagabonzi nenorociţi.

— Azi-dimineaţă, răspunse evaziv comisarul, care regreta acum că rămăsese în căldura patului, bizuindu-se numai pe Gévrol, am rezumat numai primele impresii, care s-au schimbat datorită cercetărilor ulterioare, astfel că...

— Oh ! îl întrerupse judecătorul, nu vă reproşez nimic, dimpotrivă, nu pot decît să vă felicit. Nu se putea acţiona nici mai bine, nici mai repede. Toată această demonstraţie dezvăluie o mare putere de pătrundere, iar

rezultatele sînt expuse cu o claritate şi o precizie rar întîlnite.

Comisarul ezită o secundă. Era tentat să păstreze laudele pentru el. Respinse însă această ispită nu numai fiindcă era cinstit, dar mai ales pentru că nu-i displăcea să-i facă o figură lui Gévrol ca să-l pedepsească pentru superficialitatea lui prezumţioasă.

— Trebuie să mărturisesc, zise el în cele din urmă, că onoarea acestei anchete nu-mi aparţine.

— Atunci cui trebuie atribuită, dacă nu inspectorului din serviciul siguranţei ?

Aşa se gîndise domnul d'Escorval, nu fără surprindere, căci avusese de-a face cu Gévrol şi era departe de a-l putea bănui de ingeniozitatea şi mai ales de stilul în care era întocmit raportul.

— Deci dumneavoastră, întrebă el, sînteţi acela care aţi condus atît de prompt această afacere ?

— Nu, pe-onoarea mea ! răspunse omul Prefecturii, eu n-am atîta imaginaţie ! Mă mulţumesc să arăt ceea ce descopăr şi susţin că : „aş accepta să fiu chiar spînzurat dacă toate aceste fapte închipuite în raport ar mai exista şi în altă parte decît în capul celui care l-a întocmit. Nişte gogoşi, ce mai !"

— Totuşi, insistă judecătorul, femeile, ale căror urme le vedeţi aici, au existat ! Complicele care a lăsat pe bîrnă scama de lînă e o fiinţă reală. Cercelul e o dovadă adevărată, palpabilă...

Gévrol făcea sforţări să nu ridice din umeri.

— Toate astea, spuse el, se explică fără a fi nevoie să batem cîmpii. Că ucigaşul are un complice... e posibil. Prezenţa femeilor e firească ; peste tot unde există pungaşi, întîlneşti şi hoaţe. Cît despre diamant, ce dovedeşte el ? Că ticăloşii au dat o lovitură în stil mare, că au venit aici ca să împartă prada şi că de-aici s-a iscat cearta...

Era şi asta o explicaţie, şi tot atît de plauzibilă, încît domnul d'Escorval rămase tăcut ca să mediteze înainte de a lua o decizie.

— Hotărît, declară el în cele din urmă, adopt ipoteza raportului... Cine este autorul ?

Gévrol se înroşi de furie mai tare decît un rac.

— Autorul, răspunse el, este unul dintre agenții mei aici de față, brav și iscusit, domnul Lecoq ! Haide, șmechere, apropie-te să te vedem...

Tînărul polițist înaintă, cu un surîs de satisfacție pe buzele-i strînse, afectat.

— Raportul meu nu-i decît un rezumat, domnule, începu el, dar am cîteva idei...

— O să mi le spui dacă te voi întreba, îl întrerupse judecătorul.

Și fără a se sinchisi de dezamăgirea lui Lecoq, el luă din portofelul grefierului două imprimate pe care le îndoi și i le întinse lui Gévrol, spunîndu-i :

— Iată două mandate de predare, inculpatul și stăpîna cîrciumii să fie luați de la postul de poliție unde se află și să fie duși la Prefectură, unde vor fi ținuți la secret.

După ce dăduse ordinul, domnul d'Escorval se și întorsese spre medici, cînd tînărul polițist, cu riscul unei noi bruftuluieli, interveni :

— Pot să îndrăznesc, întrebă el, să-l rog pe domnul judecător să-mi încredințeze mie această misiune ?

— Imposibil, voi avea poate nevoie de dumneata aici.

— Domnule judecător, vă rog acest lucru pentru că mi-ar face plăcere să strîng unele informații, și o asemenea ocazie nu se mai ivi.

Judecătorul înțelese probabil intenția tînărului agent.

— Fie, zise el, dar în acest caz să mă aștepți la Prefectură, unde mă voi duce de îndată ce voi termina aici. Poți să pleci.

Lecoq nu aștepță să i se repete învoirea ; luă mandatele și se năpusti afară.

Nu alerga, zbura peste maidane. Nu mai resimțea nimic din oboseala nopții. Niciodată nu-și simțise trupul atît de sprinten, mintea atît de clară și de lucidă. Spera, era încrezător și ar fi fost întru totul fericit dacă ar fi avut de-a face cu alt judecător de instrucție. Domnul d'Escorval îl făcea să se simtă stingherit, îl înghețа pînă într-atît încît îi paraliza întreaga capacitate intelectuală. Și apoi, cu ce aer disprețuitor l-a măsurat din cap pînă-n

picioare, cu ce ton poruncitor i-a impus să tacă, şi toate astea cînd tocmai îi lăudase munca.

— Ajunge ! îşi spuse el, nu există niciodată bucurie deplină ! Şi goni mai departe...

XI

Cînd, după douăzeci de minute de alergătură, Lecoq sosea la începutul şoselei ce duce spre Choisy, şeful de post din piaţa Italiei se plimba cu pipa între dinţi în faţa postului de gardă. După aerul său îngrijorat, după privirile neliniştite pe care le arunca în fiece clipă spre o mică fereastră, prevăzută cu un luminător, trecătorii puteau să-şi dea seama că în acel moment o pasăre importantă se afla în colivie.

De îndată ce-l recunoscu pe tînărul poliţist, fruntea i se descreţi şi îşi întrerupse plimbarea.

— Ei bine, îl întrebă el, ce veşti ai ?

— Aduc ordinul de a-i conduce pe prizonieri la Prefectură.

— Să le fie de bine ! Duba va trece peste o oră ; îi vom împacheta frumos şi... mînă birjar !

— Prizonierii sînt singuri ? întrebă Lecoq.

— Absolut singuri, femeia de-o parte, bărbatul de alta. Noaptea n-a fost prea fructuoasă... surprinzător pentru o noapte de duminică cu carnaval !...

— Dar, aţi avut şi un beţiv.

— Chiar aşa... întîmplător... dimineaţă, cînd se lumina de ziuă... Un biet nenorocit care ar trebui să-i fie recunoscător lui Gévrol. Aceste cuvinte, de o ironie involuntară, înteţiră regretele lui Lecoq.

— Recunoscător, într-adevăr ! aprobă el.

— Aşa e, cu toate că pari s-o iei în bătaie de joc ; fără Gévrol ar fi fost strivit.

— Şi ce s-a întîmplat cu beţivul ?

Şeful de post ridică din umeri.

— La naiba, răspunse el, îmi ceri prea mult ! Era un om cumsecade, care şi-a petrecut noaptea la nişte prieteni şi pe care aerul de-afară l-a zăpăcit la plecare. Ne-a ex-

plicat acest lucru cînd şi-a revenit din ameţeală, după vreo jumătate de oră. Nu, n-am văzut niciodată un bărbat atît de umilit de ce i se întîmplase. Plîngea de-a binelea. Spunea întruna cam aşa : „Un tată de familie, la vîrsta mea ! E ruşinos !... Ce va spune soţia mea ! Ce vor crede copiii !..."

— Vorbea mult despre soţia lui ?

— Numai despre ea... Cred că ne-a spus chiar numele... Eudoxie, Léocadie... Oricum, un nume de genul ăsta. Bietul om credea că e vinovat şi că îl vom ţine închis. Cerea să trimitem pe cineva acasă la el. Cînd i s-a spus că e liber, am crezut că va înnebuni de fericire ; ne-a sărutat mîinile... şi a întins-o !

— Şi l-aţi închis împreună cu ucigaşul ? întrebă Lecoq.

— După cum se cuvenea.

— Au vorbit ?

— Să vorbească !... nici gînd ! Omul era beat mort, îţi repet, aşa de beat că nu mai ştia nici cum îl cheamă. Cînd l-au tîrît în celulă, buf ! a căzut ca un pietroi. Deîndată ce s-a trezit, i s-a deschis... Nu, n-au vorbit.

Tînărul poliţist rămase pe gînduri.

— Asta e, murmură el.

— Ce spui ?

— Nimic.

Dar gîndurile lui Lecoq nu erau dintre cele mai vesele.

— Am înţeles, îşi spunea în sinea lui. Acest beţiv, care nu e altul decît complicele, e tot atît de abil pe cît de îndrăzneţ şi cu sînge rece. În timp ce noi îi cercetăm urmele, el ne spionează. Noi ne îndepărtăm, el îndrăzneşte să pătrundă în cîrciumă. Vine apoi aici, se lasă prins şi, graţie unui truc de o simplitate infantilă, cum sînt toate trucurile care au sorţi de izbîndă, ajunge să vorbească cu ucigaşul. Cît de perfect şi-a jucat rolul ! I-a păcălit pe toţi sergenţii de stradă, pe ei, care se pricep totuşi la beţivi ! Dar eu ştiu că el juca un rol, iar asta înseamnă ceva... Ştiu că trebuie să interpretez invers tot ce a spus. A vorbit de familie, de soţie, de copii, deci n-are nici copii, nici soţie, nici familie...

Se întrerupse, îşi uitase obligaţiile, nu era momentul să se piardă în presupuneri.

— De fapt, reluă el cu voce tare, cum arăta beţivul ăsta ?

— Era un om cumsecade, mare şi gras, cu obrajii roşii, favoriţi albi, cu o faţă lătăreaţă, ochi mici, nas borcănat, cu o mină de om prostuţ şi jovial...

— Ce vîrstă i-ai fi dat ?

— Între patruzeci şi cincizeci de ani.

— Ai vreo idee cu ce se îndeletnicea ?

— Pe legea mea ! bătrînelul ăsta cu şapca şi macferlanul lui amplu, de culoare maro, este probabil vreun mic prăvăliaş sau vreun funcţionar.

Lecoq dădu să intre în post, cînd un gînd îl opri.

— Sper cel puţin, zise el, că beţivanul ăsta n-a comunicat cu văduva Chupin !...

Şeful de post izbucni în rîs.

— Ei asta-i ! Cum ar fi putut !... răspunse el. Bătrîna se afla doar în celula ei ! Ah, ticăloasa. Iată, nu e nici o oră de cînd a încetat să urle şi să vocifereze. În viaţa mea n-am auzit cuvinte mai scîrboase şi mai îngrozitoare decît acelea pe care ni le-a strigat. Ar fi putut face să roşească şi podeaua postului ; pînă şi beţivul a fost atît de zguduit încît s-a dus să-i vorbească prin vizetă ca s-o oblige să tacă.

Tînărul poliţist tresări atît de violent, încît şeful de post se opri brusc.

— Ce s-a întîmplat ? bolborosi el. Te-ai supărat... pentru ce ?

— Pentru că, răspunse Lecoq furios, pentru că...

Şi întrucît nu voia să mărturisească adevăratul motiv al enervării sale, intră în post, zicînd că se duce să-l vadă pe prizonier.

Cu ochiul lipit de vizorul care serveşte gardienilor să-i supravegheze pe prizonierii din celule, Lecoq îl examină cu aviditate pe ucigaş. Puteai să te întrebi dacă într-adevăr acolo se afla acelaşi om pe care îl văzuse cu cîteva ore mai devreme la *Pulberărie*, în picioare, în pragul uşii de comunicare, ţinînd patrula la respect, aprins de mînie şi ură, cu fruntea sus, cu ochi scăpărători, cu buzele fremătînd. Acum întreaga lui fiinţă trăda cea mai îngrozitoare prăbuşire sufletească, delăsarea, descurajarea, buimăceala, disperarea...

Era așezat în dreptul vizorului, pe o bancă grosolană, cu coatele pe genunchi, cu bărbia în mînă, cu ochii ficși, cu buza lăsată a dezamăgire.

— Nu, șopti Lecoq, nu, acest om nu este ce pare să fie.

Îl examinase, ar fi vrut să-i vorbească. Intră. Omul înălță capul, își opri asupra lui o privire lipsită de orice expresie, dar nu scoase un cuvînt.

— Ei ? întrebă tînărul polițist, cum te simți ?

— Sînt nevinovat ! răspunse omul cu o voce răgușită.

— Sper și eu, dar asta-i treaba judecătorului. Eu am venit să aflu dacă nu vrei să mănînci ceva...

— Nu !

Ucigașul se răzgîndi însă în secunda următoare.

— Ba, adăugă el, aș mînca ceva, așa ca să beau un pahar de vin.

— Am să-ți aduc, îi spuse Lecoq.

Ieși imediat și, alergînd prin împrejurimi ca să cumpere de-ale mîncării, îi veni ideea că cerînd ceva de băut după ce mai întîi refuzase, omul nu se mai gîndise decît la verosimilitatea personajului pe care pretindea că-l întruchipează...

Orice ar fi fost, ucigașul mîncă cu poftă. Își turnă la sfîrșit un pahar mare de vin, îl goli încet și zise :

— E bun !... Face bine pe unde trece.

Tînărul polițist fu foarte dezamăgit de acest sentiment de mulțumire. Căci alesese, ca să-l încerce, unul dintre acele oribile lichide vinețiii, tulburi, dense, grețoase, care se fabricau în jurul barierei, și se aștepta ca băutura să-i facă cel puțin silă ucigașului. Acesta însă nu reacționă deloc. Lecoq nu mai avu timp să tragă concluziile. Un uruit care se auzi afară anunță sosirea dubei Prefecturii, un vehicul lugubru, care printre alte denumiri, o primise și pe aceea de „salatieră compartimentată".

După ce a fost dusă văduva Chupin, care se zbătea și striga după ajutor, ucigașul a fost și el poftit să ia loc în acest vehicul.

Tînărul polițist se aștepta măcar acum la vreo manifestare de repulsie, și pîndea... Dar nimic. Omul urcă în îngrozitorul vehicul în modul cel mai firesc din lume, ca

unul de-ai casei, care cunoaşte cum stau lucrurile şi ştie care poziţie este cea mai bună într-un spaţiu atît de îngust.

— Ah ! E puternic şmecherul ! şopti Lecoq înciudat, dar îl aştept la Prefectură.

XII

Uşile dubei compartimentate se închiseră ermetic, vizitiul pocni din bici şi puşcăria pe roţi se urni în trapul întins al celor doi cai viguroşi.

Lecoq se aşeză pe bancheta amenajată în partea din faţă a căruţei între vizitiu şi gardianul de serviciu, şi fu atît de preocupat de gîndurile lui, încît cu siguranţă nu auzi nimic din conversaţia acestora. Tocmai întrevăzuse mijlocul prin care ar fi putut să surprindă cîte ceva din taina bine păstrată a ucigaşului care, după părerea lui — şi-şi punea capul că-i aşa, — trăise probabil în înalta societate. Faptul că deţinutul reuşise să simuleze pofta de mîncare, că reuşise să treacă peste dezgustul în faţa băuturii greţoase, că se urcase fără să ezite în „salatiera compartimentată" nu însemna cu siguranţă nimic extraordinar din partea unui om dotat cu o voinţă puternică şi căruia iminenţa pericolului şi speranţa salvării îi înzecea, probabil, energia. Dar va şti oare să se stăpînească la fel de bine atunci cînd va fi supus umilitoarelor formalităţi ale înscrierii în registrul puşcăriei, formalităţi care, în unele cazuri, pot fi împinse pînă la cele mai umilitoare limite ?...

Lecoq nu putea să creadă asta.

Abia cînd duba-căruţă trecu de Pont-Neuf pentru a o lua pe Quai de L'Horloge, tînărul poliţist păru să-şi vină în fire. În curînd vehiculul cel greu coti printr-un gang şi se opri în mijlocul unei curţi strîmte şi umede. Lecoq aflat deja jos, deschise uşa compartimentului în care era închis ucigaşul, spunîndu-i :

— Am ajuns, coboară.

Nu era nici un pericol ca acesta să scape. Grilajul fusese închis şi, de altfel, cel puţin o duzină de suprave-

ghetori şi agenţi se apropiaseră, curioşi să vadă recolta de ticăloşi adunată în timpul nopţii.

Eliberat, ucigaşul coborî cu sprinteneală. Fizionomia i se schimbase din nou. Ea nu mai exprima decît perfecta indiferenţă a omului care trecuse prin multe încercări de tot felul.

Nici un medic anatomist n-ar fi studiat mişcarea vreunui muşchi cu atenţia pasionată cu care Lecoq urmărea atitudinea, expresia, privirea ucigaşului.

Cînd acesta puse piciorul pe pavajul verzui al curţii, păru să încerce o senzaţie plăcută. Aspiră profund, se întinse ca să se dezmorţească şi îşi scuturâ cu putere picioarele înţepenite din cauza îngustimii compartimentului din „salatiera compartimentată", pentru a le reda elasticitatea. Apoi privi în jur şi un surîs abia perceptibil îi înflori pe buze.

Ai fi jurat că locul nu-i era străin, că mai văzuse acele ziduri înalte, înnegrite, ferestrele zăbrelite, uşile grele, zăvoarele, întregul instrumentar sinistru al închisorii.

— Dumnezeule !... gîndi uimit Lecoq, oare ştie locurile pe aici ?

Neliniştea tînărului poliţist crescu şi mai mult cînd ucigaşul, fără să i se dea vreo indicaţie, fără să i se spună vreun cuvînt, o luă spre cele cinci sau şase uşi care dădeau în curte. Se îndreptă sigur, fără nici o ezitare, spre uşa pe care trebuia într-adevăr să intre. Era oare o întîmplare ? Lecoq rămase uluit cînd ucigaşul, după ce pătrunse în coridorul destul de întunecat, merse drept înainte, trecu de camera gardienilor, lăsă în dreapta „vorbitorul maimuţelor" şi intră la grefă.

Lecoq simţea că-l trec sudori reci pe şira spinării.

— Omul ăsta, se gîndea el, a mai fost aici, ştie cum stau lucrurile !

Grefa era o sală destul de spaţioasă, slab luminată de nişte ferestre prea mici, formate din ochiuri de geam prăfuite, încălzită peste măsură de o sobă de fontă.

Acolo se afla grefierul care citea un ziar pus peste registrul de înscrieri, registru înspăimîntător, unde sînt trecuţi şi descrişi toţi cei pe care purtarea rea, mizeria, crima, o lovitură premeditată, uneori o greşeală, i-au adus în faţa acestei uşi joase a Penitenciarului Prefecturii.

La intrarea deținutului și a lui Lecoq grefierul ridică privirea.

Întinzînd unul din mandatele semnate de domnul d'Escorval, Lecoq spune : „Iată hîrtiile netrebnicului ăstuia", și adăugă : „Judecătorul de instrucție a ordonat să fie dus la secret și să i se dea haine, ale lui constituind probe de culpabilitate. Să-l anunțe cineva repede pe domnul director, fiindcă sînt așteptați și ceilalți călători din dubă. Am să-l înregistrez chiar eu pe nemernicul ăsta după toate regulile".

Directorul nu era departe, încît își făcu și el apariția. Grefierul pregăti registrul.

— Cum te numești ? îl întrebă el pe deținut.

— Mai.

— Prenumele ?

— N-am.

— Cum așa, n-ai prenume !

Ucigașul păru să cadă pe gînduri, apoi spuse cu un aer ursuz :

— La drept vorbind, vă spun că e mai bine să nu vă obosiți interogîndu-mă, căci nu-i voi răspunde decît judecătorului. Ați vrea să scoateți ceva de la mine... frumoasă mîrșăvie !... dar o cunosc...

— Ține cont, spuse directorul, că-ți agravezi situația.

— Deloc !... Sînt nevinovat, vreți să mă-nfundați, eu mă apăr. Stoarceți acum ceva de la mine dacă puteți ! Ați face mai bine să-mi înapoiați banii pe care mi i-au luat la post. O sută treizeci și șase de franci și opt bănuți !... Voi avea nevoie de ei cînd voi ieși de-aici. Vreau să fie notați în registru... unde sînt ?

Banii ăștia îi fuseseră predați lui Lecoq de șeful postului, împreună cu tot ceea ce se găsise asupra ucigașului cînd îl percheziționaseră prima dată. El depuse totul pe masă.

— Iată cei o sută treizeci și șase de franci și opt bănuți ai dumitale, zise tînărul polițist, precum și cuțitul, batista și patru țigări...

Cea mai vie mulțumire se răspîndi pe obrazul deținutului.

— Acum, reluă grefierul, vrei să răspunzi ?

Dar directorul, care înțelesese că orice insistență era de prisos, îi făcu semn acestuia să tacă și, adresîndu-se arestatului, îi ordonă :

— Descalță-te !

La acest ordin Lecoq crezu că observă o șovăire în privirea ucigașului.

— Pentru ce întrebă acesta ?

— Ca să treci pe sub aparatul de măsurat, răspunse grefierul ; trebuie să-ți notez înălțimea.

Deținutul nu mai spuse nimic ; se așeză și-și scoase cizmele de piele groasă, dintre care una, cea din piciorul drept, avea tocul complet răsucit. Avea picioarele goale băgate în încălțările sale grosolane.

— Nu te încalți decît duminica ? îl întrebă Lecoq.

— După ce vezi asta ?

— La naiba !... după noroiul care-ți acoperă picioarele pînă la gleznă.

— Și ce-i cu asta ! zise omul pe tonul cel mai insolent? E o crimă să n-ai picioarele ca o marchiză ?...

— În tot cazul, nu în asta constă crima ta, zise încet tînărul polițist. Crezi că nu văd, cu tot noroiul, ce picioare albe și curate ai ? Unghiile sînt îngrijite și pilite...

Se întrerupse. O strălucire a geniului său cercetător îi trecu prin minte. Trase un scaun, întinse deasupra un ziar și-i spuse ucigașului :

— Pune-ți picioarele aici !

Omul încercă să se împotrivească.

— Nu opune rezistență, interveni directorul, noi sîntem mai mulți.

Deținutul se resemnă. Se așeză cum i se ordonase, și Lecoq, înarmîndu-se cu un briceag, începu să curețe cu iscusință noroiul ce rămăsese lipit de piele. Împărți apoi praful în două părți. O parte o înveli într-o bucată de hîrtie pe care și-o strecură în buzunar, pe cealaltă o prezentă directorului, spunînd :

— Vă rog, domnule, primiți-l, să fie pus în magazie și să fie sigilat aici, sub ochii deținutului ! Nu trebuie ca acesta să pretindă mai tîrziu că praful a fost substituit.

Directorul făcu ceea ce i se cerea și, în timp ce lega și sigila într-un săculeț această „probă", ucigașul ridică din umeri și rînji.

E adevărat că sub această veselie cinică, Lecoq crezu că ghicește o neliniște cumplită.

Hazardul îi era dator acest mic triumf drept compensație, căci evenimentele ulterioare aveau să-i înșele toate previziunile.

Ucigașul nu ridică nici o obiecție atunci cînd i se porunci să se dezbrace ca să-și schimbe hainele îmbibate de sînge cu cele date de administrație. Nici un mușchi al feței nu trădă secretul din sufletul său în timp ce era supus acelor percheziții dezonorante, care fac să roșească și pe cei mai abjecți scelerați. Cu o indiferență încrîncenată, deținutul îl lăsă pe supraveghetor să-l caute în gură ca să se asigure că nu ascunde acolo vreunul din acele arcuri de ceas care taie cea mai solidă bară, vreunul din acele fragmente microscopice de mină de creion, de care se servesc prizonierii ca să scrie biletele pe care le schimbă între ei, ascunse într-un cocoloș de pîine.

După ce formalitățile înregistrării se terminară, deținutul fu condus la celula secretă cu numărul trei. Ieșise la fel cum intrase, înaintea gardianului, ca unul de-ai casei, care știe unde trebuie să meargă.

— Ce bandit !... exclamă grefierul.

— Ah ! nu există nici o îndoială în privința asta, declară directorul. Netrebnicul ăsta e cu siguranță un răufăcător primejdios, un recidivist. Mi se pare chiar că l-am mai avut de chiriaș... aș jura aproape.

Așadar, acești oameni cu experiență împărtășeau părerea lui Gévrol. Lecoq era singurul adept al propriei sale opinii.

El nu mai discută... la ce bun ? De altfel, tocmai atunci fu adusă văduva Chupin.

Călătoria o calmase, căci devenise mai blîndă decît o mielușea. Dar, cînd o duceau în celulă, după ce-și spusese numele și prenumele, firea ei ieși din nou la iveală și o auziră cum se certa pe coridor cu gardianul.

Se terminase. Lecoq era liber pînă la venirea judecătorului de instrucție, dar cum i se puneau mereu întrebări, sîcîit, ieși și se instală în fața intrării.

Stătea acolo de trei ore, nemișcat, la fel ca borna pe care se așezase, fără să ia în seamă nici frigul, nici trecerea timpului, cînd un cupeu opri în fața gangului și domnul

d'Escorval coborî, urmat de un grefier. Tînărul polițist se ridică și alergă în întîmpinarea lor, cu sufletul la gură, neliniștit.

— Cercetările mele pe teren, îi spuse judecătorul, îmi confirmă părerea că te-ai orientat bine. E vreo noutate ?

— Da, domnule, un fapt neînsemnat în aparență, dar de o importanță care...

— Bine ! îl întrerupse judecătorul, o să-mi explici imediat. Vreau însă înainte să-i iau un interogatoriu sumar deținutului... simplă formalitate pentru azi... Așteaptă-mă aici...

Cu toate că judecătorul promisese să se grăbească, Lecoq conta pe cel puțin o oră de așteptare. Dar nu trecură nici douăzeci de minute, cînd domnul d'Escorval apăru... fără grefier. Se grăbea și i se adresă de departe tînărului polițist.

— Trebuie, spuse el, să mă întorc acasă într-o clipă. Nu pot să te-ascult.

— Totuși, domnule...

— Destul ! Cadavrele victimelor au fost duse la morgă. Aruncă-ți o privire pe-acolo. Apoi în seara asta fă... Da ! fă ceea ce vei considera că este util.

— Dar, domnule, mi-ar trebui...

— Mîine !... mîine !... la ora nouă, în cabinetul meu... la Palat.

Lecoq vru să insiste, dar domnul d'Escorval urcase, sau mai curînd se aruncase în cupeu, și vizitiul dădu bici calului.

— Ia te uită ce judecător !... murmură tînărul polițist, care rămăsese năuc pe chei. A înnebunit ?

Și un gînd neplăcut îl străfulgeră :

— Sau mai curînd, continuă el, deține cheia enigmei ? Nu cumva vrea să se lipsească de serviciile mele ?

Această bănuială îl străbătu cu atîta cruzime, încît se întoarse grăbit, sperînd să descopere ceva din atitudinea ucigașului, și alergă să-și lipească ochiul de vizorul practicat în ușa grea a „secretului".

Deținutul era culcat pe un pat mizerabil, așezat în dreptul ușii, cu fața la perete, înfășurat pînă la ochi în pătură.

Dormea ?... Nu, căci tînărul polițist surprinse o mișcare ciudată. Mișcarea asta, pe care nu și-o putu explica îl intrigă ; își lipi în dreptul deschizăturii urechea în locul ochiului și deslușì un fel de tînguire înăbușită ! Nu exista nici o îndoială ! Ucigașul horcăia.

— Săriți... strigă Lecoq înspăimîntat, ajutor !

Doi gardieni veniră în goană.

— Ce s-a întîmplat ?

— Deținutul !... acolo... se sinucide.

Deschiseră ; era și timpul.

Mizerabilul rupsese o fîșie din veșmintele sale, o înnodase în jurul gîtului și, folosindu-se, ca de o manivelă, de o lingură de plumb ce-i fusese adusă împreună cu hrana, se sugruma...

Medicul închisorii, după care se trimisese și care îi luă sînge, declară că zece minute dacă mai treceau totul s-ar fi sfîrșit, sufocarea fiind aproape completă.

Cînd ucigașul își reveni în simțiri, aruncă în jurul celulei o privire de nebun. S-ar fi putut spune că era uimit să se simtă în viață. O lacrimă mare îi țîșni de sub pleoapele umflate, se rostogoli de-a lungul obrazului și se pierdu în barbă.

Îi puseră întrebări peste întrebări. Nu scoase nici un cuvînt.

— Dacă se comportă așa, zise medicul închisorii, cum e la secret și nu i se poate da un tovarăș, trebuie să i se pună cămașa de forță.

După ce ajută la legarea deținutului, Lecoq se retrase gînditor și îngrozitor de emoționat. Simțea cum sub vălul misterios al acestei afaceri se afla o dramă cumplită.

— Oare ce s-a întîmplat ? șoptea el. Nenorocitul a tăcut sau a mărturisit totul judecătorului de instrucție ? Pentru ce acest act de disperare ?

XIII

Lecoq nu dormi în noaptea aceea, deși se împlineau mai mult de patruzeci de ore de cînd era în picioare, și, ca să spunem așa, nici nu mîncase nici nu băuse. Dar,

chiar oboseala, emoţiile, neliniştea, speranţa transmiteau corpului său falsa energie a febrei, iar minţii luciditatea bolnăvicioasă ce rezultă în urma eforturilor extraordinare de gîndire.

O singură descoperire ar fi fost suficientă ca să facă lumină în acest întuneric în care se zbătea ancheta : identitatea ucigaşului.

Cine era el ? Cine greşea şi cine avea dreptate, Gévrol, susţinut de toţi oamenii legii de la Prefectură, sau Lecoq, singur de partea cealaltă.

Părerea lui Gévrol se baza pe o dovadă formidabilă, evidenţa, care-ţi stăpîneşte mintea datorită celor văzute.

Ipoteza tînărului poliţist nu avea ca suport decît o serie de observaţii subtile şi de deducţii, al căror punct de plecare era o frază rostită de ucigaş. Şi totuşi, după o scurtă conversaţie cu grefierul domnului d'Escorval, pe care îl întîlnise ieşind de la Prefectură, Lecoq nu mai avea nici o umbră de îndoială.

Acest băiat cumsecade, interogat cu iscusinţă de Lecoq, nu văzu nici un incovenient să-l informeze ce se petrecuse în celula „de la secret", între deţinut şi judecătorul de instrucţie.

De fapt nu se întîmplase nimic. Nu numai că ucigaşul nu mărturisise nimic domnului d'Escorval, dar chiar, îl asigurase grefierul, dăduse răspunsuri dintre cele mai evazive la întrebările ce-i fuseseră puse, iar la unele nu răspunsese deloc.

Ce puteai crede atunci despre actul de disperare al deţinutului ?

Statistica închisorilor demonstrează că „răufăcătorii obişnuiţi" nu se sinucid. Ei „ţin la pielea lor", aşa compromisă cum este ; sînt laşi, slabi. Pe de altă parte, nenorocitul care comite o crimă într-un moment de rătăcire caută aproape întotdeauna să scape de consecinţele actului său, încercînd să se sinucidă. Deci tentativa nereuşită a deţinutului reprezenta o puternică ipoteză în favoarea teoriei lui Lecoq.

— Probabil, îşi spunea el, secretul acestui nenorocit este teribil, de vreme ce ţine mai mult la el decît la viaţa

sa, de vreme ce a încercat să se sugrume ca să-l ducă neatins în mormînt.

Se întrerupse, bătea ora patru.

Sări sprinten din pat, unde se aruncase îmbrăcat și, cinci minute mai tîrziu, cobora pe strada Montmartre, unde locuia pe vremea aceea, într-o cameră mobilată.

Timpul continua să fie urît ; bura. Dar ce-i păsa tînărului polițist ? El mergea înainte, cînd, ajuns la întretăierea cu strada Saint-Eustache fu interpelat de o voce groasă, batjocoritoare.

Se uită și-l văzu pe Gévrol, care, urmat de trei dintre agenți, veniseră să arunce plasa în cartierul din jurul Halelor.

— Te-ai sculat tare de dimineață, domnule Lecoq, i se adresă inspectorul de la siguranță, alergi tot după identitatea omului nostru.

— Tot.

— E un prinț deghizat sau un simplu marchiz ?

— Ori una, ori alta, desigur !

— Bun ! în acest caz ai să ne plătești un rînd în contul viitoarei tale gratificații.

— Pe legea mea ! Generale, reluă tînărul polițist, după ce li se umpluseră paharele, întîlnirea noastră mă scutește de un drum. Mă gîndeam să trec pe la Prefectură ca să te rog, din partea judecătorului de instrucție, să trimiți chiar în dimineața asta pe unul dintre colegii noștri la morgă. Afacerea de la *Pulberărie* a făcut vîlvă, va veni lume, și ar trebui cineva care să-i urmărească atent și să tragă cu urechea la curioșii care vor fi acolo.

— Foarte bine ! taica Absint va fi acolo la ora deschiderii.

A-l trimite pe taica Absint acolo unde se simțea nevoia unui agent abil era o bătaie de joc. Totuși, Lecoq nu protestă. Era mai bine să fie prost servit decît trădat, și el era sigur de bătrîn.

— Ar fi trebuit să mă previi încă de-aseară, continuă Gévrol. Dar cînd am sosit, tu plecaseși.

— Am avut treabă.

— Unde ?

— În piața Italiei. Am vrut să știu dacă celula postului e pavată cu ciment sau cu cărămizi.

Spunînd acestea, plăti, salută și plecă.

— Mii de draci ! urlă Gévrol, împingînd cu violență paharul pe tejghea, blestematul ! Cît de mult îmi displace tînărul ăsta ! Nu cunoaște A.B.C.-ul meseriei și face pe deșteptul. Dar las că-l învăț eu minte să-și bată joc de mine.

Lecoq nu-și bătuse joc. Într-adevăr, se dusese în ajun la postul unde fusese închis deținutul, comparase pămîntul din celulă cu praful pe care îl avea în buzunar și aducea, credea el, din această expediție unul din acele capete de acuzare copleșitoare, care, adesea, este suficient unui judecător de instrucție pentru a obține mărturisiri complete de la cel mai îndărătnic deținut.

Acum spera să găsească birjarul pe care cele două femei îl opriseră în strada Chevaleret, și în acest scop își procurase de la Prefectură numele și adresele tuturor celor ce închiriau trăsuri și locuiau în cartierul cuprins între drumul spre Fontainebleau și Sena.

Cercetările nu începuseră prea fericit. În primul loc unde se prezentă a fost înjurat de birjarii care nu se sculaseră încă. În altă parte patronul refuză să-i dea foile în care erau notate — sau cel puțin ar fi trebuit să fie — itinerariile zilnice ale fiecărui birjar. Începea aproape să dispere, cînd, în sfîrșit, către ora șapte și jumătate, află de la un anume Trigault, ale cărui remize se aflau dincolo de fortificații, că în noaptea de duminică spre luni unul dintre birjari s-a-ntors din drum în timp ce se retrăgea spre casă. Și chiar i-a fost arătat birjarul care ajuta, în curte, să-i fie înhămați caii la trăsură.

Era un bătrînel gras, scund, cu fața aprinsă, cu niște ochi mici, strălucind de șiretenie, și care de cînd stătea pe capra trăsurii tocise probabil mai mult de un mănunchi de cozi de bici.

— Tu ești acela, îl întrebă Lecoq, care în noaptea de duminică spre luni, între ora unu și două dimineața, ai luat două femei de pe strada Chevaleret ?

Birjarul se îndreptă, îi aruncă lui Lecoq o privire pătrunzătoare și răspunse prudent :

— Poate.

— Îmi trebuie un răspuns precis.

— Aha ! Aha ! făcu bătrînul cu şiretenie, domnul cunoaşte desigur două doamne care au pierdut ceva într-o trăsură, şi atunci...

Lecoq îl întrerupse :

— Ai auzit vorbindu-se de o crimă care a avut loc prin împrejurimi ?

— Da, într-o cîrciumă mizerabilă au fost asasinaţi...

— Ei bine ! femeile alea două se aflau acolo ; tocmai fugeau cînd te-au întîlnit. Eu le caut ; sînt agent de la siguranţă, iată legitimaţia mea, vrei să-mi dai cîteva lămuriri ?

Birjarul cel gras se îngălbeni.

— Ah ! ticăloasele, strigă el. Nu mă mir acum de bacşişul pe care mi l-au dat. Un ludovic şi două monede de o sută de bani pentru cursă, cu totul treizeci de franci... Bani blestemaţi !... Dacă nu i-aş fi cheltuit i-aş arunca...

— Unde le-ai dus ?

— Pe strada Bourgogne... Am uitat numărul, dar voi recunoaşte casa.

— Din nefericire n-au cerut să fie duse acasă.

— Cine ştie ? Le-am văzut sunînd ; au tras de cordon şi intrau cînd am plecat. Vreţi să vă duc ?

În loc de răspuns, Lecoq se năpusti pe capră spunînd :

— Să mergem !...

XIV

Să presupunem oare că femeile care au fugit în momentul crimei din cîrciuma văduvei Chupin sînt lipsite de orice dram de minte ? Nu ! Putem admite oare că fugarele, conştiente de situaţia periculoasă în care se aflau, s-au lăsat duse pînă acasă de o trăsură luată în drum ? Nici atît. Deci speranţa birjarului de a le găsi era o himeră.

Deşi se gîndise la toate astea, Lecoq nu ezită totuşi să se caţere pe capră şi să dea semnalul de plecare : La drum !

Acţiona astfel potrivit unei axiome elaborată în orele sale de meditaţie şi care avea mai tîrziu să-i asigure reputaţia, axiomă formulată astfel : „În ceea ce priveşte in-

formaţia este necesar să te fereşti mai ales de ceea ce pare să fie adevărat ; începe întotdeauna prin a crede ceea ce pare de necrezut".

Pe de altă parte, procedînd astfel, tînărul poliţist îşi asigura bunăvoinţa birjarului şi, ca urmare, mai multe informaţii.

Cînd trăsura ajunse pe şoseaua Choisy, Lecoq îşi reluă întrebările :

— Să vedem, bătrîne, începu el, mi-ai povestit lucrurile în mare, am nevoie de amănunte. Cum te-au oprit cele două femei ?

— Foarte simplu. Duminică a fost pentru mine o zi pierdută. Şase ore de mers pe bulevard sub ploaia care n-a încetat o clipă. Ce mizerie ! Şi pentru toată ciorba asta, la miezul nopţii n-aveam bacşiş decît treizeci de bănuţi. Eram atît de istovit, iar calul era şi el foarte obosit, aşa încît m-am hotărît să mă întorc... Cînd, pe strada Chevaleret, după ce trecusem de strada Picard, am observat de departe două femei stînd sub un felinar. Trec prin faţa lor, ele încep să mă strige : „Birjar !... birjar !..." Fac pe surdul. Atunci una dintre ele aleargă după mine, strigînd: „Un ludovic !... un ludovic bacşiş". Stăteam pe gînduri, cînd, culmea, femeia adaugă : „Şi zece franci pentru cursă". Opresc brusc.

Lecoq fierbea de nerăbdare, dar îşi dădea seama că întrebările directe şi rapide nu vor rezolva nimic. Cel mai înţelept era să asculte tot.

— Şi acum, spune-mi cum erau cele două femei ? Te întreb cum arătau, drept ce le-ai fi luat ?

— Dumnezeule ! răspunse birjarul, mi s-au părut două... două nu prea grozave.

— Ah !... şi cum erau îmbrăcate ?

— La fel ca domnişoarele care merg să danseze la *Curcubeu*, mă-nţelegeţi ? Numai că una avea o înfăţişare înstărită, pe cînd cealaltă... Oh ! ce scursoare !

— Care dintre ele a fugit după tine ?

— Cea care avea o înfăţişare jalnică, cea care... Drace ! strigă el, am remarcat ceva în acel moment. Una dintre cele două ticăloase îi spunea celeilalte „Doamnă", pe cînd cealaltă o tutuia şi o repezea.

— Aha ! exclamă tînărul polițist, pe trei tonuri diferite. Aha ! Și care, mă rog, vorbea cu „tu" ?

— Cea care era mai prost îmbrăcată. O scutura pe cealaltă, o zgîlțîia cu putere și-i spunea : „Nenorocito, vrei să ne pierzi... ai să leșini cînd vom fi acasă, haide" ! Cealaltă răspundea pe un ton plîngăreț : „Aveți dreptate, doamnă, aveți dreptate, dar nu mai pot". Și se vedea într-adevăr că nu mai poate, încît mi-am zis : „Iată una care a băut peste măsură" !

Acestea erau întîmplările, de o extraordinară importanță, care confirmau, rectificînd, primele ipoteze ale lui Lecoq. După cum bănuise, cele două femei nu erau de aceeași condiție socială. Numai că el se înșelase atribuind superioritate femeii cu ghetuțe fine și toc înalt, a cărora urmă inegală îi dezvăluise slăbiciunea acesteia. Superioritatea aparținea celei care lăsase urmele în pantofii fără toc. De-acum înainte, Lecoq era încredințat că una dintre cele două fugare era servitoarea, cealaltă, stăpîna.

— Asta-i tot, bătrîne ? îl întrebă el pe însoțitorul său.

— Tot, răspunse birjarul, în afară de faptul că aceea care mi-a dat banii, cea mai prost îmbrăcată, avea o mînă... oh ! o mînă de copil și că, în ciuda enervării, vocea-i era cristalină ca o muzică.

— I-ai văzut fața ?

— Hm, prea puțin.

— În sfîrșit, poți să-mi spui dacă era drăguță, dacă era brună sau blondă ?

Atîtea întrebări deodată îl zăpăciră pe bietul birjar.

— O clipă ! spuse el. După mine nu e drăguță, nu cred să fie tînără, dar e sigur blondă, cu un păr bogat.

— Era scundă sau înaltă, grasă sau slabă ?

— Așa și așa.

— Și cealaltă, întrebă Lecoq, cea cu înfățișare de bogătașă ?

— La naiba !... în privința ăsteia... nu știu, n-am văzut, mi s-a părut scundă, atîta tot.

— Ai recunoaște-o pe cea care ți-a dat banii, dacă ai mai vedea-o ?

— Dumnezeule... nu.

Trăsura ajunsese pe la mijlocul străzii Bourgogne ; birjarul opri calul spunînd :

— Atenție ! Iată casa unde au intrat cele două ticăloase... acolo.

Doar o clipă i-a fost de ajuns tînărului polițist ca să-și scoată eșarfa pe care o folosea drept fular, s-o strecoare în buzunar și să intre în casa indicată.

În loja portarului o bătrînă cosea.

— Doamnă, i se adresă politicos Lecoq, arătîndu-i fularul ; aduc acest lucru uneia dintre locatarele dumneavoastră.

— Cui ?

— Să vedeți, asta nu știu.

Vrednica portăreasă crezu că tînărul acela atît de politicos era unul care făcea glume proaste, vrînd să-și bată joc de ea.

— Scîrbosule, începu ea.

— Iertați-mă, o întrerupse Lecoq, lăsați-mă să termin; iată cum stau lucrurile. Alaltăieri seara, mai curînd alaltăieri dimineața, către ora trei, mă-ntorceam să mă culc, liniștit, cînd aici, aproape, două doamne ce păreau că se grăbesc foarte tare m-au depășit. Uneia dintre ele îi cade eșarfa... Eu o ridic, și, cum e firesc, grăbesc pasul ca să i-o dau. Degeaba, ele apucaseră să intre aici. La ora aceea n-am îndrăznit să sun, temîndu-mă să nu vă deranjez ; ieri am fost ocupat, dar azi am venit ; iată obiectul.

Puse eșarfa pe masă și se prefăcu că se retrage ; portăreasa îl reținu.

— Mulțumesc mult pentru amabilitate, dar puteți s-o păstrați. Nu există în casă femei care se întorc singure după miezul nopții.

— Totuși, insistă tînărul polițist, am ochi, am văzut...

— Aha !... am uitat, strigă bătrîna. În noaptea în care spuneți, cineva a sunat într-adevăr... ce zuruit ! Trag de cordon și ascult... nimic. Cum n-am auzit nici ușa închizîndu-se, nici urcînd pe scară, îmi spun : „Bun, încă o pușlama care îmi face o șotie". Dar casa, mă înțelegeți, nu putea să rămînă deschisă primului venit. Atunci, nici una nici două, îmi pun o fustă și ies din lojă. Și ce văd ?... două umbre care o șterg și... care-mi trîntesc ușa în nas. Mă întorc repede și trag de cordon ca să deschid ușa pentru mine și alerg să mă uit în stradă. Și ce văd ? Două femei care fugeau !...

— În ce direcție ?

— Se îndreptau spre strada Varennes...

Lecoq era lămurit ; o salută politicos pe portăreasă, de care mai putea să aibă nevoie, și se întoarse la trăsură.

— Prevăzusem că nu locuiesc aici, îi spuse el birjarului.

Mînia birjarului era gată să se reverse într-un șuvoi de cuvinte, dar Lecoq care se uitase la ceas, îl întrerupse :

— E ora nouă !... Voi întîrzia mai mult de o oră, dar voi aduce știri noi... Du-mă la morgă, repede !

XV

Ajunși pe chei, Lecoq și birjarul putură deslușI încă de departe numeroase grupuri pline de însuflețire care stăteau în fața acelui lugubru monument — morga.

Ziarele scriseseră despre afacerea din cîrciuma Chupin și, la naiba, toți voiau să vadă.

Lecoq coborî și i se adresă birjarului :

— Avem, bătrîne, o oră și patruzeci de minute ; îți datorez deci...

— Absolut nimic !... răspunse cu hotărîre birjarul. Nu! Nici un bănuț. Sînt prea amărît că am cheltuit banii acelor ticăloase blestemate. Așa că... dacă aveți nevoie de o trăsură, nu vă fie rușine, luați-o pe-a mea pe gratis, pînă cînd le veți prinde pe nelegiuitele alea.

Pe atunci Lecoq nu era bogat, așa că nu insistă.

— Cel puțin mi-ați notat numele, continuă birjarul, și adresa ?

— Sigur ! Va trebui ca judecătorul de instrucție să audă mărturia dumitale. Vei primi o citație.

— Așadar, asta e... Papillon (Eugène), birjar, la domnul Trigault. Locuiesc la el, pentru că, vedeți, sînt puțin asociatul lui.

Tînărul polițist se și îndepărtase cînd Papillon îl strigă din nou.

— Cînd o să ieșiți de la morgă, veți merge, desigur, în altă parte. Mi-ați spus că aveți o întîlnire și că sînteți chiar în întîrziere.

— Fără îndoială, sînt aşteptat la Palatul de Justiţie, dar e la doi paşi...

— N-are nici o importanţă... vă aştept la colţ. Vă cer un serviciu : păstraţi-mă măcar pentru cei treizeci de franci ai ticăloaselor.

Ar fi fost o cruzime să refuze această cerere. Lecoq consimţi cu un gest şi se îndreptă în grabă spre morgă.

Atmosfera era groaznică. Un frig bolnăvicios îţi cuprindea umerii, şi pe deasupra mulţimii se ridica ceva ca o ceaţă infectă, impregnată de mirosul înţepător de clor, menit să combată miasmele.

Razele palide care se strecurau prin micile ferestre boltite, peste corpurile expuse, scoteau în evidenţă muşchii, accentuau marmorajul verzui al cărnii şi luminau sinistru zdrenţele atîrnate în jurul amfiteatrului şi care trebuiau să ajute la identificare.

Tînărul poliţist era însă prea îngîndurat ca să mai remarce hidoşenia spectacolului. De-abia dacă aruncă o privire spre cele trei victime de alaltăieri. El îl căuta pe taica Absint, pe care nu-l găsea. În disperare de cauză se adresă şefului gardienilor ;

— Iertaţi-mă, nu v-a fost trimis de dimineaţă un agent de la siguranţă ?

— Ba da.

— Unde a plecat ?... Nu-l văd.

Înainte de-a răspunde, gardianul îl măsură bănuitor pe acest om care îl chestiona cu atîta înverşunare şi, pe un ton şovăitor, îl întrebă :

— Cine sînteţi dumneavoastră ?...

— Lecoq.

Faţa gardianului şef se lumină dintr-o dată.

— În acest caz, spuse el, am o scrisoare pe care mi-a dat-o colegul dumneavoastră care a fost obligat să plece. Iat-o !

Tînărul agent rupse pe dată plicul şi citi :

„Domnule Lecoq..."

Domnule !... această simplă formulă de politeţe îl făcu să surîdă uşor. Nu însemna oare acest lucru din partea

lui taica Absint recunoaşterea clară a superiorităţii colegului său ? Tînărul poliţist ghici aici un devotament de cîine care trebuia recompensat prin acea protecţie afectuoasă a maestrului faţă de primul discipol.

Îşi continuă apoi lectura :

„Domnule Lecoq, eram la pîndă încă de la deschidere, cînd, în jurul orei nouă, au intrat trei tineri braţ la braţ. După aspect şi comportament păreau să fie băieţi de prăvălie. Deodată, îl văd pe unul dintre ei că se face mai alb decît cămaşa şi, arătîndu-le celorlalţi pe unul dintre necunoscuţii noştri de la văduva Chupin, rosteşte : «Gustave !...» Pe dată prietenii i-au astupat gura cu mîna, repetînd : «Taci, odată, zăpăcitule, ce te amesteci, vrei să ne faci necazuri». Apoi pleacă, şi eu după ei. Dar cel care vorbise era atît de emoţionat încît nu mai putea nici să se tîrîie, aşa că ceilalţi l-au dus într-o cîrciumioară. Am intrat şi eu şi de aici vă scriu scrisoarea asta, în timp ce trag mereu cu coada ochiului în direcţia lor. Gardianul şef vă va da acest bilet care o să vă explice absenţa mea. Înţelegeţi că vreau să-i filez pe ticăloşii ăştia."

Scrisoarea, aproape indescifrabilă, plină de greşeli de ortografie la fiecare rînd, era însă clară şi precisă, menită să trezească cele mai încîntătoare speranţe.

Obrazul lui Lecoq strălucea deci atunci cînd se urcă din nou în trăsură şi bătrînul birjar, îmboldindu-şi calul, nu se putu abţine să nu-l întrebe :

— Merg bine treburile ?

Un „sst" prietenos a fost singurul răspuns al tînărului poliţist. Avea nevoie de întreaga atenţie ca să-şi ordoneze în minte noile informaţii.

Coborînd în faţa grilajului de la Palatul de Justiţie, reuşi cu multă greutate să-l concedieze pe bătrînul birjar care voia să rămînă la ordinele lui.

Ajuns apoi la etajul trei din aripa stîngă a Palatului, la capătul acelei lungi, înguste şi întunecoase galerii care se numeşte galeria de instrucţie, Lecoq se adresă unui uşier instalat în spatele unui birou de stejar :

— Domnul d'Escorval este cu siguranţă în cabinet ? întrebă el.

Uşierul dădu cu tristeţe din cap.

— Domnul d'Escorval, răspunse el, n-a venit azi-dimineaţă şi nu va veni încă luni de zile...

— Cum aşa ?... Ce vrei să spui ?

— Ieri-seară, coborînd din cupeu, în faţa uşii, a căzut atît de rău încît şi-a rupt piciorul.

XVI

Asemenea accidente se întîmplă în fiecare zi. Cu toate astea, auzind de nenorocirea domnului d'Escorval, Lecoq făcu o mutră atît de dezamăgită, încît uşierul nu se putu stăpîni să nu izbucnească în rîs.

— Ce vedeţi în asta atît de extraordinar ? întrebă el.

— Eu, nimic.

Tînărul poliţist minţea. Fusese frapat de ciudata coincidenţă a celor două evenimente : încercarea ucigaşului de a se sinucide şi căzătura judecătorului de instrucţie. Dar nu-i lăsă acestui vag presentiment timpul să se închege. Ce legătură ar fi putut să fie între cele două întîmplări ?

De altfel, în ceea ce-l privea, nu întrevedea nici un prejudiciu, ba din contră. Nu se putea împiedica să nu-şi spună că datorită acestei întîmplări nenorocite era scutit de a mai avea relaţii — lucru îngrozitor de neplăcut — cu un ins ale cărui aere de superioritate plină de dispreţ parcă îl striveau.

— Vin pentru afacerea aceea importantă de alaltăieri.

— De ce nu spuneţi aşa ! Sînteţi aşteptat ; a fost chiar trimis un băiat să vă caute la Prefectură. Judecătorul de instrucţie este acum domnul Segmuller. Da, reluă uşierul, care era dispus să pălăgrăvească, domnul Segmuller... Nu-l cunoaşteţi ? E un om cumsecade şi care nu stă încruntat tot timpul, ca aproape toţi ceilalţi. El e cel despre care un deţinut, după ce a fost interogat, a spus : „Diavolul ăla m-a descusut aşa de bine, încît cu siguranţă că o să mi se taie capul ; dar mi-e totuna, e băiat bun !"

Înviorat de aceste amănunte de bun augur, tînărul poliţist bătu la uşa ce-i fusese indicată.

— Intră !... se auzi o voce sonoră.

Intră şi se află în faţa unui bărbat de vreo patruzeci de ani, destul de înalt, plinuţ, care înainte de toate i se adresă cu :

— Sînteţi agentul Lecoq ? Perfect ! Luaţi loc, eu mă ocup de afacere, voi fi al dumneavoastră în cinci minute.

Lecoq ascultă şi, cu perspicacitatea interesului stîrnit, începu să-l studieze pe furiş pe judecătorul al cărui colaborator urma să devină.

Înfăţişarea acestuia se potrivea perfect cu spusele uşierului. Sinceritatea şi bunăvoinţa străluceau pe obrazu-i plin, luminat de ochii albaştri foarte blînzi. Totuşi, tînărul poliţist îşi dădu seama că e imprudent să te încrezi total în aceste aparenţe benigne. Şi nu se-nşela.

Domnul Segmuller avea una dintre cele mai pătrunzătoare şi mai vii inteligenţe, dar sistemul său — fiecare judecător îl are pe-al lui — era cumsecădenia. Afecta simplitatea şi sinceritatea, fără ca, totuşi, vreodată, sobrietatea lui de magistrat să aibă de suferit. Vocea lui avea intonaţii atît de paterne, dădea o aparenţă atît de nevinovată subtilităţii întrebărilor şi înţelegerii răspunsului, încît cel pe care-l interoga uita să fie cu ochii-n patru şi se lăsa furat. Cînd, în sinea lui, deţinutul se felicita pentru bunătatea cam naivă a judecătorului, era de fapt întors pe dos ca o mănuşă.

Alături de judecător stătea grefierul. Se numea Goguet. Era scund, obez, imberb şi surîzător. Pe faţă i se citea nu bunătatea ci de-a dreptul neghiobia, căci era prostuţ de-a binelea.

După cum spusese, domnul Segmuller studia cazul care îi apăruse pe neaşteptate.

Pe biroul său erau etalate dovezile adunate de Lecoq, de la scama de lînă pînă la cercelul de diamant.

El citea şi recitea raportul scris de Lecoq şi, urmărind diversele afirmaţii, examina obiectele aşezate în faţa lui, sau consulta planul terenului.

După o jumătate de oră bună şi nu după cinci minute, judecătorul îşi împinse fotoliul spre spate.

— Domnule agent, i se adresă el, domnul d'Escorval m-a prevenit printr-o notă pe marginea dosarului că sînteţi un om inteligent, demn de încredere.

— Am cel puțin bunăvoință.

— Oh, aveți mai mult decît atît ; e pentru prima oară că mi se aduce un raport așa de complet ca al dumneavoastră. Sînteți tînăr ; dacă veți persevera, vă cred destinat să aduceți mari servicii.

Tînărul polițist se înclină, bîlbîindu-se, palid de plăcere. Se simțea capabil de lucruri extraordinare ; era gata să treacă prin foc pentru acest judecător care îl primea atît de bine. Și în ochii lui străluci un asemenea entuziasm încît domnul Segmuller nu se putu împiedica să nu zîmbească.

— Cum ați acționat de ieri încoace ? Domnul d'Escorval v-a dat vreun ordin ? Ați cules vreo informație ?

— Domnule, cred că nu mi-am pierdut timpul degeaba.

Și deîndată, cu o precizie rară, Lecoq povesti tot ceea ce descoperise de la plecarea lui din *Pulberărie*. Descrise încercările îndrăznețe ale bărbatului, pe care îl credea a fi complice, observațiile lui în privința ucigașului, speranțele eșuate și tentativele sale. Îi spuse despre mărturia birjarului și a portăresei, îi citi scrisoarea lui taica Absint. Ca încheiere, puse pe birou puțin pămînt, cam cît ai lua de cîteva ori între degete, pe care și-l procurase atît de ciudat, și alături o cantitate aproape egală pe care o luase din celula din piața Italiei. Apoi, cînd explică motivul care îl făcuse să procedeze astfel, domnul Segmuller exclamă:

— Aveți dreptate ! s-ar putea să avem astfel un mijloc de a deconcerta toate tăgăduirile deținutului. În ceea ce vă privește, asta e o sclipire de surprinzătoare istețime.

Vorbind, domnul Segmuller făcuse să dispară într-un sertar mare toate dovezile care nu trebuiau să apară decît la timpul și la momentul potrivit.

— Acum, zise el, am destule elemente ca s-o pot interoga pe văduva Chupin. Poate vom scoate ceva de la ea.

Judecătorul sună și ordonă să fie adusă femeia. O clipă mai tîrziu cîrciumăreasa își făcea intrarea, înclinîndu-se în dreapta și-n stînga cu adînci temenele și urări de bine. Nu se afla pentru prima oară în fața unui judecător de instrucție și știa cît de respectuoasă trebuie să fie în fața justiției.

Își pieptănase lins părul cenușiu, rebel, și-și aranjase veșmintele cît putuse de bine. Obținuse chiar de la directorul închisorii să-i cumpere, cu banii găsiți asupra ei în momentul arestării, o bonetă de crep negru și două batiste albe, în care își propunea să verse șiroaie de lacrimi în momentele patetice. Pentru a însoți aceste artificii de toaletă, extrăsese din repertoriul ei de maimuțăreli un ușor aer nevinovat, nefericit și resemnat.

Travestită astfel, cu ochii plecați, cu vocea mieroasă, cu gesturi sfioase, semăna atît de puțin cu teribila stăpînă a *Pulberăriei*, încît clienții ar fi ezitat s-o recunoască. Ba din contră, vreun celibatar cinstit i-ar fi propus, numai după aerul ce-l afișa, douăzeci de franci pe lună ca să-i facă menajul.

Dar domnul Segmuller demascase încă multe alte prefăcătorii și ideea ce-i trecu prin minte a fost aceeași cu cea care străluci și în ochii lui Lecoq.

— Ce bătrînă fățarnică !...

E adevărat că intuiția judecătorului de instrucție fusese ajutată în mod special de cîteva însemnări pe care le parcursese și care nu erau altceva decît dosarul văduvei Chupin, trimis cu titlu de informare Parchetului de la Prefectura de Poliție.

— Numele ?... o întrebă brusc judecătorul pe deținută.

— Aspasie Clapard, domnule dragă, răspunse bătrîna, văduvă Chupin, ca să vă pot fi de folos. Văduvă legitimă, se-nțelege, adăugă ea. Am hîrtiile de căsătorie în comodă și dacă vreți să trimiteți pe cineva...

— Vîrsta... o întrerupse domnul Segmuller.

— Cincizeci și patru de ani.

— Profesia ?...

— Vînzătoare de băuturi la Paris, foarte aproape de strada Château-des-Rentiers, la doi pași de fortificații.

Aceste întrebări privind identitatea sînt obligatorii la începutul fiecărui interogatoriu. Ele lasă deținutului și judecătorului timpul de a se studia reciproc, de a se tatona, ca să spunem așa, înainte de a angaja lupta.

— Și-acum, urmă judecătorul, să ne ocupăm de antecedentele dumitale. Ai suferit pînă acum mai multe condamnări, nu-i așa ?

— Am trecut prin niște întîmplări nefericite, dragă domnule judecător, zise ea pe un ton plîngăreț.

— Da, și destul de numeroase. Mai întîi ai fost urmărită pentru tăinuire de obiecte furate.

— Dar am fost eliberată, fiindcă m-au găsit mai neprihănită ca neaua. Răposatul meu soț, săracul, a fost înșelat de tovarășii săi.

— Fie. Dar în timp ce soțul dumitale își executa pedeapsa, tu însăți ai fost condamnată pentru furt, întîi la o lună, apoi la trei.

— Am avut dușmani care voiau să mă distrugă, vecini care scorneau vorbe...

— Ultima oară ai fost condamnată pentru atragere la desfrîu a unor minore...

— Niște ticăloase, dragul meu domn, niște fetișcane fără suflet... Le-am făcut servicii și apoi ele s-au dus să spună minciuni ca să-mi facă rău... am fost întotdeauna prea bună...

Lista necazurilor preacinstitei văduve nu se epuizase, dar domnul Segmuller consideră că era inutil să mai continue.

— Asta-i ce-a fost, reluă el, cît privește momentul de față, cîrciuma e un bîrlog de răufăcători. Fiul tău e condamnat pentru a patra oară, și s-a dovedit faptul că ai încurajat și favorizat detestabilele lui înclinații. Pe nora ta, care, printr-o minune, a rămas cinstită și muncitoare, ai copleșit-o cu un tratament atît de îngrozitor, încît a fost necesară intervenția comisarului din cartier. Cînd a părăsit casa ai vrut să reții copilul... ca să-l crești ca pe taică-său, fără îndoială.

— E o mișelie !... gemu bătrîna, încercînd în zadar să-și stoarcă o lacrimă... să fiu bănuită că m-am gîndit să mă port rău cu nepotul meu, bietul și micuțul meu Toto !... Aș fi deci mai rea decît fiarele sălbatice, nenorocind un copil, sînge din sîngele meu.

Dar aceste lamentații nu păreau să-l impresioneze aproape deloc pe judecător. Ea băgă de seamă acest lucru și, schimbînd brusc sistemul și tonul, începu să se justifice. Nu nega nimic concret, dar arunca totul pe soartă, care e nedreaptă, favorizîndu-i pe unii, adeseori nu pe cei mai buni, și zdrobindu-i pe alții. Vai ! ea face parte din

categoria acelora care nu au noroc, fiind mereu nevinovată și persecutată. De pildă, cu ce greșise în această ultimă afacere ? Un întreit omor însîngerase cîrciuma care îi aparținea, dar nici cele mai onorabile localuri nu sînt la adăpost de o asemenea nenorocire.

— Pot să-ți spun, o întrerupse judecătorul : ți se reproșează că ai împiedicat cît ai putut aplicarea legii și ai căutat să derutezi justiția. Ia seama, văduvă Chupin, asta înseamnă complicitate. Cînd poliția a sosit, chiar în momentul crimei, ai refuzat să răspunzi.

— Am spus tot ce știam.

— Bine !... repetă deci.

Domnul Segmuller trebuia să fie mulțumit. Condusese în așa fel interogatoriul încît văduva Chupin era în mod firesc împinsă să prezinte faptele ca și cînd ar fi făcut-o din proprie inițiativă.

Era un cîștig capital. Lăsînd-o să acționeze numai după propria-i inspirație, ar fi trebuit să obțină versiunea integrală cu care bătrîna își propusese să înlocuiască adevărul.

Nici judecătorul, nici Lecoq nu se îndoiau că această versiune fusese pusă la cale de ucigaș și de falsul bețiv la postul din Piața Italiei și transmisă apoi văduvei Chupin prin acel îndrăzneț complice.

— Treaba e foarte simplă, începu preacinstita cîrciumăreasă. Duminică seara, eram singură în colțul meu de lîngă foc, în sala de jos a localului meu, cînd, deodată, ușa se deschide și văd intrînd trei bărbați și două doamne.

Domnul Segmuller și tînărul polițist schimbară o privire rapidă. Complicele văzuse că fuseseră luate amprentele, deci nu încerca să conteste prezența celor două femei.

— Ce oră era ? întrebă judecătorul.

— Aproape unsprezece.

— Continuă.

— De îndată ce s-au așezat, oamenii ăia mi-au comandat un castron de vin *à la française*. Fără să mă laud, n-am pereche în prepararea acestei băuturi. Îi servesc, bineînțeles, și imediat după aceea, cum aveam să cîrpesc niște cămăși pentru băiat, urc în camera mea, care se află la etajul întîi.

— Lăsîndu-i singuri pe oamenii aceia ?

— Da, domnule judecător.

— Asta înseamnă, în ceea ce te privește, că aveai multă încredere în ei.

Văduva dădu trist din cap.

— Cînd n-ai nimic, rosti ea, nu te temi de hoți.

— Continuă, continuă...

— Deci eram sus cam de-o jumătate de oră, cînd am fost strigată de jos : „Ei, bătrîno !" Cobor și mă trezesc față în față cu un individ înalt, foarte bărbos, care tocmai intrase. Voia un păhărel de tărie. Îl servesc, singur la masă.

— Și urci din nou ? o întrerupse judecătorul.

Înțelesese oare văduva Chupin ironia ? Fizionomia ei nu lăsa să se ghicească nimic.

— Desigur, domnule dragă, răspunse ea. Numai că de data asta abia mi-am reluat degetarul și acul, că aud un scandal teribil în sală. Cobor în grabă scara ca să restabilesc ordinea... Ei, da ! Primii trei se năpustiseră asupra ultimului venit și îl doborau cu lovituri, dragă domnule, îl omorau, nu alta. Am strigat... dar parcă aș fi ciripit. Iată însă că individul care era singur contra trei scoate un pistol din buzunar, trage și omoară pe unul dintre ceilalți, care se rostogolește la pămînt... Eu, de frică, pic în șezut pe scară și, ca să nu mai văd, căci curgea sînge, îmi ridic șorțul peste cap. O clipă mai tîrziu domnul Gévrol sosește cu agenții săi, sparge ușa și iată...

Cine n-ar fi fost prevenit s-ar fi putut lăsa păcălit de candoarea văduvei Chupin, care povestea cu atîta naturalețe și reușea să mimeze atît de firesc sinceritatea, surpriza sau spaima.

Din nefericire o trădau ochii, ochii ei mici, cenușii, mobili ca aceia ai unei sălbăticiuni neliniștite, în care viclenia aprindea scîntei.

Nici un mușchi de pe obrazul domnului Segmuller nu trădase impresiile acestuia în timp ce bătrîna povestea, debitîndu-și istoria cu o volubilitate prestigioasă.

Cînd tăcu, să-și tragă sufletul, judecătorul se ridică fără să spună un cuvînt și se apropie de grefier pentru a supraveghea redactarea procesului verbal al acestei prime părți a interogatoriului.

Din colțul unde era așezat, cu modestie, Lecoq nu înceta s-o observe pe deținută.

După cîteva mici observații făcute zîmbitorului Goguet, domnul Segmuller veni să se așeze lîngă sobă, considerînd că a sosit momentul să imprime un ritm mai vioi interogatoriului.

— Așadar, văduvă Chupin, afirmi că n-ai rămas nici măcar o singură clipă alături de oamenii aceia care intraseră să bea la tine în cîrciumă ?

— Nici un moment.

— Ei intrau, comandau, tu îi serveai și te zoreai să ieși.

— Da, domnule dragă.

— Totuși mi se pare imposibil să nu fi surprins cîteva cuvinte din conversația lor. Despre ce vorbeau ?

— Nu obișnuiesc să-mi spionez clienții.

— Altfel spus, reluă judecătorul, refuzi să dai lămuriri justiției. Toate poveștile astea de necrezut cu plecări și cîrpit de cămăși pentru fiul tău, sus în cameră, nu le-ai inventat decît pentru a avea dreptul să-mi răspunzi : „N-am văzut nimic, n-am auzit nimic, nu știu nimic". Dacă adopți un asemenea sistem, ți-o spun eu că n-ai să-l poți susține și că nu va fi admis de nici un tribunal.

— Nu e un sistem, este adevărul.

Domnul Segmuller păru să cadă pe gînduri, apoi o întrebă deodată :

— Cu siguranță nu ai nimic de spus despre acel mizerabil asasin ?

— Dar nu e un asasin, dragă domnule...

— Ce vrei să spui ?...

— La naiba !... i-a omorît pe ceilalți apărîndu-se. I s-a căutat gîlceavă, era singur contra trei bărbați și, vedea bine că nu putea să se aștepte la vreo îndurare de la banditii care...

Se opri brusc, încurcată, reproșîndu-și fără îndoială că se lăsase antrenată, că spusese prea multe.

Putea să spere, e adevărat, că judecătorul nu remarcase nimic. Un tăciune se rostogolise din cămin, el luase vătraiul și nu părea să fie preocupat decît de grija de a reconstitui edificiul dărîmat de flăcări.

— Cine îmi va confirma, murmură el pe un ton coborît, cine îmi va garanta că nu acest bărbat i-a atacat pe ceilalți trei, ci din contră...

— Eu, declară fără înconjur văduva Chupin, eu jur acest lucru !

Domnul Segmuller se ridică, în aparență cît se poate de uimit.

— Cum poți să știi acest lucru, o întrebă el, cum poți să juri ? Erai în camera ta cînd a început cearta.

Grav și nemișcat pe scaun, Lecoq jubila în sinea lui. Găsea că era un rezultat frumos, care promitea s-o facă pe bătrînă să se contrazică. Își spunea, de asemenea, că ieșise la iveală dovada înțelegerii secrete. Fără vreun interes ascuns, bătrîna cîrciumăreasă n-ar fi luat cu atîta imprudență apărarea deținutului.

— Poate vorbești așa, reluă judecătorul, potrivit celor ce știi despre firea ucigașului, îl cunoști probabil ?

— Nu l-am văzut niciodată înainte de seara aceea.

— Poate totuși a mai venit în localul tău.

— Niciodată.

— Ei, asta-i !... cum îți explici atunci că, intrînd în sala de jos, în timp ce erai în camera ta, acest necunoscut, acest străin, începe să strige : „Ei !... bătrîno !“ Ghicise deci că localul era ținut de o femeie și că femeia nu era tînără ?

— N-a strigat asta.

— Adu-ți aminte ; chiar tu ai spus.

— N-am spus așa, dragă domnule.

— Ba da... și ți-o voi dovedi recitindu-ți interogatoriul. Goguet, citește, te rog.

Zîmbitorul grefier găsi cu promptitudine pasajul și cu cea mai plăcută voce citi textual fraza văduvei Chupin : „...Eram sus de vreo jumătate de oră, cînd am fost strigată de jos : Ei !... bătrîno ! Cobor etc. etc.“

Siguranța de sine a bătrînei recidiviste scăzu simțitor datorită acestui eșec. Dar, departe de a insista, judecătorul trecu peste acest incident ca și cum nu i-ar fi acordat prea multă importanță.

— Dar pe ceilalți bețivi, întrebă el din nou, cei care au fost omorîți, îi cunoști ?

— Nu, domnule, deloc.

— Şi n-ai fost surprinsă să vezi sosind la tine trei necunoscuţi întovărăşiţi de două femei ?

— Uneori, întîmplarea...

— Haida-de !... Nu crezi nici tu singură ceea ce spui. Întîmplarea nu poate aduce clienţi noaptea, pe o vreme îngrozitoare, într-o cîrciumă rău famată ca a ta, care se mai şi află destul de departe de toate drumurile umblate, în mijlocul maidanelor...

— Nu sînt vrăjitoare, spun ceea ce gîndesc...

— Deci nu-l cunoşti nici măcar pe cel mai tînăr dintre acei nefericiţi, acela care era îmbrăcat militar, în sfîrşit, pe Gustave ?

— Defel.

— Domnul Segmuller înregistră intonaţia acestui răspuns şi adăugă mai răspicat :

— Cel puţin ai auzit vorbindu-se de vreun prieten al acestui Gustave, de un oarecare Lacheneur ?

La acest nume stăpîna *Pulberăriei* se tulbură vizibil şi cu o voce teribil de schimbată, bîigui :

— Lacheneur ?... Lacheneur ? N-am auzit niciodată pronunţîndu-se acest nume.

Nega, dar rămînea efectul produs şi Lecoq îşi jură că-l va găsi pe acest Lacheneur sau că va pieri la datorie. Nu avea oare printre dovezi o scrisoare scrisă de el într-una din cafenelele de pe bulevardul Beaumarchais ? Cu un asemenea indiciu şi cu răbdare...

— Acum, reluă domnul Segmuller, ajungem la femeile care îi însoţeau pe acei nefericiţi. Ce fel de femei erau ?

— Oh !... nişte fete de nimic.

— Erau îmbrăcate luxos ?

— Dimpotrivă, foarte sărăcăcios.

— Bine !... descrie-le.

— Vedeţi, dragă domnule judecător, abia le-am văzut. În sfîrşit, erau două ticăloase înalte şi viguroase şi atît de rău făcute încît, în primul moment, cum era duminica carnavalului, le-am luat drept bărbaţi deghizaţi în femei. Aveau mîinile ca nişte ciozvîrte de berbec, o voce spartă şi părul foarte negru. Erau negre ca nişte mulatre, iată ceea ce mi-a atras atenţia în mod deosebit...

— Destul, o întrerupse judecătorul, ai dat dovadă de o deosebită rea-credinţă. Femeile erau scunde şi una dintre ele era deosebit de blondă.

— Vă jur, dragă domnule...

— Nu jura, voi fi obligat să te confrunt cu un om cinstit care îţi va spune că minţi.

Bătrîna nu mai spuse nimic şi se lăsă un moment de tăcere ; domnul Segmuller se hotărîse să dea marea lovitură.

— Susţii, de asemenea, întrebă el, că nu aveai nimic compromiţător în buzunarul şorţului ?

— Nimic... Poate fi căutat şi scotocit ; a rămas acasă. Această siguranţă privind şorţul nu trăda oare influenţa falsului beţiv ?

— Aşadar, continuă domnul Segmuller, continui să minţi. Greşeşti, crede-mă. Gîndeşte-te. În funcţie de modul în care te vei comporta vei apărea în faţa Curţii cu Juri în calitate de martor sau de... complice.

Cu toată că văduva păru să fie zdrobită de această lovitură neaşteptată, judecătorul nu mai insistă. I se citi interogatoriul, ea îl semnă şi ieşi.

Pe dată domnul Segmuller se aşeză la biroul său şi completă un formular pe care îl dădu grefierului spunîndu-i :

— Uite, Goguet. E un ordin de scoatere, adresat directorului închisorii. Du-te şi spune-i să fie adus ucigaşul.

XVII

Cu siguranţă e foarte greu să smulgi mărturisiri de la un om care are interesul să tacă şi care este încredinţat că nu există nici o dovadă împotriva lui. Dar, să afli adevărul, în asemenea condiţii, de la o femeie este ca şi cum ai pretinde diavolului să se spovedească, se zice la Palatul de Justiţie.

De aceea, de îndată ce se aflară singuri, domnul Segmuller şi Lecoq se priviră neliniştiţi şi foarte puţin încrezători. Pînă la urmă, ce aducea pozitiv interogatoriul condus cu atîta dexteritate de judecător, care ştia cum să

pună şi cum să manipuleze întrebările, la fel ca un general care îşi manevrează trupele ?

Era de netăgăduit faptul că văduva Chupin avea o înţelegere secretă, atît şi nimic mai mult.

— Ticăloasa asta ştie tot !... murmură Lecoq.

— Da, răspunse judecătorul, mi-a demonstrat aproape că îi cunoaşte pe oamenii care se aflau la ea în cîrciumă, pe femei, pe victime, pe ucigaş, în sfîrşit pe toţi. E sigur că îl cunoaşte pe acel Gustave... I-am citit-o în priviri. Mi-a dovedit că ştie cine e Lacheneur, acest necunoscut pe care soldatul muribund voia să se răzbune, acest personaj misterios care deţine, evident, cheia enigmei. Pe omul ăsta va trebui să-l găsim.

— Ah ! îl voi găsi, strigă Lecoq, chiar dacă va trebui să-i întreb pe cei unsprezece mii de oameni care se plimbă prin Paris ! Dar dacă, dar dacă, continuă Lecoq, zgripţuroaica asta bătrînă s-ar hotărî să vorbească la următorul interogatoriu !...

— Ar fi bine, dar nu va vorbi.

Tînărul poliţist dădu din cap. Era şi părerea lui. Nu-şi făcea nici o iluzie în privinţa asta.

— Femeile nu vorbesc niciodată, continuă judecătorul. Cel mai încăpăţînat bărbat se simte strivit măcar în faţa evidenţei ; el încetează să mai lupte, mărturiseşte. Femeile îşi bat joc de ea. Bărbaţii, în funcţie de mediul social în care s-au născut, imaginează şi construiesc diferite sisteme de apărare. Femeile, indiferent de condiţia lor socială, n-au decît un singur sistem : neagă mereu şi plîng. Cînd, la viitorul interogatoriu o voi încolţi pe văduva Chupin, fii sigur că va găsi destule lacrimi. Măcar de-aş şti ceva despre mobilul care o determină să acţioneze astfel. Dar n-am nici un indiciu. Cine poate să-mi spună ce interes deosebit îi porunceşte să tacă ? Îşi apără cauza ? E complice ?

— Într-adevăr, răspunse încet Lecoq, această ipoteză îmi vine firesc în minte. Dacă însă văduva Chupin este complice, ucigaşul nu este personajul pe care îl bănuim, este pur şi simplu ceea ce pare a fi.

Obiecţia păru să-l convingă pe domnul Segmuller.

— De ce atunci, exclamă el, de ce ?...

— Oare de ce falsul beţiv n-ar fi orbit-o pe Chupin făcînd să-i strălucească prin faţa ochilor cele mai formidabile speranţe ? De ce nu i-ar fi promis bani, o sumă substanţială ?...

Lecoq se întrerupse, grefierul intră în birou. În spatele lui venea un gardian, care salută respectuos.

— Domnule, i se adresă acesta judecătorului, domnul director al închisorii mă trimite să vă întreb dacă trebuie s-o ţină în continuare la secret pe văduva Chupin ; ea e deznădăjduită din cauza acestei măsuri.

Domnul Segmuller reflectă un moment.

— Desigur, murmură el, asta înseamnă o agravare deosebită a pedepsei, dar dacă o las pe această femeie să comunice cu alţi deţinuţi, o bătrînă recidivistă ca ea va găsi cu siguranţă un mijloc ca să trimită informaţii în afară. Şi asta nu e de admis ; interesul justiţiei şi al adevărului trebuie să fie mai presus de orice, aşa că, ordonă el, deţinuta rămîne la secret pînă la noi ordine.

Gardianul salută, făcu stînga împrejur şi se îndepărtă.

După ce uşa se închise, grefierul scoase din buzunar un plic mare.

— Iată, spuse el, un mesaj de la domnul director.

Judecătorul rupse plicul şi citi cu voce tare :

„Nu ştiu cum să-l sfătuiesc pe domnul judecător de instrucţie ca să ia cele mai serioase precauţii cînd îl va interoga pe deţinutul Mai. De la tentativa de sinucidere care a dat greş, acest deţinut este într-o asemenea stare de agitaţie încît a fost necesar să i se lase cămaşa de forţă. N-a închis ochii toată noaptea şi gardienii care l-au vegheat se aşteptau în fiecare moment să vadă declanşîndu-se nebunia. Totuşi n-a scos un cuvînt. Cînd, de dimineaţă, i-au fost aduse alimente, le-a respins cu scîrbă şi nu sînt departe de a crede că vrea să moară de foame. Rar am văzut un răufăcător atît de periculos. Îl cred capabil să se dedea la actele cele mai îngrozitoare."

Judecătorul se aşează la fel cum stătea atunci cînd o interogase pe văduva Chupin, aproape de foc, şi sună pentru a da ordin să fie introdus deţinutul, singur. Accentuă acest cuvînt : singur.

O secundă mai tîrziu, ușa se deschise cu o violență nemaipomenită și ucigașul intră sau mai bine zis se năpusti în cabinet.

Goguet se făcu palid în spatele mesei, iar Lecoq făcu un pas, gata să intervină.

Dar, ajuns în mijlocul încăperii, bărbatul se opri și plimbă în jurul lui o privire scrutătoare.

— Unde e judecătorul ? întrebă el cu voce răgușită.

— Judecătorul sînt eu, răspunse domnul Segmuller.

— Nu... celălalt.

— Care celălalt ?

— Cel care a venit să mă interogheze ieri-seară ?

— I s-a întîmplat un accident. Plecînd de la dumneavoastră și-a rupt un picior.

— Oh !...

— Eu îl înlocuiesc...

Dar deținutul păru că nu mai aude. Agitației frenetice îi urmă brusc o stare de prăbușire totală. Trăsăturile contractate de furie se destindeau. Se făcuse palid, se clătina...

— Reveniți-vă, i se adresă judecătorul binevoitor, și dacă vă simțiți prea slăbit pentru a rămîne în picioare, așezați-vă pe un scaun...

— Mulțumesc mult pentru bunătatea dumneavoastră, domnule, răspunse deținutul, dar nu-i nimic... am fost ca orbit, dar a trecut...

— N-ați mîncat poate de multă vreme.

— N-am mîncat de cînd acest om — îl arătă pe Lecoq — mi-a adus pîine și șuncă acolo în celulă.

— Simțiți nevoia să mîncați ceva ?

— Nu !... Cu toate astea, totuși... dacă ați avea bunătatea, aș bea un pahar cu apă.

— Vreți un pahar de vin ?...

— Aș prefera apă.

I s-a adus ceea ce ceruse.

Își turnă pe dată un pahar pe care îl înghiți dintr-o sorbitură, apoi încă unul, pe care îl goli încet.

S-ar fi putut spune că sorbea viață. Părea că renaște.

XVIII

Din douăzeci de deținuți care ajung în fața judecătorului de instrucție, cel puțin optsprezece se prezintă înarmați cu un sistem complet de apărare, conceput și revizuit în liniștea „secretului".

Vinovați sau nu, ei adoptă un rol începînd din momentul în care cu inima zvîcnind, cu gîtul uscat, trec pragul cabinetului de temut, unde îi așteaptă magistratul care îi anchetează.

De data asta însă, domnul Segmuller nu credea că ar avea de înfruntat asemenea aparențe înșelătoare. Era clar pentru el că deținutul nu se gîndise la nici o prefăcătorie, deoarece, pe cît de răvășit păruse la sosire, pe-atît de reală era prăbușirea de-acum.

Cel puțin, pericolele de care îi vorbise directorul închisorii erau înlăturate. Așa că judecătorul se duse să se așeze la birou. Aici era mai în largul lui, și, ca să spunem așa, se simțea mai puternic. Aici stătea cu spatele la lumină, cu fața în umbră și, la nevoie, putea, printr-o simplă aplecare, să disimuleze o surpriză, o impresie prea vie.

Din contră, deținutul rămînea în plină lumină și nici o tresărire a feței, nici o clipire a pleoapelor nu trebuia să scape unei atenții scrupuloase.

— Vă simțiți mai bine ? îl întrebă judecătorul de instrucție.

— Mă simt foarte bine.

— Sper, continuă judecătorul pe un ton părintesc, că acum vă veți liniști. Ieri ați încercat să vă sinucideți. Era o crimă adăugată la altele... o crimă care...

Deținutul îl întrerupse cu un gest brusc.

— N-am comis crime, spuse el cu o voce încă plină de duritate, dar care nu mai era amenințătoare. Fiind atacat, mi-am apărat pielea, ceea ce e dreptul fiecăruia. S-au repezit trei asupra mea, ca turbați... am omorît ca să nu fiu omorît. E o mare nenorocire și mi-aș da o mînă ca să o răscumpăr, dar conștiința nu mă mustră nici măcar atîtica...

Atîtica... însemna o pocnitură a unghiei degetului mare pe dinți.

— Totuși, continuă el, am fost arestat și tratat ca un asasin. Cînd m-am văzut singur în coșciugul ăla de piatră

pe care îl numiți „secret", mi s-a făcut frică, mi-am pierdut capul. Mi-am zis : „Băiete, te-au înmormîntat de viu, trebuie să mori repede, dacă nu vrei să suferi". Am încercat să mă sugrum. Moartea mea nu făcea rău nimănui ; n-am nici soție, nici copii care să trăiască de pe urma muncii mele, îmi aparțin numai mie însumi. Ceea ce nu i-a oprit ca, după ce mi-au luat sînge să mă lege într-un sac de pînză ca pe-un nebun... Am crezut că-mi voi pierde mințile. Gardienii au stat lîngă mine toată noaptea ca niște copii care se învîrt în jurul unei fiare înlănțuite. Mă pipăiau, mă priveau, îmi treceau lumînarea prin fața ochilor...

Toate astea fuseseră debitate cu un sentiment de profundă amărăciune, dar fără mînie, cu forță, dar fără patetism, asemeni tuturor stărilor resimțite acut.

După un minut de gîndire domnul Segmuller reluă :

— Pînă la un punct prima faptă disperată e explicabilă, văzîndu-vă în închisoare. Dar, mai tîrziu, chiar în această dimineață, ați refuzat hrana care vi s-a oferit.

Figura posomorîtă a bărbatului se lumină brusc la această întrebare și, în sfîrșit, izbucni într-un rîs vesel, deschis, sonor.

— Asta, răspunse el, e altceva. Desigur, am refuzat totul pentru că aveam mîinile prinse în sac și paznicii pretindeau să mă facă să înghit dîndu-mi de mîncare ca unui bebeluș căruia doica îi oferă supița. Unul a încercat să-mi bage lingura în gură... Am încercat să-l muște... Pentru asta s-a spus, arătîndu-mă : „Iată un răufăcător de temut, un mare scelerat !"

— De dumneavoastră depinde ca să fiți bine tratat, îi spuse judecătorul. Fiți calm, și atunci nu vi se va mai pune cămașa de forță. Pentru asta e necesar să vă liniștiți...

Ucigașul clătină trist din cap.

— Voi fi cuminte, cu toate că e deosebit de greu să fii închis cînd n-ai făcut nimic rău. Măcar dacă aș avea niște tovarăși, am discuta și ar trece timpul. Dar să rămîn singur, absolut singur în vizuina aia, unde nu se aude nimic... îngrozitor. E atît de umed încît apa se scurge pe pereți, și ai jura că sînt lacrimi adevărate, lacrimi omenești care țîșnesc din piatră...

Judecătorul de instrucție se aplecase la birou ca să facă o însemnare. Cuvîntul „tovarăș" îl frapase și își propunea să-i găsească mai tîrziu o explicație.

— Dacă sînteți nevinovat, continuă judecătorul, veți fi eliberat în curînd, dar nevinovăția trebuie stabilită.

— Ce trebuie să fac pentru asta ?

— Să spuneți adevărul, tot adevărul, să răspundeți cu toată sinceritatea, fără nici o reținere, fără nici un gînd ascuns la întrebările pe care vi le voi pune.

— În privința asta puteți conta pe mine.

— Încă o dată, repetă judecătorul, fiți foarte atent la mine și nu uitați că libertatea dumneavoastră depinde de sinceritatea dumneavoastră. Cum vă numiți ?

— Mai.

— Care e prenumele ?

— Nu am.

— Imposibil.

Un gest al deținutului trădă o nervozitate imediat înăbușită.

— Iată, zise el, e a treia oară de ieri încoace că mi se spune acest lucru. Și totuși așa e. Într-adevăr n-am prenume. Dacă ar fi vorba de porecle, ar fi altceva, am avut multe.

— Care anume ?...

— Să vedem, la început, cînd eram la taica Fougasse, mi se spunea Tocilă, pentru că, vedeți...

— Cine e taica Fougasse ăsta ?

— Regele celor ce aveau menajerii, domnule judecător. Ah ! putea să se laude cu menajeria lui! Avea de toate: tigri, lei, papagali de toate culorile, șerpi groși cît pulpa piciorului. Din nefericire, avea și o cunoștință care i-a înghițit totul.

— Destul, îl întrerupse judecătorul, cîți ani aveți ?

— Patruzeci și patru sau patruzeci și cinci.

— Unde v-ați născut ?

— Probabil în Bretania.

Pentru o clipă, domnul Segmuller crezu că descoperă o intenție ironică pe care se cuvenea s-o curme.

— Vă previn, i se adresă el cu demnitate, că dacă veţi continua astfel, libertatea vă e compromisă. Fiecare răspuns este o necuviinţă.

Cea mai sinceră dezamăgire, amestecată cu neliniște, se răspîndi pe faţa ucigaşului.

— Oh, dar nu e vorba de nici o jignire, domnule judecător, gemu el. Dumneavoastră mă întrebaţi, eu răspund. Dacă m-aţi lăsa să vă povestesc mărunta mea istorie, aţi vedea că spun adevărul.

XIX

— Explică-te, deci, spuse domnul Segmuller la cererea indirectă a deţinutului.

Ucigaşul nu-şi putu ascunde bucuria pe care i-o stîrnea libertatea ce-i fusese acordată. Strălucirea ochilor, nările umflate, demonstrau o satisfacţie asemănătoare cu aceea a unui cîntăreţ de romanţe rugat să se aşeze la pian.

— Deci, domnule judecător, aflaţi că într-o zi frumoasă, acum patruzeci şi cinci de ani, taica Tringlot, directorul unei trupe de acrobaţi, se îndrepta, pe drumul mare, de la Guingamp spre Saint-Brieuc. Călătorea ca de obicei, în cele două căruţe mari, împreună cu soţia, materialul şi artiştii. Şi iată că după ce abia trecuse de un mare tîrg numit Chatelaudren, cum privea în dreapta şi-n stînga, văzu pe marginea şanţului ceva alb care mişca. „Trebuie să văd ce e", îi spuse soţiei. Opreşte, coboară, se îndreaptă spre şanţ, ia acel lucru şi scoate un strigăt. Îl găsise pe servitorul dumneavoastră, pe atunci în vîrstă de vreo zece luni. Firește, taica Tringlot mă duse la soţia lui, o femeie de treabă. Ea mă luă, mă examină, mă pipăi şi spuse : „E puternic, trebuie să-l păstrăm de vreme ce maică-sa a fost atît de nelegiuită încît să-l părăsească. Îi voi da lecţii şi în cinci sau şase ani ne vom mîndri cu el". Au început apoi să-mi caute un nume. Era în primele zile ale lunii mai, aşa că s-a hotărît să mă numesc Mai, şi Mai sînt din ziua aceea, fără prenume. Taica Tringlot era un om simplu, care nu cunoştea legile. El nu declară autorităţilor ceea ce găsise. Aşa că trăiam, dar nu existam, deoarece, ca să

existi, trebuie să fii înscris într-un registru la primărie. N-am avut niciodată acte. Asta m-a făcut să ajung destul de des la închisoare. Dar, cum, în definitiv, n-am fost niciodată vinovat, am reușit să scap întotdeauna... Așadar, iată de ce n-am prenume și nu știu exact unde m-am născut.

Dacă adevărul are un accent special, după cum scriu moraliștii, ucigașul găsise acel accent. Vocea, gesturile, privirea, expresia feței, toate erau în deplină concordanță; nici un cuvînt, din lunga sa povestire, nu fusese nelalocul lui.

— Care sînt mijloacele dumitale de existență, continuă să-l întrebe cu răceală domnul Segmuller.

— Am o meserie, răspunse el pe un ton trist, aceea pe care mi-a arătat-o maica Tringlot. Trăiesc și am trăit în Franța și în alte ținuturi.

Judecătorul se gîndi că a găsit în această afirmație călcîiul lui Ahile.

— Ai locuit în străinătate ? întrebă el.

— Puțin... Iată, sînt șaisprezece ani de cînd muncesc cînd în Germania, cînd în Anglia, cu trupa domnului Simpson.

— Așadar, ești saltimbanc. Cum, avînd o asemenea meserie, mîinile îți sînt atît de albe și de îngrijite ?

Departe de a părea încurcat, deținutul își etală mîinile și le examină cu vădită plăcere.

— E adevărat, cel puțin, sînt frumoase... spuse el, pentru că le îngrijesc.

— Ești plătit ca să nu faci nimic ?

— Ah ! nu !... Numai că, domnule judecător, eu am rolul să vorbesc publicului, să „dau din gură" cum se spune... și, fără să mă laud, mă pricep.

Domnul Segmuller își mîngîie bărbia, ceea ce reprezenta un gest caracteristic atunci cînd presupunea că un deținut se încurcă în propriile-i minciuni.

— În cazul acesta, spuse el, vreți să-mi dați o probă a talentului dumneavoastră ?

— Oh !... exclamă omul, părînd să creadă într-o glumă, oh !...

— Conformați-vă, vă rog, insistă judecătorul.

Ucigașul nu se mai codi. Într-o clipă fizionomia lui mobilă luă o expresie cu totul nouă, un amestec ciudat de prostie, insolență, și ironie. Luă de pe biroul judecătorului o linie în chip de baghetă și, cu o voce falsă și stridentă, cu intonații de bufon, începu :

„Să tacă muzica ! Taci și tu, tobă ! Doamnelor și domnilor, iată ora, clipa, momentul unei marrrri și unice reprezentații a teatrului cu un prestigiu fără asemănare în lume la trapez și dans pe sîrmă, ridicări și răsuciri și alte exerciții de grație, de suplețe și forță, cu concursul artiștilor din capitală, avînd onoarea...“

— Ajunge, îl întrerupse judecătorul, debitați asta în Franța, dar în Germania ?

— Firește, vorbesc limba țării.

— Să vedem, ordonă domnul Segmuller, a cărui limbă maternă era germana.

Deținutul părăsi aerul nătîng, își compuse o figură comică plină de importanță și, fără o umbră de ezitare, reluă pe un ton emfatic :

„Mit Bewilligung der hochloeblichen Obrigkeit wird heute vor hiesiger ehrenwerthen Bürgerschaft zum erstenmal aufgeführt... Genovefa, oder die...“ [1]

— Destul... zise judecătorul. Se ridică, poate ca să-și ascundă decepția, și adăugă :

— Să se caute un interpret care să ne spună dacă vă exprimați tot atît de ușor și în engleză.

La aceste cuvinte, Lecoq făcu cu modestie un pas înainte.

— Eu vorbesc engleza, spuse el.

— Atunci foarte bine. M-ai înțeles, deținut...

Omul se transformase încă o dată. Flegma și gravitatea britanică se zugrăviră pe fața lui, mișcările îi deveniseră rigide și tacticoase. Și pe cel mai serios ton, pronunță :

„Ladies, and Gentlemen,
Long life to our queen, and to the honourable mayor

[1] Cu permisiunea autorității locale, în fața onorabililor cetățeni va fi prezentată pentru prima oară... *Geneviève* sau...

of that town. No country, England excepted, — our glorious England ! — should produce such a strange thing, such a parangon of curiosity..." [1]

Vorbi fără întrerupere un minut întreg.

Domnul Segmuller se propti în coate la biroul său cu capul în mîini, iar Lecoq nu reuşi să-şi ascundă uimirea.

Numai Goguet, surîzătorul grefier, se distra...

XX

Dacă domnul Segmuller rămase tăcut, cu coatele sprijinite de tăblia biroului şi mîinile la ochi, e pentru că în această poziţie putea, numai desfăcînd degetele, să-şi studieze omul în voie.

Atitudinea ucigaşului era surprinzătoare.

Odată terminat „complimentul" în engleză, el rămăsese în mijlocul cabinetului, uluit, pe jumătate mulţumit, pe jumătate neliniştit, dar tot atît de în largul lui ca şi cînd s-ar fi aflat pe scena unde spunea că îşi petrecuse jumătate din viaţă.

E adevărat că pînă acum domnul Segmuller nu-l atacase în mod serios. Nu utilizase nici una din armele pe care Lecoq i le pusese la dispoziţie.

— Recunosc, i se adresă el deţinutului, vorbiţi curent cele trei limbi importante din Europa. E un talent rar. Dar asta nu stabileşte identitatea dumneavoastră, continuă judecătorul. Puteţi să indicaţi o persoană onorabilă care să vă garanteze identitatea ?

— Ei !... domnule, sînt şaisprezece ani de cînd am părăsit Franţa şi trăiesc pe drumuri şi în bîlciuri.

— Lăsaţi astea, vorbiţi-mi mai bine de ultimul patron, domnul Simpson.

— Domnul Simpson e un om bogat şi cinstit, răspunse pe un ton ofensat deţinutul. În Germania are un teatru

[1] Doamnelor şi domnilor. Urez viaţă lungă reginei noastre şi onorabilului primar al acestui oraş. Nici o altă ţară, cu excepţia Angliei — glorioasa noastră Anglie — n-ar fi ştiut să producă un lucru atît de ciudat, un asemenea exemplu de curiozitate !...

de marionete, în Anglia prezintă lucruri supranaturale, după gustul țării respective.

— Ei bine ! acest milionar poate să depună mărturie în favoarea dumneavoastră, trebuie să fie ușor de găsit.

— Desigur, răspunse deținutul cu emfază, domnul Simpson nu poate spune decît lucruri bune despre mine. Este destul de cunoscut ca să poată fi găsit, numai că va fi nevoie de un oarecare timp.

— De ce ?

— Pentru că la ora asta trebuie să fie în drum spre America. Tocmai călătoria asta m-a determinat să-l părăsesc. Mi-e frică de mare.

Teama, ale cărei gheare ascuțite sfîșiau inima lui Lecoq, dispăru. Și răsuflă ușurat.

— Cînd afirm că e pe drum, reluă cu vioiciune deținutul, s-ar putea să mă înșel, și el să nu fi plecat încă. Ceea ce e sigur e că atunci cînd ne-am despărțit își aranjase toate treburile pentru a se îmbarca.

— Pe ce navă trebuia să facă traversarea ?

— Nu mi-a spus.

— Unde v-ați despărțit ?

— La Leipzig...

— Cînd ?

— Vinerea trecută.

Domnul Segmuller ridică batjocoritor din umeri.

— Erați dumneavoastră vineri la Leipzig, se miră el. De cînd sînteți la Paris ?

— De duminică, de la ora patru după-masă.

— Iată ce va trebui să dovediți.

— Cum să dovedesc ?

— Am să vă ajut, spuse judecătorul. Oamenii de la hanul unde ați locuit la Leipzig v-au remarcat probabil...

— N-am locuit la han.

— Unde ați mîncat, unde ați dormit ?

— În căruța mare a domnului Simpson ; fusese vîndută, dar nu trebuia să fie livrată decît în portul în care se îmbarca.

— Și care e acel port ?

— Nu știu.

— Așadar, reluă domnul Segmuller, nu oferiți justiției decît simpla dumneavoastră afirmație ?

— Aşteptaţi, zise deţinutul, întinzînd braţele ca şi cum ar fi vrut să prindă cu mîna o inspiraţie încă neclară, aşteptaţi... Cînd am sosit la Paris aveam un cufăr.

— Şi ?

— E plin cu rufărie ce poartă prima literă a numelui meu. Am înăuntru paltoane, pantaloni, două costume pentru meseria mea...

— Treceţi peste asta.

— Coborînd din tren, am dus acest cufăr într-un hotel din apropierea gării...

— Cum se numeşte hotelul ?

— Vai, domnule judecător, e exact ceea ce vreau să-mi amintesc ; am uitat. Dar n-am uitat clădirea, mi se pare c-o văd şi-acum şi, dacă mă veţi duce acolo, o voi recunoaşte cu siguranţă. Oamenii de la hotel mă vor recunoaşte şi, de altfel, cufărul meu va fi acolo în chip de dovadă.

În sinea lui, Lecoq îşi promitea să facă o mică anchetă în hotelurile care înconjurau Gara de Nord.

— Fie, rosti judecătorul, vom face ceea ce ne-aţi cerut. Acum, două întrebări : Cum, de-abia sosit la Paris la ora patru după-amiază, vă aflaţi la miezul nopţii la *Pulberărie*, un bîrlog de răufăcători, aşezat în mijlocul maidanelor, imposibil de găsit noaptea, dacă nu-l cunoşti? În al doilea rînd, cum de sînteţi atît de sărăcăcios îmbrăcat dacă aveţi toate hainele pe care mi le-aţi înşirat ?

La acestă întrebare deţinutul zîmbi.

— Veţi înţelege, domnule judecător, răspunse el. Cînd călătoreşti cu clasa a treia îţi cam oboseşti veşmintele, iată de ce, la plecare, m-am îmbrăcat cu ce aveam mai rău. Cînd am sosit şi am simţit sub paşii mei pavajul Parisului, parcă înnebunisem ; aveam bani, era duminica carnavalului, nu m-am gîndit decît să chefuiesc şi nu mi-a trecut prin minte să mă schimb. Cum odinioară petreceam la bariera Italiei, am alergat aici şi am intrat într-un birt. În timp ce mîncam, doi indivizi de lîngă mine se înţelegeau să-şi petreacă noaptea la *Curcubeu*. I-am rugat să mă ducă şi pe mine acolo, ei au fost de acord, am plătit un rînd şi am plecat. Dar la bal, tinerii m-au părăsit ca să danseze şi am început să mă plictisesc de moarte. Supărat, am ieşit, şi nevrînd să întreb care e drumul, o prostie, ce

mai ! m-am rătăcit pe un cîmp fără case. Tocmai voiam să mă întorc pe unde venisem, cînd am observat o lumină în apropiere. M-am îndreptat drept spre ea... și am ajuns la cîrciuma asta blestemată.

— Cum s-au petrecut lucrurile ?

— Oh... foarte simplu. Intru, strig, vine, cer o băutură tare, mi se servește, mă așez și aprind o țigară de foi. Apoi privesc în jur. Localul era atît de înspăimîntător încît ți se făcea părul măciucă. La o masă, trei bărbați și două femei beau, vorbind încet. Se pare că mutra mea nu le-a fost pe plac. Unul dintre ei se scoală, vine la mine și-mi zice : „Ești de la poliție, ai venit aici ca să ne spionezi, e clar ce învîrți". Eu îi răspund că nu sînt de la poliție, el spune că da, eu susțin că nu... ba da, ba nu... Pe scurt el se jură că e sigur de acest lucru și chiar că am o barbă falsă. Spunînd asta, mă apucă de barbă și trage. Mă doare, mă ridic, și, zbang, cu un pumn îl trîntesc la pămînt. Nenorocire ! Ceilalți vin asupra mea... Aveam revolverul... restul îl știți.

— Și cele două femei ce făceau în timpul ăsta ?

— Ah ! eram prea ocupat ca să fiu atent la ele ! Au șters-o.

— Dar le-ați văzut cînd ați sosit. Cum arătau ?

— Erau, pe-onoarea mea ! două șmechere urîte, cu înfățișare de soldățoi și negre tuci.

Ultimele îndoieli ale domnului Segmuller dispărură așa cum se topește ceața în soare cînd deținutul declară că femeile erau înalte și negricioase. După el, această îndrăzneață aserțiune demonstra că ucigașul și văduva Chupin se înțeleseseră între ei. Dacă omul ar fi zis : „Femeile erau blonde", domnul Segmuller n-ar fi știut ce să mai creadă. Desigur, satisfacția sa a fost imensă, dar trăsăturile feței rămaseră de nepătruns. Era important să-i lase deținutului impresia că a reușit să „fenteze" ancheta.

— Înțelegeți, i se adresă judecătorul pe cel mai binevoitor ton, cît de important este să le găsim pe cele două femei. Dacă mărturia lor se potrivește cu ceea ce afirmați, situația dumneavoastră se va îmbunătăți foarte mult.

— Da, înțeleg acest lucru, dar cum să punem mîna pe ele ?

— Aţi observat ceva ce ar putea să le precizeze înfăţişarea şi să uşureze cercetările ?

— N-am remarcat nimic, zise el rece.

De cîtăva vreme domnul Segmuller îşi deschisese biroul. Scoase de aici cercelul ridicat de la locul crimei şi i-l arătă brusc deţinutului, spunînd :

— Deci n-aţi observat acest cercel în urechea uneia dintre cele două femei ?

Deţinutul îşi păstră aceeaşi imperturbabilă nepăsare. El luă cercelul, îl examină cu atenţie, îl făcu să strălucească în lumină, îi admiră focurile şi zise :

— E o piatră frumoasă, dar n-am remarcat-o.

— Piatra asta e un diamant, insistă judecătorul.

— Aha !

— Da, care valorează mai multe mii de franci.

— Atît de mult ?

Exclamaţia era în spiritul rolului, dar ucigaşul nu ştiu să pună în ea naivitatea potrivită, sau mai curînd o exageră.

Totuşi, domnul Segmuller nu abuză de avantajul cîştigat.

— Altceva, zise el. Cînd aţi aruncat arma, strigînd : Veniţi să mă prindeţi, ce intenţii aveaţi ?...

— Voiam să fug...

— Pe unde ?

— Dumnezeule, domnule, pe uşă, pe...

— Da, pe uşa din spate, zise judecătorul cu o ironie rece. Rămîne de explicat cum dumneavoastră, care aţi intrat în cîrciuma aceea pentru prima dată, cunoaşteţi această ieşire.

Pentru prima oară privirea deţinutului se tulbură, siguranţa îl părăsi, dar totul se petrecu fulgerător şi el izbucni într-un rîs fals, dar mascîndu-şi prost teama.

— Ce păcăleală ! exclamă el, tocmai le văzusem pe cele două femei ştergînd-o pe-acolo.

— Iertare ! tocmai aţi declarat că n-aţi observat cînd au plecat cele două femei, pentru că eraţi prea ocupat ca să le puteţi supraveghea mişcările.

— Am spus eu asta ?

— Cuvînt cu cuvînt ; vi se va citi pasajul. Goguet..: citeşte !

Grefierul citi, dar atunci omul începu să conteste semnificaţia celor afirmate... Pretindea că nu spusese, că desigur n-a vrut să spună... că n-a fost bine înţeles...

— Ajunge, interveni judecătorul, ale cărui întrebări se înmulţeau. De ce, ieşind să vă plimbaţi, aveaţi în buzunar revolverul aici de faţă ?

— Îl aveam la mine pentru călătorie, nu m-am gîndit să-l las la hotel, aşa cum nu m-am gîndit să-mi schimb hainele.

— De unde l-aţi cumpărat ?

— Mi l-a dat domnul Simpson ; e o amintire.

— Trebuie să recunoaşteţi, remarcă judecătorul cu răceală, că acest domn Simpson e un personaj comod. În sfîrşit, să continuăm : această armă de temut s-a descărcat numai de două ori şi sînt trei morţi. Nu mi-aţi spus sfîrşitul scenei.

— Vai ! exclamă deţinutul tulburat, la ce bun !... Doi dintre duşmanii mei fiind pe jos, lupta devenea egală. L-am prins pe ultimul, pe soldat, şi l-am împins... A căzut peste colţul mesei şi nu s-a mai ridicat.

Domnul Segmuller desfăcuse pe biroul său planul cîrciumii desenat de Lecoq.

— Apropiaţi-vă, i se adresă el deţinutului, şi precizaţi pe această hîrtie locul unde vă aflaţi dumneavoastră şi unde erau adversarii.

Deţinutul se execută şi, cu o siguranţă oarecum surprinzătoare pentru un om de aparenta sa condiţie, explică drama.

— Am intrat, spuse el, prin această uşă, notată C, m-am aşezat la masa H, care se află în partea stîngă cum intri ; ceilalţi ocupau această masă care este între soba F şi fereastra B.

— Acestea fiind elucidate, reluă judecătorul, mai rămîne să-mi explicaţi sensul unei fraze pe care aţi pronunţat-o cînd agentul, aici de faţă, v-o doborît.

— O frază ?

— Da !... aţi spus : „Vin prusacii, sînt pierdut !“ Ce înseamnă asta ?

O roşeaţă trecătoare coloră pometii ucigaşului. Era clar că prevăzuse orice altă întrebare şi că aceasta îl lua pe nepregătite.

— E uimitor zise el, nereușind să-și ascundă încurcătura, că am spus acest lucru !...

Era evident că voia să cîștige timp, să caute o explicație.

— Cinci persoane v-au auzit, insistă judecătorul.

— La urma urmei, continuă deținutul, e foarte posibil. E o frază pe care un bătrîn din garda napoleoneană, care după bătălia de la Waterloo intrase în serviciul domnului Simpson, obișnuia s-o spună mereu...

Explicația, cu toate că venise cu întîrziere, era cît se poate de ingenioasă.

— Se poate, rosti judecătorul, dar există un anumit lucru pe care nu-l pot înțelege. V-ați debarasat de adversari înainte de intrarea patrulei de poliție ?... Răspundeți da sau nu.

— Da.

— Atunci de ce în loc să fugiți prin ușa de comunicare, a cărei existență ați ghicit-o, ați rămas în pragul ei, cu o masă în față în chip de baricadă, cu arma îndreptată spre agenți, pentru a-i ține la respect.

Ucigașul își lăsă capul în jos și răspunsul se lăsă așteptat.

— Eram ca nebun, se bîlbîi el, nu știam dacă cei ce sosesc sînt agenți de poliție sau prieteni de-ai celor pe care îi omorîsem.

— Interesul dumneavoastră vă ordona să fugiți atît de unii cît și de ceilalți.

Deținutul nu mai spuse nimic.

— Ei bine ! reluă domnul Segmuller, prevenția presupune că v-ați expus să fiți arestat în mod conștient și voluntar pentru a acoperi retragerea celor două femei care se aflau în cîrciumă.

— Am riscat deci pentru două ticăloase pe care nu le cunoșteam ?

— Iertați-mă, prevenția are motive serioase să creadă că, dimpotrivă, le cunoașteți foarte bine pe cele două femei.

— Așa deci !... dacă mi-o veți dovedi !...

Rînjea, dar rînjetul îi îngheță pe buze cînd judecătorul îi spuse pe un ton plin de siguranță, scandînd cuvintele :

— Am să ți-o do-ve-desc !

XXI

Cînd judecătorul consideră că amenințarea își produsese efectul scontat, reluă :

— Așadar, afirmi că nu cunoști pe nici una dintre femeile care se aflau în circiumă ?

— Jur.

— N-ai avut niciodată prilejul să-l vezi pe un individ al cărui nume este amestecat în această afacere, un oarecare Lacheneur ?

— Am auzit acest nume pentru prima oară cînd a fost pronunțat de soldatul muribund și care a adăugat că acest Lacheneur este un fost comediant.

Suspină adînc și continuă :

— Sărmanul soldat ! Abia îl lovisem de moarte, iar ultimele lui cuvinte au fost o mărturisire a nevinovăției mele.

— În consecință, întrebă judecătorul, accepți depoziția acelui militar ?

Omul ezită, ca și cum ar fi mirosit o capcană și trebuia să cîntărească răspunsul.

— O accept... rosti el în cele din urmă.

— Foarte bine. Soldatul acela, trebuie să-ți amintești, voia să se răzbune pe Lacheneur, care, promițîndu-i bani, îl tîrîse într-un complot. Împotriva cui era îndreptat acel complot ? Evident, împotriva dumitale. Pe de altă parte, pretinzi că n-ai sosit la Paris decît în aceeași seară și că n-ai ajuns la *Pulberărie* decît cu totul și cu totul întîmplător. Împacă deci aceste două lucruri.

Deținutul îndrăzni să ridice din umeri.

— Eu, spuse el, văd lucrurile altfel. Oamenii ăia urzeau o lovitură împotriva nu știu cui, și tocmai pentru că-i deranjam mi-au căutat ceartă din nimic.

Lovitura judecătorului fusese bună, dar riposta era și mai bună, atît de bună încît surîzătorul grefier nu-și putu ascunde o grimasă de aprobare.

— Să trecem la ceea ce s-a întîmplat după arestare, continuă domnul Segmuller. De ce ai refuzat să răspunzi la întrebări ?

Un licăr de furie, reală sau simulată, străluci în ochii ucigașului.

— E prea de ajuns un interogatoriu, bombăni el, ca să faci un vinovat dintr-un nevinovat !...

— Te poftesc, în interesul dumitale, să fii cuviincios, i se adresă cu severitate judecătorul. Agenții care te-au arestat au observat că ești obișnuit cu formalitățile și că știi cum stau lucrurile la închisoare.

— Ah, domnule, nu v-am spus că am fost prins și închis de mai multe ori, mereu din cauza lipsei hîrtiilor de identitate. Am spus adevărul, așa că n-o să mă faceți să mă contrazic, nu ține !

Își scosese masca de nepăsare zeflemitoare și arbora acum un ton morocănos și nemulțumit.

Cu toate astea, de-abia acum începea să fie atacat în mod serios. Domnul Segmuller depuse pe biroul lui un mic sac de pînză.

— Îl recunoști ? întrebă el.

— Desigur ! este pachetul pe care directorul l-a sigilat la grefă. Judecătorul desfăcu sacul și goli pe o foaie de hîrtie praful pe care îl conținea.

— N-ai uitat, i se adresă el deținutului, că acest praf provine de la noroiul care îți acoperea picioarele pînă la gleznă. Agentul de poliție care l-a strîns s-a deplasat pînă la postul unde ți-ai petrecut noaptea și a constatat că acest praf este întru totul asemănător celui din celula în care ai stat. Deci, continuă judecătorul, avem certitudinea că te-ai murdărit intenționat. Ce intenții aveai ?

— Voiam...

— Lasă-mă să termin. Cu siguranță că, încercînd să păstrezi secretul identității, să-ți asumi personalitatea unui om de la periferia societății, a unui saltimbanc, te-ai gîndit că vei fi trădat de cercetările asupra persoanei dumitale. Ai prevăzut ce vor gîndi cei de la grefă atunci cînd vei fi dezbrăcat și cînd se va vedea ieșind din niște cizme murdare, grosolane, scîlciate, ca astea pe care le porți, niște picioare îngrijite ca ale dumitale, căci ai picioarele tot atît de îngrijite ca și mîinile, iar unghiile de la mîini sînt pilite. Și-atunci ce-ai făcut ? Ai vărsat conținutul ulciorului care se afla în celulă și ai tropăit în noroi.

În timpul acestui rechizitoriu figura deținutului exprimă rînd pe rînd neliniște, cea mai comică uimire și, în sfîrșit, o evidentă veselie.

— Iată ce se întîmplă, spuse el, adresîndu-se nu judecătorului ci lui Lecoq, cînd o iei razna. Adevărul e că atunci cînd m-au închis la post se împlineau patruzeci și opt ore, dintre care treizeci și șase petrecute în tren, de cînd nu mă descălțasem. Picioarele îmi erau roșii, umflate și mă ardeau ca focul. Ce să fac ? Am vărsat apă peste ele... În ceea ce privește restul, dacă am pielea delicată și albă e pentru că mă îngrijesc. Mai mult, la fel ca toți cei de profesia mea, nu port decît papuci. Așa încît, atunci cînd am părăsit Leipzigul nu aveam nici măcar cizme, și domnul Simpson mi-a dat această pereche veche pe care n-o mai purta.

— Sînt un nătărău, își spuneă Lecoq, un imbecil, un împrăștiat, un idiot. Nu trebuia să vorbesc de această împrejurare decît la interogatoriu. Cînd omul ăsta, care e foarte tare, m-a văzut culegînd praful, a ghicit intențiile mele, a căutat o explicație, a găsit-o, și e plauzibilă, ar fi admisă chiar și de juriu.

Domnul Segmuller nu era nici uimit, nici surprins de atîta prezență de spirit.

— Să rezumăm, spuse el. Îți menții afirmațiile ?

— Da, domnule.

— Ei bine ! spuse el, sînt obligat să-ți spun că minți.

Și scoase din sertar mulajele turnate de Lecoq și i le arătă ucigașului.

— Ai declarat că cele două femei aveau talia unui soldat din gardă... Or, iată urmele lăsate de femeile acelea atît de înalte ! Pretinzi că ele erau „negre tuci" ; un martor ne poate spune că una dintre ele era scundă și minionă, cu o voce melodioasă și extraordinar de blondă.

Judecătorul căută privirea deținutului, o găsi și adăugă răspicat :

— Acest martor este birjarul în trăsura căruia s-au urcat cele două femei pe strada Chevaleret.

Această frază a fost pentru deținut ca o lovitură de măciucă ; se făcu palid, se clătină și fu obligat să se sprijine de perete ca să nu cadă.

— Ah !... ziceaţi că mi-ai spus adevărul !... continuă necruţător judecătorul ; ce-i atunci cu omul acela care te aştepta în timp ce eraţi la *Pulberărie* ? Ce e cu acel complice care, după arestarea dumitale, a îndrăznit să pătrundă în cîrciumă ca să ia vreo dovadă compromiţătoare, fără îndoială o scrisoare despre care ştia că se află în buzunarul văduvei Chupin ? Ce e cu acel prieten devotat şi îndrăzneţ, care a ştiut să se prefacă atît de beat încît sergenţii de stradă, amăgiţi, l-au închis împreună cu dumneata ? Poţi oare să susţii că n-ai pus la cale împreună cu el sistemul dumitale de apărare ? Ai putea afirma că nu şi-a asigurat concursul văduvei Chupin ?...

Dar, graţie unui efort supraomenesc, deţinutul devenise din nou stăpîn pe sine.

— Toate astea, spuse el cu o voce răguşită, sînt o invenţie a poliţiei !...

Judecătorul de instrucţie tresărise de bucurie văzîndu-l pe deţinut cum se frămîntă auzindu-i cuvintele pline de convingere.

— Se înmoaie, gîndea el, îl simt, se predă, e al meu !...

Dar toată speranţa unui succes imediat se prăbuşi de îndată ce-l văzu pe acest surprinzător adversar stăpînindu-şi slăbiciunea de-o clipă, încordîndu-şi voinţa şi redresîndu-se cu o energie reînnoită.

Aşa că reluă cu o voce aspră din cauza aşteptării înşelate.

— Hotărît lucru ! negi pînă şi ceea ce sare în ochi.

Ucigaşul îşi regreta probabil amar slăbiciunea, căci o îndrăzneală diabolică sclipea în ochii lui.

— Ce anume sare în ochi ? întrebă el, încruntîndu-se. Romanul inventat de poliţie este verosimil, nu neg asta, dar mi se pare că şi adevărul este cel puţin tot atît de probabil. Îmi vorbiţi despre un birjar care a luat în trăsura lui, pe strada Chevaleret, două femei scunde şi blonde. Cine dovedeşte că erau cele care se aflau în cîrciuma aia blestemată ?

— Poliţia a mers pe urmele lor care se vedeau pe zăpadă.

— Noaptea, peste cîmpul plin de hîrtoape, pe stradă, cînd ploua mărunt şi începea să se dezgheţe ?... mi se pare prea de tot...

Întinse brațul spre Lecoq și adăugă cu un dispreț zdrobitor :

— Un agent care pe baza unei asemenea dovezi pretinde capul unui om, sau are prea multă încredere în el, sau dorește să fie avansat.

Reproșul era într-adevăr teribil, și tînărul polițist îl resimți adînc. Se simți atît de vizat, încît uită în ce loc se află și se ridică furios.

— Acest lucru n-ar însemna nimic, strigă el, dacă n-ar fi o verigă dintr-un lanț care...

— Tăcere, domnule agent, îl întrerupse judecătorul. Și continuă întorcîndu-se spre deținut.

— Justiția nu folosește probele adunate de poliție decît după ce le-a verificat și le-a cîntărit.

— N-are nici o importanță ! șopti omul, aș vrea să-l văd și eu pe birjarul acela.

— Nu-ți fie teamă, va repeta depoziția în fața dumitale.

— Ei bine ! atunci voi fi mulțumit. Am să-l întreb cum reușește să vadă fața oamenilor cînd e întuneric beznă. Fără îndoială, acest informator face parte din neamul pisicilor, care văd mai bine noaptea decît ziua. Dar prost mai sînt ! strîgă el, îmi fac sînge rău în legătură cu femeile acelea în timp ce dumneavoastră știți cine sînt. Căci, o știți, nu-i așa, domnule judecător, de vreme ce birjarul le-a dus acasă !

Actor incomparabil, omul pronunțase această propoziție pe tonul celei mai sincere candori. Dar ironia era evidentă și, dacă îi lua în zeflemea, o făcea pentru că știa că nu avea de ce să se teamă în privința asta.

— Dacă ești consecvent, reluă judecătorul, vei nega de asemenea prezența unui complice, a unui... tovarăș.

— La ce bun să neg, domnule, de vreme ce nu credeți nimic din ceea ce spun eu. Puțin mai înainte l-ați considerat pe domnul Simpson drept un personaj imaginar, așa că ce-aș putea spune despre acest pretins complice ? Agenții care l-au inventat au făcut din el un băiat bun. Acești domni pretind că s-a înțeles cu mine și apoi cu cîrciumăreasa. Cum a făcut-o ? După ce l-au scos din celula în care eram l-au închis probabil împreună cu bătrîna... În fine, continuă omul, ce dovezi aveți împotriva

mea ? Un nume, Lacheneur, bolborosit de un muribund, urme pe zăpada înmuiată, depoziția unui birjar, o vagă bănuială în legătură cu un beţiv. Asta e tot ? puţin lucru.

— Destul ! îl întrerupse domnul Segmuller. Acum pari foarte sigur, dar puţin mai înainte ai fost deosebit de tulburat. Din ce cauză ?...

— Cauza ! strigă deţinutul cu un fel de furie, cauza ? Nu vedeţi, domnule, că mă torturaţi îngrozitor, fără milă, pe mine un nevinovat, că mă simt ca şi cînd aş fi pe bascula ghilotinei, că am simţit de zeci de ori răceala tăişului pe gît.

Într-adevăr, părea să sufere îngrozitor. Părul îi era umezit de sudoare şi picături mari, pe care şi le ştergea cu mîneca hainei, i se rostogoleau de-a lungul obrazului palid.

— Nu sînt duşmanul dumitale, zise încet domnul Segmuller. Un judecător de instrucţie nu e nici prietenul, nici duşmanul deţinutului, nu e decît prietenul adevărului şi al legilor. Nu caut un nevinovat, dar nici un vinovat, vreau să descopăr ce s-a întîmplat. Trebuie să ştiu cine eşti... şi o voi afla.

— Ei, Doamne !... mă omor să vă tot repet : sînt Mai !

— Nu.

— Atunci cine sînt ? Un înalt personaj deghizat ? Aş vrea şi eu să fie aşa ; în acest caz aş avea acte în regulă, vi le-aş arăta şi m-aţi elibera, căci ştiţi bine, domnule dragă, că sînt la fel de nevinovat ca şi dumneavoastră...

Judecătorul îşi părăsise locul de la birou şi venise să se sprijine cu spatele de sobă, la doi paşi de deţinut.

— Isprăveşte, spuse el.

Şi pe dată, schimbîndu-şi tonul şi modul de comportare, adăugă cu politeţea perfectă a unui om de lume adresîndu-se unui egal :

— Fă-mi onoarea, domnule, de a mă crede destul de perspicace pentru a ghici sub masca rolului dificil pe care îl joci cu o regretabilă perfecţiune pe omul superior, dotat cu cele mai deosebite însuşiri spirituale...

Lecoq văzu că această schimbare l-a derutat pe ucigaş.

El încercă să rîdă, dar rîsul i se rostogli lugubru din gîtlej, ca un hohot de plîns, şi două lacrimi îi ţîşniră din ochi.

— Nu te voi mai chinui, domnule, continuă judecătorul. Cînd ne vom mai vedea voi avea în mînă atîtea dovezi încît să te zdrobesc.

Se gîndi puţin, apoi adăugă rar, accentuînd fiecare cuvînt :

— Numai să nu mai aştepţi atunci menajamentele pe care ţi le acord acum cu atîta bunăvoinţă. Justiţia este umană, domnule, adică indulgentă cu anumite crime. Îţi promit toate menajamentele ce nu se opun datoriei mele. Vorbeşte, domnule... Trebuie să-i spun agentului de poliţie să iasă ? Vrei să-i încredinţez grefierului meu nişte comisioane ?

Judecătorul tăcu. Aştepta efectul acestui ultim, suprem efort.

Ucigaşul îi aruncă una dintre acele priviri care încearcă să pătrundă pînă în adîncul sufletul. Buzele i se mişcară, s-ar fi putut crede că va începe să vorbească. Dar, nu ! Îşi încrucişă braţele şi şopti :

— Sînteţi cinstit, domnule ; din nefericire nu sînt decît nenorocitul pe care vi l-am prezentat : Mai, artist, cel care dă din gură în faţa publicului.

— Fie deci aşa cum doreşti, rosti judecătorul. Domnul grefier îţi va citi interogatoriul... ascultă-l.

Goguet începu să citească. Deţinutul ascultă fără să facă vreo observaţie, dar la sfîrşit refuză să semneze, temîndu-se, zicea, de vreo perfidă greşeală de exprimare.

Un moment mai tîrziu fu escortat de garda care îl adusese.

XXII

După ce deţinutul ieşi, domnul Segmuller se lăsă să cadă pe fotoliu, epuizat, zdrobit, aşa cum se întîmplă după eforturi extraordinare, depuse absolut în zadar. De-abia dacă mai avea putere să-şi tamponeze fruntea înfierbîntată şi ochii care îl ardeau cu batista înmuiată în apă rece.

Acest îngrozitor interogatoriu durase nu mai puţin de şapte ore.

— Nu, spuse judecătorul gînditor, nu, acest om nu este un ticălos. Cînd i-am vorbit atît de înţelegător, a fost realmente emoţionat, a plîns. Aş jura că a ezitat, că a fost cît pe ce să-mi mărturisească totul.

— E puternic, aprobă Lecoq, formidabil de puternic!

Laudele tînărului poliţist erau sincere. Departe de a-i purta pică acestui deţinut care îi înşelase socotelile şi care îl insultase chiar, îl admira pentru abilitatea şi îndrăzneala lui.

Spera să-l învingă. Încerca pentru el acea simpatie secretă pe care ţi-o inspiră un adversar demn de înfruntat.

Încetul cu încetul, judecătorul de instrucţie îşi reveni.

— Domnule agent, spuse el, iată care sînt concluziile mele : Sau acest om este într-adevăr Mai „cel bun de gură", aşa cum spune, sau aparţine celei mai înalte sfere sociale. Nu există cale de mijloc. Această sumbră energie de care dă dovadă, acest dispreţ faţă de viaţă, atîta prezenţă şi hotărîre nu le poţi găsi decît sau la periferia societăţii sau pe cele mai înalte trepte ale ei. Un ins oarecare atras la *Pulberărie* de vreo pasiune de nemărturisit, de mult ar fi spus totul şi ar fi cerut favoarea să i se dea un pistol...

— Domnule judecător, zise tînărul poliţist, acest deţinut nu este măscăriciul Mai.

— Nu, desigur, răspunse domnul Segmuller, şi, în consecinţă, dumitale îţi revine misiunea să afli în ce sens trebuie orientate investigaţiile.

— Domnule, reluă Lecoq pe un ton calm, mi-a venit o idee.

— Să vedem care ?

— Vă amintiţi desigur că văduva Chupin ne-a vorbit de fiul ei, un oarecare Polyte...

— Da, într-adevăr.

— Băiatul ăsta, un adevărat netrebnic, a obţinut să rămînă la Închisoarea Centrală pînă cînd va fi judecat. De ce să nu-l interogăm ? Trebuie să-i cunoască pe toţi obişnuiţii *Pulberăriei* şi poate ne va da informaţii preţioase despre Gustave, despre Lacheneur şi chiar despre ucigaş. Cum nu e la secret, a aflat probabil de arestarea maică-si, dar mi se pare imposibil să creadă că justiţia este dezorientată.

— Da, ai multă dreptate ! strigă judecătorul. Cum de nu m-am gîndit la asta ! Mîine, de dimineaţă, îl voi interoga pe acest individ, pe care situaţia sa de inculpat îl va face mai docil. Vreau, de asemenea, s-o interoghez şi pe nevastă-sa.

Se întoarse apoi spre grefier şi adăugă :

— Repede, Gouguet, pregăteşte o citaţie pe numele Hippolyte Chupin şi completează un ordin de scoatere.

Întrucît se făcuse noapte şi nu vedea bine, grefierul sună şi ceru lumină.

Uşierul care aduse lămpile tocmai ieşea cînd se auzi bătînd la uşă. Deschise, şi directorul închisorii intră cu pălăria în mînă.

— Vin să vă întreb, domnule, i se adresă el judecătorului, dacă trebuie să-l menţin în continuare izolat pe deţinutul Mai ?

— Da, domnule.

— Mă tem de furia lui, iar pe de altă parte îmi repugnă să-i pun cămaşa de forţă.

— Lăsaţi-l liber în celulă, zise domnul Segmuller, recomandaţi să fie tratat cu blîndeţe şi mulţumiţi-vă să exercitaţi asupra lui o supraveghere continuă.

Directorul se înclină, apoi adăugă :

— Aţi reuşit, desigur, domnule, să constataţi identitatea deţinutului ?

— Din nefericire nu.

— În cazul acesta spuse directorul, prezumţiile mele au fost exacte. Mi s-a părut cît se poate de limpede faptul că acest om e un răufăcător de ultimă speţă, un recidivist care cu siguranţă că are cel mai mare interes să-şi ascundă identitatea.

— Poate vă înşelaţi.

— Hm ! m-ar mira. Trebuie să mărturisesc că impresia mea coincide cu aceea a domnului Gévrol, cel mai experimentat şi cel mai abil inspector de siguranţă. Apoi, se întîmplă cîteodată ca agenţi tineri şi prea zeloşi să se înflăcăreze şi să alerge după himerele imaginaţiei lor.

Lecoq, roşu de mînie, i-ar fi replicat deschis, cînd domnul Segmuller, cu un get, îi impuse tăcere.

Judecătorul fu acel care răspunse surîzînd :

— Pe legea mea ! dragă domnule, cu cît studiez această afacere cu atît mai mult sînt de partea sistemului practicat de agentul prea zelos. Cu toate astea, nu sînt infailibil, şi contez pe serviciile dumneavoastră.

— Oh !... am eu mijloacele mele de verificare, îl întrerupse încăpăţînatul director, şi sper că omul nostru va fi recunoscut înainte de douăzeci şi patru de ore fie de agenţii de siguranţă, fie de deţinuţii cărora le va fi arătat.

Cu această promisiune se retrase, şi Lecoq se ridică furios :

— Vedeţi, domnule judecător, acest Gévrol, mă şi vorbeşte de rău, e gelos...

— Ei şi... ce te interesează ! Dacă vei reuşi, vei fi răzbunat... Dacă vei da greş, eu voi fi aici.

Şi, imediat, deoarece se făcuse tîrziu, domnul Segmuller îi încredinţă tînărului poliţist probele care trebuiau să-l ajute în cercetările sale : mai întîi cercelul, a cărui proveniență trebuia aflată neapărat, apoi scrisoarea semnată Lacheneur, găsită în buzunarul lui Gustave, falsul soldat.

Îi mai dădu şi alte ordine, şi, recomandîndu-i să fie punctual a doua zi, se despărţi de el cu aceste cuvinte :

— Du-te şi... noroc.

XXIII

Lungă, îngustă, joasă, ciuruită de numeroase uşi numerotate, la fel ca un coridor de hotel cu camere mobilate, avînd de la un capăt la altul o banchetă grosolană din lemn de stejar, înnegrită de atîta folosinţă, aşa arăta galeria judecătorilor de instrucţie.

În timpul zilei, cînd e populată de oaspeţii obişnuiţi : martori, paznici, este de o tristeţe dezolantă. Odată cu venirea nopţii, cînd e goală, abia luminată de lampa fumegîndă a uşierului de serviciu, aşteptînd vreun judecător întîrziat, este sinistră.

Oricît de puţin impresionabil era Lecoq, i se strînse inima mergînd pe culoarul ăsta nesfîrşit şi se grăbi să ajungă la scară ca să scape de ecoul propriilor paşi, ce răsunau lugubru în această tăcere.

La etajul de jos o fereastră rămăsese deschisă şi se aplecă să vadă cum e timpul afară.

Vremea se îndulcise în mod ciudat. Zăpada dispăruse ; trotuarele erau aproape uscate. Abia dacă o uşoară ceaţă, luminată de lămpile roşii de gaz, se ondula ca un văl de purpură pe deasupra Parisului.

Jos, în stradă, animaţia era în toi ; trăsurile circulau mai repede, trotuarele deveniseră prea înguste pentru mulţimea zgomotoasă care, odată cu înserarea, se grăbea să se distreze.

Spectacolul acesta smulse un suspin tînărului poliţist.

— Şi în oraşul ăsta imens, în mijlocul acestei mulţimi, murmură el, eu pretind să dau de urmele unui necunoscut. E oare posibil ?

Acest acces de slăbiciune nu dură însă multă vreme.

— Da, e posibil, îi striga o voce dinlăuntrul lui, de altfel trebuie să faci asta, acesta e viitorul ! Dacă vrei, poţi !

Zece secunde mai tîrziu era în stradă, înflăcărat, mai mult ca oricînd, de curaj şi de speranţă.

Din nefericire, nu făcu nici douăzeci de paşi şi fu nevoit să constate că resursele fizice îl părăseau, trădîndu-i voinţa : picioarele i se muiaseră, capul i se învîrtea. Natura îşi cerea drepturile : timp de două zile şi două nopţi nu se odihnise nici un minut şi nu mîncase nimic.

— Mă simt rău, se gîndi el, obligat să se aşeze pe o bancă.

Şi se necăjea, recapitulînd tot ceea ce mai avea de făcut în seara aceea.

Nu trebuia oare, ca să nu vorbim decît de lucrurile cele mai urgente, să se intereseze de rezultatele urmăririi lui taica Absint, să vadă dacă vreuna dintre victime a fost recunoscută la morgă, să verifice în hotelurile ce înconjurau Gara de Nord cele afirmate de deţinut, în sfîrşit, să facă rost de adresa nevestei lui Polyte Chupin, ca să-i înmîneze citaţia ?

Sub biciul imperioasei datorii, reuşi să-şi înfrîngă slăbiciunea şi se ridică murmurînd :

— Voi trece totuşi pe la Prefectură, apoi pe la morgă şi după aceea voi vedea.

Dar la Prefectură nu-l găsi pe taica Absint şi nimeni nu putu să-i dea veşti despre el. Bătrînelul nu apăruse. Mai mult, nimeni nu fu în stare să-i dea vreo indicaţie, chiar vagă, unde locuia nora văduvei Chupin.

În schimb se întîlni cu numeroşi colegi care îşi bătură peste măsură joc de el. Influenţa lui Gévrol se făcea simţită. Inspectorul jignit povestea oricui se nimerea că acest biet Lecoq, de o ambiţie nebună, se încăpăţîna să vadă într-un simplu recidivist un înalt personaj deghizat.

Destul !... glumele proaste nu-l atingeau deloc pe tînărul poliţist. Cine rîde la urmă rîde mai bine, bombăni el.

Dacă părea neliniştit în timp ce o luă din nou pe Quai des Orfèvres, era pentru că nu-şi explica absenţa prelungită a lui taica Absint. Şi se mai întreba dacă Gévrol, în delirul geloziei, nu era cumva capabil să încerce să încurce el însuşi toate firele afacerii.

Nici la morgă nu află mai multe. După ce sună de trei sau patru ori, gardianul care veni să-i deschidă îl anunţă că morţii rămăseseră tot neidentificaţi şi că nu-l revăzuse pe bătrînul agent trimis în dimineaţa aceea.

— Hotărît, se gîndi tînărul poliţist, încep rău. Mai bine să mă duc să cinez, asta o să schimbe poate roata norocului şi, de altfel, mi-am cîştigat cu prisosinţă sticla de vin pe care vreau să mi-o ofer.

A fost bine inspirat, căci dacă atunci cînd ieşi din restaurant cu o ţigară în gură se mai simţea încă moleşit, viaţa i se păru totuşi mai suportabilă. Se urcă într-o trăsură care trecea întîmplător şi, cînd ajunse în piaţa Gării de Nord, bătea ora opt. Îşi începu cercetările.

Bineînţeles că nu se prezenta la hoteluri ca agent de siguranţă. Ar fi fost un mijloc sigur de a nu afla nimic. Tuflindu-şi pălăria mai spre spate şi ridicîndu-şi gulerul, îşi confecţionă un oarecare aer exotic şi, cu un destul de pronunţat accent englezesc, cerea informaţii despre un muncitor străin. În zadar îşi cheltui însă toată iscusinţa de a pune întrebări, peste tot i se răspunse acelaşi lucru :

— Nu-l cunoaştem, nu l-am văzut !...

Contrariul l-ar fi uimit pe Lecoq, încredinţat că ucigaşul nu născocise această istorie a cufărului lăsat la un hotel decît pentru a da povestirii sale o şi mai accentuată amprentă de verosimilitate. Dacă se încăpăţîna, dacă îşi

nota în carneţel hotelurile pe la care trecuse, o făcea pentru a fi sigur de nereuşita deţinutului atunci cînd urma să fie dus la faţa locului ca să i se dovedească minciuna.

În strada Saint-Quentin începu cu hotelul Mariembourg. Părea modest, dar curat şi bine întreţinut. Tînărul poliţist împinse mica uşă din şipci, prevăzută cu o sonerie, care despărţea biroul hotelului de hol şi pătrunse într-o cameră drăguţă, luminată de un bec cu gaz, acoperit cu un glob de sticlă translucidă.

În birou se afla o femeie. Cocoţată pe un scaun, stătea în dreptul unei colivii acoperite cu o bucată neagră de lustrin şi repeta cu încăpăţînare trei sau patru cuvinte nemţeşti.

Lecoq fu obligat să tuşească şi să facă zgomot ca să-i atragă atenţia. În sfîrşit, femeia se întoarse.

— Bună seara, doamnă, rosti tînărul poliţist, după cîte îmi dau seama tocmai îl învăţaţi să vorbească pe papagalul dumneavoastră.

— Nu e papagal, domnule, e un graur.

— Ia te uită ! graurii vorbesc ?

— La fel ca oamenii, domnule, zise femeia, dîndu-se jos de pe scaun.

Şi, într-adevăr, pasărea, ca şi cum ar fi înţeles că era vorba de ea, începu să strige foarte distinct :

— Camille !... Unde e Camille ?

Dar Lecoq era prea agitat ca să dea vreo atenţie păsării şi numelui pe care îl rostea.

— Doamnă, începu el, aş vrea să vorbesc cu proprietarul hotelului.

— Eu sînt, domnule.

— Oh ! foarte bine ; atunci iată despre ce-i vorba : I-am dat întîlnire la Paris unui muncitor din Leipzig şi, pentru că sînt surprins că n-a sosit încă, aş vrea să ştiu dacă n-a descins la dumneavoastră. Se numeşte Mai.

— Mai, repetă proprietara hotelului, care păru că încearcă a-şi aminti, Mai !...

— Probabil a sosit duminică seara. E un biet nenorocit.

Obrazul femeii se lumină.

— Staţi puţin ! zise ea. Muncitorul pe care îl căutaţi este din întîmplare un om mai în vîrstă, de înălţime mijlocie, foarte brunet, cu barbă, cu ochi foarte strălucitori ?

Lecoq tresări. Erau semnalmentele ucigașului.

— Într-adevăr, e portretul omului meu !

— Ei bine ! domnule, a sosit aici duminică după-amiază. A cerut o cameră ieftină. I-am arătat una la cinci. Băiatul lipsea în acel moment ; a ținut neapărat să-și ducă el însuși cufărul. I-am oferit cîte ceva de mîncare, dar m-a refuzat sub pretext că e foarte grăbit și a plecat după ce mi-a dat zece franci aconto.

— Și unde e ? întrebă cu însuflețire tînărul polițist.

— Dumnezeule... domnule, răspunse femeia, mă faceți să cad pe gînduri ! Omul acesta n-a reapărut, și sînt neliniștită. Parisul este atît de primejdios pentru străini ! Dar asta nu contează !... am poruncit de ieri seară să fie anunțat comisarul de poliție.

Dacă o găleată de apă înghețată ar fi căzut de la zece metri în capul tînărului polițist nu l-ar fi turtit mai mult decît afirmația proprietăresei hotelului Mariembourg.

Ucigașul spusese deci adevărul ? Era oare posibil ? Înseamnă că Gévrol și directorul închisorii au dreptate ! În cazul acesta domnul Segmuller și el, Lecoq, nu sînt decît niște smintiți care aleargă după himere.

Toate acestea trecură ca un fulger prin mintea tînărului agent. Dar nu avu timp să reflecteze. Își făcu apariția băiatul, un flăcău zdravăn, naiv și bucălat.

— Fritz, îl întrebă stăpîna, ai fost la comisar ?

— Da, doamnă.

— Ce ți-a spus ?

— Nu l-am găsit, am vorbit cu secretarul lui, domnul Casimir, care mi-a spus să nu vă frămîntați că insul o să revină.

— N-a venit. Vedeți, domnule, spuse hoteliera, crezînd că inoportunul indiscret se va retrage.

Dar nu asta era intenția lui Lecoq. Adevărul e că el căuta ca printr-o manevră iscusită s-o facă pe această femeie să-i arate registrul unde hotelierii sînt obligați să menționeze, pentru poliție, prenumele, numele, profesia și domiciliul tuturor celor care vin să stea în hotel.

— Cum asta, doamnă, insistă el, nu vă amintiți numele pe care vi l-a dat acest om ? Să vedem, e Mai ? Faceți un efort, amintiți-vă. Mai, Mai !...

— Dar e înscris, domnule, răspunse femeia, şi am să vă arăt registrul meu care se află în sertarul scrinului...

În timp ce proprietara hotelului căuta cheia, deranjînd totul în birou, Lecoq o observa pe furiş.

Era o femeie în jur de patruzeci de ani, foarte blondă, care se conservase aşa cum se păstrează blondele, adică proaspătă, albă, grăsuţă, sănătoasă... apetisantă, la fel ca acele fructe coapte al căror suc savuros ţi se prelinge pe buze atunci cînd muşti din el. Avea o privire deschisă şi sinceră, vocea sonoră, se comporta simplu şi natural.

— Ah, strigă ea triumfătoare, am găsit blestemata asta de cheie.

Deschise imediat scrinul şi scoase registrul pe care îl puse pe măsuţă şi începu să-l răsfoiască. Ajunse în sfîrşit la foaia care o interesa.

— Priviţi, domnule, zise ea, aici, în rîndul şapte : duminică, 20 februarie ; Mai — fără prenume — artist de bîlci, venind din Leipzig, fără acte...

În timp ce Lecoq examina această menţiune cu un aer absolut năucit, femeia îşi mai aminti un lucru.

— Îmi explic acum de ce nu-mi aduceam aminte nici de acest nume, Mai, nici de ciudata sa profesiune — artist de bîlci. N-am scris eu asta.

— Dar cine atunci ?

— Individul însuşi, domnule, în timp ce eu căutam zece franci ca să-i dau restul de la un ludovic pe care mi-l dăduse. Vedeţi bine că nu seamănă cu celelalte înscrieri de deasupra sau de dedesubt.

— Cel puţin sînteţi sigură, insistă tînărul poliţist cu însufleţire, că această însemnare e scrisă de mîna acelui om ? Puteţi să juraţi ?

Era atît de tulburat încît îşi uită pronunţia străină. Femeia observă acest lucru, căci se dădu înapoi, învăluindu-l într-o privire bănuitoare pe acest fals străin. După neîncredere, urmă furia de a fi fost trasă pe sfoară.

— Ştiu ceea ce spun, afirmă, pe un ton mai mult decît sec.

Dîndu-şi seama că se trădase şi, ruşinat de a fi avut atît de puţin sînge rece, Lecoq renunţă la accentul său de dincolo de Marea Mînecii.

— Iertare, i se adresă el, încă o întrebare. Aveţi în continuare cufărul acestui individ ?

— Desigur.

— Oh !... mi-aţi face un serviciu uriaş dacă mi l-aţi arăta.

— Să vi-l arăt ! strigă blonda hotelieră indignată. Asta-i acum, drept cine mă luaţi. Ce vreţi de la mine ? cine sînteţi ?

— Veţi afla într-o jumătate de oră, răspunse tînărul poliţist, care înţelesese inutilitatea oricărei insistenţe.

Ieşi brusc, alergă în piaţa Roubaix, sări într-o trăsură şi dădu adresa comisarului din cartier, promiţîndu-i birjarului o sută de bănuţi în afara cursei, dacă îl va duce repede. La acest preţ mîrţoagele slăbănoage îşi luară zborul îndemnate de bici.

Lecoq avu noroc ; comisarul era acolo. Tînărul poliţist îşi declină calitatea şi fu condus imediat în faţa autorităţii cartierului.

— Ah ! domnule, strigă el, ajută-mă. Şi începu să povestească dintr-o răsuflare atît cît era nevoie din această istorie pentru a fi scos din încurcătură.

— Şi totuşi acesta e adevărul, exclamă comisarul de îndată ce Lecoq termină. Am fost căutat pentru acest om dispărut. Casimir mi-a spus azi-dimineaţă.

— Au venit să vă anunţe ?... se bîlbîi Lecoq.

— Da, ieri... dar am fost atît de ocupat ! În sfîrşit, băiete, cum pot să-ţi fiu de folos ?

— Să veniţi cu mine, domnule, să pretindeţi să ne arate cufărul, să luăm cu noi un lăcătuş ca să-l deschidă. Iată împuternicirea, un mandat de percheziţie, pe care judecătorul de instrucţie mi l-a dat pentru orice eventualitate. Să nu mai pierdem nici un minut, mă aşteaptă o trăsură în faţa uşii dumneavoastră.

— Să mergem, spuse simplu comisarul.

— Acum, domnule, întrebă tînărul poliţist de îndată ce se aflară în trăsura care porni în galop, permiteţi-mi

să vă întreb dacă o cunoaşteţi pe femeia care e proprietara hotelului Mariembourg ?

— Foarte bine... acum şase ani, cînd am fost numit în acest arondisment, nu eram căsătorit şi multă vreme am mîncat la masă la această doamnă. Casimir, secretarul meu, mai mănîncă şi acum acolo.

— Şi ce fel de femeie este ?

— Păi, pe legea mea ! tinere prieten, doamna Milner — aşa o cheamă —, e o văduvă foarte respectabilă, iubită şi stimată în cartier, ale cărei afaceri prosperă şi care rămîne văduvă numai pentru că vrea acest lucru, căci e încă foarte atrăgătoare.

— Atunci n-o credeţi capabilă ca, în schimbul unei sume respectabile, să... cum să spun ? să-l slujească pe un deţinut foarte bogat...

— Ai înnebunit !... îl întrerupse comisarul. Doamna Milner să consimtă la o mărturie falsă pentru bani ! Nu ţi-am spus adineaori că e cinstită şi că are avere ? De altfel, m-a anunţat de ieri, aşa că...

Lecoq tăcu, ajunseseră.

Văzînd că încăpăţînatul care îi tot pusese întrebări apare în spatele comisarului „ei", doamna Milner păru să înţeleagă totul.

— Iisuse !... strigă ea. Ar fi trebuit să bănuiesc. A avut loc o crimă. Hotelul meu şi-a pierdut reputaţia.

A fost necesar un oarecare timp ca s-o liniştească şi s-o consoleze.

În cele din urmă urcară în camera bărbatului care dispăruse şi Lecoq se repezi la cufăr.

Ah ! nu se putea să negi, venea de la Leipzig, micile petice de hîrtie lipite de diverse administraţii ale căilor ferate dovedeau acest lucru.

L-au deschis : înăuntru se afla tot ceea ce spusese deţinutul.

Lecoq înmărmurise. Privi cu un aer tîmp cum comisarul încuie totul într-un dulap, ia cheia şi pleacă.

Tînărul poliţist ieşi şi el ţinîndu-se de pereţi, ca şi cînd ar fi fost pe altă lume, şi-l auziră împiedicîndu-se pe scară ca un beţiv.

XXIV

Lăsata secului a fost plină de veselie.

Cînd, către miezul nopţii, Lecoq părăsi hotelul Mariembourg, străzile erau zgomotoase şi înţesate de lume ca în plină amiază. Dar pe tînărul poliţist nu-l trăgea inima să se bucure. Se amestecă în mulţime fără s-o vadă, croindu-şi drum printre grupuri fără să audă protestele provocate de mişcările sale pline de bruscheţe.

Încotro se îndrepta ? nu ştia. Păşea, la întîmplare, înainte, mai zdrobit decît jucătorul căruia ultimul ludovic pierdut i-a spulberat şi cea din urmă speranţă.

Tocmai ajunsese în bulevard cînd îi veni o idee, atît de neaşteptată, încît nu-şi putu reţine un strigăt.

— Nu sînt decît un prost ! E oare posibil ca eu, atît de tare în ce priveşte teoria, să devin atît de nepriceput de îndată ce trec la practică ! Nu sînt încă decît un copil, un recrut pe care un fleac oarecare îl surprinde şi-l îndepărtează de pe calea cea bună. Or, să gîndim la rece : cum l-am considerat, de la început, pe acest deţinut al cărui sistem de apărare te ţine la respect ? Mi-am spus : acest om este de o inteligenţă superioară, cu o experienţă şi o putere de pătrundere, cu un sînge rece care rezistă la orice încercare şi care va face imposibilul ca să asigure succesul comediei pe care o joacă. Aşadar, cu cît aparenţele se opun ipotezelor mele, fiind favorabile versiunii deţinutului, cu atît mai sigur e că am dreptate, sau logica nu e logică.

Se întrerupse. Ajunsese în faţa casei sale. Sună, i se deschise.

Urcă sprinten cele patru etaje şi tocmai ajunsese pe palierul său cînd o voce îl strigă din întuneric.

— Dumneavoastră sînteţi, domnule Lecoq ?

— Chiar eu, răspunse tînărul agent, puţin surprins, dar dumneavoastră cine sînteţi ?

— Sînt taica Absint.

— Ei ! fii bine venit, nu-ţi recunoşteam vocea... intră te rog înăuntru.

Intrară şi Lecoq aprinse o lumînare.

Atunci tînărul poliţist putu să-l vadă pe bătrînul său coleg. Dar în ce hal era, Dumnezeule ! Mai murdar şi mai

plin de noroi decît un cîine sîrmos care ar fi stat trei zile în ploaie ; haina purta urmele pereţilor şterşi pe lîngă care trecuse, pălăria nu mai avea nici o formă. Ochii îi erau tulburi, iar mustaţa îi atîrna într-un fel vrednic de milă. Mesteca în gol, ca şi cînd ar fi avut gura plină de nisip.

— Îmi aduci veşti proaste ? îl întrebă Lecoq după o scurtă cercetare.

— Proaste.

— Oamenii pe care îi urmăreai ţi-au alunecat printre degete.

Bătrînul dădu afirmativ din cap.

— O nenorocire, rosti tînărul poliţist, adulmecînd nişte întîmplări neplăcute, o mare nenorocire ! Totuşi, nu trebuie să fii dezamăgit peste măsură. Capul sus, taică, las' că vedem noi ! Mîine dregem noi lucrurile.

Această încurajare prietenească mări şi mai mult încurcătura foarte evidentă a bătrînelului. El, un vechi poliţist, se înroşi ca o elevă de pension şi, ameninţînd cu pumnul spre tavan, strigă :

— Ah ! ticălosule, ţi-am spus doar !

— Hei ! zise Lecoq, cu cine te certi ?

Taica Absint nu răspunse, se aşeză în faţa oglinzii şi începu să-şi copleşească imaginea ce se reflecta acolo cu cele mai crude blesteme.

— Lasă, îi spuse Lecoq bătrînelului, te vei dojeni mai tîrziu. Povesteşte-mi repede ce ţi s-a întîmplat.

— Ah... nu sînt deloc mîndru de mine, vă rog să mă credeţi, dar nu contează. Desigur, vi s-a înmînat o scrisoare în care vă spuneam că îi urmăresc pe tinerii care îl recunoscuseră pe Gustave ?

— Da, da, treci peste asta !

— O dată intraţi în cafenea, unde m-am dus după ei, băieţii mei încep să bea vermut cu paharul mare, fără îndoială ca să-şi alunge emoţiile. După ce-au băut li s-a făcut foame şi au cerut de mîncare. Eu, în colţul meu, fac la fel. Masa, cafeaua, păhărelul băut după, berea, toate astea cer timp. La ora două, totuşi, se hotărăsc să plătească şi să plece. Bun ! mă gîndeam că se vor duce acasă. Nicidecum. Ajung în strada Dauphine şi îi văd deschizînd uşa

unei cafenele. Cinci minute mai tîrziu mă furişez şi eu după ei ; se şi apucaseră să joace biliard.

Taica Absint tuşi, ceea ce însemna că abia de-acum încolo urma ceea ce era mai greu de spus.

— Mă aşez la măsuţă, continuă el, şi cer un ziar. Nu citeam decît cu un ochi, cînd deodată intră un individ, care se aşază lîngă mine. De îndată ce luă loc mă rugă să-i dau şi lui ziarul după ce-l voi termina de citit, eu i-l dau şi iată-ne vorbind despre vreme. Pe scurt, din vorbă în vorbă, cetăţeanul îmi propune o partidă de cărţi pe 15 cenţi. Refuz să joc ce voia el, dar accept un pichet pe un cent. Ni se aduce o masă şi iată-ne jucînd pe păhărele de coniac. Cîştig. Adversarul meu cere să-şi ia revanşa şi jucăm pe doi ţapi de bere. Cîştig din nou. El se încăpăţînează, jucăm din nou pe păhărele... Şi mereu cîştigam, şi beam mereu, şi cu cît beam mai mult...

— Haïde, haide !... şi pînă la sfîrşit ?

— Eh !... aici e-aici ! Pe urmă nu-mi mai amintesc de nimic, nici de individ, nici de tineri. Mi se pare totuşi că am adormit în cafenea şi că băiatul a venit să mă trezească şi să mă roage să plec... Apoi, probabil, am rătăcit pe cheiuri pînă în momentul în care, venindu-mi în simţiri, m-am hotărît să pornesc încoace şi să vă aştept pe scară.

Spre marea surpriză a lui taica Absint, Lecoq părea mai mult preocupat decît nemulţumit.

— Ce părere ai despre individul acela ?

— Cred că s-a ţinut după mine în timp ce-i urmăream pe ceilalţi şi că n-a intrat în cafenea decît ca să mă-mbete.

— Poţi să-mi spui cum arăta ?

— Înalt, destul de voinic, cu o faţă lătăreaţă, roşcovană, şi un nas borcănat. Avea un aer blajin.

— El e !... strigă Lecoq.

— El !... Cine ?

— Complicele, omul căruia i-am luat amprentele paşilor, falsul beţiv, diavolul în persoană care ne va trage pe sfoară, dacă nu vom deschide ochii. Nu-l uita, taică, şi dacă îl mai întîlneşti vreodată...

Mărturisirea lui taica Absint nu se sfîrşise însă şi el, precum credincioşii, păstrase pentru sfîrşit cel mai mare păcat.

— Dar asta nu-i tot, reluă, nu vreau să-ţi ascund nimic. Mi se pare că iscoada asta mi-a vorbit de crima de la *Pulberărie* şi că eu i-am povestit tot ceea ce am descoperit şi tot ceea ce ai intenţia să întreprinzi...

Lecoq făcu o mişcare atît de violentă, încît bătrînul se dădu înapoi înspăimîntat.

— Nenorocitule ! strigă tînărul poliţist, ai vîndut duşmanului planul nostru !

Se calmă însă repede. Mai întîi pentru că răul nu putea fi îndreptat şi apoi, avea şi o parte bună : risipea orice urmă din îndoiala pe care i-ar fi putut-o lăsa povestea de la hotelul Mariembourg.

— Nu e momentul să reflectăm acum, bătrîne, reluă tînărul poliţist, sînt zdrobit de oboseală, ia o saltea din pat şi hai să ne culcăm...

XXV

Lecoq era un băiat prevăzător. Avu deci grijă ca înainte de a se urca în pat să întoarcă deşteptătorul şi să-l potrivească la ora şase. Nu pusese însă la socoteală extrema lui oboseală şi nici aburii alcoolului care începoşau încă mintea bătrînului său coleg.

Cînd La Saint-Eustache sună ora şase, deşteptătorul sună şi el cu fidelitate, dar zgomotul strident al ingeniosului mecanism n-a fost suficient să întrerupă somnul greu al celor doi poliţişti.

Şi ar fi dormit încă mult timp dacă la ora şapte şi jumătate uşa camerei n-ar fi fost zguduită de doi pumni puternici.

Dintr-o săritură, Lecoq fu în picioare, mirat să vadă că se făcuse ziuă, furios din cauza zădărniciei precauţiilor sale.

— Intră ! strigă el către vizitatorul matinal. Uşa se deschise pe dată şi apăru figura şireată a lui moş Papillon.

— Ei ! uite-l pe bunul meu birjar ! strigă Lecoq. Ai aflat ceva nou ?

— Iertaţi-mă, am venit pentru acelaşi lucru, ştiţi, cei treizeci de franci ai ticăloaselor... Nu voi dormi liniştit pînă cînd nu vă voi duce gratis în contul sumei ăsteia.

— Dar asta-i o nebunie, prietene !

— Se prea poate... dar e nebunia mea. M-am jurat că dacă nu mă angajaţi voi staţiona unsprezece ore în faţa uşii dumneavoastră. Aşa vom fi chit. Hotărîţi-vă.

— Fie, zise Lecoq, te angajez pentru dimineaţa asta, numai că trebuie să te previn că vom începe cu o adevărată călătorie.

— Cocotte are picioare bune.

— Colegul meu şi cu mine avem treabă în cartierul tău. Trebuie neapărat s-o descoperim pe nora văduvei Chupin şi sper că-i vom găsi adresa la comisarul arondismentului.

— Vom merge unde doriţi, sînt la ordinele dumneavoastră !

Cîteva secunde mai tîrziu, plecau. Papillon, mîndru pe capră, pocnea din bici şi trăsura alerga ca şi cînd ar fi primit o sută de bănuţi bacşiş. Numai taica Absint era trist. Lecoq îl iertase, dar el nu şi-o putea ierta ! Nu se putea mîngîia că fusese dus de nas el, un bătrîn poliţist, ca un provincial naiv. Măcar dacă n-ar fi dezvăluit secretul anchetei !

Cursa cea lungă cel puţin n-a fost zadarnică. Secretarul comisarului de poliţie din arondismentul 13 îl informă pe Lecoq că nevasta lui Polyte Chupin locuia, împreună cu copilul, aproape, pe străduţa Butte-aux-Caille. Nu putea să dea numărul exact, dar le furniză cîteva amănunte.

Nora bătrînei Chupin era din Auvergne şi fusese crud pedepsită pentru că preferase un parizian unuia din locul de baştină. Sosită la Paris la doisprezece ani, intrase femeie de serviciu într-o mare fabrică şi rămăsese aici. După zece ani de privaţiuni şi de muncă încrîncenată, adunase, bănuţ cu bănuţ, trei mii de franci, cînd ceasul i l-a scos în cale pe Polyte Chupin. Se îndrăgosti de acel palid şi cinic netrebnic, iar el o luă de nevastă pentru economiile ei.

Atîta timp cît ţinură banii, adică trei sau patru luni, menajul merse tîrîş-grăpiş. Dar odată cu ultimul gologan, Polyte îşi luă zborul şi reluă cu plăcere viaţa de trîndăvie, de puşlamalîc şi de dezmăţ.

Din acel moment nu mai apăru la nevastă-sa decît ca s-o fure, cînd bănuia că are cîteva mici economii. Şi, periodic, ea se lăsa jecmănită de tot ce economisese.

Sedus de speranţa unor profituri josnice, ar fi vrut s-o împingă şi mai jos, dar ea rezistă. Din cauza acestei rezistenţe se născu ura bătrînei Chupin împotriva nurorii, ură care se manifesta prin atîtea brutalităţi, încît biata femeie trebui să fugă numai în zdrenţele care o acopereau.

Mama şi fiul socotiră că poate foamea va face ceea ce nu putuseră să facă ameninţările şi sfaturile lor. Neruşinatele lor socoteli au fost însă înşelate.

Secretarul adăugă că faptele erau de notorietate publică şi că toată lumea îi dădea dreptate curajoasei femei. Chiar porecla pe care o primise — Toinon Virtuoasa — era un omagiu cam din topor, dar sincer.

Înarmat cu aceste informaţii, Lecoq se urcă din nou în trăsură.

Pe străduţa Butte-aux-Caille, unde Papillon îi duse repede, toţi locuitorii se cunoşteau ca într-un sat. Prima persoană pe care tînărul poliţist o întrebă de doamna Polyte Chupin îi scoase din încurcătură.

— Toinon-la-Vertu locuieşte în casa asta, la dreapta, i se răspunse, sus, pe scară, la uşa din faţă.

Locuinţa era o mansardă pătrată, tristă şi rece, destul de spaţioasă, luminată de o lucarnă. Un mic pat descleiat, o masă şchioapă, două scaune şi nişte obiecte de menaj sărăcăcioase formau mobilierul. Dar, în ciuda acestei sărăcii, totul strălucea de curăţenie.

Intrînd, cei doi poliţişti au găsit o femeie care, aşezată în mijlocul camerei, sub fereastră, aşa încît lumina să-i cadă în întregime pe lucru, cosea saci de pînză groasă. Văzîndu-i pe cei doi străini, se ridică pe jumătate surprinsă, chiar puţin înspăimîntată, şi cînd îi explicară că au mai multe de discutat se sculă de pe scaun, pentru a putea să-l ofere.

Bătrînul poliţist o sili însă să se aşeze la loc, iar el rămase în picioare, în timp ce Lecoq se instală pe celălalt scaun.

Dintr-o privire, tînărul poliţist inventariase încăperea şi evaluase femeia. Era scundă, grasă, cu o înfăţişare cît se poate de ştearsă. O pădure de păr aspru, negru, care

pornea de foarte de jos de pe frunte şi ochii mari, bulbucaţi, confereau fizionomiei ei ceva din resemnarea sfîşietoare a unui animal lovit. Necazurile şi privaţiunile, munca excesivă, nopţile petrecute la lumina lămpii, lacrimile înghiţite, loviturile încasate îi întunecaseră tenul, îi înroşiseră ochii şi îi crestaseră la tîmple riduri adînci. Dar întreaga ei fiinţă avea un aer de cinste înnăscută, ce nu putuse fi coruptă de mediul în care trăise.

Copilul nu-i semăna deloc. Era palid şi slăbuţ, cu ochi ce străluceau de-o lucire forforescentă, cu părul de un blond murdar.

Un amănunt îi emoţionă pe cei doi agenţi. Mama nu avea pe ea decît o rochie sărăcăcioasă de indiană, dar micuţul avea o îmbrăcăminte călduroasă din pînză groasă.

— Doamnă, începu blînd Lecoq, aţi auzit fără îndoială vorbindu-se de marea crimă comisă în localul soacrei dumneavoastră.

— Vai !... da, domnule.

Şi adăugă cu însufleţire :

— Dar bărbatul meu nu poate fi amestecat, deoarece este închis. Cu totul pe nedrept, vă jur. A fost, la fel ca întotdeauna, tîrît de prieteni. E atît de slab, după ce-a băut un pahar de vin, faci ce vrei din el. El însuşi n-ar face rău nici unei muşte, e de ajuns să-l priveşti...

Vorbind, ea îşi îndreptă privirea înflăcărată spre o fotografie proastă, atîrnată pe perete, şi care reprezenta o lichea oribilă, cu privirea saşie, cu gura strîmbă, abia umbrită de o mică mustaţă, cu părul bine lipit de tîmple.

Era Polyte... Nu te puteai înşela ; această nefericită îl iubea încă ; de altfel, era soţul ei.

Un minut de tăcere urmă acestei scene mute, în care izbucnise pasiunea şi, chiar în timpul acestei tăceri, uşa mansardei se întredeschise încet. Un bărbat îşi băgă capul, dar şi-l retrase rapid, însoţindu-şi gestul cu o exclamaţie înăbuşită. Apoi uşa se închise, cheia scîrţîi în broască şi paşi repezi se auziră pe scară.

Stînd cu spatele la uşă, Lecoq nu putuse observa figura ciudatului vizitator. Cu toate astea, nu avu nici o umbră de îndoială.

— El e, strigă tînărul poliţist, complicele !

Datorită poziţiei în care se afla, taica Absint îl văzu.

— Da, zise el, da, l-am recunoscut pe omul care m-a îmbătat ieri.

Dintr-o săritură cei doi agenţi se aruncară asupra uşii şi încercară s-o deschidă. Uşa era însă rezistentă căci era făcută din stejar masiv.

— Ajută-ne, i se adresă taica Absint nevestei lui Polyte, împietrită de surpriză, dă-ne o rangă, o bucată de fier, un cui, orice !

Lecoq îşi însîngerase mîinile încercînd să înfunde limba broaştei sau să-i smulgă dinţii interiori. Tropăia de furie.

În sfîrşit, reuşiră să forţeze uşa şi cei doi agenţi, animaţi de aceeaşi ardoare, se năpustiră să-l urmărească pe misteriosul lor adversar.

O dată ajunşi în stradă, se informară. Puteau să dea semnalmentele omului, ceea ce însemna ceva. Două persoane îl văzuseră intrînd în casa lui Toïnon-la-Vertu, o a treia îl remarcase cînd ieşise grăbit. Nişte copii care se jucau în mijlocul drumului îi asigurară că individul o luase la fugă în direcţia străzii Moulin-de-Près.

— Să fugim după el, propuse taica Absint, dar Lecoq dădu din cap cu un aer descurajat şi se opri.

— La ce bun ! spuse el. Prezenţa de spirit pe care a avut-o acest individ să încuie uşa l-a salvat. Are zece minute avans faţă de noi ; e departe, nu-l vom prinde.

Bătrînul agent era palid de furie. Îl considera acum duşmanul lui personal pe acest viclean complice, care îl înşelase atît de crunt. Tînărul poliţist era cel puţin tot atît de enervat ca şi colegul său şi rănit în vanitatea sa. Dar simţea că e necesar să-şi păstreze calmul.

— Da, continuă el gînditor, şmecherul e îndrăzneţ, inteligent şi nu stă degeaba. Diavolul ăsta e peste tot. În cîteva locuri unde am atacat l-am găsit în defensivă. El este acela, bătrîne, care te-a făcut să pierzi urma lui Gustave, el este acela care a organizat frumoasa comedie de la hotelul Mariembourg.

— Pînă în prezent, reluă el după un moment, acest abil regizor a ajuns peste tot înaintea mea, de aici eşecurile. Cel puţin aici am ajuns noi înaintea lui. Or, dacă a venit aici înseamnă că miroase un pericol. Deci mai putem avea o speranţă. Să urcăm din nou la nevasta netrebnicului ăstuia de Polyte.

Vai ! biata Toinon-la-Vertu nu înțelegea nimic din această întîmplare. Rămăsese pe palier, ținîndu-și copilul de mînă, aplecată peste balustrada scării, tremurînd, cu ochii și urechile la pîndă.

De îndată ce-i observă pe cei doi agenți care urcau scara tot atît de încet pe cît de repede o coboriseră, se îndreptă spre ei.

— În numele cerului, întrebă ea, ce s-a întîmplat, ce înseamnă asta ?

— L-am urmărit pe un complice la omorurile de la *Pulberărie*. Venise crezînd că vă găsește singură. Prezența noastră l-a alungat.

— Un asasin ! se bîlbîi Toinon, împreunîndu-și mîinile. Ce-ar fi putut să vrea de la mine ?

— Cine știe ? E de presupus că-i unul dintre prietenii soțului dumneavoastră.

— Vai ! domnule...

— Nu ne-ați spus că Polyte are cele mai deocheate cunoștințe ? Liniștiți-vă, aveți un mijloc simplu să îndepărtați bănuielile în ceea ce-l privește.

— Un mijloc ! Care ? Oh, spuneți-l repede...

— Acela de a-mi răspunde cinstit și chiar de a mă ajuta dumneavoastră, care sînteți o femeie onestă, să-l arestez pe vinovat. Spuneți-mi, nu cunoașteți printre prietenii soțului dumneavoastră pe unii capabili să fi dat această lovitură ?

Nefericita ezită în mod evident.

— Nu aveți de ce să vă temeți, insistă tînărul polițist, vă promit că niciodată nu se va afla că mi-ați spus vreun cuvînt. Și apoi, s-ar putea să nu aflăm nimic nou din ceea ce ne-ați spune. Ni s-au povestit pînă acum multe lucruri despre viața dumneavoastră, fără a mai pune la socoteală brutalitățile lui Polyte și ale mamei lui, a căror victimă ați fost.

Toinon-la-Vertu se înroși pînă la rădăcina părului.

— Am fugit, spuse ea, din alte motive. Veneau acolo mulți beți și, uneori, cînd eram singură, unii voiau să împingă gluma puțin cam departe... Cînd lipseam erau cîțiva îndeajuns de netrebnici ca să-i dea micuțului să bea atîta rachiu, încît o dată cînd m-am întors l-am găsit

aproape mort, ţeapăn şi rece, şi a trebuit să alerg după un doctor.

Se întrerupse brusc cu pupilele dilatate. Din roşie devenise lividă şi, cu o voce răguşită, strigă la fiul ei :

— Toto !... Nenorocitule !...

Lecoq privi în jur şi se înfioră ; înţelesese. Copilul ăsta, care nu avea nici cinci ani, se furişase în patru labe pînă aproape de el şi, scotocindu-i în buzunarul paltonului, îl golea cu îndemînare.

— Ei bine ! da, strigă nefericita, izbucnînd în lacrimi, mai era şi acest lucru. De îndată ce nu eram cu ochii pe copil, îl momeau afară. Îl duceau în locuri aglomerate şi-l învăţau să caute în buzunare şi să le aducă ceea ce găsea în ele. Dacă cineva observa, se supărau foarte tare pe copil şi-l băteau... Dacă nimeni nu vedea nimic, îi dădeau un bănuţ pentru zaharicale şi păstrau ceea ce luase micuţul.

Îşi ascunse faţa în mîini şi adăugă cu o voce aproape de neînţeles :

— Iar eu nu vreau ca fiul meu să fie un hoţ.

Ceea ce nu spunea biata făptură era că cel care îl ducea astfel pe copil şi îl învăţa să fure era chiar tatăl lui, soţul ei, Polyte Chupin. Dar cei doi agenţi înţelegeau bine acest lucru şi atît de îngrozitoare era fărădelegea acelui bărbat şi atît de sfîşietoare durerea femeii, încît se simţiră mişcaţi pînă în străfundul fiinţei lor.

— Uite, îi spuse Lecoq, cu o bruscheţe prefăcută, vă întreb doar două lucruri şi cu asta sîntem chit. Printre cei care veneau la cîrciumă nu se afla unul cu numele de Gustave ?

— Nu, cu siguranţă, domnule.

— Fie... Dar Lacheneur, trebuie să-l cunoaşteţi pe Lacheneur.

— Pe ăsta, da.

Tînărul poliţist nu-şi putu reţine o exclamaţie de bucurie. În sfîrşit, ţinea în mînă, se gîndea el, capătul firului care urma să-l conducă spre lumină, spre adevăr.

— Ce fel de om e ? întrebă el cu însufleţire.

— Oh ! nu seamănă cu cei ce beau la soacră-mea ; nu l-am văzut decît o dată, dar figura lui mi-a rămas întipărită în minte. Era într-o duminică. Se afla într-o trăsură

care oprise aproape de maidane şi vorbea cu Polyte. Cînd a plecat, soţul meu mi-a spus : „Îl vezi pe bătrînul ăla, el ne va face bogaţi". Mi s-a părut că avea aerul unui domn foarte respectabil.

— Ajunge, o întrerupse Lecoq, acum trebuie să veniţi să depuneţi mărturie în faţa judecătorului. Am jos o trăsură. Luaţi-vă copilul dacă vreţi, şi să mergem repede, să mergem...

XXVI

Domnul Segmuller făcea parte dintre acei magistraţi care îşi îndrăgesc întru totul profesiunea, dăruindu-i-se cu trup şi suflet şi exercitînd-o cu întreaga energie, inteligenţă şi perspicacitate.

Este explicabil aşadar faptul că această afacere tenebroasă din cîrciuma văduvei Chupin, care îi fusese încredinţată, pusese imperios stăpînire pe mintea lui. Amorul propriu îşi are întotdeauna drepturile sale şi domnul Segmuller considera că succesul va fi cu atît mai mare cu cît dificultăţile fuseseră mai mari. De altfel spera să cîştige, avînd mai ales un ajutor ca Lecoq, acest începător, în care recunoscuse posibilităţi extraordinare şi aptitudini potrivite cerinţelor meseriei sale.

Se grăbi să cineze şi, după ce-şi bău cafeaua, începu să lucreze cu o nouă ardoare. Adusese cu el interogatoriul aşa-zisului artist de bîlci şi îi analiză toate răspunsurile, cîntărindu-le pe fiecare în parte. Căuta o fisură pe unde ar fi putut strecura o întrebare victorioasă, care, la fel ca o mină, să disloce sistemul de apărare.

Cu toate că îşi petrecu o bună parte din noapte cu această muncă, asta nu-l împiedică să fie în picioare mai devreme ca de obicei. La ora opt era îmbrăcat, bărbierit, îşi aranjase hîrtiile, îşi băuse ceaşca de cacao şi porni. Uită că nerăbdarea care îl devora nu fierbea şi în venele celorlalţi.

Palatul de Justiţie abia se trezea cînd ajunse aici. Nici porţile nu erau încă deschise. Pe coridoare portăreii şi curierii, abia treziţi, se dezmorţeau schimbîndu-şi hainele de oraş cu cele oficiale.

Domnul Segmuller, care trebuia să-l consulte pe procurorul imperial, se duse mai întîi la Parchet. Dar nimeni nu sosise încă. Înciudat, se închise în cabinet cu ochii la pendulă.

La nouă și zece apăru Goguet, surîzătorul grefier, și fu primit cu un : „Ah, iată-te în sfîrșit", care nu-i lăsă acestuia nici o îndoială în privința dispoziției pe care o avea bunul judecător de instrucție. Vru să se scuze, să se dezvinovățească, dar domnul Segmuller îi închise gura destul de energic, pentru a-i spulbera orice dorință de replică. La drept vorbind, Goguet se simțea jignit. Seara, în ajun, discutînd cu nevastă-sa despre enigmaticul deținut, îi veniseră niște idei pe care n-ar fi fost rău să le supună judecătorului.

Momentul era însă prost ales. Domnul Segmuller, care era de obicei personificarea calmului, omul grav prin excelență, meticulos în toate, devenise de nerecunoscut. Se plimba în lung și-n lat prin cabinet, se scula, se așeza, gesticula, în sfîrșit, părea că nu mai poate sta locului.

Între nouă și jumătate și zece domnul Segmuller îi sună de nu numai puțin de cinci ori pe ușier și de cinci ori îi adresă aceeași întrebare :

— Ești sigur că domnul Lecoq n-a venit ? Întreabă... Imposibil să nu fi trimis pe cineva, probabil că mi-a scris.

De fiecare dată ușierul, surprins, fu nevoit să răspundă :

— N-a venit nimeni, nu e nici o scrisoare.

Judecătorul se enervă.

— Eu stau ca pe jăratic și agentul ăsta își permite să se facă așteptat, bodogăni el. Unde s-a dus oare ?

Ultima oară îi ordonă ușierului să vadă dacă nu-l găsește pe Lecoq prin apropiere, în vreo cafenea ; să-l caute și să-l aducă repede, foarte repede.

După plecarea ușierului, domnul Segmuller păru să-și recapete calmul.

— Pierdem un timp prețios, i se adresă el lui Goguet, m-am hotărît să-l interoghez pe fiul văduvei Chupin. Du-te și spune să-l aducă, Lecoq trebuie să fi dus ordinul de scoatere.

Peste mai puțin de o oră, Polyte intra în cabinetul judecătorului de instrucție.

Era într-adevăr omul din fotografia pe care biata Tolnon-la-Vertu îl învăluia cu priviri pline de iubire. Numai că portretul îl înfrumuseța. Fotografia nu putuse să fixeze expresia de ascunsă viclenie de pe chipul acestui ticălos, nerușinarea zîmbetului, ferocitatea lașă a privirii care alunecă. Nu putuse să redea nici fața ofilită și cenușie, nici clipitul neliniștit al pleoapelor, nici buzele subțiri, strînse disprețuitor deasupra unor dinți mici și ascuțiți.

Văzîndu-l, îți dădeai seama cît prețuiește cu-adevărat.

După ce răspunse la întrebările preliminare, declarînd că are treizeci de ani și că e născut la Paris, luă o poză pretențioasă și așteptă.

Dar, domnul Segmuller, înainte de a aborda problemele serioase ale interogatoriului, încercă să demonteze această siguranță a ticălosului.

Îi aminti deci cu asprime lui Polyte situația în care se găsea, dîndu-i de înțeles că de atitudinea și răspunsurile sale va depinde mult judecarea vinovăției lui în afacerea în care era implicat.

Polyte asculta cu un aer nepăsător și puțin ironic. Îi păsa prea puțin de amenințare. Întrebase și i se spusese că nu putea fi condamnat la mai mult de șase luni închisoare. Ce importanță mai avea o lună în plus sau în minus !

Judecătorul surprinse acest sentiment în privirea ticălosului și începu :

— Justiția, spuse el, așteaptă de la tine informații asupra cîtorva dintre obișnuiții care vin în cîrciuma mamei tale.

— Numai că sînt mulți dom'le, răspunse netrebnicul cu o voce răgușită, înceată, josnică.

— Cunoști pe unul cu numele de Gustave ?

— Nu dom'le.

Era riscant să insiste ca să nu-i trezească suspiciuni lui Polyte dacă, din întîmplare, era de bună-credință. Așa că domnul Segmuller continuă :

— Dar de Lacheneur cu siguranță că-ți amintești.

— Lacheneur ? E prima oară cînd aud numele ăsta.

— Fii atent ! poliția știe multe lucruri.

— Spun adevărul, dom'le, insista el, ce interes aș avea să mint ?

Fu întrerupt de uşa care se deschise brusc şi prin care îşi făcu apariţia Toinon-la-Vertu cu copilul în braţe.

Văzîndu-şi soţul, scoase un strigăt de bucurie şi înaintă repede... Dar Polyte, dîndu-se înapoi, o ţintui locului cu o privire înspăimîntătoare.

— Trebuie să fie cineva duşmanul meu, pronunţă el pe un ton sălbatic, ca să pretindă că-l cunosc pe un anume Lacheneur ! Aş dori să-l ştiu mort pe cel ce ar spune minciuna asta, da, mort, şi nu l-aş ierta niciodată.

Primind ordin să-l caute pe Lecoq peste tot şi să-l aducă dacă îl întîlneşte, uşierul domnului Segmuller plecă să îndeplinească misiunea.

Comisionul nu-i displăcea. Era o ocazie să-şi părăsească postul, un pretext legitim de a hoinări prin împrejurimi. Dar oriunde întrebă — la Prefectură, în cafenele, cîrciumi — nimeni nu-l văzuse pe tînărul poliţist.

Se întorcea cu sufletul la gură, uşor neliniştit din cauza timpului cît lipsise, cînd o trăsură ce venea în goană opri scurt în faţa grilajului Palatului de Justiţie.

Ce fericire ! Din trăsură îl văzu coborînd pe Lecoq, urmat de taica Absint şi de nora văduvei Chupin.

Pe loc îşi regăsi aplombul şi, cu cel mai important ton, îi transmise tînărului poliţist ordinul de a-l urma fără să piardă un minut.

— Domnul judecător a întrebat de dumneavoastră de nenumărate ori, spuse el, e foarte neliniştit şi în toane rele, aşa că vă puteţi aştepta să vă tragă o praftură.

Lecoq surîdea în timp ce urca scările. Nu va prezenta oare cea mai victorioasă justificare ?

Şi totuşi, încurcătura uşierului şi insistenţa acestuia avură cel mai dezastruos rezultat.

Grăbit cum era, tînărul poliţist nu văzu nici un inconvenient să deschidă uşa cabinetului domnului Segmuller, fără să bată în prealabil, şi să aibă inspiraţia fatală de-a o împinge înainte pe nenorocita a cărei mărturisire putea fi hotărîtoare.

Cînd văzu că judecătorul nu e singur, cînd recunoscu în acel martor ce era interogat pe omul din fotografie, pe Polyte Chupin, rămase ţintuit locului de uimire. El înţelese într-o secundă cît de gravă e greşeala sa, consecinţele ei, şi cît de necesar era să împiedice orice comunicare,

orice schimb de cuvinte între soţ şi soţie. Se repezi la Toinon-la-Vertu şi, trăgînd-o tare de braţ, îi porunci să iasă imediat. Dar nefericita făptură era cu totul pierdută şi, sfîşiată de emoţie, tremura mai tare ca o frunză. Nu era capabilă să vadă nimic, să audă nimic în afară de soţul ei. Ce încîntare să-l regăsească pe acest nenorocit pe care-l adora ! Dar de ce să se dea înapoi în faţa ei, de ce îi arunca priviri sălbatice ? Vru să vorbească, să-i explice... Se zbătu puţin, foarte puţin, îndeajuns însă ca să înregistreze fraza lui Polyte, care îi pătrunse în creier ca un glonte.

Văzînd asta, tînărul poliţist o luă de mijloc, ridicînd-o ca pe un fulg, şi o duse în galerie.

Scena nu durase mai mult de un minut cu totul, şi domnul Segmuller mai voia să formuleze o observaţie, cînd uşa se şi închisese şi se pomeni singur cu Polyte.

Uşa se deschise încă o dată şi lăsă să intre uşierul care, timid, cu o mutră foarte plouată, îi dădu un bilet şi ieşi.

Biletul, scris cu creionul pe o foaie smulsă dintr-un carneţel, îi comunica judecătorului numele femeii şi îi relata concis, dar foarte clar, informaţiile adunate.

De abia acum realiză judecătorul înţelesul scenei pe care doar o întrezărise. Îşi explica totul ! Regretă cu şi mai multă amărăciune această întîlnire nenorocită care avusese loc în cabinetul său. Dar cine era de vină ? El, numai el, nerăbdarea lui, lipsa de prevedere cînd, după plecarea uşierului, trimisese să fie căutat Polyte Chupin. Nu se mai putea îndoi în privinţa extraordinarei influenţe a acestei împrejurări asupra anchetei, dar nu se alarmă şi nu se gîndi decît să tragă foloase de pe urma informaţiilor preţioase pe care le primise.

— Să continuăm, i se adresă el lui Polyte Chupin care rămăsese nemişcat, aparent indiferent la tot ce se petrecea în jurul său.

— Femeia pe care tocmai ai văzut-o e soţia ta ? întrebă domnul Segmuller.

— Da.

— Ai ţinut-o la distanţă şi nici nu te-ai uitat la copilul vostru, pe care ţi-l întindea... de ce ?

— Nu era momentul să ne gîndim la sentimente.

— Minți. Ai vrut pur și simplu s-o privești fix în timp ce-i sugerai declarația pe care trebuie s-o facă.

— I-am spus eu ce să spună ?

Judecătorul se întoarse spre grefier.

— Goguet, îi spuse el, recitește martorului ultima frază.

Și grefierul citi cu vocea lui monotonă : „aș dori să-l știu mort pe cel care va spune că-l cunosc pe Lacheneur".

Domnul Segmuller se ridicase, învăluindu-l pe Polyte într-una din acele priviri de judecător, care, după expresia unui deținut, „face să se miște adevărul în măruntaie".

— Gata cu minciunile, îl întrerupse el. I-ai ordonat soției să tacă, ăsta e adevărul. La ce bun ? Și ce ne poate spune ea ? Crezi că poliția nu cunoaște relațiile tale cu Lacheneur, întîlnirile cu el cînd te aștepta în trăsură aproape de maidane, speranța că te vei îmbogăți datorită lui ?... Crede-mă, hotărăște-te să mărturisești cît mai e timp, nu te angaja pe un drum la capătul căruia există pericole serioase. Poți fi socotit complice în mai multe feluri...

Neobrăzarea lui Polyte primise cu siguranță o lovitură grea. Își lăsă capul în jos bolborosind un răspuns ininteligibil. Totuși se încăpățînă să tacă, și judecătorul, care își întrebuințase inutil cel mai puternic argument, era disperat. Sună și, după ce luă măsuri ca martorul să nu-și mai poată vedea soția, ordonă ca acesta să fie dus înapoi la închisoare.

După ce Polyte ieși, își făcu apariția Lecoq. Era disperat că nu storsese de la femeie tot ce aceasta știa.

— Liniștește-te, îi spuse judecătorul, nenorocirea asta se poate repara.

— Nu, domnule. E imposibil să smulgem vreun cuvînt de la ea de cînd l-a văzut pe soțul ei. I-a ordonat să tacă, va tăcea.

Tînărul polițist avusese chiar prea multă dreptate. Și domnul Segmuller trebui să-și mărturisească acest lucru îndată ce Toinon-la-Vertu făcu primii pași în cabinetul său.

Sărmana făptură era zdrobită de durere. Era ușor de văzut că și-ar fi dat viața pentru a-și lua înapoi cuvintele

care-i scăpaseră în mansardă. Privirea lui Polyte o înghețase și o făcea să simtă în suflet cele mai groaznice temeri. Așa că refuză să răspundă altceva decît „nu" sau „nu știu", la toate întrebările, și retractă tot ceea ce afirmase mai înainte. Se jură că se înșelase, că nu înțelesese bine, că niciodată nu auzise vorbindu-se de Lacheneur. În cele din urmă, cînd se simți încolțită de întrebări, izbucni în hohote de plîns, strîngîndu-și la piept copilul care scotea strigăte ascuțite.

Domnul Segmuller ezită în fața încăpățînării prosteşti, oarbe, a unei sălbăticiuni. I se făcu milă de această nefericită. Așa că după un minut de gîndire îi spuse cu blîndețe :

— Poți să te retragi, buna mea femeie, dar amintește-ți că tăcerea ta îi dăunează mai mult soțului tău decît tot ceea ce ai putea să mărturisești.

Și ea se retrase... adică o luă mai curînd la fugă, în timp ce judecătorul și agentul de la siguranță se priveau consternați.

XXVIII

Delamorte-Felines a definit ancheta printr-un singur cuvînt : „o luptă". O teribilă luptă între justiție, care vrea să descopere adevărul, și delincvent, care pretinde să-și păstreze secretul.

Judecătorul de instrucție dispune de cel mai formidabil aparat. Are sub ordinele sale administrația, poliția, armata. La un cuvînt de-al lui, zeci de agenți, o sută dacă e nevoie, pornesc să răscolească Parisul, să scotocească Franța, să exploreze Europa.

Singur, întemnițat, cel mai adesea la secret, omul acuzat de o crimă e ca și scos dintre cei vii. Nici un zgomot nu ajunge pînă în celula unde trăiește sub privirea gardianului. Nu poate decît să se întrebe, cu spaima în suflet, pînă la ce punct e compromis, ce dovezi au fost strînse, ce învinuiri copleșitoare sînt gata să-l zdrobească.

Ei bine ! în ciuda acestei teribile disproporții în privința armelor celor doi adversari, omul ținut la secret iese uneori învingător.

Dacă e foarte sigur că n-a lăsat în urmă nici o dovadă a crimei, dacă nu are antecedente care să se ridice împotriva lui, el poate, inexpugnabil, printr-un sistem de negare absolută, să învingă toate eforturile justiției.

Aceasta era în momentul de față situația lui Mai, misteriosul ucigaș.

Sistemul așa-zisului artist „prezentator" ieșise intact din această încercare atît de periculoasă și, mai mult ca niciodată, identitatea lui continua să fie o problemă.

— Și totuși, strigă judecătorul, cu un gest dezamăgit, și totuși oamenii ăștia știu ceva, și dacă ar vrea...

— N-au să vrea.

— De ce ? Ce interes au ? Ah ! asta trebuie să descoperim. Cine ne va spune ce promisiuni orbitoare au asigurat tăcerea unui mizerabil de teapa lui Polyte Chupin?

Lecoq nu răspunse. Sprîncenele-i încruntate trădau prodigiosul efort de gîndire pe care-l făcea.

— E o problemă, domnule, spuse el în sfîrșit, care mă pune în încurcătură mai mult decît toate celelalte luate împreună, și pe care dacă o rezolvăm vom face un mare pas înainte.

— Care ?

— Dumneavoastră, domnule, vă întrebați ce i s-a promis lui Chupin. Eu mă întreb cine i-a promis ?

— Cine ? Complicele, evident, acest artizan al urzelilor ce ne împresoară, pe care nu-l putem prinde.

— Desigur, răspunse Lecoq, i-am recunoscut stilul. Dar, ce șiretlic a mai născocit de data asta ? Știu prin ce mijloc a discutat la post cu văduva Chupin. Dar cum a făcut să ajungă pînă la Polyte, închis și supravegheat îndeaproape ?

— Ce vrei să spui ?... întrebă judecătorul. Te gîndești că vreunul dintre slujbașii închisorii s-a lăsat corupt ?

Lacoq clătină din cap cu un aer destul de echivoc.

— Nu cred nimic și, mai ales, nu bănuiesc pe nimeni, caut. Chupin a fost încunoștințat, da sau ba ?

— Da, cu siguranță.

— Iată deci un lucru cîștigat. Ei bine! ca să explicăm faptul trebuie să presupunem sau existența unor complici în închisoare sau o vizită la vorbitor.

În mod evident domnul Segmuller era foarte tulburat. Luînd brusc o hotărîre, se ridică, își luă pălăria și spuse:

— Vreau să fiu cu sufletul împăcat, vino, domnule Lecoq.

Ieșiră și, prin strîmta și întunecoasa galerie de comunicare ajunseră în două minute la Închisoare.

Tocmai se împărțise deținuților mîncarea, și directorul, supraveghind serviciul, se plimba împreună cu Gévrol în curtea interioară.

De îndată ce-l observă pe judecător, se îndreptă spre el cu o grabă evidentă.

— Cu siguranță, domnule, că ați venit în legătură cu deținutul Mai.

— Într-adevăr.

— Chiar despre el discutam cu domnul inspector de la Siguranță, continuă directorul, și-i spuneam cîte motive am să fiu mulțumit de purtarea acestui om. Nu numai că n-a fost nevoie să-i punem din nou cămașa de forță, dar i s-a schimbat total starea sufletească. Mănîncă cu poftă, e vesel ca un cintezoi, glumește cu gardienii.

— Eh ! interveni Gévrol, cînd s-a văzut prins, a fost disperat. Apoi s-a gîndit că-și va salva probabil capul, că viața și la ocnă e totuși viață și că, de altfel, se iese și de aici.

Judecătorul și tînărul polițist schimbară o privire neliniștită. Această veselie a așa-zisului saltimbanc putea să nu fie decît continuarea rolului său ; dar ea putea, de asemenea, să fie pricinuită de siguranța că a dejucat cercetările și, cine știe ? de cîteva vești îmbucurătoare primite din exterior.

Această ultimă supoziție îl făcu pe judecător să tresară.

— Domnule director, întrebă el, sînteți sigur că nici o veste din afară nu poate să ajungă la deținuții care sînt la secret ?

— Dacă sînt sigur ? exclamă acesta. N-ați vizitat deci celulele de la secret ! N-ați văzut niciodată cu ce exces de precauții sînt înconjurate : trei rînduri de zăbrele, obloane de scînduri care nu lasă să pătrundă lumina... Fără să mai pun la socoteală santinelele care zi și noapte patru-

leză pe sub ferestre. Se poate spune că nici măcar o rîndunică nu va ajunge la deținuți.

Numai această descriere și ar fi trebuit să-l liniștească pe judecătorul de instrucție.

— Acum, domnule director, aș dori cîteva informații despre un alt deținut, un oarecare Chupin.

— Aha ! îl știu, un ticălos înrăit.

— Așa e. Aș vrea să știu dacă n-a primit ieri vreo vizită.

— La naiba! va trebui să merg la grefă ca să vă pot da un răspuns sigur. Așteptați puțin, iată un gardian, acela scund de-acolo, de sub boltă, care poate să ne informeze. Hei ! Ferrau ! strigă el.

Supraveghetorul strigat veni în fugă spre ei.

— Știi, îl întrebă directorul, dacă numitul Chupin a fost ieri la vorbitor ?

— Da, domnule, chiar eu l-am condus acolo.

— Și cine l-a vizitat, întrebă cu vioiciune Lecoq, un om gras, nu-i așa, cu o față stacojie, cu un nas turtit ?

— Iertați-mă, domnule; era o femeie, mătușa lui, după cum mi-a spus el.

Aceeași exclamație de uimire fu scoasă atît de judecător cît și de tînărul polițist și amîndoi întrebară deodată :

— Cum arăta ?

— Scundă, răspunse supraveghetorul, durdulie, foarte blondă, cu aerul unei femei deosebit de cumsecade, dar nu bogată...

— Să fi fost una dintre fugarele noastre?... se întrebă cu voce tare Lecoq.

Gévrol începu să rîdă în hohote.

— Încă o falsă prințesă, spuse el.

Judecătorul nu păru să guste gluma.

— Măsurați-vă cuvintele, domnule agent ! rosti el cu severitate, uitați că ironiile pe care le adresați colegului dumneavoastră mă vizează și pe mine !

Gévrol înțelese că mersese prea departe și, aruncîndu-i lui Lecoq cea mai veninoasă privire, se pierdu în scuze.

Domnul Segmuller nu păru să-l audă. Îl salută pe director și, făcîndu-i un semn tînărului polițist să-l urmeze, îi ordonă :

— Fugi la Prefectură şi află cum şi sub ce pretext a obţinut această femeie învoirea care i-a permis să-l vadă pe Polyte Chupin.

XXIX

Rămas singur, domnul Segmuller se îndreptă din nou spre cabinetul său, condus mai mult de instinctul mecanic al obişnuinţei decît de vreun motiv anume.

Se grăbea căci simţea că timpul se scurge şi ştia că cercetarea unei crime devine tot mai dificilă pe măsură ce te îndepărtezi de momentul în care a fost comisă.

Cîte lucruri erau încă de făcut ! Nu trebuia să confrunte cadavrele victimelor cu ucigaşul, cu văduva Chupin şi cu Polyte ? Din triste confruntări de acest fel apar adesea rezultate nesperate. Trebuia, de asemenea, să interogheze martorii, pe Papillon birjarul, pe portăreasa casei din strada Bourgogne, unde cele două femei se refugiaseră timp de o secundă, şi, în sfîrşit, pe doamna Milner, stăpîna hotelului Mariembourg. Era indispensabil să audieze şi un oarecare număr de oameni din cartierul *Pulberăriei,* cîţiva prieteni de-ai lui Polyte, pe organizatorii balului de la *Curcubeu,* unde victimele şi ucigaşul îşi petrecuseră o parte din seară. Desigur, nu putea spera de la fiecare dintre aceşti martori în parte lămuriri importante. Unii nu cunoşteau faptele, alţii le denaturau dintr-un interes ce rămînea încă o problemă. Dar fiecare dintre ei trebuia să-şi aducă partea sa de istorisire, să spună ceva, să emită o părere, să născocească o poveste.

Şi aici se manifestă din plin geniul judecătorului de instrucţie, obişnuit să compare răspunsurile cele mai contradictorii, să scoată dintr-o cantitate de minciuni o cale de mijloc, care să reprezinte aproape adevărul.

În sfîrşit se întoarse şi Lecoq.

— N-am aflat nimic, spuse el, tot nimic.

— Cum ! Nu se ştie cui i s-a dat o învoire ca să-l viziteze pe Polyte la închisoare ?

— Iertaţi-mă, domnule, se ştie prea bine. Aflăm din nou, aici, o altă dovadă a infernalei abilităţi a complicelui de a profita de toate împrejurările. Permisul de care s-au

servit ieri este pe numele unei surori a văduvei Chupin, Rose-Adelaide Pitard, precupeață în Montmartre. Acest permis a fost eliberat acum opt zile, la cererea semnată a comisarului de poliție. În această cerere se spune că femeia Rose Pitard are nevoie să-și vadă sora pentru a pune la punct o chestiune de familie.

— Mătușa asta face și ea parte din complot ! murmură judecătorul.

— Nu cred, răspunse tînărul polițist. În orice caz, nu ea a fost ieri la vorbitorul închisorii. Funcționarii de la Prefectură și-o amintesc foarte bine pe sora văduvei Chupin, și, de altfel, i-am aflat semnalmentele : o femeie de peste cinci picioare înălțime, foarte negricioasă, zbîrcită, tăbăcită de ploaie, de vînt și de soare, și, în sfîrșit, în vîrstă de vreo șaizeci de ani. Ori, vizitatoarea de ieri era scundă, blondă, albă și nu părea să fi avut mai mult de patruzeci și cinci de ani.

— Dar dacă e așa, îl întrerupse domnul Segmuller, această vizitatoare trebuie să fi fost una dintre fugarele noastre.

— Nu cred.

— Cine ar putea fi, după părerea ta ?

— Hm ! proprietara hotelului Mariembourg, această prefăcută care și-a bătut atît de bine joc de mine. Să ia seama, însă ! Există mijloace de verificare a bănuielilor mele.

— Rămîne să știm, zise judecătorul, cum a putut afla complicele de existența acestui permis de intrare.

— Oh ! nimic mai simplu, domnule. După ce au discutat la postul de la bariera Italiei, văduva Chupin și complicele au înțeles cît de urgent este să-l previnã pe Polyte. Au căutat un mijloc prin care să ajungă la el, bătrîna și-a amintit de permisul soră-si și omul s-a dus să-l împrumute cu primul pretext ce i-a venit în minte. Din seara asta voi avea doi observatori la post ; unul în străduța Butte-aux-Cailles, celălalt în fața ușii hotelului Mariembourg. În cazul în care complicelui i-ar veni ideea s-o viziteze pe Toinon-la-Vertu sau pe doamna Milner, va fi prins. Trebuie să ne vină și nouă rîndul în cele din urmă!... Și, continuă el, vă cer permisiunea, domnule judecător,

ca acum să plec. Vreau să mă folosesc de cele mai importante probe : scrisoarea lui Lacheneur şi cercelul...

— Du-te, îi spuse domnul Segmuller, şi noroc !

„Voi fi mai mult decît un prostănac, se gîndi Lecoq dacă n-am să fiu în stare să descopăr pe proprietarul unui obiect de o asemenea valoare. Or, odată găsit acest proprietar, vom constata pe dată identitatea omului nostru-enigmă."

Din fericire Lecoq avea la îndemînă un individ care s-ar fi considerat încîntat să-şi pună cunoştinţele în slujba sa. Era un bătrîn olandez care se numea Von-Nunen şi care nu avea rival în Paris de îndată ce era vorba de bijuterii sau de vreo montură. Prefectura îl folosea ca expert. Trecea drept bogat şi era cu mult mai mult decît se presupunea. Înfăţişarea îi era sărăcăcioasă deoarece avea o pasiune : adora diamantele. Avea întotdeauna cîteva la el, într-o cutiuţă pe care o scotea de zece ori pe oră, aşa cum scoate tabachera cel care prizează tutun.

Omul îl primi cu plăcere pe tînărul poliţist. Îşi căută ochelarii, examină bijuteria cu o strîmbătură de satisfacţie şi spuse cu glas de oracol :

— Piatra valorează opt mii de franci, iar montura e făcută la Doisty, strada Paix.

Douăzeci de minute mai tîrziu, Lecoq se prezenta la celebrul bijutier. Van-Nunen nu se înşelase. Doisty recunoscu cercelul, fusese lucrat la el. Dar cui îl vînduse? Nu putu să-şi amintească, trecuseră trei-patru ani de atunci.

— Aşteptaţi numai, adăugă el, am s-o chem pe nevastă-mea care are o memorie fără pereche.

Doamna Doisty merita acest elogiu. I-a fost de ajuns doar o privire ca să spună că îşi amintea de cercel şi că perechea fusese vîndută cu douăzeci de mii de franci doamnei marchize d'Arlange.

— Aş vrea acum, spuse tînărul poliţist, să-mi daţi adresa marchizei.

— Locuieşte în Faubourg Saint-Germain, răspunse doamna Doisty, aproape de Terasa Invalizilor.

XXX

După ce ieşi din magazin şi făcu cîţiva paşi pe trotuar, Lecoq se lăsă în voia unei bucurii nebune, încît trecătorii surprinşi se întrebau dacă nu cumva acest tînăr arătos nu-şi pierduse minţile. Nu mergea, ci dansa, gesticulînd în modul cel mai caraghios şi adresînd vîntului un monolog al izbînzii.

— În sfîrşit, spunea el, afacerea iese din mlaştina unde se mişca pînă acum. Ajung la adevăraţii actori ai dramei, la acele personaje din înalta societate pe care le-am ghicit. Ah ! dragul meu Gévrol, ilustre General, voiai o prinţesă ! Va trebui să te mulţumeşti cu o simplă marchiză !

Dar această euforie se risipi încetul cu încetul ; bunul simţ îşi recăpătă drepturile.

Tînărul poliţist simţea că va avea nevoie de tot calmul, de toate resursele şi de întreaga lui isteţime pentru a duce la bun sfîrşit această misiune.

Cum să se poarte cînd se va afla în prezenţa acestei marchize ca s-o determine să mărturisească tot, fără nici o reţinere, pentru a-i smulge, împreună cu toate amănuntele scenei omorului, numele ucigaşului ?

Se întrerupse deoarece ajunsese în faţa palatului marchizei d'Arlange.

Preţ de o oră rămase nemişcat sub bolta unei porţi mari, supraveghind casa. Ar fi vrut să zărească pe unul dintre locatarii acestei frumoase reşedinţe. Dar nici un chip nu se arătă la fereastră, nici un valet nu traversă curtea. Neliniştit, hotărî să cerceteze mai întîi împrejurimile. Nu putea să încerce acest demers decisiv fără a avea vreo idee despre oamenii pe care urma să-i găsească aici.

Tocmai se întreba cui şi unde să se adreseze, cînd văzu, pe partea cealaltă a străzii, un negustor de vinuri care fuma în pragul prăvălioarei sale.

Se îndreptă direct spre el, jucînd bine încurcătura omului care a uitat o adresă şi, politicos, îl întrebă unde se află reşedinţa marchizei d'Arlange.

Fără un cuvînt, fără să catadicsească să-şi scoată pipa din gură, negustorul îşi întinse braţul. Ca să-l faci să-şi dezlege limba, trebuia să intri în dugheană, să ceri să fii

servit cu ceva și să-i propui să ciocnească cu tine un pahar. Așa și făcu tînărul polițist și, la vederea celor două pahare pline, limba demnului negustor se dezlegă ca prin farmec.

Nu puteai să nimerești mai bine pentru a obține informații, căci se stabilise în cartier de zece ani și era onorat avîndu-i printre clienți pe stăpînii casei.

— Vă plîng, îi spuse el lui Lecoq, dacă mergeți la marchiză să vă plătească o factură. Veți avea timp să învățați drumul înainte de a vedea un ban de la ea.

— La naiba ! e săracă ?

— Ea ! are douăzeci de mii de lire rentă, fără a mai pune la socotelaă palatul din față. Dar știți, cînd cheltuiești în fiecare an încă pe-atît decît ai...

Se opri brusc ca să-i arate tînărului polițist două femei care treceau, una avînd peste patruzeci de ani și îmbrăcată în negru, cealaltă, foarte tînără, îmbrăcată ca o elevă de pension.

— Uitați, continuă el, e chiar nepoata marchizei, domnișoara Claire, trece împreună cu guvernanta, domnișoara Schmidt.

— Nepoata ? bolborosi Lecoq.

— Da, fiica fiului ei care a murit, dacă vreți să știți exact.

— Ce vîrstă are deci marchiza ?

— Cel puțin șaizeci de ani. Dar nu-i dai atîta. E una dintre acele bătrîne solid construite care trăiesc o sută de ani, la fel ca arborii. Și a dracului...

— Iartă-mă, îl întrerupse tînărul polițist, doar nu locuiește singură în palatul ăsta...

— Dumnezeule ! ba da, singură cu nepoata și doi servitori. Dar ce vi s-a întîmplat ?

Adevărul e că Lecoq se făcuse alb ca varul. La cuvintele acestui om, magicul edificiu al speranțelor sale se năruise la fel ca fragilul castel construit de un copil din cărți de joc.

— N-am nimic... răspunse el cu o voce nesigură, oh, absolut nimic.

Dar nu putu să suporte mai mult de un sfert de oră groaznicul supliciu al incertitudinii. Plăti și se duse să sune la poarta de la grilajul palatului.

Un servitor veni să-i deschidă, îl examină cu o privire bănuitoare şi îi spuse că doamna marchiză e plecată la ţară. Evident, îi făcea onoarea să-l ia drept un creditor. Dar el ştiu să insiste cu atîta abilitate, se făcu atît de bine înţeles că nu venea să ceară bani, susţinu cu atîta tărie că e vorba de afaceri urgente, încît pînă la urmă servitorul îl lăsă în mijlocul holului, spunîndu-i că se duce din nou să se asigure dacă doamna plecase într-adevăr.

O clipă mai tîrziu valetul se întoarse spunîndu-i lui Lecoq să-l urmeze şi, după ce-l conduse printr-un salon enorm, fastuos pe vremuri, îl introduse într-un budoar tapisat cu stofă roz.

Acolo, pe un şezlong, în colţul unde ardea focul, o doamnă în vîrstă cu o înfăţişare teribilă — înaltă, osoasă, foarte împodobită şi sulemenită peste măsură — tricota o bandă de lînă verde. Îl măsură din cap pînă în picioare pe tînărul poliţist pînă îl făcu să se înroşească şi, cum i se păru intimidat, ceea ce o măguli, i se adresă aproape cu blîndeţe :

— Ei bine, băiete, întrebă ea, ce te aduce aici ?

Lecoq nu era intimidat, dar recunoştea cu durere că într-adevăr doamna d'Arlange nu putea să fie una dintre femeile din cîrciuma văduvei Chupin. Nimic din ea nu corespundea semnalmentelor date de Papillon. Tînărul poliţist îşi aduse aminte cît de mici erau urmele lăsate pe zăpadă de cele două fugare faţă de piciorul — de-o mărime eroică — al marchizei, pe care îl vedea ieşind de sub rochie. Lecoq scoase din buzunar cercelul cel preţios şi îl puse pe comodă spunînd :

— Vă aduc, doamnă, acest cercel pe care l-am găsit şi care vă aparţine, aşa mi s-a spus.

Doamna d'Arlange lăsă lucrul pe care îl tricota ca să examineze bijuteria.

— E adevărat, spuse ea după o clipă, că aceşti cercei mi-au aparţinut. A fost o fantezie pe care am avut-o acum patru ani şi care m-a costat frumoasa sumă de douăzeci de mii de livre. Dar am o nepoată de crescut ! Nevoi presante de bani m-au obligat puţin mai tîrziu să mă despart de această podoabă, pe care cu părere de rău am vîndut-o.

— Cui ? întrebă Lecoq.

— Ei ! exclamă marchiza şocată ; ce înseamnă curiozitatea asta !

— Iertaţi-mă, doamnă, aş vrea atît de mult să-l găsesc pe proprietarul acestui lucru minunat.

— I-am vîndut unei înalte doamne nemţoaice, baroana de Watchau...

— Şi unde locuieşte această doamnă ?

— La Père Lachaise, de anul trecut, de cînd s-a hotărît să moară.

— Dar doamna, insistă tînărul poliţist, a lăsat, desigur, moştenitori, un soţ, copii ?...

— Pe nimeni, decît un frate care are o slujbă la Curtea din Viena şi care n-a putut să se deplaseze. El a dispus ca toate bunurile surorii lui să se vîndă la licitaţie, fără excepţie, chiar şi garderoba, iar banii au fost expediaţi acolo.

— Ce nenorocire, murmură Lecoq.

— Cum aşa ! De ce ? întrebă bătrîna doamnă. Datorită acestei întîmplări diamantul vă rămîne dumneavoastră.

Astfel marchiza d'Arlange adăuga supliciului lui Lecoq rafinamente inedite, urîndu-i cu toată aparenţa bunei credinţe de-a nu găsi niciodată femeia care pierduse valoroasa bijuterie.

Lecoq ştiu însă să-şi oblige buzele să schiţeze un surîs, îngăimă o mulţumire pentru atîta bunătate. Apoi, cum nu mai avea nimic de aşteptat, făcu o adîncă plecăciune şi ieşi de-a-ndărătelea, zdrobit de această nouă lovitură.

Din cauza fatalităţii, a neîndemînării sale, a abilităţii miraculoase a adversarului, văzu rupîndu-se unul după altul toate firele pe care le avea în mînă şi pe care contase să-şi orienteze ancheta pentru a ieşi din labirintul de nedescurcat în care se rătăcea tot mai mult.

Era din nou tras pe sfoară de o nouă comedie ?

Dacă acel complice al ucigaşului ar fi fost înţeles cu bijutierul Doisty, i-ar fi cerut pur şi simplu să răspundă că nu ştia cui vînduse diamantele sau chiar că nu fuseseră făcute în atelierul lui.

Lecoq se hotărî să meargă cel puţin pînă la capătul acestei întîmplări.

Se întoarse deci la Doisty şi, sub un pretext destul de plauzibil, care să îndepărteze orice bănuială în privinţa

profesiunii sale, obținu dosarul registrului de afaceri. Vînzarea era înscrisă în anul arătat, în luna respectivă, nu numai pe contul curent, ci chiar în cartea mare. Era deci imposibil ca bijutierul să falsifice întreaga contabilitate pe patru ani.

Realitatea era indiscutabilă și totuși tînărul polițist nu era satisfăcut.

Se duse în strada Faubourg-Saint-Honoré, la casa în care locuise atunci cînd trăia baroana de Watchau și află de la un portar politicos că după decesul bietei doamne mobilele și lucrurile fuseseră duse la palatul de pe strada Drouot.

— Și chiar, adăugă portarul, vînzarea a fost prezidată de domnul Petit.

Fără a pierde un minut, tînărul polițist alergă la acest expert care se specializase în vînzarea mobilierului de lux la licitație.

Domnul Petit își amintea foarte bine de vînzarea Watchau, care făcuse o oarecare vîlvă pe vremea ei și găsi curînd între hîrtiile sale voluminosul proces verbal. Multe bijuterii figurau descrise cu cifra adjudecată și numele cumpărătorului, dar nici una nu se referea, oricît de vag măcar, la blestemații de cercei. Expertul afirmă că fratele baroanei, moștenitorul ei, nu-și păstrase nimic din succesiune, nici un inel, nici un bibelou, nici un ac, și păruse grăbit să primească suma totală obținută, care se ridica la plăcuta cifră de o sută șaizeci și șapte de mii cinci sute treizeci de franci, scăzînd cheltuielile.

— Așadar, zise Lecoq gînditor, tot ce avusese baroana a fost într-adevăr vîndut ?

— Tot.

— Și cum se numește fratele ei ?

— Tot Watchau. Baroana a fost căsătorită, desigur, cu vreo rudă. Acest frate ocupa pînă anul trecut un important post în diplomație ; cred că locuia la Berlin.

— Ce ciudat, se gîndi Lecoq ajungînd acasă, peste tot în această afacere mă lovesc de Germania. Ucigașul pretinde că vine de la Leipzig, doamna Milner este probabil bavareză, și iată acum o baroană austriacă.

În seara aceea era prea tîrziu ca să mai întreprindă ceva, așa că se culcă, dar a doua zi la prima oră reluă cu o nouă ardoare investigațiile.

Se părea totuși că-i mai rămăsese o singură șansă : scrisoarea semnată Lacheneur, găsită în buzunarul falsului soldat.

Această scrisoare, cu antetul pe jumătate șters, dovedea că fusese scrisă într-una din cafenelele de pe bulevardul Beaumarchais. Să descoperi în care anume, era un joc de copii. Cel de-al patrulea negustor de limonadă, căruia Lecoq îi arătă scrisoarea, recunoscu întru totul hîrtia și cerneala. Dar nici el, nici soția lui, nici domnișoara de la tejghea, nici băieții din prăvălie și nici unul dintre obișnuiții localului, chestionați cu abilitate, unul după altul, nu auziseră niciodată în viața lor de aceste trei silabe ale numelui : Lacheneur.

Ce să facă, ce să mai încerce ? Situația era cu totul disperată ? Nu încă...

Soldatul muribund nu declarase oare că acest bandit de Lacheneur era un fost actor ? Agățîndu-se de această vagă indicație, la fel cum se agață cel ce e gata să se înece de cea mai măruntă scîndurică, tînărul polițist își reluă cursa și se duse să-i întrebe pe toți, din teatru în teatru, dacă nu cunosc cumva pe un oarecare Lacheneur ; de peste tot culese răspunsuri negative.

În disperare de cauză, se hotărî să răsfoiască toate registrele hotelurilor și ale pensiunilor. Alergătură zadarnică. Nici măcar o dată nu dădu peste numele de Lacheneur, care îi bîntuia cu încăpățînare prin cap. Exista oare acest nume ?

Nimic nu putea însă să-l descurajeze sau să-l abată pe Lecoq de la meseria imposibilă căreia i se dăruise.

Nu mai avea, ca în primele momente, simple accese de furie curînd reprimate, ci trăia într-un fel de exasperare continuă, care îi întuneca luciditatea. Ajunsese probabil să se bazeze mai puțin pe abilitatea sa și mai mult pe hazard, ca să elucideze drama pe care o ghicea, o simțea, o adulmeca...

XXXI

Sînt evenimente care par de dimensiuni considerabile atunci cînd au loc, ca apoi să fie absorbite de viaţa de fiecare zi. Ai impresia că amintirea lor va dura ani şi ani ; ce nebunie ! Timpul le înghite mai curînd decît înghite apa lacului o piatră şi mai repede decît această piatră ele alunecă în neantul trecutului.

După două săptămîni, crima îngrozitoare din cîrciuma văduvei Chupin, acel triplu omor ce făcuse Parisul să se-nfioare şi pe care toate ziarele îl prezentaseră cu multă vîlvă, era mai uitată decît un banal asasinat din vremea lui Carol cel Mare.

Doar cei de la Palatul de Justiţie, de la Prefectură şi de la Închisoarea Centrală îşi mai aminteau de ea.

Eforturile domnului Segmuller nu avuseseră mai mult succes decît cele ale lui Lecoq. Multiplele interogatorii, confruntări aranjate cu îndemînare, insinuări, ameninţări, promisiuni, totul se sfărîma în faţa acestei forţe de neînvins, cea mai puternică de care dispune omul, forţa inerţiei.

Aceleaşi păreri păreau împărtăşite atît de văduva Chupin cît şi de Polyte, Toinon-la-Vertu şi doamna Milner, patroana hotelului Mariembourg. Declaraţiile lor trădau în mod cert faptul că toţi aceşti martori fuseseră sfătuiţi de complice şi că acţionau potrivit aceleiaşi tactici bine ticluite ; dar la ce folosea această certitudine !

Toţi aceşti oameni, hotărîţi să înşele justiţia, adoptaseră aceeaşi atitudine. Se mai întîmpla uneori ca privirea lor să dezmintă ceea ce negau, dar le citeai mereu în ochi hotărîrea de nezdruncinat de a ascunde adevărul.

Ucigaşul rezistă, de asemenea, şi el, ba chiar îşi juca rolul tot mai desăvîrşit pe zi ce trecea, asemenea celui care se obişnuieşte cu un veşmînt străin în care la început nu se simţea în largul lui. În faţa judecătorului, siguranţa lui creştea ca şi cînd ar fi fost mai stăpîn pe sine, ca şi cînd ar fi putut, în ciuda faptului că era închis şi a rigorilor celulei de la secret, să dobîndească acea certitudine că ancheta nu înaintase cu nici un pas.

La unul dintre ultimele interogatorii, îndrăznise să spună, nu fără o foarte străvezie nuanţă ironică :

— Mă veţi mai ţine încă multă vreme la secret, domnule judecător ? Nu voi fi eliberat sau trimis în faţa Curţii cu Juri ? Trebuie să sufăr mult timp din cauza acestei idei care v-a venit, cum că aş fi un personaj important ?

— Te voi ţine acolo, răspunse domnul Segmuller, pînă cînd vei mărturisi.

— Ce să mărturisesc ?

— Oh ! ştii foarte bine...

Acest om de nepătruns ridică atunci din umeri şi, cu acel ton pe jumătate ironic, care îi era obişnuit, răspunse :

— În acest caz nu mă văd ieşind din celula aia blestemată !

Fără îndoială, ca urmare a acestei convingeri, păru să ia măsuri pentru o detenţie nesfîrşită.

Obţinu să i se dea înapoi o parte din obiectele aflate în cufărul său, manifestînd o bucurie de copil cînd intră în posesia lor.

Graţie banilor găsiţi asupra lui şi depuşi la grefă, îşi acordă mici plăceri, ce nu sînt niciodată refuzate deţinuţilor care, în definitiv, oricare ar fi delictele care apasă asupra lor, pot fi consideraţi nevinovaţi atîta timp cît juriul nu s-a pronunţat.

Ca să se distreze, ceruse şi i se dăduse un volum de cîntece de Béranger, şi îşi petrecea zilele învăţîndu-le pe de rost ; le şi cînta cu voce tare şi cu destul de mult bun gust. Îşi cultiva un talent, pretindea el, care îi va servi cînd va fi eliberat. Căci nu se îndoia, după cum afirma, de faptul că va fi achitat. Îl neliniştea doar momentul cînd urma să aibă loc judecata, nu rezultatul ei.

Nici că existase vreun deţinut cu o fire mai deschisă, mai comunicativă, mai supusă, un băiat mai bun. Îi plăcea să-şi povestească viaţa, aventurile, hoinărerile prin Europa, cînd îl însoţea pe domnul Simpson. Şi tot ceea ce spunea acest palavragiu, cele mai neînsemnate acţiuni ale sale păreau atît de fireşti, încît gardienii nu se mai îndoiau de adevărul spuselor sale.

Mai greu de convins a fost directorul.

Timp de două săptămîni, Mai fu supus în fiecare dimineaţă cercetării tuturor agenţilor de la siguranţă. A fost prezentat apoi în faţa a vreo treizeci de ocnaşi, renumiţi

pentru cunoașterea perfectă a celor ce fuseseră închiși. Nimeni nu-l recunoscu. Fotografia sa fu trimisă la toate ocnele, la toate închisorile ; nimeni nu-și aminti de trăsăturile feței lui.

Aceste întîmplări se adăugară altora, care aveau importanța lor și care pledau în favoarea deținutului.

Biroul 2 al Prefecturii care era acela al cazierelor, găsi urmele existenței unui anume Tringlot „artist de bîlci", care putea să fie foarte bine omul din versiunea lui Mai. Acest Tringlot murise de mai mulți ani.

Pe de altă parte, din informațiile luate din Germania și din Anglia, rezulta că era foarte cunoscut un anume domn Simpson, renumit la toate bîlciurile.

În fața unor asemenea dovezi, directorul se predă și mărturisi deschis că se înșelase.

„Deținutul Mai, scria el judecătorului de instrucție, este cu-adevărat ceea ce pretinde să fie ; nu există nici o îndoială în această privință".

Aceasta a fost, în cele din urmă, și opinia lui Gévrol.

Doar domnul Segmuller și Lecoq rămaseră la părerea lor.

Secretul „Afacerii Mai", cum fusese denumită, transpirase, și dacă tînărul polițist era copleșit, de îndată ce-și făcea apariția la Prefectură, de glume grosolane, judecătorul de instrucție nu era nici el la adăpostul unor ironii amicale. De aici exasperarea domnului Segmuller și a lui Lecoq, aflați în situația celui ce nu poate să demonstreze un lucru de care este absolut sigur. Își pierduseră și unul și celălalt pofta de mîncare, slăbiseră, deveniseră palizi.

— Dumnezeule ! zicea cîteodată judecătorul, de ce a căzut d'Escorval ! Fără această fractură blestemată ar fi avut el toate necazurile mele și, la ora asta, aș rîde eu, la fel cum fac ceilalți !

— Și eu care mă credeam deștept ! șoptea tînărul polițist.

Dar nici prin minte nu le trecu să se declare învinși. Cu toate că erau două temperamente opuse, fiecare își jurase să aibă ultimul cuvînt în privința acestui mister care îi scotea din sărite.

Lecoq se hotărî să renunțe la cursele pe care le făcea și să se consacre numai studierii deținutului.

— De aici încolo, îi spuse el domnului Segmuller, mă transform în pușcăriaș, la fel ca el și, fără să mă vadă, n-am să-l pierd din ochi.

XXXII

Deasupra cunoscutei celule ocupate de deținutul Mai se afla un fel de chițimie amenajată de arhitecți pentru întreținerea acoperișului. Era pardosită, dar atît de joasă, încît un om de talie mijlocie nu putea sta în picioare. Cîteva raze palide care răzbăteau prin interstițiile plăcilor de ardezie de-abia răspîndeau o lumină difuză.

Aici veni să se instaleze Lecoq într-o bună dimineață.

Era ora cînd deținuții își făceau plimbarea zilnică sub supravegherea gardienilor ; tînărul polițist putu deci, fără întîrziere, să se instaleze. Înarmat cu un tîrnăcop desfăcu două sau trei pătrate de pardoseală și începu să găurească podeaua. Gaura pe care o făcu era în formă de pîlnie. Foarte largă la nivelul podului, se îngusta treptat, pînă cînd nu avea mai mult de doi centimetri diametru în porțiunea unde străpungea plafonul celulei.

Locul unde se deschidea această gaură fusese de altfel ales dinainte, cu atîta abilitate, încît se confunda cu crăpăturile și cu petele tencuielii, astfel încît era imposibil ca prizonierul s-o poată observa de jos.

În timp ce Lecoq muncea, directorul închisorii și Gévrol, care ținuseră să-l însoțească, stăteau în prag și rînjeau.

— Așadar, domnule Lecoq, spuse directorul, acesta-i observatorul dumitale de-aici înainte.

— Da, domnule.

— Nu te vei simți în largul tău.

— Mă voi simți mai puțin rău decît credeți. Am adus o pătură groasă pe care o voi întinde pe jos și mă voi culca pe ea.

— Așadar, zi și noapte, vei privi prin deschizătură ?

— Da, domnule, zi și noapte.

— Fără să bei și să mănînci ? întrebă Gévrol.

— Să-mi fie cu iertare ! taica Absint, pe care l-am luat de la misiunea inutilă de supraveghere a străduței

Butte-aux-Cailles, îmi va aduce mîncarea, va face comisioanele şi, la nevoie, mă va înlocui.

Invidiosul Gévrol izbucni în rîs, dar într-un rîs evident forţat.

— Uite, zise el, mi se face milă de tine. Ştii cu cine o să semeni aşa, cu ochiul lipit de deschizătură, spionîndu-l pe deţinut ?

— Spuneţi, nu vă jenaţi.

— Ei bine ! îmi dai impresia unuia dintre acei bătrîni naturalişti neghiobi care pun sub sticlă tot felul de gîngănii şi care-şi petrec viaţa privindu-le cum mişună printr-o lupă puternică.

Lecoq, care îşi terminase opera, se ridică.

— Generale, niciodată vreo comparaţie n-a fost mai aproape de adevăr, spuse el. Aţi ghicit, ideea pe care vreau s-o pun în aplicare o datorez amintirii muncii acelor naturalişti pe care îi desconsideraţi atît. Cu ajutorul studierii unei mici vietăţi, la microscop, după cum spuneaţi, acei savanţi ingenioşi şi răbdători sfîrşesc prin a-i surprinde felul de viaţă, obiceiurile, instinctele. Ei bine ! ceea ce fac ei cu o insectă voi face eu cu un om. Vreau să aflu secretul acestui deţinut... Şi-l voi afla, m-am jurat. Da, îl voi afla, pentru că oricît de călită îi este energia, e imposibil să nu aibă vreun moment de slăbiciune, şi eu în momentul acela voi fi aici. Voi fi aici dacă voinţa îl va trăda, dacă, crezîndu-se singur, îşi va lepăda masca, dacă o secundă va uita de sine însuşi, dacă disperarea îi va smulge un vaiet, un gest, o privire... Voi fi aici... mereu aici!

Hotărîrea implacabilă a tînărului poliţist dădea vocii sale inflexiuni atît de vibrante încît directorul închisorii fu mişcat.

El admise pentru o clipă ipotezele lui Lecoq şi fu surprins în gîndul său de ciudăţenia acestei lupte între deţinutul, care se străduia să păstreze secretul identităţii sale şi anchetatorul, care se înverşuna să descopere adevărul.

— Băiete, pe cuvînt, i se adresă el, ai un curaj pe cinste.

— Cît se poate de inutil, bombăni Gévrol.

Bănuitorul inspector spunea asta în mod deliberat, dar, în fond, se simţea tulburat de imperturbabila siguranţă

a lui Lecoq. O dată mai mult își jură ca acest tînăr atît de activ să nu îmbătrînească în rîndul poliției...

Tînărul polițist se făcu a nu băga de seamă această observație jignitoare. De două săptămîni Generalul îl călca atît de tare pe nervi încît se temea că dacă va începe o discuție cu el nu se va mai putea stăpîni. Era mai bine să tacă și să-și urmărească succesul. Să reușească! iată răzbunarea care îi lasă mofluzi pe invidioși.

De altfel era nerăbdător să-i vadă plecați pe acești oameni care îl deranjau. Poate chiar îl și credea în stare pe Gévrol să trezească prin zgomote neobișnuite atenția prizonierului.

În sfîrșit plecară. Lecoq se grăbi să întindă pătura și se culcă peste ea cît era de lung, astfel încît putea să-și pună în dreptul deschizăturii, alternativ, ochiul și urechea.

Din această poziție celula i se dezvăluia de minune. Putea să vadă ușa, patul, masa, scaunul. Numai o porțiune foarte mică de la fereastră și fereastra nu intrau în cîmpul lui vizual.

Abia își terminase recunoașterea cînd zăvorul scîrții. Deținutul se întorcea de la plimbare. Era foarte vesel și tocmai termina de povestit ceva foarte interesant, fără îndoială, pentru că paznicul întîrzie un moment ca să asculte sfîrșitul.

Tînărul polițist fu încîntat de experiența sa. Auzea și vedea foarte bine. Vocile ajungeau pînă la el atît de dinstinct de parcă le-ar fi auzit printr-un cornet acustic.

După ce supraveghetorul plecă, Mai făcu cîțiva pași prin celulă, apoi se așeză, își deschise volumul de Béranger și timp de o oră păru absorbit de învățarea unui cîntec. În sfîrșit se aruncă pe pat. Se sculă numai la masa de seară ca să mănînce cu poftă. Apoi luă din nou volumul de cîntece și nu se culcă decît atunci cînd se stinse lumina.

Lecoq știa bine că în timpul nopții nu va putea să vadă nimic, dar spera să surprindă vreo exclamație revelatoare.

Așteptarea îi fu înșelată. Mai se suci și se răsuci dureros pe salteaua sa, oftă din cînd în cînd, ai fi zis că plîngea, dar nu articulă nici o silabă.

A doua zi deținutul rămase culcat pînă tîrziu. Dar auzind sunînd ora cînd se împărțea mîncarea de dimineață, ora unsprezece, se sculă brusc și, după cîteva sărituri ușoare prin celulă, ca să se dezmorțească, intonă cu voce tare un vechi cîntec :

Diogene,
În butoiul tău,
Liber și mulțumit, rîd și beau fără rușine...

Numai cînd intrară gardienii încetă să mai cînte.

Următoarele zile au fost întru totul asemănătoare. Să cînte, să mănînce, să doarmă, să-și îngrijească mîinile și unghiile în asta consta viața așa-zisului saltimbanc. Atitudinea sa, neschimbată, era cea a unui om cu o fire deschisă, profund plictisit.

Aceasta era perfecta comedie pe care o juca misteriosul personaj, în a cărui purtare, după șase nopți și șase zile petrecute în podul său, Lecoq nu surprinsese nimic hotărîtor.

Cu toate astea era departe de a fi cuprins de disperare. Observă că în fiecare dimineață, la ora la care distribuirea mîncării punea în mișcare personalul închisorii, deținutul nu uita să repete cîntecul lui *Diogene.*

— Cu siguranță, își spunea tînărul polițist, acest cîntec este un semnal. Ce se petrece oare lîngă această fereastră pe care eu n-o văd ? Voi afla mîine.

În consecință, a doua zi obținu ca Mai să fie dus la plimbare la ora zece și jumătate și îi ceru directorului să-l însoțească în celula prizonierului.

Onorabilul funcționar nu părea prea mulțumit de faptul că era deranjat.

— Ce pretindeți că-mi arătați ? repeta el, ce e atît de ciudat ?

— Poate nimic, răspunse Lecoq, poate ceva foarte grav.

Și cum ora unsprezece sună puțin mai tîrziu, Lecoq intonă cîntecul pe care-l fredona deținutul :

Diogene
În butoiul tău...

Tocmai trecea la strofa a doua cînd o bilă din miez de pîine, de mărimea unui glonț, aruncată cu îndrăzneală pe deasupra oblonului ce apăra fereastra, se rostogoli la picioarele lui.

Dacă trăsnetul ar fi căzut în celula lui Mai nu l-ar fi înspăimîntat pe director mai mult decît acest inofensiv proiectil.

Rămase prostit, cu gura căscată, cu ochii ieșiți din orbite, ca și cînd n-ar fi fost prea sigur de propriile-i simțuri.

— Un bilet, repeta el consternat, un bilet !

Iute ca fulgerul, Lecoq ridicase cu promptitudine mesajul și îl învîrtea triumfător între degete.

— Am spus eu, șopti el, că oamenii noștri se înțeleg între ei !

Bucuria tînărului polițist făcu să se schimbe în furie uimirea directorului.

Acesta se îndreptă spre ușă, dar Lecoq îl opri.

— Ce vreți să faceți, domnule ? îl întrebă el.

— Vreau să adun tot personalul închisorii și să le comunic că printre ei se află un trădător, pe care trebuie să mi-l predea. Vreau să dau un exemplu. Dacă în douăzeci și patru de ore vinovatul nu va fi descoperit, întregul personal va fi schimbat.

— Calmați-vă, domnule, îi spuse Lecoq, calmați-vă, liniștiți-vă. S-ar putea ca vinovatul să nu fie unul dintre paznici, ci unul dintre acei deținuți folosiți pentru buna purtare de care au dat dovadă și care ajută în fiecare dimineață la distribuire.

— Ce importanță are.

— Iertați-mă. Are mare importanță. Dacă veți face scandal, dacă veți pomeni un singur cuvînt despre acest lucru, nu vom mai descoperi niciodată adevărul. Trădătorul nu va fi atît de nebun ca să se predea, dar va fi atît de înțelept ca să nu mai înceapă. Trebuie să știm să nu scoatem o vorbă, să ne prefacem și să așteptăm. Vom organiza o supraveghere severă și-l vom prinde pe ticălos asupra faptului.

Obiecțiile erau atît de îndreptățite încît directorul ceda.

— Fie, suspină el, voi avea răbdare... dar să vedem ce se află înăuntrul cocoloșului de pîine.

Dar tînărul polițist n-a fost de acord cu acest lucru.

— L-am prevenit pe domnul Segmuller, spuse el, că în dimineața aceasta vor fi cu siguranță noutăți, și mă așteaptă în cabinetul lui. Îi rezerv cel puțin plăcerea de a desface el cocoloșul.

— Să mergem la judecătorul de instrucție, zise directorul, să mergem...

Plecară, și pe tot drumul Lecoq se străduí să-i demonstreze acestui onorabil funcționar că nu trebuie să se supere din cauza unei întîmplări care, pentru anchetă, era un veritabil punct de pornire.

Cînd îi văzură sosind, domnul Segmuller și grefierul lui se sculară dintr-un salt. Citiseră pe fața tînărului polițist o veste mare.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă emoționat judecătorul.

Drept răspuns Lecoq depuse pe biroul lui prețiosul miez de pîine și fu răsplătit cu o privire pentru atenția pe care o avusese de a nu-l desface.

Cocoloșul conținea un mic ghemotoc de foiță. Domnul Segmuller îl desfăcu și-l netezi cu palma. Dar de îndată ce-și aruncă ochii asupra lui, sprîncenele i se încruntară.

— Ah ! biletul ăsta e cifrat, zise el, zguduind biroul cu o puternică lovitură de pumn.

— Trebuia să ne așteptăm la asta, spuse calm tînărul polițist.

El luă biletul din mîna judecătorului și cu voce tare și limpede înșiră numerele care erau aici : 235, 15, 3, 8, 25, 2, 16, 208, 5, 360, 4, 36, 19, 7, 14, 118, 23, 9, 40, 11, 99...

— Iată, murmură directorul, descoperirea noastră nu ne va aduce nimic nou.

— De ce ? întrebă surîzătorul grefier. Nu există nici o scriere convențională care să nu poată fi descifrată cu puțină obișnuință și răbdare. Există oameni care se ocupă de acest lucru.

— Perfect adevărat, aprobă Lecoq. Odinioară, chiar eu aveam o oarecare îndemînare la acest exercitiu.

— Cum ! întrebă judecătorul, speri să găsești cheia acestui bilet ?

— Cu timpul da, domnule.

Tocmai strecurase biletul în buzunarul vestei, cînd domnul Segmuller îl rugă să-l examineze și să încerce

puțin să-și dea seama de dificultatea ce-ar fi presupus-o descifrarea lui.

Lecoq făcu ceea ce i se ceruse și procedă bine, căci obrazul i se lumină aproape în aceeași clipă, apoi se lovi peste frunte strigînd :

— Am găsit !

O exclamație de surpriză, poate și de neîncredere, le scăpă judecătorului, directorului și lui Goguet.

— Sau cel puțin aș pune rămășag... adăugă prudent Lecoq. Deținutul și complicele lui au folosit, îndrăznesc să afirm, sistemul cărții duble. Acest sistem este foarte simplu : înainte de toate, cei ce corespondează convin să folosească o carte oarecare și își procură fiecare un exemplar din aceeași ediție. Cum procedează atunci cel care vrea să transmită vești ? Deschide cartea la întîmplare și scrie la început numărul paginii. Nu mai are apoi de făcut decît să caute pe această pagină cuvinte care exprimă ceea ce gîndește el. Dacă primul cuvînt pe care îl folosește este al douăzecilea de pe pagină, scrie cifra douăzeci, și începe să socotească din nou, unu, doi, trei, pînă cînd găsește alt cuvînt care îi convine. Dacă acesta va fi al șaselea, scrie cifra șase, și continuă astfel pînă cînd traduce tot ce avea de spus.

— E foarte clar, aprobă judecătorul.

— Dacă acest bilet ar fi fost schimbat între două persoane aflate în libertate, ar fi fost o nebunie să încercăm să-l descifrăm. Cu toate că sistemul e foarte simplu, n-am fi putut ghici care e cartea asupra căreia s-au înțeles. Dar aici nu e cazul. Mai este prizonier și nu are decît un volum : *Cîntecele lui Béranger*. Să mergem să luăm cartea.

Directorul era entuziasmat.

— Alerg s-o aduc chiar eu, îl întrerupse el.

Dar tînărul polițist îl reținu cu un gest :

— Dar, îi recomandă el, luați-vă toate precauțiile, domnule, încît Mai să nu observe că s-a atins cineva de cîntecele lui. Dacă s-a întors de la plimbare, gîndiți-vă cum să-l faceți să iasă din nou. Și, mai mult decît atît, să rămînă afară atîta timp cît ne vom servi de cartea lui de cîntece.

— Oh ! aveți încredere în mine, răspunse directorul.

Ieși atît de grăbit, încît în mai puțin de un sfert de oră reapăru agitînd triumfal un mic volum.

Tînărul polițist îl deschise cu o mînă tremurătoare la pagina 235 și începu să socotească. Al cincisprezecelea cuvînt era *eu* al treilea după acesta era *lui*, apoi al optulea, *am*, al douăzeci și cincilea, *spus*, al doilea, *dumneavoastră*, al șaisprezecelea, *dorința*. Numai cu aceste șase cifre descoperiseră un anume sens :

„Eu i-am spus dorința dumneavoastră..."

Cele trei personaje care asistaseră la această emoționantă experiență nu se putură împiedica să nu aplaude.

— Bravo, Lecoq !... zise judecătorul.

Dar Lecoq socotea mereu și, în curînd, cu o voce care tremura din cauza mîndriei îndreptățite, putu să ofere traducerea întregului bilet. Iată ce i se scria deținutului :

„Eu i-am spus dorința dumneavoastră, ea se resemnează. Securitatea noastră e asigurată, așteptăm doar ordinele dumneavoastră ca să acționăm. Aveți încredere ! Curaj !"

XXXIII

Ce decepție mai mare decît acest laconic și confuz bilet. Cifrat sau descifrat, nu era oare o armă inutilă în mîna anchetatorilor ?

— Ce nenorocire ! exclamă directorul ușor ironic, ce păcat că s-a cheltuit în zadar atîta trudă și o atît de surprinzătoare inteligență.

Lecoq îl privi zeflemitor.

— Chiar așa ! exclamă el, domnul director consideră că mi-am pierdut timpul degeaba ! Eu nu sînt de aceeași părere. Această bucățică de hîrtie mi se pare că stabilește, destul de sigur, faptul că dacă s-a înșelat cineva în privința identității deținutului, acela n-am fost eu.

— Fie ! domnul Gévrol și cu mine am fost înșelați de aparențe. Nimeni nu este infailibil. Dar acum știți mai mult decît înainte ?

— Desigur, domnule. Deoarece la această oră am aflat cine *nu* e deținutul, și în loc să se facă glume pe socoteala mea și să fiu împiedicat în muncă, voi fi ajutat, poate, să descopăr cine este.

Tonul tînărului polițist, aluziile la reaua-credință pe care o întîlnise îl jigniră pe director.

— Aveți dreptate, zise el cu asprime. Acest Mai trebuie să fie un înalt și ilustru personaj. Numai că, dragă domnule Lecoq, explicați-mi, vă rog, cum acest personaj atît de important a putut să dispară fără ca poliția să fie înștiințată ? Un om de vază, așa cum presupuneți dumneavoastră că este, are de obicei o familie, rude, prieteni, protejați, relații foarte întinse. Și dintre toți aceștia nimeni n-a spus nimic de mai bine de trei săptămîni de cînd Mai stă zăvorît la mine în închisoare ! Haide, mărturisește, domnule agent, că nu te-ai gîndit la asta.

Directorul găsise singura obiecție serioasă care putea fi opusă sistemului urmat de anchetă. Lecoq o remarcase cu mult înaintea lui, și acest lucru continuase să-l preocupe, storcîndu-și creierii, fără a găsi însă un răspuns satisfăcător.

Domnul Segmuller interveni :

— Toate aceste învinuiri reciproce, spuse el calm, nu ne vor face să înaintăm cu nici un pas. Ar fi mai înțelept să ne sfătuim în privința mijloacelor necesare pentru a profita de situație.

Readus la realitate, tînărul polițist zîmbi ; toate ranchiunele dispărură.

— Am găsit un mijloc, spuse el, pe care îl cred infailibil, tocmai pentru că e foarte simplu. Trebuie doar să înlocuim textul biletului. Și ce-i mai ușor decît acest lucru, acum cînd avem cheia corespondenței ! Pentru început, mîine la ora mesei, dacă deținutul va da semnalul muzical obișnuit, taica Absint îi va arunca pe fereastră acest bilet, în timp ce eu, de la punctul meu de observație, voi pîndi efectul.

Cînd fu în posesia unei hîrtii, întru totul asemănătoare cu cea pe care era scris biletul, se așeză la masa grefierului și, înarmîndu-se cu volumul lui Béranger, începu să compună falsa scrisoare, imitînd, pe cît îi stătea în putință, forma cifrelor scrise de misteriosul corespondent.

Această îndeletnicire nu-i luă nici zece minute. Străduindu-se să nu facă vreo greşeală grosolană, reproduse termenii scrisorii adevărate, mărginindu-se să-i schimbe în întregime sensul.

Iată ce scrisese :

„I-am comunicat dorinţa dumneavoastră, ea nu se resemnează. Securitatea noastră este ameninţată. Aşteptăm ordinele dumneavoastră. Mă tem".

După ce termină, răsuci hîrtia la fel cum era cealaltă şi o puse în miezul de pîine, spunînd :

— Mîine vom mai afla cîte ceva !

Mîine... Cele douăzeci şi patru de ore care îl despărţeau de momentul decisiv i se păreau lungi cît un secol.

Îi explică limpede şi amănunţit lui taica Absint ce trebuie să facă şi, încredinţat că a fost înţeles şi ascultat, se duse din nou în chiţimia lui.

Seara i se păru lungă, iar noaptea nesfîrşită, căci îi fu cu neputinţă să închidă pleoapele.

Cînd se făcu ziuă constată că prizonierul se trezise. În curînd sări jos din pat şi începu să măsoare celula în lung şi-n lat cu paşi mari şi sacadaţi. Contrar obiceiului, era foarte agitat, gesticula şi lăsa să-i scape din cînd în cînd cîteva cuvinte, mereu aceleaşi ;

— Ce tortură, Dumnezeule... repeta el, ce tortură !

— Bun, gîndea Lecoq, eşti neliniştit, băiete, din cauza biletului de fiecare zi, pe care nu l-ai primit. Răbdare, răbdare. O să-ţi sosească unul ticluit de mine.

În sfîrşit tînărul poliţist desluşi afară agitaţia care anunţa împărţirea mîncării. Un du-te-vino neîntrerupt, saboţii răsunau pe dale, supraveghetorii strigau...

Bătrînul orologiu crăpat bătu de unsprezece, deţinutul începu să cînte.

Nu termină al treilea vers, cînd zgomotul uşor al cocoloşului de miez de pîine pe dale îl opri brusc.

Lecoq, cu faţa lipită de deschizătură, îşi ţinea răsuflarea şi privea foarte încordat. Nu pierdu nici una din mişcările omului, nici o tresărire, nici o clipire a pleoapelor.

Mai începu mai întîi să privească în sus, pe lîngă fereastră, apoi în jurul lui, ca şi cînd i-ar fi fost imposibil să-şi explice apariţia proiectilului. Şi numai după un timp

oarecare se pregăti să-l ridice. Îl ţinu în căuşul palmei privindu-l şi examinîndu-l curios. Trăsăturile feţei lui exprimau o surpriză profundă. Ai fi jurat că era intrigat la culme.

Cu toate astea, în curînd un surîs îi răsări pe buze. Dădu din umeri ca şi cînd şi-ar fi spus : „sînt un prost" şi, cu o mişcare iute, desfăcu cocoloşul de pîine. La vederea hîrtiuţei făcută sul începu să devină bănuitor.

— Asta-i acum... îşi spunea Lecoq, cu totul dezorientat, de ce s-o fi purtînd astfel ?

Deţinutul deschise biletul şi privi încruntat cifrele aliniate care păreau să nu-i spună nimic... Şi iată că deodată se năpusteşte spre uşa celulei, zgîlţîind-o cu lovituri de pumni şi strigînd :

— Hei !... Gardianul... Să vină încoa' !...'

Un supraveghetor veni în goană. Lecoq îi auzi paşii pe coridor.

— Ce vrei ? îl întrebă el prin vizeta uşii.

— Vreau să vorbesc cu judecătorul.

— Bine !... îl vom anunţa.

— Imediat, vreau să fac nişte mărturisiri.

Lecoq nu mai ascultă. Coborî scara abruptă a chiţimiei şi alergă tremurînd de nerăbdare la Palat să-i povestească domnului Segmuller ce se petrecuse.

— Ce vrea să însemne asta ? se gîndea el. Ne apropiem oare de deznodămînt ? Ceea ce e sigur e că biletul meu n-avea de ce să-l îndemne pe deţinut să facă gestul acesta. Nu-l putea descifra decît cu ajutorul volumului, de care nici nu s-a atins, deci nu l-a citit.

Domnul Segmuller n-a fost mai puţin uimit decît Lecoq. Reveniră împreună, în mare grabă, la închisoare, urmaţi de grefier, această umbră inevitabilă a judecătorului de instrucţie.

Ajunseseră la capătul galeriei cînd îl întîlniră pe director, care venea foarte bine dispus din cauza cuvîntului „mărturisire".

Ajuns în coridorul îngust al „secretului", Lecoq grăbi pasul pentru a o lua înaintea judecătorului de instrucţie, a directorului şi a grefierului. Îşi spunea că, mergînd în vîrful picioarelor, îl va surprinde poate pe deţinut în curs

de a descifra biletul, şi, în tot cazul, va avea timp să arunce o privire asupra celulei.

Mai stătea la masă, cu capul în mîini. La scîrţîitul zăvoarelor, trase de director, se ridică dintr-un salt, îşi trecu mîna prin păr şi rămase respectuos în picioare, aşteptînd să fie întrebat.

— M-aţi chemat ? i se adresă judecătorul.

— Da, domnule.

— Aţi pretins că aveţi de făcut anumite mărturisiri.

— Am să vă spun lucruri foarte importante.

— Bine, atunci aceşti domni se vor retrage...

Domnul Segmuller se şi întorsese spre Lecoq şi director, cînd deţinutul îl opri, protestînd :

— Nu e nevoie, spuse el, voi fi foarte mulţumit să vorbesc în faţa tuturor.

— Atunci vorbiţi.

Mai nu aşteptă să i se spună de două ori.

— Voiam să vă spun, domnilor, începu el, că sînt un om foarte cinstit. Iată, în două cuvinte, despre ce-i vorba: ăsta-i un bileţel care mi-a fost aruncat acum cîteva minute. Există pe el numere care trebuie să aibă un înţeles, dar degeaba am căutat, n-am văzut decît roşu în faţa ochilor.

Şi îi întinse judecătorului de instrucţie biletul cifrat de Lecoq şi adăugă :

— Era pus într-un cocoloş de pîine.

Violenţa acestei lovituri neaşteptate, neobişnuite, îi năuci vizibil pe toţi cei de faţă. Dar deţinutul, fără a părea că remarcă efectul produs, continuă :

— Eu socot că acela care mi-a trimis acest bilet a încurcat ferestrele. Ştiu foarte bine că e urît să denunţi un tovarăş de închisoare, e o laşitate şi rişti să-ţi provoci necazuri, dar eşti obligat să fii prudent atunci cînd eşti în situaţia mea, acuzat de a fi un asasin, şi cînd te afli sub ameninţarea unei teribile năpaste.

Un gest deosebit de semnificativ, făcut cu latul mîinii deasupra gîtului, nu lăsă nici o îndoială în privinţa a ceea ce înţelegea el printr-o teribilă năpastă.

— Şi totuşi sînt nevinovat, şopti el.

Judecătorul își reveni cel dintîi. Concentrîndu-și în priviri întreaga forță a voinței, îl fixă pe deținut și rosti răspicat :

— Minți ! Biletul ăsta îți era destinat.

— Mie ! Sînt deci cel mai mare dintre gugumani pentru că vă chem să vi-l dau. Mie !... În acest caz de ce nu l-am păstrat ? Cine ar fi putut să știe că l-am primit ?

Toate acestea erau spuse cu o minunată aparență de bună-credință.

— Și dacă îți dovedesc că spui minciuni, insistă domnul Segmuller, dacă ți-o voi demonstra acum, pe loc ?

Apoi i se adresă lui Lecoq :

— Domnule agent, arată-i deținutului că ai găsit cheia corespondenței...

Brusc, trăsăturile prizonierului se schimbară.

— Ah !... zise el cu voce stinsă, agentul ăsta a făcut această descoperire, același agent care susține că sînt o persoană importantă.

Îl măsură disprețuitor pe tînărul polițist și continuă :

— Dacă-i așa, s-a zis cu mine. Cînd poliția vrea ca un om să fie vinovat, dovedește acest lucru, asta se știe... Și cînd un prizonier nu primește bilete, un agent care vrea să fie avansat știe să i le trimită.

Așa-zisul saltimbanc vorbi cu un dispreț atît de strivitor, încît Lecoq, furios, păru gata să-i răspundă. La un semn al judecătorului, se abținu însă și, luînd de pe masă volumul lui Béranger, îi dovedi deținutului că fiecare cifră de pe bilet corespundea unui cuvînt de pe pagina indicată și că întregul ansamblu al cuvintelor avea un sens.

Această mărturisire copleșitoare nu păru să-l pună în încurcătură pe Mai. După ce admiră sistemul de corespondență, ca un copil care se extaziază în fața unei jucării noi, declară că numai poliția putea să pună la cale asemenea mașinații.

Cum să procedezi în fața unei asemenea încăpățînări?...

Domnul Segmuller nici nu se gîndi măcar să insiste și se retrase, însoțit de persoanele care îl însoțiseră.

Nu scoase o vorbă pînă în cabinetul directorului. Acolo se prăbuși însă într-un fotoliu, spunînd :

— Trebuie să mărturisesc că mă declar învins... Omul ăsta va rămîne ceea ce este : un mister.

— De ce a jucat comedia asta, întrebă directorul, nu pot să-mi explic.

— Ei ! răspunse Lecoq, nu vedeţi că a sperat să-l convingă pe judecător că primul bilet a fost fabricat de mine din necesitatea de a-mi susţine părerea. Tentativa era riscantă, dar a fost sedus de importanţa rezultatului. Dacă ar fi reuşit, eu aş fi fost dezonorat, iar el ar fi rămas Mai pentru toată lumea, fără să se mai conteste acest lucru. Numai că mă-ntreb cum a putut să ştie că am prins un bilet şi că îl spionez din chiţimie ? Iată un lucru a cărui explicaţie n-o voi găsi poate niciodată.

Directorul şi tînărul poliţist se priveau cu multă suspiciune.

— Hm ! se gîndea directorul, pentru ce, biletul care a căzut la picioarele mele, n-ar fi opera acestui băiat dezgheţat ? Prietenul lui, taica Absint, putea să-l servească tot atît de bine şi prima, ca şi a doua oară.

— Cine ştie, îşi spunea Lecoq, dacă acest vrednic director nu i-a mărturisit totul lui Gévrol ? Aflînd asta, invidiosul General nu şi-ar fi făcut nici un scrupul din a-mi juca un renghi în stilul lui !

— Tot aia e, strigă Goguet, păcat numai că o farsă atît de bine pusă la punct n-a avut succes !...

Acest cuvînt îl trezi pe judecător din gîndurile lui.

— O farsă nedemnă... spuse el, cu care n-aş fi fost niciodată de acord dacă n-aş fi fost orbit de pasiunea de-a afla adevărul.

La aceste cuvinte Lecoq păli şi o lacrimă de furie străluci în ochii lui. Era al doilea afront care i se făcea de-o oră încoace. După insulta deţinutului, o jignire din partea anchetatorului.

Numai supărarea îi smulsese domnului Segmuller aceste cuvinte pline de duritate pe care le regretă şi făcu totul ca Lecoq să le uite. Căci se revăzură în zilele ce urmară acestei încercări nefericite şi, în fiecare dimineaţă, cînd tînărul poliţist venea să raporteze demersurile pe care le făcuse, se sfătuiau îndelung. Şi asta pentru că Lecoq căuta mereu, cu o încăpăţînare care prilejuia neîncetate zeflemisiri.

Judecătorul însă era complet descurajat.

— S-a sfîrşit, spunea el, am epuizat toate mijloacele de investigare, mă predau. Deţinutul se va prezenta în faţa Curţii cu Juri şi va fi achitat sau condamnat sub numele de Mai. Nu vreau să mă mai gîndesc la afacerea asta.

Afirma acest lucru, dar supărările, neagra mîhnire a unui eşec, aluziile răutăcioase, teama de a lua o hotărîre îi zdruncinară sănătatea şi îl siliră să stea la pat.

Nu ieşise din casă de o săptămînă cînd, într-o dimineaţă, îl văzu apărînd pe Lecoq.

— Vezi, bietul meu băiat, îi spuse el, acest misterios ucigaş este fatal pentru judecătorii care se ocupă de cazul lui. Ah ! ne-a dus, îşi va salva identitatea.

— Poate, răspunse tînărul poliţist. Există însă un ultim mijloc de a descoperi secretul acestui om : trebuie să-l lăsăm să evadeze.

XXXIV

Lecoq nu inventase metoda extraordinară pe care o preconiza şi nici nu venea cu nimic nou.

În orice epocă, atunci cînd a fost nevoie, poliţia a ştiut să închidă ochii şi să întredeschidă uşa vreunei puşcării. Dar numai *in extremis*, foarte rar, în cazuri speciale se hotăra ca vreun deţinut să fie ajutat, în taină, să evadeze. În general, metoda era riscantă.

Domnul Segmuller ştia asta şi încă multe alte lucruri şi totuşi, la propunerea lui Lecoq, se ridică în capul oaselor exclamînd :

— Ai înnebunit !

— Nu cred, domnule.

— Să-i înlesnim deţinutului evadarea !

— Da, răspunse tînărul poliţist, asta e propunerea mea.

— O himeră !

— De ce, domnule judecător ?

— Destul ! îl întrerupse domnul Segmuller, nu mai vreau să aud de asta.

Tînărul îşi lăsă capul în jos cu o supunere ipocrită, dar îl urmărea pe judecător cu coada ochiului şi remarcă tulburarea acestuia.

— Pot să tac fără teamă, se gîndi el, căci va reveni asupra hotărîrii lui.

Ceea ce judecătorul şi făcu, într-adevăr, o clipă mai tîrziu.

— Fie, spuse el, presupunînd că omul dumitale iese din închisoare, cum vei proceda ?

— Eu, domnule ! Am să mă lipesc de el ca sărăcia de om sărman, n-am să-l mai pierd din ochi, am să trăiesc în umbra lui...

— Şi-ţi închipuiţi că nu va observa supravegherea noastră ?

— Am să-mi iau toate precauţiile.

— O aruncătură de ochi, o întîmplare, şi te recunoaşte.

— Nu, domnule, pentru că mă voi deghiza. Un agent de la siguranţă care nu e în stare să se deghizeze mai bine decît cel mai abil actor nu e decît un poliţist mediocru. Iată, e un an de cînd încerc să fac din figura şi persoana mea ceea ce vreau şi, pot să fiu, după cum doresc, bătrîn sau tînăr, brun sau blond, un om cinstit sau un vagabond de ultimă speţă.

— Nu bănuiam că ai acest talent, domnule Lecoq.

— Oh ! sînt încă departe de perfecţiunea la care visez ! Îndrăznesc totuşi, domnule, să-mi iau angajamentul ca în următoarele trei zile să mă prezint în faţa dumneavoastră şi să vă vorbesc o jumătate de oră fără să mă recunoaşteţi...

— Cred, bietul meu băiat, răspunse judecătorul, că te amăgeşti singur. Am apreciat amîndoi perspicacitatea acestui misterios deţinut. Are o inteligenţă ciudată, nu-i aşa, atît de formidabilă, încît depăşeşte orice imaginaţie. Crezi deci că acest om atît de puternic nu va mirosi capcana dumitale grosolană ? Va ghici că dacă e lăsat să-şi recîştige libertatea, acest lucru nu s-a făcut decît pentru a fi folosit împotriva lui.

— Nu mă amăgesc, domnule, Mai va ghici, o ştiu.

— Şi atunci ?

— Atunci, domnule, mi-am spus aşa : o dată liber, acest om va fi stînjenit tocmai din cauza libertăţii lui. Nu va avea un ban, nu are o meserie. Ce va face, din ce va trăi ? Trebuie totuşi să mănînci ! Va lupta o perioadă, dar se va sătura să sufere vreme îndelungată. În zilele în care nu va

avea nici un adăpost, nici o bucată de pîine, se va gîndi că e bogat. Nu va încerca oare să se apropie de-ai săi ? Evident că da. Se va strădui să-şi facă rost de ajutoare, va încerca să transmită veşti prietenilor... Aici îl aştept. Chiar dacă vor trece luni de zile, nu va descoperi că e supravegheat. Va risca o încercare hotărîtoare. Iar eu voi apărea cu un mandat de arestare în mînă.

— Şi dacă fuge, dacă pleacă în străinătate ?

— Voi fi acolo, pe urmele lui. Una dintre mătuşile mele mi-a lăsat la ţară o cocioabă care valorează douăsprezece mii de franci, o voi vinde şi, dacă va fi nevoie, voi cheltui tot ce am luat pe ea, pînă la ultimul bănuţ ca să-mi iau revanşa. Acest om m-a tras pe sfoară ca pe-un copil, pe mine, care mă credeam atît de tare. Îmi va veni şi mie rîndul.

— Şi dacă îţi va aluneca printre degete, dacă îl vei scăpa ?

Lecoq izbucni în rîs, ca omul singur de sine.

— Să încerce numai ! strigă el. Răspund cu capul.

Nenorocirea era că entuziasmul lui Lecoq nu-l făcea pe judecător decît să fie şi mai circumspect.

— Desigur, domnule agent, reluă acesta, ideea dumitale e bună. Numai că Justiţia, mă înţelegi, nu se amestecă în asemenea intrigi. Tot ceea ce-ţi pot promite este aprobarea mea tacită. Întoarce-te la Prefectură, du-te la superiorii dumitale...

Tînărul poliţist îl întrerupse pe domnul Segmuller cu un gest de-a dreptul disperat.

— Mie îmi propuneţi un asemenea lucru, strigă el !... Dar ştiţi bine că vor refuza, îmi vor semna concedierea, de cumva mai fac parte din serviciul siguranţei...

— Dumneata !... care te-ai orientat atît de bine în această afacere !

— Vai, domnule, nu asta e şi părerea celorlalţi. S-au spus multe în săptămîna asta, de cînd sînteţi bolnav. Duşmanii mei au ştiut să profite de pe urma ultimei comedii jucate de Mai ! Ei da, omul acesta este abil. La ora asta se vorbeşte că numai eu, care urmăresc să fiu avansat, am născocit toate amănuntele romantice ale acestei afaceri. Se spune că numai eu am inventat această problemă a identităţii, care de fapt nu există. După spusele celor

de la închisoare, aş fi inventat o scenă care n-a avut loc în cîrciuma văduvei Chupin, că am presupus complici, am mituit martori, am fabricat dovezi false, în sfîrşit, că am scris atît primul cît şi cel de-al doilea bilet, l-am păcălit pe taica Absint şi l-am înşelat pe director.

— Drace ! exclamă domnul Segmuller, şi ce se spune despre mine în acest caz ?

Vicleanul poliţist ştiu să-şi ia un aer cît se poate de încurcat.

— Vai ! domnule, răspunse el, se pretinde că v-aţi lăsat îmbrobodit de mine, că nu mi-aţi controlat dovezile.

O roşeaţă trecătoare împurpură fruntea domnului Segmuller.

— Într-un cuvînt deci, se crede că m-am lăsat înşelat de dumneată, că sînt un prost. Ei bine ! te voi ajuta, domnule Lecoq, strigă el. Mă voi scula chiar acum şi vom merge împreună la Palat. Îl voi vedea pe Procurorul general, voi vorbi, voi acţiona, voi răspunde de dumneata.

Bucuria lui Lecoq a fost imensă. De-acum înainte domnul Segmuller ar fi putut să-i ceară să treacă prin foc pentru el ; ar fi fost gata s-o facă.

După strigătul smuls vanităţii sale rănite, după prima explozie de mînie, domnul Segmuller îşi recăpătă calmul obişnuit.

— Presupun, i se adresă el lui Lecoq, că te-ai gîndit ce stratagemă să întrebuinţezi ca să-l eliberezi pe deţinut.

— Mărturisesc, domnule, că nu m-am gîndit deloc la asta. Acest om ştie prea bine că este ţinta atîtor suspiciuni şi a unei supravegheri plină de îngrijorare, ca să nu fie cu ochii în patru. Oricît de ingenios aş fi pregătindu-i o ocazie de evadare, va recunoaşte că e mîna mea, şi va deveni bănuitor. Cel mai uşor şi mai sigur este să-i lăsăm pur şi simplu uşa deschisă.

— Poate că ai dreptate...

— Numai că, pentru a avea succes, socot că trebuie să ne luăm în mod absolut necesar şi indispensabil o anumită precauţie...

— Ce precauţie ? întrebă judecătorul.

— Aceea de a ordona ca Mai să fie transferat într-o altă închisoare. Nu interesează în care, la alegerea dumneavoastră.

— Şi de ce, mă rog ?

— Pentru că, domnule, aş vrea ca în timpul celor cîteva zile care vor preceda evadarea Mai să fie pus în imposibilitate absolută de a transmite veşti în afară, de a-l preveni pe invizibilul său complice.

Afirmaţia lui Lecoq păru să-l surprindă teribil pe domnul Segmuller.

— Consideri că nu e bine păzit aici, la penitenciarul Închisorii Centrale ? întrebă el.

— Vai, domnule, n-am spus asta. Sînt convins chiar că după întîmplarea cu biletul directorul a dublat paza... Dar, în sfîrşit, acest misterios ucigaş avea relaţii aici, am avut doar proba materială în acest sens, evidentă, de netăgăduit, şi mai mult decît atît...

Lecoq se opri înainte de a-şi exprima gîndul, la fel ca toţi cei care ştiu că ceea ce vor spune va părea o enormitate.

— Mai mult decît atît... insistă judecătorul.

— Ei bine, domnule, iată, voi fi absolut sincer cu dumneavoastră. Găsesc că Gévrol se bucură aici, la Închisoarea Centrală, de o libertatea prea mare ; se poartă ca şi cum ar fi la el acasă : merge, vine, urcă, coboară, iese, se întoarce, fără ca nimeni să se gîndească să-l întrebe ce face, unde se duce, ce vrea... Nu există nici o interdicţie pentru el. Eu n-am încredere în Gévrol...

— Vai, domnule Lecoq !...

— Da, ştiu, acuzaţia e îndrăzneaţă, dar nu-ţi pot stăpîni presimţirile, şi Gévrol mă neliniştеşte. Deţinutul a ştiut sau nu, că îl observam din pod şi că am interceptat primul bilet ? Evident că da, ultima scenă demonstrează acest lucru.

— Asta e şi părerea mea.

— Cum a aflat ? Fără îndoială că n-a ghicit. E o săptămînă de cînd îmi chinui mintea ca să găsesc soluţia acestei probleme. Dar în zadar. Intervenţia lui Gévrol explică totul.

Numai la această simplă presupunere, domnul Segmuller se făcu palid de mînie.

— Ah ! dacă aş fi încredinţat de asta, strigă el, dacă aş fi sigur ! Ai vreo dovadă, există vreun indiciu ?

Tînărul poliţist clătină din cap.

— Vă rog să ţineţi seama, domnule, că nu pun la îndoială cinstea lui Gévrol. Nici pentru o sută de mii de franci n-ar lăsa să-i scape un deţinut. Dar ar sustrage justiţiei zece acuzaţi numai ca să-mi joace o festă mie, care îl pun în umbră.

Judecătorul însă nu-l putea susţine în această direcţie.

Curînd apăru în salon unde îi spusese lui Lecoq să-l aştepte pînă se îmbracă şi, pe un ton sec, îi spuse :

— Să mergem.

Tocmai urcau în trăsură, cînd un servitor se îndreptă repede spre domnul Segmuller.

— Tu eşti, Jean, i se adresă judecătorul, cum îi merge stăpînului tău ?

— Din ce în ce mai bine, domnule. M-a trimis să aflu ce mai faceţi şi să vă întreb în ce stadiu a ajuns ancheta.

— A rămas tot în stadiul pe care i l-am relatat în scrisoarea pe care i-am adresat-o. Salută-l din partea mea şi spune-i că m-am însănătoşit.

Servitorul se înclină, Lecoq se aşeză lîngă judecătorul de instrucţie şi trăsura porni.

— Băiatul ăsta, începu domnul Segmuller, este valetul domnului d'Escorval.

— Judecătorul care...

— Exact. Îl trimite la mine la două sau trei zile ca să afle ce facem cu misteriosul nostru Mai.

— Pe domnul d'Escorval îl interesează acest lucru ?

— Foarte mult, iar eu îl informez pentru că, în definitiv, el este acela care a deschis ancheta şi ar fi condus-o dacă n-ar fi avut loc căzătura aceea nefericită.

Această posibilitate n-ar fi fost însă pe gustul lui Lecoq.

„Judecătorul ăsta formidabil, gîndea tînărul poliţist, n-ar fi consimţit niciodată să facă demersurile pe care le-am obţinut de la domnul Segmuller."

Şi avea mare dreptate să se felicite, căci judecătorul nu precupeţi nimic. Era dintre aceia care iau greu o hotărîre, dar nu mai revin niciodată asupra deciziei luate şi merg pînă la capăt, drept înainte, fără a mai întoarce capul.

În aceeaşi zi proiectul lui Lecoq fu aprobat în principiu, fără să se convină asupra amănuntelor şi fără să se hotărască ziua.

În aceeași după-masă văduva Chupin fu pusă în libertate provizorie.

Polyte, deferit unui tribunal corecțional pentru furtul în care fusese implicat, a fost condamnat, spre marea sa surpriză, la un an și-o lună închisoare.

De acum înainte domnul Segmuller nu mai avea altceva de făcut decît să aștepte.

Întors la Paris, în ultimele zile ale vacanței de Paști, i se anunță că s-a prezentat un servitor — trimis de biroul de plasare — în locul celui pe care-l concediase.

Era un bărbat ce părea să aibă patruzeci de ani, cu o față aprinsă, avînd un păr des și favoriți mari, roșcați, mai degrabă înalt decît scund, corpolent și țeapăn în costumu-i prost croit.

El îi explică, pe un ton grav și cu un accent normand foarte pronunțat, că de douăzeci de ani n-a slujit decît oameni cu carte, că e la curent cu obiceiurile de la Palatul de Justiție, că știe să scuture de praf hîrtiile fără să le încurce...

Pe scurt, pledă atît de convingător, încît, rezervîndu-și douăzeci și patru de ore ca să se informeze, judecătorul scoase din buzunar și îi întinse un ludovic bacșiș.

Atunci bărbatul, schimbîndu-și brusc atitudinea și vocea, izbucni în rîs și spuse :

— Mai crede încă domnul judecător că Mai mă va recunoaște ?

— Domnul Lecoq, exclamă judecătorul uluit.

— El însuși, domnule, și vin să vă spun că au fost luate toate măsurile pentru evadarea lui Mai... Va avea loc mîine, dacă sînteți de acord.

XXXV

Iată cum se petrec lucrurile cînd un judecător de instrucție de pe lîngă tribunalul Senei vrea să interogheze un deținut închis întruna din închisori — cu excepția celei Centrale, deoarece aceasta comunică direct cu Palatul de Justiție.

Judecătorul înmînează unui portărel ordinul de scoatere, a cărui singură formulă imperativă și concisă este suficientă să-ți formezi o idee despre atotputernicia judecătorului de instrucție.

Cîte încurcături însă în privința călătoriei celui mai neînsemnat borfaș, cîtă ceremonie, cîte precauții!

Deținutul este urcat într-una din acele lugubre căruțe celulare ce se pot vedea staționînd ziua pe Quai de l'Horloge sau în curte la Sainte-Chapelle și e închis într-unul din compartimente. Vehicolul îl duce la Palat și acolo, pînă îi vine rîndul să fie interogat, este închis într-una din celulele acelei triste închisori. Întotdeauna el urcă în căruță în curtea închisorii și coboară într-o curte interioară, ale cărei ieșiri sînt toate închise și păzite. La urcare, ca și la coborîre, prizonierul este înconjurat de supraveghetori. Pe drum este păzit de mai mulți gardieni, plasați unii pe coridorul care separă compartimentele, alții pe capră, alături de vizitiu. În sfîrșit, garda călare a Parisului escortează întotdeauna căruța. Așa că, cei mai îndrăzneți și mai abili răufăcători recunosc că e aproape imposibil să fugi din această pușcărie pe roți.

Și totuși, planul lui Lecoq pentru evadarea lui Mai se baza pe aceste elemente, un plan de o simplitate infantilă, așa cum el însuși mărturisea cu nevinovăție.

Totul consta în faptul ca ușa compartimentului lui Mai să nu fie bine închisă atunci cînd va pleca de la închisoare, iar el va fi uitat acolo cînd vehicolul, după ce-și va fi vărsat încărcătura de ticăloși la Palat, va aștepta, ca de-obicei, pe chei, ora întoarcerii.

Totul fusese deci pregătit, combinat conform intențiilor lui Lecoq, pentru ziua pe care o hotărîse și anume, în prima luni după Paști.

Ordinul de scoatere a fost scris și predat unui gardian șef inteligent, înarmat cu cele mai amănunțite instrucțiuni.

Vehicolul desemnat pentru transportul așa-zisului saltimbanc trebuia să sosească la Palat abia pe la amiază. Și totuși, încă de la ora nouă, în jurul Prefecturii se învîrtea una din acele pușlamale îmbătrînite în rele, cum se pot vedea atîtea la Paris. Era îmbrăcat cu o bluză mizeră de lînă neagră și cu niște pantaloni în carouri, prea mari, strînși pe talie de o curea de piele. Cizmele trădau cursele

neîncetate prin noroiul periferiei, şapca era soioasă, dar cravata, dintr-un fular roşu, era pretenţios înnodată. Avea tenul palid, ochii încercănaţi, un aer dubios, barba rară. Părul gălbui, lipit de tîmple, era tuns drept deasupra cefei, care era rasă. Dacă l-ar fi văzut cum merge, cum îşi leagănă şoldurile, cum dă din umeri, dacă i-ar fi studiat felul în care ţinea ţigara şi scuipa printre dinţi, Polyte Chupin i-ar fi întins mîna ca unui prieten.

Era în 14 aprilie, timpul era frumos, aerul călduţ, iar vîrfurile castanilor din Tuileries înverzeau la orizont.

Vagabondul se plimba tot timpul, de-a lungul, pe Quai de l'Horloge, atent cînd la trecători, cînd la cei ce scoteau nisip din Sena. Cîteodată trecea drumul şi se ducea să-i spună cîteva cuvinte unui domn bătrîn şi respectabil, cu ochelari şi cu o barbă lungă, îmbrăcat curat, cu mănuşi de mătase, avînd aerul unui mic rentier, care părea să fie atras în mod special de prăvălioarele cu ochelari.

Din cînd în cînd cîte un agent de siguranţă trecea ca să-şi dea raportul, şi deîndată rentierul sau vagabondul se îndreptau spre el ca să-i ceară o informaţie oarecare.

Agentul de siguranţă răspundea şi pleca mai departe, şi atunci cei doi complici se întîlneau rîzînd şi-şi spuneau:

— Bun ! încă unul care nu ne-a recunoscut.

Şi aveau într-adevăr de ce să se bucure, să fie mîndri. Din doisprezece sau cincisprezece agenţi pe care îi acostaseră, nici unul nu recunoscuse în ei pe cei doi colegi ai lor : Lecoq şi taica Absint.

Dar nu la asta le era lor gîndul. Tînărul poliţist observă pe podul Change o căruţă închisă care se apropia în trap întins.

— Atenţie, bătrîne, îi spuse el tovarăşului său, iată că ni se aduce omul ! Repede, la posturi, aminteşte-ţi care e consemnul şi deschide ochii !

Aproape, pe chei, era un şantier, pe jumătate îngrădit cu scînduri. Taica Absint se postă în faţa unui afiş lipit pe gard, iar Lecoq, văzînd o lopată uitată, o luă şi începu să vînture nişte nisip.

Puşcăria pe roţi trecu prin faţa celor doi agenţi de la siguranţă şi, cu un zgomot de fierărie, năvăli pe sub bolta care ducea la închisoare.

Mai se afla închis aici şi, Lecoq ştiu acest lucru, observîndu-l pe gardianul-şef aşezat pe capră.

Căruţa rămase în curte un sfert de oră bun... Cînd apăru din nou, vizitiul, care mergea pe jos, ducea caii de frîu. El trase vehicolul chiar lîngă Palatul de Justiţie, aruncă o cergă pe spatele animalelor, îşi aprinse pipa şi plecă...

O bună bucată de vreme, neliniştea le provocă celor doi observatori o adevărată suferinţă ; nimic nu se mişca, nimic nu se clintea...

În cele din urmă, uşa căruţei se întredeschise uşor, cu infinite precauţii, şi un cap palid şi buimăcit apăru. Era capul lui Mai.

Cu o privire iute, prizonierul exploră împrejurimile. Nu trecea nimeni. Atunci, cu agilitatea şi precizia unei pisici, sări jos, închise fără zgomot uşa şi se-ndreptă spre podul Change...

XXXVI

Lecoq respiră uşurat. Căci tocmai se gîndea dacă nu cumva vreun fapt neînsemnat, uitat sau neglijat, nu-i strica toate combinaţiile. Se întreba dacă nu cumva misteriosul deţinut nu refuzase periculoasa libertate care i se oferea.

Se neliniştise degeaba. Mai evada, nu prosteşte, ci premeditat. Între momentul în care se simţise singur, uitat în compartimentul ce nu fusese bine închis, şi clipa în care întredeschisese uşa, se scursese destul timp pentru ca un om de calibrul său, dotat cu o prodigioasă perspicacitate, să fi putut analiza şi calcula toate consecinţele unei asemenea hotărîri grave. Dacă intra în capcana care îi era întinsă o făcea în totală cunoştinţă de cauză. Dacă acceptă această luptă, se gîndea Lecoq, înseamnă că are în vedere vreo şansă de a ieşi învingător.

Era un serios subiect de teamă pentru tînărul poliţist, dar, în acelaşi timp, şi pretextul unei plăcute emoţii. Lecoq considera că partida dintre el şi deţinut era aproape egală. Nu mai existau nici închisoare, nici paznici, nici

judecători, nimic din acest formidabil aparat al Justiției. Rămaseseră singuri, liberi pe străzile Parisului, la fel de suspicioși ; obligați să recurgă la aceleași viclenii și nevoiți să se ascundă unul de altul, constrînși să recurgă la aceleași precauții. Era deci, un veritabil duel al cărui final depindea numai de curajul, îndemînarea și stăpînirea de sine a celor doi adversari.

Toate aceste gînduri trecură ca un fulger prin mintea tînărului polițist. Lăsă la iuțeală lopata și, alergînd spre un sergent de stradă care ieșea de la Prefectură, îi dădu o scrisoare pe care o ținea pregătită în buzunar.

— Du asta domnului Segmuller, judecător de instrucție, îi spuse el, e o treabă de serviciu.

Sergentul de stradă vru să-l ia la întrebări pe acest derbedeu care coresponda cu magistratul, dar Lecoq alergase pe urmele deținutului.

Mai nu ajunsese departe. Mergea cu cel mai liniștit pas din lume, cu mîinile în buzunare, cu capul sus, sigur de el.

Se gîndise oare că e foarte primejdios să alergi aproape de o închisoare din care ai evadat ? Sau își spunea mai degrabă că a fost lăsat să evadeze doar pentru a fi prins deîndată ?

Nu se grăbi deloc nici după ce trecu de podul Change, continuînd să meargă cu o liniște insolentă, în pas de plimbare pe cheiul Fleurs și apoi pe strada Cité.

Nimic suspect nu trăda pe prizonierul evadat. După ce cufărul — acel faimos cufăr pe care pretindea că-l depusese la hotelul Mariembourg — îi fusese adus, nu uita niciodată, cînd era chemat la interogatoriu, să-și pună cele mai bune haine. În ziua aceea purta o redingotă, o vestă și un pantalon de postav negru. Putea să treacă drept un muncitor cu dare de mînă, gătit în cinstea celei de-a doua zi de Paști.

Dar, după ce trecu Sena și ajunse în strada Saint-Jacques, își schimbă înfățișarea. Păru că încearcă să se orienteze ca unul care nu mai recunoaște cartierul ce-i fusese odată familiar. Mersul, perfect sigur pînă atunci, deveni nehotărît. Înainta acum cu capul sus, uitîndu-se în stînga și-n dreapta, atent la firme.

„Caută ceva, desigur, se gîndea Lecoq, dar ce ?“

Nu întîrzie să afle. Întîlnind o prăvălioară unde se vindeau haine vechi, Mai intră cu o grabă vizibilă.

„Aha ! şopti tînărul poliţist, aş paria bucuros că acest aşa-zis saltimbanc a fost student şi că i se întîmpla să-şi vîndă aici ceea ce-i prisosea din garderobă.

Lecoq se refugie sub un portal din faţa prăvăliei şi părea foarte ocupat să-şi aprindă ţigara. Taica Absint consideră că putea să se apropie de el fără nici un inconvenient.

— Ei bine, domnule Lecoq, spuse el, iată-l pe omul nostru în curs de a-şi schimba hainele de postav contra unor veşminte mizerabile. Va cere şi o compensaţie, care i se va da. Şi dumneavoastră care îmi spuneaţi de dimineaţă : „Mai fără nici un ban e cea mai bună carte pe care mizăm".

— Gata, să aşteptăm înainte de a ne descuraja. Cine spune că i se vor da bani ? Vînzătorii de haine vechi nu cumpără niciodată de la trecători, decît cu condiţia să meargă să-i plătească la domiciliu.

În sinea lui tînărul poliţist se înjura cît putea de tare. Cum, el care se credea atît de ingenios, n-a ştiut să prevadă ce se va întîmpla ? Ar fi fost atît de uşor să-l lase pe deţinut numai în mizerabilele lui zdrenţe în care era îmbrăcat la închisoare. Remuşcările sale slăbiră cînd îl văzu pe Mai ieşind aşa cum intrase.

Deţinutul păşi în stradă clătinîndu-se. Trăsăturile sale trădau spaima de pe urmă a celui care se îneacă şi care simte scufundîndu-se scîndura fragilă pe care contase ca unică speranţă de salvare.

Dar ce se întîmplase ? Lecoq voia să afle.

El fluieră într-un anumit fel, semnal ce-l avertiza pe tovarăşul său că-i ceda urmărirea, şi, după ce i se răspunse cu un fluierat asemănător, intră în prăvălioară. Negustorul de haine se afla încă la tejghea. Lecoq scoase legitimaţia şi, pe un ton sec, îi ceru informaţii :

— Ce voia omul care a ieşit de-aici ?

— E o întreagă poveste, se bîlbîi negustorul tulburat.

— Vorbeşte, îi ordonă Lecoq, surprins de încurcătura omului din faţa lui.

— Păi, e foarte simplu. Acum vreo douăsprezece zile, văd intrînd un individ care avea un pachet sub braţ şi care voia să-mi vorbească din partea unui consătean, pe care îl numeşte.

— Sînteţi alsacian ?

— Da, domnule. Pentru acest motiv merg cu persoana la vînzătorul de vinuri din colţ, el cere o sticlă de superior şi, după ce ciocnim, mă întreabă dacă vreau să păstrez la mine pachetul pe care îl avea pînă cînd va veni un văr de-al lui să mi-l ceară. Ca să evite orice confuzie, acest văr trebuia să-mi spună o anume parolă de recunoaştere. Eu refuz net. Luna trecută a fost cît pe ce să mă văd amestecat într-o afacere de tăinuire de bunuri, tot într-o împrejurare ca asta. N-am văzut niciodată un om atît de surprins, de jignit. Ei da ! pot să spun că a făcut totul ca să mă determine să accept, a ajuns pînă acolo încît mi-a propus o sumă frumuşică pentru osteneala mea... Toate astea n-au făcut decît să fiu şi mai neîncrezător, şi m-am ţinut tare...

Se opri să-şi tragă răsuflarea, cînd Lecoq, care stătea ca pe jăratic, insistă pe un ton dur.

— Şi apoi ?

— Apoi ? Dumnezeule ! Individul a plătit sticla şi a plecat. Uitasem de întîmplarea, asta cînd adineaori intră un alt individ care mă întreabă dacă n-am pentru el un pachet lăsat de un văr şi parola, fără îndoială. Cînd îi răspund că n-am, s-a făcut alb ca varul şi am crezut că o să leşine. Am devenit iar bănuitor, mai ales că mi-a propus să-i cumpăr hainele... dar ioc !

— Şi cum arăta vărul care a fost pe-aici acum vreo cincisprezece zile, îl întrebă tînărul poliţist ?

— Era un tip destul de corpolent, un grăsan roşcovan cu favoriţi albi ! L-aş recunoaşte imediat.

— Complicele, îşi spuse Lecoq.

Deşi nu stătuse mai mult de cinci minute la negustorul de haine, cînd ieşi, Mai şi taica Absint dispăruseră.

Nu se nelinişti însă. Cînd discutase cu bătrînul său coleg planul acestei vînători prin Paris, tînărul poliţist se străduise să-şi imagineze toate dificultăţile ca să le poată rezolva dinainte. Dacă unul dintre ei era obligat să rămînă în urmă, celălalt, care continua să-l urmărească pe

Mai, trebuia să traseze din loc în loc cu creta, pe pereți, pe obloanele magazinelor, săgeți al căror vîrf urma să indice întîrziatului drumul pe care trebuia să-l urmeze.

Într-adevăr, pe obloanele celei de-a treia prăvălioare după cea a negustorului de haine era desenată o săgeată al cărei vîrf întors indica strada Saint-Jacques. Tînărul polițist o luă în această direcție. Se grăbea, chinuit de neliniște. Ce avertisment mai teribil decît declarația vînzătorului de haine vechi ! Misteriosul și invizibilul complice al ucigașului împinsese prevederea pînă la a se preocupa de o combinație de salvare în cazul unei atît de improbabile evadări.

— Ce conținea pachetul ? se întreba Lecoq ; haine fără îndoială, un travesti, bani, acte, un pașaport fals ?

Ajuns în strada Soufflot a fost necesar să se întrerupă ca să vadă pe pereți încotro trebuie să se îndrepte. I-a fost de-ajuns o secundă ; o săgeată lungă pe o mică dugheană de ceasornicar îi indica bulevardul Saint-Michel.

Tînărul polițist își reluă cursa.

— Complicele, continuă el să se gîndească, n-a reușit în tentativa sa pe lîngă vînzătorul de haine, dar nu e omul care să se mulțumească cu un eșec. A luat desigur alte măsuri. Cum să le ghicești ca să le poți dejuca ?

Deținutul traversase bulevardul Saint-Michel și o luase pe strada Monsieur-le-Prince.

— Demersul lui Mai pe lîngă acest negustor și uimirea sa cînd a aflat că omul nu are să-i dea nimic mă liniștește, își șoptea Lecoq. Complicele care l-a informat despre speranțele lui n-a putut să-i transmită și insuccesul avut. Deci la ora asta deținutul nu se mai poate baza decît pe propriile-i resurse. Lanțul înțelegerii care îl unea cu complicele său e rupt, sfărîmat ; nu mai există nici o înțelegere între ei, nici un sistem comun, nici un proiect. Trebuie să-i împiedic să se întîlnească. Asta-i lucrul esențial.

Cît de mult se bucură de a fi obținut ca Mai să fie mutat din Închisoarea Centrală. Triumful său, admițînd că va cîștiga partida, va fi rezultatul acestui act de neîncredere. Putea să presupună că încercarea complicelui avusese loc chiar în ajunul zilei în care deținutul fusese

dus în altă închisoare. Această supoziție explica faptul că nu putuse fi avertizat.

Și, de la o săgeată la alta, tînărul polițist ajunse la Odéon. Acolo nu mai existau semne, dar îl văzu pe taica Absint într-un gang. Bătrînul agent de la siguranță se afla în fața standului unui librar și părea cu totul cufundat în studierea pozelor unui ziar ilustrat.

Tînărul polițist, imitînd mersul nepăsător al vagabondului, ale cărui veșminte le purta, se duse lîngă colegul său.

— Ei ? îl întrebă el, și Mai ?...

— E acolo, răspunse bătrînul, indicînd din priviri, peristilul sobrului monument.

Într-adevăr, deținutul ședea pe o treaptă a scării de piatră, cu coatele sprijinite de genunchi, cu fața în mîini, ca și cum ar fi simțit nevoia să ascundă trecătorilor disperarea sa.

Fără îndoială, în acel moment se credea pierdut. Ce să se facă singur, fără un ban, în mijlocul Parisului ? Se știa supravegheat, spionat, urmărit pas cu pas și înțelegea prea bine că la cel mai mic efort de a-l întîlni pe complice, la primul demers hotărîtor de a-i da un semn de viață, se va termina cu secretul lui, acel secret pe care îl considerase mai prețios decît însăși viața și pe care reușise pînă acum să-l salveze cu prețul unor prodigioase sacrificii, datorită unei energii și stăpînirii de sine extraordinare.

După ce-l contemplă tăcut, vreme îndelungată, pe acest om atît de nefericit, pe care, după toate cele întîmplate, îl stima și-l admira, Lecoq se întoarse spre bătrînul său tovarăș :

— Ce-a făcut deținutul pe drum ?

— A intrat la cinci negustori de haine, dar degeaba. În disperare de cauză s-a adresat unui vînzător de zdrențe, care trecea cu o legătură de boarfe vechi pe umăr, dar nu s-au înțeles.

Lecoq clătină din cap.

— Aici e morala, taică Absint, între teorie și practică e o prăpastie. Iată un deținut pe care oamenii cei mai experimentați l-au luat drept un biet nenorocit, drept un biet saltimbanc... atît de bine a știut să vorbească despre necazurile și fatalitatea existenței sale... Și-acum e afară, e liber, dar nu știe cum să procedeze pentru a face rost

de bani de pe urma hainelor pe care le are pe el. Actorul care pe scenă dădea iluzia realității a dispărut și a rămas omul... omul care a fost întotdeauna bogat și nu cunoaște viața așa cum e...

Nu mai continuă. Mai se ridicase. Lecoq se afla la mai puțin de zece pași de el și îl vedea perfect. Nefericitul era livid, atitudinea sa demonstra cît de abătut era, în ochi i se citea nehotărîrea.

Se întreba poate dacă nu e mai înțelept să se predea de bună voie în mîinile gardienilor, de vreme ce era lipsit de resursele pe care contase cînd evadase. Dar curînd se scutură de această toropeală care îl cuprinsese, ochii îi străluciră, și, după un gest amenințător și sfidător, coborî scările Odéon-ului, traversă piața și o luă pe strada Ancienne-Comédie.

Acum mergea repede, ca omul care are un scop.

— Cine știe unde se duce, șopti taica Absint.

— Eu ! răspunse tînărul polițist. Și ca dovadă te voi părăși ca să alerg să-i pregătesc o surpriză, așa cum mă pricep eu. Pot să mă înșel totuși, și cum trebuie să prevezi totul, ai să-mi lași peste tot săgeți. Dacă omul nostru nu se îndreaptă spre hotelul Mariembourg, așa cum presupun, voi reveni aici ca să caut din nou pista.

O trăsură goală se apropia la pas. Lecoq urcă și porunci birjarului să-l ducă la Gara de Nord pe drumul cel mai scurt și cît mai repede.

Îi mai rămînea exact timpul cît să regizeze surpriza. Așa că profită de durata călătoriei ca să plătească birjarului și să caute printre hîrtiile din portmoneu pe aceea pe care i-o încredințase domnul Segmuller și de care urma să aibă nevoie.

Trăsura nu oprise încă în fața gării, că Lecoq și sărise jos. Alegră într-un suflet la hotel. La fel ca prima oară, o găsi aici pe blonda doamnă Milner.

— Ce doriți ? îl întrebă aceasta rece. Lecoq salută cît putu mai frumos, străduindu-se să cîștige prin atitudine ceea ce pierdea prin aspectul deplorabil al îmbrăcămintei lui ridicole.

— Doamnă, sînt nepotul unui portărel de la Palatul de Justiție. Mergînd să-l vizitez pe unchiul meu l-am găsit cu totul înțepenit din cauza reumatismului. Fiind fără

ocupație, m-a rugat să vă aduc această hîrtie în locul lui. E o citație ca să vă prezentați imediat la judecătorul de instrucție.

Spusele lui Lecoq avură darul de-a o hotărî pe doamna Milner să-și abandoneze scaunul. Luă hîrtia și o citi. Era într-adevăr ceea ce spunea acest ciudat comisionar.

— Bine, răspunse ea, cît să pun un șal pe umăr și voi pleca.

Lecoq se retrase mergînd de-a-ndăratelea, fandosîndu-se, salutînd mereu... dar nici nu depășise pragul cînd o strîmbătură semnificativă îi trădă satisfacția interioară.

Lovitura era montată. Traversă apoi drumul și, observînd în colțul străzii Saint-Quentin o casă în construcție, se ascunse și așteptă.

„Cît să pun un șal și să plec", îi spusese doamna Milner tînărului polițist.

Dar avea patruzeci de ani bătuți pe muchie, era văduvă, blondă, încă foarte plăcută, după cum mărturisea comisarul de poliție din cartier. Îi trebui mai mult de zece minute să-și lege șireturile pălăriei de catifea albastră.

Lecoq, în mijlocul molozurilor, simțea cum îi curg picături de sudoare pe șira spinării la ideea că Mai putea să sosească dintr-o clipă în alta.

Cît avans avea față de el ? Poate ceva mai mult de o jumătate de oră. Și nu-și îndeplinise treaba decît pe jumătate. Fiecare umbră care apărea la colțul străzii Saint-Quentin dinspre strada Lafayette îl făcea să tresară.

În sfîrșit, cocheta hotelieră își făcu apariția, foarte dichisită în cinstea acestei zile frumoase de primăvară.

De îndată ce dispăru la capătul străzii, tînărul polițist se năpusti afară din ascunzătoare și intră ca iureșul în hotelul Mariembourg.

Fritz, băiatul bavarez, fusese prevenit că hotelul va rămîne numai în paza lui cîteva ore și... îl păzea. Se instalase comod în fotoliul stăpînei, cu picioarele întinse pe un scaun, și aproape că adormise.

— Trezește-te ! îi strigă Lecoq, trezește-te !

La sunetul ca de trîmbiță al acestei voci, Fritz se ridică înspăimîntat.

— Uită-te bine, continuă tînărul polițist arătîndu-i legitimația, sînt un agent de la Prefectura de poliție. Dacă

nu vrei să ai tot felul de necazuri, dintre care cel mai neînsemnat va fi o plimbare la Închisoarea Centrală, trebuie să m-asculți.

„Vigilentul" băiat tremura din toate încheieturile.

— Voi asculta, se bîlbîia el... Dar ce trebuie să fac ?

— Nu cine știe ce. Un bărbat se va prezenta aici dintr-un moment în altul ; îl vei recunoaște după hainele negre și după barba lungă, și trebuie să-i răspunzi, cuvînt cu cuvînt, ceea ce-ți voi spune eu ; gîndește-te că o greșeală, chiar fără voie, va fi de-ajuns ca s-o încurci rău de tot.

— Contați pe mine, domnule, zise Fritz, am o memorie excelentă.

Perspectiva închisorii îl înspăimînta, așa că vorbea cu toată sinceritatea ; puteai să obții orice de la el.

Lecoq profită de această împrejurare și, cu concizia și claritatea care îi erau caracteristice, îi explică băiatului de la hotel ce voia de la el. Cînd termină cu explicațiile, adăugă :

— Acum, vreau să văd și să aud ! Unde pot să mă ascund ?

— În cabinetul de alături, domnule agent, unde e întuneric, răspunse Fritz. Lăsînd ușa întredeschisă veți auzi și veți vedea prin ochiurile de geam.

Fără să mai spună altceva, Lecoq se năpusti în cabinet ; clopoțelul de la ușa hotelului anunța intrarea unui vizitator.

Era Mai.

— Vreau să vorbesc cu stăpîna hotelului, spuse acesta.

— Cu care stăpînă ?

— O femeie care m-a primit cînd am venit aici acum șase săptămîni.

— Am înțeles, îl întrerupse Fritz, pe doamna Milner vreți s-o vedeți. Dar ați sosit prea tîrziu. Nu mai este ea patroana. A vîndut hotelul luna trecută și a plecat la ea acasă, în Alsacia.

Deținutul bătu din picior, lăsînd să-i scape o înjurătură.

— Vreau totuși să reclam ceva, insistă el.

— Vreți să-l chem pe cel care a preluat hotelul ?

Din bîrlogul lui, tînărul polițist nu se putu împiedica să nu-l admire pe Fritz : mințea cu neobrăzare, cu un aer de perfectă nevinovăție.

— Hm ! noul patron mă va trimite la plimbare, strigă Mai. Vreau să reclam arvuna pe care i-am dat-o pentru o cameră de care nu m-am folosit.

— Arvuna nu se restituie niciodată.

Deținutul mormăi cîteva amenințări nedesluşite, apoi ieşi trîntind cu putere uşa după el.

— Ei ? Am răspuns aşa cum trebuia ? îl întrebă Fritz pe tînărul agent care părăsea încăperea întunecoasă.

— Da, perfect, răspunse Lecoq.

Şi se grăbi pe urmele lui Mai.

O vagă neliniște îl făcea să simtă un nod în gît.

I se părea că deținutul nu fusese nici surprins, nici emoționat cu-adevărat. Venise la hotel contînd pe doamna Milner ; vestea plecării acestei femei ar fi trebuit să-l înspăimînte grozav.

Ghicise vicleşugul ? Cum ?

Bunul simț îți demonstra atît de clar că deținutul fusese pus în gardă, încît prima întrebare a lui Lecoq cînd îl întîlni pe taica Absint, pe strada Lafayette, a fost :

— Mai a vorbit cu cineva pe drum ?

— Ia te uită ! exclamă bătrînelul surprins, ştiți acest lucru !

— Ah ! eram sigur !... Cu cine a vorbit ?

— Cu o femeie drăguță, pe-onoarea mea, blondă şi durdulie.

Lecoq se înverzi de furie.

— Cerule ! strigă el, soarta ne e potrivnică. Alerg înainte la doamna Milner pentru ca Mai să n-o vadă, găsesc un mijloc s-o alung din hotel, şi ei se întîlnesc !

Taica Absint făcu un gest disperat.

— Ah ! dacă aş fi ştiut ! rosti el, dar nu mi-ați spus să-l împiedic pe Mai să vorbească cu trecătorii.

— Liniştește-te, bătrîne, îl întrerupse tînărul polițist, nu e nimic de făcut împotriva nenorocirii.

Aşa-zisul saltimbanc ajunsese în Montmartre şi cei doi agenți de la siguranță trebuiră să se întrerupă, să grăbească pasul şi să se apropie de omul lor ca să nu-l piardă

în mulțime. Cînd se aflară la o distanță acceptabilă, Lecoq reluă :

— Acum povestește-mi amănunțit unde s-au întîlnit oamenii noștri ?

— La doi pași de strada Saint-Quentin.

— Care dintre ei l-a observat pe celălalt și a făcut primul pas ?

— Mai.

— Ce-a spus femeia ? Ai auzit vreun strigăt de surpriză ?

— N-am auzit nimic pentru că eram la vreo douăzeci și cinci de pași, iar după gesturile femeii mi-am dat seama că era uluită.

— Au vorbit multă vreme, continuă să întrebe Lecoq.

— Mai puțin de un sfert de oră.

— Știi dacă doamna Milner i-a dat bani lui Mai ?

— Nu pot să răspund nici da, nici ba. Gesticulau ca turbații, atît de tare, încît am crezut că se ceartă.

— Firește. Se știau observați și încercau să înșele aparențele.

Taica Absint se opri brusc, așa cum se cabrează un cal în fața unui obstacol ; îi venise o idee.

— Dacă am aresta-o pe patroana asta de hotel și am interoga-o ?

— La ce bun ! N-a încolțit-o domnul Segmuller cu întrebări, n-a interogat-o de vreo zece ori, și n-a scos nimic de la ea ! E șireată ca o vulpe. De data asta ar răspunde că, întîlnind-o, Mai i-a cerut cei zece franci arvună.

Tînărul polițist avu un gest de om resemnat.

— Trebuie să vină și rîndul nostru. Dacă pînă acum complicele n-a fost avertizat, nu va întîrzia să fie, și trebuie să ne așteptăm să ne cadă curînd în mînă. Ce șiretenie vor născoci cei doi indivizi atît de ingenioși, ca să scape de noi ? Asta nu pot ghici. Ceea ce prevăd, însă, este că vor inventa ceva ieșit din comun !

Această supoziție a lui Lecoq îl făcu pe taica Absint să se-nfioare.

— Drace ! strigă el, cel mai sigur ar fi probabil să-l închidem din nou pe ticălosul ăla.

— Nici vorbă ! răspunse tînărul poliţist... Nu, nici vorbă ! vreau să-i aflu secretul, şi-l voi afla. Ce-o să se spună despre noi dacă n-o să fim în stare să filăm în doi un singur om. Îmi închipui că n-o să dispară ca dracul din poveste. Vom vedea ce-o să facă acum cînd are un plan şi bani, căci are şi una şi alta, bătrîne, pot să pun mîna în foc.

Chiar în clipa aceea, ca şi cînd ar fi ţinut să confirme unele din bănuielile lui Lecoq deţinutul intră într-o tutungerie şi ieşi cu o ţigară de foi în gură.

XXXVII

Patroana hotelului Mariembourg îi dăduse bani lui Mai ; faptul că-şi cumpărase ţigări era o dovadă evidentă.

Dar se înţeleseseră oare ? Avuseseră timp să hotărască punct cu punct, amănunţit, cum trebuiau să acţioneze, încercînd să-i deruteze pe urmăritori ?

Probabil, deoarece deţinutul îşi schimbase din nou atitudinea. Pe cît păruse pînă atunci că nu se sinchiseşte dacă e sau nu urmărit, pe atît părea acum de neliniştit şi de agitat. După ce mersese atîta vreme cu capul sus, în plină lumină, era cuprins de panică, se furişa cu capul în jos pe lîngă case, ascunzîndu-se, făcîndu-se cît mai mic posibil.

— E clar, îi spuse Lecoq lui taica Absint, că omul nostru se teme mai mult datorită chiar speranţelor pe care şi le făureşte. La Odéon era total descurajat, aproape că s-ar fi predat ; acum crede că are o posibilitate de scăpare împreună cu secretul lui.

Deţinutul merse de-a lungul bulevardelor pînă la pasajul Vendôme. Îl traversă şi ajunse la Temple.

Curînd taica Absint şi tînărul său coleg îl văzură că se opreşte la chemările unuia dintre acei negustori încăpăţînaţi care îi consideră pe trecători o pradă uşoară, pentru a fi dezbrăcaţi sau îmbrăcaţi — la alegere.

— Asta urmărea, şopti taica Absint. Iată că a găsit cui să-şi vîndă ţoalele. Dar la ce bun, de vreme ce are bani ?

Tînărul poliţist dădu din cap cu un aer îngrijorat.

— Își joacă rolul, răspunse el, și ține mai ales să-și schimbe costumul. Nu asta e prima preocupare a unui deținut cînd reușește să evadeze ?

Și tăcu. Mai reapăruse metamorfozat din cap pînă-n picioare.

Era îmbrăcat acum cu pantaloni din pînză groasă, albastră, și cu un fel de bluză de lînă neagră. Își înfășurase un fular în carouri în jurul gîtului, iar pe cap avea o șapcă cu calotă dublă, moale, pusă într-o parte, puțin pe spate.

Părea fericit de această transformare, ca și cum s-ar fi simțit mai în largul lui și mai liber în aceste veșminte cu care era obișnuit. De altminteri, nu se despărțise de costumul său de postav ; îl purta sub braț, înnodat într-o legătură. Cumpărase și nu schimbase, își micșorase, nu-și mărise capitalul. Nu renunțase decît la pălăria înaltă de mătase.

Lecoq vru să intre la negustor ca să-l interogheze, dar își dădu seama că ar fi fost o imprudență. Mai tocmai își înfundase șapca pe cap cu un gest care nu lăsa nici o îndoială în privința intențiilor sale.

O secundă mai tîrziu o lua la picior pe strada Temple. Începea vînătoarea serioasă și în curînd cei doi polițiști avură nevoie de întreaga lor experiență și de întregul lor fler ca să poată urmări cu privirea un vînat ce părea să fie dotat cu agilitatea unui cerb.

Mai locuise probabil în Anglia și Germania pentru că vorbea limba acestor țări la fel de curent ca limba maternă, dar cert era faptul că știa Parisul la fel de bine ca și cel mai vechi parizian. Și acest lucru se vedea după felul în care se năpusti brusc pe strada Gravilliers și de siguranța cu care mergea prin această rețea de străduțe croite atît de ciudat, care se întretaie între strada Temple și strada Beaubourg. Da ! cunoștea acest cartier pe degete, ca și cînd și-ar fi petrecut aici jumătate din viață. Știa casele cu două ieșiri, trecerile prin mai multe curți, coridoarele întortocheate și întunecoase care dădeau în mai multe străzi.

De două ori reuși aproape să-i facă pe cei doi polițiști să-i piardă urma. În pasajul Frépillon salvarea îi atîrnă de un fir de păr. Dacă ar fi rămas nemișcat un minut mai mult în ungherul lui întunecos, unde se pitise, în spatele unor butoaie goale, cei doi agenți s-ar fi îndepărtat.

Urmărirea devenise îngrozitor de grea. Se întunecase şi se ridicase o ceaţă uşoară care urmează invariabil primelor zile frumoase de primăvară. Se mai adăuga şi faptul că era ora la care acele străzi locuite de lucrători mişunau de lume ; muncitorii ies din ateliere, gospodinele pleacă după proviziile pentru cină, locatarii zumzăie în faţa caselor la fel ca albinele în faţa stupului.

Mai profita de orice : învălmăşeală, circulaţia trăsurilor, lucrări de reparaţie pentru a încerca să se îndepărteze de urmăritorii lui înverşunaţi. Cu o extraordinară prezenţă de spirit şi o rară îndemînare se mişca prin mulţime asemeni unei umbre, fără să îmbrîncească pe nimeni, fără să provoace vreun cît de mic protest.

Ajuns pe bulevardul Sevastopol, o luă la stînga, de-a lungul Senei, şi începu să meargă întins. Înainta repede, cu coatele lipite de corp, cruţîndu-şi respiraţia, ritmînd pasul cu precizia unui profesor de gimnastică. Nimic nu-l făcea să se oprească, să întoarcă capul, alerga. Cu acelaşi pas egal şi înverşunat coborî întregul bulevard şi urcă din nou pe bulevardul Saint-Michel. Aproape de muzeul Cluny staţionau nişte trăsuri. Mai se opri în faţa primeia, îi spuse cîteva cuvinte birjarului şi se urcă. Trăsura porni deîndată în pas vioi. Deţinutul nu se afla însă înăuntru. El nu făcuse decît să treacă prin ea în partea cealaltă şi, în timp ce birjarul se îndepărta pentru a face o cursă imaginară, plătită dinainte, Mai se strecură într-o altă trăsură care părăsi staţia în galop.

Poate că după atîtea viclenii întrebuinţate, după atîta efort şi după această ultimă stratagemă, poate că Mai se credea liber. Se înşela.

În urma trăsurii care îl ducea fugea un om... Lecoq. Taica Absint, bietul de el, se prăbuşise la jumătatea drumului, în faţa Palatului de Justiţie, epuizat, cu răsuflarea tăiată. Şi tînărul poliţist nu mai spera să-l mai vadă, de-abia reuşind el însuşi să se ţină după trăsură, fără să mai poată desena săgeţi indicatoare.

Mai îi poruncise birjarului să-l ducă în Piaţa Italiei şi îi ceruse insistent să oprească chiar în mijloc, la o sută de paşi de acel post unde fusese închis împreună cu văduva Chupin.

Cînd ajunse, se năpusti afară din trăsură şi, cu o privire rapidă şi sigură, cercetă împrejurimile, încercînd să descopere vreo umbră suspectă. Nu văzu nimic. Surprins de oprirea bruscă a trăsurii, tînărul poliţist avu totuşi timp să se arunce pe burtă sub lada acesteia, cu riscul de a fi strivit sub roţi.

Simţindu-se probabil din ce în ce mai sigur, Mai plăti cursa şi se întoarse pe propriile-i urme spre strada Mouffetard.

Dintr-o săritură, Lecoq fu în picioare, mai încrîncenat să continue urmărirea decît un dog care aleargă după un os. Ajunsese în umbra pe care o aruncau arborii uriaşi de pe bulevardele de centură, cînd auzi un fluierat înfundat.

— Taică Absint, exclamă el uimit şi încîntat.

— În persoană, răspunse bătrînul, mai mult decît atît, chiar odihnit, datorită unei trăsuri care m-a adunat de jos. Aşa se face că am putut...

— Destul ! îl întrerupse Lecoq, destul ! Să deschidem ochii.

În timpul ăsta Mai dădea tîrcoale, evident nehotărît, numeroaselor cîrciumi din cartier. Părea să caute ceva. În-sfîrşit, după ce-şi lipise faţa de gemuleţele pătrate a trei dintre aceste spelunci, intră în cea de-a patra.

Uşa nu se închisese încă în momentul în care cei doi poliţişti ajunseseră la geam privind atent. Îl văzură pe deţinut străbătînd încăperea şi mergînd să se aşeze la o masă, în fund, unde se afla un bărbat cu un spate lat, cu faţa roşie, cu favoriţi cărunţi.

— Complicele, şopti taica Absint.

Era oare, în sfîrşit, invizibilul complice al ucigaşului ?...

Aşa crezu la început şi tînărul poliţist. Această întîlnire nu se încadra oare în logica evenimentelor, nu era rezultatul prevăzut al întîlnirii întîmplătoare dintre deţinut şi blonda patroană a hotelului Mariembourg ?

„Mai, se gîndea Lecoq, a luat mai întîi toţi banii pe care doamna Milner îi avea la ea, apoi i-a dat însărcinarea să-i transmită complicelui să vină să-l aştepte într-una dintre tavernele din cartier. Dacă a ezitat şi a căutat, e pentru că n-a putut să indice exact localul. Dacă nu-şi scoate masca e pentru că Mai nu este absolut sigur că i

s-a pierdut urma şi, pe de altă parte, complicelui îi e teamă să nu fi fost urmărită doamna Milner."

Complicele, dacă într-adevăr era el, se deghizase în genul lui Mai şi Lecoq. Purta o cămaşă murdară şi avea pe cap o şapcă de fetru moale, hidoasă, o zdreanţă. Exagerase. Înfăţişarea sa nu prea liniştitoare se remarca între toate figurile dubioase sau sălbatice din local. N-ai fi găsit aici patru muncitori demni de acest nume. Toţi cei care mîncau şi beau acolo avuseseră probabil încurcături cu justiţia. Cei mai puţin de temut erau poate vagabonzii din jurul barierei, care formau majoritatea oribilei adunături şi care puteau fi recunoscuţi după cravata în picăţele şi şapca din pînză impermeabilă.

Oare Mai discuta cu vecinul de masă ? Era imposibil să vezi de-afară prin ferestrele înnegrite de aburul mîncărurilor şi de fumul pipelor.

— Trebuie să intru ! declară cu hotărîre Lecoq. Mă voi aşeza aproape de ei şi voi asculta.

— Nici să nu vă gîndiţi ! zise taica Absint. Şi dacă vă recunoaşte ?

— N-o să mă recunoască. Dumneata, bătrîne, nu te îndepărta, ca să-l poţi urmări dacă iese pe neaşteptate.

Apoi răsuci clanţa şi împinse uşa. În timp ce se ducea să se aşeze la o masă foarte apropiată de cei doi clienţi ceru cu o voce răguşită o jumătate de vin şi o porţie de mîncare.

Deţinutul şi omul cu şapca de fetru discutau, dar ca doi străini care s-au cunoscut din întîmplare şi nu ca doi prieteni care şi-au dat întîlnire.

Vorbeau în argou... dar nu un argou pueril, ci unul adevărat, cel folosit în bîrlogurile răufăcătorilor, limbă josnică şi obscenă, imposibil de redat, atît de schimbătoare şi diversă e semnificaţia cuvintelor.

— Ce actori minunaţi ! gîndea tînărul poliţist, ce perfecţiune, ce ştiinţă ! Cum m-aş lăsa păcălit dacă n-aş avea certitudini absolute !

După ce mîncase în grabă, ceruse o jumătate de ţoi de rachiu şi asculta cu spatele sprijinit de perete şi ochii închişi părînd că moţăie.

Mai îşi relata povestea, aşa cum i-o spusese judecătorului, din momentul crimei pînă cînd evadase, fără să

treacă peste bănuielile poliției privind identitatea sa, bănuieli care, după spusele lui, l-au făcut să se prăpădească de rîs.

S-ar fi considerat deosebit de norocos, declară el, dacă ar fi avut cu ce să ajungă în Germania. Dar nu avea bani și nu știa cum să și-i procure. Nu reușise nici măcar să se descotorosească de hainele care îi aparțineau și pe care le avea în pachet. La acestea, omul cu șapcă de fetru jură că are o inimă prea bună ca să lase un tovarăș în încurcătură. Cunoștea, chiar pe aceeași stradă, un negustor înțelegător și se oferi să-l ducă pe Mai pînă acolo.

În loc de răspuns, Mai se sculă spunînd : „Să mergem". Și porniră, avîndu-l pe Lecoq în continuare pe urmele lor.

Coborîră repede pînă în fața străduței Fer-à-Moulin, unde intrară pe o alee strîmtă și întunecoasă.

— Fugi, bătrîne, i se adresă pe dată Lecoq lui taica Absint, fugi și întreab-o pe portăreasă dacă această casă nu are două ieșiri.

Casa nu avea decît o singură intrare, cea de pe strada Mouffetard. Agenții așteptară.

— Ne-a descoperit ! șopti tînărul polițist, aș pune rămășag.

Taica Absint tăcu, cei doi tovarăși apărură din umbra coridorului. Mai sălta în palmă cîteva monede de douăzeci de bănuți și părea să fie într-o dispoziție îngrozitoare.

— Ce pungași și tăinuitorii ăștia... bodogănea el.

Oricît de puțin i s-ar fi dat pe haine, serviciul omului cu șapcă de fetru merita un act de politețe. Mai îi propuse un pahar și intrară împreună, ceva mai încolo, la un negustor de băuturi tari. Au rămas în local mai bine de o oră jucînd ruletă și, cînd au plecat, au făcut-o pentru a se duce să se instaleze o sută de pași mai departe, la un negustor de vinuri. Dați afară de acesta pentru că închidea prăvălioara, cei doi tovarăși s-au refugiat într-un alt local rămas deschis. Alungați și de aici, au alergat la altul, apoi la altul... Și așa, de la o sticlă la un păhărel, ajunseseră către ora unu dimineața în Piața Saint-Michel. Dar acolo nu mai era nimic de băut, totul se închisese. Cei doi se consultară și, după o scurtă discuție, se îndreptară, braț la braț, ca doi prieteni spre cartierul Saint-Germain.

Alcoolul pe care îl absorbiseră într-o cantitate demnă de luat în considerație părea să-și fi făcut efectul. Amîndoi se clătinau, gesticulau, vorbeau tare și într-un glas.

Cu orice risc, Lecoq îi depășise ca să încerce să surprindă cîteva frînturi din conversația lor și cuvintele „o lovitură bună de dat" și „bani pentru chefuri" ajunseră pînă la el.

Încrederea lui taica Absint se clătina.

— Toate astea, șopti el, se vor sfîrși rău !

— Nu te teme ! răspunse tînărul polițist. Mărturisesc că nu înțeleg nimic din manevrele acestor doi complici, dar ce importanță are ! Acum că păsărelele s-au întîlnit, sînt sigur de succes. Sigur, auzi. Dacă unul își ia zborul, rămîne celălalt, și Gévrol va vedea cine are dreptate : el sau eu.

În acest timp cei doi beți își încetiniră mersul. Văzîndu-i cum examinau splendidele reședințe din cartierul Saint-Germain, puteai să presupui că aveau cele mai rele intenții.

Se opriră în sfîrșit pe strada Varennes, la doi pași de strada Chaise, în fața unui zid nu prea înalt al unei grădini vaste.

Acum perora omul cu șapcă de fetru. Îi explica lui Mai, se ghicea după gesturi, că fațada palatului înconjurat de această grădină era în strada Grenelle.

— Asta-i acum ! bombăni Lecoq, pînă unde vor împinge comedia ?

O împinseră pînă la a escalada zidul.

Ajutîndu-se de umerii tovarășului său, Mai se cățără pînă pe creasta zidului și o clipă după aceea se auzi zgomotul căzăturii în grădină.

Omul cu șapcă de fetru, rămas în stradă, stătea la pîndă.

XXXVIII

Misteriosul deținut își îndeplinise cu o asemenea promptitudine ciudatul și surprinzătorul său plan, încît Lecoq nu avu nici timpul, nici chiar ideea de a se opune.

Rațiunea lui a fost zguduită de acea teribilă bătaie de clopot a presentimentului care anunță o mare nenorocire.

Timp de zece secunde rămase împietrit, fără să mai simtă ceva, la fel ca borna din colțul străzii Chaise, în spatele căreia se pitise ca să observe fără să fie văzut.

Dar își reveni repede, știind deja cum să-și atenueze greșeala, cu acea hotărîre rapidă care reprezintă geniul oamenilor de acțiune.

Cu un ochi sigur măsură distanța care îl separa de complicele lui Mai, își luă avînt și din trei sărituri se aruncă asupra lui.

Omul ca șapca de fetru vru să strige, dar o mînă de fier îi înăbuși strigătul în gîtlej, vru să se zbată, dar o lovitură de genunchi în șale îl lungi la pămînt ca pe-un copil. Înainte de a avea timp să-și revină, era legat, cu căluș în gură, luat și purtat, pe jumătate sufocat, în strada Chaise. Nici un zgomot suspect nu putuse să-l prevină pe Mai, de partea cealaltă a zidului, să-i trezească bănuieli.

— Ce întîmplare, murmură taica Absint, prea năucit ca să se gîndească să-i dea o mînă de ajutor tînărului său coleg, ce întîmplare ! Cine s-ar fi așteptat la asta...

— Destul ! îl întrerupse Lecoq, cu acea voce răgușită pe care iminența pericolului o dă oamenilor energici, destul. Vom vorbi noi mîine. Trebuie să plec pentru o clipă. Tu, taică, rămîi de pază în fața acestei grădini. Dacă Mai își face apariția, prinde-l și nu-l lăsa să-ți scape. Cu riscul vieții să nu-l lași să-ți scape.

— Înțeleg, dar ce să fac cu ăsta care e culcat acolo ?

— Îl lăsăm provizoriu acolo unde e. L-am legat cu grijă, așa că n-ai de ce te teme. Cînd vor trece sergenții de stradă din cartier îl vei preda.

Se întrerupse, ciulind urechea. Nu departe, dinspre colțul străzii Grenelle, se auziră pe pavaj pași grei și cadențați care se apropiau.

— Iată-i !... exclamă taica Absint.

Doi sergenți de stradă veneau în goană intrigați de acel grup confuz pe care îl distingeau la colțul străzii.

În două cuvinte, Lecoq le relată, așa cum era necesar, situația.

Au hotărît ca unul dintre agenți să-l ducă la post pe omul cu șapca de fetru, iar celălalt să rămînă cu taica Absint, ca să-l pîndească pe deținut.

— Şi acum, declară tînărul poliţist, alerg în strada Grenelle să dau alarma. Cărui palat aparţine grădina asta ?

— Cum ? întrebă sergentul de stradă foarte uimit, nu cunoaşteţi grădina ducelui de Sairmeuse, a acelui duce care e de zece ori milionar şi era altădată prieten cu...

— Ştiu, ştiu, zise Lecoq.

— Hoţul care a intrat acolo n-a avut fler, continuă sergentul de stradă. Astă-seară a fost recepţie la palat, ca în fiecare luni de altfel, şi toată lumea e trează.

— Fără să mai punem la socoteală, interveni celălalt sergent, că invitaţii n-au plecat încă. Cinci sau şase trăsuri mai erau acum o clipă în faţa porţii.

Înarmat cu aceste informaţii, tînărul poliţist se îndepărtă ca o săgeată, mai neliniştit după cele aflate decît fusese vreodată pînă atunci.

Înţelegea că Mai intrase în palat nu ca să comită vreun furt, ci ca agenţii înverşunaţi să-i piardă urma.

Oare nu cumva chiar mulţumită zarvei din timpul petrecerii va reuşi să ajungă în strada Grenelle şi să dispară ?

Lecoq tocmai îşi spunea acest lucru, sosind în faţa palatului Sairmeuse, locuinţă princiară, a cărei imensă faţadă era luminată în întregime.

Trăsura ultimului invitat ieşise din curte, valeţii aduceau scări ca să stingă luminile şi portarul elveţian, un bărbat superb, cu obrazul violaceu, deosebit de mîndru în livreaua lui strălucitoare, închidea canaturile grele ale porţii celei mari.

— Acesta e într-adevăr palatul Sairmeuse ? îl întrebă Lecoq.

Elveţianul se opri să-l privească scrutător pe acest vagabond îndrăzneţ care îi punea întrebări şi îi răspunse cu asprime. Lecoq uitase de costumaţia lui, în genul Polyte Chupin.

— Hei ! strigă el, nu sînt ceea ce par a fi, sînt agent în serviciul siguranţei, domnul Lecoq, uite legitimaţia mea dacă nu mă crezi pe cuvînt, şi vin să te anunţ că un răufăcător a escaladat zidul grădinii palatului Sairmeuse.

— Un rău-fă-că-tor ?

Tînărul poliţist consideră că puţină exagerare nu avea ce să strice.

— Da, răspunse el, și unul dintre cei mai periculoși... un asasin care are pînă acum pe conștiință sîngele a trei omoruri. Tocmai i-am arestat complicele care l-a ajutat să sară zidul.

Nasul rubiniu al elveţianului păli vizibil.

— Trebuie să chemăm servitorii, se bîlbîi el.

Îmbinînd vorba cu fapta, întinse mîna spre sfoara clopoţelului de care se servea cînd anunţa vizitele.

— Încă un cuvînt înainte de asta ! spuse Lecoq. Răufăcătorul n-a putut pur și simplu să traverseze palatul și să dispară pe această poartă, fără să fie observat ? În acest caz ar fi departe.

— Imposibil.

— Chiar așa ?

— Iertaţi-mă ! știu ce vorbesc. În primul rînd vestibulul care dă spre grădină e închis, se deschide numai cînd sînt recepţii importante, nu pentru seratele de luni. În al doilea rînd Domnul pretinde ca atunci cînd primește să stau în pragul ușii. Chiar azi și-a reînnoit ordinele în această privinţă, și vă închipuiţi că i-am dat ascultare.

— Dacă e așa, spuse tînărul poliţist puţin mai încrezător, îl vom găsi poate pe omul nostru. Anunţaţi servitorii, dar fără să sunaţi clopoţelul. Cu cît vom face mai puţin zgomot, cu atît vom avea mai multe șanse de succes.

Au fost luate marile felinare din remize și din grajduri și grădina a apărut luminată ca prin farmec.

„Dacă Mai e ascuns acolo, se gîndea Lecoq, fericit să vadă atîtea ajutoare, e imposibil să ne scape din nou."

Dar în zadar au străbătut grădina, în zadar au cotrobăit, au scotocit pînă în cele mai mici unghere, n-au găsit pe nimeni.

Magazia cu unelte de grădinărie, serele, volierele de vară, cele două pavilioane rustice aflate la capătul opus, coteţele cîinilor, totul a fost trecut în revistă cu scrupulozitate... dar în zadar. Nici arborii, care, cu excepţia castanilor din fund, aveau puţine frunze, n-au fost trecuţi cu vederea.

— Asasinul a ieșit pe unde a intrat, repeta cu încăpăţînare portarul elveţian, care, înarmat c-un pistol greu cu cremene, nu-l părăsea pe Lecoq de teama unui accident, fără îndoială.

Ca să poată fi convins că greşeşte a trebuit ca Lecoq să vorbească cu taica Absint şi cu cei doi sergenţi de stradă, — căci cel care-l dusese la post pe omul cu şapcă de fetru se întorsese şi el —, aflaţi dincolo de zid. Se jurară toţi că n-au pierdut din ochi muchea zidului şi că nici o muscă nu trecuse pe-acolo.

În timp ce Lecoq luă măsuri ca nici un colţişor, nici un ungher întunecat să nu scape necercetat, un nou venit îşi făcu apariţia.

Era un domn grav şi bine ras, îmbrăcat ca un notar în misiune oficială.

— Domnul Otto, şopti elveţianul la urechea tînărului poliţist, primul valet al Domnului.

Venea din partea domnului duce ca să afle ce înseamnă tărăboiul acela. Cînd i se explică despre ce este vorba, domnul Otto găsi de cuviinţă să-l felicite pe Lecoq şi îi recomandă chiar să cerceteze palatul din pivniţă pînă la mansarde... Numai aceste precauţii o vor linişti pe doamna ducesă...

Pînă şi un şoarece ascuns în grădina palatului Sairmeuse ar fi fost descoperit, atît de minuţioase au fost cercetările.

Lecoq era într-adevăr în culmea furiei şi activitatea pe care o desfăşura era aproape o nebunie. Alerga de la unul la altul, rînd pe rînd, cu rugăminţi, cu ameninţări, jurînd că nu mai e nevoie decît de un singur efort, ultimul, care foarte probabil va fi încoronat de succes.

Promisiuni himerice ! Deţinutul era de negăsit.

— Ajunge ! le spuse el ajutoarelor cu o voce disperată. E sigur că ucigaşul nu e în grădină. Să vizităm casa. Dar înainte de asta îl chemă pe taica Absint, a cărui misiune de partea cealaltă a zidului nu-şi mai avea rostul.

De îndată ce acesta sosi, toate uşile de la parter fură închise şi începură cercetările în palatul Sairmeuse, unul dintre cele mai mari şi mai splendide din cartierul Saint-Germaine.

Lecoq umbla ca turbat, grăbind oamenii care îl conduceau şi-i luminau drumul. Ridica mobilele cele mai grele ca pe o pană, dădea la o parte fotoliile şi scaunele, încerca dulapurile din perete, şifonierele, examina tapetele, perdelele şi draperiile. Niciodată vreo percheziţie

n-a fost mai completă. Din curte pînă în pod n-a fost uitat nici un colţişor.

În sfîrşit, după două ore de muncă considerabilă, Lecoq se întoarse pe palierul primului etaj. Numai cinci sau şase servitori îl mai urmau, ceilalţi se retrăseseră unul cîte unul.

— Aţi văzut tot, domnule agent, îi spuse un bătrîn majordom.

— Nu chiar tot ! îl întrerupse Elveţianul. Mai sînt de văzut apartamentele Monseniorului şi ale doamnei ducese.

— Vai ! şopti tînărul poliţist, la ce bun !

Dar Elveţianul bătuse uşor la una din uşile ce dădeau pe palier. Înverşunarea sa o egala, dacă nu chiar o depăşea, pe cea a agenţilor de la siguranţă. Ei îl văzură pe ucigaş intrînd, el nu-l văzuse ieşind, deci acesta se afla în palat şi el voia să fie găsit, o voia cu îndîrjire.

Uşa se întredeschise şi obrazul grav şi bine ras al lui Otto, primul valet, apăru.

— Ce naiba vreţi ? întrebă acesta tăios.

— Să intrăm la Monsenior, răspunse Elveţianul, ca să ne asigurăm că răufăcătorul nu s-a refugiat acolo.

— Sînteţi nebuni ! strigă intendentul, cînd să fi intrat şi cum ? de altfel, nu pot îngădui ca domnul duce să fie deranjat. A lucrat toată noaptea şi tocmai a intrat în baie ca să se destindă înainte de culcare.

Elveţianul păru foarte contrariat de aceste apostrofări şi Lecoq tocmai voia să se scuze cînd se auzi o voce care spunea :

— Lasă-i, Otto, lasă-i pe aceşti oameni de treabă să-şi facă meseria.

— Ah ! auziţi ? exclamă triumfător Elveţianul.

— Foarte bine, de vreme ce domnul duce permite, am să vă luminez drumul.

Lecoq intră, dar parcurse numai de formă diferitele încăperi, biblioteca, un admirabil cabinet de lucru, un încîntător fumoar.

Traversînd dormitorul avu onoarea să-l întrezărească pe domnul duce de Sairmeuse prin uşa întredeschisă a unei mici băi de marmură albă.

— Ei ? strigă vesel ducele, răufăcătorul a rămas în continuare invizibil ?

— Da, domnule, răspunse respectuos tînărul polițist.

Primul valet nu împărtășea deloc buna dispoziție a stăpînului său.

— Cred, domnilor agenți, spuse el, că puteți să vă cruțați de truda de a mai vizita apartamentele doamnei ducese. Am avut grijă, eu și soția mea, de acest lucru, și ne-am uitat pînă și-n sertare.

Pe palier, bătrînul majordom, care nu-și permisese să intre, îi aștepta pe agenții de la siguranță. Primise fără îndoială ordine, căci îi întrebă politicos dacă n-au nevoie de nimic și dacă nu le face plăcere ca după o noapte obositoare să accepte o bucată de carne rece și un pahar de vin.

Ochii lui taica Absint sclipiră. Dar Lecoq refuză cu bruschețe și ieși din palatul Sairmeuse, trăgîndu-l după el pe bătrînul său tovarăș.

Bietul băiat se grăbea să fie singur. De cîteva ore avusese nevoie de întreaga sa voință ca să nu lase să se întrevadă nimic din mînia și disperarea sa.

Simțea că înnebunește la ideea că Mai dispăruse, că o ștersese, că se evaporase.

Se întîmplase exact ceea ce declarase că e imposibil. Orgolios, afirmase că răspunde cu capul pentru deținut, și acesta îi scăpase, îi alunecase printre degete !

Ajuns în stradă, se opri cu brațele încrucișate în fața lui taica Absint și îl întrebă pe un ton sec :

— Ei bine, bătrîne, ce crezi tu de toate astea ?...

Bătrînelul dădu din cap și, fără să-și dea seama, desigur, de gafa pe care o făcea, răspunse :

— Cred că Gévrol își va freca frumușel mîinile.

La acest nume, al celui mai neînduplecat dușman al său, Lecoq făcu o săritură ca un taur rănit.

— Ah ! strigă el, Gévrol n-a cîștigat încă partida. L-am pierdut pe Mai, e o nenorocire, ne rămîne însă complicele lui, îl avem pe acest personaj de negăsit care a făcut să eșueze toate planurile noastre. E, desigur, foarte abil și devotat, dar să vedem dacă devotamentul lui rezistă la perspectiva ocnei. Nu mi-e teamă ; domnul Segmuller va ști foarte bine să-i smulgă cheia misterului.

Şi ridică pumnul strîns, cu un aer amenințător, apoi, pe un ton mai calm, adăugă :

— Să mergem la postul unde a fost dus ; vreau să-l interoghez.

XXXIX

Se luminase bine de ziuă, era aproape ora şase, cînd tînărul poliţist şi taica Absint, ajunşi la post, îl găsiră pe comandant aşezat la o măsuţă şi întocmindu-şi raportul.

Nu se deranjă la intrarea lor, neputînd să-i recunoască sub travesti. Dar cînd îi spuseră cum se numesc, şeful de post se ridică cu o grabă evidentă şi le strînse mîna.

— Pe legea mea ! zise el, vă felicit pentru frumoasa captură de astă-noapte.

Taica Absint şi Lecoq schimbară o privire încărcată de neliniște.

— Ce captură ? întrebară amîndoi deodată.

— Individul pe care l-aţi expediat astă noapte, atît de bine legat.

— Ei şi ?

Şeful de post izbucni în rîs.

— Haide, spuse el, nu ştiţi ce bucurie vă aşteaptă. Aţi avut noroc ; veţi avea o gratificaţie frumoasă.

— În sfîrşit, întrebă taica Absint, pe cine am prins ?

— Pe un ticălos de cea mai joasă speţă, un ocnaş evadat, căutat în zadar de trei luni, pe Joseph Couturier !

La ultimele cuvinte ale şefului de post, Lecoq se făcu atît de palid, încît taica Absint întinse braţele, crezînd că se va prăbuşi.

Şeful de post nu înţelegea nimic din groaznica tulburare a tînărului poliţist, nici din dezamăgirea lui taica Absint.

Zău aşa ! spuse el, succesul nu prea vă impresionează, pe cît îmi dau seama. Şi totuşi prada e frumoasă. Parcă văd mutra lui Gévrol, care ieri încă pretindea că numai el e în stare să pună mîna pe individul ăsta periculos.

Aşadar, pînă la sfîrşit, evenimentele îşi băteau joc după bunul lor plac de tînărul poliţist. Ce ironie mai mare

decît acest compliment după un eşec fără îndoială ireparabil !

— Vă înşelaţi, desigur, i se adresă el brusc şefului de post, omul ăsta nu e Couturier.

— Liniştiţi-vă, nu mă înşel. Semnalmentele sale se potrivesc, trăsătură cu trăsătură, celor din ordinul emis pentru a fi căutat pretutindeni. Îi lipseşte, aşa cum se specifică, degetul cel mic de la mîna stîngă.

— Da, e o dovadă, gemu taica Absint.

— Nu-i aşa ? Am una şi mai concludentă. Couturier este o veche cunoştinţă de-a mea. L-am avut odată la arest o noapte întreagă şi m-a recunoscut, aşa cum l-am recunoscut şi eu.

La această afirmaţie nu mai exista nici o obiecţie. Aşa că Lecoq începu să vorbească pe un ton cu totul diferit.

— Cel puţin, prietene, îmi dai voie să-i pun prizonierului cîteva întrebări ?

— O, cîte vreţi. Dar numai după ce baricadăm uşa şi plasăm doi oameni de-ai mei în faţă. Couturier ăsta e un ticălos care adoră libertatea şi care ar şterge-o cu plăcere fără să-şi ia rămas bun.

Odată luate aceste măsuri, omul cu şapcă de fetru fu scos din celula în care era închis.

De la prima privire îl recunoscu pe Lecoq.

— Dumneavoastră sînteţi, i se adresă el, cel care m-a „servit". Puteţi să vă mîndriţi că sînteţi iute de picior şi aveţi un pumn solid. Mi-aţi căzut în spate parcă din cer şi încă mă mai doare ceafa după mîngîierile dumneavoastră.

— Bine-bine, zise tînărul poliţist, ai putea să-mi dai cîteva informaţii asupra complicelui tău de astă-noapte ?

Faţa omului cu şapcă de fetru se întunecă la această întrebare.

— E sigur că nu eu pot să vi le dau, răspunse el.

— De ce ?

— Pentru că nu-l cunosc, nu l-am văzut decît aseară.

— E greu să cred asta. Pentru o expediţie ca aceea din noaptea asta nu te încrezi în primul venit. Înainte de a „lucra" cu cineva te informezi.

— Ei ! îl întrerupse Couturier, nu spun că n-am făcut o prostie. Îmi muşc degetul mîinile. N-o să-mi scoateţi din

cap că ticălosul acela era un agent al siguranței. Mi-a întins o cursă, am căzut în ea.

— Te înșeli, băiete, rosti Lecoq. Individul ăla nu era polițist, îți dau cuvîntul meu de onoare.

Couturier îl cercetă îndelung, cu o privire pătrunzătoare, pe tînărul polițist, ca și cînd spera să recunoască dacă spune sau nu adevărul.

— Vă cred, zise el în cele din urmă, și drept dovadă am să vă povestesc cum s-au petrecut lucrurile. Aseară, cinam singur într-un birt, mai sus de strada Mouffetard, cînd tipul s-a așezat la masa mea. Firește, am început să discutăm și mi-a făcut impresia unuia din breaslă. Venind vorba de nu mai știu ce, mi-a spus că are niște haine de vînzare și nu știe cum să facă. Eu, băiat bun, l-am dus la un prieten care i le-a cumpărat. I-am făcut deci un serviciu. Așa cum se cade, mi-a oferit ceva de băut, eu i-am răspuns oferind și eu un rînd, el a propus cîte un păhărel, eu am plătit un litru... așa că, din polițe în polițe, la miezul nopții vedeam dublu. Asta a fost momentul pe care l-a ales ca să-mi vorbească despre o afacere pe care o știa. Era vorba să fure argintăria dintr-o casă, al naibii de bogată. „Nu risti nimic, mi-a spus el, eu mă ocup de tot, tu n-o să faci decît să m-ajuți să escaladez zidul unei grădini și să stai la pîndă ; îți garantez că aduc după trei drumuri mai multe tacîmuri și tăvi de argint decît o să putem duce.“ Dumnezeule ! era ispititor, nu-i așa ? Ei bine, am șovăit. Așa beat cum eram, nu aveam încredere. Dar celălalt a stăruit, s-a jurat că știe obiceiurile casei, că în fiecare luni era recepție și că în acele zile, cum trebuiau să stea pînă tîrziu, servitorii lăsau totul vraiște. Și-atunci, pe legea mea ! l-am urmat...

O roșeață trecătoare coloră obrazul lui Lecoq.

— Ești sigur, întrebă el repede, ești sigur că individul ți-a spus că ducele de Sairmeuse primește în fiecare luni ?

— La naiba ! de unde aș fi ghicit eu așa ceva. A și rostit chiar numele pe care l-ați rostit dumneavoastră, un nume în euse...

O idee ciudată, uimitoare, cu totul inadmisibilă, trecu prin mintea tînărului polițist.

„Dar dacă era totuși el !... își spunea. Dacă Mai și ducele de Sairmeuse nu erau decît una și aceeași persoană ?"

Îndepărtă însă acest gînd și chiar se mustră că-l avusese o clipă.

Își blestemă această înclinare a imaginației care îl împingea să vadă în toate evenimentele aspecte romantice, de necrezut. De ce să cauți soluții himerice cînd lucrurile erau atît de simple ? Ce era atît de surprinzător în faptul că un deținut, pe care îl bănuia a fi un om de lume, știa ziua pe care și-o alesese ducele de Sairmeuse ca să-și primească prietenii ?

Cum nu mai avea ce să mai aștepte de la Couturier, îi mulțumi și, după ce strînse mîna șefului de post, ieși sprijinindu-se de brațul lui taica Absint, căci avea mare nevoie de un sprijin. Își simțea picioarele mai moi decît o cîrpă, capul i se învîrtea, avea ameteli.

Nu putea înțelege cum, prin ce magie, prin ce vrăjitorie pierduse această partidă. Și o pierduse în mod jalnic, rușinos, fără luptă, fără să reziste, ridicol... da, ridicol. Ca să se descotorosească de el, de Lecoq, Mai n-a trebuit decît să-i arunce în cale un fals complice, luat la întîmplare dintr-o cîrciumă, așa cum face vînătorul care, urmărit îndeaproape de un urs, îi aruncă o mănușă. Și, asemeni ursului, se lăsase păcălit de această stratagemă grosolană !

Neliniștit de tristețea mohorîtă a colegului său, taica Absint întrebă :

— Unde mergem, la Palat sau la Prefectură ?

— La Prefectură, întrebă el, de ce să mergem ? Ca să mă expun insultelor lui Gévrol ? Nu mă simt în stare să merg nici la domnul Segmuller ca să-i spun : „Iertați-mă, ați avut o părere prea bună despre mine ; nu sînt decît un prost !"

Ce facem atunci ?

— Hm ! nu știu... poate mă îmbarc pentru America, poate mă arunc în apă...

Mai merse cîțiva pași apoi se opri brusc.

— Nu ! strigă el, bătînd furios din picior, afacerea asta n-o să rămînă așa. Am jurat că voi avea cheia enigmei și o voi avea. Cum, prin ce mijloace ? nu știu. Dar îmi trebuie, o vreau o voi avea !

Rămase un minut pe gînduri, apoi reluă cu o voce mai calmă :

— Există un om care ne poate salva, un om care va ști să vadă ceea ce eu n-am văzut, care va înțelege ceea ce eu n-am înțeles. Să mergem să-i cerem sfatul, răspunsul lui îmi va dicta ce trebuie să fac. Vino !

XL

După o zi și o noapte astfel petrecute, cei doi oameni de la Prefectură ar fi trebuit să simtă o irezistibilă nevoie de somn.

Lecoq era susținut însă de expunerea amorului propriu, de durerea încă vie și de speranța unei revanșe ce nu-l părăsise. Cît despre taica Absint, acesta semăna puțin cu acei sărmani cai de trăsură care, uitînd de mîncare, nu mai știu ce-i oboseala și merg pînă ce cad, sleiți de puteri.

Ajunseră în micuța locuință a lui Lecoq unde se descotorosiră de travestiul lor și, după o masă acceptabilă, stropită cu o sticlă de Bourgogne, o porniră din nou la drum.

Tînărul polițist nu-și descleștase gura. O singură idee îi zbîrnîia prin minte, supărătoare, pisăloagă, enervantă, ca o muscă învîrtindu-se în jurul lămpii.

Cei doi agenți se îndreptau spre strada Saint-Lazare, la doi pași de gară. Aici intrară într-una din cele mai frumoase clădiri din cartier și o întrebară pe portăreasă :

— Domnul Tabaret ?

— Proprietarul ? e bolnav.

— Grav ? exclamă Lecoq, începînd să fie neliniștit.

— Nu cine știe ce, răspunse portăreasa ; are o criză de gută.

Sunară la ușa apartamentului de la primul etaj. Fata solidă și bine clădită care veni să le deschidă le spuse că stăpînul primește chiar dacă este obligat să rămînă în pat.

— Numai că, adăugă ea, e la el doctorul. Domnii vor să aștepte pînă cînd pleacă ?

„Domnii" răspunseră afirmativ și menajera îi conduse într-o bibliotecă, poftindu-i să ia loc.

Acest om pe care Lecoq venise să-l consulte era celebru la Prefectură pentru extraordinara lui subtilitate și intuiție, ce atingea limitele neverosimilului.

Pînă la vîrsta de patruzeci și cinci de ani fusese slujbaș la Muntele de Pietate, cînd, îmbogățindu-se brusc datorită unei moșteniri, se grăbi să-și dea demisia, dar chiar de-a doua zi regretă biroul pe care îl blestemase atît.

Într-o seară, după ce citise memoriile unui celebru inspector de la siguranță, unul dintre acei oameni cu fler rafinat, pe care justiția îi trimite pe urmele crimei, o revelație bruscă îi străfulgeră prin minte.

— Și eu ! strigase el, poate că și eu sînt polițist !

Din ziua aceea a strîns toate documentele referitoare la poliție cu un interes febril. Citea tot : scrisori, memorii, rapoarte, pamflete, colecții de ziare judiciare, totul era binevenit.

O irezistibilă vocație îl împingea spre acea misterioasă forță condusă de instituția de pe Quai des Orfèvres și al cărei ochi invizibil este peste tot. Într-o seară, pe cînd se întuneca, luîndu-și inima în dinți, se îndreptă să ceară de lucru în strada Jérusalem.

La început a fost primit destul de rău. La naiba ! solicitanții sînt numeroși. Dar el insistă cu atîta abilitate, încît i se încredințară mai multe mici comisioane. Le duse la bun sfîrșit. Cel mai greu lucru fusese făcut. Un succes obținut acolo unde alții eșuaseră l-a consacrat. Tabaret prinse curaj și putu să-și desfășoare surprinzătoarele-i aptitudini de detectiv. Cazul unei doamne B., nevastă de bancher, îi încoronă reputația.

După aceea, timp de mai mulți ani, a fost chemat să-și spună părerea asupra tuturor afacerilor încîlcite.

Niciodată acest ciudat polițist n-a consimțit să primească un ban de la Prefectură. Făcea totul din plăcere, pentru a-și satisface o pasiune ce devenise viața, prestigiul și mîndria sa.

Numai numele său și îl făcea pe Gévrol să tremure de furie.

Gelosul inspector știuse totuși să exploateze cu abilitate o eroare a acestui prețios voluntar.

Încăpățînat, așa cum sînt toți pasionații, moș Tabaret fusese cît pe ce să-l ducă la ghilotină pe un nevinovat, un biet croitor acuzat că-și ucisese nevasta.

Această nenorocire îl domoli pe bătrîn ; sila pentru tot ce avusese de suferit îl îndepărtă. Nu mai apăru decît foarte rar pe la Prefectură.

Cu toate astea, asemeni marilor avocați care, dezgustați de a pleda în fața instanței, mai triumfă încă în cabinetul lor, moș Tabaret rămăsese însă un fel de oracol.

Cînd în strada Jérusalem se ajungea într-un impas serios, se spunea : „Să mergem să-l consultăm pe „Face lumină" !

Căci sub această poreclă, semnificativă, luată dintr-una din expresiile lui : „Trebuie să facem lumină", își desfășura el, în secret, talentele de detectiv, necunoscute prietenilor. Nimănui nu-i trecuse vreodată prin minte că „Face lumină" și Tabaret sînt una și aceeași persoană.

Lecoq își amintise de toată povestea acestui excentric bătrîn încercînd să-și facă singur curaj, cînd menajera apăru din nou, anunțînd plecarea doctorului.

Le deschise apoi o ușă, spunînd :

— Puteți intra, domnilor.

XLI

Într-un pat larg cu baldachin, asudînd și gemînd, stătea culcat oracolul cu două fețe : „Face lumină" din strada Jérusalem și Tabaret din strada Saint-Lazare.

Cu fruntea lui teșită și urechile imense, cu năsul îngrozitor de bocciu, ochii mici, buzele groase, domnul Tabaret întruchipa tipul clasic al micului rentier tîmp.

E adevărat că, dacă îl observai cu atenție, erai izbit de asemănarea cu un cîine de vînătoare, ale cărui aptitudini și instincte le și avea.

La vederea celor doi polițiști, pe care îi cunoștea bine, ochii bătrînului sclipiră.

— Bună ziua Lecoq, băiatule, bună ziua, bătrîne Absint, li se adresă el. Vă mai gîndiți încă la bietul moș „Face lumină", acolo, la poliție, de vreme ce sînteți aici, la mine?

— Avem nevoie de sfaturile dumneavoastră, domnule Tabaret.

— Aha !...

— Tocmai am fost trași pe sfoară ca doi copii de un deținut.

— La naiba ! e deci tare ticălosul ălă ?

Lecoq suspină adînc.

— Atît de tare, răspunse el, încît dacă aș fi superstițios, aș zice că era diavolul în persoană.

Fizionomia bătrînului avu o expresie comică de invidie.

— Cum așa ! ați găsit un deținut viclean și vă plîngeți, exclamă el. E totuși o șansă formidabilă. Dar ce i se reproșează deținutului vostru ?

— A ucis trei oameni, zise taica Absint.

— Oho ! făcu domnul Tabaret, pe trei tonuri diferite, oho !... oho ! Și unde s-a întîmplat asta ? întrebă el.

— Într-o cîrciumă, pe lîngă Ivry.

— Gata ! știu, la văduva Chupin... un anume Mai... Am citit în *Gazette des Tribunaux*, și un tip care a venit să mă vadă mi-a povestit că toți de la poliție sînteți intrigați din cale afară în privința identității individului. Deci tu, băiete, ai fost însărcinat cu investigațiile ? Cu atît mai bine ! Îmi vei povesti totul și te voi ajuta în limita modestelor mele posibilități.

Tînărul polițist avusese pe drum timpul să-și pregătească istorisirea, așa că relată amănunțit, cît mai clar cu putință, toate episoadele acestei ciudate afaceri, din momentul în care Gévrol spărsese ușa *Pulberăriei* pînă în clipa în care Mai sărise zidul grădinii palatului Sairmeuse.

În timp ce Lecoq vorbea, bătrînul Tabaret se transforma vizibil. Cu siguranță că nu mai simțea durerile gutei.

— De ce n-am fost acolo ! șoptea el uneori printre dinți, de ce n-am fost acolo !

Cînd tînărul termină, el izbucni entuziasmat :

— Iată ce înseamnă o treabă frumoasă ! strigă el. Și care are ca punct de plecare o singură propoziție : „Vin prusacii". Lecoq, băiete, trebuie să ți-o spun, și mă pricep la treaba asta, te-ai purtat ca un înger.

— Poate vreți să spuneți ca un prost ? întrebă neîncrezător tînărul polițist.

— Nu, prietene, sigur nu, Dumnezeu mi-e martor. Mi-ai înviorat bătrîna mea inimă, pot să mor, voi avea un succesor. Aș vrea să te îmbrățișez pentru logica ta. Ah ! Gévrol ăsta care te-a trădat, căci a făcut-o fără nici o îndoială — și am să-ți ofer mijlocul să-i dai pe față perfidia — acest obtuz și căpos General nu e demn nici să-ți perie pălăria.

— Mă copleșiți, domnule Tabaret ! îl întrerupse Lecoq, care nu era foarte sigur dacă nu-și bătea joc de el, dar, cu toate astea, Mai a dispărut, iar eu mi-am pierdut reputația înainte de-a mi-o fi dobîndit.

— Ai răbdare, reluă bătrînul, nu-mi respinge elogiile. Am spus că ai condus bine afacerea, dar s-ar fi putut s-o faci mai bine, infinit mai bine ! Incontestabil ai aptitudini, ai fler, știi să vezi, știi să deduci, numai că îți lipsește experiența, te entuziasmezi să te învîrți în jurul unei idei fixe ca un fluture în jurul lămpii. În sfîrșit, ești tînăr. Fii liniștit, e un cusur care va trece de la sine, și încă prea curînd. Ca să-ți mărturisesc totul, ai făcut greșeli.

Lecoq își lăsă capul în jos, ca un elev certat de profesor.

— Am să-ți enumăr greșelile, continuă bătrînul, și am să-ți demonstrez că, de cel puțin trei ori, ai lăsat să-ți scape ocazia de a clarifica această afacere, atît de ciudată în aparență și atît de limpede în realitate.

— Totuși, domnule...

— Taci, taci, fiule ! lasă-mă să-ți vorbesc. De la început e necesar să pornești potrivit principiului : „Nu trebuie să te încrezi niciodată în aparențe, crede cu precădere în contrariul a ceea ce pare adevărat, sau măcar plauzibil".

— Da, asta mi-am spus și eu.

— Și bine ai făcut. Dar tu ești tînăr, ți-am mai spus-o, și la prima împrejurare verosimilă pe care ai întîlnit-o ai uitat complet regula după care trebuie să te comporți. Ți s-a servit un fapt mai mult decît probabil și l-ai înghițit la fel cum înghite peștele lacom momeala pescarului.

Comparația îl jigni pe tînărul polițist.

— Ce-ai gîndit atunci cînd ai aflat că domnul d'Escorval, judecătorul de instrucție, și-a rupt piciorul coborînd din trăsură ?

— Doamne am crezut ce mi s-a spus, mărturisi el deschis.

Bătrînul „Face lumină" izbucni în rîs.

— Ai crezut pentru că este cît se poate de verosimil.

— Ce v-ați fi închipuit în locul meu ?

— Contrariul a ceea ce mi se spunea. Poate m-aș fi înșelat, dar m-aș fi călăuzit totuși după logica deducțiilor mele.

Concluzia era atît de îndrăzneață, încît îl năuci pe Lecoq.

— Cum, strigă el, presupuneți, așadar, că accidentul domnului d'Escorval nu-i decît o ficțiune ? Că nu și-a rupt piciorul ?

Brusc fizionomia bătrînului deveni gravă.

— Nu presupun acest lucru, ci sînt sigur.

XLII

Desigur, încrederea lui Lecoq în acest adevărat oracol pe care venise să-l consulte era mare, dar moș „Face lumină" putea totuși să se înșele, se întîmplase de mai multe ori ; se știe doar că toate oracolele se pot înșela.

Ceea ce spunea părea o enormitate atît de mare și depășea atît de mult cercul lucrurilor credibile, încît tînărul polițist nu-și putu ascunde un gest de neîncredere.

— Așadar, domnule Tabaret, spuse el, sînteți gata să jurați că domnul d'Escorval e tot atît de sănătos ca și taica Absint și ca mine, și nu iese din cameră de două luni numai ca să poate susține o minciună spusă la început.

— Aș jura acest lucru.

— Cred că ar fi lucru îndrăzneț, dar în ce scop joacă această comedie ?

— Cum tu, tu în care văd un succesor și un continuator al metodei mele, tu îmi pui această ciudată întrebare ! Să vedem, ia gîndește-te puțin ! Ai nevoie de un exemplu care să-ți stimuleze inteligența ? Fie. Închipuie-ți că pentru

o clipă eşti judecător. Se comite o crimă ; eşti însărcinat cu ancheta şi mergi la deţinut să-l interoghezi. Foarte bine. Pînă în acest moment deţinutul a reuşit să-şi ascundă identitatea. E cazul nostru, nu-i aşa ? Ei bine ! Cum ai reacţiona dacă dintr-o ochire ai recunoaşte sub această deghizare pe cel mai bun prieten sau pe cel mai înverşunat duşman ? Ce-ai face ?

— Mi-aş spune că un magistrat care ezită între datorie şi pasiune se expune şi comite o imprudenţă culpabilă, aşa că m-aş recuza.

— Înţeleg, dar ai dezvălui adevărata identitate a acestui deţinut, prieten sau duşman, identitate pe care doar tu singur o cunoşti ?

Întrebarea era delicată, iar răspunsul greu de dat.

Lecoq păstră tăcere, gîndindu-se.

— Eu, strigă taica Absint, n-aş spune absolut nimic. Prieten sau duşman al deţinutului, aş rămîne cu totul neutru. I-aş lăsa pe alţii să cerceteze cine este, cu atît mai bine dacă vor găsi. Şi aş avea conştiinţa împăcată.

— Nici eu n-aş spune nimic, răspunse în cele din urmă tînărul poliţist, şi mi se pare că păstrînd tăcerea n-aş încălca în nici un fel obligaţiile mele de magistrat.

Moş Tabaret îşi frecă tare mîinile, aşa cum i se întîmpla cînd scotea din arsenalul său vreun argument victorios.

— Fiule, rosti el, acestea fiind zise, fă-mi plăcerea să-mi spui ce pretext ai imagina pentru a te retrage fără să trezeşti bănuieli ?

— Ah, nu ştiu, nu pot să răspund aşa, pe negîndite... dacă aş fi în această situaţie, aş căuta, m-aş strădui...

— Şi n-ai găsit nimic care să meargă cît de cît, îl întrerupse bătrînul... sau, poate da, mai curînd, ai găsi stratagema domnului d'Escorval şi ai folosi-o ; te-ai preface că ţi-ai rupt vreo mînă sau vreun picior, numai că, băiat deştept cum eşti, ţi-ai sacrificat braţul, ceea ce ar fi mai puţin incomod şi nu te-ar condamna la o recluziune de mai multe luni.

— Deci, domnule Tabaret, exclamă Lecoq, părerea dumneavoastră este că domnul d'Escorval cunoaşte identitatea lui Mai ?

Moş „Face lumină" se ridică atît de brusc, încît guta de care uitase îi smulse un geamăt.

— Te îndoiești ? strigă el. Te-ndoiești într-adevăr ! Ce dovezi mai vrei ? Consideri firească această coincidență dintre accidentul judecătorului și tentativa de sinucidere a deținutului ? Pentru onoarea perspicacității tale presupun că nu. N-am fost acolo, ca tine, n-am putut să judec cu ochii mei ; dar numai cu ceea ce mi-ai povestit tu pot să încerc să refac scena, așa cum a avut loc. Mi se pare c-o văd... ascultă...

Domnul d'Escorval, după ce și-a terminat ancheta la văduva Chupin, sosește la Închisoarea Centrală și poruncește să i se deschidă celula lui Mai. Cei doi bărbați se recunosc. Dacă ar fi fost singuri, lucrurile s-ar fi explicat și ar fi luat altă întorsătură... totul s-ar fi aranjat, poate. Dar nu erau singuri ; se mai afla acolo și o terță persoană — grefierul. Așa că nu și-au putut spune nimic. Judecătorul, cu o voce emoționată, a pus cîteva întrebări banale și deținutul, groaznic de tulburat, a răspuns de bine de rău. După ce ușa s-a închis, domnul d'Escorval și-a spus : „Nu, eu nu voi fi judecătorul acestui om pe care îl urăsc !" Frămîntările sale erau teribile. Cînd, văzîndu-l că iese, ai vrut să-i vorbești, te-a amînat cu brutalitate pentru a doua zi și, un sfert de oră mai tîrziu, simula o cădere.

— Atunci, întrebă Lecoq, credeți că domnul d'Escorval și așa-zisul Mai sînt dușmani ?

— La naiba ! răspunse bătrînelul cu vocea lui joasă, limpede și hotărîtă, oare faptele nu demonstrează acest lucru ? Dacă ar fi fost prieteni, judecătorul și-ar fi jucat comedia, dar deținutul n-ar fi încercat să se sugrume. În sfîrșit, datorită ție, Mai a fost salvat. Căci omul ăsta îți datorează viața. Înfășurat în cămașa de forță, n-a putut să întreprindă nimic în cursul nopții. Cred că în noaptea aceea a fost scăldat în sudori de sînge ! Ce suferință, ce agonie ! Așa că, dimineața, cînd a fost la interogatoriu, s-a repezit în cabinetul judecătorului, cuprins de un soi de frenezie. În acel cabinet conta să-l găsească pe domnul d'Escorval triumfînd. Nu cred că ar fi avut intenția să se arunce asupra lui, dar voia să-i spună : „Ei bine, da eu sînt. A fost mîna fatalității la mijloc, am omorît trei oameni și sînt la cheremul tău. Dar tocmai pentru că ne urîm de moarte, ai datoria să nu-mi prelungești chinurile ! Să abuzezi de acest lucru ar însemna o lașitate in-

famă". În loc să-l găsească pe domnul d'Escorval, acest trufaș magistrat, deținutul îl vede pe bravul, excelentul domn Segmuller. Ce se întîmplă atunci ? E surprins, și privirea-i trădează tulburarea pe care o resimte în fața generozității dușmanului său. Îl crezuse implacabil. Apoi, pe buzele sale răsare un surîs plin de speranță, căci se gîndește că dacă domnul d'Escorval nu i-a trădat secretul, mai poate încerca să se salveze și că, poate, va reuși să-și păstreze nepătate onoarea și numele în acest abis de rușine și de sînge.

Lecoq se extazie în fața surprinzătoarei capacități de analiză a acestui excentric polițist, care, bazîndu-se pe circumstanțele pe care el, Lecoq, nu le observase, reconstituise drama adevărului.

— Lecoq, fiule, mai ai nevoie încă de cîteva mici dovezi ? Amintește-ți de perseverența cu care domnul d'Escorval trimitea să afle veşti de la domnul Segmuller privind ancheta. Admit, desigur, că e un pasionat al meseriei... dar nu pînă-ntr-atît. În acel moment tu mai credeai că și-a rupt piciorul. Cum nu te-ai gîndit că un judecător, ajuns la pat cu oasele rupte, nu se neliniștește atît de tare din cauza unui ticălos de ucigaș ? Da, o clipă de gîndire te-ar fi făcut să eviți multe necazuri, căci aici, probabil, se află cheia întregii afaceri.

Lecoq, atît de strălucit orator în cîrciuma văduvei Chupin, atît de plin de încredere în sine, atît de plin de vervă cît timp își expunea teoriile neajutoratului taica Absint, Lecoq lăsă capul în jos și nu mai suflă un cuvînt.

În timpul acesta domnul Tabaret își vărsă un pahar mare de ceai pe care îl înghiți. Se șterse la gură și reluă :

— Să trecem peste asta ! Ceea ce trebuie să-ți spun este că de trei sau patru ori cel puțin, ai avut posibilitatea să faci lumină.

Se opri așteptînd vreun protest din partea elevului său. Zadarnic însă.

Această discreție îl uimi mult pe bătrîn și făcu să-i crească stima pe care i-o purta lui Lecoq.

— Prima dată cînd ai pierdut o ocazie formidabilă, urmă el, e atunci cînd te-ai plimbat cu cercelul găsit la *Pulberărie*.

— Dar am încercat totul ca să ajung la ultimul proprietar !

— Ai încercat mult, nu spun nu, fiule, dar totul... e prea mult spus. De exemplu, cînd ai aflat că baroana de Watchau murise și că toate bunurile îi fuseseră vîndute, ce-ai făcut ?

— Știți doar, am alergat la expertul însărcinat cu vînzarea obiectelor scoase la licitație.

— Foarte bine ! Și-apoi ?

— Am examinat catalogul și, nedescoperind nici o bijuterie a cărei descriere să se potrivească cu acest frumos diamant, am recunoscut că piesa era pierdută.

Moș „Face lumină" jubila.

— Exact ! strigă el, iată unde te-ai înșelat. Dacă această bijuterie, atît de valoroasă, nu era descrisă în catalogul pentru vînzări, motivul e că baroana de Watchau n-o mai avea atunci cînd a murit. Iar dacă n-o mai avea e pentru că o dăruise sau o vînduse. Cui ? Foarte probabil uneia dintre prietenele ei. De aceea, în locul tău, m-aș fi interesat de numele prietenelor intime ale doamnei de Watchau, ceea ce ar fi fost ușor, și aș fi încercat să mă pun bine cu cameristele acestor amice. Cum ești băiat drăguț, ar fi fost un joc pentru tine. În sfîrșit, continuă domnul Tabaret, aș fi arătat cercelul tuturor subretelor, pînă cînd s-ar fi găsit una să spună : „Diamantul ăsta e al stăpînei mele", sau una care, la vederea lui, să fie cuprinsă de un tremur nervos...

— Cînd te gîndești, șopti Lecoq, că ideea nu mi-a trecut prin minte !

— Așteaptă, așteaptă... ajung la cea de-a doua ocazie pierdută. Ce-ai făcut atunci cînd te-ai aflat în posesia cufărului despre care Mai pretinde că-i a lui ? L-ai înapoiat pur și simplu acestui infractor atît de subtil. Ei drăcie ! Doar știai că nu e decît un accesoriu al comediei, că nu poate fi depus la doamna Milner decît de complice, că toate lucrurile care se aflau în el au fost cumpărate după lovitură.

— Știam toate astea... Dar ce dovezi să aduc în sprijinul ipotezei mele ?

— Ce dovezi, o ! fiule ? Eu, care nu sînt decît un biet bătrîn, i-aș fi convocat pe starostii și pe foștii starosti ai

telalilor din Paris şi aş fi scos la iveală, în cele din urmă, pe unul care ar fi strigat : „Boarfele astea ?... eu le-am vîndut unui individ aşa şi aşa, care le-a cumpărat în contul unui prieten, a cărui măsură o adusese".

— Ei drăcie ! strigă Lecoq, procedeul ar fi fost infailibil şi simplu ca bună ziua. Ah ! nu-mi voi ierta toată viaţa prostia asta.

— Încetişor, încetişor ! îl întrerupse bătrînul, exagerezi, dragă băiete. Prostie nu e deloc cuvîntul potrivit ; ar trebui să spui superficialitate. Eşti tînăr, ce dracu ! Ceea ce ar fi mai puţin scuzabil ar fi modul în care ai condus urmărirea deţinutului după evadare.

— Vai ! murmură tînărul poliţist descurajat, numai Dumnezeu ştie cît m-am străduit !

— Prea mult, fiule, de-o mie de ori prea mult, şi asta e ceea ce-ţi reproşez. Ce idee nebunească ţi-a venit să-l urmăreşti pe aşa-zisul Mai pas cu pas, ca un copoi de rînd.

De data asta Lecoq rămase uluit.

— Trebuia să-l las să scape ? întrebă el.

— Nu, dar dacă aş fi fost lîngă tine sub galeriile Odéon-ului, cînd ai ghicit cu atîta abilitate — căci eşti abil, fiule — şi promptitudine intenţiile deţinutului, ţi-aş fi spus : „Omul ăsta, prietene Lecoq, aleargă la doamna Milner să o anunţe că a evadat. Să-l lăsăm să alerge". Iar cînd a ieşit de la hotelul Mariembourg aş fi adăugat : „Acum lasă-l să meargă unde vrea, dar urmăreşte-o pe doamna Milner, n-o pierde din ochi, ţine-te după ea ca o umbră, căci ea te va duce la complice, adică la cheia enigmei.

— Recunosc... ea m-ar fi condus acolo.

— În loc să faci aşa, ce-ai pus la cale ? Ai alergat la hotelul Mariembourg, l-ai înspăimîntat pe băiat ! Cînd ai întins plasele şi vrei să prinzi peşte nu baţi toba prin apropiere !

Astfel, moş Tabaret reluă ancheta de la început şi, urmărind-o pas cu pas, o refăcu după metoda sa inductivă.

Tînărul poliţist asculta însă numai cu o ureche, distrat. Mii de proiecte îi veneau în minte. În curînd nu se mai putu abţine :

— M-aţi salvat de la disperare, domnule, îl întrerupse el. Am crezut că totul e pierdut dar îmi dau seama că prostiile mele pot fi reparate. Ceea ce n-am făcut, pot să mai

fac, mai e încă timp. N-am oare în continuare la dispoziția mea cercelul și niște haine ale deținutului ? Doamna Milner mai e încă proprietara hotelului Mariembourg, o voi supraveghea.

— Și la ce folosesc aceste demersuri, băiete ?

— Cum la ce ? Ca să-mi regăsesc deținutul.

Dacă ar fi fost mai puțin încîntat de ideile sale, Lecoq ar fi surprins zîmbetul abia schițat care flutură pe buzele lui „Face lumină".

— Deci, băiete, nu bănuiești adevăratul nume al așazisului saltimbanc ?

Lecoq tresări și întoarse capul. Nu voia să i se vadă ochii.

— Nu, răspunse el cu o voce emoționată, nu-l bănuiesc.

— Minți, îl întrerupse bătrînul, știi la fel de bine ca mine că Mai locuiește în strada Grenelle-Saint-Germain și că se numește domnul duce de Sairmeuse.

— Ei bine, da, domnule Tabaret, răspunse Lecoq, mi-a venit această idee, dar am alungat-o.

— Așa și pentru ce ? dacă vrei să-mi explici...

— Drace, pentru că...

— Pentru că n-ai știut să rămîi în logica premiselor tale. Dar eu știu asta, eu sînt consecvent și îmi spun : „Pare imposibil ca ucigașul din cîrciuma văduvei Chupin să fie ducele de Sairmeuse. Deci ucigașul din cîrciuma cu pricina, Mai, așa-zisul saltimbanc, este ducele de Sairmeuse !"

XLIII

Cum de-i venise o asemenea idee lui moș Tabaret ? Iată ceea ce Lecoq nu putea înțelege.

Bătrînul nu putu să nu remarce figura uluită a tînărului polițist și, în consecință, să-i ghicească gîndurile.

— Pari căzut din nori, băiete, îi spuse el. Ți-ai închipuit că am vorbit la întîmplare, ca un aiurit ?

— Nu, desigur, domnule, dar...

— Taci ! Ești uluit pentru că nu știi o iotă din istoria contemporană. Trebuie să-ți faci educația în această pri-

vință, și ți-o vei face, dacă nu vrei să rămîi toată viața, ca dușmanul tău Gévrol, un vulgar vînător de nenorociți.

— Mărturisesc că nu văd legătura...

Domnul Tabaret nu găsi de cuviință să răspundă. Se întoarse spre taica Absint și i se adresă pe tonul cel mai amical :

— Fă-mi plăcerea, taică, spuse el și ia de alături, din bibliotecă, două volume mari, in-folio, intitulate *Biografia generală a personalităților acestui secol*. Sînt în dulapul din dreapta.

Taica Absint se grăbi să asculte, iar moș Tabaret, de îndată ce se află în posesia volumelor, începu să le răsfoiască febril, murmurînd, așa cum face întotdeauna cînd cauți un cuvînt într-un dicționar.

— Esbayron !... bolborosi el, Escars..., Escayrac..., Eschei..., Escodica... Gata, am ajuns ! Escorval ! Ascultă-mă bine, fiule, și în mintea ta se va face lumină.

Nu mai era nevoie de nici o recomandare. Niciodată simțurile tînărului polițist nu fuseseră mai încordate.

Bătrînul citi cu glas răsunător.

ESCORVAL (Louis-Guillame, baron d'). — Înalt funcționar și om politic francez, născut la Montaignac, la 3 dec. 1789, dintr-o veche familie de magistrați. Își termina studiile la Paris, cînd a izbucnit Revoluția. Îi îmbrățișează cauza cu toată ardoarea tinereții. Dar, înspăimîntat curînd de abuzurile care se făceau în numele libertății, se ralie, sfătuit probabil de Roederer, care era un prieten al familiei, reacțiunii. Recomandat primului Consul de domnul de Talleyrand, debută în cariera administrativă printr-o misiune în Elveția, și, atît timp cît dură Imperiul, a fost amestecat în cele mai importante negocieri.

Devotat trup și suflet împăratului, apăru grav compromis în timpul celei de-a doua Restaurații. Arestat în timpul tulburărilor de la Montaignac sub dubla acuzare de înaltă trădare și de complot intern, a fost tradus în fața unei comisii militare și condamnat la moarte. Dar n-a fost executat. Datorează viața nobilului devotament și energiei unui duhovnic al prietenilor săi, abatele Midon, parohul micului sat Sairmeuse.

Baronul d'Escorval nu are decît un fiu, intrat foarte de tînăr în magistratură.

Dezamăgirea lui Lecoq fu foarte mare.

— Înțeleg foarte bine, spuse el, asta e biografia tatălui judecătorului nostru. Numai că nu văd ce mare lucru ne spune.

Un surîs ironic flutură pe buzele lui moș „Face lumină".

— Ne spune că, răspunse el, domnul d'Escorval tatăl a fost condamnat la moarte. Te asigur că asta e ceva. Puțină răbdare și o să recunoști singur.

Frunzări din nou dicționarul și-și reluă lectura.

SAIRMEUSE (Anne-Marie-Victore de Tingry, duce de). — Om politic și general francez, născut în castelul Sairmeuse, aproape de Montaignac, la 17 ian. 1758. Familia Sairmeuse este una dintre cele mai vechi și mai ilustre familii din Franța. Nu trebuie totuși confundată cu familia ducală de Sermeuse, a cărui nume se scrie cu *e*.

Emigrat în timpul primelor mișcări revoluționare, Anne de Sairmeuse se distinge printr-un strălucit curaj în armata lui Condé. Cîțiva ani mai tîrziu, cere să intre în serviciul Rusiei și a luptat, spun unii dintre biografii săi, în rîndurile rușilor, în timpul dezastruoasei retrageri de la Moscova.

Revenit în Franța, după Bourboni, și-a cucerit o celebritate scandaloasă prin exaltarea opiniilor sale ultraregaliste. E adevărat că a avut privilegiul să reintre în posesia imenselor domenii ale familiei și să i se confirme gradele pe care le primise în străinătate.

Desemnat de rege să prezideze comisia militară însărcinată să-i urmărească și să-i judece pe conspiratorii de la Montaignac, s-a remarcat printr-o severitate abuzivă și o părtinire condamnate de toate partidele.

Lecoq se ridicase în picioare cu ochii scînteind.

— Mii de tunete! strigă acum, văd clar. Tatăl actualului duce de Sairmeuse a vrut să-i taie gîtul tatălui domnului d'Escorval.

Domnul Tabaret strălucea de bucurie.

— Iată la ce servește istoria, zise el. Dar n-am sfîrșit, băiete, ducele nostru de Sairmeuse are și el un articol. Ascultă mai departe :

SAIRMEUSE (Anne-Marie-Martial), —, fiul precedentului, născut la Londra în 1791, a fost crescut mai întîi în Anglia, apoi la curtea din Austria, pe lîngă care trebuia mai tîrziu să îndeplinească diverse misiuni confidențiale.

Moștenitor al opiniilor, convingerilor și inamiciților tatălui său, a pus în serviciul partidei sale o sclipitoare inteligență și capacități admirabile. Avansat în momentul în care pasiunile politice cunoșteau o violență deosebită, avu curajul să-și asume singur responsabilitatea celor mai teribile măsuri. Obligat să se retragă din afacerile politice în fața adversității generale, lăsă în urma lui uri care nu se vor stinge decît odată cu viața sa.

Bătrînul închise volumul și, luîndu-și un aer de falsă modestie, întrebă :

— Ei bine ! Ce părere ai, băiete, despre metoda mea inductivă ?

Dar celălalt era prea preocupat ca să răspundă.

— Mă gîndesc, obiectă el, că dacă ducele de Sairmeuse ar fi dispărut două luni, timpul cît a stat închis Mai, ar fi aflat tot Parisul, așa că...

— Visezi ! îl întrerupse moș Tabaret. Avîndu-i complici pe soția sa și pe valet, ducele ar putea să lipsească și un an dacă ar vrea, și toți servitorii l-ar crede în palat.

— Admit asta, spuse tînărul polițist în cele din urmă, sînt nevoit să admit că acest înalt personaj a știut să joace minunat rolul lui Mai. Din nefericire, există o împrejurare care, ea singură, răstoarnă tot eșafodajul presupunerilor noastre.

— Și care, mă rog ?

— Dacă bărbatul de la *Pulberărie* ar fi fost ducele de Sairmeuse și-ar fi spus numele, ar fi explicat cum, atacat, fiind, s-a apărat, și numele singur l-ar fi scutit să intre pe porțile închisorii. În loc de asta ce face însă deținutul nostru ? Încearcă să se sugrume. S-ar fi gîndit vreodată la sinucidere o personalitate ca ducele de Sairmeuse, a cărui viață este probabil o continuă delectare ?

Un fluierat ironic al lui moș Tabaret îl întrerupse pe Lecoq.

— Se pare, zise bătrînul, că ai uitat ultima frază din biografie : „Domnul de Sairmeuse lăsă în urma lui uri teribile..." Știi cu ce preț ar fi fost făcut să-și plătească

libertatea ? Nu ! Nici eu. Ceea ce ştim este că nu ai lui au triumfat. Pentru a explica prezenţa lui la *Pulberărie* şi prezenţa femeii care, poate, era soţia lui, cine ştie ce secrete dezonorante ar fi fost obligat să dezvăluie. Între sinucidere şi ruşine, a ales sinuciderea. A vrut să-şi salveze numele.

Lecoq se ridică palid, cu buzele tremurînde, ca unul care tocmai a luat o hotărîre supremă.

— Domnule Tabaret, vă rog să-mi scuzaţi şiretlicul, spuse el cu o voce emoţionată. M-am gîndit la toate astea. Dar mă temeam de mine, am vrut să vă aud pe dumneavoastră spunîndu-le. Acum ştiu ce am de făcut.

Moş Tabaret îşi ridică braţele spre cer, pradă celei mai teribile agitaţii.

— Nefericitule ! strigă el, te-ai gîndit oare să-l arestezi pe ducele de Sairmeuse ? Bietul meu Lecoq ! Liber, acest om este aproape atotputernic, iar tu, un mărunt agent de siguranţă, vei fi făcut ţăndări, ca un pahar ! Ia seama, fiule ! nu-l ataca pe duce, n-aş răspunde nici chiar de viaţa ta.

Tînărul poliţist clătină din cap.

— Oh ! N-am să exagerez, zise el. Ştiu că în acest moment ducele este în afara posibilităţilor mele de acţiune. Dar îl voi avea în mînă în ziua care îi voi descoperi secretul. Nu mă tem de pericol, dar ştiu că pentru a reuşi trebuie să mă ascund. Mă voi ascunde deci. Da, mă voi ţine în umbră pînă în ziua în care voi ridica vălul acestei tenebroase afaceri. Atunci îmi voi face apariţia. Şi dacă într-adevăr Mai este ducele de Sairmeuse... îmi voi lua revanşa.

ONOAREA NUMELUI

I

În prima duminică din luna august a anului 1815, la ora zece fix — la fel ca în fiecare duminică —, paracliserul parohiei Sairmeuse bătu clopotul de trei ori, anunţîndu-i pe credincioşi că preotul intră în altar pentru slujba de dimineaţă.

Biserica era plină mai mult de jumătate, şi din toate părţile soseau, grăbindu-se, grupuri de ţărani şi ţărance. Femeile, în haine de sărbătoare, purtau eşarfe grijuliu potrivite, fuste cu dungi late, şi bonete albe, înalte. Numai că, tot atît de păstrătoare pe cît de cochete, veneau în picioarele goale, ţinîndu-şi în mînă pantofii pe care îi încălţau respectuoase cînd intrau în biserică.

Bărbaţii nu intrau deloc. Aproape toţi rămîneau să stea de vorbă fie aşezaţi în tindă, fie în piaţa din faţa bisericii, la umbra ulmilor seculari.

Cele două ore pe care femeile le petreceau în rugăciuni erau folosite de bărbaţi ca să-şi comunice noutăţile, să discute cum se prezintă sau cît de bună va fi recolta şi, în sfîrşit, să pună la cale tîrguri care se sfîrşeau cu un pahar în mînă în sala cea mare a hanului *Boul încoronat*. Astfel că, slujba de duminică nu era pentru cultivatorii de pe o rază de o leghe decît un pretext de întîlnire, un soi de bursă săptămînală.

Dar în această duminică de august piaţa nu cunoştea însufleţirea obişnuită. O tristeţe mohorîtă se citea pe feţe. Se simţea parcă în aer o nenorocire.

Nu trecuse nici o lună de cînd Ludovic al XVIII-lea fusese instalat pentru a doua oară la Tuileries de coaliţia triumfătoare. Pămîntul nu avusese încă timp să bea va-

lurile de sînge vărsate la Waterloo, 1 200 000 de soldaţi străini călcau pămîntul patriei, generalul prusac Muffling era guvernatorul Parisului.

Şi oamenii din Sairmeuse se indignau şi tremurau.

Călăreţul care îşi făcu apariţia la capătul pieţii era un om din partea locului, îmbrăcat cu o cămaşă albastră, sărăcăcioasă. Lovea din răsputeri un mic căluţ slab şi nervos, acoperit de spumă, ale cărui potcoave păreau că scapără scîntei.

— Hei ! uite-l pe moş Chupin ! zise încet unul dintre ţărani cu un suspin de uşurare.

— Chiar el, observă un altul, şi e grozav de grăbit. Fără îndoială pentru că bătrînul ticălos a furat de undeva calul pe care îl călăreşte.

Această ultimă presupunere spunea tot despre reputaţia omului.

Într-adevăr, moş Chupin era unul dintre acei pungaşi de temut care reprezintă spaima şi plaga sătenilor. Ca şi nevasta şi fiii săi — două puşlamale — trăia numai din furtişaguri.

— E un om rău, se spunea, şi dacă îi poartă cuiva pică e în stare să-l aştepte în vreun colţ de pădure şi să tragă în el ca într-un iepure.

Totuşi, bătrînul braconier se opri în faţa hanului *Boul încoronat.*

Sări repede din şa, îşi mînă calul spre grajduri şi înaintă în piaţă.

Era un bărbat înalt, de vreo cincizeci de ani, slab şi noduros ca un vrej de viţă. La prima vedere nimic nu dezvăluia în el ticăloşia. Avea un aer umil şi blînd. Dar mobilitatea privirii, expresia gurii cu buze subţiri trădau o viclenie diabolică şi o răutate calculată.

În orice alt moment acest personaj temut şi dispreţuit ar fi fost ocolit, dar împrejurările fiind grave, oamenii se îndreptară spre el.

— Ei, moş Chupin, îi strigară de îndată ce-au fost atît de aproape încît să poată fi auziţi, de unde vii aşa grăbit ?

— Din oraş.

Oraşul, pentru locuitorii din Sairmeuse şi din împrejurimi, era Montaignac, reşedinţa arondismentului, o fer-

mecătoare subprefectură de opt mii de suflete, la o depărtare de patru leghe.

— Şi la Montaignac ţi-ai cumpărat calul pe care îl ciomăgeai aşa de bine adineaori ?

— Nu l-am cumpărat, mi-a fost împrumutat.

Afirmaţia pungaşului era atît de ciudată, încît cei ce-i auziră n-au putut să nu zîmbească. El se făcu că nu observă.

— Mi-a fost împrumutat, continuă el, ca să aduc mai repede o veste extraordinară.

Teama îi cuprinse din nou pe ţărani.

— Duşmanul se află în oraş ? întrebară repede cei mai înspăimîntaţi ?

— Da, dar nu cel la care vă aşteptaţi ! Duşmanul de care vă vorbesc este fostul stăpîn al acestor locuri, ducele de Sairmeuse.

— Ah, Dumnezeule ! se zicea că a murit.

— A fost o greşeală.

— L-ai văzut ?

— Nu, altcineva l-a văzut în locul meu, şi i-a vorbit. Şi acest altul este domnul Laugeron, proprietarul *Hotelului Franţei* din Montaignac. Treceam de dimineaţă prin faţa hotelului şi m-a strigat : „Bătrîne, vrei să-mi faci un serviciu ?“ Bineînţeles că i-am răspuns „da“. Atunci mi-a pus în palmă o monedă de şase livre şi mi-a spus : „Uite ! ţi se va înşeua un cal, vei galopa pînă la Sairmeuse şi îl vei anunţa pe prietenul meu Lacheneur că ducele de Sairmeuse a sosit azi-noapte aici cu un poştalion, împreună cu fiul său, domnul Martial, şi doi servitori.“

În mijlocul tuturor acestor ţărani care îl ascultau palizi, cu fălcile încleştate, moş Chupin îşi păstra aerul trist al unui mesager al nenorocirii. Dar dacă l-ai fi examinat cu atenţie, i-ai fi surprins pe buze un surîs ironic şi în ochi sclipirile unei bucurii răutăcioase. Adevărul e că jubila. Această clipă răzbuna toate înjosirile şi tot dispreţul îndurat. Ce revanşă !

Dar un flăcău tînăr, bine clădit, cu o privire inteligentă, care probabil îl ghicise, îl întrerupse brusc.

— Ce ne interesează, strigă el, dacă ducele de Sairmeuse e la Montaignac ! Să rămînă la *Hotelul Franţei*

atîta timp cît se va simți bine. Noi n-o să ne ducem acolo după el.

— E o osteneală la care ducele nu vă va supune, zise bătrînul borfaș ; va fi aici în mai puțin de două ore.

— De unde știi ?

— O știu de la domnul Laugeron, care mi-a spus în timp ce încălecam : „Și mai ales, bătrîne, explică-i prietenului meu Lacheneur că ducele a comandat pentru ora 11 caii de poștă care trebuie să-l ducă la Sairmeuse."

— Și ce vine să caute aici ? întrebă tînărul fermier.

— La naiba ! nu mi-a spus, răspunse borfașul, dar nu trebuie să fii cine știe ce isteț ca să ghicești. Vine să-și viziteze fostele domenii și să le ia înapoi de la cei care le-au cumpărat.

— Să ceară via de la Borderie ! strigă cu violență Chanlouineau, flăcăul arătos care îl întrerupsese pînă acum de două ori, să încerce numai. E vina mea că nobilii au fugit în străinătate ? Noi nu le-am furat bunurile ! Au fost puse în vînzare, le-am cumpărat și le-am plătit, actele noastre sînt în regulă, legea e cu noi.

— Adevărat, dar domnul duce este prietenul bun al regelui.

— Părerea mea, reluă Chanlouineau, este că am face bine să mergem să-l consultăm pe domnul baron d'Escorval.

— Luați seama ce faceți, rosti un om din sat, cel care citea uneori ziarele. Nu știți că de la întoarcerea Bourbonilor domnul d'Escorval nu mai reprezintă nimic ? Fouché l-a trecut pe lista celor proscriși, el e aici în exil și poliția îl supraveghează.

La această obiecție entuziasmul scăzu. Numai Chanlouineau uitase de orice prudență.

— Ce importanță are ! strigă el. Chiar dacă domnul d'Escorval nu ne va da sfaturi, poate totuși să ne învețe cum să rezistăm și să ne apărăm.

De la un timp bătrînul Chupin cerceta cu un ochi imposibil această formidabilă dezlănțuire de furie. Avea poate de pe acum presentimentul rolului mîrșav pe care avea să-l joace cîteva luni mai tîrziu.

— Așteptați să vă jupoaie, ca să aveți motiv să strigați, li se adresă el ironic. Cine v-a spus că ducele de

Sairmeuse se va interesa de voi ? Ce aveţi voi din fostele-i domenii ? Aproape nimic. Părerea mea e că nu se va lega decît de un singur posesor al bunurilor sale, de fostul nostru primar, în sfîrşit de domnul Lacheneur. Unde locuieşte acesta ? În frumosul său castel din Sairmeuse. Vînează în pădurile ducilor de Sairmeuse, pescuieşte în iazurile lor, e tras de caii care le-au aparţinut, în trăsuri pe care vei găsi, dacă vei zgîria vopseaua, blazonul lor. Acum douăzeci de ani Lacheneur era un biet nenorocit la fel ca mine, acum e un om de vază cu cincizeci de mii de livre rentă. În ceea ce-o priveşte pe fiică-sa, domnişoara Marie-Anne...

— Oh ! despre ea nici un cuvînt, strigă Chanlouineau. Dacă ea ar fi stăpîna, n-ar mai fi nici un sărac în ţinut, şi chiar se abuzează de bunătatea ei ; întreabă-ţi mai curînd nevasta, moş Chupin.

Bătrînul borfaş înghiţi afrontul pe care n-avea să-l uite şi, cu aerul cel mai umil, continuă :

— Nu spun că domnişoara Marie-Anne nu este generoasă, dar îi rămîn destui bani pentru toalete şi pentru podoabe.

Nu mai avu timp să continue. Slujba se sfîrşise şi credincioşii ieşeau din biserică.

În curînd în prag apăru bărbatul despre care fusese vorba, domnul Lacheneur, la braţ cu o foarte tînără fată, de o frumuseţe strălucitoare.

Bătrînul borfaş se îndreptă spre el şi îi comunică, fără menajamente, mesajul.

La această lovitură, domnul Lacheneur se clătină. Se înroşi mai întîi apoi deveni îngrozitor de palid, încît credeai că se va prăbuşi. Îşi reveni însă curînd şi, fără să-i adreseze vreun cuvînt mesagerului, se îndepărtă repede, trăgîndu-şi fiica după el.

Cîteva minute mai tîrziu un vechi poştalion străbătu satul în galopul celor patru cai şi se opri în faţa casei parohiale.

Avu loc atunci un spectacol ciudat. Moş Chupin, împreună cu nevastă-sa şi cei doi fii înconjurară trăsura, strigînd din răsputeri :

— Trăiască domnul duce de Sairmeuse ! ! !...

II

Un drum în pantă domoală, lung de aproape o leghe, umbrit de patru şiruri de ulmi bătrîni, ducea din sat la castelul Sairmeuse.

Nimic mai frumos decît această alee, demnă de o locuinţă princiară. La fiecare pas, pe măsură ce urcai, perspectiva se schimba. Era ca o panoramă încîntătoare care se derula încet.

Pe acest drum o luă domnul Lacheneur, după ce bătrînul Chupin îi anunţase vestea cea mare, sosirea ducelui de Sairmeuse.

Parcă fusese lovit de trăsnet. Şi acum umbla greoi, clătinîndu-se, asemenea bieţilor soldaţi care, răniţi de moarte pe cîmpul de bătaie, se retrag, căutînd un şanţ în care să se culce şi să moară.

Părea că-şi pierduse întreaga raţiune de a fi. Mergea cufundat în gîndurile sale, condus numai de instinctul obişnuinţei. În două sau trei rînduri, fiică-sa, Marie-Anne, care mergea alături, îi vorbi ; un „ah, lasă-mă..." rostit pe un ton aspru fu tot ce scoase de la el.

Fără îndoială, cum se întîmplă întotdeauna după o lovitură teribilă, acest nefericit îşi retrăia toate etapele vieţii.

La douăzeci de ani Lacheneur nu era decît un biet argat, în serviciul familiei Sairmeuse. Pe atunci ambiţiile sale erau modeste. „Dacă aş strînge o sută de pistoli i-aş putea cere lui taica Barrois mîna fiicei lui Marthe, şi el nu m-ar refuza."

O sută de pistoli ! O mie de livre ! Era o sumă enormă pentru el care, în doi ani de muncă şi privaţiuni nu economisese decît unsprezece ludovici. Totuşi nu dispera. Citise în ochii negri ai Marthei că va aştepta.

Se mai gîndea că dacă va şti cum s-o ia pe domnişoara Armande de Sairmeuse, naşa sa, o fată bătrînă foarte bogată, aceasta se va interesa de iubirea lui.

Atunci izbucni teribila furtună a revoluţiei.

La primele bubuituri domnul duce de Sairmeuse emigră, spunîndu-şi : „Asta nu va dura". Dar revoluţia a durat, şi în anul următor bătrîna domnişoară Armande,

care rămăsese la Sairmeuse, muri de spaimă după o vizită a patrioților din Montaignac. Castelul a fost închis, cheile luate în numele națiunii, iar servitorii se risipiră.

Lacheneur își alese ca reședință Montaignac. Trei luni de zile fu tiranul orașului. Cu meseria de tribun nu te puteai însă îmbogăți, așa că întregul ținut a fost deosebit de surprins cînd se răspîndi vestea că fostul argat cumpărase castelul și aproape toate pămînturile fostului său stăpîn. Desigur, acest domeniu princiar se vînduse cu a douăzecea parte din valoarea sa. Fusese adjudecat la prețul de șaizeci și cinci de mii de livre. Era pe gratis. Trebuia totuși să ai această sumă, și Lacheneur o avusese de vreme ce o vărsase în ludovici de aur în mîinile casierului districtual. Din acel moment însă își pierdu popularitatea.

Contrar a ceea ce se întîmplă de obicei, el nu renunță la vechile aspirații în momentul în care deveniră realizabile. Se căsători cu Marthe Barrois și începu din nou să se ocupe de agricultură.

Lăsînd castelul închis, se instală cu tînăra lui soție în fosta locuință a paznicilor de vînătoare, la intrarea în parc. Doi ani mai tîrziu, numit primar al comunei, se mută definitiv la castel.

Pentru cei care îl cunoscuseră odinioară, domnul Lacheneur deveni de nerecunoscut. Știu să se mențină la înălțimea prosperității. Roșind din cauza ignoranței sale, avu curajul, temerar la vîrsta sa, de a dobîndi cunoștințele care îi lipseau. Și totul îi reuși în asemenea măsură încît deveni proverbial datorită acestui noroc.

Soția îi dărui doi copii frumoși : un băiat și o fată. Domeniul, administrat cu o înțelepciune și o îndemînare pe care foștii proprietari n-o avuseseră, îi aducea, indiferent dacă anul era bun sau rău, un venit de șaizeci de mii de livre.

Către sfîrșitul anului 1812 îi muri soția, iar dezastrele din 1813 îl lăsară fără averea mobiliară, încredințată unui prieten pentru o investiție. Compromis, în timpul primei Restaurații, fusese obligat să se ascundă. Și iată că era amenințat de o nouă nenorocire, atît de înspăimîntătoare, încît toate celelalte erau uitate.

Niciodată Marie-Anne nu-și văzuse tatăl într-o asemenea stare și, tremurînd, cu inima întristată de cele mai

înfricoşătoare presentimente, se întrebă dacă acesta nu înnebunise.

Căci aşa se părea. Ochii îi ardeau, era scuturat de spasme, o spumă albă îi apăruse la gură. Se învîrtea furios prin salon, ca o fiară în cuşcă, gesticulînd dezordonat şi scoţînd exclamaţii răguşite.

— Să renunţ la toate astea ?! strigă el în cele din urmă.

Aceste cuvinte explicau totul.

— Nu ! niciodată, reluă el cu o mînie înspăimîntătoare, niciodată ! Niciodată !

Marie-Anne începea să înţeleagă. Dar vru să afle totul şi, părăsind divanul pe care se aşezase, se opri în faţa lui.

— Suferi, tată ? îl întrebă ea cu plăcuta-i voce armonioasă, ce s-a întîmplat, de ce te temi ? Nu mai ai încredere în mine ? Nu sînt fiica ta, nu mă mai iubeşti ?

La auzul acestei voci atît de dragi, domnul Lacheneur tresări la fel ca un om care se trezeşte smulgîndu-se dintr-un coşmar îngrozitor şi se uită la ea cu o privire imposibil de definit.

— N-ai auzit, o întrebă el, ce mi-a spus Chupin ? Ducele de Sairmeuse se află la Montaignac şi-o să vină aici... şi noi locuim în castelul tatălui său, iar domeniul a devenit proprietatea noastră...

— Ei, tată dragă, zise ea, ce ne interesează pe noi ducele ! Sîntem stăpînii pămînturilor sale, dar le-ai plătit, nu-i aşa, deci ele sînt cu totul şi în mod legitim ale noastre.

Domnul Lacheneur ezită o clipă înainte de a răspunde. Secretul însă îl înăbuşea.

— Ai avea dreptate, fiica mea, murmură el, lăsînd capul în jos, dacă aurul pe care l-am dat în schimbul domeniului ar fi fost al meu.

La această mărturisire ciudată, fata se dădu înapoi, pălind.

— Ce vrei să spui, tată ! bolborosi ea, aurul acela nu era al tău ? al cui era atunci, de unde venea ?

Nefericitul spusese prea mult pentru a nu mărturisi întregul adevăr.

— Îţi voi spune totul, fata mea, răspunse el, absolut tot, şi tu mă vei judeca, vei lua o hotărîre. Cînd familia

Sairmeuse a emigrat, nu aveam ca să mă întreţin decît propriile-mi mîini, şi m-am întrebat dacă în curînd nu-mi va lipsi chiar şi pîinea.

Iată deci în ce situaţie eram cînd într-o seară am fost căutat, spunîndu-mi-se că domnişoara Armande de Sairmeuse, naşa mea, era pe patul de moarte şi voia să-mi vorbească. Am plecat în goană.

Mi se spusese adevărul. Domnişoara Armande era în agonie. Cînd am intrat în cameră trăsăturile i s-au destins.

— Cît ai întîrziat ! a şoptit ea cu voce slabă.

Am vrut să mă scuz, dar m-a întrerupt cu un gest şi a poruncit femeilor care o înconjurau să ne lase singuri. De îndată ce-au părăsit încăperea mi-a spus :

— Tu eşti un băiat cinstit, nu-i aşa ? Am să-ţi dau o mare dovadă de încredere. Lumea crede că sînt săracă, dar nu-i aşa. Am economisit cei cinci sute de ludovici pe care mi-i vărsa anual fratele meu pentru întreţinere.

Mi-a făcut semn să mă apropii şi să îngenunchez lîngă pat.

I-am dat ascultare şi, deîndată, domnişoara Armande, aplecîndu-se spre mine, îşi lipi aproape buzele de urechea mea şi adăugă :

— Am optzeci de mii de livre în aur. Această sumă, a continuat ea, nu reprezintă nici o pătrime din fostele beneficii ale casei noastre. Cine ştie totuşi dacă într-o zi nu va reprezenta singura resursă a familiei Sairmeuse ? Ţi-o dau, Lacheneur, o încredinţez cinstei şi devotamentului tău. Se zice că pămînturile emigranţilor vor fi puse în vînzare. Dacă va avea loc această înspăimîntătoare nedreptate, vei răscumpăra cu şaptezeci de mii de livre proprietatea noastră. În caz contrar, vei face ca această sumă să parvină domnului duce, fratelui meu. Ce rămîne, adică diferenţa de o mie de pistoli, ţi-o dăruiesc, sînt ai tăi.

Părea că îşi revine. Se ridică în pat şi reluă mai liniştit :

— Dar asta nu-i tot... În timpurile pe care le trăim acest aur nu va fi în siguranţă în mîinile tale decît dacă nu se va şti că-l ai. M-am gîndit cum să-l scoţi din cameră şi din castel fără ştirea nimănui şi am găsit un mijloc. Aurul se află acolo, în dulapul de la capul patului, îngrămădit într-un cufăr de stejar. Trebuie să ai puterea să

duci cufărul, trebuie. Ai să-l legi cu un cearşaf şi ai să-l cobori încet pe fereastră, în grădină. Vei ieşi de aici aşa cum ai intrat, şi, o dată afară, te vei duce să iei cufărul şi-l vei duce la tine acasă. Noaptea e întunecoasă ; nu vei fi văzut dacă îţi vei lua toate măsurile de precauţie. Dar grăbeşte-te, sînt la capătul puterilor.

Cufărul era greu, dar eu eram puternic. Am terminat în mai puţin de zece minute fără nici o piedică, fără nici un zgomot care să ne trădeze. În timp ce închideam fereastra, i-am spus :

— Am terminat, naşă.

— Domnul fie lăudat ! bolborosi ea, Sairmeuse e salvat !

Am auzit un suspin adînc şi, cînd m-am întors, murise. Am strigat după ajutor... Toată lumea îşi pierduse capul în afară de mine. Am putut să mă retrag neobservat, să fug în grădină şi să iau cufărul de stejar. O oră mai tîrziu era îngropat în mizerabila cocioabă în care locuiam. În anul următor am cumpărat Sairmeuse.

Mărturisise totul şi se opri tremurînd, încercînd să-şi citească sentinţa în ochii fiicei sale.

— Şi eziţi ? îl întrebă ea.

— Ah ! nu ştiu...

— Eu ştiu că trebuie să înapoiezi Sairmeuse.

Acelaşi lucru îi striga şi vocea conştiinţei lui, această voce care nu era decît o şoaptă şi pe care totuşi întregul tumult al universului nu putea s-o înăbuşe.

— Nimeni nu m-a văzut ducînd cufărul, bolborosi el.

— Chiar dacă lumea nu ştie nimic, tu nu vei putea uita !

Domnul Lacheneur părea că e gata să-şi dea ultima suflare datorită suferinţelor provocate de oribila luptă care se dădea în el.

— Ah ! eşti crudă, fiica mea, zise el cu adîncă tristeţe, crudă ca un copil care n-a suferit niciodată.

— Trebuie să-l restitui !... repetă ea.

Domnul Lacheneur îşi frîngea mîinile.

— E neîndurătoare, strigă el, necruţătoare. Nefericita, nu înţelege că pentru ea pretind, că pentru ea vreau să rămîn ceea ce sînt. Aş fi ezitat oare dacă n-ar fi fost vorba decît de mine ? Sînt bătrîn şi cunosc sărăcia şi munca. De

cît aş avea nevoie ca să trăiesc aşteptînd un loc la cimitir ? O coajă de pîine frecată cu ceapă dimineaţa, un blid, de supă seara şi o legătură de paie pentru noapte. Voi fi oricînd în stare să cîştig atîta. Dar tu, nefericit copil, dar fratele tău, ce se va alege de voi ?

— Nu discuţi şi nu te tîrguieşti cu datoria, tată. Cred totuşi că te-ai speriat degeaba. Presupun că ducele are un suflet prea nobil pentru a ne lăsa lipsiţi de cele absolut necesare, după serviciul imens pe care i l-ai făcut.

— Aşa crezi, strigă el. Nu-i cunoşti pe nobilii ăştia care ne-au fost stăpîni secole întregi. Un foarte rece „eşti un băiat bun" va fi toată răsplata. Iar dacă aş îndrăzni să spun ceva de cei o mie de pistoli care mi-au fost dăruiţi, aş fi socotit un ticălos şi o lichea.

— Oh, tată !

— Nu, asta nu se va întîmpla.. Şi eu întrezăresc ceea ce tu nu poţi, ruşinea prăbuşirii. Crezi că sîntem iubiţi la Sairmeuse ? te înşeli. Am fost prea fericiţi ca să nu fi trezit gelozii şi uri. Tu însăţi, continuă el, atît de curtată, vei cunoaşte grozăvia dispreţului. Vei încerca durerea îngrozitoare de a-l vedea părăsindu-te pînă şi pe cel pe care inima ta l-a ales de bunăvoie dintre toţi.

Lovise la ţintă, căci frumoşii ochi ai fetei se umplură de lacrimi.

— Tată, dacă ceea ce spui ar fi adevărat, şopti ea cu o voce schimbată, aş muri probabil de durere, dar ar trebui să recunosc că am greşit cînd i-am acordat încrederea şi afecţiunea mea.

— Şi te încăpăţînezi să mă sfătuieşti să înapoiez Sairmeuse !

— Tată... onoarea trebuie să-şi spună cuvîntul.

— Şi dacă mă încăpăţînez şi eu, strigă el, dacă păstrez totul, ce vei face ?

— Îmi voi spune că o sărăcie cinstită valorează mai mult decît o avere furată, voi părăsi castelul şi voi căuta prin împrejurimi un loc de slujnică.

Acest răspuns îngrozitor îl lovi pe domnul Lacheneur ca o măciucă. Îşi cunoştea îndeajuns fiica pentru a-şi da seama că va face ceea ce spusese.

— Voi restitui domeniul, bolborosi el..:

Se întrerupse, sosea un vizitator.

Era un tînăr de vreo douăzeci de ani, cu o înfăţişare distinsă, cu un aer blînd şi melancolic.

Cînd, intrînd în salon, acesta întîlni privirea lui Marie-Anne, se făcu stacojiu, iar tînăra fată se înroşi pînă la rădăcina părului.

— Domnule, i se adresă tînărul, tatăl meu mă trimite să vă anunţ că ducele de Sairmeuse şi fiul lui tocmai au sosit. Au cerut găzduire domnului paroh.

Domnul Lacheneur se ridică, ascunzîndu-şi cu greu îngrozitoarea tulburare.

— Dragul meu Maurice, răspunse el, mulţumeşte-i domnului d'Escorval pentru atenţie, voi avea onoarea să-l văd chiar azi, după un demers deosebit de grav pe care îl voi face împreună cu fiica mea.

Tînărul d'Escorval observase de la prima aruncătură de ochi că prezenţa sa era inoportună, aşa că nu zăbovi decît cîteva clipe.

Dar, în timp ce se retrăgea, Marie-Anne avu timp să-i şoptească, fără să-i dea vreo altă explicaţie :

— Cred că-ţi cunosc sentimentele Maurice, oricum astă seară ţi le voi cunoaşte cu siguranţă.

III

Puţină lume îl cunoştea altfel decît după nume pe acest înspăimîntător duce, a cărui sosire tulburase aşezarea.

Abia dacă vreo cîţiva bătrîni din ţinut îşi aminteau să-l fi zărit odinioară, înainte de '89, cînd venea s-o viziteze pe mătuşa lui, domnişoara Armande.

Refugiat la Londra după dizolvarea armatei lui Condé, avu fericirea să placă singurei fiice a unuia dintre cei mai bogaţi pairi ai Angliei, lordul Holland, pe care o luă în căsătorie. Menajul n-a fost însă fericit. Tînăra ducesă tocmai se gîndea să divorţeze, cînd muri, aducînd pe lume un băiat, care fu botezat Anne-Marie Martial.

Această moarte nu-l întristă pe ducele de Sairmeuse. Era liber şi mai bogat decît fusese vreodată. De îndată ce convenienţele i-au permis, îşi încredinţă fiul unei rude a soţiei şi începu să vînture lumea. Renumele pe care îl avea

spunea adevărul. Se bătuse, şi chiar cu înverşunare, împotriva Franţei, cînd alături de austrieci, cînd de ruşi.

În timpul Restauraţiei n-a fost văzut, dar absenţa sa a fost cu totul involuntară. Murise tocmai socrul său şi fusese reţinut la Londra pentru complicaţiile legate de o imensă moştenire.

Cele o sută de zile îl exasperaseră.

Dar acum triumfase din nou „cauza cea bună", după cum se exprima el, şi se grăbise să se întoarcă.

Tot timpul cît a durat drumul plin de hîrtoape, ce ducea de la Montaignac la Sairmeuse, ducele, instalat confortabil în berlina sa de călătorie, şi-a înfăţişat planurile fiului său, Martial. Se întrerupse numai cînd trăsura se apropie de Sairmeuse.

Era tulburat, el, atît de puţin emotiv, aflîndu-se iarăşi în acest ţinut în care se născuse, unde se jucase cînd era copil şi despre care nu primise nici o veste de la moartea mătuşii sale.

Totul se schimbase mult, doar peisajul rămăsese acelaşi ; coastele dealurilor îşi păstraseră umbra, valea Oiselle era tot surîzătoare, ca odinioară.

În curînd schimbările deveniră mai frapante. Acolo unde altădată nu existaseră decît colibe triste şi umede, acoperite cu paie, vedea acum case albe, cochete şi demne de invidiat, cu obloanele vopsite în verde şi cu viţa de vie întinsă deasupra uşii.

În pragul casei parohiale unde se oprise berlina, Bibiane, bătrîna menajeră, îi aştepta. Ştia ce oaspeţi soseau la stăpînul ei, căci servitoarea parohului e întotdeauna şi peste tot cea mai bine informată.

— Domnul paroh nu s-a întors încă de la biserică, răspunse la întrebările ducelui ; dar dacă domnii vor să intre să-l aştepte, el nu va întîrzia să sosească, bietul om încă n-a luat masa.

— Să intrăm ! îi spuse ducele fiului său.

Şi, conduşi de menajeră, pătrunseră într-un fel de salon. Dintr-o singură privire domnul de Sairmeuse inventarie încăperea. Obiceiurile casei le mărturiseau pe cele ale stăpînului. Încăperea era curată, săracă şi goală. Pereţii erau văruiţi în alb ; întregul mobilier era compus din

vreo douăsprezece scaune ; pe masa, de o simplitate monahală, nu se aflau decît niște tacîmuri de cositor.

Locuința era aceea a unui ambițios sau a unui sfînt.

— Domnii vor să mănînce ceva ? întrebă Bibiane.

Se întrerupse, ciulind urechea ; pe coridor se auzeau pași.

— Ah ! exclamă ea, a venit domnul paroh.

Fiul unui fermier sărac din împrejurimile Montaignac-ului, parohul din Sairmeuse datora latina și haina preoțească privațiunilor familiei sale. Înalt, uscat, sobru, era mai rece decît pietrele de mormînt din biserică. Cel mai subtil observator ar fi ezitat să dea o vîrstă acestui obraz emaciat și palid, tăiat în două de un nas imens, ca un cioc de vultur, ascuțit ca un brici. Purta o sutană decolorată la cusături, uzată și cîrpită, dar de o curățenie miraculoasă, care atîrna de-a lungul corpului său slab.

Se numea părintele Midon.

Păru ușor surprins să vadă doi străini așteptîndu-l în salon. Berlina oprită în fața porții îi anunțase o vizită, dar se aștepta să găsească pe vreunul dintre credincioșii săi.

Ducele înțelese uimirea gazdei.

— Pe legea mea ! părinte, i se adresă el cu siguranța impertinentă a unui mare senior care pretutindeni se crede la el acasă, am luat cu asalt fără multă vorbă casa parohială și, după cum vedeți, ne-am stabilit sediul aici. Sînt ducele de Sairmeuse și acesta este fiul meu, marchizul.

Preotul se înclină, dar nu păru să fie prea tulburat de rangul vizitatorilor.

— E o mare onoare pentru mine, rosti el pe un ton mai mult decît rezervat, să primesc în casa mea pe fostul stăpîn al acestui ținut. Din păcate, domnilor, nu veți găsi aici minimul necesar vieții cu care sînteți obișnuiți și mă tem...

— Destul, îl întrerupse ducele, la război ca la război, ceea ce e suficient pentru dumneavoastră va fi și pentru noi.

Din fericire, bătrîna menajeră își făcu apariția încărcată cu veselă, argintărie și sticle, și urmată de un bărbat

solid cu şorţ alb de la hanul *Boul încoronat*, care purta cu multă îndemînare trei sau patru platouri.

O clipă mai tîrziu preotul şi oaspeţii săi se aşezară la masă.

Abatelui Midon nu-i era foame, deşi nu mîncase din ajun. Îl neliniştea apariţia neaşteptată a fostului stăpîn al domeniului Sairmeuse şi se gîndea că ea prevestea cele mai înspăimîntătoare nenorociri. Prefăcîndu-se că mînuieşte furculiţa şi cuţitul, se silea să-şi studieze oaspeţii.

Ducelui de Sairmeuse nu-i dădeai cei cincizeci şi şapte de ani pe care îi împlinise. Anii furtunoşi ai tinereţii, cei petrecuţi în război din timpul maturităţii, excesele exorbitante de toate genurile nu putuseră să-i ştirbească constituţia de fier. Trăsăturile îi oglindeau foarte bine caracterul. Spiritual şi ignorant, era în acelaşi timp sceptic şi infatuat. Trata cele mai serioase probleme cu cea mai nobilă indiferenţă, dar devenea aspru, brutal, implacabil de îndată ce ambiţia sau vanitatea sa erau în joc.

Poate mai puţin solid decît tatăl său, Martial nu era o prezenţă mai puţin remarcabilă. Femeile erau probabil înnebunite de ochii albaştri şi de minunatul păr blond, pe care le moştenise de la maică-sa. De la taică-său dobîndise energia, curajul şi, trebuie s-o spunem, şi corupţia. Avea în plus o educaţie solidă. Dacă împărtăşea prejudecăţile tatălui, îşi argumenta raţional convingerile. Ceea ce bătrînul ar fi făcut într-un moment de enervare, fiul era capabil să facă cu sînge rece.

Aşa îi judecă abatele Midon, cu o rară perspicacitate, pe cei doi oaspeţi, cînd Bibiane apăru în uşa salonului spunînd :

— Domnule duce, domnul Lacheneur şi fiica sa sînt aici şi vor să vă vorbească.

IV

Numele de Lacheneur nu trezi nici o amintire în mintea ducelui.

Dar Martial, observator mai atent şi mai pătrunzător decît tatăl său, observă tulburarea din privirea preotului auzind acest nume.

— Abate, cine este acest individ ? întrebă ducele nepăsător.

— Domnul Lacheneur, răspunse preotul, cu o vizibilă ezitare, este actualul stăpîn al domeniului Sairmeuse.

— Ah ! strigă ducele, e ciudat că a avut nerușinarea să... bătrîno, lasă-l să intre, să vină.

Abatele Midon părea să sufere îndoit.

— Permiteți-mi, domnule duce, zise el repede, să remarc că domnul Lacheneur se bucură de o mare influență în ținut. Ar fi nepoliticos să-l îndepărtăm.

Domnul duce de Sairmeuse ar fi răspuns probabil deosebit de impertinent, dar Lacheneur își făcu apariția urmat de fiica sa.

Nenorocitul era livid, picături mari de sudoare îi umezeau tîmplele, și privirea sa rătăcită mărturisea suferința cumplită a spiritului.

Marie-Anne era la fel de palidă ca și tatăl ei, dar atitudinea sa și flacăra din priviri mărturiseau o energie bărbătească.

Abatele se ridică și împinse înainte două scaune.

— Luați loc, dragă domnule Lacheneur, zise el cu o politețe ce voia să fie o lecție, și dumneavoastră de asemenea, domnișoară, faceți-mi această onoare...

Dar tatăl și fiica refuzară cu aceeași mișcare a capului.

— Domnule duce, zise Lacheneur, sînt un fost servitor al casei dumneavoastră. Domnișoara Armande, mătușa dumneavoastră, i-a acordat bietei mele mame favoarea de a-mi fi nașă.

— Și ca să-ți dovedești recunoștința te-ai grăbit să cumperi bunurile noastre !

Argatul de odinioară pornise de foarte jos, dar avea noțiunea exactă a demnității și valorii sale. Indignat de acest ultragiu, făcu o mișcare de retragere. O rugăminte pronunțată cu voce joasă de fiica sa îl făcu însă să se întoarcă.

— Dacă am cumpărat Sairmeuse, continuă el cu voce înăbușită, a fost din porunca nașei mele aflate pe patul de moarte și cu banii pe care mi i-a lăsat fără să știe nimeni. Dacă mă vedeți aici e pentru că vin să vă restitui bunurile încredințate cinstei mele.

Acest remarcabil act de probitate i se păru ducelui firesc şi absolut banal.

— În principiu e-n regulă. Să trecem la afaceri, i se adresă el. Dacă am o memorie bună, Sairmeuse aducea altădată un milion de ludovici pe an. Totalul acestor beneficii trebuie să reprezinte o sumă frumuşică, unde este ?

Această cerere, formulată într-un astfel de moment şi într-o asemenea manieră, avea un caracter atît de odios, încît Martial, revoltat, îi făcu un semn tatălui său, dar acesta nu-l văzu.

Preotul însuşi protestă.

— Beneficiile, răspunse Lacheneur, le-am întrebuinţat ca să trăiesc şi să-mi cresc copiii. Dar în special ca să aduc îmbunătăţiri domeniului care produce azi dublul a ceea ce producea odinioară.

— Asta înseamnă că de douăzeci de ani jupînul Lacheneur se joacă de-a castelanul. În sfîrşit, te-ai îmbogăţit, nu-i aşa ?

— Nu am nimic ! Dar sper că mă veţi autoriza să iau cele zece mii de livre pe care mătuşa dumneavoastră mi le-a dăruit.

— Perfect ! Ce dovadă poţi să-mi aduci în favoarea acestui legat ?

Lacheneur rămase buimăcit. Încercă să răspundă, dar nu putu...

Marie-Anne înaintă atunci cu îndrăzneală.

— Dovada, domnule duce, rosti ea, cu voce răsunătoare, este cuvîntul acestui om care de bună voie vine să vă redea... să vă dea o avere.

Datorită mişcării bruşte, frumosul ei păr negru se desfăcuse, sîngele îi năvălise în obraji, ochii de un albastru-închis aruncau flăcări, şi durerea, mînia, ruşinea umilinţei dădeau chipului ei o expresie sublimă.

Era atît de frumoasă încît Martial se simţi tulburat.

— E admirabilă ! şopti el în engleză, frumoasă ca îngerul răzvrătirii.

Aceste cuvinte, pe care le înţelesese, o întrerupseră pe Marie-Anne. Dar fata spusese destul, tatăl ei se simţi răzbunat.

Acesta scoase din buzunar un sul de hîrtii şi, aruncîndu-l pe masă, i se adresă ducelui pe un ton din care răzbătea o ură implacabilă.

— Iată titlurile, păstraţi şi ce mi-a dat naşa, nu vreau nimic de la dumneavoastră. Nu voi mai pune piciorul la Sairmeuse... Sărac am intrat aici, sărac plec.

Părăsi salonul cu capul sus.

Martial fugi după ei, gîndindu-se numai cum să înlesnească o ocazie de a o revedea pe această tînără, a cărei frumuseţe îl impresionase atît de mult.

— Am alergat, spuse el, adresîndu-se mai curînd lui Marie-Anne decît lui Lacheneur, ca să vă liniştesc. Domnişoară, totul se va aranja, ochi atît de frumoşi nu trebuie să verse lacrimi. Voi fi avocatul dumneavoastră pe lîngă tatăl meu.

— Domnişoara Lacheneur nu are nevoie de avocat, îl întrerupse o voce aspră.

Martial se întoarse şi se pomeni în prezenţa acelui tînăr care venise dimineaţa să-l înştiinţeze pe domnul Lacheneur.

— Sînt marchizul de Sairmeuse, i se adresă el pe cel mai impertinent ton.

— Eu, răspunse simplu celălalt, sînt Maurice d'Escorval.

Se măsurară un moment în tăcere aşteptînd poate fiecare să fie insultat de celălalt. Se ghiciră instinctiv duşmani, cu privirile încărcate de o ură atroce.

Martial, neliniştit din cauza tatălui său, cedă.

— Ne vom mai întîlni, domnule d'Escorval ! zise el retrăgîndu-se.

— Nu dori acest lucru !

V

Locuinţa baronului d'Escorval, acea construcţie de cărămidă cu ieşinduri din piatră albă, care se putea observa de pe superba alee ce ducea spre castelul Sairmeuse, era mică şi modestă.

Singurul ei lux era o grădină, al cărei gazon se întindea pînă la rîul Oiselle, şi un parc destul de mare, cu um-

bră deosebit de plăcută. În ținut i se spunea „Castelul d'Escorval", dar era pur și simplu o măgulire.

Și asta pentru că domnul d'Escorval nu era bogat. După ce fusese însărcinat cu numeroase misiuni, din care generali și administratori se întorseseră atît de încărcați de milioane încît făceau să crape caii de poștă pe drum, domnul d'Escorval rămăsese numai cu averea pe care o moștenise de la tatăl său — cel mult între douăzeci pînă la douăzeci și cinci de mii de livre rentă.

Această casă simplă, la trei sferturi de leghe de Sairmeuse, reprezenta economiile lui de zece ani. O construise singur pe la 1806, după un plan desenat de el și devenise locul său predilect de odihnă. Aici se grăbea să alerge de îndată ce treburile îi lăsau cîteva zile libere, fericit de singurătatea și de umbra parcului său.

De data asta nu venise de bunăvoie. Fusese exilat aici prin acea listă fatală din 24 iulie.

Fusese unul dintre cei care, cu cîteva zile înainte de dezastrul de la Waterloo, îl zorise pe Împărat să-l împuște pe Fouché. Or, Fouché cunoștea acest sfat, iar acum era atotputernic.

Baronul d'Escorval era un bărbat tînăr încă, nu împlinise cincizeci de ani, dar grijile, munca, nopțile petrecute în lupta cu dificultățile cele mai mari ale politicii imperiale îl îmbătrîniseră înainte de vreme.

Era înalt, puțin mai împlinit și ușor adus de spate. Dar ochii săi calmi, gura severă, fruntea înaltă, descoperită, manierele austere impuneau respect.

Dacă în exercițiul funcțiunii acest om știuse să reziste tuturor ispitelor și celor mai aprinse patimi, în viața particulară redevenea simplu ca un copil, blînd și bun pînă la slăbiciune.

În epoca cea mai sîngeroasă a Teroarei, domnul d'Escorval smulsese călăului o tînără, Victoire-Laure de de l'Alleu, frumoasă ca un înger și mai mică decît el cu numai trei ani.

Se îndrăgosti de ea și, cu toate că era orfană și săracă, o luă de nevastă considerînd că inima unei fecioare valorează cît cea mai magnifică dotă. Iar ea și-a păstrat grația, frumusețea și tinerețea pentru intimitatea căminului. Seara, cînd se așezau fiecare de cîte o parte a căminului din modestul salon, cu fiul lor Maurice, jucîndu-se între

ei pe covor, li se părea că nu mai au nimic ce să-şi dorească.

Evenimentele de la sfîrşitul Imperiului i-au surprins în cea mai deplină fericire.

Desigur, domnul d'Escorval resimţi cu multă amărăciune prăbuşirea, dar ceea ce l-a întristat îndeosebi a fost spectacolul, nedemn, al trădărilor şi laşităţilor care au urmat.

În această primă duminică din august, domnul d'Escorval şi soţia sa erau mai trişti decît de obicei. Acelaşi vag presentiment al unei viitoare mari nenorociri le strîngea inima.

Prevenit, în acea dimineaţă, de prietenii săi din Montaignac de sosirea ducelui, baronul îşi trimisese fiul să-l avertizeze pe Lacheneur.

Cu toate că-i recomandase să vină îndărăt cît mai repede, orele se scurgeau şi Maurice nu se ivea.

Un cuvînt al domnişoarei Lacheneur fusese de ajuns ca să-l facă să uite de respectul pe care îl avea în mod obişnuit faţă de dorinţele tatălui său.

Chinuit de cele mai dureroase temeri, bietul băiat nu se putea hotărî să se îndepărteze fără nici o explicaţie, şi dăduse tîrcoale castelului sperînd s-o vadă reapărînd pe Marie-Anne.

Aceasta apăru, într-adevăr, dar la braţul tatălui ei.

Tînărul d'Escorval îi urmări de departe şi, curînd, îi văzu intrînd în prezbiteriu. Ce să facă ? Ştia că acolo se aflau ducele şi fiul său.

Aşteptarea i se păru mai lungă decît un secol.

Ieşiră în cele din urmă şi el înaintă ca să le vorbească, cînd fu pus în gardă auzind promisiunile lui Martial.

La gîndul că toana unui desfrînat îndrăznise să se oprească asupra acestei tinere atît de frumoase şi de pure, pe care o iubea din tot sufletul, jurînd s-o ia de nevastă, tot sîngele îi năvăli în creier.

Din fericire, — sau poate din nefericire —, amintirea unei fraze rostite de mii de ori de tatăl său („calmul şi ironia sînt singurele arme demne de cei puternici") îi opri braţul.

Se întoarse şi se grăbi s-o ajungă pe Marie-Anne şi pe tatăl ei.

O privire a prietenei sale îi porunci să tacă, așa că, fără să scoată vreun cuvînt, Maurice îi urmă la cîțiva pași, cu capul plecat, neliniștit de moarte și căutînd în zadar să-și explice ce se petrecuse.

Era de-ajuns să-l vezi pe Lacheneur în timp ce intra în salonului domnului d'Escorval, și nu te puteai îndoi că se întîmplase o mare nenorocire.

Înainta împleticindu-se, cu privirea întunecată și fără nici o expresie, cu fața injectată, cu buzele albe și tremurătoare.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă repede baronul.

— S-a întîmplat, domnule baron, răspunse el cu o voce răgușită, că m-am sculat azi-dimineață cel mai bogat om din ținut și mă voi culca mai sărac decît ultimul cerșetor. Am avut un vis frumos... care s-a spulberat.

Și pe dată povesti scena din prezbiteriu cu precizia brutală a faptelor petrecute.

Baronul asculta încremenit de uimire.

Rezemat de ușă, palid ca un mort, Maurice făcea cele mai teribile și inutile eforturi să-și rețină lacrimile de durere și de furie.

Ah ! dacă ar fi bănuit acest lucru cînd Martial fusese în fața lui, la îndemînă, l-ar fi făcut pe fiu să plătească scump purtarea odioasă a tatălui.

Cînd domnul Lacheneur termină, Domnul d'Escorval îi întinse mîna. Nenorocitul tresări atingînd această mînă loială care i se întinsese.

— Dacă tatăl meu n-ar fi înapoiat Sairmeuse, șopti îndărătnica Marie-Anne, n-ar fi fost decît un depozitar necinstit, un hoț. Și-a făcut datoria.

— E adevărat ce spuneți, domnișoară, zise baronul d'Escorval, dar cînd veți avea vîrsta și experiența mea veți ști că îndeplinirea unei datorii este, în unele împrejurări, un eroism de care puțini oameni sînt capabili.

Domnul Lacheneur se îndreptă.

— Ah ! cuvintele dumneavoastră îmi fac bine, domnule baron, acum sînt mulțumit că am procedat astfel.

— Și acum, dragă prietene, întrebă domnul d'Escorval, ce atitudine vă propuneți să aveți față de domnii de Sairmeuse ?

— Nu vor mai auzi vorbindu-se de mine, cel puțin cîtva timp de acum înainte. Nu vreau să mai am nimic comun cu acești nobili aducători de nenorocire. Nici măcar nu voi trimite să mi se aducă de la castel hainele mele sau ale fiicei mele. Dacă vor binevoi să le păstreze, cu atît mai bine ! Cu cît comportarea lor față de mine va fi mai josnică, mai infamă, mai mîrșavă, cu atît voi fi mai satisfăcut.

— Aș înțelege hotărîrea dumneavoastră, domnule, i se adresă baroana, dacă ați fi singur pe lume, dar aveți copii.

— Doamnă, fiul meu are optsprezece ani, e sănătos și i-am dat o educație bună. Se va descurca singur la Paris, numai dacă nu va prefera să mă ajute aici.

Domnul d'Escorval crezu că trebuie să intervină.

— Ce se va alege de dumneata și de fiica dumitale ?

— Oh ! răspunse Lacheneur, nu sîntem chiar atît de săraci cum am spus, am exagerat. Mai sîntem încă proprietari. Anul trecut bătrîna mea verișoară care a murit a numit-o pe Marie-Anne moștenitoarea tuturor bunurilor sale. O cocioabă sărăcăcioasă mai sus de landa de la Rèche, cu o mică grădină în față și cîteva prăjini de teren prost. Eu voi cultiva legume, iar Marie-Anne se va duce să le vîndă.

Vorbea oare serios ?

Maurice crezu acest lucru, căci înaintă brusc în mijlocul salonului.

— Asta nu se va întîmpla, domnule Lacheneur, strigă el. Nu, asta nu se va întîmpla, pentru că eu o iubesc pe Marie-Anne și v-o cer de soție.

VI

De mulți ani Maurice și Marie-Anne se iubeau.

Copii, se jucaseră împreună sub copacii falnici și umbroși ai castelului Sairmeuse și pe aleile parcului d'Escorval. Alergaseră după fluturi, căutaseră prietricele strălucitoare în nisipul rîului, sau se rostogoliseră în fîn, în timp ce mamele lor se plimbau prin lunca rîului Oiselle.

Cînd doamna Lacheneur muri, doamna d'Escorval o plînse ca pe o soră preferată.

Din acel moment ataşamentul lui Maurice deveni mai serios. Niciodată însă îndrăzneala lui nu depăşise o strîngere de mînă furişă. Niciodată Marie-Anne nu s-ar fi încumetat la mai mult decît în această dimineaţă, cînd îşi condusese prietenul.

Părinţii nu puteau să nu ştie despre această tandreţe reciprocă, ce se consuma în tăcere, şi dacă se făceau că nu văd nimic e pentru că nu le încurca cu nimic planurile.

Aşadar, fără ca vreodată să se fi făcut vreo aluzie directă sau întîmplătoare, alianţa dintre cele două familii era în principiu stabilită.

Şi totuşi, la impetuoasa şi neaşteptata declaraţie a lui Maurice, în salon se produse o mişcare plină de uimire.

Vorbind, acesta îşi păstrase sîngele rece ca s-o observe pe Marie-Anne.

Roşind tulburată, ea îşi întorsese pe jumătate capul, probabil ca să-şi ascundă lacrimile care îi şiroiau pe faţă, lacrimi de recunoştinţă şi de bucurie. Dragostea bărbatului pe care îl iubea ieşise învingătoare dintr-o încercare pe care multe moştenitoare ar fi socotit-o imprudentă.

Maurice continuă :

— Domnule, nu l-am întrebat pe tatăl meu, dar ştiu cît mă iubeşte şi cît vă stimează pe dumneavoastră. Cînd este în joc fericirea vieţii mele nu poate să nu dorească decît ceea ce îmi doresc eu. Trebuie să mă înţeleagă, el care s-a căsătorit cu mama, fără nici o dotă.

— Te aprob, fiule, zise domnul d'Escorval cu voce gravă, te-ai comportat ca un om cumsecade.

Se întoarse spre domnul Lacheneur şi continuă :

— Dragă prietene, îţi cer mîna fiicei tale, Marie-Anne, pentru fiul meu.

Maurice nu sperase într-un succes atît de uşor.

Înaintă repede spre tatăl său şi, luîndu-i mîinile, le sărută, bolborosind :

— Mulţumesc ! Eşti bun ! Te iubesc ! Oh ! cît sînt de fericit !

Dar vai ! bietul băiat se grăbise prea tare să se bucure. O strălugerare de orgoliu strălucise în ochii domnului Lacheneur, dar îşi reluă repede atitudinea posomorîtă.

— Credeți-mă, domnule baron, că sînt profund impresionat de mărinimia dumneavoastră. Dar tocmai de aceea aș fi ultimul dintre oameni dacă n-aș refuza cinstea pe care i-o faceți fiicei mele.

— Cum ! exclamă baronul stupefiat, refuzați...

— Trebuie.

Maurice, care la început rămăsese ca trăsnit, se ridică, aflînd în iubire resurse de energie pe care nu și le cunoștea.

— Vreți deci să-mi distrugeți viața, domnule, strigă el, să ne-o distrugeți, căci dacă eu o iubesc pe Marie-Anne, și ea mă iubește pe mine.

Spunea adevărul. Nefericita fată, atît de roșie cu o clipă înainte, devenise mai albă ca marmura și, părînd că se va prăbuși, îl privea pe tatăl ei.

Domnul Lacheneur clătină trist din cap.

— Domnul Maurice, zise el, e tînăr, se va mîngîia, va uita...

— Niciodată ! îl întrerupse bietul îndrăgostit. Niciodată !

— Și fiica dumneavoastră ? îl întrebă baroana.

Domnul Lacheneur avu un moment de ezitare vizibilă, dar se încrîncenă împotriva acelei înduioșări care îl cuprinsese.

— Marie-Anne, răspunse el răspicat, știe prea bine ce înseamnă datoria, ca să nu dea ascultare acestei porunci.

Se întrerupse, din depărtare se auziră împușcături.

Păliră cu toții. Împrejurările dădeau acestor surde detunături o semnificație amenințătoare.

Cu inima strînsă de aceeași teamă, domnul d'Escorval și Lacheneur se grăbiră spre terasă.

Dar totul se liniștise. Cerul era albastru, nici un nor de fum nu se legăna pe deasupra arborilor.

— E dușmanul, bolborosi domnul Lacheneur.

Se întrerupse. Exploziile începură cu și mai multă violență și timp de cinci minute se succedară fără întrerupere.

— Dacă îmi îngădui, tată, se hazardă Maurice, merg să văd ce se petrece.

— Du-te, îi răspunse cu simplitate baronul, dar dacă s-a întîmplat ceva grav, așa cum bănuiesc, întoarce-te, nu te expune.

În momentul în care Maurice se repezea spre ușă, tatăl îl reținu :

— Așteaptă, zise el. Uită-te-acolo, vine cineva care ne va spune probabil ce se petrece.

În curînd putură să-i distingă trăsăturile.

— Ei ! e Chanlouineau, exclamă domnul Lacheneur. Cel mai frumos flăcău din ținut și cel mai bun. Ah! putem avea încredere în el.

— Trebuie să-l rugăm să urce, spuse domnul d'Escorval.

Domnul Lacheneur se aplecă peste balustradă și strigă :

— Ei, Chanlouineau ! Urcă ! Domnul baron vrea să-ți vorbească.

Chanlouineau răspunse printr-un gest de încuviințare; îl văzură cum trece de grilaj, traversează grădina, ca să apară în cele din urmă în ușa salonului.

Chipul lui răvășit, veșmintele în dezordine trădau că se întîmplase ceva foarte grav. Nu mai avea cravată, iar gulerul sfîșiat al cămășii lăsa să i se vadă gîtul musculos.

— Unde se bat, îl întrebă repede Lacheneur ; cu cine...

Chanlouineau avu un rîs nervos care semăna foarte bine cu un strigăt de furie.

— Nu se bat, răspunse el, se amuză. Aceste focuri de pușcă pe care le auziți sînt trase în onoarea și pentru gloria domnului duce de Sairmeuse.

— Imposibil...

— Și totuși ăsta-i adevărul. Chupin, borfașul ăsta mizerabil, a pus totul la cale. Cînd ducele a sosit la Sairmeuse, mîrșavul Chupin, fiii săi cei netrebnici și ticăloasa de nevastă-sa au început să alerge după trăsură strigînd : „Trăiască domnul duce !" Acesta, încîntat, așteptîndu-se probabil să fie primit cu pietre, le-a dat fiecăruia dintre pungași cîte șase livre. Banii i-au deschis pofta lui Chupin, care și-a pus în cap să-i facă acestui nobil bătrîn o primire la fel cu a Împăratului. Auzind de la Bibiane, limba aia de viperă, ce s-a întîm-

plat la paroh între domnul Lacheneur şi ducele de Sairmeuse, a venit numaidecît să povestească. Şi iată cum toţi cei ce cumpăraseră bunuri scoase la vînzare în timpul Revoluţiei au intrat în panică. Chupin conta pe acest lucru, şi i-a convins repede pe aceşti sărmani nerozi că nu trebuie decît să aprindă puţin praf de puşcă în nasul ducelui ca să obţină confirmarea vînzărilor.

În sfîrşit, sărbătorire completă ! Diavolul i-a înştiinţat fără îndoială şi pe nobilii din împrejurimi, căci toţi s-au adunat în grabă. Se spune că domnul de Sairmeuse este prieten bun cu regele şi că obţine ce vrea de la acesta. Trebuia să vezi cum i se adresau... Eu nu sînt decît un biet ţăran, dar niciodată nu mă voi tîrî în faţa unui om, cum făceau bătrînii ăia în faţa ducelui. Îi lingeau mîinile. Iar el i-a lăsat. Se plimba prin piaţă cu marchizul de Courtomieu.

— Dar fiul lui ? îl întrerupse Maurice.

— Marchizul Martial, vreţi să spuneţi ? Se plimba şi el prin faţa bisericii, la braţ cu domnişoara Courtomieu. Nu înţeleg şi pace cum de unii o găsesc drăguţă. O fată atît de scundă şi atît de blondă, de-ai zice că are părul alb. În sfîrşit ! rîdeau amîndoi şi-şi băteau joc de ţărani. Se spune că se vor căsători. Şi chiar în seara asta, la castelul Courtomieu va avea loc un mare dineu în cinstea ducelui.

— N-ai uitat decît un lucru, i se adresă Lacheneur, să ne spui de ce ai hainele sfîşiate şi cu cine te-ai bătut ?

— Am să vă spun imediat, răspunse tînărul. În timp ce Chupin agita spiritele, am început şi eu s-o fac, dar nu în acelaşi scop. Ticălosul a fugit să raporteze. Aşa că, traversînd piaţa, ducele s-a oprit în faţa mea, m-a luat de cravată şi m-a scuturat spunîndu-mi că mă va învăţa minte şi că-mi va lua înapoi viile. L-am înşfăcat şi eu zdravăn. Noroc că s-au aruncat şase ca să mă ţină şi am fost silit să-l las în pace... Dar să nu îndrăznească vreodată să dea tîrcoale viilor *mele* !

Pumnii i se strînseră, întreaga sa fiinţă ameninţa, flacăra revoltei îi strălucea în priviri.

Domnul Lacheneur se ridică.

— Trebuie să merg la cocioaba mea, i se adresă lui Chanlouineau ; ai să mă-nsoţeşti, vreau să-ţi propun o afacere.

Domnul şi doamna d'Escorval, uluiţi, încercară să-l reţină, dar el ieşi trăgîndu-şi fiica după el.

Maurice nu dispera încă. Marie-Anne îi promisese să-l aştepte a doua zi în pădurea de brazi aflată în josul landei de la Rèche.

VII

Cînd Chanlouineau povestea cu ce demonstraţii fusese primit domnul duce de Sairmeuse, relatarea sa nu oglindea nici pe departe realitatea.

Chupin descoperise secretul de a încinge entuziasmul de comandă al ţăranilor, altminteri atît de reci şi de calculaţi.

Bătrînul borfaş, o pramatie primejdioasă, inteligentă şi dibace, era îndrăzneţ deoarece n-avea ce pierde ; în sfîrşit, era un ticălos desăvîrşit. Viclean, netrebnicul nu dezvăluise împrejurările în care avusese loc restituirea domeniului Sairmeuse. Ţăranii nu aflară de la el decît faptul nemilos, pe care îl răspîndea de la un grup la altul.

— Domnul Lacheneur a înapoiat Sairmeuse, spunea el, castelul, pădurea, viile, ogoarele, dă totul înapoi !

Era mai mult decît trebuia ca să-i înspăimînte pe aceşti proaspeţi proprietari.

Dacă domnul Lacheneur, acest om atît de puternic în ochii lor, se considera destul de ameninţat ca s-o ia înaintea unor revendicări cît trebuiau să se teamă ei, bieţi nenorociţi fără sprijin, neavînd cine să-i sfătuiască şi să-i apere ?

Şi se supuseră. Aşa-zisul lor entuziasm se revărsă într-un delir cu atît mai exagerat cu cît se împletea cu pizma şi cu teama.

Încurajat de succesul său, Chupin îndrăzni să se prezinte la prezbiteriu. Înaintă în salon cu spinarea curbată

ca o seceră, umil, slugarnic, cu o privire ce exprima cea mai josnică supunere, cu un surîs servil pe buze.

Declară că venea ca emisar, cu scopul de a-l îndupleca pe „monsenior" să se arate în piață.

— Ei bine, da ! strigă ducele ridicîndu-se, da, voi răspunde dorințelor acestor oameni vrednici ! Urmează-mă, marchize !

Apăru în ușa casei parohiale, și deîndată urale puternice se înălțară, puștile pompierilor fură descărcate în aer, vechile mortiere bubuiră.

Ca un veritabil mare senior, domnul duce de Sairmeuse, știu să-și păstreze indiferența celui ce privește totul de la înălțime cu sînge rece — dar în realitate era peste măsură de încîntat. Atît de încîntat încît se gîndi repede cum să recompenseze această primire.

O privire aruncată asupra titlurilor remise de Lacheneur îl făcu să înțeleagă că Sairmeuse îi fusese înapoiat aproape intact. Loturile desprinse din vastul domeniu și vîndute separat erau de o importanță relativ mică.

Ducele se gîndi că era înțelept și puțin costisitor să cedeze acele biete fîșii de teren, împărțite probabil între patruzeci sau cincizeci de țărani.

— Prieteni, strigă el cu o voce puternică, eu și descendenții mei renunțăm la toate bunurile casei mele pe care le-ați cumpărat, vă aparțin, vi le dăruiesc !

Prin această ridicolă donație domnul de Sairmeuse credea că-și va cîștiga nespus de mult popularitatea. Se înșela. În timp ce se plimba mîndru și satisfăcut printre grupuri, țăranii rîdeau și-și băteau joc.

În seara aceea, după o cină îmbelșugată la castelul Courtomieu, ducele se culcă în castelul Sairmeuse, în camera pe care o ocupase Lacheneur, la fel ca Ludovic al XVIII-lea, după cum spunea el rîzînd, în camera lui Bonaparte.

Era vesel, vorbăreț, plin de încredere în viitor.

Martial însă abia catadicsea să răspundă. Era obsedat de amintirea celor două femei care îl impresionară în ziua aceea, pe el, atît de puțin emotiv. Se gîndea la cele două tinere atît de diferite :

Blanche de Courtomieu... Marie-Anne Lacheneur.

VIII

Numai cei care în zilele însorite ale adolescenţei au iubit şi au fost iubiţi şi care au văzut deschizîndu-se deodată între ei şi fericire o prăpastie de netrecut, numai aceia pot să înţeleagă durerea lui Maurice d'Escorval.

Fără Marie-Anne existenţa sa nu avea nici scop, nici sens.

Păstră aşadar tot restul zilei o tăcere mohorîtă. Făcîndu-se ora cinei, se aşeză la masă, dar îi fu imposibil să înghită vreo îmbucătură şi ceru permisiunea părinţilor să se retragă.

Nenorocitei mame îi îngheţă tot sîngele în vine la ideea că fiul ei s-ar putea gîndi la sinucidere.

— Urcă în camera lui, întredeschise încet uşa şi se uită...

Maurice era la fereastră, privind, cu capul în mîini.

Cu toate că nu răsărise luna, noaptea era luminoasă şi pe deasupra uşoarei ceţe alburii care însoţea cursul rîului Oiselle, băiatul vedea silueta impunătoare a castelului Sairmeuse, cu turnuleţele şi acoperişurile lui dantelate.

De la fereastra sa, vedea altădată ferestrele camerei în care locuia Marie-Anne şi inima îi bătea mai tare cînd le vedea luminîndu-se.

Unde era ea acum ? Ce făcea la ora asta ? Plîngea, desigur...

La acest gînd inima sărmanului Maurice se frîngea.

Puţin după miezul nopţii văzu aprinzîndu-se brusc luminile la castel.

Ducele şi fiul său se întorseseră după cina sărbătorească de la marchizul de Courtomieu şi, înainte de a se culca, vizitau această magnifică reşedinţă unde trăiseră străbunii lor. Domnul de Sairmeuse nu-i mai trecuse pragul de douăzeci şi doi de ani, iar Martial n-o cunoştea deloc.

Maurice văzu lumina alergînd de la un etaj la altul, dintr-o cameră în alta, şi, în sfîrşit, ferestrele camerei lui Marie-Anne se luminară şi ele.

La acest spectacol nefericitul nu-şi putu reţine un strigăt de mînie.

Niște bărbați, niște străini intrau în acest sanctuar al unei fecioare în care el nu îndrăznea să pătrundă nici cu gîndul.

Niciodată pînă în seara aceea Maurice n-ar fi putut să creadă că poate urî atît de mult pe cineva cum ura această familie de Sairmeuse.

Trezindu-se înainte de a se crăpa de ziuă, se plimbă prin parc, temîndu-se și așteptînd în același timp momentul în care avea să i se hotărască soarta.

În sfîrșit, cum sună ora unsprezece, plecă.

Landa de la Rèche fiind situată de cealaltă parte a rîului Oiselle, Maurice trebuia să traverseze rîul printr-un loc unde se afla un bac, la o bătaie de pușcă de Escorval. Ajuns pe mal dădu acolo de vreo șase sau șapte țărani, bărbați și femei, care-l așteptau pe luntraș. Aceștia discutau fără să-l fi observat pe Maurice. Băiatul ascultă ce vorbeau.

— E adevărul adevărat, zicea un flăcău solid, vesel, am auzit chiar eu din gura lui Chanlouineau, aseară. Nu mai putea de fericire. „Vă invit pe toți la nuntă ! striga el, mă însor cu fiica domnului Lacheneur, s-a hotărît."

Această veste uluitoare îl izbi pe Maurice ca o lovitură de ciomag în moalele capului.

— De altfel, continuă flăcăul cel zdravăn, se știe că de mult timp e îndrăgostit de ea. Trebuia să-i vezi ochii atunci cînd o întîlnea : jăratic, ce mai ! Slăbise din cauza asta. Atîta vreme cît taică-său trăia pe picior mare, n-a îndrăznit să spună nimic, dar de îndată ce-a aflat că s-a prăbușit, i s-a destăinuit și au ajuns să se înțeleagă.

Recunoscîndu-l pe fiul domnului d'Escorval țăranii se rușinară. Maurice încercă să le mai pună întrebări, dar nu i se răspunse decît cu neghiobii și lucruri vagi.

— Marie-Anne se căsătorește cu Chanlouineau ! repeta el, e imposibil ! e imposibil !

IX

Landa de la Rèche, unde Marie-Anne îi promisese lui Maurice să se întîlnească, își datorează numele naturii solului aspru și potrivnic. Nimic nu crește aici. Cîțiva ste-

jari pipernicițI se înalță din loc în loc pe deasupra unor arbuști spinoși și sfrijiți.

Dar pădurea care se află în josul landei prosperă. Brazii cresc drepți și puternici. În timpul iernii apele cară în cîteva cute ale terenului destul humus ca să poată hrăni ciclamele sălbatice și caprifoiul ai cărui cercei se agață de crengile învecinate.

Ajungînd în această pădure, Maurice se uită la ceas. Arăta douăsprezece. Crezuse că o să întîrzie și iată că sosise cu o oră mai devreme.

Se așeză pe un pietroi, de unde i se dezvăluia toată priveliștea cîmpiei, și așteptă.

Vremea era minunată, aerul încins. Soarele de august, cu toată puterea lui, încălzea nisipul și pîrjolea iarba rară, apărută după ultimele ploi.

Era o liniște adîncă, aproape înspăimîntătoare. Nici un zgomot pe cîmpie, nici un bîzîit de insectă, nici o adiere de vînt prin arbori. Totul atipise.

Acest calm al naturii, care contrasta atît de violent cu tumultul din inima sa, era o binefacere pentru Maurice. Momentele de singurătate îi permiseră să-și vină în fire, să-și adune gîndurile.

Abia de cînd auzise discuția țăranilor înțelesese grozăvia situației în care se afla domnul Lacheneur. Aruncat brusc din sferele înalte ale societății, unde ajunsese, nu găsea în rîndul celor de jos decît ură, neîncredere și dispreț.

Totuși de ce să-și dea Lacheneur fiica după un țăran analfabet ? Din calcul ? Nu, pentru că respinsese o alianță de care ar fi fost mîndru în timpul cînd se bucura de prosperitate. Din orgoliu, atunci ? Probabil că nu voia să se spună că datorează ceva ginerelui său.

În sfîrșit, în susul drumului care traversează landa apăru o femeie : Marie-Anne.

Maurice se ridică, dar temîndu-se de vreo privire indiscretă nu îndrăzni să părăsească umbra arborilor.

Marie-Anne avea probabil niște temeri asemănătoare, căci alerga aruncînd priviri neliniștite în toate părțile. În sfîrșit, ajunse în pădure ; băiatul se grăbi s-o întîmpine și îi luă mîna pe care o duse la buze.

— Am venit, Maurice, începu ea, pentru că n-am putut să suport ideea că eşti neliniştit. În acest moment trădez încrederea tatălui meu. Abia acum două ore i-am jurat să nu te mai văd niciodată. Înţelegi, niciodată. Am venit, continuă ea, numai pentru că nu trebuie, pentru liniştea ta şi a mea, nu trebuie să mai rămînă în inima ta umbra vreunei speranţe ! Am vrut să te văd pentru ultima oară şi să-ţi spun acest lucru. Să avem curaj, Maurice... Pleacă, părăseşte Escorval, uită-mă...

— Să te uit Marie-Anne, strigă nefericitul, să te uit !

Căută privirea prietenei sale şi, întîlnind-o, adăugă încet :

— Aşadar, tu mă vei uita ?...

— Eu sînt femeie, Maurice...

— Nu asta am aşteptat, rosti el. Sărman neghiob. Mi-am spus că vei şti să găseşti în inima ta acele accente la care inima unui părinte n-ar putea rezista.

Fata roşi uşor, ezită şi spuse :

— M-am aruncat la picioarele tatălui meu, dar el m-a respins. Ai înţeles, Maurice ? Ei bine ! vei afla tot adevărul. Ştiu acum motivul refuzului tatălui meu. Nu-l căuta pe tata. Dacă, tulburat de rugăminţile tale, îşi va da consimţămîntul, voi avea îngrozitorul curaj să te refuz eu !

Maurice era atît de înfuriat încît nu înţelese nimic din acest răspuns. Îşi pierdu capul şi, fără să-şi dea seama cît de îngrozitor o jignea pe această femeie pe care o iubea atît de mult, strigă :

— Refuzi să-ţi dai consimţămîntul din cauza lui Chanlouineau ? Se spune peste tot că în curînd vei fi soţia lui...

Marie-Anne fu cuprinsă de un tremur ca şi cînd ar fi fost rănită.

— Trebuie să mă cobor într-atît încît să mă justific ? întrebă ea. Trebuie oare să-ţi spun că dacă bănuiesc ce-au putut să pună la cale tatăl meu şi Chanlouineau, pe mine nu m-au întrebat ? Trebuie să-ţi spun că există sacrificii peste puterile omeneşti ? Fie. Am găsit în mine destul devotament ca să renunţ la bărbatul pe care mi-l alesesem. Voi şti să fiu hotărîtă şi să nu accept un altul.

Maurice îşi lăsă capul în jos, fulgerat de aceste cuvinte vibrante, orbit de expresia sublimă de pe faţa fetei.

— Oh ! iartă-mă, bolborosi el, iartă-mă !..

Căută o idee salvatoare şi, crezînd c-o găseşte, strigă :

— Trebuie să fugim, să plecăm chiar acum, fără să ne mai uităm înapoi. Putem trece frontiera înainte de a se înnopta.

Marie-Anne îl opri cu o singură privire.

— Să fugim ! zise ea mustrător, să fugim ! Tu, Maurice, mă sfătuieşti acest lucru. Cum ! nefericirea îl loveşte cu puteri îndoite pe bietul meu tată, iar eu să adaug suferinţelor lui disperarea şi ruşinea ! Poţi să fugi din castelul unui tată bogat şi fericit, dar nu părăseşti coliba unui tată disperat şi sărac. Lasă-mă, Maurice. Pleacă ! Pleacă şi spune-ţi că nu trebuie să fii foarte nefericit o dată ce ai conştiinţa datoriei împlinite.

Maurice vru să răspundă, dar un trosnet de ramuri uscate îl făcu să întoarcă capul.

La zece paşi, stătea Martial de Sairmeuse, nemişcat, sprijinit în puşca de vînătoare.

X

Ducele de Sairmeuse dormise puţin şi prost în noaptea întoarcerii sale.

Cît de inaccesibil se pretindea la emoţiile oamenilor de rînd, scenele din timpul zilei îl tulburaseră profund.

Odată închis în camera sa, se lăsă pradă fără nici o reţinere unei izbucniri de bucurie.

Fiind singur, putea să-şi mărturisească — dar se feri să facă acest lucru — ce prodigios serviciu îi făcuse Lacheneur, restituindu-i Sairmeuse. Căci Lacheneur îl punea la adăpost de o sărăcie nu probabilă, ci posibilă, de care ducele se temea oricum. Milioanele care proveneau din succesiunea lăsată de ducesă şi de lordul Holland nu le moştenise el : totul aparţinea fiului său, numai acestuia.

Desigur, niciodată Martial nu spusese vreun cuvînt care ar fi putut să-l facă să bănuie că ar intenţiona să pună stăpînire pe administrarea bunurilor sale, dar ar fi putut-o face.

Şi nu era oare posibil ca, mai devreme sau mai tîrziu, într-o zi, să rostească fatalmente acest cuvînt ?

— Ce sînt eu ? se întreba ducele, spumegînd de mînie: o jucărie în mîinile unui copil. Aparţin fiului meu. Dacă îl supăr mă va strivi. Depind de o clipă de mînie şi chiar mai puţin decît atît, de un capriciu.

Dar Lacheneur pusese capăt acestei oribile situaţii. Proprietar al domeniului Sairmeuse, al unui teren care aducea mai mult de un milion, ducele scăpa astfel de tirania fiului, îşi redobîndea libertatea !

Urmat de Martial, exploră una după alta toate camerele acestei locuinţe princiare şi la fiecare pas nenumărate amintiri din copilărie îi reveneau în minte. Regăsi toate lucrurile îmbătrînite, la fel cum îmbătrînise şi el, dar păstrate cu grijă, la locul lor, aşa cum le lăsase.

— Hotărît, marchize, strigă el, Lacheneur nu e un ticălos atît de înrăit pe cît am crezut. Sînt dispus să-i iert multe pentru grija pe care a avut-o pentru bunurile noastre cît timp am lipsit.

— Eu aş face mai mult, domnule, zise Martial, aş mulţumi acestui om printr-o frumoasă şi consistentă recompensă.

— O recompensă ! strigă ducele. Ai înnebunit, marchize ?

— Cred că e de demnitatea noastră să-i dăm acestui om o recompensă de o sută de mii de franci. Şi dacă îmi veţi permite, îl voi vedea eu însumi pe Lacheneur şi voi aranja astfel lucrurile încît să nu-i rănesc mîndria. E un om devotat pe care trebuie să-l păstrăm.

Ducele făcu ochii mari.

— Mîndria lui Lacheneur ! şopti el. Un om devotat ce trebuie păstrat. Ce înşiri acolo ? De unde ţi se trage acest interes extraordinar ?

Se întrerupse, străfulgerat de o amintire.

— Am găsit ! reluă el ; am găsit ! Lacheneur ăsta are o fată frumoasă...

Martial zîmbi fără să răspundă.

— Da, foarte frumuşică, continuă ducele, dar o sută de mii de livre... la naiba ! E o sumă ! În sfîrşit, dacă ţii !

Primind această învoire, două ore mai tîrziu, Martial o luă din loc, înarmat cu o puşcă de vînătoare pe care o găsise într-una din camerele castelului.

Primul ţăran pe care îl întîlni îi arătă drumul spre cocioaba unde locuia acum Lacheneur.

— Urcaţi din nou pe lîngă rîu, îi spuse acest om şi traversaţi pădurea de brazi pe care o veţi vedea în stînga...

Martial traversa pădurea cînd auzi un zgomot de voci. Se apropie, îi recunoscu pe Marie-Anne şi pe Maurice d'Escorval şi, dînd ascultare unui moment de furie, se opri, lăsînd să-i cadă greoi la pămînt patul puştii.

XI

În ceasurile hotărîtoare ale vieţii, cînd întregul viitor depinde de o vorbă sau de un gest, preţ de o clipă, zeci de idei contradictorii pot să-ţi treacă prin minte.

La apariţia bruscă a tînărului marchiz de Sairmeuse, prima idee a lui Maurice d'Escorval fu : „De cîtă vreme este aici ? Ne spionează, ne-a ascultat, ce-a auzit ?"

Prima mişcare a fost aceea de a se arunca asupra duşmanului, de a-l plesni, de a-l provoca la o luptă corp la corp.

Gîndul la Marie-Anne îl opri însă. Întrevăzu consecinţele posibile, probabile chiar, ale unei înfruntări iscate în asemenea împrejurări. Martial va vorbi şi sătenii sînt necruţători. O întrevăzu pe femeia atît de iubită devenind, datorită faptei sale, motiv de bîrfă în ţinut, arătată cu degetul. Şi avu destulă putere să-şi stăpînească furia.

Atinse uşor borul pălăriei şi, făcînd un pas spre Martial, i se adresă cu o voce îngrozitor de schimbată.

— Sînteţi străin, domnule, şi căutaţi probabil drumul...

Tînărul marchiz de Sairmeuse nu-şi părăsi atitudinea de insolenţă sfidătoare. Îşi duse vîrful degetului la viziera cascheţei de vînătoare şi răspunse :

— Într-adevăr... m-am rătăcit.

Oricît de tulburată era Marie-Anne, înţelese bine că numai prezenţa ei punea stavilă urii celor doi tineri. Ati-

tudinea lor, felul în care se măsurau cu privirea, nu putea să lase o umbră de îndoială.

— Lămuririle date de ţărani nu strălucesc, desigur, în claritate, reluă Martial pe un ton nonşalant, deoarece de mai bine de o oră caut casa în care s-a retras domnul Lacheneur. Sînt trimis la el de domnul de Sairmeuse, tatăl meu.

— Credeam, zise Maurice, că între domnul Lacheneur şi domnul de Sairmeuse toate relaţiile au fost rupte aseară, la domnul abate Midon.

— Dacă aceste relaţii vor fi vreodată rupte, credeţi-mă, domnule d'Escorval că nu din vina noastră va fi...

— Există jigniri pe care un om de onoare n-ar putea să le uite sau să le ierte.

— Aveţi răspunsuri prompte, domnule, zise Martial cu răceală. Permiteţi-mi să sper că domnul Lacheneur va fi mai puţin sever decît dumneavoastră şi că resentimentele sale — întemeiate, recunosc — se vor risipi în faţa — ezită — în faţa unor explicaţii loiale.

Martial profită de efectul produs ca să înainteze spre Marie-Anne şi să i se adreseze numai ei, părînd să nu-l mai bage deloc în seamă pe Maurice.

— Căci a fost, domnişoară, o neînţelegere, nu vă îndoiţi de asta. Cei din familia Sairmeuse nu sînt ingraţi. Mărturisesc că ieri domnul de Sairmeuse n-a făcut o impresie bună, dar demersul de azi dovedeşte cît regretă. Tatăl meu este un bătrîn care a suferit mult. Exilul, departe de Franţa, e greu de suportat. Dar dacă necazurile şi decepţiile i-au acrit caracterul, nu i-au schimbat inima. Ieşirile sale imperioase, trufaşe, adeseori aspre, ascund o bunătate pe care nu rareori am văzut-o degenerînd în slăbiciune.

Ai fi jurat că spunea adevărul, atît de convingătoare îi era vocea, atît de bine se potriveau cuvintele-i cu expresia feţei, cu privirea, cu gesturile.

— E oare necesar să vă mărturisesc, domnişoară, cît am suferit ieri în acea mică încăpere a prezbiteriului? Nu, nu-mi amintesc să fi existat vreodată un moment mai crud în viaţa mea. Am înţeles eroismul domnului Lache-

neur. Acel exces de nedreptate m-a îngrozit. Dacă n-am protestat deschis, dacă nu m-am revoltat, e pentru că tatăl meu se enervează la nebunie dacă îl contrazici. Dar de ce să protestez ? Sublimul elan al milei dumneavoastră filiale a fost probabil mai puternic decît cuvintele mele. Nici n-aţi apucat să ieşiţi din sat cînd domnul de Sairmeuse, făcîndu-i-se ruşine de prejudecăţile sale, mi-a spus: „Am greşit, sînt un bătrîn, nu mă voi putea decide să fac primul pas, du-te, tu, marchize, la domnul Lacheneur şi *obţine uitarea*".

Marie-Anne, roşie ca un bujor, îşi ţinea ochii plecaţi, teribil de încurcată.

— Vă mulţumesc, domnule, în numele tatălui meu, bolborosi ea.

— Oh ! nu-mi mulţumiţi, o întrerupse Martial înflăcărat, dimpotrivă, eu va trebui să vă mulţumesc dacă veţi obţine de la domnul Lacheneur să accepte justificatele compensaţii pe care i le datorăm, şi el le va accepta dacă veţi consimţi să pledaţi cauza noastră. Cine ar rezista oare vocii dumneavoastră atît de blînde, frumoşilor ochi rugători ?

Cît de lipsit de experienţă era Maurice, nu putea să nu înţeleagă planurile lui Martial. Acest om pe care îl şi ura de moarte îndrăznea a-i face curte lui Marie-Anne, în faţa lui. Tot sîngele îi năvăli în cap.

Îl prinse pe Martial de braţ şi, cu o putere căreia nu puteai să i te împotriveşti, îl făcu să se răsucească de două-trei ori în jurul său şi îl împinse, îl aruncă mai curînd, la vreo zece paşi, strigînd :

— Ah, dar ştiu că eşti neobrăzat, marchize !

Înfăţişarea lui Maurice era atît de înspăimîntătoare încît Martial îl şi văzu repezindu-se asupra lui.

— Destul cu ipocrizia, domnule, reluă Maurice sfidător. Să îndrăzneşti să vorbeşti de compensaţii după tratamentul la care l-aţi supus, nu înseamnă decît să adăugaţi afrontului o umilinţă premeditată, şi eu nu voi suporta una ca asta.

— Mi-ar place să ştiu, domnule, zise Martial, în virtutea cărei îndreptăţiri te consideri judecător al onoarei

domnului Lancheneur şi pretinzi să-l aperi, cînd nu este atacat. Care sînt drepturile dumitale ?

— Drepturile mele, răspunse Maurice, sînt ale unui prieten. Dacă spun că demersurile dumitale sînt inutile e pentru că ştiu că domnul Lacheneur nu va accepta nimic de la dumneata, nu, nimic, indiferent cum ai masca pomana pe care vreţi să i-o aruncaţi ca să vă împăcaţi conştiinţa. El vrea să păstreze afrontul suferit spre onoarea lui şi ruşinea voastră. Nobila lui sărăcie striveşte opulenţa voastră.

Cuvintele lui înflăcărate aveau o asemenea putere de a emoţiona, încît Marie-Anne nu putu să nu-i strîngă mîna. Şi acest singur gest îl răzbună în faţa lui Martial, care păli.

— Dar am şi alte drepturi, continuă Maurice. Tatăl meu a avut ieri onoarea de a cere pentru mine domnului Lacheneur mîna fiicei sale.

— Şi eu l-am refuzat ! răsună o voce înspăimîntătoare.

Marie-Anne şi cei doi tineri se întoarseră cu aceeaşi mişcare de uimire şi teamă.

Domnul Lacheneur se afla acolo, în faţa lor, avînd alături de el pe Chanlouineau, care îşi rotea ameninţător ochii.

— Da, l-am refuzat, reluă Lacheneur şi nu prevedeam că fiica mea se va opune vreodată voinţei mele. Ce ai jurat azi dimineaţă Marie-Anne. Da, tu, tu care dai întîlniri curtezanilor în pădure ! Întoarce-te acasă chiar în clipa asta.

— Tată...

— Du-te, du-te, ţi-o poruncesc.

Fata ascultă şi se îndepărtă, nu fără a-i arunca lui Maurice o privire în care se citea un rămas bun pe care îl credea pentru totdeauna.

De îndată ce fiică-sa fu la vreo douăzeci de paşi, domnul Lacheneur se proţăpi în faţa lui Maurice, cu braţele încrucişate şi i se adresă cu asprime :

— În ceea ce vă priveşte, domnule d'Escorval, sper să nu vă mai prind dînd tîrcoale fiicei mele...

Bietul băiat încercă să se dezvinovăţească, dar domnul Lacheneur îl întrerupse :

— Ajunge, crede-mă, du-te acasă.

Şi cum Maurice ezita, el îl luă de guler şi îl duse pînă aproape de drumul ce traversa pădurea de la Rèche.

Totul se petrecu în zece secunde, şi totuşi avu timpul să-i şoptească la ureche cu tonul prietenesc de odinioară :

— Dar pleacă odată, nefericitule ! Doar nu vrei ca toate precauţiile mele să devină inutile ?

Îl urmări cu privirea cum se retrăgea năucit din pricina acestei scene, stupefiat de ceea ce i se şoptise, şi numai cînd îl văzu că ajunsese la o distanţă de unde nu mai putea auzi nimic se întoarse la Martial :

— Pentru că am onoarea să vă întîlnesc, domnule marchiz, i se adresă el, trebuie să vă avertizez că Chupin şi unul din fiii lui vă caută peste tot. Sînt trimişi de domnul duce care vă aşteaptă să mergeţi la castelul Courtomieu.

Se întoarse spre Chanlouineau şi adăugă :

— Şi noi, la drum !...

Dar Martial îl opri cu un gest.

— Sînt foarte surprins că mă caută, zise el. Tatăl meu ştie bine unde m-a trimis... Vin la dumneavoastră, domnule, din partea lui ca să vă aduc expresia sincerelor noastre regrete pentru scena care a avut loc la domnul paroh Midon.

Şi fără să aştepte vreun răspuns, Martial, cu o abilitate extraordinară, cu vorbe bine alese şi convingătoare, repetă tatălui ceea ce îi povestise şi fiicei.

Domnul Lacheneur nu păru să fie copleşit şi, cînd Martial sfîrşi, îi răspunse respectuos dar rece că se va mai gîndi.

Această răceală îl uimi probabil pe Chanlouineau.

— I-aţi judecat greşit pe aceşti oameni, zise el, după ce marchizul de Sairmeuse se retrase.

Domnul Lacheneur ridică din umeri.

— Cum asta, zise el, crezi că mie îmi oferă atîţia bani ? Sărmane băiat ! Adevărul e că această importantă sumă e destinată ochilor frumoşi ai fiicei mele. A plăcut acestui filfizon de marchiz şi ar vrea să şi-o facă amantă.

Chanlouineau se opri brusc cu ochi scăpărători, cu pumnii strînşi.

— Sfinte Dumnezeule ! strigă el, dovedeşte-mi-o şi sînt al dumitale trup şi suflet.

„Nu, hotărît lucru, în viața mea n-am întîlnit o femeie care să se poată compara cu Marie-Anne. Cîtă grație și cîtă prestanță ! Ah ! e de-o frumusețe divină !"

Așa gîndea Martial îndreptîndu-se spre Sairmeuse, după ce-i prezentase propunerile sale domnului Lacheneur.

Își găsea o nouă bucurie, fermecătoare, în a și-o imagina pe Marie-Anne așa cum o văzuse, pălind și roșind rînd pe rînd, gata aproape să leșine sau revenindu-și, splendidă în mîndria ei.

„Cum ai putea să bănuiești, își spunea el, sub această înfățișare candidă, sub această naivitate pudică, o inimă atît de fierbinte și o energie de neînfrînt ! Ce expresie adorabilă avea fața ei, cîtă pasiune în ochii ei mari și negri cînd îl privea pe acel mic imbecil de d'Escorval ! Ce n-aș fi dat să fiu privit la fel, fie și numai pentru o clipă ! Cum să nu fie băiatul ăla îndrăgostit la nebunie !"

El însuși o iubea fără să vrea să și-o mărturisească.

— O vreau, strigă el... Da, o vreau și o voi avea.

Își aminti de felul îngrozitor în care îl privise Chanlouineau.

„Cum mă măsura bădăranul ăsta teribil. Dacă Marie-Anne i-ar fi făcut numai un semn, m-ar fi zdrobit ca pe un ou. Oare și ăsta o iubește ? În acest caz vom fi trei candidați."

Cu cît aventura i se părea mai dificilă, și chiar periculoasă cu atît îi incita pasiunea.

„Totul se poate îndrepta, se gîndi el. Nu vor lipsi ocaziile ca să ne revedem. Nu va fi oare nevoie de cîteva întrevederi cu domnul Lacheneur, ca să punem la punct restituirea domeniului Sairmeuse ? În ce privește fata, mă voi arăta tot atît de timid pe cît de îndrăzneț am fost, și să fiu al dracului dacă nu va fi tulburată și flatată de acest triumf al frumuseții ei. Mai rămîne d'Escorval. Îl văzuse pe domnul Lacheneur alungîndu-l cu brutalitate pe Maurice, dar mînia acestuia i se păru mult prea mare ca să fie întrutotul adevărată.

Bănuia că se joacă o farsă, dar în fața cui ? Pentru el, Martial, sau pentru Chanlouineau ? Și în ce scop ?

Învîrtind în minte proiecte ale căror îngrozitoare consecinţe nu putea nici să le prevadă, nici să calculeze, Martial ajunse la aleea ce ducea spre Sairmeuse, cînd i se păru că aude paşi grăbiţi în urma lui. Se întoarse şi se opri. Era Chupin şi unul din fiii săi.

— Ah ! domnule marchiz, strigă el de îndată ce se apropie, fiul meu şi cu mine v-am căutat peste tot ; domnul duce e acela...

— Bine, răspunse sec Martial, mă întorc.

Dar Chupin nu era susceptibil şi, deşi primit cu neplăcere, continuă să meargă în spatele lui Martial, destul de aproape ca să se facă auzit.

Nu întîrzie să înşire toate calomniile răspîndite în ţinut despre Lacheneur — nu-i mai spunea domnul — care, după el, nu era în definitiv decît un nemernic, restituirea domeniului Sairmeuse nefiind decît o înşelătorie şi, în sfîrşit, că avea mii, sute de mii de franci, deoarece o căsătorea pe fiică-sa, Marie-Anne.

Dacă bătrînul pungaş nu avusese decît bănuieli, Martial i le transformă în certitudini prin repeziciunea cu care îl întrebă :

— Cum, domnişoara Lacheneur se va căsători ?

— Da, domnule marchiz.

— Şi cu cine ?...

— Cu Chanlouineau, flăcăul acela pe care ţăranii au vrut să-l bată în piaţă pentru că n-a fost respectuos cu domnul duce.

— Eşti sigur de ceea ce spui ?...

— Da, după cîte ştiu eu. Fiul meu cel mare a auzit cînd i se spunea lui Chanlouineau şi lui Lacheneur că nunta e stabilită pentru luna viitoare şi că se vor face strigările.

Martial tăcu ruşinîndu-se parcă de a se fi lăsat prins în nada acestui hodorog, dar satisfăcut de a fi fost avertizat în privinţa unei atît de importante împrejurări.

Dacă Chupin nu mintea, era evident că întreaga comportare a domnului Lacheneur ascundea un mare mister. N-ar fi putut refuza mîna fiicei sale lui Maurice d'Escorval, pe care aceasta îl iubea, ca s-o ofere unui ţărănoi, dacă n-ar fi avut un motiv destul de puternic.

Martial tocmai își jura să descopere care era acest motiv, cînd ajunse la Sairmeuse.

Aici îl aștepta un spectacol ciudat. Vreo șase servitori mergeau și veneau și, în mijlocul acestui du-te vino, ducele împărțea porunci.

La început nu înțelese nimic. Așa că se apropie de taică-său și-l întrebă :

— Ce se întîmplă aici ?

— Cum, nu ghicești, îl întrebă acesta ? E totuși foarte simplu. E încîntător pentru stăpînul legitim să se culce prima noapte în patul uzurpatorului, dar nu și în cea de-a doua. Am poruncit deci să fie adunate și coborîte boarfele lui Lacheneur și ale fiicei lui, precum și tot ceea ce nu face parte din vechiul mobilier al castelului. Vor fi încărcate toate într-o căruță și-i vor fi duse.

Tînărul marchiz de Sairmeuse binecuvîntă cerul de a fi ajuns la vreme. Dacă proiectul tatălui său ar fi fost îndeplinit, ar fi putut să-și ia adio de la speranțele pe care și le făcuse.

— Nu veți face asta, domnule duce, zise el.

— Și pentru ce, mă rog ? Cine mă vă împiedica ?

— Nimeni, desigur. Numai că eu în locul dumneavoastră m-aș gîndi de două ori la ceea ce fac. Lacheneur v-a înapoiat Sairmeuse, foarte bine. Dar unde e dovada ? Ce veți face dacă, enervat în mod imprudent de dumneavoastră, ar reveni asupra cuvîntului dat ? Unde sînt titlurile de proprietate ?

Domnul de Sairmeuse se făcu verde.

— La naiba, strigă el, nu m-am gîndit la asta. Duceți totul repede la loc. Dar acum, i se adresă el fiului său, să ne grăbim să mergem la Courtomieu, de unde au trimis pînă acum de două ori după noi. E vorba despre o afacere extrem de importantă.

XIII

Castelul de Courtomieu trecea, după cel de Sairmeuse, drept cea mai frumoasă locuință din arondismentul Montaignac.

Se ajungea aici străbătînd un drum lung, îngust şi prost pavat, foarte urît, care strica întreaga armonie a peisajului.

Cînd trăsura care îl ducea pe Martial şi pe tatăl său părăsi drumul mare şi se angajă pe acest drum mărginaş, zdruncinăturile îl treziră pe duce din reveria adîncă în care se cufundase de cînd plecase din Sairmeuse.

Coborî geamul din faţă al trăsurii şi, după ce-i porunci vizitiului să meargă la pas, se adresă fiului său :

— Acum să stăm de vorbă ! Eşti într-adevăr îndrăgostit de micuţa Lacheneur ?

— Oh ! îndrăgostit, răspunse Martial nepăsător, ar fi poate prea mult spus. Să zicem că-mi inspiră o dorinţă destul de vie, cam atîta.

— Sînt cu-adevărat încîntat, strigă ducele. Mă temeam ca acest capriciu să nu contravină, cel puţin pentru moment, unor planuri pe care le-am pus la cale. Am unele intenţii în ceea ce te priveşte, marchize ! Da, am planurile mele şi ţi le voi expune mai tîrziu în detaliu. Mă mărginesc azi să-ţi recomand s-o examinezi pe domnişoara Blanche de Courtomieu. Dar înainte de a ajunge la fiică, reluă ducele, să vorbim despre tată. Ai auzit unele lichele reproşîndu-mi ceea ce ei numesc prejudecăţi, nu-i aşa ? Ei bine, în comparaţie cu marchizul de Courtomieu, nu sînt decît un neînsemnat iacobin. Istoria averii pe care o are reprezintă istoria căsătoriilor lui. S-a însurat în mod... avantajos de cîteva ori. În cincisprezece ani, a avut durerea să piardă succesiv trei soţii, una mai bogată decît alta. Pe fiică-sa o are de la ultima, o Cissé-Blossac, cea care a trăit cel mai mult. Este acum la fel de bogat ca şi tine, şi are influenţe secrete în toate taberele.

Se întrerupse, trăsura tocmai se oprise în curtea de onoare a castelului Courtomieu, şi marchizul însuşi veni în grabă să-şi întîmpine oaspeţii.

Mai mult înalt decît masiv, solemn dar sprinten totodată, domnul de Courtomieu purta o redingotă nesfîrşit de lungă şi pantofi cu cataramă de aur. Capul, aflat în vîrful acestei schelării, era extraordinar de mic, înconjurat de rare fire de păr negru şi drept — şi le cănea — şi luminat de nişte ochi mari, rotunzi şi lipsiţi de căldură.

— Iată-vă în sfîrșit, repeta el ; vă așteptam ca să luăm o hotărîre. E vorba să redactăm o cerere adresată Majestății Sale. Nobilimea, care a suferit în timpul Revoluției, așteaptă o răsplată considerabilă. În sfîrșit, toți prietenii noștri din împrejurimi s-au strîns în cabinetul meu.

Martial tresări la ideea că va fi obligat să asculte atîtea nerozii și lucruri neinteresante și, aducîndu-și aminte de sfatul tatălui său, întrebă :

— Nu vom avea deci onoarea să prezentăm respectele noastre domnișoarei de Courtomieu ?

— Fiica mea este probabil în salon cu bătrîna noastră verișoară, răspunse distrat marchizul, dacă nu cumva se află în grădină.

Ajuns în vestibul, Martial îi lăsă pe tatăl său și pe marchiz să urce.

Un servitor îi deschise ușa salonului, dar acesta era gol.

— Nu-i nimic, zise el, știu unde e grădina.

Dar degeaba o străbătu în toate direcțiile, nu găsi pe nimeni. Se hotărîse să intre în casă cînd i se păru că zărește prin frunzișul unei tufe de iasomie o rochie albă.

Domnișoara Blanche de Courtomieu ședea lîngă o doamnă în vîrstă și îi citea încet o scrisoare. Era probabil foarte preocupată de vreme ce nu auzise scîrțîitul nisipului sub cizmele lui Martial.

El se afla la zece pași de ea, atît de aproape încît putea să distingă, printre flori, umbra genelor ei lungi. Se opri și, ținîndu-și răsuflarea, se lăsă furat de o dulce încîntare.

„Da, se gîndi el, e într-adevăr frumoasă, și ea !"

Frumoasă, nu s-ar fi putut spune ! Dar destul de drăguță încît să-ți înflăcăreze imaginația. La Blanche totul surîdea cînd voia, ochii mari de un albastru catifelat, buzele întredeschise. Era blondă, dar de un blond strălucitor, auriu, așa cum găsești în ținuturile însorite. Avea farmecul impresionant al femeilor minione, o talie cu rotunjimi încîntătoare, iar mîna cu degete prelungi și gingașe era aceea a unui copil.

Dar vai ! această tînără cu privirea candidă, avea un suflet uscat, aidoma unui bătrîn curtean. Fusese atît de

alintată la mănăstire, în calitatea sa de fiică unică a unui mare senior multimilionar și înconjurată de atîtea adulații ! Otrava lingușelii îi vestejise în germene toate calitățile. Deși nu avea nici nouăsprezece ani, nu era sensibilă decît la bucuriile vanității sau ambiției satisfăcute. Se gîndea să obțină un loc la curte, așa cum o elevă de pension se gîndește la iubitul ei. Dacă găsise de cuviință să-l remarce pe Martial, o făcuse pentru că tatăl ei îi spusese că acest tînăr își va purta soția pînă la cele mai înalte sfere ale puterii.

Fiindu-i teamă totuși să nu fie surprins, Martial înaintă și, văzîndu-l, domnișoara Blanche, se ridică asemeni unei căprioare înspăimîntate.

Înclinîndu-se pînă la pămînt, Martial rosti pe un ton amical și respectuos :

— Domnișoară, domnul de Courtomieu a avut imprudența să-mi spună unde voi avea onoarea să vă întîlnesc... numai...

— Arătă scrisoarea pe care fata o ținea în mînă și adăugă :

— Numai că sînt poate indiscret ?

— Oh ! deloc, domnule marchiz, cu toate că această scrisoare m-a impresionat profund. E din partea unei biete copile de care mă interesam și după care trimiteam cîteodată, cînd mă plictiseam : Marie-Anne Lacheneur.

Învățat din copilărie cu savanta ipocrizie a saloanelor, tînărul marchiz de Sairmeuse își obișnuise obrazul să nu trădeze nimic din impresiile sale. Știa să rămînă surîzător cu teama în suflet, grav cînd ar fi trebuit să fie scuturat de hohotele unui rîs nebun. Și, totuși, la acest nume, Marie-Anne, pronunțat de domnișoara Courtomieu, privirea lui atît de limpede se umbri.

„Se cunosc !..." gîndi el.

Ideea unei apropieri între aceste două femei între care pasiunea sa ezita îl tulbură peste măsură.

Domnișoara Blanche observă acest lucru, dar continuă cu naturalețea celei mai perfecte nevinovății :

— Într-adevăr, ați văzut-o probabil, domnule marchiz, pe această biată Marie-Anne, deoarece tatăl ei a fost cel care s-a îngrijit de Sairmeuse.

— Am văzut-o, într-adevăr, domnișoară, spuse simplu Martial.

— Nu-i așa că-i extraordinar de frumoasă, de o frumusețe ciudată, care te surprinde ?

Un prost ar fi protestat, marchizul de Sairmeuse nu făcu această greșeală.

— Da, e foarte frumoasă, răspunse el.

Această așa-zisă sinceritate o deconcertă puțin pe domnișoara Blanche, care continuă cu o compasiune plină de ipocrizie :

— Biata fată ! Ce va face acum ? Tatăl ei e constrîns să lucreze ca un țăran.

— Oh ! exagerați domnișoară, tatăl meu îl va feri pe Lacheneur de sărăcie.

— Fie, înțeleg... dar va căuta și un soț pentru Marie-Anne ?

— Și-a găsit unul, domnișoară. Am auzit spunîndu-se că se va căsători cu un flăcău din împrejurimi care nu e chiar sărac, un oarecare Chanlouineau.

Naiva elevă de pension era mai tare decît Martial. Căci îi supusese unui interogatoriu în toată legea, fără ca el să observe acest lucru.

— Și credeți, domnule marchiz, zise ea, că aceasta e partida pe care și-a visat-o ? În sfîrșit ! să fie fericită : nimeni nu i-o dorește mai mult decît noi, căci o iubim mult, da, foarte mult. Nu-i așa, mătușă Médie ?

Mătușa Médie era bătrîna domnișoară care ședea lîngă Blanche.

— Da, mult, întări ea.

Această mătușă, verișoară mai curînd, era o rudă săracă pe care domnul de Courtomieu o adusese și pe care domnișoara Blanche o făcea să-și plătească scump pîinea, dresînd-o să joace rolul de ecou.

— Dar ascultați mai curînd ce-mi scrie Marie-Anne, reluă domnișoara de Courtomieu.

„Draga mea Blanche,

Știi că întoarcerea domnului duce de Sairmeuse ne-a surprins ca o lovitură de trăsnet. Ne obișnuisem, tatăl meu și cu mine, să considerăm că această comoară încredințată cinstei noastre ne

aparţine ; am fost pedepsiţi. În sfîrşit, ne-am făcut datoria, şi la ora asta totul s-a consumat. Cea pe care o numeai prietena ta nu mai e decît o biată ţărancă, la fel ca mama ei..."

Cel mai subtil observator ar fi fost înşelat de emoţia domnişoarei Blanche. Ai fi jurat că îşi reţine cu multă greutate lacrimile. Adevărul e că nu se gîndea decît să spioneze pe faţa lui Martial vreun indiciu al simţămintelor acestuia. Dar acum cînd era pus în gardă, el rămase stană de piatră.

Blanche continuă :

„Aş minţi dacă aş afirma că n-am suferit din cauza acestei neaşteptate schimbări. Dar sînt curajoasă, voi şti să mă resemnez. Voi avea, sper, puterea să uit, căci trebuie să uit ! Amintirea fericirilor trecute ar face de nesuportat necazurile de acum."

Domnişoara Blanche închise brusc scrisoarea.

— Aţi auzit, domnule marchiz, zise ea. Vă explicaţi această mîndrie ? Şi să mai fim învinuite de orgoliu, noi, din familiile nobile !

Martial nu răspunse. Îşi dăduse seama că vocea sa schimbată l-ar fi trădat. Şi, dacă ar fi putut să citească ultimele rînduri ale scrisorii, ar fi fost şi mai emoţionat.

„Trebuie să trăim, draga mea Blanche, continua Marie-Anne, şi nu mi-e deloc ruşine să te rog să mă ajuţi. Aşa cum ştii, cos foarte frumos şi mi-aş cîştiga viaţa brodînd, dacă aş cunoaşte mai multă lume. Voi trece chiar azi pe la Courtomieu ca să-ţi cer lista persoanelor la care m-aş putea prezenta ca fiind recomandată de tine."

Dar domnişoara de Courtomieu se feri să vorbească de această cerere atît de înduioşătoare. Se ridică şi acceptă braţul lui Martial ca să se întoarcă în casă.

Părea să-şi fi uitat „prietena" şi flecărea cu cea mai mare veselie cînd, apropiindu-se de castel, fu întreruptă de zgomotul confuz al unor voci care se ridicau la cel mai înalt diapazon.

— Abuzez de bunăvoința dumneavoastră, domnule marchiz, vă plictisesc copilăriile mele, și dumneavoastră vreți desigur să fiți acolo, sus.

— Cu siguranță nu! răspunse el rizînd. Ce să fac acolo? Rolul oamenilor de acțiune nu începe decît după ce oratorii au răgușit.

Clopotul cel mare bătu o dată, anunțînd oaspeți.

Blanche tresări, lăsă brațul lui Martial, și spuse în grabă :

— Ce importanță are ? aș vrea să știu ce se spune acolo sus. Dacă îl voi întreba pe tatăl meu, își va bate joc de curiozitatea mea, în timp ce dumneavoastră, domnule marchiz, dacă veți asista la conferință, îmi veți relata totul.

O dorință astfel exprimată era un ordin. Marchizul de Sairmeuse se înclină și se supuse.

„M-a concediat, își spunea el urcînd scara, e foarte clar... Dar pentru ce naiba a făcut-o ?"

Pentru ce ? Pentru că o singură bătaie de clopot anunța o vizită pentru domnișoara Blanche, care își aștepta „prietena", și care nu voia cu nici un chip ca Martial să se întîlnească cu Marie-Anne.

Deși nu era îndrăgostită, furtunile geloziei o sfîșiau de pe-acum.

De altfel, presimțirile n-o înșelaseră. Domnișoara Lacheneur era într-adevăr cea care o aștepta în salon.

Nefericita fată era mai palidă decît de obicei, dar nimic din atitudinea ei nu trăda îngrozitoarele chinuri pe care le îndurase de două zile încoace.

Scriindu-i numele persoanelor pe care le cunoștea, domnișoara de Courtomieu nu se gîndea decît la ocazia favorabilă care se ivise pentru a-și verifica bănuielile iscate de tulburarea lui Martial.

— E de neconceput, se adresă ea prietenei sale, de neînchipuit, ca ducele de Sairmeuse să vă constrîngă la o situație atît de penibilă.

Atît de loială era Marie-Anne, încît n-a vrut să lase ca această acuzație să apese asupra omului care îl tratase cu atîta cruzime pe tatăl său.

— Nu trebuie să-l acuzăm pe duce, spuse ea cu blîndețe, el ne-a făcut azi-dimineață oferte considerabile, prin fiul său.

Domnișoara Blanche se ridică de parcă ar fi mușcat-o o viperă.

— L-ai văzut așadar pe marchizul de Sairmeuse, draga mea Marie-Anne ? întrebă ea.

— Da.

— Venea la voi ?...

— Se îndrepta într-acolo, cînd m-a întîlnit în pădurea de la Rèche.

Spunînd acestea, se împurpură aducîndu-și aminte de impertinenta galanterie a lui Martial.

Experiența stupidă a domnișoarei Blanche — căci era teribil de experimentată fata asta care ieșea de la mănăstire — interpretă greșit tulburarea celeilalte. Ea știu însă să ascundă acest lucru și cînd Marie-Anne se retrase, avu tăria s-o îmbrățișeze cu toate manifestările celei mai înflăcărate afecțiuni. Dar simțea că se sufocă.

— Cum ! după o singură întîlnire, se gîndea ea, au păstrat o impresie atît de puternică unul despre altul ! Se și iubesc oare ?

XIV

Cînd tînărul marchiz de Sairmeuse o reîntîlni pe domnișoara Blanche, acesteia nici prin minte nu-i trecu să-l întrebe ceva.

Era cu totul absorbită de o grijă mai mare, imensă, grija pentru viitorul ei. În timpul celor cîteva momente în care rămăsese singură, după plecarea lui Marie-Anne, chibzuise. Îi plăceau inteligența și personalitatea lui Martial căruia îi datora primele emoții într-adevăr puternice din viața ei ; el întrunea toate condițiile pe care ar fi trebuit să și le dorească o ambițioasă. Hotărî deci că-i va deveni soție.

Din această clipă nu mai reacționă decît sub influența unui soi de iubire ciudată, în care nu inima este cea în cauză, care se fixează în minte și poate duce, cu sînge rece, la cele mai mari nesăbuințe.

Rezultatul acestei hotărîri a fost că în timpul cinei domnişoara Blanche şi-a desfăşurat întreaga inteligenţă pentru a-l cuceri pe tînărul marchiz de Sairmeuse. Căuta atît de evident să-i placă încît mai mulţi convivi au fost frapaţi de acest lucru.

În ceea ce-l priveşte pe Martial, acesta se lăsă pradă fără nici o suspiciune farmecului situaţiei. Cum să bănuieşti că o tînără cu o privire atît de curată, ale cărei chicoteli aveau sonoritatea cristalină a unui rîs de copil, procedează astfel din calcul!

În mod involuntar o compara cu rezervata Marie-Anne, şi imaginaţia lui plutea de la una la cealaltă, înflăcărîndu-se datorită acestui contrast.

Numele lui d'Escorval, care răsună deodată, îl smulse brusc din starea sa de beatitudine.

Un bătrîn gentilom, care se ridicase, propunea să se facă cele mai aprige demersuri pentru a se obţine exilarea baronului d'Escorval.

— Prezenţa unui asemenea om dezonorează ţinutul nostru, afirma el; este un iacobin înfocat şi chiar a fost considerat atît de primejdios încît domnul Fouché l-a trecut pe listele lui; se află aici sub supravegherea înaltei poliţii.

Martial deveni atît de palid, încît domnişoara Blanche remarcă acest lucru.

O luptă teribilă între onoare şi pasiune se dădea în sufletul tînărului marchiz. Oare nu în ajun dorise să-l îndepărteze pe Maurice? Ocazia se ivise, era imposibil de imaginat una mai bună! Dacă demersul propus s-ar fi făcut, baronul şi familia sa ar fi fost cu siguranţă obligaţi să se expatrieze probabil pentru totdeauna.

Martial văzu că asistenţa încă mai ezita şi îşi dădu seama că doar un cuvînt de-al lui, unul singur, pro sau contra, va antrena toată asistenţa. Avu zece secunde de îndoieli îngrozitoare. Dar onoarea învinse.

Se ridică şi declară că măsura era nepotrivită, lipsită de înţelepciune politică.

— Domnul d'Escorval, zise el, e unul dintre acei oameni care răspîndesc în jurul lor o adiere de onestitate şi dreptate. Să avem bunul simţ să respectăm consideraţia de care e înconjurat.

Aşa cum prevăzuse, Martial determină decizia oaspeţilor domnului de Courtomieu. Expresia rece şi trufaşă pe care ştia să şi-o ia atît de bine, frazele scurte şi tăioase avură un efect deosebit.

După ce se aşeză, domnişoara Blanche se aplecă spre el şoptindu-i :

— Aţi făcut foarte bine ! domnule marchiz, ştiţi să vă apăraţi prietenii.

— Domnul d'Escorval nu se numără printre prietenii mei, îi răspunse el, m-a revoltat nedreptatea, atîta tot.

— Purtarea dumitale e cu atît mai frumoasă.

Nu aceeaşi era şi părerea ducelui de Sairmeuse, care, cîteva ore mai tîrziu, îndreptîndu-se spre castel, îi reproşă cu amărăciune fiului său că intervenise :

— Pentru ce dracu te-ai amestecat în povestea asta ! Crezi că blestematul ăla de baron ne adoră ? Ce-ai răspunde dacă ţi-aş spune că unelteşte ceva împotriva noastră ?

— Aş ridica din umeri.

— Păi da ! Atunci, marchize, fă-mi plăcerea şi întreabă-l pe Chupin.

XV

Nu trecuseră nici două săptămîni de cînd ducele de Sairmeuse se întorsese în Franţa şi nici două zile de cînd era la Sairmeuse, şi era gata să primească, fără discernămînt, din partea oricui ar fi venit, rapoarte înveninate care îi aţîţau resentimentele.

Bănuielile pe care voise să i le împărtăşească lui Martial erau crude şi ridicol de nedrepte.

În momentul în care îl acuza pe baronul d'Escorval că „unelteşte ceva", acest nenorocit plîngea la căpătîiul fiului său, pe care îl credea pe moarte.

Maurice era în mare pericol. Structura sa nervoasă şi impresionabilă nu putuse rezista asalturilor brutale ale destinului. Inexplicabila rezistenţă a lui Marie-Anne, insultele marchizului de Sairmeuse, mînia prefăcută a lui

Lacheneur, toate se amestecau pentru el într-o singură nenorocire, ireparabilă, a cărei greutate îi strivea mintea.

Suferea îngrozitor. I se părea că ceva se rupsese în el. Încerca să se obișnuiască cu această lovitură îngrozitoare.

Numai datorită obișnuinței ajunse la Escorval la vremea cinei.

Trăsăturile îi erau atît de îngrozitor de descompuse încît, văzîndu-l, doamna d'Escorval avu un presentiment sinistru, dar nu îndrăzni să-l întrebe nimic.

— Totul s-a sfîrșit ! zise el cu o voce răguşită. Dar nu te neliniști, mamă; am curaj, vei vedea.

Era însă foarte palid, ochii uscați îi străluceau cu o sclipire înspăimîntătoare, gesturile îi erau sacadate, vocea înceată.

Cînd maică-sa, care venise de mai multe ori să asculte la ușa camerei sale, se hotărî către miezul nopții să intre, îl găsi culcat, bolborosind fraze incoerente. Nu păru s-o recunoască, nici măcar s-o vadă. Ea îi vorbi. Nu păru s-o audă. Fața îi era congestionată, buzele arse și, din cînd în cînd, un fel de horcăit îi ieșea din gîtlej. Mama îi luă mîna. Ardea... Și totuși băiatul dîrdîia, dinții îi clănțăneau.

O ceață se așternu în fața ochilor bietei femei, dar își înfrînse această slăbiciune, se tîrî pînă pe palier și strigă :

— Ajutor ! băiatul meu moare !

Dintr-o săritură domnul d'Escorval ajunse în camera lui Maurice. Îl văzu, înțelese care era situația și se grăbi să iasă chemîndu-și servitorul cu o voce înfricoșătoare.

— Înhamă la cabrioletă, îi porunci el, galopează pînă la Montaignac și adu un doctor. Mai curînd să crape calul decît să pierzi vreun minut !

Exista și la Sairmeuse un „doctor". Dar era cel mai mărginit dintre oameni. Țăranii fugeau de el ca de ciumă. Cînd erau bolnavi trimiteau după preot. Așa că domnul d'Escorval procedă la fel ca aceștia, după ce calculă că doctorul nu putea să sosească înainte de a se face ziuă.

Abatele Midon nu frecventase niciodată cursuri de medicină, dar pe cînd era numai vicar săracii veneau atît de des să-i ceară sfatul, încît începu să studieze cu mult

curaj şi, ajutat de experienţă, dobîndi anumite cunoştinţe ce nu sînt date întotdeauna de diploma unei facultăţi.

Pentru domnul d'Escorval mai mult decît pentru alţii, abatele Midon trebuia să se grăbească. Baronul era prietenul lui.

O singură privire i-a fost de ajuns ca să-şi dea seama că situaţia nefericitului copil era dintre cele mai grave, dar nu disperată.

Pe dată, cu calmul unui vechi vindecător, abatele îi luă sînge şi porunci să i se pună comprese de gheaţă pe cap şi cataplasme cu muştar.

Într-o clipă toată casa se puse în mişcare ca să îndeplinească prescripţiile salvatoare. Preotul profită de acest lucru ca să-l atragă pe baron în nişa unei ferestre şi să-l întrebe :

— Ce s-a întîmplat ?

— O disperare de îndrăgostit, răspunse acesta. Domnul Lacheneur mi-a refuzat mîna fiicei sale pe care i-o cerusem pentru fiul meu. Maurice a văzut-o, probabil, azi pe Marie-Anne. Ce s-a petrecut între ei ? nu ştiu, iată însă rezultatul.

Agitaţia lui Maurice, departe de a se calma, creştea tot mai mult. Delirul îi popula creierul cu fantome şi în fiecare moment numele lui Marie-Anne, Martial de Sairmeuse şi acela al lui Chanlouineau reveneau în frazele sale, prea incoerente ca să se poată urmări ce gîndeşte.

În sfîrşit, cînd zorii făcură să pălească lumina lumînărilor, de afară se auzi galopul furios al unui cal şi puţin după aceea îşi făcu apariţia doctorul din Montaignac.

Îl examină cu atenţie pe Maurice şi declară :

— Nu văd nici un pericol imediat. Tot ceea ce era de făcut s-a făcut. Trebuie să lăsăm boala să-şi urmeze cursul. Am să mai revin.

Într-adevăr, veni a doua zi şi în zilele următoare, căci numai la sfîrşitul săptămînii ce-a urmat Maurice a fost declarat în afară de pericol.

Chiar în aceeaşi zi, îi povesti tatălui său scena din pădurea de la Rèche, care îi rămăsese întipărită în minte în cele mai mici detalii.

— Eşti foarte sigur, îl întrebă taică-său, după ce termină, de răspunsul lui Marie-Anne ? Ţi-a spus într-ade-

văr că dacă tatăl ei își va da consimțămîntul să vă căsătoriți, va refuza ea ?

— Așa mi-a spus.

— Și totuși te iubește ?

— Sînt sigur.

— Și nu era dispreț în vocea lui Lacheneur cînd ți-a spus : „Dar pleacă odată nefericitule !"

— Nu.

Domnul d'Escorval rămase un moment pe gînduri.

— Poți să-ți pierzi mințile, murmură el.

Și adăugă atît de încet, încît fiul său să nu-l poată auzi :

— Am să-l văd mîine pe Lacheneur și va trebui ca acest mister să se clarifice.

XVI

Casa în care se refugiase Lacheneur se afla chiar în partea de sus a landei de la Rèche.

Era într-adevăr așa cum spusese acesta, o cocioabă neîncăpătoare, joasă, formată dintr-un parter împărțit în trei camere și acoperită cu paie.

În față se afla o mică grădină de vreo douăzeci de metri, în care creșteau cîțiva pomi fructiferi, varză îngălbenită și viță de vie, ale cărei vrejuri ajungeau pînă la acoperiș.

Pe drumul ce ducea aici, domnul d'Escorval, credincios hotărîrii luate, porni cu speranța de a smulge de la tatăl lui Marie-Anne secretul comportării lui inexplicabile.

Ajuns în vîrf, se opri să-și tragă sufletul și se întoarse să arunce o privire în jur.

Din acest loc, cel mai înalt din ținut, se vedea toată valea rîului Oiselle. Se putea observa, de asemenea, cu o claritate extraordinară, în ciuda distanței, cetatea Montaignac, clădită pe o stîncă aproape inaccesibilă.

Dar domnul d'Escorval se grăbea, așa că bătu la ușa casei.

— Intră ! se auzi o voce.

Încăperea în care pătrunse era mică, văruită în alb și nu avea altă podea decît pămîntul, și alt tavan decît paiele de pe acoperiș. Un pat, o masă și două bănci grosolane de lemn formau tot mobilierul.

Așezată pe un scaun de bucătărie, Marie-Anne lucra la o broderie.

Cînd domnul d'Escorval își făcu apariția, ea se ridică și, timp de un minut, rămaseră în picioare, față în față, tăcuți, ea calmă, în aparență, el vădit frămîntat.

Baronul o examină pe Marie-Anne și o găsi ca transfigurată. Pălise și slăbise vizibil, dar frumusețea ei dobîndise o expresie ciudată și emoționantă.

— Nu-mi ceri vești despre fiul meu ? i se adresă el pe un ton de reproș.

— Mi s-au adus azi-dimineață, domnule, la fel ca în fiecare zi. N-am trăit atîta timp cît știam că viața îi este în pericol. Am aflat că se simte mai bine și că ieri i s-a permis chiar să mănînce puțin.

— Te gîndești la el ?...

Fata începu să tremure. O roșeață trecătoare îi acoperi gîtul și fruntea, dar răspunse cu o voce aproape stăpînită, zicînd :

— Maurice știe bine că nu voi avea puterea să-l uit, chiar dacă aș vrea.

— Și totuși i-ai spus că aprobi refuzul tatălui tău !

— Am spus-o, da, domnule baron, și voi avea curajul s-o repet.

— Dar, nefericită copilă, l-ai adus la disperare pe Maurice, n-a lipsit mult să moară !

Fata își ridică cu mîndrie capul și, căutînd privirea domnului d'Escorval, rosti :

— Priviți-mă, domnule ! Credeți că eu nu sufăr ?

Domnul d'Escorval rămase un moment năucit, dar revenindu-și luă mîna fetei și, strîngînd-o cu afecțiune, zise :

— Așadar, Maurice te iubește, tu îl iubești, suferi, el aproape își dă sufletul, și îl respingi !

— Trebuie, domnule !

— Încerc să găsesc rațiunea acestui imens sacrificiu, dar n-o găsesc. Trebuie să mi-o mărturisești, Marie-Anne, trebuie. Nu mai ai încredere în mine ? E posibil ca tatăl tău, din cauza disperării, să fi luat hotărîri deosebit de

aspre ? Vorbește, îl vom combate împreună. Lacheneur știe bine că îi sînt un prieten devotat, îi voi vorbi, mă va asculta...

— Nu am nimic să vă spun, domnule !

— Cum, vei avea îngrozitorul curaj să rămîi neînduplecată, cînd un părinte te roagă în genunchi, un părinte care îți spune : Marie-Anne ai în mîinile tale fericirea, viața, gîndurile fiului meu ?

La aceste cuvinte din ochii fetei țîșniră lacrimi.

— Ah !... sînteți crud, domnule, strigă ea, sînteți nemilos ! Vedeți cît sufăr și mă chinuiți peste măsură ! Nu am nimic să vă spun, nu e nimic de spus tatălui meu ! Maurice să mă uite, și niciodată să nu mai încerce să mă vadă, sîntem despărțiți pentru totdeauna. Implorați-l pe Maurice să părăsească ținutul și, dacă refuză, porunciți-i, îi sînteți tată. Și chiar dumneavoastră, domnule, pentru numele lui Dumnezeu, ocoliți-ne, noi aducem nenorocire. Feriți-vă să mai veniți vreodată aici, casa noastră e blestemată, fatalitatea care apasă asupra noastră vă va atinge și pe dumneavoastră.

Fata vorbea ca într-un soi de delir, și atît de tare, încît probabil că i se auzi vocea din încăperea alăturată.

Ușa de comunicare se deschise și domnul Lacheneur se arătă în prag.

Era mai multă durere și neliniște decît mînie în tonul cu care exclamă :

— Dumneavoastră aici, domnule baron !

— Ne-ați părăsit, eram îngrijorați ; ați uitat vechea noastră prietenie.

Oricît de tulburat ar fi fost Lacheneur, reuși să se stăpînească, și avea aproape glasul cald de odinioară cînd îl invită pe domnul d'Escorval să-l urmeze în camera învecinată.

— Acesta e salonul de primire și cabinetul meu de lucru, zise el zîmbind.

Încăperea, mult mai spațioasă decît prima, mobilată de asemenea sumar, era însă plină de volume și o uriașă cantitate de pachețele.

Doi bărbați erau ocupați să aranjeze aceste pachete și cărți. Unul era Chanlouineau. Pe celălalt, care era foarte tînăr, domnul d'Escorval nu-și amintea să-l fi văzut.

— E fiul meu Jean, domnule baron, zise Lacheneur. S-a schimbat de zece ani de cînd nu l-aţi văzut.

Jean împlinise douăzeci de ani, dar trăsăturile-i obosite şi o barbă precoce îl făceau să pară mai bătrîn. Era solid, foarte bine făcut şi fizionomia-i exprima o vie inteligenţă. Cu toate astea, nu plăcea la prima vedere. Avea în el acel „nu ştiu ce" care te înspăimînta. Privirea-i furişă o ocolea pe cea a interlocutorului, surîsu-i exprima viclenie şi răutate.

Domnul Lacheneur continuă :

— Nemaiavînd mijloace să-l întreţin pe Jean la Paris, am fost obligat să-l chem acasă. Ruina mea va însemna poate un noroc pentru el. Credeam în ceea ce-mi scria. Da ! am fost un tată naiv. Prietenul pe care îl rugasem să-i ducă chemarea de-a se întoarce mi-a spus adevărul. Acest tînăr model nu ieşea din tripouri decît ca să alerge la baluri. Se îndrăgostise de una dintre dansatoarele fără talent de la nu ştiu ce teatru obscur şi, ca să placă acestei creaturi, urca pe scenă, apărînd alături de ea cu faţa mînjită de alb şi roşu.

— Nu e o crimă să urci pe scenă !

— Nu, dar este să-ţi înşeli părintele şi să faci datorii de cel puţin douăzeci de mii de franci. Acum cincisprezece zile îi mai aveam, dar acum nu mai am nimic. Nu pot spera să fac rost de această sumă decît prin generozitatea domnilor de Sairmeuse.

Fraza rostită de Lacheneur depăşea atît de mult tot ce-şi putea imagina baronul, încît acesta nu-şi putu reţine un gest de uimire.

— Vă uimeşte, domnule, ceea ce spun ? Înţeleg. Mînia din primul moment mi-a smuls atîtea vorbe ridicole ! Dar m-am calmat şi am recunoscut că am fost nedrept. Ce-aţi fi vrut să facă ducele ? Trebuia să-mi dăruiască Sairmeuse ? A fost puţin prea repezit, mărturisesc, dar acesta-i e felul ; de fapt, e cel mai bun dintre oameni. L-am revăzut pe fiul lui, marchizul, m-am dus chiar la castel cu el ca să aleg obiectele pe care vreau să le păstrez. Am ales ce-am vrut, mobilă, haine, rufărie. Mi se vor aduce toate aici şi voi fi ca un nobil. E prea puţin spus cînd afirm că domnul marchiz a fost bun, continuă Lacheneur.

A avut față de noi cele mai delicate atenții. De exemplu, văzînd cît de mult regretă Marie-Anne florile, a declarat că îi va trimite atîtea cu cîte să-și umple grădina, și că le va înnoi în fiecare lună.

Asemenea tuturor oamenilor cuprinși de febra unei obsesii, domnul Lacheneur își exageră rolul pe care și-l impusese. Acest ultim exemplu, ca o sinistră străfulgerare, făcu lumină în mintea domnului d'Escorval.

„Dumnezeule, gîndi baronul, nenorocitul ăsta pune la cale o crimă !"

— Se înțelege, continuă Lacheneur cu aerul cel mai satisfăcut, că îmi vor da cei zece mii de franci dăruiți de domnișoara Armande. De altfel, va trebui să fixez și cifra recompensei pentru datoria împlinită. Și asta nu-i tot : mi s-a propus să administrez Sairmeuse, urmînd să locuiesc cu fiica mea în pavilionul de pază, unde am locuit atîta vreme. M-am gîndit și am refuzat. După ce m-am bucurat atîta vreme de o avere care nu era a mea, vreau să strîng una care să-mi aparțină.

— Aș fi indiscret dacă v-aș întreba ce socotiți să faceți ?

— Absolut deloc. Mă voi face negustor ambulant.

Domnul d'Escorval nu-și putu crede urechilor.

— Dar e absurd ! strigă el, oamenii care practică o asemenea meserie abia dacă își cîștigă viața de pe o zi pe alta.

— Greșiți, domnule baron, calculele mele sînt făcute, beneficiul este de treizeci la sută. Rețineți că vom fi trei care vom vinde, căci îi voi încredința un balot fiului meu și un altul lui Chanlouineau, care devine asociatul meu.

Și vrînd fără îndoială să-l facă pe domnul d'Escorval să înțeleagă că vizita lui a durat destul, Lacheneur începu și el să aranjeze micile pachete care trebuiau să umple balotul unui negustor ambulant.

Dar baronul nu putea să plece astfel, mai ales acum cînd bănuielile sale deveniră aproape o certitudine.

— Trebuie să vă vorbesc ! strigă el deodată.

Somat astfel, Lacheneur înţelese că nu va putea evita discuţia şi, cu gestul omului care se resemnează, se adresă fiului său şi lui Chanlouineau :

— Duceţi-vă un moment dincolo, o să vin şi eu, le spuse el.

Aceştia ieşiră şi, de îndată ce uşa se închise, începu :

— Ştiu, domnule baron, ce motive v-au adus. Veniţi să mi-o cereţi încă o dată pe Marie-Anne. Ştiu că refuzul meu aproape că l-a omorît pe Maurice şi credeţi-mă că am suferit îngrozitor. Asta nu înseamnă că atitudinea mea nu rămîne mai puţin definitivă, irevocabilă. Nu există în lume nici o putere capabilă să mă facă să revin asupra hotărîrii mele. Nu mă întrebaţi care sînt motivele, n-aş putea să vi le spun, credeţi-mă însă că sînt grave.

— Nenorocitule, i se adresă domnul d'Escorval cu o voce înăbuşită, ce vrei să faci ! la ce răzbunare îngrozitoare visezi !

Dar se opri, uşa de comunicare se deschise şi Marie-Anne apăru :

— Tată, zise ea, a venit marchizul de Sairmeuse.

Domnul Lacheneur alergă la uşă şi, sprijinindu-se de uşorul acesteia, se înclină spre prima încăpere spunînd :

— Binevoiţi să mă scuzaţi, domnule marchiz, dacă îmi iau libertatea să vă rog să aşteptaţi ; termin o afacere şi într-o clipă sînt al dumneavoastră.

Spunînd astea, închise uşa şi se întoarse spre domnul d'Escorval.

— Aşadar, i se adresă baronul, tînărul ăsta vine aici?

— Aproape în fiecare zi, nu la ora asta ci puţin mai tîrziu.

— Şi îl primeşti ?

— Cît se poate de bine, domnule baron. De altfel avem de discutat probleme importante, sîntem ocupaţi cu definitivarea restituirii domeniului Sairmeuse.

— Şi pe mine, pe mine prietenul dumitale, vrei să mă faci să cred că dumneata, un om deosebit de inteligent, te-ai lăsat înşelat de pretextele invocate de domnul marchiz de Sairmeuse ca să-ţi vină atît de des prin casă ! Priveşte-mă în ochi, da, aşa ! Şi acum îndrăzneşte să

susţii, cu conştiinţa curată, că într-adevăr eşti convins că vizitele acestui tînăr sînt pentru dumneata ! Ia seama, Lacheneur ! rosti el sever. Gîndeşte-te la situaţia pe care i-o creezi fiicei tale între Chanlouineau care o vrea de soţie şi domnul de Sairmeuse, care o vrea...

— O vrea ca amantă, nu-i aşa ? De ce să nu rostiţi cuvîntul ? Dar ce mă interesează ! Marie-Anne trebuie să fie şi va fi un instrument în slujba proiectelor mele. Cel ce este în situaţia mea nu se opreşte în faţa considerentelor care îi reţin pe alţii. Am sacrificat de la început totul : avere, familie, viaţă, onoare, numai să reuşesc.

Era înspăimîntător aşa, cu pumnii încleştaţi, cu ochii injectaţi, ameninţînd duşmani răzvrătiţi !

— Recunoşti deci, zise baronul. Vrei să te răzbuni pe cei din familia Sairmeuse şi ai făcut din Chanlouineau complicele dumitale.

— Nu recunosc nimic, răspunse Lacheneur, şi vă asigur...

— Cum să mai cred în jurămintele dumitale, după cele mărturisite !

— Fie, domnule baron, i se adresă Lacheneur, nu mă credeţi. Eu ştiu că numai prietenia vă determină să acţionaţi astfel şi recunoştinţa mea este mare, dar nu pot să vă răspund. Evenimentele au săpat o prăpastie între noi, să nu încercăm s-o trecem. Dacă sînteţi prietenul meu, nu mai veniţi niciodată aici, întoarceţi-vă, ocoliţi-mă ca pe-un ciumat a cărui atingere poate aduce moartea ! Totul în acest ţinut, continuă Lacheneur, face să se prelungească disperarea lui Maurice. Plecaţi, duceţi-l departe, foarte departe.

— Hm ! Dacă aş putea ! Mizerabilul de Fouché nu m-a făcut oare prizonier aici !

— Un argument în plus ca să ascultaţi sfatul meu. Aţi fost prietenul Împăratului, sînteţi deci suspect. Sînteţi înconjurat de spioni. Duşmanii pîndesc din umbră o ocazie ca să vă piardă. De ce au nevoie, ca să vă arunce în închisoare ? Un demers greşit interpretat, un cuvînt, o scrisoare. Frontiera e aproape, mergeţi şi aşteptaţi în străinătate timpuri mai fericite.

— Tocmai asta n-o voi face, rosti cu mîndrie domnul d'Escorval.

— În sfîrşit, zise Lacheneur, se zice că nimeni nu poate fugi de soartă. Dar dacă într-o zi mîna călăului vi se va abate pe umăr, amintiţi-vă că v-am prevenit, şi să nu mă blestemaţi.

Îi strînse mîna ca pentru un ultim rămas bun şi se duse să-i deschidă uşa marchizului de Sairmeuse.

Deşi era poate înciudat să-l întîlnească aici pe domnul d'Escorval, Martial îl salută cu nu mai puţină politeţe studiată, şi de îndată începu să discute vesel cu domnul Lacheneur despre căruţele care trebuiau să sosească.

Domnul d'Escorval nu mai avea ce face în casa aceea. Era imposibil să mai vorbească cu Marie-Anne.

Se retrase deci, şi încet, sfîşiat de cele mai cumplite temeri, coborî coasta de la Rèche pe care două ore mai devreme o urcase plin de speranţă.

Ce-i va spune bietului Maurice ?

Tocmai ajungea în pădurea de pini cînd un pas tînăr şi grăbit pe cărare îl făcu să se întoarcă.

Marchizul de Sairmeuse îl ajungea din urmă făcîndu-i semne. Baronul se opri, surprins. Martial îl abordă cu acel aer de sinceritate tinerească pe care ştia atît de bine să şi-l ia şi i se adresă fără nici o introducere :

— Sper, domnule că atunci cînd mă veţi asculta îmi veţi ierta faptul că v-am urmărit. Nu sînt de partea dumneavoastră, detest ceea ce dumneavoastră adoraţi, dar nu am nici pasiunile şi nici ranchiunile duşmanilor dumneavoastră. Din cauza asta vă spun : în locul dumneavoastră aş călători. Graniţa e la doi paşi, un cal bun şi un galop şi veţi fi la adăpost. Să auzim de bine !

Se îndepărtă fără să aştepte vreun răspuns.

Domnul d'Escorval rămase nedumerit.

— S-ar zice că e o o adevărată conspiraţie ca să mă alunge, murmură el. Dar am motive puternice să nu mă încred în buna-credinţă a acestui băiat frumos.

Martial era departe.

Dacă ar fi fost mai puţin preocupat, ar fi observat două umbre la marginea pădurii: domnişoara Blanche de Courtomieu, urmată de nelipsita mătuşă Médie, venise să-l spioneze.

XVII

Că domnul marchiz de Courtomieu îşi idolatriza fiica, era un fapt admis, notoriu în tot ţinutul, incontestabil şi de necontestat. Adevărul era însă că şi-ar fi dat a treia parte din avere ca să se descotorosească de ea.

Această tînără surîzătoare, care părea încă un copil, ştiuse să pună stăpînire absolută pe el, de care abuza. Marchizul era excedat de despotismul fiicei sale. Se plictisise să se plieze ca o trestie la suflul tuturor capriciilor ei. Şi numai Dumnezeu ştie cîte avea !

Deseori se revolta, dar în nouă cazuri din zece plătea scump tentativele sale de revoltă. Cînd domnişoara Blanche îşi oprea într-un anumit fel privirea-i rece şi dură ca oţelul asupra lui, tot curajul îl părăsea.

„N-am o fiică, se gîndea uneori marchizul, cu un fel de disperare, ci o a doua conştiinţă, mult mai neiertătoare decît cealaltă. Dacă s-ar îndrăgosti de primul venit lipsit de personalitate, se gîndea el, m-ar părăsi fără nici o ezitare. Ce scandal ar fi !"

Aşa că îşi dorea din adîncul sufletului un tînăr potrivit, care, însurîndu-se cu Blanche, să-l scape de toate grijile.

Dar de unde să-l iei pe acest eliberator ?

Marchizul anunţase peste tot, cu surle şi tobe, că-i va da un milion ca zestre fiicei lui. Cum era de aşteptat, acest cuvînt magic pusese în mişcare pe toţi candidaţii la însurătoare, nu numai din ţinut, ci chiar din departamentele învecinate.

Din nefericire, chiar dacă unii dintre ei i-ar fi convenit domnului Courtomieu, nici unul nu avu şansa să placă domnişoarei Blanche.

Cînd taică-său îi prezenta cîte un pretendent, ea îl primea cu graţie, îşi punea în valoare pentru el toate farmecele, dar de îndată ce acesta pleca, îl înlătura cu un singur cuvînt pe care îl lăsa să cadă de la înălţimea dispreţului ei.

Marchizul era aproape disperat, cînd soarta îi aduse la Sairmeuse pe duce şi pe fiul acestuia. Văzîndu-l pe Martial, avu sentimentul unei apropiate eliberări.

„Acesta va fi ginerele meu, se gîndi el."

Adept al principiului care spune că trebuie să baţi fierul cît e cald, încă de a doua zi, marchizul îl lăsă pe ducele de Sairmeuse să întrevadă intenţiile sale.

Ducele de Sairmeuse nu putea fi decît încîntat să se unească printr-o alianţă cu cea mai veche şi mai bogată familie din ţinut după a lui.

Consfătuirea celor doi gentilomi fu scurtă.

— Martial, fiul meu, zise ducele, are o rentă de o sută de mii de scunzi.

— Voi merge pentru fata mea pînă la... da, pînă la cincisprezece mii de franci, declară marchizul.

— Majestatea sa ţine la mine, voi obţine pentru Martial un important post în diplomaţie.

— Eu am, în cazul unei nenorociri, destui prieteni în opoziţie.

Înţelegerea era încheiată, dar domnul de Courtomieu se feri să-i vorbească despre acest lucru fiicei sale. Dacă i-ar fi spus cît de mult doreşte această căsătorie, i-ar fi dat ideea s-o respingă. I se păru mai sigur să lase lucrurile să meargă de la sine.

Cît de bine gîndise i-o demonstră faptul că într-o dimineaţă domnişoara Blanche năvăli în cabinetul său.

— Fiica ta capricioasă s-a decis, i se adresă ea cu hotărîre. Va fi fericită să devină marchiză de Sairmeuse.

Îi trebui multă voinţă domnului de Courtomieu ca să-şi ascundă bucuria pe care o resimţea ; dar se gîndi că, lăsînd să transpară ceva, ar fi pierdut probabil totul.

Făcu cîteva obiecţii, acestea fură viu combătute, şi, în sfîrşit, îndrăzni să spună :

— Iată deci o căsătorie pe jumătate făcută. Una dintre părţi a consimţit. Rămîne de ştiut dacă şi cealaltă...

— Cealaltă va fi de acord, declară orgolioasa moştenitoare.

De altfel, de cîteva zile, domnişoara Blanche îşi utiliza toate mijloacele în scopul operei de seducere care trebuia să-l facă pe Martial să cadă în genunchi în faţa ei.

Jucă pentru el, şi cu cîtă perfecţiune, divina comedie a primei iubiri. Ceea ce nu învăţase, ceea ce încă nu ştia, era faptul că femeile cele mai viclene sînt păcălite de

propriile lor minciuni, că marile actriţe sfîrşesc întotdeauna prin a vărsa lacrimi adevărate.

Înţelese însă acest lucru într-o seară cînd o glumă a ducelui îi dezvălui faptul că Martial trecea în fiecare zi pe la Lacheneur.

Simţi atunci o durere ascuţită, chinuitoare, de nesuportat, avînd senzaţia că o lamă înroşită îi sfîşie carnea.

Ca să nu se trădeze, trebui să părăsească în grabă salonul. Se încuie în camera ei şi izbucni în hohote de plîns.

— Oare să nu mă iubească ? murmură ea.

Acest gînd o îngheţă şi, pentru prima oară, ea, orgolioasa moştenitoare, se îndoi de sine.

Se gîndi că Martial e destul de nobil ca să-şi permită să-şi bată joc de noblețe, prea bogat ca să nu dispreţuiască banii, şi ea însăşi nu era nici atît de drăguţă, nici atît de seducătoare pe cît spuneau linguşitorii.

— Trebuie s-o înlătur pe Marie-Anne, se gîndea ea, s-a suprim, dar cum ?

Se făcuse de mult ziuă cînd domnişoara Blanche delibera încă, ezitînd între o mie de proiecte contradictorii, unul mai nerealizabil decît altul. Camerista care intră, aducîndu-i un enorm buchet de trandafiri, trimis de Martial, o făcu să revină la realitate. Blanche luă trandafirii şi, în timp ce-i aranja într-un vas japonez, îşi spălă cu apă rece pleoapele umflate de primele lacrimi sincere pe care le vărsase de cînd era pe lume.

Cînd apăru la dejun era atît de palidă şi tristă, atît de altfel decît de obicei, încît mătuşa Médie se nelinişti.

Domnul de Courtomieu nu era nici el mai puţin intrigat. Se îngrijoră de-a binelea în momentul cînd, ridicîndu-se de la masă, fiică-sa îi solicită o întrevedere de o clipă.

În cabinet, fără să-i lase timp tatălui ei să se aşeze, domnişoara Blanche îl imploră să-i comunice fără nici o reţinere tot ceea ce se petrecuse între el şi ducele de Sairmeuse, dacă fuseseră fixate condiţiile unei căsătorii, în ce stadiu se aflau lucrurile, şi, în sfîrşit, dacă Martial a fost anunţat şi ce a răspuns.

— Ieri, copila mea, răspunse marchizul, ducele de Sairmeuse mi-a cerut oficial mîna ta, așa încît pentru demersurile publice nu așteptăm decît hotărîrea ta.

— Tu știi bine care e hotărîrea mea, tată, bolborosi ea cu o voce abia deslușită, trebuie să ne grăbim.

— Să ne grăbim ? repetă el.

— Da, tată, mă tem.

— Și pentru ce, sfinte Dumnezeule ?

— Ți-o voi spune cînd voi fi sigură, răspunse ea ieșind.

Și de îndată ce-l părăsi pe taică-său, o forță pe mătușa Médie să se îmbrace în mare grabă și, fără nici o explicație, o tîrî în pădurea de la Rèche, într-un loc de unde se putea vedea casa lui Lacheneur.

Era chiar în ziua în care domnul d'Escorval venise să-i ceară o explicație vechiului său prieten. Blanche îl văzu sosind primul, apoi, puțin după aceea, sosi Martial.

Domnul d'Escorval nu întîrzie prea mult și ieși, domnișoara Blanche îl văzu pe Martial alergînd după el și vorbindu-i.

Răsuflă ușurată. Vizita nu durase nici o jumătate de oră. Dar Martial, după ce-l salută pe baron, urcă din nou costișa și intră în casa lui Lacheneur.

Din susul landei se auzi zgomot de roți, nechezat de cai, pocnete de bici, înjurături.

Soseau căruțele anunțate de Martial, care aduceau mobilierul și obiectele lui Lacheneur.

Martial auzi probabil din casă zgomotul căci ieși, urmat de Lacheneur, de fiul său, de Chanlouineau și de Marie-Anne.

Toți se străduiră pe dată să descarce căruțele și ai fi jurat că tînărul marchiz de Sairmeuse comanda totul ; se ducea, venea, era plin de zel, vorbea cu toată lumea, și chiar nu se dădea în lături să dea din cînd în cînd cîte o mînă de ajutor.

— E aici ca la el acasă, își spuse domnișoara Blanche.

Dar asta nu era încă nimic. Apăru și o a treia căruță, trasă de un singur cal, și încărcată cu ghivece de flori și de arbuști.

Această apariție îi smulse domnișoarei de Courtomieu un strigăt de mînie.

— Flori ! exclamă ea cu voce înăbușită, la fel ca pentru mine ! Numai că mie îmi trimite un buchet și pentru ea despoaie parcurile domeniului Sairmeuse.

Domnișoara Blanche își impuse să rămînă acolo trei ore întregi, timpul cît a fost necesar ca totul să fie dus înăuntru.

Căruțele plecaseră de o bună bucată de vreme cînd, în sfîrșit, Martial apăru în pragul casei.

Marie-Anne îl conducea și discutau. Părea că nu se poate hotărî să plece.

În cele din urmă se îndepărtă alene, ca și cînd ar fi regretat. Rămasă în ușă, Marie-Anne îi făcu un gest prietenesc cu mîna.

— Vreau să-i vorbesc acestei creaturi ! strigă domnișoara Blanche. Vino, mătușă Médie ! Trebuie...

Nu făcu nici un sfert din drum că și regretă amarnic faptul că se arătase. Dar nu mai putea da înapoi. Marie-Anne, în picioare, în fața ușii, o văzuse probabil.

Nu-i mai rămînea decît să profite de restul drumului ca să-și revină, și să-și compună expresia feței.

Cînd i se adresă lui Marie-Anne avea pe buze cel mai frumos și mai dulce surîs. Era totuși în încurcătură, neștiind prea bine cu ce pretext să-și mascheze vizita și, ca să cîștige timp, se prefăcu foarte obosită.

— În sfîrșit, iată-ne aici. N-am putut, draga mea, să mă resemnez să nu am veşti de la tine, mai ales după nenorocirea care vi s-a întîmplat. Ce-ai făcut ? Recomandarea mea te-a ajutat să-ți găsești de lucru ?

Fără să bănuiască nimic, Marie-Anne, cucerită de interesul emoționant purtat de vechea ei prietenă, îi răspunse cu cea mai mare sinceritate, mărturisind zădărnicia celor mai multe demersuri.

Dar domnișoara Blanche nu asculta. La doi pași de ea se aflau lăzile cu arbuștii aduși de la Sairmeuse și parfumul lor delicat îi aprinse iar mînia.

— Cel puțin, o întrerupse ea, ai aici cu ce să uiți de grădinile de la Sairmeuse... Cine ți-a trimis florile astea frumoase ?

Marie-Anne, se-mpurpură la faţă, rămase un moment buimăcită şi în sfîrşit răspunse, mai curînd bolborosi :

— Este... o atenţie a domnului marchiz de Sairmeuse.

Domnişoara Blanche reuşi să-şi ascundă mînia sub un hohot de rîs şi spuse pe un tot glumeţ :

— Bagă de seamă, dragă prietenă, să nu mă supăr pe tine, ai acceptat flori de la logodnicul meu...

— Cum, marchizul de Sairmeuse...

— ...a cerut mîna prietenei tale şi tata i-a acordat-o. E încă un secret, dar nu văd nici un inconvenient să-l încredinţez prietenei mele.

Blanche credea că astfel îi va zdrobi inima lui Marie-Anne, dar, deşi îi scrută faţa cu multă atenţie, nu surprinse nici cea mai uşoară tresărire.

Apoi, cu un efort de veselie, reluă cu voce tare.

— Şi întreg ţinutul va vedea două nunţi în acelaşi timp, căci şi tu te vei căsători, draga mea !

— Eu ?...

— Da, tu... secretoasă mică ! Toată lumea ştie că te vei căsători cu un tînăr din împrejurimi, care se numeşte... aşteaptă... ştiu... Chanlouineau !

— Toată lumea se înşală, zise Marie-Anne cu prea multă impetuozitate ; nu voi fi niciodată soţia acestui om.

— Ia te uită ! şi pentru ce, mă rog ? Se zice că e prezentabil şi destul de bogat.

— Pentru că... se bîlbîi Marie-Anne, pentru că...

Numele lui Maurice d'Escorval îi veni pe buze dar, din nefericire, nu-l pronunţă.

Cîte destine vor depinde de o împrejurare aparent atît de lipsită de importanţă !

„Ticăloasa ! se gîndea domnişoara Blanche, neruşinata ! Ar năzui la un marchiz de Sairmeuse".

Şi cum Marie-Anne se încurcase căutînd o scuză plauzibilă, Blanche reluă pe un ton îngheţat şi usturător care lăsă, în cele din urmă, să i să ghicească toată duşmănia :

— Greşeşti, draga mea, crede-mă, dacă refuzi această partidă. În tot cazul acest Chanlouineau te-ar face să eviţi penibila obligaţie de a munci cu propriile mîini şi de a merge din uşă în uşă să ceri de lucru şi să fii refuzată. Dar

n-are nici o importanţă, o să fiu eu — şi accentuă acest cuvînt — mai generoasă decît fostele tale cunoştinţe. Am de brodat panglici pentru jupoane, le voi trimite prin cameristă şi o să vă înţelegeţi împreună asupra preţului. Am plecat ! La revedere, draga mea ! Vii, mătuşă Médie ?

Şi plecă rînjind, lăsînd-o pe Marie-Anne împietrită de surprindere, durere şi indignare. Mai stătea încă nemişcată, în acelaşi loc, după mai bine de un minut, cînd o mînă o prinse uşor de braţ.

Fata tresări, se întoarse repede... şi se trezi în faţa tatălui ei.

Lacheneur era mai alb decît gulerul cămăşii.

— Am fost aici, zise el arătînd spre uşa casei, am auzit tot... Şi tu, fiica mea iubită, biată Marie-Anne, tu n-ai înţeles nimic din jignirile acestei nobile moştenitoare. În nevinovăţia ta te întrebi, nu-i aşa, ce motive avea să se poarte astfel ? Ei bine, îţi voi spune eu : crede că marchizul de Sairmeuse e amantul tău.

Marie-Anne se clătină sub această lovitură teribilă şi un spasm nervos o scutură din cap pînă-n picioare.

— Dar Maurice, Maurice mă va dispreţui. Pot să accept totul, da, totul, cu excepţia acestui lucru.

Domnul Lacheneur nu răspunse, disperarea lui Marie-Anne era sfîşietoare ; simţi că se va înduioşa şi intră în casă.

Intuiţia sa fusese exactă. Domnişoara Blanche se hotărî să se servească de o armă pe care gelozia şi ura o găsesc întotdeauna în serviciul lor : calomnia.

Totuşi, cele două sau trei istorioare mîrşave, imaginate de ea şi repetate peste tot de mătuşa Médie, pe care o obligase să facă acest lucru, nu produseseră efectul scontat.

Reputaţia lui Marie-Anne era distrusă, dar Martial, departe de a-şi înceta vizitele la Lacheneur, le îndesi şi mai mult. Ba chiar, crezînd că e tras pe sfoară, începu s-o supravegheze pe tînăra fată...

Şi astfel, într-o seară, cînd era sigur că Lacheneur, fiul său şi Chanlouineau nu erau acasă, Martial observă un bărbat care ieşea din casă şi traversa în goană landa.

Alergă pe urmele lui, dar bărbatul îi scăpă...

Crezuse că-l recunoaşte pe Maurice d'Escorval.

XVIII

Domnul baron d'Escorval avusese prudența ca după mărturisirile făcute de fiul său să nu-i mai împărtășească șansele pe care încă le mai întrevedea.

Maurice ghici însă ceea ce baronul trecea sub tăcere. Nu întreba nimic pentru că era încredințat că nu i se va spune adevărul.

Numai că, din acel moment, pîndi tot ceea ce se petrecea în casă.

Stătea în patul lui, toropit în aparență, dar nu scăpa nici o mișcare a baronului.

Așa că îl auzi punîndu-și cizmele, cerîndu-și pălăria și alegînd un baston dintre cele care se aflau în vestibul. Desluși scîrțîitul zăvorului de la grilajul exterior.

— Tata pleacă, își spuse el.

Și cu toate că era foarte slăbit, reuși să se tîrască pînă la fereastră. Se lăsă să cadă într-un fotoliu aflat în apropiere, gîndindu-se că pîndind de la fereastră întoarcerea tatălui său își va cunoaște soarta cu două secunde mai devreme.

O află la capătul a trei oare chinuitoare.

A fost suficient să-l vadă pe domnul d'Escorval, ca să înțeleagă că de data asta totul era definitiv pierdut.

Avu nevoie de întreaga putere ca să ajungă din nou în pat ; simțea că moare.

Dar curînd se rușină de această slăbiciune pe care o consideră nedemnă. Vru să afle ce se întîmplase, să ceară amănunte.

Sună și îi spuse servitorului că dorește să vorbească cu tatăl lui. Domnul d'Escorval nu întîrzie să-și facă apariția.

— Ei ? strigă Maurice.

Numai după intonația acestei întrebări, domnul d'Escorval simți că ghicise.

— Lacheneur a rămas surd la reproșurile și rugămințile mele, răspunse el cu voce gravă.

— Ai văzut-o pe Marie-Anne, tată, i-ai vorbit ?

— Am găsit-o și mai neînduplecată decît tatăl ei.

— Neînduplecată ! mă respinge şi il acceptă pe Chanlouineau.

— Chanlouineau a devenit asociatul lor.

— Dumnezeule ! Şi Martial de Sairmeuse ?

— Vine la ei ca un obişnuit al casei, l-am întîlnit acolo...

Fiecare dintre aceste răspunsuri cădeau ca o lovitură de măciucă în capul lui Maurice.

— Asta e, repeta el, domnul Lacheneur şi-a pierdut minţile.

— Aşa am crezut şi eu la început, şopti baronul.

— Şi dumneata, tată, dumneata care eşti obişnuit cu oamenii, cu toată experienţa ta, n-ai putut să-i ghiceşti intenţiile ?

— Am nişte bănuieli, răspunse domnul d'Escorval, dar numai bănuieli. Probabil că Lacheneur, mînat de ură, visează la o răzbunare îngrozitoare.

— Un complot, zise Maurice, nu explică încăpăţînarea domnului Lacheneur de-a mă respinge.

— Ba din nefericire da ! bietul meu copil. Căci datorită lui Marie-Anne îi ţine în mînă şi pe Chanlouineau şi pe marchizul de Sairmeuse. Dacă mîine fata ar deveni soţia ta, cei doi îi scapă imediat. Apoi, desigur, pentru că îi sîntem dragi, nu vrea cu nici un chip să ne amestece într-o aventură de a cărei reuşită nu este sigur.

O idee îi veni în minte lui Maurice, deocamdată tulbure, neconturată, neclară, abia distinctă, dar care trebuia să fie o idee salvatoare. Şi, ca urmare, de îndată ce rămase singur, ea ieşi la lumină, creşcu, se preciză.

— Dacă Lacheneur organizează o conspiraţie, îşi zise el, are nevoie de complici. De ce să nu mă ofer ? Din ziua în care voi împărţi cu el primejdiile şi speranţele îi va fi imposibil să mi-o mai refuze pe fiică-sa.

Şi din acel moment nu se mai gîndi decît cum să-şi grăbească vindecarea.

— Niciodată n-aş fi crezut că Maurice poate să se consoleze astfel, zicea doamna d'Escorval, fericită, văzîndu-şi fiul cum începe să prindă din nou gust de viaţă.

Dar baronul nu răspundea. Lui i se părea suspectă însănătoşirea aceea aproape miraculoasă ; era asaltat de temeri.

În sfîrşit, în a doua săptămînă a lunii septembrie, abatele Midon declară că Maurice poate să-şi reia viaţa obişnuită şi chiar că, întrucît timpul se menţinea frumos, i-ar prinde bine puţină mişcare.

— Ce bucurie, exclamă el, voi putea vîna !

Niciodată Maurice nu se simţi mai fericit decît în dimineaţa în care, pe la ora şapte, cu puşca pe umăr, trecu rîul Oiselle pentru a ajunge la casa lui Lacheneur.

Ajungînd în pădurea de la Rèche, se opri un moment într-un loc de unde se vedea casa. Şi bine făcu, căci îi văzu ieşind unul după altul pe Chanlouineau şi pe Jean. Şi unul şi celălalt duceau cîte un balot.

Acum Maurice era sigur că Marie-Anne şi taică-său erau singuri acasă.

Alergă pînă acolo şi intră fără să bată.

În prima încăpere, Marie-Anne şi tatăl ei stăteau ghemuiţi în faţa sobei, unde ardea un foc puternic...

La zgomotul uşii se întoarseră şi, văzîndu-l pe Maurice, se ridicară la fel de roşii şi de tulburaţi şi unul şi celălalt.

— De ce-ai venit aici ? strigară amîndoi deodată.

Maurice zîmbi. Îşi păstrase calmul şi ciudata luciditate a marilor disperări.

Dintr-o singură privire observă toate amănuntele încăperii în care intrase şi, dacă mai păstrase vreo îndoială, aceasta se risipi. Căci văzuse bine o cratiţă mare pe foc, plină cu plumb topit şi două forme de gloanţe lîngă grătarul sobei.

— Dacă îndrăznesc să mă prezint la dumneavoastră, domnule, rosti el pe un ton hotărît şi grav, e pentru că ştiu totul. Am ghicit proiectele dumneavoastră de răzbunare. Ei bine ! priviţi-mă deschis în ochi şi spuneţi-mi dacă nu sînt dintre aceia pe care un conducător s-ar considera fericit să-i angajeze.

— Nu ştiu ce vrei să spui, bîigui domnul Lacheneur, uitînd de mînia sa prefăcută ; n-am proiecte.

— Atunci ce-i cu gloanţele pe care vă munciţi să le turnaţi ? Conspiratori neîndemînatici ! Trebuia cel puţin să încuiaţi uşa, ar fi putut intra altcineva.

Maurice se duse şi trase zăvorul.

— Înţelegeţi-mă, nu pretind să vă forţez încrederea, nu. Mă dăruiesc trup şi suflet, cu ochii închişi. Oricare ar fi cauza dumneavoastră, o declar şi a mea. Duşmanii dumneavoastră vor fi şi ai mei. Porunciţi şi voi asculta. Nu cer decît o favoare, aceea de a lupta, de a învinge sau de a mă lăsa omorît alături de voi !

— Dacă accept rugăminţile dumitale, Maurice, zise Lacheneur, mă vei blestema înainte chiar de a se împlini trei zile. O iubeşti pe Marie-Anne... Vei putea să asişti indiferent la situaţia ei îngrozitoare ? Gîndeşte-te că nu trebuie să-i descurajeze cîtuşi de puţin nici pe Chanlouineau, nici pe marchizul de Sairmeuse. Oh ! Ştiu la fel de bine ca şi tine că e un rol odios pe care i-l impun, datorită căruia fiica mea îşi va pierde lucrul cel mai de preţ pe care îl are o tînără fată ! reputaţia.

Maurice nu clipi.

— Fie, zise el rece, nu mă interesează. Marie-Anne poate să-şi facă în continuare datoria, voi suferi, dar nu mă voi îndoi niciodată de ea, şi voi tăcea. Dacă vom cîştiga va fi soţia mea, dacă vom pierde...

Un gest îi completă gîndul, mai explicit decît toate afirmaţiile.

Domnul Lacheneur fu vizibil impresionat.

— Dar eşti un copil, Maurice, tatăl tău mi-e prieten. Nefericitule, nu înţelegi că angajîndu-te îl implici pe baronul d'Escorval ? Crezi că nu-ţi rişti decît capul tău, dar de fapt pui în joc viaţa tatălui tău.

Maurice îl întrerupse cu brutalitate :

— Prea multă ezitare ! strigă el. Răspundeţi-mi într-un cuvînt ! Numai să ştiţi bine că dacă mă refuzaţi, mă întorc acasă şi cu puşca asta pe care o am în mînă îmi zbor creierii.

— Consideră-te de-ai noştri, rosti cu duritate Lacheneur. Dar să nu uiţi niciodată ameninţarea care îmi smulge consimţămîntul. Orice ţi s-ar întîmpla ţie sau alor tăi, să-ţi aduci aminte că tu ai vrut-o !

Maurice înaintă spre Marie-Anne, îi luă mîna pe care o duse la buze şi, rîzînd, cu acel voios rîs al tinereţii, exclamă :

— Cauza mea... iat-o !

Lacheneur întoarse capul. Dacă vreun gînd de iertare îi trecu prin minte îl alungă şi, cu aerul cel mai posomorît, reluă :

— Mai rămîne încă, domnule d'Escorval, să precizăm convenţia noastră.

— Dictaţi-mi condiţiile, domnule.

— Mai întîi, nu vei veni aici decît noaptea, la orele la care ne vom înţelege dinainte, niciodată pe neaşteptate. Promite-mi apoi că îl vei evita pe marchizul de Sairmeuse. S-ar putea ca din întîmplare, în ciuda precauţiilor noastre, să-l întîlneşti aici. Domnul de Sairmeuse este aroganţa întruchipată şi te urăşte. Tu îl duşmăneşti şi eşti impulsiv. Jură-mi că dacă te va provoca, îi vei nesocoti sfidările.

Maurice ezită, dar o privire a lui Marie-Anne îl hotărî.

— Jur ! rosti el.

— În ceea ce-l priveşte pe Chanlouineau, adăugă domnul Lacheneur, îl iau în grija mea.

Se opri, căutînd în gînd dacă n-a uitat nimic.

— În rest, nu-mi mai rămîne, Maurice, decît să-ţi adresez o ultimă şi foarte importantă recomandare. Îl cunoşti pe fiul meu ?

— Desigur ! eram prieteni cînd venea în vacanţă.

— Ei bine ! cînd îmi vei afla secretul, căci ţie îţi voi spune tot gîndul meu, să n-ai încredere în Jean. Păzeşte-te, îţi spun.

Mai suspină încă o dată şi repetă :

— Fereşte-te !...

XIX

Aşadar, cel pe care marchizul de Sairmeuse îl surprinsese ieşind în goană din casa domnului Lacheneur era, într-adevăr, Maurice d'Escorval.

Martial nu avea nici o certitudine, s-ar fi putut ca întunericul să-l fi înşelat, dar numai îndoiala era suficientă ca să-i umple inima de mînie.

Supărarea sa fu atît de mare încît se hotărî ca timp de o săptămînă să nu mai calce deloc pe la Rèche.

Ducele de Sairmeuse ghici această îmbufnare şi, exploatînd-o cu iscusinţa celui interesat, ştiu s-o folosească ca să-i smulgă fiului său consimţămîntul pentru alianţa cu familia Courtomieu.

Pradă celor mai crude nehotărîri, Martial se eschivase pînă atunci de la orice răspuns categoric. Pisălogit cu iscusinţă, strigă în cele din urmă :

— Fie ! O iau de nevastă pe domnişoara Blanche.

Demersurile oficiale au fost făcute în mai puţin de patruzeci şi opt de ore ; un proiect de contract a fost întocmit, iar celebrarea căsătoriei se hotărî să aibă loc în primăvară.

Dineul organizat în cinstea logodnei avu loc la Sairmeuse şi fu cu atît mai vesel cu cît se sărbătoreau încă două mici victorii.

Ducelui de Sairmeuse i se încredinţase, împreună cu brevetul de general-locotenent, comandamentul militar din Montaignac, iar marchizului de Courtomieu, preşedenţia Curţii tribunalului special, instituit la Montaignac, pentru a servi duşmăniilor şi terorilor Restauraţiei.

Domnişoara Blanche triumfa. După această declaraţie publică Martial era înlănţuit.

Din nefericire, orgolioasa moştenitoare nu ştiu să reziste plăcerii de a risca o aluzie, destul de voalată de altfel, în legătură cu ceea ce numea ea „josnicia vechilor înclinaţii ale marchizului". Blanche prinse ocazia să spună că îi găsise de lucru lui Marie-Anne, ca s-o ajute să trăiască.

Martial se forţă să zîmbească, dar ticăloşia procedeului îl obligă s-o plîngă pe Marie-Anne.

Şi chiar a doua zi alergă la Lacheneur.

Datorită primirii călduroase ce i se făcu, toate ranchiunele sale se topiră, toate bănuielile se evaporară. Bucuria revederii străluci chiar în ochii lui Marie-Anne, şi el observă bine acest lucru.

„Va fi a mea ! se gîndi Martial".

Şi erau într-adevăr fericiţi că se întorsese. Fiul comandantului forţelor militare din Montaignac, ginerele, după cum se spunea, al preşedintelui Curţii tribunalului special, Martial devenea un instrument preţios.

O dată, către mijlocul lui februarie, văzîndu-l pe Chanlouineau în mare încurcătură, încercînd să compună o scrisoare, Martial ţinu morţiş să-i servească drept secretar.

— Nu e pentru mine blestemata asta de scrisoare, îi spuse Chanlouineau, ci pentru un unchi care îşi căsătoreşte fiica.

Pe scurt, Martial se aşeză la masă şi scrise, nu fără numeroase ştersături, cele ce îi dictă Chanlouineau.

„Dragul meu prieten. Am căzut în sfîrşit de acord şi căsătoria s-a hotărît. Nu ne mai ocupăm decît de nuntă, care e fixată pentru data de... Vă invităm să ne faceţi plăcerea de a veni. Contăm pe voi şi trebuie să fiţi încredinţaţi că, cu cît veţi aduce mai mulţi prieteni, cu atît vom fi mai mulţumiţi.

Cum petrecerea are loc fără multă ceremonie şi pentru că vom fi foarte mulţi, ne veţi face un serviciu aducînd şi ceva provizii."

Dacă Martial ar fi putut vedea surîsul lui Chanlouineau, şi-ar fi dat seama cu siguranţă că nimerise într-o cursă grosolan întinsă. El însă era încîntat.

— Aşadar, marchize, i se adresă taică-său, Chupin pretinde că nu mai ieşi din casa lui Lacheneur. Cînd ai să termini odată cu micuţa aia ?

Martial nu răspunse. Se simţea la discreţia acelei „micuţe". Alături de Marie-Anne judecata i se tulbura, şi fiecare privire de-a ei îl făcea să se aprindă. Dacă i-ar fi cerut s-o ia de soţie, n-ar fi spus nu.

Dar Marie-Anne nu avea această ambiţie. Toate gîndurile, toate dorinţele sale erau legate de succesul tatălui ei. Ea şi cu Maurice erau cele mai întreprinzătoare ajutoare ale lui Lacheneur, căci întrevedeau după victorie o recompensă extraordinară.

Domnul d'Escorval nu putu să nu remarce lungile absenţe ale fiului său şi, supraveghindu-l, se încredinţă că Lacheneur îl „încorporase".

Cuprins de teamă, se hotărî să se ducă deîndată, fără să-l prevină pe Maurice, să-l vadă pe vechiul prieten, dar prevăzînd un nou eşec, îl rugă pe abatele Midon să-l însoţească.

Un spectacol ciudat îi aştepta cînd ieşiră din pădure.

Se însera, dar lucrurile se mai puteau încă deslușI.

În fața casei lui Lacheneur se afla un grup de vreo douăsprezece persoane, și Lacheneur le vorbea.

Curînd, în mîna lui străluci un chibrit : el aprinse o torță și o aruncă pe acoperișul de paie al cocioabei sale, strigînd din răsputeri.

— Zarurile au fost aruncate ! Iată dovada că nu voi da înapoi.

Cinci minute mai tîrziu, casa era în flăcări.

În depărtare se văzu luminîndu-se o fereastră a fortăreței din Montaignac, care se aprinse ca un far, și tot orizontul se înroși de lumina incendiilor.

Era răspunsul la semnalul lui Lacheneur.

XX

Bătrîni aproape, încercați de toate furtunile vremii lor, avînd milioane, posedînd cele mai somptuoase locuințe din regiune, ducele de Sairmeuse și marchizul de Courtomieu n-ar fi trebuit să mai aspire decît la liniștea căminului familial.

Dar n-a fost așa...

Numiți, unul comandant al forțelor armate, celălalt președinte al Curții tribunalului special din Montaignac, își părăsiră castelele ca să se instaleze de bine de rău la oraș.

Vanitatea lor senilă era astfel satisfăcută...

Era momentul acelei perioade dureroase a Restaurației, care a rămas în memoria tuturor sub numele de Teroarea Albă.

Represaliile se practicau în mod deschis, răzbunările erau satisfăcute în plină zi, urile personale și înspăimîntătoarea rapacitate își găseau adăpost sub mantaua ranchiunelor politice.

În acea zi de 4 martie 1816, ducele de Sairmeuse se așezase la masă cînd din vestibul se auzi zarvă.

Se ridică, dar ușa se deschise în același timp și un om cu răsuflarea tăiată năvăli înăuntru.

Era Chupin, bătrînul pungaș, ridicat de domnul de Sairmeuse la funcția de paznic de vînătoare.

— Ce s-a-ntîmplat ? îl întrebă ducele.

— Vin ! monseniore, strigă Chupin, sînt pe drum !

— Cine ? Cine anume ?

Drept răspuns bătrînul pungaș îi întinse o copie a scrisorii întocmite de Martial la dictarea lui Chanlouineau.

— Ce-i cu asta ? întrebă ducele.

Chupin își smulgea părul.

— Sînt pe drum ! repeta el. Vorbesc de țărani... Ei cred că or să cucerească Montaignac-ul, că or să o alunge pe Majestatea-sa Ludovic al XVIII-lea și o să-l aducă pe celălalt...

— Cîți sînt ?

— Știu eu, domnule... Poate două mii, poate zece...

— Toți oamenii din oraș sînt alături de noi.

— Nu, domnule, nu ! Au aici complici ; toți ofițerii din timpul Imperiului îi așteaptă ca să le întindă mîna.

— Cine sînt capii ?...

— Lacheneur, abatele Midon, baronul d'Escorval...

— Ajunge, strigă ducele.

Sună de să strice soneria ; un valet își făcu apariția.

— Cineva să încalece și să meargă să-i spună fiului meu să gonească pînă aici într-un suflet.

— E inutil, monseniore, să trimiteți după marchiz.

— De ce, mișelule ?

— Pentru că este cu ei ! Da ! fiica lui Lacheneur se pricepe al naibii să le sucească mințile, toți curtezanii ei sînt acolo, Chanlouineau, tînărul d'Escorval, fiul dumneavoastră și alții.

Ducele îi porunci lui Chupin să-l urmeze și se năpusti afară.

Încă mai spera ca acesta să exagereze, dar cînd ajunse în piața Armelor, de unde se putea vedea o mare parte a regiunii, ultimele iluzii i se risipiră.

Orizontul ardea. Montaignac era înconjurat de un cerc de flăcări.

Ducelui nu-i mai rămînea decît să se sfătuiască cu domnul de Courtomieu.

Se îndreptă în grabă spre casa marchizului, cînd, dînd colțul străzii Citadelle, observă sub o poartă doi oameni

care discutau şi care la vederea epoleţilor lui strălucind în noapte o luară la goană.

Instinctiv, ducele de Sairmeuse se năpusti pe urmele lor şi, ajungîndu-l pe unul dintre ei, îl prinse de guler. Îl zgîlţîi atît de tare încît de sub redingotă, unde le avea ascunse, căzură două pistoale.

— Ah, banditule ! strigă el, eşti un conspirator.

Şi pe dată, fără să mai spună altceva, îl tîrî pe om la post, îl aruncă soldaţilor uluiţi şi se grăbi spre domnul de Courtomieu.

Prietenul său era încîntat.

— În sfîrşit ! zise el, iată o ocazie care să pună în valoare devotamentul şi zelul nostru ! Şi fără nici un pericol ! Avem ziduri bune, porţi solide, 3000 de soldaţi !

Deodată, străfulgerarea unui gînd îi umbri obrazul :

— Drace ! Şi eu care o aştept pe Blanche în seara asta ! Trebuia să plece din Courtomieu după cină. Numai să nu i se întîmple vreo nenorocire !

XXI

Ducele de Sairmeuse şi marchizul de Courtomieu aveau în faţa lor mai mult timp decît crezuseră.

Ţăranii înaintau, dar nu atît de repede pe cît spusese Chupin.

Două din împrejurările care scapă fatalmente previziunii omeneşti, aveau să facă să eşueze planul lui Lacheneur.

Stînd, pe o ridicătură a landei, numărase focurile care răspunseseră incendiului pe care îl aprinsese.

I se aduse calul, şi pusese piciorul în scară, cînd doi oameni se năpustiră din ierburile învecinate. Unul prinse calul de frîu.

— Abatele Midon ! exclamă Lacheneur, năucit ; domnul d'Escorval ! Ce mai vreţi de la mine ?

— Vrem să împiedicăm îndeplinirea unei fapte nebuneşti ! strigă domnul d'Escorval. Ura te face s-o apuci pe un drum greşit ! Crezi că nu ţi-am ghicit proiectele ? Speri să cuceriţi Montaignac. Nesăbuitule ! Uiţi că Mon-

taignac este un oraş fortificat, apărat de şanţuri adînci şi de ziduri înalte. Uiţi că în spatele acestor fortificaţii există o garnizoană numeroasă, comandată de un om căruia trebuie să-i recunoşti energia deosebită şi curajul neîmblînzit : ducele de Sairmeuse.

— Totul a fost prevăzut, răspunse Lacheneur, şi sîntem aşteptaţi la Montaignac. Aţi văzut o lumină strălucind la fereastra fortăreţei ? Ea mă anunţă că de îndată ce vom sosi, două-trei sute de ofiţeri în slujba fostului Imperiu vor veni să ne deschidă porţile oraşului.

— Toate astea nu înseamnă nimic, continuă baronul. Crezi într-adevăr că la ora asta nici marchizul de Courtomieu, nici ducele de Sairmeuse n-au fost înştiinţaţi ?

Lacheneur ridică din umeri.

— La ora asta e foarte probabil ca ducele şi marchizul să fie în mîinile prietenilor noştri.

Era rîndul parohului din Sairmeuse să-şi unească eforturile cu cele ale baronului.

— Nu vei pleca, Lacheneur, rosti acesta. Nu vei rămîne surd la vocea raţiunii. Eşti un om cinstit, gîndeşte-te la înspăimîntătoarea responsabilitate pe care ţi-o asumi.

— Nesăbuitule, ia aminte ! Sîngele pe care îl vei face să se verse va cădea pe capul tău şi al copiilor tăi !

Înspăimîntată de aceste cuvinte profetice, mica trupă se opri.

Atunci unul dintre complici, îmbrăcat ca un ţăran din împrejurimile castelului Sairmeuse ieşi din rînduri.

— Marie-Anne ! strigară în acelaşi timp abatele şi baronul, stupefiaţi.

— Da, eu ! răspunse fata, scoţîndu-şi pălăria care îi ascundea în parte obrazul, eu care împart primejdia cu cei ce-mi sînt dragi. Sfaturile dumneavoastră vin prea tîrziu. Înainte de două ore, la răspîntia Croix-d'Arcy, la o leghe de Montaignac, unde e fixată întîlnirea generală, se vor afla o mie cinci sute de oameni, a căror comandă trebuie s-o ia tatăl meu. Credeţi că el îi va lăsa fără conducător pe aceşti oameni pe care i-a smuls din căminele lor ? Lăsaţi-l să treacă, domnilor, fiecare minut pe care ne faceţi să-l pierdem va costa probabil viaţa unui om. Şi noi, prieteni, înainte !

Aclamaţii puternice îi răspunseră, şi mica trupă se năpusti să traverseze landa.

Domnul d'Escorval era consternat, dar nu-şi putea lăsa fiul, pe care îl observă în rînduri, să plece astfel.

— Maurice ! strigă el. N-o să-i urmezi pe aceşti oameni fără minte.

— Vai, tată, nu pot să te ascult. M-am înrolat... Am jurat... preiau comanda după Lacheneur.

— Fiule ! reluă domnul d'Escorval, copil nefericit ! Te-ndrepţi spre moarte... spre moarte sigură. Şi mama ta, Maurice, o uiţi pe mama ta !

— Mamei mele, răspunse el, o să-i placă mai mult să-şi plîngă fiul mort, decît să-l păstreze lîngă ea, dezonorat, stigmatizat de laşitate şi trădare. Adio, tată !

Domnul d'Escorval întinse braţele, îl strînse la piept pe acest fiu atît de iubit, ca şi cînd ar fi fost pentru ultima oară.

— Adio ! murmură el, adio !

Deodată îşi reveni.

— Ne mai rămîne o speranţă, abate, strigă el. Alergînd la Escorval şi înhămînd în grabă o cabrioletă, putem ajunge înaintea conjuraţilor la Croix-d'Arcy. Îi vom convinge pe aceşti bieţi rătăciţi să se întoarcă la casele lor.

Şi plecară în goană...

XXII

Clopotul din Sairmeuse suna ora opt cînd domnul Lacheneur şi ai săi părăseau landa de la Rèche.

O oră mai tîrziu, la castelul Courtomieu, domnişoara Blanche termina cina şi cerea trăsura ca să se ducă la tatăl ei, la Montaignac.

Întîmplări deosebite explicau această călătorie.

Trecuseră şase zile de cînd Martial nu apăruse pe la Courtomieu, şi domnişoara Blanche era pe jumătate nebună de durere şi furie.

— Fără îndoială e lîngă cealaltă, îşi spunea ea, e la genunchii acelei mizerabile Marie-Anne... amanta lui.

Spunea astfel, sfîrşind prin a crede calomniile pe care ea însăşi le inventase.

Voia ca taică-său să-l constrîngă pe Lacheneur să părăsească ţinutul.

— În sfîrşit, îşi spunea ea, voi fi scutită astfel de prezenţa acestei destrăbălate, a acestei nerușinate ! Vom vedea dacă va avea îndrăzneala s-o urmeze ! Oh ! nu, nu va îndrăzni !

Abia la o leghe depărtare de Sairmeuse atenţia îi fu abătută de la aceste gînduri.

De departe se auzeau strigăte, care la fiecare cotitură a drumului deveneau tot mai distincte.

— Trebuie să fie vreo nuntă, zise vizitiul dînd bice cailor.

Dar nu era nici o nuntă, ci chiar trupa lui Lacheneur care se mărise cu detaşamente din patru sau cinci comune, ridicîndu-se cam la cinci sute de oameni...

De două ore Lacheneur ar fi trebuit să fie la Croix-d'Arcy.

Călare, în mijlocul acestei trupe, simţea cum i se albeşte părul de neliniște.

Numai conducătorii : Maurice, Chanlouineau, Jean, Marie-Anne şi vreo douăzeci de foşti soldaţi îi înţelegeau şi-i împărtăşeau disperarea. Ştiau ce riscă în acest teribil joc în care intraseră.

Dar deodată, întreaga mulţime se opri. Cîţiva întorcînd capul văzură lucind felinarele de la trăsura domnişoarei de Courtomieu.

Sosea în trap întins şi ajunse coloana cînd un uriaş strigăt o salută.

Domnul de Courtomieu, ahtiat după cîştig, îşi făcuse mai mulţi duşmani decît ducele de Sairmeuse. Toţi ţăranii care aveau mai mult sau mai puţin motiv să se plîngă de rapacitatea lui erau încîntaţi de ocazia ce se ivise, ca să-l facă să tragă o spaimă cumplită.

Mare le-a fost decepţia cînd, odată portiera deschisă, n-o văzură înăuntru decît pe domnişoara Blanche şi pe mătuşa Médie, care scotea strigăte ascuţite.

Domnişoara de Courtomieu nu era lipsită de curaj.

— Cine sînteţi, întrebă ea cu îndrăzneală, şi ce vreţi ?

— Veţi afla mîine, răspunse Chanlouineau, care înaintase. În seara asta sînteţi prizoniera noastră. Iertaţi-mă, dar trebuie să coborîţi. Nu-i aşa, domnule d'Escorval ?

Iar eu declar că nu voi coborî, zise domnişoara Blanche, smulgeţi-mă de aici, dacă îndrăzniţi !

Ar fi îndrăznit, desigur, de n-ar fi fost Marie-Anne, care îi opri pe mai mulţi ţărani gata să se repeadă.

— Domnişoara se va întoarce din drum, porunci ea, doi oameni o vor însoţi.

Porunca i-a fost ascultată. Trăsura, făcînd cale întoarsă, se îndepărtă, dar nu atît de repede încît Marie-Anne să n-o poată auzi pe domnişoara Blanche care striga :

— Ţine minte, Marie-Anne ! Am să te fac să plăteşti scump insulta generozităţii tale !

Orele zburau...

Domnul Lacheneur plîngea de furie. Îi chemă la el, pe Maurice şi pe Chanlouineau.

— Vă încredinţez comanda, le spuse el, faceţi tot ce e posibil ca să grăbiţi marşul nesăbuiţilor ăstora... Eu alerg la Croix-d'Arcy. E vorba de viaţa tuturor.

Distanţîndu-se la aproape cinci sute de metri înaintea trupei, desluşi în depărtare, pe drumul alburiu, două puncte negre care înaintau şi creşteau cu repeziciune.

Un nor trecu prin faţa ochilor lui cînd recunoscu doi dintre foştii ofiţeri care trebuiau să-i deschidă una din porţile oraşului, complici devotaţi, care urau Restauraţia la fel ca şi el.

— Ce s-a întîmplat ! strigă cu o voce deosebit de schimbată.

— Totul a fost descoperit ! Maiorul Carini e arestat. În momentul în care puneam la punct ultimele măsuri ca să-l surprindem pe ducele de Sairmeuse la el acasă acesta şi-a făcut apariţia. Am fugit, dar el l-a urmărit pe Carini, l-a ajuns, l-a prins de guler şi l-a tîrît în fortăreaţă.

Lacheneur era zdrobit. Sinistra profeţie a abatelui Midon îi răsuna în urechi.

Printr-o putere miraculoasă a voinţei, reuşi să pară calm ascunzîndu-şi frămîntarea din suflet.

— Partida nu e încă pierdută, zise el. Aşteptaţi oamenii pe care i-am devansat şi spuneţi-le simplu că v-am trimis ca să-i grăbesc.

Şi, înfundîndu-şi pintenii în pîntecul calului, îşi reluă cursa.

Acolo, la Croix-d'Arcy era acuzat.

Cele două mii de ţărani care sosiseră rînd pe rînd la întîlnire erau indignaţi că nu-şi văd conducătorul.

— Unde este, îşi spuneau ei. Cine ştie dacă nu i s-a făcut frică în ultimul moment ? Poate se ascunde în timp ce noi sîntem aici, riscîndu-ne pielea şi pîinea copiilor noştri ?

Şi epitete îngrozitoare ca : trădător, agent provocator circulau din gură în gură, umplînd de mînie toate piepturile.

Cîţiva conjuraţi erau de părere să se risipească, alţii, şi aceştia erau cei mai influenţi, voiau, dimpotrivă, să atace oraşul fără Lacheneur, şi asta pe loc, fără măcar să aştepte momentul fixat pentru atac.

Toate deliberările fură întrerupte de galopul furios al unui cal.

La răscruce apăru o cabrioletă care se opri în mijlocul drumului. Doi oameni coborîră : baronul d'Escorval şi abatele Midon.

Tăiaseră drumul şi ajunseseră înaintea lui Lacheneur. Credeau că sosesc la timp.

Dar vai ! Aici, la fel ca şi în landa de la Rèche, toate eforturile lor, toate rugăminţile, ameninţările, se frînseră în faţa celei mai oarbe încăpăţînări.

— Am mers prea departe ca să mai putem da înapoi, strigă un proprietar din împrejurimi. Să atacăm şi să învingem, asta e singura noastră şansă de salvare. Cei care ezită sînt nişte laşi ; înainte !

Palizi, cu veşmintele în dezordine, cu vocea stinsă de oboseală şi de emoţie, domnul d'Escorval şi abatele Midon se încăpăţînară să-i urmeze pe conjuraţi.

În cincizeci de minute aceştia străbătură distanţa care separa Croix-d'Arcy de Montaignac.

În curînd se văzu poarta cetăţii : cea pe care trebuiau s-o predea foştii ofiţeri.

Era ora unsprezece noaptea şi, totuşi, poarta era deschisă.

Oare acest lucru nu le dovedea conjuraţilor că prietenii lor dinăuntru sînt stăpînii oraşului şi că îi aşteaptă ?

Înaintară deci fără nici o suspiciune, atît de siguri de succes, încît chiar şi cei care aveau puşcă nu se obosiră măcar s-o încarce.

Numai domnul d'Escorval şi abatele Midon presimţeau o catastrofă.

Coloana depăşise primele fortificaţii, capul ei ajunsese la podul mobil. Şi cînd unul dintre conjuraţi îşi făcu intrarea în piaţă, entuziasmul se transformă în delir.

Dar vai ! în acel moment răsună un foc de pistol.

Era un semnal, căci din toate părţile izbucniră o îngrozitoare salvă de împuşcături.

Trei sau patru ţărani se prăbuşiră loviţi de moarte. Ceilalţi se opriră încremeniţi de uimire, încercînd să vadă de unde veneau împuşcăturile.

Strigătul unui fricos semănă panică :

— Sîntem vînduţi ! Să se salveze cine poate !

Teama, o teamă nebună, puse stăpînire pe toţi aceşti oameni de treabă, încît o luară la goană în neştire, măturaţi la fel ca frunzele uscate de furtună.

XXIII

Uimitoarele mărturisiri ale lui Chupin, ideea că Martial, moştenitorul numelui său, consipra poate alături de ţărani, arestarea atît de neprevăzută a unuia dintre conjuraţi îl alarmară pe ducele de Sairmeuse.

Regăsindu-şi energia tinereţii, alergă la cazarmă şi în mai puţin de o jumătate de oră, cinci sute de infanterişti şi trei sute de vînători călare erau înarmaţi, cu cartuşiera plină de gloanţe.

Ordonă să se lase deschisă una din porţile fortăreţei şi, ascunzînd o parte din infanterişti în spatele primelor întăriturí, se instală la o altă poartă, de unde vedea perfect drumul şi putea să aleagă momentul în care să dea semnalul de deschidere a focului.

Ciudat lucru totuşi. Din patru sute de gloanţe trase de la mai puţin de douăzeci de metri asupra unei mulţimi de o mie cinci sute de oameni, numai trei căzură morţi.

Mai umani decît comandantul lor, aproape toţi soldaţii îşi descărcaseră puştile în aer.

Exista un om care la fiecare împuşcătură era, ca să spunem aşa, lovit de moarte. Lacheneur.

Aplecat pe gîtul calului său, gîfîind, mistuit de temeri, se apropia în pas întins de Croix-d'Arcy, cînd trosnetul împuşcăturilor dinspre Montaignac ajunse la el.

Lacheneur înţelese totul ; ghici sîngeroasa înfruntare şi îşi imagină cum toţi ţăranii care se ridicaseră la chemarea lui erau ciuruiţi de gloanţe de la doi paşi.

În sfîrşit, îi zări pe fugari.

— Laşilor, vociferă el, trădătorilor ! Fugiţi şi sînteţi zece contra unu. Unde fugiţi ? Acasă ? Nesăbuiţilor, acolo îi veţi găsi pe jandarmi ca să vă ducă la eşafod. Nu e mai bine să muriţi cu arma în mînă ? Urmaţi-mă ! Mai putem încă învinge. Vă aduc întăriri, două mii de oameni...

Vreo sută de conjuraţi, dintre cei mai viteji şi mai compromişi, îl înconjurară.

Printre ei se afla abatele Midon, mohorît, disperat. O busculadă îl despărţise de domnul d'Escorval şi de-atunci nu-l mai văzuse. Ce se întîmplase cu baronul ? Fusese prins sau omorît ?

În sfîrşit sosi la întîlnire ceea ce mai rămăsese din coloana încredinţată lui Chanlouineau şi lui Maurice. Din cinci sute de oameni care o formau la plecarea din Sairmeuse, rămăseseră cincisprezece, socotindu-i şi pe cei doi ofiţeri în retragere.

Brusc, Chanlouineau îl trase deoparte pe Maurice şi îi spuse :

— Datoria dumneavoastră, domnule, este s-o salvaţi pe Marie-Anne, plecaţi, duceţi-o de aici. N-aveţi dreptul să vă lăsaţi omorît aici, viaţa dumneavoastră aparţine femeii care vi s-a dăruit. Ceea ce s-a întîmplat, s-a întîmplat. N-a fost nici vina dumneavoastră, nici a ei. Lacheneur a fost un tată rău. A existat o zi... în care am fost sigur cum stau lucrurile şi în care am vrut să mă omor sau să vă omor. Plecaţi... Acum, cînd am să mor la fel ca Lacheneur, trebuie să rămînă cineva cu Marie-Anne. Juraţi-mi că vă veţi căsători cu ea.

Fu întrerupt de împuşcături ; soseau soldaţii ducelui de Sairmeuse.

Fără să mai spună vreun cuvînt, Chanlouineau o ridică pe Marie-Anne în braţele sale puternice şi o duse pînă la trăsura pe care o păzea abatele Midon.

— Urcaţi, părinte, porunci el, şi ţineţi-o bine pe Marie-Anne. Acum, domnule Maurice, e rîndul dumneavoastră.

Soldaţii domnului de Sairmeuse puseseră stăpînire pe răspîntie. Zărind un grup în întuneric, se apropiau în goană.

Atunci viteazul ţăran, apucîndu-şi puşca de ţeavă şi manevrînd-o ca pe-o măciucă, aţinu calea duşmanului, dîndu-i timp lui Maurice să se năpustească lîngă Marie-Anne, să ia hăţurile şi să dea bice calului care porni în galop.

Lacheneur rămăsese în acelaşi loc, nemişcat, sub gloanţe.

În acest moment suprem trecutul îi apăru ca într-o străfulgerare. Se văzu aşa cum era şi se judecă singur. Ura îl dusese la crimă. I se făcu scîrbă de umilinţa pe care i-o impusese fiicei sale. Se blestemă pentru toate minciunile de care abuzase faţă de aceşti oameni de treabă care se duseseră la moarte.

Jurîndu-se să nu supravieţuiască dezastrului, sfîşiat de remuşcări, disperat, nebun de durere şi de furie neputincioasă, nu văzu alt refugiu decît moartea.

Putea s-o aştepte, căci se apropia, dar îi plăcu mai mult să-i alerge în întîmpinare. Îşi luă calul, strînse frîul şi pintenii şi se aruncă asupra soldaţilor.

Şocul a fost brutal, rîndurile se împrăştiară şi, timp de o clipă urmă o încăierare furioasă.

Curînd însă calul lui Lacheneur, cu pieptul spintecat de baionete, se cabră, se răsturnă, tîrîndu-şi călăreţul după el.

Iar soldaţii trecură, neştiind că sub cadavrul calului stăpînul se zbătea fără să fie rănit.

Dar ce se întîmplase cu Martial ?

Ducele de Sairmeuse tresări de bucurie cînd fu anunţat că fiul lui sosise de un sfert de oră. Se duse în camera acestuia, dar uşa era încuiată pe dinăuntru. Bătu.

— Cine e ? întrebă Martial.

— Eu ! deschide !

Martial trase zăvorul. Domnul de Sairmeuse intră și ceea ce văzu îl făcu să se-nfioare.

Pe masă era un lighean plin de sînge și Martial, gol pînă la brîu, își spăla o rană mare pe care o avea puțin deasupra sînului drept.

— Te-ai bătut ! exclamă ducele cu voce sugrumată.

— Da !

— Prin urmare faci parte din...

— Din ce să fac parte ?

— Din conjurația mizerabililor ălora de țărani.

— Cîtuși de puțin ! Am fost pur și simplu obligat să accept un duel.

— Cu cine ? Numește-l pe descreieratul care a îndrăznit să te provoace.

— Pe legea mea că n-am să ți-l spun. Îi sînt recunoscător acelui băiat. Eram pe drumul mare, putea să mă omoare liniștit, și mi-a oferit o luptă loială. De altfel, e rănit mai grav decît mine.

— Toate astea nu sînt deloc plauzibile rosti ducele, mai ales după asigurările care mi s-au dat în privința complicității tale.

— Așa ! Și de către cine, mă rog ? Fără îndoială de iscoada aia, de ticălosul de Chupin. Sînt uimit, domnule, că ezitați o secundă între cuvîntul fiului dumitale și raportul acelui șnapan.

— Nu-l vorbi de rău, marchize, Chupin este un om prețios. Fără el am fi fost luați prin surprindere. Prin el am aflat despre vastul complot urzit de Lacheneur. Da ! perspicacitatea dumitale, marchize, a fost înșelată peste măsură. Ai fost tot timpul în casa aia și n-ai bănuit nimic ! Tatăl amantei dumitale conspiră, conspiră ea însăși, și dumneata rămîi orb. Știi la ce-au fost întrebuințate fondurile pe care le-ai dăruit cu atîta mărinimie acestor oameni ? Ca să cumpere puști, praf de pușcă și gloanțe.

Ducele bombănea acum în voie. Încerca să-și persifleze fiul, dar se liniștise.

Trudă zadarnică. Martial recunoștea că fusese tras pe sfoară, dar nici nu visa să se scandalizeze.

„Dacă Lacheneur ar fi prins, se gîndea el, dacă ar fi condamnat la moarte și dacă eu l-aș salva, Marie-Anne nu va mai putea să-mi refuze nimic."

XXIV

Descoperind misterul neîncetatelor absenţe ale lui Maurice, baronul d'Escorval ştiu să-şi ascundă durerea şi temerile faţă de soţia sa.

Aşa că, fără să-i spună nimic, se duse să-l roage pe abatele Midon să-l însoţească la Rèche, la domnul Lacheneur.

Era deci explicabilă uimirea doamnei d'Escorval, cînd nu-i văzu apărînd nici pe soţul, nici pe fiul ei, deşi se făcuse ora cinei.

Mirarea i se transformă în neliniştе cînd i se aduse la cunoştinţă că soţul ei plecase împreună cu abatele Midon, că înhămaseră în grabă, fără să spună un cuvînt, şi că ieşiseră pe poarta din dos.

Servitorii îi împărtăşeau neliniştea. Drept, cumpătat, baronul era adorat de oamenii săi ; toţi ar fi sărit în foc pentru el.

Doamna d'Escorval avea în soţul ei o încredere totală, oarbă, de nediscutat, îl considera superior tuturor celorlalţi, impecabil, infailibil, ca să spunem aşa. Dacă soţul ei organizase o conspiraţie însemna că aşa trebuia să procedeze. Dacă se aventurase, o făcea pentru că spera să aibă sorţi de izbîndă.

Nerăbdătoare să afle totuşi ce se întîmplase, îl trimise pe grădinar la Sairmeuse cu porunca de a se informa cu abilitate şi de a se întoarce în grabă de îndată ce va afla vreo veste.

Acesta se întoarse pe la două, palid, înspăimîntat, plîngînd.

Dezastrul era cunoscut şi-i fusese relatat cu cele mai înspăimîntătoare exagerări.

În timp ce grădinarul vorbea, doamna d'Escorval simţea că îşi pierde minţile. Îşi vedea fiul şi soţul morţi. Ba chiar mai rău, răniţi de moarte şi agonizînd pe marginea drumului, cînd răsună galopul sacadat al unui cal obosit şi zgomotul roţilor unei trăsuri.

—Iată-i ! strigă grădinarul, iată-i !

Doamna d'Escorval, urmată de servitori, se năpusti afară. Abatele Midon şi Maurice săriseră jos şi ridicau un corp inert, întins de-a curmezişul pe perne.

Impetuoasa energie a lui Marie-Anne nu mai putuse rezista la atîtea şocuri, ultima scenă o făcuse să se prăbuşească.

Doamna d'Escorval n-avea cum s-o recunoască pe domnişoara Lacheneur sub veşmintele-i bărbăteşti. Văzu numai că soţul ei nu se află acolo şi se simţi cuprinsă de-un fior de moarte.

— Tatăl tău ! Maurice, zise ea cu o voce înăbuşită, unde e tatăl tău ?

Pînă în acel moment Maurice şi parohul din Sairmeuse se legănaseră în speranţa că domnul d'Escorval se întorsese înaintea lor.

Maurice se clătină atît de tare, încît aproape că lăsă să-i scape preţioasa povară. Abatele înaintă spre baroană.

— Domnul baron nu va întîrzia să sosească, doamnă, rosti el la întîmplare. Veniţi, adăugă, trăgînd-o pe baroană spre casă, şi tu, de asemenea, Maurice, vino !

Doamna d'Escorval îl urmă pe parohul din Sairmeuse cu pasivitatea mută şi docilă a oamenilor aflaţi pradă marilor dureri.

Cînd trecu însă pragul salonului tresări, readusă brusc la realitate. Tocmai o observase pe Marie-Anne pe canapea, unde o aşezaseră servitorii.

— Domnişoara Lacheneur ! bîigui ea, aici, îmbrăcată astfel ! Moartă !

Căci puteai s-o crezi moartă, cînd o vedeai atît de ţeapănă, de îngheţată şi de palidă. Obrazul ei atît de frumos părea de piatră, buzele albe erau întredeschise peste dinţii care se strîngeau convulsiv. Părul ei negru şi lung se desfăcuse şi se răspîndise bogat şi minunat pe umeri, ajungînd pînă la pămînt.

— Nu e decît un leşin uşor, declară abatele, după ce o examină pe Marie-Anne, nu va întîrzia să-şi revină...

Doamna d'Escorval privea cu pupilele dilatate de spaimă.

Abatele Midon continuă pe un ton liniştitor :

— De ce sînteţi disperată, doamnă ? Fiul dumneavoastră e în siguranţă. Soţul dumneavoastră nu va fi compromis.

Şi în cîteva cuvinte, cu o rară precizie, îi explică rolul baronului şi al său în timpul acestei funeste seri.

— Vă cred, părinte. Dar știu de asemenea că toți sătenii sînt încredințați că soțul meu îi comandă pe țăranii răsculați. O cred și o spun. Dacă a fost făcut prizonier va fi tradus în fața Curții tribunalului special. N-a fost el prietenul Împăratului ? Asta e o crimă. Va fi judecat și condamnat la moarte.

La aceste ultime cuvinte, Maurice se prăbuși pe covor, în genunchi și, ascunzîndu-și fața în mîini, strigă :

— Ah ! L-am ucis pe tata ! El nu știa de existența acestei conspirații, dar eu știam ! Voiam să reușească pentru că de succesul ei depindea fericirea vieții mele.

Lămurit de cuvintele doamnei d'Escorval și de mărturisirea lui Maurice, abatele Midon înțelegea acum totul și întrevedea clar îngrozitorul pericol de care erau amenințați baronul și fiul lui.

Cum să ocolești acest pericol ? Alergă la ușa salonului și îi chemă pe servitorii adunați pe scară :

— Ascultați-mă atent, li se adresă el cu tonul poruncitor pe care-l dă certitudinea unui pericol apropiat, și amintiți-vă că de discreția voastră depinde, poate viața stăpînilor voștri. În mai puțin de o oră soldații care îi urmăresc pe fugari vor fi aici. Pentru toată lumea eu am plecat cu baronul și m-am întors singur. Nimeni n-a văzut-o pe domnișoara Lacheneur. O să-i căutăm o ascunzătoare. Dacă soldații vă vor întreba, străduiți-vă să-i încredințați că domnul Maurice n-a ieșit în seara asta. Vom pretexta, ca să ne justificăm neliniștea, absența domnului baron și o indispoziție foarte gravă a doamnei baroane, căci doamna se va culca, evitînd astfel un interogatoriu posibil. Iar tu, Maurice fugi, schimbă-ți hainele și mai ales spală-ți bine mîinile, parfumează-le chiar la sfîrșit...

Cu toate că era departe de a-și fi revenit, Marie-Anne fu condusă într-o mică încăpere de la mansardă ; doamna d'Escorval se retrase în camera ei, servitorii plecară în camera de serviciu. Maurice și abatele Midon rămaseră singuri în salon, tăcuți, neliniștiți.

Clopotul de la intrare fu tras cu violență.

O voce puternică comanda :

— Stai ! Pe loc repaus !

Împinsă cu brutalitate, ușa salonului se deschise.

Intră un tînăr în uniformă de căpitan de grenadiri din legiunea Montaignac. Părea să aibă mai puţin de douăzeci şi cinci de ani, era înalt, slab, blond, cu ochi albaştri şi cu o mică mustaţă subţire. Întreaga sa persoană trăda căutarea unei eleganţe exagerate pînă la ridicol.

În spatele lui, în umbra de pe palier, se vedeau strălucind armele mai multor soldaţi.

— Cine e stăpînul casei ? întrebă el.

— Domnul baron d'Escorval, tatăl meu, care lipseşte acum, răspunse Maurice.

— Unde e ?

Abatele Midon se ridică.

— Auzind despre dezastruoasa răzmeriţă din seara asta, răspunse el, domnul baron şi cu mine ne-am dus să le vorbim ţăranilor răsculaţi, ca să-i convingem să renunţe la o încercare nesăbuită. N-au vrut să ne asculte. Cînd a început deruta, am fost despărţit de domnul d'Escorval, m-am întors singur aici, foarte neliniştit, şi îl aştept.

— Nu-i rău imaginat ! rosti căpitanul. Numai că nu cred o iotă din minciuna asta gogonată. La drept vorbind, nu ştiu ce mă reţine să vă arestez.

Ceea ce îl reţinea era haina de preot, atotputernică în timpul Restauraţiei.

— Cîţi stăpîni sînt aici, continuă el să-l interogheze pe Maurice.

— Trei. Tata, mama, care e acum bolnavă, şi cu mine.

— N-aţi ascuns pe nimeni în seara asta ?

— Pe nimeni.

— Caporal Bavois ! strigă căpitanul.

Acesta era unul din vechii soldaţi care, timp de cincisprezece ani, îl urmaseră pe Împărat de-a curmezişul Europei. Doi ochi mici, cenuşii, extraordinari, îi luminau obrazul tăbăcit, tăiat în două de un nas uriaş şi ascuţit care se îndoia ca un cîrlig deasupra unei mustăţi mari, stufoase.

— Bavois, comandă ofiţerul, ia şase oameni şi percheziţionează casa de sus pînă jos. Dacă există o ascunzătoare, descopere-o, dacă cineva e ascuns, adu-l încoace.

Caporalul ieşi şi căpitanul îşi reluă întrebările.

— Între noi doi acum, i se adresă el lui Maurice, cum v-aţi petrecut seara ?

— N-am scos nici nasul afară.

— Acest lucru trebuie dovedit. Arătați-mi mîinile.

Și îi examină minuțios mîinile, le întoarse pe-o parte și pe alta, pentru ca în cele din urmă să le miroasă.

Se vedea limpede că era uimit de faptul că fiul rămăsese lîngă foc, în timp ce taică-său îi conducea pe țărani la luptă :

— Arme aveți aici, mai întrebă el ?

— Da, arme de vînătoare.

Nici una dintre puști nu trăsese de mai multe zile, fu obligat s-o recunoască, și păru contrariat, apoi se înfurie de-a binelea cînd caporalul veni să-i raporteze că nu descoperise nimic suspect.

— Să fie aduși servitorii, ordonă el.

Aceștia nu făcură altceva decît să repete cu fidelitate lecția învățată de la abate.

— Eu trebuie să-mi continui rondul, i se adresă căpitanul lui Bavois, tu, caporale, vei rămîne însă aici împreună cu doi oameni. Vei raporta tot ceea ce ai să vezi și ai să auzi. Dacă domnul d'Escorval se întoarce, înșfacă-l... cască ochii !

Mai adăugă cîteva instrucțiuni cu voce joasă apoi se retrase, fără să salute, așa cum intrase.

Zgomotul pașilor trupei abia se pierduse în noapte, cînd caporalul lăsă să-i scape o înjurătură îngrozitoare.

— Ei ! L-ați auzit, li se adresă el oamenilor. Mii de tunete ! Ne ia drept turnători ! Cît despre dumneavoastră, continuă bătrînul soldat, declar atît în numele meu cît și al oamenilor mei că sînteți liberi ca păsările și că nu vom aresta pe nimeni. Ba chiar avem cele mai bune intenții în cazul în care trebuie să dăm o mînă de ajutor ca să-l scoatem din încurcătură pe tatăl tînărului gentilom.

— N-avem nimic de ascuns, răspunse circumspect abatele Midon.

— Înțeleg, zise bătrînul caporal, vă temeți de mine. Greșiți, și am să v-o dovedesc căci, vedeți, nu trebuie să lași în curte o pușcă, doar n-a fost încărcată ca să tragă în mierle, în al doilea rînd, cineva e ascuns acolo sus... am urechea fină ! În al treilea rînd, am aranjat în așa fel lucrurile, încît nimeni să nu intre în camera doamnei bolnave.

Maurice îi întinse mîna caporalului.

— Eşti un om cumsecade ! i se adresă el.

Cîteva minute mai tîrziu, Maurice, abatele Midon şi doamna d'Escorval, strînşi din nou în salon, deliberau asupra măsurilor de salvare ce trebuiau luate, cînd Marie-Anne, după care trimiseseră îşi făcu apariţia.

— Eu voi pleca, doamnă, i se adresă ea baroanei. Dacă n-aş fi leşinat n-aş fi acceptat o ospitalitate care putea să aducă atîtea nenorociri asupra casei dumneavoastră.

— Nefericită copilă ! strigă doamna d'Escorval, unde vrei să pleci ?

— Nu ştiu, doamnă, dar datoria îmi cere acest lucru. Trebuie să aflu ce s-a întîmplat cu tatăl şi cu fratele meu şi să împărtăşesc soarta lor.

— Cum ! strigă Maurice, ce-i cu gîndurile astea funeste ! Doar ştii bine că nu mai ai dreptul să dispui de viaţa ta !

Se opri, lăsase să-i scape un secret ce nu era numai al lui. Brusc, se aruncă în genunchi în faţa doamnei d'Escorval.

— Mamă, strigă el, mamă dragă, o vom lăsa să plece ? Eu pot să mor încercînd să-l salvez pe tata. Şi atunci ea, pe care am iubit-o atît, va fi fiica ta.

Şi Marie-Anne rămase.

XXV

Se apropiau zorii. Maurice declară că se va travesti şi se va duce la Montaignac.

Ajunse la uşă, cînd abatele Midon îi făcu semn să rămînă.

— Ştiu că trebuie să dăm o fugă pînă la Montaignac, îi spuse el, dar e o nebunie să te travesteşti. Vei fi recunoscut, fără nici o îndoială, şi se va aplica zicala : „Cine se ascunde e vinovat". Trebuie să mergi pe faţă, cu capul sus, exagerîndu-ţi chiar nevinovăţia. Acolo te vei înfăţişa direct ducelui de Sairmeuse şi marchizului de Courtomieu, protestînd că s-a făcut o nedreptate. Iar eu te voi însoţi.

— Urmează sfaturile parohului, fiule, îl povăţui doamna d'Escorval, el ştie mai bine decît noi cum trebuie să acţionăm.

Abatele se grăbi să poruncească să fie înhămaţi caii. Doamna d'Escorval ieşi şi ea ca să scrie o scrisoare unei prietene al cărei soţ se bucura de o oarecare influenţă la Montaignac. Maurice şi iubita lui se pomeniră singuri.

Rămaseră o clipă la doi paşi unul de altul, cu ochii strălucind din cauza lacrimilor vărsate, palizi, înfricoşaţi, prea emoţionaţi ca să-şi poată exprima simţămintele.

În cele din urmă Maurice înaintă şi înconjură cu braţele mijlocul iubitei sale.

— Marie-Anne, şopti el, draga mea adorată, nu ştiu dacă se poate iubi mai mult decît te-am iubit ieri. Şi tu, tu care îţi doreai să mori cînd de viaţa ta depinde o altă viaţă preţioasă !

— Eram înspăimîntată, bolborosi ea. Acum m-am resemnat. Voi accepta să suport pedeapsa pentru îngrozitoarea mea greşeală... mă voi umili sub injuriile care mă aşteaptă ! Voi suferi, voi fi distrusă, dar nu regret nimic pentru că...

Nu termină ceea ce avea de spus ; Maurice o trase spre el, feţele lor se apropiară şi buzele şi lacrimile lor se contopiră într-o sărutare.

— Mă iubeşti, strigă Maurice, aşa-i că mă iubeşti ! Vom învinge, voi şti să-l salvez pe tatăl meu şi pe al tău, îl voi salva şi pe fratele tău !

În curte caii tropăiau. Abatele Midon strigă : „Gata ! plecăm ?“ Doamna d'Escorval apăru şi-i dădu lui Maurice o scrisoare. Apoi îl îmbrăţişă îndelung, înfiorată de teama că n-o să-l mai vadă.

În timp ce caii galopau, parohul din Sairmeuse îi explică lui Maurice planul său, de o simplitate extraordinară.

— Să te predai şi să mărturiseşti adevărul ar fi primejdios şi mai mult decît inutil. Te-ar aresta, nu l-ar elibera nici pe tatăl dumitale şi aţi fi neîndoielnic condamnaţi amîndoi. Să-i lăsăm deci pe aceşti oameni răzbunători să greşească în privinţa baronului şi să-i atribuie tot ceea ce ai făcut dumneata... La proces ne vom prezenta cu cele mai evidente probe de nevinovăţie, cu alibiuri atît

de indiscutabile, încît vor fi obligaţi să-l achite.

— Şi dacă nu vom reuşi, întrebă Maurice, cu chipul întunecat, ce-mi va mai rămîne de făcut ?

Era o întrebare atît de înspăimîntătoare, încît preotul nu îndrăzni să răspundă.

Cînd, în cele din urmă sosiră, Maurice recunoscu cît de înţelept fusese abatele Midon împiedicîndu-l să recurgă la un travesti.

Ducele de Sairmeuse şi marchizul de Courtomieu închiseseră toate porţile oraşului, cu excepţia uneia singure. Pe aici trebuiau să treacă toţi cei care voiau să intre sau să iasă din oraş şi aici se aflau doi ofiţeri care îi cercetau pe călători, îi interogau şi le notau numele şi semnalmentele.

Nu apucară să înainteze nici o sută de metri pe strada principală cînd remarcară mai multe afişe albe lipite pe ziduri.

Opriră trăsura lîngă unul dintre aceste afişe, în faţa căruia se mai afla cineva care citea ; coborîră şi ei şi citiră HOTĂRÎREA.

Articolul I. Locuitorii casei în care va fi găsit domnul Lacheneur vor fi deferiţi unei comisii militare pentru a fi executaţi.

Articolul II. Celui care îl va preda mort sau viu pe domnul Lacheneur i se va acorda drept recompensă suma de 20 000 de franci.

HOTĂRÎREA era semnată de ducele de Sairmeuse.

Abatele îi atrase atenţia lui Maurice asupra omului de lîngă ei. Acesta nu era altul decît Chupin.

Bătrînul pungaş îi recunoscu şi el căci îşi scoase şapca în faţa parohului şi, cu ochii strălucind de cea mai arzătoare şi nemăsurată lăcomie, exclamă :

— Douăzeci de mii de franci ! E o sumă ! Poţi să trăieşti din dobînzi o viaţă întreagă !

Pe abatele Midon şi pe Maurice îi trecură fiorii. Nu te puteai înşela în privinţă tonului lui Chupin.

Continuîndu-şi drumul de-a lungul străzii principale fură izbiţi de aspectul mohorît al oraşului. Prăvăliile erau închise, obloanele caselor trase. Rarii trecători, înspăimîntaţi, se grăbeau aruncînd în jurul lor priviri speriate.

Abatele Midon și Maurice găsiră explicația acestei spaime la *Hôtel de France,* unde descindea baronul d'Escorval cînd venea la Montaignac, și al cărui proprietar nu era altul decît Laugeron, prietenul lui Lacheneur, cel care îl anunțase primul de sosirea ducelui de Sairmeuse.

Acest om vrednic, aflînd ce oaspeți i-au sosit, ieși să-i întîmpine în mijlocul curții, cu boneta albă în mînă.

În acea zi o asemenea politețe era o faptă de vitejie.

Laugeron îi invită pe Maurice și pe abatele Midon să-și împrospăteze forțele, dîndu-le de înțeles că are să le vorbească, și îi conduse într-o cameră unde se știa la adăpost de orice indiscreție.

Prin el abatele Midon și Maurice avură primele informații.

Mai întîi că nu se știa nimic despre Lacheneur și nici despre fiul lui, Jean ; ei scăpaseră celor mai neprecupețite căutări.

În al doilea rînd, pînă în acea clipă în fortăreață se aflau vreo două sute de prizonieri, printre care domnul d'Escorval și Chanlouineau.

În sfîrșit, de dimineață, avuseseră loc nu mai puțin de șaizeci de arestări în oraș.

Maurice și abatele Midon se grăbiră să expedieze o scrisoare, menită să le liniștească pe doamna d'Escorval și pe Marie-Anne, și, fără să piardă un minut, hotărîți să încerce totul, se îndreptară spre casa în care locuia ducele de Sairmeuse.

Cînd sosiră, o mulțime impresionantă se îmbulzea în fața porții. Se aflau acolo vreo sută de persoane, bărbați cu fețe neliniștite, femei în lacrimi care cereau, care implorau să li se acorde o audiență.

Abatele Midon, sperînd că veșmîntul lui preoțesc îi va deschide ușile, se apropie și-și spuse numele. Fu însă refuzat la fel ca ceilalți.

— Domnul duce lucrează și nu poate să primească, răspunseră servitorii, întocmește un raport pentru Maiestatea Sa.

În acel moment ducelui de Sairmeuse îi păsa prea puțin de raport. O scenă, de o violență extraordinară, izbucnise între el și domnul de Courtomieu.

Marchizul pretindea să desfăşoare cele mai drastice — cele mai salutare, spunea el — represaliii, în timp ce domnul de Sairmeuse, dimpotrivă, înclina spre indulgenţă.

Unul susţinea că din moment ce Lacheneur, capul conspiraţiei, şi fiul lui Jean se sustrăseseră urmărilor, Marie-Anne trebuia arestată urgent.

Celălalt susţinea că arestarea şi închiderea acelei fete era un act nepotrivit, o greşeală care ar fi făcut ca autorităţile să pară mai odioase, iar conjuraţii să se bucure de mai multă atenţie.

Nici unul, nici celălalt nu îndrăzneau să mărturisească motivul real al încăpăţînării lor.

Domnişoara Blanche sosise de dimineaţă la Montaignac, îi încredinţase tatălui ei temerile şi suferinţele sale, făcîndu-l să jure că va profita de această împrejurare ca s-o scape de Marie-Anne.

Ducele de Sairmeuse, la rîndul său, sigur că Marie-Anne era amanta fiului său, nu voia cu nici un chip ca ea să apară în faţa tribunalului.

În cele din urmă marchizul cedă.

XXVI

„Grăbeşte-te cît poţi !" îi spusese Maurice mesagerului pe care îl însărcinase să ducă scrisoarea mamei sale.

Acest om nu ajunse totuşi la Escorval decît la căderea nopţii. Înspăimîntat, se rătăcise căutînd drumuri ferite şi făcuse zece leghe ca să se ferească de orice om pe care îl zărea, fie el ţăran sau soldat.

Doamna d'Escorval îi smulse scrisoarea din mînă. O deschise şi i-o citi cu voce tare lui Marie-Anne, adăugînd doar un singur cuvînt :

— Plecăm !

Era mai uşor de spus decît de făcut. Niciodată nu existaseră la Escorval mai mult de trei cai ; unul era mort pe trei sferturi după cursa furibundă din ajun, ceilalţi doi erau la Montaignac.

Ce era de făcut ? Unica soluţie era să ceară de la vecini.

Dar aceştia, care auziseră de arestarea baronului, refuzară să le împrumute animalele. Socoteau că se vor compromite grav făcînd un serviciu, oricît de mărunt, soţiei unui om asupra căruia apăsa povara celei mai îngrozitoare acuzaţii.

Doamna d'Escorval şi Marie-Anne se şi gîndeau să meargă pe jos, cînd caporalul Bavois, indignat de atîta laşitate, jură că acest lucru nu se va întîmpla.

Îşi făcu apariţia după un sfert de oră trăgînd de căpăstru o bătrînă iapă de povară, înceată şi greoaie, pe care de bine de rău o înhămară la cabrioletă.

Dar amabilitatea bătrînului ostaş nu se limită numai la atît. El declară că nu le va lăsa pe „doamne" să călătorească singure, noaptea, pe un drum pe care ar putea fi expuse unor întîlniri neplăcute şi că le va escorta împreună cu cei doi grenadiri.

Bătrînul soldat îşi părăsi protejatele numai la porţile oraşului, nu fără a le saluta respectuos şi a se pune la dispoziţia lor dacă vreodată vor avea nevoie de el, Bavois, caporal de grenadiri, compania I, încazarmată în cetate.

Suna ora zece cînd doamna d'Escorval şi Marie-Anne coborîră în curte la *Hôtel de France*.

Maurice căzuse pradă disperării, iar abatele Midon era şi el descurajat, căci se tipăriseră şi se afişaseră noi ordine sosite prin telegraf.

„Montaignac trebuie considerat în stare de asediu şi, ca atare, autorităţile militare avură o putere discreţionară. În locul Curţii tribunalului special urmează să funcţioneze o comisie militară ; cît priveşte rebelii, aceştia vor fi loviţi de sabia legii."

Ceea ce îl făcea să tremure pe abatele Midon era în special substituirea Curţii tribunalului special cu comisia militară. Acest lucru le răsturna toate planurile, risipind şi ultima şansă de salvare.

Căci în mod sigur că o comisie militară sfida orice procedură, îi judeca sumar pe acuzaţi, aşa cum în timp de război sînt judecaţi spionii.

Ancheta începuse de dimineaţă şi încă mai continua. Consta doar în faptul că ducele de Sairmeuse şi marchizul de Courtomieu treceau în revistă prizonierii. Din trei sute,

hotărîseră să aleagă treizeci, cei mai vinovaţi, ca să-i predea comisiei militare.

Cînd se făcu ziuă, treizeci de nume figurau pe o listă, primele două erau cele ale baronului d'Escorval şi Chanlouineau.

La *Hôtel de France* nimeni nu bănuia încă acest lucru.

În sfîrşit, cînd zorii făcură să pălească lumina lămpii, se auzi o bătaie discretă la uşa camerei.

Domnul Laugeron venea să-şi anunţe oaspeţii despre constituirea „comisiei militare".

Dispreţuind toate legile umanităţii şi cele mai elementare reguli ale justiţiei, preşedenţia acestui tribunal al răzbunării şi urii i-a fost atribuită ducelui de Sairmeuse, care o acceptase.

Ceilalţi membri erau cu toţii militari.

— Vino ! îi spuse abatele Midon lui Maurice, vreau să fiu de faţă cînd îl vor interoga pe tatăl dumitale.

Plecară aşadar şi, o dată ajunşi în stradă, observară un soldat care le făcu de departe un semn prietenesc.

Îl recunoscură pe caporalul Bavois şi se opriră.

Dar el trecu pe lîngă ei cu un aer indiferent şi doar din mers le strecură aceste cuvinte :

— L-am văzut pe Chanlouineau : nu vă pierdeţi speranţa, promite să-l salveze pe domnul d'Escorval !

XXVII

În fortăreaţa Montaignac, în mijlocul fortificaţiilor celei de-a doua incinte, exista o construcţie veche, căreia i se spunea „Capela".

Consacrată odinioară serviciului religios, „Capela" rămăsese fără nici o întrebuinţare. Era atît de umedă, încît un strat de mucegai negricios acoperea pereţii pînă la înălţimea unui om.

Acest loc fusese ales de marchizul de Courtomieu şi de ducele de Sairmeuse pentru deliberările comisiei militare.

Dispoziţiile date pentru a transforma în tribunal această sală lugubră trădau graba judecătorilor şi dorinţa lor de a sfîrşi prompt şi brutal.

Un imens pat de campanie, adus în timpul nopții de soldații de serviciu, proptit pe o latură ca să nu se clatine, reprezenta estrada. Pe această estradă erau plasate trei mese grosolane împrumutate de la cazarmă ; scaune de lemn îi așteptau pe judecători ; în mijloc sclipea jilțul președintelui, un superb fotoliu, sculptat și aurit, trimis de ducele de Sairmeuse.

Mai multe bănci de stejar, puse cap la cap, erau destinate acuzaților.

Lîngă peretele din fund, în umbră, vreo doisprezece oameni stăteau în picioare, palizi și țepeni, cu privirea întunecată, cu dinții strînși de mînie. Erau ofițerii primului Imperiu, trecuți în rezervă de Restaurație. Alți trei, îmbrăcați în negru, discutau în șoaptă lîngă ușă. Într-un colț, cîteva țărănci plîngeau acoperindu-și fața cu șorțul și hohotele lor erau singurele zgomote care sfîșiau tăcerea. Erau mamele, nevestele sau fiicele acuzaților.

Sună ora nouă. Comisia militară intră, urmată de marchizul de Courtomieu și de diverși funcționari civili.

Ducele de Sairmeuse era în ținută de gală.

— Ședința e deschisă ! rosti el. Și adăugă pe un ton aspru :

— Să fie aduși vinovații.

Nu avu nici măcar acea pudoare firească, să spună : acuzații.

Apărură unul cîte unul, pînă la treizeci, și se așezară pe bănci, la picioarele estradei.

Chanlouineau, cu capul sus, arunca în jur priviri pline de siguranță.

Baronul d'Escorval era calm și sobru.

Amîndoi îl văzură pe Maurice, care fusese nevoit să se sprijine de abate ca să nu se prăbușească. Dar în timp ce baronul îi adresă fiului său un simplu semn din cap, Chanlouineau făcu un gest care spunea clar : „Aveți încredere în mine... nu vă fie teamă".

Cînd căpitanul, care prezenta raportul, termină de vorbit, ducele de Sairmeuse îl interpelă pe primul conjurat care stătea în banca întîi.

— Ridică-te !

Acesta se sculă în picioare.

— Numele, prenumele, vîrsta ?

— Chanlouineau (Eugen-Michel) în vîrstă de nouăsprezece ani, proprietar cultivator.

— Ce planuri aveaţi ? continuă să întrebe ducele.

— Speram să înlăturăm un guvern impus de străini, voiam să ne eliberăm de insolenţa nobililor şi să ne păstrăm pămînturile.

— Ajunge ! Erai unul dintre capii revoltei ?

— Da, unul dintre cei patru...

— Care erau ceilalţi ?

— Ceilalţi erau domnul Lacheneur, fiul său Jean şi marchizul de Sairmeuse.

Ducele de Sairmeuse sări de pe fotoliul său aurit.

— Mizerabilule ! strigă el, ticălosule, scelerat mîrşav !

Chanlouineau rămase impasibil în mijlocul adunării tulburată la culme de neaşteptata lui declaraţie.

— Dumneavoastră întrebaţi, eu răspund. Dacă aş avea şi eu martori, aşa cum există împotriva mea, v-ar spune că nu mint. Dar toţi acuzaţii care sînt aici pot să vă asigure că spun adevărul. Marchizul de Sairmeuse era într-adevăr şeful nostru, continuă îndrăzneţul ţăran, ca dovadă faptul că a fost rănit de o lovitură de sabie în timp ce se bătea cu vitejie alături de mine.

Ducele de Sairmeuse era mai roşu decît dacă ar fi fost lovit de apoplexie şi furia îl făcea să nu mai poată vorbi.

— Minţi, ticălosule, se bîlbîia el, minţi !

— Să fie adus marchizul, spuse calm Chanlouineau, şi vom vedea dacă e sau nu rănit.

Din fericire pentru domnul de Sairmeuse, unul dintre judecători îl scoase din încurcătură.

— Sper, domnule preşedinte, zise acesta, că nu veţi da satisfacţie acestui rebel arogant, comisia se va opune.

Chanlouineau izbucni în rîs.

— Am şi o altă dovadă, materială, indestructibilă, dincolo de puterea voastră şi care va vorbi atunci cînd trupul meu va fi la şase picioare sub pămînt.

— Care e această dovadă ? întrebă un alt judecător.

— N-am să v-o dau, răspunse Chanlouineau. E în mîini sigure. Dacă va fi necesar vom ajunge pînă la rege. Vrem să ştim care a fost rolul marchizului de Sairmeuse în această afacere. Era într-adevăr unul de-ai noştri sau numai un agent provocator.

Un tribunal avînd respectul regulilor imuabile ale justiției, sau măcar pur și simplu preocupat de onoarea sa, ar fi cerut aducerea imediată a marchizului de Sairmeuse. Dar comisia militară nu acționă astfel. Acești oameni care prezidau în uniformă de gală nu erau judecători, însărcinați să aplice o lege, ci instrumente ale învingătorilor folosite pentru a-i lovi pe învinși. După o scurtă deliberare, tribunalul hotărî să nu se ia în considerație acest incident care emoționase auditoriul și îi făcuse pe Maurice și pe abatele Midon să rămînă muți de uimire.

Interogatoriul continuă cu asprime sporită. Se ivi însă o problemă. Cei mai mulți dintre acuzați neștiind că vor fi puși imediat sub acuzare, nu se gîndiseră să-și angajeze un apărător. Și acest lucru, amară ironie, înspăimînta și încurca acest samavolnic tribunal, care nu se temuse să strivească în picioare cele mai sfinte legi ale echității.

Hotărîrea judecătorilor era luată, verdictul era ca și dat, și totuși ei voiau ca o voce să se ridice în apărarea acelora ce nu mai puteau fi apărați. Dar, ca din întîmplare, trei avocați, aleși de familiile mai multor acuzați, se aflau în sală. Erau cei trei oameni care discutau aproape de ușa „Capelei". Acest lucru fu adus la cunoștința ducelui de Sairmeuse ; el se întoarse spre avocați și, făcîndu-le semn să se apropie, se adresă celui mai în vîrstă dintre ei :

— Puteți să vă începeți pledoaria... dar cît mai scurt.

Era greu să improvizezi pe loc o pledoarie după felul în care decursese interogatoriul lui Chanlouineau, totuși curajosul avocat care îl apără, formulă, în indignarea sa, o serie de considerații ce ar fi determinat un alt tribunal să mai reflecteze.

În timp ce vorbea, ducele de Sairmeuse se agita în jilțul său aurit, afișînd cea mai neobrăzată nerăbdare.

— Durează prea mult, rosti el, de îndată ce avocatul termină, durează îngrozitor de mult ! Nu vom termina niciodată dacă la fiecare acuzat vom pierde atîta timp !

Se întorsese spre colegii săi ca să le afle părerea, cînd, răzgîndindu-se brusc, propuse adunării să reunească toate pricinile, cu excepția celei a domnului d'Escorval.

Avocații protestară. O judecată „în bloc", așa cum susținea ducele, le răpea orice speranță să salveze din

mîna călăului măcar pe unul dintre nenorociții puși sub acuzare. Implorară tribunalul să le acorde o amînare de opt, de patru zile, de douăzeci și patru de ore. Zadarnice eforturi ! Propunerea președintelui fu adoptată.

Cu greu reușiră vreo șase sau șapte acuzați să spună că sînt absolut străini de conspirație, că fuseseră înhățați în plină zi, în amiaza mare, pe cînd discutau liniștit pe strada principală.

— Dau acum cuvîntul apărătorilor, zise ducele de Sairmeuse, dar pe scurt, pe scurt ! S-a și făcut amiază.

Și începu atunci un spectacol neobișnuit, rușinos, revoltător. În fiecare clipă ducele îi întrerupea pe avocați, le poruncea să tacă, îi interpela sau îi lua peste picior.

În sfîrșit ultimul cuvînt fu pronunțat, ducele respiră zgomotos și, pe un ton care trăda cea mai crudă bucurie, zise :

— Acuzat Escorval, ridică-te în picioare.

Interpelat, baronul se ridică demn, impasibil. Cu toate că sentimentele pe care le încerca erau îngrozitoare, nimic nu lăsa să transpară acest lucru pe fața sa. În imensa și lugubra încăpere liniștea era atît de adîncă, încît se auzea pasul monoton al santinelelor în jurul capelei. Fiecare simțea instinctiv că sosise momentul hotărîtor.

— Care dintre voi, îi întrebă ducele de Sairmeuse pe avocați, consimte să-l apere pe acest mare vinovat ?

— Eu ! răspunseră deodată cei trei avocați.

— Luați seama, zise ducele cu un zîmbet perfid, sarcina e... grea.

Grea ! Mai bine zis era periculoasă. Puteai să afirmi că apărătorul își risca, probabil, cariera, liniștea, libertatea, poate chiar viața.

— Profesiunea noastră își are exigențele ei, răspunse cu noblețe cel mai în vîrstă dintre avocați.

Și toți trei, în mod curajos, se așezară lîngă baronul d'Escorval, răzbunînd astfel onoarea robei de apărător, care fusese lamentabil terfelită.

— Acuzat, reluă domnul de Sairmeuse, spune-ne numele, prenumele, profesia.

— Louis-Guillaume, baron d'Escorval, comandor al ordinului Legiunii de onoare, fost consilier de stat în guvernul Împăratului.

— Aşadar, mărturiseşti însărcinări înjositoare, mărturiseşti...

— Iertaţi-mă, domnule ! Îmi fac o glorie din a-mi fi servit ţara şi de a-i fi fost util în măsura puterilor mele.

— Desigur, pentru a recîştiga acest post de consilier de stat ai conspirat împotriva unui prinţ mărinimos. Ai fost arestat în timp ce te aflai cu arma în mînă în rîndurile rebelilor !

— Nu aveam armă, domnule, ştiţi asta, şi dacă mă aflam printre revoltaţi era pentru că speram să-i hotărăsc să abandoneze o încercare nesăbuită !

— Spui minciuni !

Baronul d'Escorval păli la această insultă şi nu răspunse.

Dar printre auditori se afla un om care nu putu să suporte îngrozitoarea, mîrşava nedreptate. Şi acesta era abatele Midon. Îşi părăsi brusc locul şi înaintă pînă lîngă estradă.

— Domnul baron d'Escorval spune adevărul, rosti el cu o voce răsunătoare. Şi eu, care îl însoţeam, care am mers alături de el, eu, un preot, jur în faţa lui Dumnezeu că am făcut tot ceea ce a fost omeneşte posibil ca să oprim răzmeriţa.

Ducele asculta cu un aer ironic şi răutăcios în acelaşi timp.

— Ar trebui să intraţi în pămînt de ruşine ; dumneavoastră, un preot, să vă amestecaţi cu aceşti ticăloşi, cu aceşti duşmani ai regelui. Trebuie oare ca eu, un soldat, să vă aduc aminte de pudoare ! Tăceţi, domnule, retrageţi-vă !

Abatele, alb ca varul, disperat, cu ochii plini de lacrimi, îşi reluă locul lîngă Maurice.

Avocaţii protestară cu şi mai multă energie.

— Aha ! vreţi mărturii, strigă ducele. Bine ! le veţi avea. Soldaţi, introduceţi primul martor.

Aproape imediat apăru Chupin, care înaintă cu un aer hotărît.

— Ce ştii despre acuzatul Escorval ? întrebă ducele.

— Făcea parte din complotul care a izbucnit în noaptea de patru spre cinci.

— Eşti sigur ?

— Mai întîi, răspunse bătrînul pungaș, la domnul d'Escorval a fugit Lacheneur după ce a restituit, de nevoie, domnului duce castelul strămoșilor. Aici l-a întîlnit domnul Lacheneur pe Chanlouineau, și din acea zi datează planul conjurației. Acuzatul a fost mereu la domnul Lacheneur. A asistat la întrunirile care se țineau acolo. În sfîrșit, continuă Chupin, cînd Lacheneur și-a dat foc casei, pentru a da semnalul răscoalei, acuzatul era lîngă el.

— Eram într-adevăr la Rèche, îl întrerupse baronul, dar m-am dus, cum v-am mai spus, cu hotărîrea fermă să împiedic răzvrătirea.

— Ce-ai făcut, acuzat, cînd insurgenții au părăsit landa ?

— M-am întors în grabă acasă, am luat un cal și am alergat la răscrucea Croix-d'Arcy.

— Știai deci că acesta era locul hotărît pentru adunarea generală.

— Lacheneur tocmai îmi spusese acest lucru.

— Dacă aș admite versiunea dumitale, aș spune că aveai datoria să alergi la Montaignac ca să previi autoritățile. Dar n-ai acționat așa cum susții. Nu l-ai părăsit pe Lacheneur, l-ai însoțit !

— Nu, domnule, nu !

— Și dacă îți dovedesc acest lucru, fără putință de tăgadă ?

— Imposibil, domnule, pentru că n-a fost așa.

După sinistra satisfacție care lumina fața domnului de Sairmeuse, abatele Midon înțelese că acest nerușinat judecător deținea probabil o dovadă neașteptată și îngrozitoare și că baronul d'Escorval va fi strivit de una din acele coincidențe fatale care explică, fără să justifice, toate erorile judiciare.

La un semn, marchizul de Courtomieu își părăsi locul și înaintă pînă la estradă.

— Vă rog, domnule marchiz, i se adresă ducele, să citiți depoziția scrisă a fiicei dumneavoastră.

Domnul de Courtomieu își puse ochelarii, scoase din buzunar o hîrtie și, în mijlocul unei tăceri mormîntale, citi :

„Eu, Blanche de Courtomieu, declar :

În seara zilei de patru februarie, între ora zece și unsprezece, mergînd în trăsură pe drumul ce duce de la Sairmeuse la Montaignac, am fost asaltată de o hoardă de bandiți înarmați. În timp ce deliberau dacă trebuie să mă ia sau nu ostatică și să pună mîna pe trăsura mea, am auzit pe unul dintre ei strigînd, în timp ce vorbeau despre mine : «Trebuie să coboare, nu-i așa, domnule d'Escorval ?» Cred că banditul care a pronunțat acele cuvinte este un om din ținut, care se numește Chanlouineau, dar n-aș putea afirma cu hotărîre acest lucru".

Un strigăt îngrozitor, urmat de gemete nearticulate, îl întrerupse pe marchiz. Chinul îndurat de Maurice era prea mare pentru forța și puterea lui de a raționa. Voia să se năpustească spre judecători și să le strige : „Mie mi se adresa Chanlouineau, eu singur sînt vinovat, tatăl meu n-are nici o vină !..." Din fericire, abatele Midon avu prezența de spirit să se arunce în fața lui și să-i astupe gura. Preotul n-ar fi reușit însă să-l liniștească pe nefericitul tînăr fără ajutorul ofițerilor care stăteau alături. Ghicind probabil tot ce se întîmplase, ei îl înconjurară pe Maurice, îl luară și-l scoaseră afară, cu toate că acesta se zbătea cu o energie supraomenească.

— Acuzat, ce ai de spus ca să te justifici după această mărturie copleșitoare a domnișoarei de Courtomieu ?

— Nimic ! șopti baronul.

Ce putea să spună ? să se apere, ar fi însemnat să-și trădeze fiul, în timp ce el însuși, orice s-ar fi întîmplat, nu mai putea fi salvat.

— Acum, reluă ducele, întorcîndu-se spre avocați, cu un aer disprețuitor și plictisit, luați cuvîntul, pentru că așa e regula, dar fără prea multă vorbărie. Trebuia să fi terminat încă de acum o oră.

Cel mai în vîrstă dintre avocați se ridică, tremurînd de indignare, gata să riște tot ca să spună ceea ce gîndea, dar baronul îl opri.

— Nu încerca să mă aperi, domnule, spuse el rece. Ar fi inutil ! Nu vreau să spun decît atît judecătorilor mei : amintiți-vă de ceea ce-i scria regelui nobilul și generosul mareșal Moncey : „Eșafodul nu-ți aduce prieteni !"

Această amintire nu era de natură să-i emoționeze pe membrii comisiei, care se retrase pentru deliberare.

Atunci baronul se apropie de avocatul mai în vîrstă și îi spuse repede, în șoaptă, emoționat :

— Am să vă cer, domnule, să-mi faceți un ultim serviciu. De îndată ce se va pronunța sentința de condamnare la moarte, duceți-vă să-l vedeți pe fiul meu. Spuneți-i că tatăl lui, care va muri, îi poruncește să trăiască. Vă va înțelege. Spuneți-i că aceasta este ultima mea dorință. Să trăiască... pentru maică-sa !

Și tăcu. Cei din comisie se întoarseră.

Din treizeci de acuzați, nouă, declarați nevinovați, erau eliberați. Ceilalți douăzeci și unu, printre care domnul d'Escorval și Chanlouineau, erau condamnați la moarte.

Chanlouineau continua să zîmbească.

XXVIII

Abatele Midon avusese dreptate să se bazeze pe cuvîntul ofițerilor. Văzînd că toate insistențele lor nu-l fac pe Maurice să se îndepărteze de fortăreață, acești oameni de suflet îl prinseră fiecare de cîte un braț și-l tîrîră literalmente de acolo.

— Lăsați-mă, strigă el zbătîndu-se, lăsați-mă să merg unde mă cheamă datoria ! Mă dezonorați pretinzînd că mă salvați !

Maurice suferea așa cum suferi cînd ești cuprins de chinurile deznădejdii ! Iată deci unde îl dusese dragostea lui pentru Marie-Anne, acea fericită iubire căreia odinioară totul părea să-i surîdă.

Sărman nebun ! Se aruncase trup și suflet într-o acțiune nesăbuită și responsabilitatea actelor sale i se reproșa tatălui său ! El, vinovatul, va trăi, pe cînd tatăl său, nevinovat, va fi zvîrlit călăului.

O dată ajuns în camera de hotel, între maică-sa și Marie-Anne, se lăsă să cadă pe scaun, zdrobit de acea toropeală de neînvins care urmează durerilor mai mari decît ceea ce e omenește suportabil.

— Încă nu s-a hotărît nimic, răspunseră ofițerii la

întrebările doamnei d'Escorval, domnul preot va veni imediat ce va fi dat verdictul.

În sfîrșit, puțin înainte de ora patru, abatele Midon, sosi, urmat de avocatul căruia baronul îi încredințase ultimele dorințe.

— Soțul meu ! strigă doamna d'Escorval, ridicîndu-se brusc.

Preotul își lăsă capul în jos. Ea înțelese.

— L-au condamnat... la moarte ! bolborosi ea.

Și se prăbuși într-un fotoliu, nemișcată, cu brațele atîrnînd. Dar leșinul nu dură mult, doamna d'Escorval se ridică.

— E rîndul nostru să-l salvăm ! strigă. Ajunge cu atîtea văicăreli lipsite de vlagă, să acționăm ! Și regele, reluă ea... Un rege poate refuza să ierte, dar nu poate refuza să facă dreptate ! Trebuie să plecăm imediat la Paris, fără să pierdem nici o clipă. Maurice, tu mă vei însoți !

Doamna d'Escorval intră grăbită în camera vecină, ca să se pregătească de călătorie, dar apăru curînd, și preotul își adună tot curajul ca să-i dezvăluie cruda realitate, cînd niște lovituri repezi se auziră în ușă.

Unul dintre ofițeri deschise și Bavois, caporalul de grenadiri, intră.

— Domnișoara Lacheneur ? întrebă el.

— Eu sînt, domnule, zise Marie-Anne înaintînd, ce doriți de la mine ?

— Am ordin, domnișoară, să vă conduc la fortăreață.

— Cum ! exclamă Maurice pe un ton amenințător, sînt arestate și femeile ?

— Vreau să spun că o caut pe domnișoara din partea unuia dintre condamnați, precizează caporalul.

— Imposibil, dragul meu, interveni unul dintre ofițeri, nu o vor lăsa pe domnișoara să pătrundă pînă la un condamnat fără o permisiune specială.

— Are această învoire, exclamă bătrînul soldat. Ba chiar Chanlouineau mi-a strecurat la ureche că e vorba de un lucru pe care abatele Midon îl știe. Mi-a mai spus să vă transmit că totul merge bine și m-a rugat să vă ordon să nu vă mișcați de aici, să nu încercați nimic, pînă la întoarcerea domnișoarei, care va veni într-o oră.

Jură că își va ține promisiunile, dar vă cere să-i dați cuvîntul că îl veți asculta.

— Nu vom încerca nimic înainte de-o oră, zise abatele Midon, promit.

— Atunci, domnișoară, să ne grăbim ! Bietul băiat stă ca pe jăratic.

De îndată ce fusese pronunțată sentința care îl condamna la moarte, Chanlouineau se prefăcu a fi cuprins de teamă și începu să plîngă în chip jalnic. Păru a fi atît de lipsit de puteri încît trebui să fie cărat pînă în celulă. Acolo văicărelile sale se întețiră și îi implorâ pe gardieni să se ducă să-l caute pe ducele de Sairmeuse sau pe marchizul de Courtomieu, afirmînd că are de făcut destăinuiri de cea mai mare importanță.

Acest important cuvînt, destăinuiri, îl făcu pe marchizul de Courtomieu să alerge la celula lui Chanlouineau.

Găsi aici un om în genunchi, cu trăsăturile descompuse, care se tîrî pînă la el, îi sărută mîinile cerînd îndurare și iertare, jurînd că pentru a-și păstra viața era gata de orice, chiar să-l predea pe Lacheneur.

— Știi deci unde se ascunde banditul ăsta ? îl întrebă marchizul.

Chanlouineau declară că nu știe, dar dacă i se va îngădui să trimită după fiica acestuia și va fi lăsat singur zece minute cu ea, va face totul ca să-i smulgă secretul ascunzătorii tatălui ei.

I se promise viața în schimbul vieții lui Lacheneur.

Un soldat, care nu era altul decît caporalul Bavois, fu trimis după Marie-Anne.

Și Chanlouineau aștepta, mistuit de neliniște.

Acest viteaz țăran, care urma să nu mai apuce apusul zilei următoare, era parcă transfigurat de bucuria pe care o resimțea văzînd că șiretlicul lui izbutise.

Nimeni nu-l informase de ceea ce se petrecuse la Escorval, dar el ghicise. Era sigur că doamna d'Escorval era la Montaignac și că Marie-Anne se afla și ea aici, știa că va veni.

Și aștepta, numărînd secundele după bătăile inimii.

În sfîrșit, la capătul coridorului deslușì foșnetul unei rochii care se freca de pereți.

Pașii se apropiară. Zăvoarele grele scîrțîiră, ușa se deschise și Marie-Anne intră, susținută de bravul caporal Bavois.

— Eu plec, zise bătrînul soldat. Dar am ordin să vin după domnișoara peste o jumătate de oră.

După ce ușa se închise, Chanlouineau luă mîna lui Marie-Anne și îi spuse :

— Mulțumesc că ai venit ! Acum, cînd voi muri, cînd minutele îmi sînt numărate, pot să mărturisesc secretul sufletului meu și al vieții mele. Acum voi îndrăzni să-ți spun cît de fierbinte te-am iubit, să-ți spun cît te iubesc.

Instinctiv, Marie-Anne își trase mîna și se dădu înapoi.

— Te-am jignit ? o întrebă trist Chanlouineau. Iartă-l pe cel care va muri ! Nu poți refuza să asculți o voce care mîine se va stinge pentru totdeauna și care a tăcut atîta vreme. Căci e multă vreme de cînd te iubesc, mai mult de șase ani. Dar eram atît de departe de tine în vremea aceea, erai atît de sus și eu atît de jos, încît speranța mea nu ajungea pînă acolo. Nenorocirea ne-a apropiat, și tatăl tău m-a făcut să înnebunesc. După ce a fost insultat de familia Sairmeuse, hotărît să se răzbune pe acești nobili orgolioși și fără suflet, a văzut în mine un complice. Ieșind de la baronul d'Ecorval, am pus la cale învoiala care m-a legat de proiectele tatălui tău. „Tu, băiete, o iubești pe fiica mea, mi-a spus el, ei bine, ajută-mă, și îți promit că a doua zi după victorie va fi soția ta..." Ce mă interesau pe mine certurile celor bogați, pe mine, un plugar ? Am conspirat pentru că te iubeam. Dar ziua în care toate iluziile nebuniei mele își luară zborul veni repede. Nu mai puteai fi a mea, deoarece aparțineai altuia ! Ar fi trebuit să rup învoiala. Iadul era în suflet, dar măcar să te văd, să-ți aud vocea, și tot era o bucurie. Am vrut să fii fericită și respectată, m-am bătut pentru triumful celuilalt, al celui pe care l-ai ales.

Un hohot de plîns care îi urca în gîtlej îl întrerupse ; își acoperi fața cu mîinile și, pentru o secundă, păru că nu mai știe de el. Nu întîrzie însă să-și revină și, după ce se duse la ușă încercînd să descopere dacă sînt spionați, se apropie din nou de Marie-Anne și, rupîndu-și cu dinții mîneca hainei, scoase două scrisori ce fuseseră ascunse între pînză și căptușeală.

— Iată, i se adresă el în şoaptă, una dintre ele reprezintă viaţa unui om.

— Nefericitule, ce aştepţi atunci ca s-o utilizezi !

— E oare cu putinţă să mă iubeşti vreodată ? Nu, nu-i aşa ? Aşa că nu doresc să mai trăiesc. De altfel, am fost condamnat pe drept. Ştiam ce fac cînd am părăsit landa de la Rèche cu o puşcă cu două ţevi pe umăr şi cu o sabie la brîu. N-am dreptul să mă plîng. Dar judecătorii absurzi şi nedrepţi au lovit un nevinovat.

— Pe baronul d'Escorval.

— Pe tatăl lui... Maurice. Vreau să-l salvez, pot s-o fac.

— Ah ! dacă ar fi adevărat ! Dar te înşeli, fără îndoială.

— Ştiu ce spun. N-am crezut niciodată în succesul conspiraţiei. M-am tot întrebat unde să găsesc un mijloc de salvare în caz de nenorocire, şi marchizul de Sairmeuse mi-a oferit unul. Era vorba să adresez complicilor noştri o scrisoare prin care le fixam data la care trebuiau să se ridice la luptă. Am avut ideea să-l rog pe domnul Martial să scrie modelul. Şi hîrtia pe care o am este ciorna scrisorii care a hotărît răscoala, scrisă de mîna marchizului de Sairmeuse.

— Şi crezi, îl întreabă Marie-Anne pe un ton descurajat, că această scrisoare poate să servească la ceva ?

— Nu cred, sînt sigur. Ascultă-mă. Singură, această ciornă n-ar avea nici o importanţă. Dar eu am declarat în faţa comisiei militare că marchizul de Sairmeuse era unul dintre conducătorii complotului. O calomnie reuşită are întotdeauna urmări. Siguranţa mea era cu atît mai mare cu cît ştiam că Martial e rănit. Am declarat că s-a bătut alături de noi, am cerut să fie adus.

— Marchizul de Sairmeuse s-a bătut, deci ?

— Cum, nu ştii ? Dar prost ce sînt, reluă el, cine ar fi putut să-ţi povestească ce s-a întîmplat ? După ce tatăl tău ne-a părăsit ca să alerge înainte, Maurice şi-a luat locul în fruntea coloanei, iar tu ai mers alături de el ; fratele tău Jean şi cu mine am rămas la urmă, ca să-i îmboldim şi să-i adunăm pe cei care se mişcau prea încet. Ne făceam conştiincios datoria cînd am auzit deodată tropotul unui cal. „Trebuie să aflăm cine vine, îmi spuse Jean". Ne-am oprit. Ştii cine era călăreţul ? Martial de Sairmeuse ! „Te-am întîlnit, în sfîrşit, nobil blestemat, strigă Jean, să ne socotim,

așadar ! După ce l-ai adus la disperare pe tatăl meu, care venea să-ți ofere o avere, ai încercat să faci din soră-mea amanta ta. O faptă ca asta se plătește, marchize ! Haide, coboară, să ne batem." Zicînd acestea, continuă Chanlouineau, fratele tău mînuia atît de înspăimîntător pistolul, încît marchizul, coborî. „Accept lupta, zise el, dați-mi o armă !" I-am dat sabia, fratele tău o avea pe a lui. Marie-Anne, tatăl tău și cu mine l-am judecat, greșit pe fratele tău. Un om care se bate așa cum a făcut-o el are o inimă generoasă. Căci era înspăimîntătoare această luptă, noaptea, pe drum ! Nu se auzea decît gîfîitul lor tot mai puternic și din săbiile care se loveau țîșneau jerbe de scîntei. În cele din urmă Jean căzu.

— Ah ! fratele meu e mort, strigă Marie-Anne.

— Nu, răspunse Chanlouineau, să sperăm că nu. N-a fost lipsit de îngrijiri. Duelul a mai avut încă un martor, un om pe care îl cunoști, probabil, un anume Poignot, care a fost arendașul tatălui tău. El l-a luat pe Jean, promițîndu-mi să-l adăpostească în casa lui. Cît despre marchiz, mi-a arătat că e rănit și a urcat pe cal spunîndu-mi : „El a vrut-o".

Marie-Anne înțelegea acum.

— Dă-mi scrisoarea, îi spuse ca lui Chanlouineau. Mă voi duce la ducele de Sairmeuse, voi ajunge cu orice preț la el.

Viteazul țăran îi întinse tinerei fete foaia de hîrtie recomandîndu-i :

— Nu care cumva să-l lași pe duce să bănuie că ai la tine proba cu care îl amenințî. Cine știe de ce e în stare. Îți va spune la început că nu poate face nimic, că nu întrevede nici un mijloc care să-l salveze pe baronul d'Escorval. Îi vei răspunde că el este acela care trebuie totuși să găsească o posibilitate, dacă nu vrea ca scrisoarea să fie trimisă unuia dintre dușmanii săi, la Paris.

Tăcu, zăvoarele scîrțîiră. Caporalul Bavois își făcu apariția.

— Jumătatea de oră a trecut de zece minute, zise el cu tristețe. Am și eu un consemn.

— Gata ! șopti Chanlouineau, totul s-a sfîrșit.

Și dîndu-i lui Marie-Anne cea de-a doua scrisoare, îi spuse :

— Asta e pentru tine. S-o citeşti cînd eu nu voi mai fi. Iartă-mă ! Nu mai plînge aşa... Cînd vei fi fericită gîndeşte-te cîteodată la sărmanul ţăran care te-a iubit atît de mult.

Marie-Anne nu putu să rostească nici un cuvînt. Îşi apropie însă obrazul de cel al lui Chanlouineau.

— Ah ! N-am îndrăznit să ţi-o cer, exclamă el.

Şi pentru prima oară o strînse în braţe pe Marie-Anne şi îi atinse obrazul palid cu buzele.

— Adio, spuse el încă o dată. Nu mai pierde nici un minut. Adio !

XXIX

Perspectiva de a pune mîna pe Lacheneur, capul răscoalei, îl bucură atît de tare pe marchizul de Courtomieu, încît nu părăsi fortăreaţa, deşi se făcuse ora cinei. Pîndea s-o vadă ieşind pe Marie-Anne. Văzînd-o însă cum trecea, în ultimele clipe ale amurgului, grăbită şi vibrînd de energie, se îndoi de sinceritatea aşa-zisului informator.

— Să mergem la Chanlouineau, îşi spuse el ; şi mîine am s-o aduc la interogatoriu pe prostuţa asta.

„Prostuţa", cum o numise nobilul marchiz, urca de-a lungul străzii prost pavate care ducea la *Hôtel de France*.

— Nu e totul pierdut, strigă ea intrînd. Chanlouineau mi-a încredinţat o armă care îl va pune, sper, pe domnul de Sairmeuse în întregime la discreţia noastră.

Marie-Anne nu remarcase prezenţa unui străin sosit în lipsa ei, un ţăran bătrîn, cu părul alb.

Abatele Midon îi atrase atenţia asupra lui.

— Iată un prieten curajos, care de dimineaţă vă caută peste tot ca să vă dea veşti despre tatăl dumneavoastră.

— Am venit să vă spun că domnul Lacheneur se simte bine, în afara unei răni la picior care îl face să sufere, dar care se va vindeca în mai puţin de trei săptămîni. Ginerele meu, care vîna ieri, l-a întîlnit, însoţit de doi conjuraţi, aproape de frontieră. Acum trebuie să fie în Piemont, la adăpost de jandarmi.

— Ce să fac ! strigă Marie-Anne ! Am oare dreptul să mă gîndesc la ai mei cînd de promptitudinea şi de curajul

meu depinde viaţa unui nevinovat, compromis prosteşte din pricina lor ?

Refuză să răspundă celor mai insistente întrebări şi, năpustindu-se afară, zise :

— Am să mă întorc în două ore şi atunci vom hotărî ce avem de făcut.

Desigur, era greu să obţii o audienţă la domnul duce de Sairmeuse. Marie-Anne ştia asta, dar nu se nelinişti. Chanlouineau îi oferise un cuvînt, acela de care se servise şi el, care deschidea uşile cele mai aprig şi mai neînduplecat ferecate.

În holul casei ducelui de Sairmeuse, trei sau patru valeţi umblau de colo-colo şi discutau.

— Sînt fiica domnului Lacheneur, le spuse Marie-Anne, trebuie, chiar în clipa asta, să-i vorbesc domnului duce despre conspiraţie. Am venit în vederea unor dezvăluiri.

— Urmaţi-mă, domnişoară, zise un valet.

Marie-Anne îl urmă de-a lungul scării şi traversă două sau trei încăperi. În sfîrşit, valetul deschise uşa unui salon, spunînd : „Intraţi". Şi fata intră. Dar nu ducele de Sairmeuse se afla în salon, ci fiul său, Martial. Văzînd-o pe Marie-Anne, se ridică dintr-o dată mai palid şi mai tulburat decît dacă pe uşă ar fi intrat o fantomă.

— Dumneata ? bolborosi el. Lacheneur a fost arestat. Şi dumneata ţi-ai amintit de mine. Mulţumesc, dragă Marie-Anne, îţi mulţumesc pentru încredere, n-o voi înşela. Îl vom salva pe tatăl tău, îţi promit, ţi-o jur. Cum, nu ştiu încă. Ce importanţă are ! Trebuie să-l salvez, o vreau !

— Tata n-a fost arestat, zise rece Marie-Anne.

— Atunci, zise Martial şovăind, Jean e prizonier ?

— Fratele meu e în siguranţă şi va scăpa de toate cercetările, dacă va supravieţui rănilor pe care le are.

Din palid cum era, marchizul de Sairmeuse se făcu roşu ca focul. Înţelesese din tonul lui Marie-Anne că ştia despre duel. Nu încercă să nege, vru doar să se dezvinovăţească.

— Jean m-a provocat, îi spuse el. Eu n-am vrut. N-am făcut decît să-mi apăr viaţa într-o luptă dreaptă, cu arme egale. Jean a avut dreptate să mă provoace, căci mi-a ghi-

cit speranțele. Nu te cunoșteam, Marie-Anne. Te credeam la fel ca toate celelalte, pe tine atît de curată și de pură !

Încercă să-i ia mîinile, dar ea îl împinse cu groază și izbucni în plîns.

— Ah ! îți înțeleg indignarea, continuă Martial, cu și mai multă înflăcărare. Dacă ți-am adus o injurie vreau s-o răscumpăr. Am fost un nebun, un nenorocit vanitos, căci te iubesc ; nu iubesc și nu pot să te iubesc decît pe tine. Marie-Anne, vrei să fii soția mea ?

Fata îl asculta uluită. Adineaori, în fundul celulei lui, Chanlouineau îi strigase că moare pentru ea. Și acum Martial pretindea că-i va sacrifica ambițiile și viitorul.

Martial tăcuse. Înfierbîntat de speranță, dorea un răspuns, un cuvînt, un semn. Dar Marie-Anne continua să tacă, nemișcată și rece.

— Nu spui nimic ! reluă el năvalnic. Te îndoiești de sinceritatea mea ? Ți-e teamă de opoziția tatălui meu ? Voi ști să-i smulg consimțămîntul. De altfel, ce ne interesează voința lui ! Am oare nevoie de el ? Nu sînt stăpîn pe mine ? Nu sînt bogat, imens de bogat ? N-aș fi decît un biet prostănac dacă aș ezita între niște prejudecăți stupide și fericirea vieții mele. Te neliniștește familia ta, continuă el. Tatăl și fratele tău sînt urmăriți, și Franța le este închisă. Vom părăsi Franța și vor veni să trăiască alături de noi. Ne vom stabili în Anglia sau Italia. Te iubesc. Voi ști să te fac să uiți, prin tandrețe, necazurile trecute ! Nu răspunzi nimic ? întrebă el cu o îngrijorare vădită.

— Nu sînt decît o biată fată, domnule marchiz, șopti Marie-Anne în cele din urmă. Dacă aș accepta, v-aș provoca numai eterne păreri de rău. Și, de altfel, ați pierdut dreptul de a dispune de persoana dumneavoastră. V-ați dat cuvîntul. Domnișoara Blanche de Courtomieu este logodnica dumneavoastră.

— Ah ! spune un cuvînt, unul singur, și aceste angajamente, pe care le urăsc, vor fi rupte.

Marie-Anne tăcea. Era clar că alegerea ei era irevocabilă și că refuza.

— Mă urăști, așadar ? o întrebă trist Martial.

— Nu-mi mai aparțin, așa cum dumneavoastră nu vă mai aparțineți, domnule, rosti ea.

O sclipire de ură, pe dată stinsă, străluci în privirea lui Martial.

— Tot Maurice !... zise el.

— Tot.

— Acum, reluă el, îmi explic prezența ta aici. Ai venit să ceri iertare pentru domnul d'Escorval.

— Iertare ! nu ; dreptate doar ! Baronul e nevinovat.

Martial se apropie de Marie-Anne și, coborînd vocea rosti, în șoaptă :

— Dacă tatăl este nevinovat, atunci cel vinovat este fiul !

Fata se dădu înapoi, înspăimîntată. Martial descoperise secretul pe care judecătorii n-au știut sau n-au vrut să-l înțeleagă. Dar văzînd-o înspăimîntată, i se făcu milă și spuse :

— Un motiv în plus ca să încercăm să-l salvăm pe baron ! Sîngele lui vărsat pe eșafod ar săpa între tine și Maurice o prăpastie pe care nimic n-ar astupa-o. Îmi voi uni eforturile cu ale voastre. Și fără nici o îndoială că Martial ar fi dat sfaturi utile în această privință, cînd un valet îl întrerupse deschizînd ușa salonului și domnul duce de Sairmeuse, tot în uniformă de gală, intră.

— Pe-onoarea mea ! strigă el din prag, trebuie să mărturisesc că acest Chupin e un copoi incomparabil, datorită lui...

Se opri brusc, recunoscînd-o pe Marie-Anne.

— Fiica ticălosului de Lacheneur ! exclamă el surprins. Ce vrea ?

Sosise momentul hotărîtor. Viața baronului depindea de îndrăzneala și de curajul tinerei fete. Conștiința acestei extraordinare responsabilități o făcu să-și recapete, ca prin farmec, tot sîngele rece.

— Domnule, zise ea cu hotărîre, mi-a fost încredințată o destăinuire ca s-o negociez.

— Negociaz-o deci frumoaso, negociaz-o !

— Domnule, nu pot să tratez acest lucru decît dacă sîntem singuri.

La un semn al tatălui său, Martial se retrase.

— Puteți să vorbiți acum, don'șoară, zise ducele.

— Domnule, începu ea, ați citit, desigur, circulara care îi convoca pe conjurați !

— Firește ! am o duzină de exemplare în buzunar.

— De cine credeți că a fost întocmită ?

— De domnul Escorval, evident, sau de tatăl dumitale.

— Vă înșelați, domnule, această scrisoare este opera domnului marchiz de Sairmeuse, fiul dumneavoastră. Persoana care mă trimite are ciorna acestei circulare, scrisă în întregime de mîna domnului Martial, și trebuie să vă transmit...

Nu sfîrși ce avea de spus. Ducele făcu o săritură pînă la ușă și, cu o voce de tunet, își strigă fiul.

— Repetă, i se adresă el tinerei fete, de îndată ce Martial intră, în fața fiului meu ceea ce mi-ai spus.

Cu îndrăzneală, cu fruntea sus, cu voce hotărîtă, Marie-Anne repetă.

Se aștepta din partea marchizului la negări violente, la reproșuri dureroase. Dar nimic din toate astea. Martial asculta cu un aer nepăsător, și ea crezu chiar că citește în ochii lui încurajarea de a continua și o promisiune de protecție.

— Ei ? îl întrebă ducele cu violență pe fiul său, de îndată ce Marie-Anne termină.

— Chanlouineau e un șmecher.

În viața sa ducele de Sairmeuse nu fusese supus la o încercare atît de grea.

— Chanlouineau n-a mințit prin urmare, i se adresă el fiului său, cu vocea gîtuită, ai fost unul dintre instigatorii răscoalei.

— De patru ori, domnule, mi-ați pus această întrebare și de patru ori v-am răspuns nu. Dacă aș fi avut fantezia să mă amestec în această mișcare v-aș fi mărturisit în modul cel mai cinstit din lume. Există însă într-adevăr ciorna acestei circulare scrisă de mine, cu cea mai frumoasă caligrafie, pe o foaie mare de hîrtie de proastă calitate... Îmi amintesc că încercînd să caut care e expresia cea mai potrivită, am șters și am scris pe deasupra mai multe cuvinte.

Ducele nu mai știa ce să mai creadă. Ceea ce îl exaspera cel mai mult era imperturbabilul calm al fiului său.

— Mărturisește mai curînd, zise el amenințînd-o cu pumnul pe Marie-Anne, că te-ai lăsat momit de amanta ta.

Martial nu toleră această injurie.

— Domnişoara Lacheneur nu este amanta mea, declară el pe un ton imperios pînă la ameninţare. E adevărat că nu depinde decît de ea să fie mîine marchiză de Sairmeuse ! Să lăsăm învinuirile, nu vor descîlci cu nimic lucrurile.

Fierbînd de mînie reţinută, ducele străbătu de trei, patru ori salonul, apoi, îndreptîndu-se din nou spre Marie-Anne, care rămăsese în acelaşi loc, neclintită ca o statuie, îi ordonă :

— Hai, frumoaso, dă-mi ciorna aceea.

— N-o am, domnule.

— Unde este ?

— În mîinile unei persoane care n-o să v-o dea decît cu anumite condiţii.

— Cine e persoana aceea ?

— Mi s-a interzis să vă spun.

Martial o privea pe Marie-Anne cu o privire încărcată de admiraţie şi gelozie. Era surprins de calmul şi de prezenţa ei de spirit. Ah ! iubirea care conferea vocii ei această sonoritate, această flacără în priviri, atîta precizie în răspunsuri era probabil foarte puternică.

— Şi dacă nu accept... condiţiile pe care vor să mi le impună ? întrebă ducele de Sairmeuse.

— Vor folosi ciorna circularei...

— Ce înţelegi prin asta ?...

— Vreau să spun, domnule, că mîine dis-de-dimineaţă va pleca la Paris un om de încredere, însărcinat să arate acest document mai multor persoane cunoscute a nu fi tocmai prietenii dumneavoastră. Li se va explica atunci care e semnificaţia şi importanţa hîrtiei. Această scrisoare dovedeşte sau nu complicitatea domnului marchiz de Sairmeuse ? Aţi îndrăznit, sau nu, să condamnaţi la moarte nişte nenorociţi care nu erau decît soldaţii fiului dumneavoastră ?

— Ah, nenorocito ! o întrerupse ducele, mîrşavo, ticăloaso, viperă...

Ochii i se bulbucaseră, spumega, nu mai ştia ce spune.

— Iată, strigă el cu gesturi furibunde, iată de ce trebuie să mă tem. Da, am duşmani înverşunaţi, da, sînt unii invidioşi care ar da orice pentru această detestabilă scrisoare. Dacă ne trimite pe cineva de la Paris să ancheteze,

va afla repede, marchize, despre relaţiile dumitale cu Lacheneur. Ar bate toba că Chanlouineau v-a declarat în plin tribunal complicele şi şeful lui. Ar cere să fii examinat de medici care, văzînd o cicatrice proaspătă, vor întreba în ce împrejurări ai fost rănit şi de ce ai ascuns acest lucru. De cîte nu mă vor acuza după asta ? Vor spune că am bruscat procedura ca să înăbuş vocile care se ridicau împotriva fiului meu. Voi fi defăimat în ziare !

Martial ascultase cu o ironie rece, fără măcar să încerce să-l întrerupă :

— Mă gîndesc, domnule, spuse el rar, că dacă domnişoara Lacheneur mai avea unele îndoieli în privinţa valorii documentului... acum nu le mai are.

Această afirmaţie căzu probabil ca o găleată de apă rece peste mînia ducelui de Sairmeuse. Îşi înţelese nebunia şi, înspăimîntat de cele spuse, rămase încremenit, cu gura căscată, cu ochii ieşiţi din orbite.

Fără să se mai osteneaască să adauge vreun cuvînt, marchizul se întoarse spre Marie-Anne.

— Vreţi să ne spuneţi, domnişoară, întrebă el, ce i se pretinde tatălui meu în schimbul acestei scrisori ?...

— Viaţa şi libertatea baronului d'Escorval, domnule.

— Ah ! strigă ducele, ştiam că mi se va cere imposibilul ! De ce n-am fost căutat înainte de judecată. Atunci puteam orice. Acum am mîinile legate. Comisia s-a pronunţat, sentinţa trebuie să fie executată. Aşa că domnişoară — nu mai spunea „frumoaso" — puteţi să vă folosiţi de documentul dumneavoastră.

Ducele se pregătea să iasă din salon, cînd Martial îl reţinu cu un gest.

— Să ne mai gîndim, zise el. O evadare ar fi desigur riscantă. Totuşi, cu puţină îndrăzneală, dacă ai fi sigur că secretul e păstrat. S-ar putea studia problema şi calcula consecinţele, ceea ce nu te angajează la nimic. Cînd trebuie să fie executată sentinţa ?

— Mîine.

— Nu avem deci decît noaptea asta în faţa noastră, reluă marchizul. Din fericire, nu e decît ora şapte şi jumătate, şi pînă la zece tatăl meu poate să se arate în fortăreaţă, fără să trezească nici cea mai mică bănuială.

Se întoarse spre tatăl său şi îl întrebă pe neaşteptate :

— Aveți vreun om pe care se poate conta în mod categoric ?

— Am trei sau patru spioni...

— Niciodată ! mizerabilul care își trădează tovarășii pentru cîțiva bănuți ne va trăda pentru cîțiva ludovici. Ne trebuie un om cinstit, care să împărtășească ideile domnului d'Escorval, un fost soldat din armata lui Napoleon, dacă e posibil.

— Cunosc omul de care aveți nevoie ! strigă Marie-Anne.

— Fii atentă ! Gîndește-te că ne trebuie un om viteaz, capabil să se devoteze și să rişte mult.

— Cel de care vorbesc e așa cum îl vreți. Răspund de el.

— Cum se numește ? întrebă Martial.

— Bavois, și e caporal în compania I de grenadieri din legiunea Montaignac.

— Bavois ! repetă Martial ca pentru a-și fixa acest nume în memorie, Bavois ! Tatăl meu va găsi un pretext ca să-l cheme la el.

Se ridică și se duse să se sprijine cu spatele de șemineu.

— Presupun, domnule, reluă el, că baronul d'Escorval a fost separat de ceilalți condamnați.

— Desigur. E singur într-o cameră spațioasă și foarte confortabilă.

— Și unde e situată camera asta ?

— La etajul doi al turnului cu acoperișul neted.

— Turnul care se vede de departe și e construit chiar în vîrful stîncii ?

— Exact.

— Cum e fereastra camerei baronului ? continuă să întrebe Martial.

— Destul de mare... înaltă, mai ales. Și nu are obloane ca ferestrele celulelor, dar e apărată de două rînduri de gratii de fier încrucișate și afundate adînc în zid.

— Un fleac ! îi vii ușor de hac unei zăbrele de fier cu o pilă bună. În ce parte dă fereastra ?

— Spre cîmpie.

— Adică spre prăpastie. Asta-i tot o dificultate. Dar e adevărat că pe de altă parte e un avantaj. Există paznici la baza turnului ?

— La ce bun ? Între zid și marginea stîncii nu e loc pentru trei oameni. Nici chiar în plină zi soldații nu se hazardează pe această cornișă, care nu are nici parapet, nici balustradă.

— Încă o întrebare importantă, reluă Martial. La ce înălțime e fereastra camerei domnului d'Escorval ?

— La aproximativ patruzeci de picioare de antablament.

— Bun ! Și de la acest antablament pînă la baza stîncii, cît e ?

— Pe legea mea ! nu prea știu. Cel puțin șaizeci de picioare.

— E înalt, teribil de înalt ! Baronul, din fericire, e încă viguros. Și apoi, nu există altă soluție.

— Și acum, îi zise ducele fiului său, ai să-mi faci onoarea să-mi expui planul tău ?

— Planul meu, zise Martial, e simplitatea însăși. Șaizeci cu patruzeci fac o sută. E vorba să procurăm o sută de picioare de frînghie bună. Va avea un volum mare, știu, dar n-are importanță ! Eu înfășor în jurul meu toată această cînepă, mă învălui într-o manta largă și te însoțesc la fortăreață. Dumneata îl vei chema pe caporalul Bavois, mă veți lăsa singur cu el într-un ungher întunecos, îi voi expune intențiile mele.

— Și cum vei procura o sută de picioare de frînghie la ora asta, la Montaignac ? Ai să alergi din prăvălie în prăvălie ?

— Ceea ce nu pot face eu, domnule, o vor face prietenii familiei d'Escorval.

Ducele voia să ridice noi obiecții, cînd Martial îl întrerupse.

— Să-mi fie cu iertare, domnule, zise el repede, dar nu uitați ce pericol ne amenință și cît de puțin timp avem. Eu am săvîrșit greșeala, lăsați-mă s-o repar.

Și întorcîndu-se spre Marie-Anne, rosti :

— Puteți să-l considerați pe baron ca și salvat, dar trebuie să mă înțeleg cu unul dintre prietenii dumneavoastră. Reîntorceți-vă repede la *Hôtel de France* și trimiteți-l pe parohul din Sairmeuse să mă întîlnească în Piața Armelor, unde am să-l aștept.

XXX

Arestat printre primii în momentul în care panica îi cuprinse pe conjuraţi în faţa oraşului Montaignac, baronul d'Escorval nu-şi făcu nici o clipă vreo iluzie.

— Sînt un om pierdut, îşi zise el.

Şi nu se mai gîndi decît la pericolul care îi ameninţa fiul.

Atitudinea sa în faţa judecătorilor nu fusese decît rezultatul acestei frămîntări. Nu răsuflă uşurat decît după ce îl văzu pe Maurice scos din sală. Înţelesese că fiul său voise să se predea.

Aşadar, cu fruntea sus, stînd drept, cu privireă limpede, baronul ascultase sentinţa fatală.

Învălmăşeala ce a urmat a fost atît de mare, încît domnul d'Escorval, împins, nimeri lîngă Chanlouineau, care începuse comedia nevolniciei sale. Fără ca nimeni să-l observe, acesta se aplecă spre baron şi-i spuse repede, cu voce joasă :

— Pentru dumneavoastră mă zbat, adunaţi-vă forţele pentru noaptea asta.

Dus în camera sa, baronul se aruncase pe patul îngust. Ştia ce legi înfricoşătoare guvernează tribunalele speciale. Mîine, după cîteva ore, va fi condus în faţa unui pluton de soldaţi şi totul se va sfîrşi, va cădea sub gloanţe. Ce se va întîmpla atunci cu soţia şi cu fiul său ? Vru să scape de toropeala aceea dureroasă care punea stăpînire pe el, şi începu să se plimbe prin celulă. Camera pe care o primise era mare, pătrată şi foarte înaltă. Odinioară comunica cu încăperea alăturată, dar uşa dintre ele fusese zidită de multă vreme. Cimentul care lega lespezile căzuse, lăsînd spaţii prin care, cu puţină îndeminare, puteai să vezi în camera învecinată. Maşinal, domnul d'Escorval îşi lipi ochiul de unul dintre aceste interstiţii. Nu văzu pe nimeni.

„Dacă aş dărîma peretele ăsta subţire, despărţitor ?" se gîndi el. Ei, şi, s-ar pomeni într-o cameră asemănătoare cu a lui, dînd şi aceasta într-un coridor plin de santinele al căror pas monoton îl auzea.

Şi totuşi gîndul unei evadări îi trecu prin minte. Ce nebunie ! Doar ştia bine că fuseseră luate toate precauţi-

ile. Şi totuşi nu se putu împiedica să nu se ducă să examineze şi fereastra. Era apărată prin două rînduri de gratii şi se afla la o înălţime considerabilă, judecînd după lărgimea orizontului.

Doi soldaţi apărură în uşa temniţei. Unul dintre ei purta şi o torţă aprinsă, celălalt ţinea unul din acele coşuri lungi, compartimentate, care servesc pentru a duce mîncare ofiţerilor de gardă.

— V-am adus cina, domnule, zise unul dintre soldaţi.

Domnul d'Escorval surîse cu tristeţe. Totuşi, în timp ce se aşeza în faţa măsuţei pe care i-o pregătiseră, îşi dădu seama că îi era într-adevăr foame. Sfîrşind de mîncat, baronul le ceru să-i lase lumina şi să-i aducă hîrtie, cerneală şi toc. Îi îndepliniră dorinţa. Rămase din nou singur. Atunci, uimit, îşi dădu seama că nu avea nici o veste de la doamna d'Escorval şi de la Maurice. Li se refuzase să intre în închisoare ? Nu putea crede asta, nu putea să-şi imagineze că existau oameni atît de haini ca să împiedice un nefericit să-şi strîngă la piept, într-o supremă îmbrăţişare, înainte de a muri, soţia şi fiul. Imaginaţia sa plăsmui cele mai cumplite nenorociri. Se aşeză să scrie, cînd pe coridor răsunară paşi numeroşi, zgomotoşi. Tremurînd, baronul se ridică, zicîndu-şi :

— Ei sînt !

Se înşela, paşii se îndepărtară.

Dar în acelaşi timp două obiecte, zvîrlite prin vizeta uşii se rostogoliră în mijlocul camerei. I se aruncaseră două pile.

Prima reacţie a fost de neîncredere. Rămase deci în picioare, sucind şi răsucind în mînă pilele fine şi bine călite, cînd, observă pe jos, împăturită strîns, o hîrtie pe care n-o remarcase pînă atunci.

O ridică, o despături şi citi :

„Prietenii dumneavoastră veghează. Totul este gata în vederea evadării. Grăbiţi-vă să tăiaţi gratiile de la fereastră. Maurice şi mama lui vă îmbrăţişează. Speranţă, curaj !"

Baronul recunoscu scrisul abatelui Midon. O bucurie imensă îl cuprinse, duse la buze scrisoarea care îi anunţa viaţa, libertatea. Alese apoi cea mai fină pilă şi se pregătea să atace enormele zăbrele, cînd i se păru că uşa ca-

merei învecinate se deschide. Cuprins de neliniște, înaintă cu pași tăcuți pînă la fosta ușă de comunicare, îngenunche și își lipi ochiul de interstițiile zidăriei. Ceea ce văzu în camera cealaltă fu cît pe ce să-i smulgă un strigăt de uimire. Într-un colț, luminat de un felinar mare, care se folosește la grajduri, se afla un om. Se învîrtea repede și, prin această mișcare, lăsa să se desfășoare, ca de pe o bobină, o frînghie lungă, înfășurată în jurul lui. Evident, frînghia îi era destinată, urmînd să fie atîrnată de cioturile zăbrelor tăiate. Dar cum de se afla omul acela singur acolo ? De ce autoritate se bucura în fortăreață că putuse, în ciuda consemnului santinelelor și al rondului, să ajungă în această încăpere ?

Din nefericire, deschiderea din perete era astfel dispusă încît raza lui vizuală nu ajungea la înălțimea chipului acestui om. Incapabil să reziste curiozității care îi da ghes, domnul d'Escorval era gata să bată în perete ca să-l întrebe cine e, cînd ușa camerei se deschise cu zgomot.

Un bărbat, a cărui figură rămînea tot în afara cîmpului său vizual, intră, și exclamă uimit :

— Ce faci, nenorocitule ?

— Totul e descoperit ! se gîndi baronul.

De fel. Cel pe care domnul d'Escorval îl și numea prietenul său nici măcar nu se întrerupse și răspunse pe cel mai liniștit ton :

— După cum vedeți, mă descotorosesc de toată cinepa asta care mă stingherea grozav. Cîntărește șaizeci de livre. Și ce volum ! Am tremurat să nu mi-o ghicească sub manta.

— Și la ce-ți folosesc frînghiile astea ? întrebă nouvenitul.

— Am să fac în așa fel încît ele să-i parvină domnului d'Escorval, căruia i-am aruncat două pile. Trebuie să evadeze în noaptea asta.

Atît de ireală părea această scenă încît baronului nu-i venea să-și creadă urechilor.

— N-am să permit...

— Iertați-mă, îl întrerupse omul cu sfoara, veți permite. Acesta este rezultatul credulității dumneavoastră. Trebuia să spuneți „nu permit" atunci cînd Chanlouineau

v-a cerut să primească vizita lui Marie-Anne. Ştiţi ce-a vrut băiatul acela ? nimic altceva decît să-i dea domnişoarei Lacheneur o scrisoare de-a mea, atît de compromiţătoare încît dacă ea ar ajunge vreodată în mîinile unei anume persoane, pe care o ştiu, tatăl meu şi cu mine n-am avea altceva de făcut decît să ne întoarcem la Londra. Şi atunci ne vom lua adio de la proiectele de alianţă între cele două familii.

Ultimul venit scoase un suspin adînc, însoţit de o exclamaţie de durere.

Domnul d'Escorval înţelegea acum.

Cei care vorbeau dincolo de zid erau marchizul de Courtomieu şi Martial de Sairmeuse.

— Şi îngrozitoarea scrisoare ? scînci marchizul de Courtomieu.

— Marie-Anne i-a dat-o abatelui Midon, care a venit să mă caute spunîndu-mi : „Sau baronul va evada, sau scrisoarea va fi dusă domnului duce de Richelieu". Am optat pentru evadare. Abatele a procurat tot ceea ce a fost necesar şi iată-mă aici.

— Aşadar, credeţi că dacă baronul scapă, vi se va înapoia scrisoarea ?

— Fără-ndoială că da !

— Sărmane băiat ! deschide ochii. O dată baronul salvat, vă vor cere viaţa unui alt condamnat, folosindu-se de aceeaşi ameninţare.

— De fel, şi asta dintr-un motiv foarte simplu, pentru că am scrisoarea în buzunar. Abatele Midon mi-a restituit-o în schimbul cuvîntului meu de onoare.

— Cum strigă ducele, ai dovada şi... Dar asta-i o nebunie ! Arde hîrtia aia blestemată la flacăra felinarului, lasă-l pe baron unde se află şi culcă-te liniştit.

— Aşa aţi face, domnule marchiz ? întrebă Martial.

— Bineînţeles ! şi fără nici o ezitare.

— Ei bine, nu v-aş felicita !

— Nu ai decît douăzeci de ani, dragul meu Martial, continuă ducele de Courtomieu pe un ton părintesc, şi arzătoarea generozitate a vîrstei. Termină-ţi deci treaba, eu nu te voi împiedica, gîndeşte-te numai că totul poate fi descoperit, şi atunci...

— Liniştiţi-vă, domnule, îl întrerupse tînărul, toate măsurile au fost luate. Tata, la rugămintea mea, i-a strîns pe toţi oamenii de pază, chiar şi pe santinele, sub pretextul de a le aduce la cunoştinţă cîteva precauţii speciale. Aşa se face că am putut să urc fără să fiu văzut. Nimeni nu mă va vedea nici cînd voi ieşi. Dar să plecăm. Taică-meu nu poate să le predice la nesfîrşit soldaţilor.

Ieşiră, broasca şi zăvoarele scîrţîiră şi atunci baronul se ridică. Se puse pe treabă. Numai că era prima oară cînd se folosea de o pilă şi nu ştia cum s-o manevreze. Şi asta nu era tot. Oricîte precauţii lua, fiecare muşcătură a pilei scotea un sunet ascuţit, strident, care îi îngheţa sîngele în vine. După douăzeci de minute rezultatul era atît de slab, încît baronul fu năpădit de o descurajare îngrozitoare. Nu ştia cum să procedeze, cînd paşi numeroşi se opriră în faţa uşii.

Intră un soldat, căruia un ofiţer, rămas în prag, îi spuse :

— Ştii consemnul, caporale : e interzis să dormi. Dacă prizonierul are nevoie de ceva, strigi.

Inima domnului d'Escorval bătea gata să-i spargă pieptul. Cine era nou-venitul ? Fusese adus la propunerea domnului de Courtomieu sau, dimpotrivă, Martial îi trimitea un ajutor ?

— Nu vom mucegăi aici, rosti caporalul de îndată ce uşa se închise.

Domnul d'Escorval sări de pe scaun. Omul acesta era un prieten, un ajutor, era viaţa !

— Sînt Bavois, caporal de grenadieri, continuă soldatul. Dacă nu vom reuşi, ne vor aranja căpăţîna cu acelaşi plumb. Dar vom izbuti.

Spunînd acestea, scoase de sub lunga manta un cleşte puternic de fier şi un litru de rachiu, pe care le puse pe pat.

Luă apoi o lumînare şi o trecu de cinci sau şase ori prin faţa ferestrei.

— Ce faci ? întrebă baronul surprins.

— Îi asigur pe prietenii dumneavoastră că totul merge bine.

— N-am prea avansat cu treaba, şopti baronul.

Caporalul se apropie de fereastră. Scoase dopul de la sticla de rachiu pe care o adusese și îl fixă la capătul unei pile, apoi înveli într-o cîrpă umedă mînerul acesteia.

— Asta înseamnă să pui o surdină, zise el.

Fierul se fărîmița și se tăia ca prin farmec sub mîna lui îndemînatecă și iute. Și nu se auzea nici un zgomot, nici unul din acele sunete ascuțite care îl înspăimîntaseră atît de tare pe baron. Neavînd de ce să se teamă că ar fi auzit de vreo ureche oricît de fină, Bavois se gîndi să se pună la adăpost și de orice privire. Deplasînd măsuța care se afla în încăpere, așeză astfel făclia încît fereastra să rămînă cu totul în întuneric. Mai mult, îi porunci baronului să se așeze la masă și, dîndu-i un ziar, îi spuse :

— Citiți, domnule, cu voce tare, fără întrerupere, citiți pînă veți vedea că mi-am sfîrșit treaba.

Și, în timp ce Bavois lucra, domnul d'Escorval citea, citea....

Caporalul crestase foarte tare una dintre barele din al doilea rînd, cînd fu întrerupt de domnul d'Escorval care, fără să-și întrerupă lectura cu voce tare, se apropiase de el și îl trase cu putere de pulpana lungii sale mantale.

Bavois se întoarse repede.

— Ce s-a întîmplat ?

— Am auzit un zgomot ciudat.

— Unde ?

— În camera de alături, în care se află frînghiile.

— Mii de draci zbieră vrednicul Bavois, vor să ne înșele ! Eu îmi risc pielea, mi s-a promis un joc cinstit !

Își lipi urechea de o deschizătură a peretului și ascultă îndelung. Nimic, nici o mișcare.

— Ați auzit vreun șobolan, îi spuse baronului. Reluați-vă lectura.

El însuși luă din nou pila.

Puțin înainte de ora patru totul era gata pentru evadare : gratiile erau tăiate, iar frînghiile, aduse printr-o spărtură practicată în peretele despărțitor, erau așezate sub fereastră.

Sosind clipa decisivă, Bavois îi explică baronului faptul că evadarea presupunea două operații distincte, trebuia să ajungi mai întîi pe anatablamentul îngust de la

baza turnului, pentru a coborî apoi de acolo pînă la poalele stîncii abrupte.

Abatele Midon, care prevăzuse bine aceste detalii, îi dăduse lui Martial două frînghii, dintre care una, cea care trebuia să servească pentru coborîrea stîncii, era mult mai lungă decît cealaltă.

— Vă voi lega deci pe sub braţe, domnule, continuă Bavois, cu cea mai scurtă dintre funii, şi vă voi coborî pînă la antablament. Cînd veţi fi acolo vă voi da frînghia cea lungă şi cleştele. Să nu le scăpaţi ! Dacă ne pomenim fără unelte pe acest vîrf de stîncă va trebui ori să ne predăm, ori să ne azvîrlim în prăpastie. Voi coborî imediat după dumneavoastră. Sînteţi gata ?

Domnul d'Escorval ridică braţele, funia fu legată, şi el se strecură printre gratii.

De unde se afla, înălţimea i se păru uriaşă.

. . . . . .

Jos, pe terenul viran care înconjura fortăreaţa, opt persoane, care receptaseră semnalul lui Bavois, aşteptau în tăcere, emoţionate, tremurînd.

Erau doamna d'Escorval şi Maurice, Marie-Anne, abatele Midon şi patru ofiţeri în rezervă.

Către ora patru observă foarte bine o formă întunecată care aluneca de-a lungul turnului. Era baronul. Puţin după aceea o altă formă îl urmă cu repeziciune : era Bavois.

Jumătate din periculoasa coborîre era făcută.

De jos se vedea neclar cum două umbre se mişcă pe platforma îngustă. Caporalul şi baronul îşi uniseră forţele ca să înfigă solid cleştele într-o crăpătură a stîncii.

După o clipă una din umbre apăru în lumină şi începu să alunece încet de-a lungul stîncii.

Nu putea să fie decît domnul d'Escorval. Transigurată de fericire, soţia lui înaintă cu braţele deschise ca să-l primească.

Nefericita ! Un strigăt înspăimîntător sfîşie noaptea.

Domnul d'Escorval se prăbuşise de la o înălţime de cincizeci de picioare. Funia se rupsese.

Se rupsese oare într-adevăr ?...

Maurice, care examină capătul frînghiei strigă, debitînd cele mai groaznice imprecaţii de răzbunare şi ură, că se procedase în aşa fel încît să nu li se predea decît un cadavru, deoarece funia fusese tăiată.

XXXI

Chupin nu mai putea să doarmă din acea dimineaţă funestă cînd văzuse strălucind pe zidurile oraşului ordonanţa ducelui de Sairmeuse care făgăduia celui care-l va preda pe Lacheneur, mort sau viu, un premiu de 20 000 de mii de franci.

Din nenorocire pentru el nu avea nici cel mai vag indiciu în ce direcţie să-şi orienteze cercetările.

Dar chiar în ziua judecăţii, către ora două şi jumătate, ieşind din fortăreaţă, după ce depusese mărturie, şi intrînd într-o cîrciumă, numele lui Lacheneur, rostit încet lîngă el, îi atrase atenţia.

Doi ţărani goleau o sticlă şi unul dintre ei, mai în vîrstă, povestea că venise la Montaignac ca să-i aducă domnişoarei Lacheneur veşti despre tatăl ei. Spunea că ginerele său îl întîlnise pe şeful răsculaţilor în munţii care despart Montaignac de Savoia. Preciză chiar locul întîlnirii, în împrejurimile de la Saint-Pavin-des-Grottes, un mic cătun cu cîteva case.

Desigur, omul acela cumsecade nu-şi dădea seama că săvîrşeşte o indiscreţie periculoasă. După părerea sa, Lacheneur era atît de aproape de frontieră, încît putea fi considerat în afară de pericol.

Numai că se înşela în această privinţă.

Cu promptitudine, Chupin îşi cîntări avantajele şi înţelese toate foloasele pe care putea să le tragă de pe urma acestor informaţii.

Nu avea nici o secundă de pierdut.

Aruncă o monedă în şorţul cîrciumăresei şi, fără să aştepte restul, alergă pînă la fortăreaţă, intră la post şi ceru unui sergent toc şi hîrtie.

N-a avut nevoie decît de o clipă ca să aştearnă patru rînduri :

„Cunosc refugiul lui Lacheneur şi îl rog pe Monsenior să ordone să fiu însoţit de cîţiva soldaţi călare pentru a-l prinde.

Chupin"

Acest bilet fu predat unui soldat de gardă cu rugămintea să-l ducă ducelui de Sairmeuse, care prezida comisia militară.

Cinci minute mai tîrziu, soldatul reapăru, aducînd răspunsul.

Pe marginea biletului trimis de Chupin, ducele de Sairmeuse scrisese să se pună la dispoziţia acestuia un subofiţer şi opt oameni.

Luînd conducerea micului pluton, bătrînul pungaş plecă în galop.

De la acest bilet i se trăgea ducelui de Sairmeuse aerul triumfător pe care îl avea atunci cînd intrase brusc în salonul unde Martial şi Marie-Anne negociau evadarea baronului d'Escorval.

Şi pentru că era sigur de promisiunile — la drept vorbind cam hazardate — făcute în scrisoare, strigase din uşă :

— Pe legea mea ! Trebuie să recunosc că acest Chupin e un copoi neîntrecut ! Datorită lui...

Din nefericire, nici Martial, nici Marie-Anne nu erau într-o stare de spirit care să le permită să remarce sensul frazei sau al întreruperii.

Întrebat, ducele de Sairmeuse ar fi lăsat poate să-i scape adevărul şi, foarte probabil, domnul Lacheneur ar fi fost salvat.

Dar acesta făcea parte dintre acei nefericiţi care par să fie urmăriţi de o soartă fatală căreia nu pot să i se sustragă.

Prăbuşit sub calul său, după o luptă crîncenă, domnul Lacheneur leşinase. Cînd îşi revenise, trezit de răceala dimineţii, răspîntia era pustie şi liniştită. Trebuia, înainte de toate, să iasă de sub leşul calului. Cînd reuşi să se desprindă, se ridică, se cercetă şi se pipăi. El, care ar fi trebuit ucis de zeci de ori, nu avea altă rană decît o tăietură lungă de baionetă, care, plecînd de la laba piciorului urca pînă la genunchi. Aşa cum era, rana îi dădea dureri mari şi se aplecase să se lege cu batista, cînd auzi pe drum

un zgomot de paşi. Nu era momentul să aibă vreo şovăială; se năpusti în pădure.

Erau soldaţii care se întorceau la Montaignac după ce urmăriseră grosul insurgenţilor mai bine de trei leghe.

Lacheneur îşi dădu seama cît de greu îi va fi să ajungă la frontieră fără să dea peste un asemenea detaşament care străbătea ţinutul, ţinînd sub supraveghere drumurile, cutreierînd pădurile, scotocind fermele şi satele. Porni totuşi curajos la drum. Dar vai ! în afara rănii, a cărei sîngerare nu putea s-o oprească, nu ţinuse seama de oboseala excesivă din zilele precedente care acum îl strivea. Smulse un arac dintr-o vie şi, folosindu-l ca pe o cîrjă, mai mult se tîra decît mergea. De treizeci de ore nu mîncase nimic şi simţi că leşină de foame. În curînd tortura deveni de nesuportat. La o distanţă de o bătaie de puşcă observă însă acoperişurile unui mic cătun ; hotărî să se îndrepte într-acolo, plănuind să intre prin grădină în prima casă.

Ajunsese tocmai lîngă un zid scund, de piatră, cînd auzi o bătaie de tobă.

Instinctiv se lipi de zid. De îndată, ajunse pînă la el o voce limpede şi răsunătoare, care spunea :

„Aducem la cunoştinţă că autorităţile din Montaignac făgăduiesc o recompensă de 20.000 mii livre celui care îl va preda pe numitul Lacheneur, mort sau viu. Se va plăti peşin în aur".

Dintr-o săritură, nebun de spaimă şi de oroare, Lacheneur se ridică. El, care se afla la capătul puterilor, găsi forţa s-o ia la goană, să fugă. Unde să se îndrepte acum cînd era o momeală vie oferită trădării şi lăcomiei ? Chiar mort valora o avere. Către ora două, străbătînd tufişurile înalte din Charves, observă doi oameni care se ridicaseră la apropierea lui şi o luaseră la goană. Le strigă :

— Hei, voi, de colo ! vreţi fiecare cîte o mie de pistoli? Sînt Lacheneur.

Aceştia se întoarseră, recunoscîndu-l şi, la rîndul lui, îi recunoscu şi el. Erau dintre răsculaţi. Oamenii aveau în sac o jumătate de pîine şi o ploscă plină de rachiu.

— Luaţi îi spuseseră ei bietului flămînd.

Se aşezară alături de el în iarbă şi, în timp ce Lacheneur mîncă, îi povestiră toate nenorocirile lor.

— Ar trebui să te părăsim, i se adresă cel mai tînăr cu un aer întunecat, căci dumneata eşti acela care ne-a dus la pieire, care ne-a ruinat. Ne-ai înşelat, domnule Lacheneur !

El nu îndrăzni să protesteze, atît de mult îl apăsa conştiinţa greşelilor sale.

— Lasă ! să vină totuşi cu noi, spuse celălalt ţăran, aruncîndu-i o privire ciudată.

Plecară şi, în aceeaşi seară, după nouă ore de mers, dintre care cinci noaptea, peste munţi, trecură frontiera. Dar drumul lung n-a fost făcut fără mustrări amare, fără cele mai crude învinuiri. Încolţit de întrebările însoţitorilor săi, Lacheneur mărturisi în cele din urmă şi că dăduse semnalul răscoalei fără a avea şanse de succes şi că făcuse totul numai din ură, acea ură de nestins pe care o nutrea împotriva familiei Sairmeuse.

„Aşadar, gîndeau ţăranii, clocotind de furie, din cauza răzbunării lui s-au bătut şi au fost omorîţi atîţia oameni, el ne-a ruinat şi ne-a dus la pierzanie."

Fugarii ajunseră la prima casă de pe teritoriul sard. Era un han izolat, construit la o leghe înainte de Saint-Jean-de-Coche, şi ţinut de un anume Balstain. Trecuse de miezul nopţii cînd bătură la uşă. Li se deschise şi cerură să li se pregătească cina. Lacheneur, însă, epuizat de pe urma sîngelui, pierdut zdrobit de eforturile unui drum atît de greu, declară că nu va cina, se aruncă pe un pat mizerabil, aflat în cealaltă încăpere a hanului, şi adormi. Pentru prima oară, din momentul în care îl întîlniseră pe Lacheneur, cei doi fermieri erau din nou singuri. Aceeaşi idee le trecu prin minte. Se gîndiră că, predîndu-l pe Lacheneur, vor obţine iertarea. N-ar fi consimţit pentru nimic în lume să accepte vreun ban, dar să schimbe viaţa şi libertatea lor cu viaţa şi libertatea lui Lacheneur nu li se părea o trădare.

— Şi-apoi ne-a înşelat, îşi spuneau ei.

Se hotărîră ca îndată după cină să se repeadă pînă la Saint-Jean-de-Coche şi să-i înştiinţeze pe jandarmii piemontezi.

Dar cineva le-o luase înainte. Acesta era hangiul Balstain. Aflînd numele oaspetelui care dormea fără nici o teamă sub acoperişul său, fu cuprins de ameţeală la gîn-

dul aurului promis și, ieșind pe fereastră, alergă la jandarmi.

Plecase de o jumătate de oră, cînd ieșiră și fermierii. Aceștia trîntiră atît de tare ușa, încît Lacheneur se trezi din cauza zdruncinăturii.

În prima încăpere nu se afla decît nevasta hangiului. Tulburată, neliniștită, femeia se aruncă în genunchi, strigînd :

— Fugiți, domnule, fugiți ! Sînteți trădat !

— Cine m-a vîndut ? întrebă Lacheneur cu vocea gîtuită.

— Prietenii dumneavoastră, care au cinat acolo, la masa aceea. Tocmai au plecat spre Saint-Jean-de-Coche, ca să vă denunțe. I-am auzit spunînd că vor cumpăra viața lor cu a dumneavoastră. Și mi-e rușine să mărturisesc că soțul meu a plecat și el să vă vîndă.

Lacheneur înțelegea acum ! Și această supremă nenorocire, după atîtea altele, distruse în el ultimele resurse de energie. Lacrimi mari îi țîșniră din ochi și se prăbuși pe un scaun, murmurînd :

— Să vină, îi aștept... Nu, n-am să mă mai mișc de aici !

Dar nevasta trădătorului îl zgîlțîi, îl împinse, l-ar fi cărat chiar, dacă ar fi avut putere.

— N-o să rămîneți aici, strigă ea cu vehemență. Plecați, salvați-vă ! Nu vreau să fiți prins aici, asta ne va aduce nenorocire !

Cu un gest iute îl împinse afară pe Lacheneur și, răsucindu-l ca pe un orb, pe care îl îndreptă pe drumul cel bun, îi spuse :

— Țineți-o tot înainte, să aveți mereu vîntul în față. Dumnezeu să vă aibă în pază ! Adio !

Lacheneur se îndepărtă deci, îmboldit de acea ațîțare pe care ți-o dă febra și merse așa, ceasuri în șir. Pierdu repede direcția și o luă la întîmplare peste munții de la frontieră, înfrigurat, lovindu-se la fiecare pas de stînci.

În cele din urmă se rătăci cu totul și soarele se ridicase mult deasupra orizontului, cînd zări, în sfîrșit, în această tristă singurătate, o ființă omenească pe care putea s-o întrebe unde se află.

Era un ciobănaş care mîna patru capre şi care, înspăimîntat de înfăţişarea acelui străin, se împotrivi mai întîi să se apropie.

Totuşi o monedă îl atrase.

— Sînteţi, domnule, îi spuse el, în dialect, chiar pe culmea lanţului de munţi şi chiar pe frontieră.

— Şi care e cel mai apropiat sat ?

— Dinspre Savoia, Saint-Jean-de-Coche ; dinspre Franţa, Saint-Pavin.

Aşadar, după atîtea eforturi cumplite nu se îndepărtase nici cu o leghe de hanul lui Balstain. Consternat de această descoperire, Lacheneur rămase un moment nehotărît, cugetînd. Şi încet, cu dificultăţi de nespus, coborî pantele abrupte care îl duceau spre Franţa. Tocmai intrase pe teritoriul Saint-Pavin, cînd văzu în faţa unei cabane izolate, o femeie vioaie şi drăguţă care torcea stînd la soare.

Se tîrî cu greu pînă la ea şi, cu o voce sfîrşită, îi ceru ospitalitate.

Văzîndu-l pe acest nenorocit obosit şi palid, cu veşmintele năclăite de sînge şi noroi, ţăranca cea drăguţă se ridică, mai mult uimită decît înspăimîntată. Îl cercetă şi îşi dădu seama că vîrsta, înălţimea, înfăţişarea se potrivesc cu semnalmentele anunţate de tobosari şi răspîndite pe toată frontiera.

— Sînteţi, zise ea, acela care a conspirat, care e căutat peste tot şi pentru care s-au făgăduit două mii de pistoli !

— Aşa e, răspunse Lacheneur, după un moment de tăcere, eu sînt. Predaţi-mă dacă doriţi. Dar, fie-vă milă, daţi-mi o bucată de pîine şi lăsaţi-mă să mă odihnesc puţin.

— Să vă predau, domnule, exaclmă ea. Dar nu-i cunoaşteţi pe cei din familia Antoine ! Intraţi, culcaţi-vă pînă vă pregătesc nişte ouă cu slănină. Cînd se va întoarce soţul meu vom vedea ce e de făcut.

Trecuse bine de amiază cînd apăru şi stăpînul casei, un muntean solid, cu privirea deschisă şi cinstită. Observîndu-l pe străin, păli îngrozitor.

— Nenorocito ! i se adresă el nevestei nu ştii că cel la care va fi găsit acest om va fi împuşcat, iar casa lui dărîmată !...

Lacheneur se ridică, tremurînd.

— Voi pleca, domnule, zise el.

Dar ţăranul îl obligă să se aşeze din nou.

— N-am spus asta ca să vă alung, zise el. Sînteţi în casa mea şi veţi rămîne aici pînă voi găsi un mijloc prin care să vă pun la adăpost. Trebuie să mărturisesc, domnule, că nu va fi uşor să vă salvez. Se ştie că sînteţi prin împrejurimi. Un netrebnic de hangiu a trecut frontiera anume ca să vă denunţe jardarmilor francezi. Şi asta nu e tot. Pe cînd străbăteam Saint-Pavin, urcînd încoace, am văzut sosind opt soldaţi călări, conduşi de un ţăran, tot călare. Au spus că ştiu că sînteţi ascuns în sat şi au început să intre în toate casele.

Aceşti soldaţi nu erau alţii decît cei din Montaignac, încredinţaţi lui Chupin de ducele de Sairmeuse.

— Fără puteri şi rănit cum sînteţi, reluă munteanul, nu puteţi face o călătorie lungă înainte de două săptămîni. Pînă atunci trebuie să vă ascundeţi. Ştiu, din fericire, o ascunzătoare sigură în munte, la două bătăi de puşcă de aici. La noapte, am să vă duc acolo, cu provizii pentru o săptămînă.

Un strigăt înăbuşit al soţiei sale îl întrerupse.

— Soldaţii ! vin !

Un cuvînt imprudent al ciobănaşului pe care Lacheneur îl întrebase care e drumul, hotărîse, cu nici douăzeci de minute mai-nainte, soarta fugarului.

— L-am întîlnit „sus", m-a întrebat drumul şi l-am văzut coborînd pe cărarea care trece prin faţa cabanei familiei Antoine.

Şi micul detaşament nu era la mai mult de două sute de paşi de casa în care proscrisul găsise refugiu.

Antoine şi nevastă-sa se priviră şi aceeaşi teamă li se citi în priviri. Îşi dădeau seama că oaspetele lor era cu desăvîrşire pierdut.

— Veniţi, domnule ! zise Antoine, sărim pe fereastra din spate şi ajungem în munţi. Călăreţii nu pot fi prea sprinteni cînd merg pe jos. Dacă nu veţi putea fugi, am să vă duc eu în spate.

— Sînteţi nişte oameni tare buni ! Dar aţi făcut şi aşa prea mult. Aş fi cel mai laş dintre oameni dacă v-aş expune inutil. Nu mai suport, nu mai vreau să fiu salvat.

O trase spre el pe tînăra femeie care plîngea în hohote și o sărută pe frunte.

Zgomotul cizmelor pe cărare se auzea din ce în ce mai desluşit.

— Rămîneţi aici, le porunci lui Antoine şi soţiei sale. Am să ies eu, nu vreau să mă aresteze în casa voastră.

Spunînd acestea, ieşi cu pas hotărît, cu fruntea sus, cu privirea calmă şi sigură.

— Hei ! strigă tare, îl căutaţi pe Lacheneur, nu-i aşa ?... Iată-mă ! Mă predau.

Exista un om pe care această voce răsunătoare îl înfricoşă : era Chupin. Remuşcările, mai dureroase decît fierul înroşit, sfîşiau inima netrebnicului care, palid, tremurînd, pierdut, căută să se ascundă în spatele soldaţilor.

Lacheneur se îndreptă spre el.

— Deci, tu eşti vînzătorul, Chupin, rosti el. N-ai uitat, văd bine, că adesea, iarna, Marie-Anne îţi umplea covata goală, şi te răzbuni ! Haide ! continuă el, îţi vei însuşi preţul sîngelui meu, dar nu-ţi va aduce fericire ; trădătorule !

Îi legară mîinile şi mica trupă era gata să coboare cărarea, cînd, se ivi deodată un bărbat şiroind de sudoare, cu capul gol.

Deşi aproape se întunecase, Lacheneur îl recunoscu pe Balstain. De îndată ce se putu face auzit, acesta strigă, arătînd spre prizonier :

— Aha ! l-aţi prins ! Mie mi se cuvine răsplata. Eu l-am denunţat primul, carabinierii din Saint-Jean-de-Coche sînt martori. Trebuia să fie prins în noaptea asta în casă la mine, dar a profitat de absenţa mea ca să fugă.

— Dacă aveţi vreun drept asupra lui, îi spuse subofiţerul, va trebui să-l susţineţi în faţa autorităţilor.

— Cum dacă am dreptul ! îl întrerupse Balstain ; cine nu mi-l recunoaşte ?

Aruncă în jurul lui priviri ameninţătoare şi îl recunoscu pe Chupin.

— Tu eşti ăla ? întrebă el. Îndrăzneşti să susţii că tu l-ai descoperit pe bandit ? Şi-apoi continuă Balstain, la ce te poţi aştepta de la un viclean ticălos cum e Chupin ? Toţi ştiu că pe puţin de zece ori a fost nevoit să părăsească Franţa pentru faptele lui. Unde te refugiai cînd treceai

frontiera ? În casa mea, în hanul cinstitului Balstain. De cîte ori te-am salvat de la ştreang şi de la ocnă ? N-am socotit. Şi ca să-mi mulţumeşti îmi furi ceea ce-mi aparţine, pui mîna pe omul ăsta care e al meu !

Un fulger neiertător de mînie străluci în privirea piemontezului. Scoase cu ostentaţie cuţitul din buzunar şi rosti :

— Saint-Jean-de-Coche şi tu, bună Fecioară, primiţi jurămîntul meu. Blestemat să fiu dacă mă voi sluji la masă de vreun cuţit înainte de a-l băga pe ăsta în pîntecul mîrşavului care mă fură !

Spunînd acestea dispăru şi ceata se puse în mişcare.

Dar bătrînul pungaş nu mai era acelaşi. Nu-i mai rămăsese nimic din aroganţa lui obişnuită. Mergea cu capul în jos, frămîntat ca niciodată de tot felul de gînduri, asaltat de cele mai cumplite presimţiri.

Sunase ora două după miezul nopţii cînd Lacheneur fu întemniţat în fortăreaţa din Montaignac.

XXXII

Singur, în celula sa, după plecarea lui Marie-Anne, Chanlouineau se lăsă pradă celei mai înspăimîntătoare disperări.

Deodată uşa se deschise şi marchizul de Courtomieu, care venea să afle rezultatul vizitei făcute de Marie-Anne, intră.

— Ieşi ! strigă Chanlouineau exasperat, ieşi, altfel...

Fără să mai aştepte sfîrşitul frazei, marchizul se îndepărtă în grabă, înspăimîntat şi teribil de surprins de această schimbare.

Viteazul ţăran se lăsă să cadă pe paiele celulei, zdrobit de acea îngrozitoare nelinişte care îl face pe om să îmbătrînească într-o noapte. „Oare Marie-Anne va şti să folosească arma pe care i-o pusese la îndemînă ? Martial se va speria de această scrisoare, cu siguranţă că i se va face teamă", îşi tot spunea el.

Chanlouineau se înşela cu totul în această privinţă. Martial se prefăcuse înspăimîntat doar ca să-l sperie pe taică-său, dar, la drept vorbind, considera ameninţarea

puerilă. Marie-Anne ar fi obținut de la el același ajutor chiar fără scrisoare.

Alte motive îl hotărîseră : dificultatea și primejdia acțiunii, riscurile ce trebuiau înfruntate, prejudecățile ce trebuiau învinse.

I se părea frumos gestul de a salva viața baronului d'Escorval, un dușman aflat aproape de treptele eșafodului, cum i se părea potrivit demnității sale să salveze fericirea unei femei, pe care o adora, dar care îl preferase pe altcineva.

Nefericitul de Chanlouineau nu avea cum să prevadă toate astea și era măcinat de temeri. Puțin după ora două noaptea tresări. Pe coridoare se auzi multă tevatură, se deschideau și se închideau uși. La lumina șovăielnică a felinarelor care luminară coridorul i se păru că-l vede pe Lacheneur trecînd ca o umbră, tîrît de soldați. Era cu putință ! Ar fi vrut să se îndoiască de propriile-i simțuri, își spunea că nu fusese decît o fantomă zămislită de febra care îi mistuia creierii. Puțin mai tîrziu auzi un strigăt sfîșietor. Dar ce însemna un stigăt într-o închisoare unde se aflau douăzeci și unu de condamnați la moarte, terorizați de agonia înspăimîntătoarei nopți dinaintea execuției. În sfîrșit, ziua se strecură lividă și întunecată pe lîngă pervazul ferestrei. Chanlouineau fu cuprins de disperare.

— S-a sfîrșit, șoptea el, scrisoarea a fost zadarnică!

Sărmanul, generosul băiat ! Inima sa ar fi tresăltat de bucurie dacă ar fi putut arunca o privire în curtea fortăreței.

Trecuse mai bine de o oră de cînd se sunase deșteptarea, cînd două țărănci, din cele care aduc la piață unt și ouă, se prezentară la post. Povestiră că trecînd pe lîngă stînca abruptă, pe care se înalța turnul cu acoperișul neted, au observat spînzuînd o funie lungă.

Alergară cu toții în camera baronului d'Escorval. Era goală. Baronul evadase, luîndu-l cu el și pe omul care îi fusese dat drept paznic, pe caporalul Bavois.

Domnul de Sairmeuse păru să-și fi ieșit cu totul din fire. Blestema, înjura, acuza, amenința și îi învinovățea pe toți. Succesul comediei era cu atît mai sigur cu cît în aparență evadarea baronului d'Escorval amenința serios interesele celor care o înlesniseră de fapt. Cercetările îi

dezvăluiră însă lui Martial lucruri pe care nu și le putu explica.

Era clar că pentru a-și dobîndi libertatea baronul d'Escorval și caporalul Bavois trebuiau să facă două coborîri succesive. Ca să realizeze această dublă operație le erau necesare două frînghii. Martial le adusese, ar fi trebuit să fie găsite. Dar nu mai găsiseră decît una, aceea pe care o observaseră țărăncile, spînzurînd de pe cornișă, unde era agățată de un clește de fier. De la fereastră la cornișă nici urmă de funie. Martial află apoi și un alt amănunt care îl uimi. Examinînd funia ce mai rămăsese, cea care servise pentru a doua coborîre, văzu că nu e dintr-o singură bucată. Cele două frînghii erau înnodate cap la cap. Ce se întîmplase oare ? Frînghia mai groasă i se păru scurtată. Atunci cînd și-o înfășurase în jurul corpului, ca s-o poată introduce în fortăreață, i se păruse mai lungă cu cel puțin o treime. Evaluase ducele greșit înălțimea stîncii ? greșise abatele Midon ? Martial ținu să inspecteze terenul de la baza stîncii. Chiar sub frînghie se vedeau pete mari de sînge.

— ‚Unul dintre prizonieri a căzut, zise Martial, și s-a rănit grav !

— Pe legea mea ! strigă ducele de Sairmeuse, aș fi încîntat dacă domnul Escorval și-ar fi rupt oasele.

— Presupun, domnule, rosti rece Martial că nu gîndiți un cuvînt din ceea ce spuneți. Ne-am angajat pe cuvînt de onoare să-l salvăm pe domnul baron d'Escorval, dacă a murit e o nenorocire pentru noi, o mare nenorocire.

— Lasă, zise domnul de Courtomieu, dacă ticălosul acela e numai rănit, vom afla.

Asta era și părerea lui Chupin care, chemat de duce, tocmai sosise.

Dar bătrînul pungaș, atît de vorbăreț de obicei, și atît de săritor, răspundea scurt și, lucru ciudat, nu-și oferi defel serviciile. Nu mai rămăsese nimic din imperturbabila lui siguranță, din obrăznicia familiară, din zîmbetul slugarnic și josnic. Schimbarea era atît de evidentă încît o remarcă și ducele de Sairmeuse.

— Ce nenorocire ți s-a întîmplat, jupîn Chupin ? îl întrebă el.

— Cînd veneam încoace, răspunse cu voce răgușită fostul braconier, copiii din oraș au aruncat în mine cu noroi și cu pietre. M-au urmărit strigînd : Trădătorule ! Ticălosule !" Oamenii din Montaignac au aflat de evadarea baronului și se bucură.

Vai ! Bucuria locuitorilor din Montaignac fu de scurtă durată. Era ziua destinată execuției celor condamnați la moarte. La prînz, porțile fortăreței fură închise și trupa își luă armele. Un fel de teamă pusese stăpînire pe oraș, străzile se goliră și curînd puteai vedea cum fiecare locuitor închide obloanele ferestrelor și încuie ușile.

În sfîrșit, cînd se făcu ora trei, porțile fortăreței fură deschise lăsînd să treacă paisprezece condamnați, care înaintau încet, însoțiți fiecare de cîte un preot.

Chanlouineau, scos din celula sa, fără să poată afla dacă scrisoarea lui a fost sau nu utilă, trecea în revistă condamnații cu o teamă sfîșietoare. O clipă privirile sale oglindiră o asemenea spaimă încît preotul care îl însoțea se aplecă spre el și-l întrebă în șoaptă :

— Pe cine vrei să vezi, fiule ?...

— Pe baronul d'Escorval.

— A evadat astă-noapte.

— Voi muri deci mulțumit ! strigă viteazul țăran.

Și muri așa cum își promisese, calm și mîndru, cu numele lui Marie-Anne pe buze.

XXXIII

Exista o femeie, o tînără, pe care dureroasele evenimente petrecute la Montaignac n-o emoționaseră și n-o tulburaseră defel. Domnișoara Blanche de Courtomieu rămăsese surîzătoare în mijlocul unei mulțimi îndoliate. Trăsura ei fusese oprită pe drum ! Iată crima pe care domnișoara de Cortomieu nu putea s-o uite. Și cînd marchizul o întrebă dacă ar consimți să depună mărturie împotriva baronului d'Escorval, ea răspunse cu răceală :

— Cred că e de datoria mea, și mi-o voi îndeplini, oricît ar fi de neplăcută.

Era încredințată că baronul d'Escorval se afla printre conjurații pe care îi întîlnise în drumul spre Sairmeuse și că lui i se adresase Chanlouineau.

Această eroare a domnișoarei Blanche, și a altora de altfel, se datora faptului că în ținut nu se obișnuia să i se spună vreodată lui Maurice altfel decît pe numele mic : domnul Maurice. Cînd se spunea „domnul d'Escorval", era vorba de baron.

O dată scrisă și semnată această depoziție zdrobitoare, domnișoara Blanche privi evenimentele cu cea mai profundă indiferență. Dar această superbă nepăsare era prefăcută. În realitate, în străfundul sufletului ei, domnișoara de Courtomieu binecuvînta conspirația eșuată.

Marie-Anne nu fusese oare purtată de vîrtejul evenimentelor ?

— Acum, gîndea Blanche, marchizul îmi va aparține, și am să-l fac s-o uite repede pe această nerușinată care l-a vrăjit.

Iluzii deșarte ! Vraja care făcuse ca pasiunea lui Martial să oscileze nehotărît între domnișoara de Courtomieu și fiica lui Lacheneur dispăruse. Surprins la început de farmecele tulburătoare ale domnișoarei Blanche, el descoperi în cele din urmă duritatea și calculul disimulate sub aparențele unei adorabile candori. Pus în gardă, Martial își dădu seama de răceala și ambiția ei, de uscăciunea sufletului, îi înțelese vanitățile pline de ferocitate, egoismul și, comparînd-o cu nobila și generoasa Marie-Anne, nu mai simți pentru ea decît indiferență. Cu sînge rece și stăpînire de sine îi fu ușor să joace comedia iubirii. Dar în timp ce părea să se ocupe numai de căsătoria sa, în timp ce o legăna pe domnișoara Blanche în visele înșelătoare ale celor mai plăcute proiecte de viitor, Martial nu se gîndea decît la baronul d'Escorval.

Ce se întîmplase după evadare cu baronul și cu caporalul Bavois ? Ce se întîmplase cu toți cei care îi așteptaseră la poalele stîncii ?... Din fericire, perchezițiile cele mai minuțioase rămaseseră zadarnice. Un singur martor declară că în dimineața în care avusese loc evadarea, întîlnise, pe cînd mijeau zorii, nu departe de fortăreață un grup de vreo doisprezece oameni care i se părură că

duc un mort. Pusă în legătură cu împrejurarea în care fusese găsită frînghia şi cu petele de sînge, această mărturie îl înspăimîntă pe Martial. El mai reţinuse încă un amănunt relevat de anchetă.

Iată ceea ce declarase unul dintre soldaţii care fuseseră de gardă în noaptea evadării :

— Eram de santinelă în coridorul turnului, cînd, în jurul orei două şi jumătate, am văzut îndreptîndu-se spre mine un ofiţer. Mi-a spus parola, aşa că l-am lăsat să treacă. A traversat apoi coridorul şi a intrat în camera învecinată cu cea în care era închis domnul d'Escorval, de unde a ieşit după cinci minute.

— L-ai recunoaşte pe acel ofiţer ? a fost întrebată santinela.

— Nu, pentru că avea o manta al cărei guler era ridicat pînă în dreptul ochilor.

Cine putea să fie acel misterios ofiţer ? şi ce făcuse el în camera unde fuseseră depuse funiile ? Martial îşi chinuia mintea fără să găsească un răspuns la aceste două întrebări. Îngrijorarea sa deveni atît de obsedantă încît se hotărî să recurgă la iscusinţa lui Chupin, cu toate că acest trădător îi inspira o repulsie totală.

Încasînd preţul sîngelui lui Lacheneur, cei 20 000 de franci, care îl fascinaseră, Chupin părăsise casa ducelui de Sairmeuse. Retras într-un han de la periferie, îşi petrecea zilele singur, într-o cameră mare de la etajul întîi. Noaptea se încuia şi bea. Şi adesea era auzit cum striga şi cînta sau se lupta cu duşmani imaginari pînă la ziuă. Nu îndrăzni totuşi să nu răspundă ordinului, pe care i-l aduse un soldat, de a se prezenta imediat la locuinţa ducelui de Sairmeuse.

— Vreau să ştiu ce s-a întîmplat cu baronul d'Escorval, îl întrebă Martial pe neaşteptate.

Bătrînul pungaş tresări şi o roşeaţă trecătoare îi coloră obrajii arşi de soare.

— Decît să mă chemaţi ca să mă mai momiţi încă o dată, ar fi fost mai bine să mă lăsaţi liniştit în hanul meu. Mi s-a spus, continuă bătrînul pungaş, cu o violenţă crescîndă, că predîndu-l pe Lacheneur îl voi sluji pe rege şi cauza cea bună. Şi cînd colo vă purtaţi cu mine ca şi cînd aş fi comis cea mai îngrozitoare crimă.

— Chupin, băiatule, i se adresă Martial, eu nu-ţi cer să-l cauţi pe domnul d'Escorval ca să-l denunţi, departe de asta. Vreau numai să te duci să afli dacă se ştie de trecerea lui prin Saint-Pavin sau Saint-Jean-de-Coche.

La acest ultim cuvînt bătrînul pungaş se făcu livid.

— Vreţi deci să fiu asasinat — strigă el cu gîndul la Balstain — ţin la pielea mea acum, cînd sînt bogat !

Şi, cuprins de un soi de panică, o luă la goană. Martial rămase uluit.

— S-ar zice că mizerabilul regretă ceea ce-a făcut.

În orice caz nu era singurul.

Domnul de Courtomieu şi ducele de Sairmeuse ajunseseră şi ei să-şi reprozeşe exagerările primelor rapoarte şi proporţiile mincinoase pe care le dăduseră răzmeriţei. Se acuzau reciproc de grăbirea fatală a judecăţii, de faptul că fusese lăsat la o parte orice fel de procedură, de nedreptatea sentinţelor.

Şi cu toate astea, cel care organizase complotul nu era încă judecat. Închis într-o celulă vecină cu aceea a lui Chanlouineau, Lacheneur căzuse într-o toropeală sumbră, care dură tot timpul detenţiei. Nefericitul ! Greşelile sale fuseseră mari, pedeapsa era teribilă. Îşi sacrificase copiii orgoliului său rănit şi nu avu parte nici măcar de suprema consolare de a-i strînge la piept şi de a le obţine iertarea înainte de a muri. Singur la el în celulă, nu se putea gîndi la altceva decît la fiul şi fiica lui, şi atît de mare era regretul pentru tot ceea ce provocase, încît nu îndrăznea să întrebe ce se întîmplase cu ei. Numai din mila unui jandarm află că nu se ştia nimic despre Jean şi că se credea că Marie-Anne plecase în străinătate împreună cu familia d'Escorval.

Trimis în faţa Curţii tribunalului special, fu calm şi demn şi nu se acuză decît pe sine. Condamnat să i se taie capul, urcă treptele eşafodului cu un pas hotărît şi se întinse singur pe scîndura fatală.

* * * * * * * * * * * * * * * * *

În aceeaşi seară cîţiva dintre foştii ofiţeri din armata lui Napoleon răspîndiră peste tot vestea că marchizului

de Courtomieu şi ducelui de Sairmeuse, care urmau să-şi căsătorească copiii la sfîrşitul săptămînii, li se acordaseră recompense magnifice.

XXXIV

Faptul că Martial de Sairmeuse se căsătorea cu domnişora Blanche de Courtomieu nu-i surprindea deloc pe locuitorii din Montaignac.

Dar răspîndind ca proaspătă, această veche ştire, chiar în seara execuţiei lui Lacheneur, ofiţerii în rezervă ştiau bine cu cît dezgust vor fi priviţi cei doi, care deveniseră ţinta urii lor.

Ceremonia fusese fixată pentru 17 aprilie şi se hotărîse ca nunta să aibă loc la castelul Sairmeuse, transformat, cu mari cheltuieli, într-un palat feeric.

Căsătoria a primit binecuvîntarea în biserica micului sat Sairmeuse de la parohul care îl înlocuise pe sărmanul abate Midon.

În timp ce o bucurie disimulată strălucea în ochii proaspetei marchize de Sairmeuse, soţul ei era îngîndurat.

Şi asta pentru că în momentul în care tînăra sa soţie se atîrna la braţul lui, strălucind de fericire, amintirea lui Marie-Anne reveni mai vie, mai încăpăţînată ca oricînd.

Ce se întîmplase cu ea, de nu fusese văzută la execuţia lui Lacheneur ? Curajoasă cum era, dacă nu apăruse, însemna că nu ştie nimic... Ei, da, dacă Marie-Anne l-ar fi iubit, atunci da, s-ar fi considerat într-adevăr fericit. Pe cînd acum era legat pe viaţă de o femeie pe care n-o iubea deloc. Totuşi, în timpul cinei reuşi să-şi scuture tristeţea care îl năpădise, şi cînd musafirii se ridicară de la masă ca să se împrăştie prin salon, Martial uitase aproape negrele-i presimţiri. Se ridica la rîndul său, cînd un servitor se apropie misterios de el.

— Domnul marchiz este chemat jos, îi spuse încet valetul.

— De cine ?

— De un tînăr ţăran care n-a vrut să-şi spună numele.

În vestibulul încărcat cu plante rare şi arbuşti, un tînăr

deosebit de palid, ai cărui ochi ardeau ca de febră, stătea în picioare.

Recunoscîndu-l, Martial nu-şi putu reţine o exclamaţie de uimire.

— Jean Lacheneur ! strigă el. Imprudentule !

— Aţi crezut că aţi scăpat de mine, rosti acesta pe un ton amar. M-am întors de departe. Puteţi porunci să fiu arestat de oamenii dumneavoastră.

Astfel insultat, Martial se înroşi.

— Ce doreşti de la mine, îl întrebă el cu răceală.

Jean scoase din vestă un plic închis.

— Să vă dau asta din partea lui Maurice d'Escorval.

Cu o mînă febrilă Martial rupse plicul. Citi scrisoarea dintr-o privire, se făcu palid ca un mort, se clătină şi nu spuse decît atît :

— E o ticăloşie !

— Ce trebuie să-i spun lui Maurice ? stărui Jean.

Luîndu-l pe tînăr de braţ, Martial îl trase spre scară zicînd :

— Vino, ai să vezi...

În cele trei minute cît lipsise, chipul său devenise atît de răvăşit încît atunci cînd apăru în salon cu o scrisoare deschisă în mînă şi trăgîndu-l cu cealaltă pe un tînăr ţăran, pe care nimeni nu-l recunoştea, fu întîmpinat cu un strigăt de uimire.

— Unde-i tatăl meu ? întrebă el cu o voce îngrozitor de schimbată. Unde este marchizul de Courtomieu ?

Ducele şi marchizul se aflau împreună cu doamna Blanche, într-un salonaş, la capătul marii galerii. Martial se îndreptă spre domnul de Courtomieu, care stătea în picioare, lîngă şemineu şi, întinzîndu-i scrisoarea lui Maurice, îi porunci pe un ton înspăimîntător :

— Citeşte !...

Domnul de Courtomieu se supuse şi pe dată se făcu livid, hîrtia îi tremură în mînă şi fu obligat să se sprijine ca să nu se prăbuşească.

— Nu înţeleg, se bîlbîie el, nu, nu văd...

Cu un gest iute Martial smulse scrisoarea din mîinile marchizului de Courtomieu şi se adresă tatălui său :

— Ascultaţi, zise el.

„Domnule marchiz,

În schimbul a zece rînduri care puteau să vă piardă, ne-aţi promis pe cuvînt de onoare viaţa baronului d'Escorval.

I-aţi adus frînghii ca să poată evada, dar mai înainte, pe ascuns, ele au fost tăiate, şi tatăl meu a căzut de la înălţimea stîncii pe care e clădită fortăreaţa.

V-aţi călcat aşadar cuvîntul de onoare şi v-aţi acoperit cu un oprobriu de neşters. Atîta vreme cît o picătură de sînge îmi va rămîne în vene voi căuta să-l răzbun pe tatăl meu, prin orice mijloace, de trădarea dumneavoastră laşă şi mîrşavă.

Omorîndu-mă, veţi scăpa, e adevărat, de înfierarea pe care v-o rezerv. Consimţiţi să vă duelaţi cu mine ? Trebuie să vă aştept mîine în landa de la Rèche ? La ce oră ? Cu ce arme ?

Dacă sînteţi ultimul dintre oameni, puteţi să-mi daţi întîlnire şi să trimiteţi soldaţii ca să mă aresteze. E şi asta o posibilitate.

Maurice d'Escorval".

— Ei bine ? îl întrebă Martial pe marchizul de Courtomieu.

— Continui să nu înţeleg, răspunse pe un ton îngheţat bătrînul gentilom care avusese timp să-şi revină.

— Eu înţeleg, strigă Martial. Ştiu acum cine era ofiţerul care s-a introdus în camera unde pusesem frînghiile şi ştiu ce-a făcut ! Mototoli scrisoarea lui Maurice şi o aruncă în obrazul marchizului de Courtomieu, spunînd :

— Iată-ţi plata, laşule !

Jignit astfel, baronul se prăbuşi pe un fotoliu, pe cînd Martial, fără să mai întîrzie o clipă, se îndreptă spre ieşire, tîrîndu-l după sine pe Jean Lacheneur, cînd tînăra sa soţie i se aşează în cale, disperată.

— N-ai să pleci, strigă ea înnebunită, n-am să te las ! Unde vrei să te duci ? S-o întîlneşti pe sora tînărului ăsta pe care acum îl recunosc ! Alergi să-ţi regăseşti amanta.

Scos din fire, Martial o dădu la o parte.

— Nefericito, rosti el, îndrăzneşti s-o insulţi pe cea mai nobilă şi cea mai pură dintre femei. Dacă-i vorba pe-aşa, da, mă duc s-o întîlnesc pe Marie-Anne. Adio !

XXXV

Cornișa stîncii unde coborîseră baronul d'Escorval și caporalul Bavois era îngustă. Acolo unde era mai lată, nu măsura mai mult de un metru și jumătate. Era extrem de accidentată, alunecoasă, zgrunțuroasă, tăiată de fisuri și crevase. Astfel că, înainte de a se încumeta să-l coboare pe baron, vrednicul Bavois își luă toate precauțiile posibile ca să nu fie tîrît de greutatea pe care trebuia s-o susțină. Își găsi un punct de sprijin, și, numai cînd fu sigur de poziția pe care și-o găsise, îi spuse baronului :

— Sînt gata ! Dați-vă drumul să alunecați !

Deoarece frînghia se rupsese brusc și baronul căzu, curajosul caporal fu proiectat violent în peretele turnului, apoi aruncat înainte. Mai mult de un minut, partea de sus a corpului îi rămase suspendată deasupra prăpastiei în care se rostogolise domnul d'Escorval. Prudent, dar cu o energie încăpățînată, se agăță cu genunchii și cu vîrfurile picioarelor de asperitățile stîncii, mîinile sale căutară un punct de sprijin și, în sfîrșit ajunse din nou într-o poziție sigură pe brîul de stîncă. Era sigur că baronul murise căzînd. Ceea ce îl uluia era faptul că frînghia i se rupsese în mîini. O frînghie atît de groasă încît văzînd-o ai fi crezut-o îndeajuns de solidă ca să suporte de zece ori greutatea baronului. Cum nu putea să vadă din cauza întunericului, Bavois pipăi ruptura și, spre marea lui uimire, o găsi netedă. Nici un fir, nici o rămășiță de cînepă, cum se pot vedea după o smulgere, tăietura era dreaptă. „Lepădăturile, au tăiat frînghia ! se gîndi el. Asta era zgomotul pe care bietul baron îl auzise în camera învecinată !" Cu o privire rapidă, proprie oamenilor de acțiune, cîntări situația pe toate fețele și-și dădu seama că e disperată. Brusc, îi veni o idee, încă tulbure, dar pe care o simțea salvatoare. Îi trecu prin minte privind frînghia care îi servise să coboare din celulă pînă la acel prag și care, solid înnodată, spînzura de-a lungul zidului.

Și, vorbind în continuare cu el însuși, de parcă ar fi fost doi Bavois, bravul caporal își spunea :

— Dacă te cațări, ajungi în cameră. Dezlegi frînghia fixată la fereastră, o înnozi cu asta de aici și totul va face

vreo optzeci de picioare de cînepă răsucită. O treci pe după o zăbrea întreagă, rămasă netăiată, dublînd astfel frînghia și, o dată întors aici, nu vei avea decît să tragi de unul din capete ca s-o desprinzi de acolo, de sus.

Așa că douăzeci de minute mai tîrziu se întoarse pe strîmta cornișă, după ce îndeplinise dificila și îndrăzneața operație pe care și-o propusese. Jos de tot i se păru că distinge o luminiță care se agita. Era evident că exista un motiv deosebit de grav pentru ca prietenii baronului d'Escorval să aprindă o lumină ce putea fi văzută de la ferestrele fortăreței, trădîndu-le prezența și ducîndu-i la pierzanie.

— Mai bine să cobor cît mai repede, rosti el tare, ca pentru a-și face curaj.

Bătrînul soldat se întinse pe cornișă și, strîngînd din toate puterile frînghia cu mîinile și cu genunchii, se dădu încet înapoi, spre prăpastie. Ajunse jos foarte repede, cu mîinile și genunchii zdreliți, dar teafăr și nevătămat. Căzuse totuși ca un pietroi și, cînd atinse pămîntul, șocul fu atît de puternic încît îi smulse un vaiet înăbușit. Mai bine de un minut rămase jos, amețit, sfîrșit. Cînd se ridică, doi bărbați, pe care îi recunoscu ca fiind ofițeri în rezervă, îl apucară de braț. Repede, cu o surprinzătoare exactitate, le povesti toate amănuntele evadării, durerea, temerile sale și ce obstacole, în aparență de netrecut, știuse să învingă.

Ofițerii îi întinseră mîna.

— Baronul încă mai respiră, caporale, zise unul dintre ei.

Bavois privi cu atenție, dar în zadar. Din locul în care se afla nu deslușea decît un grup în beznă, la cîțiva pași de el.

Înaintă și, la lumina tremurătoare a unei luminări ținută de Marie-Anne, asistă la un spectacol ce-l mișcă pînă și pe el, care nu o dată ridicase morții de pe cîmpul de bătaie.

Baronul era întins jos, pe pămînt, pe spate, cu capul sprijinit de genunchii doamnei d'Escorval. Nu era desfigurat ; capul nu-i fusese atins în cădere, dar era palid ca un mort și avea ochii închiși. Din cînd în cînd era scuturat de convulsii, horcăia, și atunci o șuviță de sînge îi

ieşea din gură, lunecînd de-a lungul buzelor şi scurgîndu-se pînă pe piept. Hainele îi fuseseră sfîşiate de-a binelea şi se putea vedea că trupul întreg îi era o rană înspăimîntătoare.

Îngenuncheat lîngă rănit, abatele Midon, cu o îndemînare admirabilă, ştergea sîngele şi îi bandaja rănile cu fîşii din rufăria tuturor celor de faţă.

Maurice şi un ofiţer îl ajutau.

— N-ar trebui să ne grăbim să-l transportăm pe tata, domnule abate ? întrebă Maurice. N-ar trebui ca înainte de apusul soarelui să fim în Piemont ?

Dar preotul nu se clinti şi, cu o voce tristă, îi spuse :

— Dacă am încerca să-l transportăm pe domnul d'Escorval dincolo de frontieră ar însemna să-l omorîm. La o oră şi jumătate de aici locuieşte un ţăran de care răspund, un anume Poignot, care a fost odinioară arendaşul domnului Lacheneur. Are acum, împreună cu cei trei fii, o fermă destul de mare. Ne vom procura o targă şi-l vom purta pe domnul d'Escorval la acest om de treabă. După ce-l vom instala acolo pe baron, continuă el, unul dintre dumneavoastră, domnilor, va lua pe targă locul rănitului, ceilalţi îl vor purta şi veţi încerca să treceţi în Piemont. Ajunşi la frontieră, vă veţi strădui să vă purtaţi cu stîngăcie, vă veţi ascunde dar, în aşa fel, încît să fiţi văzuţi peste tot.

Toată lumea înţelegea acum planul atît de simplu al preotului. Era vorba să fie creată o pistă falsă, destinată să-i înşele pe agenţii trimişi de domnul Courtomieu şi ducele de Sairmeuse. Mai rămînea să facă rost de targă, şi ofiţerii se sfătuiau la ce uşă să bată, cînd caporalul Bavois îi întrerupse :

— Iertaţi-mă, li se adresă el, nu vă deranjaţi, ştiu, la zece paşi de aici, un netrebnic de hangiu care îmi va rezolva treaba.

Plecă în goană şi în mai puţin de cinci minute reapăru aducînd un fel de targă, o saltea subţire şi o pătură. Se gîndise la toate.

Se iveau zorii. Ceaţa care se legăna deasupra colinelor se colora cu sclipiri trandafirii şi liliachii. Tristul cortegiu, condus de abatele Midon, o luă peste cîmp. Bărbaţi şi fe-

mei se opreau, urmărind cu ochi înlăcrimați pe acei oameni care păreau că duc un mort.

După trei ore de mers, zăriră ferma lui Poignot. Din fericire, la o bătaie de pușcă de casă era o mică pădurice. Abatele îi puse pe toți să se adăpostească aici, recomandîndu-le cea mai strictă prudență pînă cînd el se va duce să se înțeleagă cu omul în care își pusese toate speranțele.

Cînd ajunse în curtea fermei, un om mititel, foarte slab, cu părul cărunt și fața tăbăcită de soare ieșea din grajd.

Era moș Poignot.

Pe dată, fără să-i lase timp abatelui să deschidă gura, începu să-i povestească încurcăturile lui. În noaptea răscoalei adăpostise un nenorocit care primise o lovitură de sabie ; nici nevastă-sa nici el nu știau să-i panseze rana și nu îndrăzneau să cheme un doctor.

— Și rănitul acesta, adăugă el, e Jean Lacheneur, fiul fostului meu stăpîn.

O neliniște teribilă cuprinse inima preotului. Acest fermier, care adăpostise un rănit, va consimți să primească încă unul ? Vocea abatelui Midon tremură cînd își formulă cererea.

— Știți, domnule paroh, răspunse cu răceală fermierul, cît de mult risc făcînd din casa mea un spital pentru răsculați ? Mi s-a spus, continuă el, că sînt un laș pentru că n-am vrut să fiu amestecat în complot. Acum sînt chemat să-i strîng pe răniți. Cred că pentru asta îți trebuie tot atîta curaj ca și pentru a trage cu pușca. Duceți-vă și aduceți-l pe domnul d'Escorval. Nu se află aici decît nevastă-mea și cei trei fii, nimeni nu-l va trăda !

. . . . . .

Peste o jumătate de oră, Baronul era culcat într-un mic pod, unde fusese instalat și Jean Lacheneur. De la fereastră, abatele Midon și doamna d'Escorval puteau să vadă cum se îndepărta cu iuțeală cortegiul destinat să-i înșele pe spioni. Caporalul Bavois, cu capul înfășurat în cîrpe însîngerate, îl înlocuise pe baronul d'Escorval.

Poliția nu descoperi nimic ; nu află nici un amănunt al evadării, nu află nici una din întîmplările acestei călătorii de mai bine de trei leghe, în plină zi, a celor șase persoane, purtînd un rănit pe o targă. Printre cele două

mii de țărani care crezuseră cu adevărat că acel rănit era baronul d'Escorval nu se găsi nici un delator. Apropiindu-se de frontieră, așteptară totuși să se facă noapte înainte de a bate la ușa unui han izolat pe care îl observaseră și unde sperau să găsească o călăuză pentru a trece defileul.

O veste îngrozitoare îi aștepta. Hangiul care le deschisese le dădu de știre despre sîngeroasele represalii care avuseseră loc la Montaignac. Din fericire, sau din nefericire, hangiul nu știa de evadarea domnului d'Escorval și nici de arestarea lui Lacheneur. La miezul nopții fugarii o porniră la drum și în zori ajunseră pe teritoriul piemontez.

— Datoria noastră este îndeplinită, domnule, i se adresară ofițerii lui Maurice. Ne întoarcem în Franța. Trebuie să ne luăm rămas bun !

Cu ochii plini de lacrimi, Maurice îi privi îndepărtîndu-se pe acei oameni curajoși. Rămăsese acum singurul protector al lui Marie-Anne, care palidă, zdrobită, frîntă de oboseală și emoție, tremura la brațul lui.

Și totuși, nu erau singuri. Alături de el se mai afla și caporalul Bavois.

XXXVI

Marie-Anne știuse să găsească în ea însăși resursele unui curaj bărbătesc. Dar și puterea omenească își are limitele ei. De fiecare dată, după eforturi extraordinare, sosește un moment în care trupul trădează cea mai hotărîtă voință. Cînd încercă să pornească din nou la drum tînăra fată simți că e la capătul puterilor : picioarele umflate n-o mai susțineau, capul i se învîrtea, greața îi întorcea stomacul pe dos și o senzație de frig intens o pătrunsese pînă în inimă. Din fericire, satul, a cărui clopotniță o zăriseră prin ceața dimineții, nu era departe. Se numea Saliente. A patra casă era un han. Intrară și, pe un ton sec, îi porunciră stăpînei s-o conducă pe tînăra doamnă într-o cameră și s-o ajute să se culce.

Maurice şi bătrînul soldat trecură în sala mare să ceară ceva de mîncare. Au fost serviţi, dar privirile care se opriră asupra lor nu erau cîtuşi de puţin bienvoitoare.

Un bărbat corpolent, care părea a fi stăpînul hanului, se învîrti în jurul lor mai mult timp examinîndu-i cu coada ochiului şi, în sfîrşit, îi întrebă cum îi cheamă.

— Mă numesc Dubois, răspunse Maurice fără să ezite, călătoresc, în folosul negoţului meu, împreună cu nevastă-mea, care e sus, şi cu arendaşul meu, aici de faţă.

— Şi ce comerţ faceţi ? mai întrebă hangiul.

— Am venit în afurisitul ăsta de ţinut al curioşilor să cumpăr catîri, zise Maurice, lovindu-se peste chimir.

La sunetul aurului, bărbatul cel corpolent îşi scoase boneta de lînă. Creşterea catîrilor reprezenta ocupaţia de bază a ţării sale ; era adevărat că negustorul era foarte tînăr, dar avea chimirul plin ; şi asta era de-ajuns !

Maurice se felicita pentru prezenţa sa de spirit ; bătrînul caporal nu era însă prea încîntat.

— Sîntem prea aproape de frontieră, ca să poposim aici, mormăi el.

Credea, aşa cum spera şi Maurice, că după douăzeci şi patru de ore de repaus absolut, Marie-Anne îşi va recăpăta puterile. Se înşelau însă amîndoi. La drept vorbind, tînăra fată nu părea să sufere, dar stătea nemişcată, amorţită, încremenită într-o toropeală din care nimic nu putea s-o scoată. A treia zi seara o auziră şoptind cîteva cuvinte. Amintirea atîtor nenorociri, a căror victimă fusese, îi revenea puţin cîte puţin, tulbure şi confuză, asemeni reminiscenţelor unui vis îngrozitor. Cîtă diferenţă între zilele în care trăia fericită, înconjurată de onoruri şi invidii, în frumosul castel de Sairmeuse, a cărui stăpînă se crezuse, şi momentul de faţă, cînd zăcea, fugară şi părăsită, într-o sărăcăcioasă cameră de han, fără altă protecţie decît a unui bătrîn ostaş dezertor şi a iubitului ei proscris. Cine îi impusese rolul odios pe care îl jucase între Maurice, Martial şi Chanlouineau ? Cînd acest nume îi trecu prin minte, întreaga scenă din celulă îi apăru ca într-o străfulgerare. Chanlouineau, condamnat la moarte, îi dăduse o scrisoare spunîndu-i : „S-o citeşti cînd eu nu voi mai fi".

Putea s-o citească acum, cînd el căzuse sub gloanțe. Dar ce făcuse cu scrisoarea ? Nu se mai gîndise la ea din momentul în care o primise. Se ridică și, cerînd rochia, își pipăi cu febrilitate buzunarul. Cînd simți un fîșîit prin stofă, scoase un strigăt de bucurie ; scrisoarea era acolo. O deschise, o citi încet de două ori și, lăsîndu-se să cadă pe pernă, izbucni în lacrimi.

Neliniștit, Maurice se apropie.

— Ce ți s-a întîmplat, pentru Dumnezeu ? o întrebă el îngrijorat.

Ea îi întinse scrisoarea spunîndu-i :

— Citește.

Iată ce scrisese Chanlouineau probabil în ajunul răscoalei :

„Marie-Anne

Complotul va izbucni. Și dacă va reuși, dacă va eșua, eu voi muri. Am hotărît acest lucru în ziua în care am aflat că nu se mai poate să nu te căsătorești cu Maurice d'Escorval. Dar complotul nu va reuși și îl cunosc destul de bine pe tatăl tău ca să știu că n-o să vrea să supraviețuiască înfrîngerii. Ce se va întîmpla cu tine dacă Maurice sau fratele tău vor fi și ei omorîți ? Vei fi obligată să cerșești pe la porți ? M-am gîndit mereu la acest lucru. Am chibzuit bine și iată ultima mea dorință : Te las moștenitoarea tuturor bunurilor mele : casa mea de la Borderie, cu grădina și via de vie, pădurea și pășunile de la Bérarde și cinci sfori de pămînt de la Valrollier. Amănunte despre toate aceste lucruri, și despre altele, vei găsi în testamentul pe care l-am făcut în favoarea ta și pe care l-am depus la notarul din Sairmeuse. Poți să le accepți fără teamă căci, neavînd rude, sînt stăpîn pe bunurile mele.

Dacă n-ai să vrei să rămîi în acest ținut notarul va găsi cu ușurință pe cineva care să cumpere totul pentru patruzeci de mii de franci. Dar ai face mai bine să rămîi în ținutul nostru în caz de nenorocire. Se poate locui destul de bine în casa de la Borderie de cînd am împărțit parterul în trei părți și am reparat coșul de la bucătărie. Camera de la primul etaj a fost aranjată de cel mai faimos tapițer din Montaignac. A ta să fie. Pe vremea cînd eram nebun și îmi ziceam că poate această cameră va deveni a noastră, am încercat să adun în ea tot ce poate fi mai frumos.

Drepturile de succesiune vor fi costisitoare, dar există un mic sold. Dacă vei ridica placa căminului din camera cea frumoasă, vei găsi într-o cutie o sută douăzeci şi şapte de ludovici de aur şi o sută patruzeci de scuzi de cîte şase livre. Dacă vei refuza această donaţie înseamnă că vrei să mă aduci la disperare chiar şi atunci cînd mă voi afla în pămînt. Accept-o, dacă nu pentru tine, cel puţin pentru... nu îndrăznesc să scriu asta, dar mă vei înţelege prea bine. Dacă Maurice nu va fi omorît, — şi eu voi încerca să fiu mereu între el şi gloanţe —, te va lua de soţie. Atunci va fi nevoie poate de consimţămîntul lui ca să accepţi donaţia. Sper să n-o refuze. Nu eşti gelos pe morţi ! El ştie, de altfel, că niciodată nu i-ai acordat nici măcar o privire bietului ţăran care te-a iubit atît.

Nu te supăra pentru ceea ce scriu ; sînt ca un om în agonie, care va muri cu siguranţă...

Aşadar, adio, Marie-Anne.

Chanlouineau"

Maurice citi de două ori, înainte de a restitui, această scrisoare care palpita la fiecare cuvînt de o pasiune sublimă.

Se reculese un moment şi spuse cu voce înăbuşită :

— Nu poţi să refuzi, ar fi urît din partea ta.

Se simţea ca lovit de trăsnet de măreţia sufletească a acestui ţăran. După ce îi salvase viaţa la Croix-d'Arcy, după ce îl smulsese pe baronul d'Escorval din mîinile călăului, dorindu-şi moartea fără să se plîngă, fără vreun reproş, pentru că nu era iubit, îşi întindea ocrotirea de dincolo de mormînt asupra femeii pe care o adorase. Comparîndu-se cu acest erou necunoscut, Maurice se simţea mic, neînsemnat, jalnic.

Marie-Anne nu se restabilea însă. Lipsită de puteri, îi era imposibil să se ridice din pat. Şi cum în împrejurimi se afla un doctor, şi chiar unul cu o bogată experienţă, Maurice i se adresă după multe îndoieli. Doctorul era unul dintre acei oameni căruia nu-i poţi da o vîrstă. Înalt, slab şi uşor adus de spate, avea fruntea brăzdată de riduri adînci, iar privirea, atunci cînd o aţintea asupra interlocutorului, era mai ascuţită şi mai tăioasă decît un bisturiu. El se închise un sfert de oră cu Marie-Anne şi, cînd ieşi, îl trase deoparte pe Maurice.

— Tînăra doamnă este însărcinată, îi spuse el.

Acesta era secretul ezitărilor lui Maurice. Rămase tăcut şi doctorul adăugă :

— Tînăra doamnă este într-adevăr soţia dumneavoastră, domnule Dubois ?

Insistă într-un mod atît de ciudat pe acest nume : Dubois, privirea sa avu o strălucire atît de imposibil de susţinut, încît Maurice se simţi roşind pînă în albul ochilor.

— Nu-mi explic întrebarea dumneavoastră, domnule ! îi răspunse pe un ton iritat.

Doctorul înălţă uşor din umeri.

— Vă cer scuze dacă doriţi. Remarc doar că sînteţi foarte tînăr pentru un soţ, că aveţi mîini prea fine pentru un geambaş. Omul care vă însoţeşte are mustăţi neobişnuite pentru un fermier. Şi dacă după toate astea o să-mi spuneţi că au fost tulburări dincolo de frontieră, la Montaignac...

Maurice se simţi descoperit ; îşi dădu seama că e în mîinile doctorului. Ce să facă ? să nege ? La ce bun ? Se gîndi că uneori cel mai prudent lucru e să te destăinui cuiva, această supremă încredere obligînd adesea la discreţie, aşa că răspunse cu emoţie în glas :

— Nu v-aţi înşelat, domnule. Bărbatul care mă însoţeşte şi cu mine sîntem refugiaţi, condamnaţi probabil la moarte în acest moment în Franţa.

Şi fără să-i lase timp doctorului să-i răspundă, îi relată înspăimîntătoarele întîmplări care îl aduseseră la Saliente şi povestea sfîşietoare a iubirii sale. Nu ascunse nici numele lui, nici pe acela al tinerei fete.

Cînd sfîrşi, doctorul îi strînse mîna.

— Cam aşa ceva mi-am închipuit şi eu, zise el. Credeţi-mă, domnule... Dubois, nu mai întîrziaţi pe aici. Şi alţii pot să ghicească ceea ce am ghicit eu. Şi mai ales nu-l anunţaţi pe hangiu că plecaţi. Numai interesul i-a închis gura. Atîta timp cît veţi sta la el va tăcea. Dacă însă va afla că vă pregătiţi de plecare s-ar putea să trăncănească.

— Vai, domnule, cum să plecăm ?

— În două zile tînăra doamnă va fi pe picioare, îl întrerupse doctorul. Credeţi-mă ! Opriţi-vă în următorul sat şi daţi numele dumneavoastră domnişoarei Lacheneur.

Vreau să spun, insistă el cu o oarecare amărăciune, că un om cinstit nu poate ezita să se căsătorească cît mai curînd cu această nefericită tînără.

— Vai, domnule ! strigă Maurice, v-aţi gîndit la ceea ce mă sfătuiţi să fac ! Cum vreţi ca eu, un proscris, condamnat la moarte, să-mi procur actele care se cer pentru o căsătorie !

— Permiteţi-mi domnule ! interveni doctorul, nu mai sînteţi în Franţa, ci în Piemont. În această ţară se mai fac căsătorii fără formalităţile care vă îngrijorează.

— E oare posibil ! exclamă Maurice.

Doctorul tăcu, s-ar fi zis că-şi reproşa că spusese prea multe, că se amestecase într-o problemă care nu-l privea. Apoi, reluă brusc, pe un ton hotărît.

— Ascultaţi-mă, domnule d'Escorval. Poimîine, miercuri, veţi închiria nişte catîri şi veţi pleca, domnişoara Lacheneur, bătrînul soldat şi dumneavoastră, ca pentru a face o plimbare. Vă veţi îndrepta spre Vigano, la trei leghe de aici, unde locuiesc eu. Vă voi conduce la un preot care este prietenul meu şi care, la recomandarea mea, va face ceea ce îi veţi cere. Gîndiţi-vă, să vă aştept miercuri ?

— Da, domnule, desigur ! Cum să vă mulţumesc ?

Maurice era beat de fericire. Înţelegea foarte bine şubrezenia legală a unei asemenea căsătorii, dar era încredinţat că va linişti astfel conştiinţa tulburată a lui Marie-Anne, pe care sentimentul greşelii o ucidea.

Bătrînul doctor nu vorbise în vînt. Totul se petrecu aşa cum promisese. Un preot din Vigano binecuvîntă căsătoria lui Maurice d'Escorval şi a lui Marie-Anne Lacheneur, le eliberă un certificat pe care îl semnară, ca martori, doctorul şi caporalul Bavois.

În aceeaşi seară, catîrii fură trimişi la Saliente şi fugarii porniră din nou la drum.

Atunci cînd se despărţise de Maurice, abatele Midon îi recomandase în mod expres să ajungă, cît mai grabnic posibil, la Torino.

— E un oraş mare, îi spusese el, vi se va pierde urma. Am acolo un prieten foarte bun ; iată numele şi adresa lui ; vă veţi duce să-l vedeţi şi sper ca prin el să vă trimit veşti despre tatăl dumneavoastră.

Aşadar, Maurice, Marie-Anne şi caporalul Bavois se îndreptară spre Torino.

Într-o frumoasă dimineaţă de aprilie proscrişii se opriseră ca să ia masa la un han. Terminînd de mîncat, Maurice se dusese să plătească hangiţei, cînd un strigăt sfîşietor îl făcu să se întoarcă. Marie-Anne palidă, cu privirea rătăcită, fluturînd un ziar i se adresă cu o voce spartă :

— Acolo ! Maurice, priveşte !

Era un ziar vechi de două săptămîni, uitat fără îndoială de vreun călător, şi care de atunci zăcea pe masă. Maurice îl luă şi citi :

„Ieri a fost executat Lacheneur, capul rebelilor din Montaignac. Acest ticălos instigator şi-a păstrat pînă şi pe eşafod îndrăzneala vinovăţiei de care a dat dovadă..."

Tot restul articolului, scris sub influenţa ideilor ducelui de Sairmeuse şi a marchizului de Courtomieu, continua pe acest ton.

— Tatăl meu a fost executat, rosti Marie-Anne cu sfîşiere, şi eu, fiica lui, n-am fost acolo ca să-i primesc ultima dorinţă şi ultima privire.

Se ridică şi, cu un glas aspru şi imperios, declară :

— Nu merg mai departe ; trebuie să ne întoarcem chiar în clipa asta, fără să mai pierdem un minut ! Vreau să mă înapoiez în Franţa !

— Să plecăm, o susţinu Maurice, să ne întoarcem !

Dar un lucru grav, înspăimîntător, cu repercusiuni asupra viitorului lor îi neliniştea pe amîndoi. Să mărturisească oare Marie-Anne că este însărcinată ? Ea voia să facă acest lucru, spunînd că acela care a comis o greşeală trebuie să se resemneze şi să-şi primească pedeapsa, să se umilească.

Tremurînd numai la ideea dispreţului care o aştepta pe tînăra fată, Maurice o imploră, o rugă cu lacrimi în ochi să nu spună nimic să ascundă situaţia în care se află.

— Certificatul nostru de căsătorie nu va închide gura răutăcioşilor, spuse el.

Din nefericire, Marie-Anne cedă.

În ziua următoare, pe 17 aprilie, la căderea nopții, fugarii ajunseră la ferma lui taica Poignot. Maurice și caporalul Bavois erau deghizați în țărani...

Bătrînul soldat făcuse, pentru siguranța tuturor, un sacrificiu care îi storsese o lacrimă :

Își tăiase mustața.

XXXVII

Abatele Midon și Martial discutaseră și stabiliseră împreună, în Piața Armelor din Montaignac, condițiile evadării baronului d'Escorval.

— Dați-mi înapoi scrisoarea, i se adresase Martial, și îl voi salva pe baron.

— Salvați-l pe baron, răspunsese abatele, și scrisoarea vă va fi înapoiată.

— Acesta e ultimul meu cuvînt, părinte, rosti Martial. Înapoiați-mi chiar acum ciorna pe care mi-a smuls-o viclenia lui Chanlouineau, și vă jur, pe onoarea mea, că voi face tot ce este omenește posibil ca să-l salvez pe baron. Dacă nu, dacă nu aveți încredere în cuvîntul meu, atunci bună seara.

Situația era disperată, pericolul iminent, timpul măsurat. Abatele scoase scrisoarea din buzunar și, întinzîndu-i-o lui Martial, rosti pe un ton solemn :

— Iată, domnule ! și amintiți-vă că v-ați dat cuvîntul.

— Îmi voi aminti, părinte. Duceți-vă să căutați frînghiile.

Așa se explica durerea abatelui Midon cînd avu loc înspăimîntătoarea prăbușire a baronului și uimirea lui cînd îl auzi pe Maurice strigînd că funia era tăiată.

— Încrederea mea l-a ucis pe baron, își spuse el.

Și cu toate astea nu se putea hotărî să arunce asupra lui Martial această fărădelege. Răsuflă ușurat abia după ce-l știu pe domnul d'Escorval instalat, la Poignot și după ce văzu îndepărtîndu-se cortegiul destinat să-i inducă în eroare pe urmăritori.

Faptul că baronul suportase să fie transportat demonstra că în acest sărman trup zdrobit sălășluia o vita-

lităte pe care n-ai fi putut-o bănui. Acum era necesar să fie procurate instrumentele chirurgicale și medicamentele de care bolnavul avea nevoie. De unde însă și prin ce mijloace ? Poliția marchizului de Courtomieu ținea sub supraveghere medicii și farmaciile. Trecutul abatelui Midon — care timp de zece ani fusese medicul și chirurgul săracilor — rezolvă dificultățile prezentului. Cînd se făcu întuneric, acesta îmbrăcă o cămașă lungă, albastră, își acoperi fața cu o pălărie mare de postav și se îndreptă spre Sairmeuse. Pătrunse în prezbiteriu, forțînd ușa grădinii. Găsi aici, pe dibuite, lucrurile de care avea nevoie și se retrase fără să-l fi simțit cineva.

Încercă apoi o brutală, dar indispensabilă operație. Îi tremura sufletul dar mîna care ținea bisturiul rămase fermă, cu toate că niciodată nu încercase ceva atît de greu. Speranța nu-i fu înșelată, căci a treia zi rănitul păru să-și recapete cunoștința. Prima privire o adresă curajoasei sale soții, primul cuvînt fu numele lui Maurice. Totul te făcea să presupui că va scăpa, desigur, nu fără cumplite suferințe.

Mai norocos, Jean Lacheneur fu pe picioare la sfîrșitul săptămînii.

În aceste împrejurări periculoase taica Poignot și fiii săi, acești oameni cumsecade știură să desfășoare acea viclenie a țăranului care întrece subtilitatea celui mai abil diplomat.

Așa se scurseseră patruzeci de zile, cînd într-o seară, pe 17 aprilie, în timp ce abatele Midon citea un ziar baronului d'Escorval, ușița podului se deschise încet și unul din fiii lui Poignot apăru o clipă.

Fără să se tulbure, preotul își termină fraza, lăsă ziarul și ieși.

— Ce s-a întîmplat ? îl întrebă el pe tînăr.

— Vai, părinte ! abia au sosit domnul Maurice, domnișoara Lacheneur și bătrînul caporal ; vor să urce.

Din trei salturi, abatele Midon coborî scara îngustă.

— Nenorociților ! strigă el, îndreptîndu-se spre cei trei imprudenți, ce vreți ?

Și adresîndu-se lui Maurice, îi spuse :

— Din cauza ta şi pentru tine tatăl tău era cît pe ce să moară ! Nu ţi-a fost teamă că întorcîndu-te vei risca să le arăţi trădătorilor locul unde s-a refugiat el ! Pleacă !

Bietul băiat, îngrozit, bolborosea scuze de neînţeles. Incertitudinea i se păruse mai rea decît moartea ; aflase de supliciul domnului Lacheneur, nu se mai gîndise la altceva, va pleca, şi nu cerea decît să-şi vadă tatăl şi să o îmbrăţişeze pe maică-sa.

Preotul rămase neînduplecat.

— O emoţie poate să-l doboare pe tatăl tău, declară el ; să-i spunem mamei dumitale că te-ai întors şi la ce pericole te-ai expus nebuneşte, înseamnă s-o facem să-şi piardă toate speranţele. Pleacă, treci chiar în noaptea asta frontiera.

Jean Lacheneur, martor la această scenă, se apropie.

— Voi pleca şi eu, părinte, zise el, şi vă rog s-o primiţi pe sora mea. Locul lui Marie-Anne este aici şi nu să bată drumurile.

— Fie, zise abatele, pleacă ; n-am văzut numele tău pe nici o listă, nu eşti urmărit.

Despărţit astfel de cea care era soţia lui, Maurice vru să mai vorbească cu ea, să-i dea ultimele sfaturi, dar abatele nu-i dădu voie.

— Fugiţi ! spuse el, reţinînd-o pe Marie-Anne. Adio.

Preotul se grăbise prea tare.

Cînd Maurice avea atîta nevoie de sfaturile sale înţelepte, el îl lăsă pradă mîniei turbate a lui Jean Lacheneur.

— Iată, strigă Jean, de îndată ce ieşiră, asta-i opera domnilor de Sairmeuse şi a marchizului de Courtomieu. Eu nu ştiu unde a fost aruncat corpul tatălui meu executat, dumneavoastră nu vă puteţi îmbrăţişa tatăl, lovit de ei în mod laş, prin trădare.

Izbucni într-un rîs nervos, strident, înspăimîntător şi continuă cu o voce spartă :

— În seara asta se sărbătoreşte nunta lui Martial cu domnişoara Blanche... Iar noi trebuie să plecăm în lume, fără prieteni, fără adăpost. Ei acolo stau la masă, rîd, ciocnesc...

Nu era nevoie de mai mult pentru ca mînia lui Maurice să se aprindă din nou.

— Îl voi provoca pe Martial, acum, la el acasă, strigă.

Dar Jean îl întrerupse :

— Nu, nu aşa ! Sînt laşi, vă vor aresta. Îi veţi scrie, iar eu voi duce scrisoarea.

Asumîndu-şi toate riscurile, intrară în prima cîrciumă pe care o întîlniră în drum şi provocarea scrisă fu încredinţată lui Jean Lacheneur.

XXXVIII

Să tulbure sărbătoarea din castelul Sairmeuse, să schimbe în tristeţe bucuria primei zile de căsătorie, să înspăimînte cu sinistre presimţiri căsătoria lui Martial şi a domnişoarei Blanche de Courtomieu. Iată ce dorea în realitate Jean Lacheneur. Căci nu credea că Martial, triumfător şi fericit, va accepta provocarea lui Maurice, nefericit şi proscris. Primirea vădit binevoitoare a lui Martial îl descumpăni puţin. Îşi reveni însă văzînd ce efect formidabil produsese provocarea teribil de jignitoare a lui Maurice. Şi, în timp ce străbătea saloanele scăldate într-o lumină orbitoare, Jean nu se gîndi nici la bocancii lui grosolani cu ţinte, nici la hainele de ţăran. Tremurînd de nelinişte, se întreba : „Ce se va întîmpla acum."

Sprijinit de uşorul aurit al galeriei, asistă la înfricoşătoarea scenă din salonaş.

Niciodată n-ar fi îndrăznit să spere o răzbunare atît de promptă şi, mai ales, atît de teribilă.

Şi totuşi asta nu era încă nimic faţă de ceea ce urmă.

După ce o îndepărtă cu brutalitate pe Blanche, tînăra lui soţie, care nu-l lăsa să iasă agăţîndu-i-se disperată de haine, Martial îl luă din nou de braţ pe Jean Lacheneur. Străbătu iarăşi marea galerie, printre invitaţii încremeniţi, dar în loc să intre în vestibul, Martial luă un sfeşnic aprins de pe o consolă şi deschise o uşiţă care dădea pe scara de serviciu. Urcară pînă la etajul doi al castelului şi intrară într-un apartament pe jumătate gol, unde totul era în dezordine. Era apartamentul de tînăr necăsătorit al lui Martial. Odinioară, atunci cînd venea să-şi petreacă vacanţele lîngă tatăl său, acest apartament îi aparţinuse

lui Jean. De îndată ce intrară, Martial alergă la un mic scrin ce se afla într-un colț, îl sparse mai mult decît îl deschise și luă dintr-un sertar o hîrtie împăturită foarte strîns, pe care o strecură în buzunar.

— Acum, zise el, să plecăm. Trebuie să evităm o scenă ; tatăl meu și nevastă-mea mă caută fără îndoială. Ne vom explica afară.

Coborîră în grabă, ieșiră prin grădină și ajunseră în curînd pe aleea care ducea spre Sairmeuse.

Atunci Jean Lacheneur se opri brusc.

— Ce răspuns trebuie să-i comunic lui Maurice d'Escorval ?

— Nici unul. Mă vei duce la el.

— Ceea ce îmi cereți este imposibil, rosti Jean Lacheneur.

— De ce ?

— Pentru că Maurice e urmărit. Dacă ar fi prins ar fi tradus în fața Curții tribunalului special și fără îndoială condamnat la moarte. A găsit un refugiu sigur și nu am dreptul să-l desconspir.

Jean nu rezistase tentației de a răspunde astfel, mai insultător decît dacă ar fi spus simplu : „Ne temem de trădători !"

— Te îndoiești de mine, zise cu tristețe Martial. Totuși, insistă el, după ceea ce ai văzut și ai auzit, nu mai poți să mă bănui că eu aș fi tăiat frînghia pe care am dus-o baronului d'Escorval.

— Nu. Sînt convins că nu sînteți vinovat de această lașitate cumplită. Totuși vă răspund : e imposibil !

În loc să se revolte, Martial scoase din buzunar hîrtia pe care o luase din apartamentul său și, întinzîndu-i-o lui Jean, zise cu o voce înăbușită :

— Cei care m-au făcut să suport rușinea ca oamenii să se îndoiască de cuvîntul meu vor fi pedepsiți. Și dacă nu crezi că sînt sincer, iată dovada pe care voiam să i-o dau lui Maurice și pe care ți-o încredințez ție.

— Ce dovadă e asta ?

— E ciorna scrisă de mîna mea, în schimbul căreia tatăl meu a pus la cale evadarea baronului d'Escorval. O presimțire inexplicabilă m-a împiedicat să ard această

dovadă compromițătoare. Ia scrisoarea, datorită ei voi fi la discreția ta.

Oricare altul decît Jean Lacheneur ar fi fost mișcat de această generozitate sufletească. El rămase neînduplecat. Inima-i era cuprinsă de una din acele uri pe care nimic nu le stinge, care circulă prin vene la fel ca sîngele și care, departe de a dispare odată cu anii, cresc și devin tot mai înspăimîntătoare.

— Bine, zise el, am să i-o duc lui Maurice.

— Cred că ea poate reprezenta o garanție pentru stabilirea unei înțelegeri.

Jean Lacheneur făcu un gest de amenințare.

— O garanție pentru înțelegere ! strigă el, domnule marchiz ! Ați uitat tot sîngele care a curs între noi ? Cine l-a condamnat la moarte pe baronul d'Escorval, deși era nevinovat ? Oare nu ducele de Sairmeuse ? Ați uitat că dumneavoastră și ai dumneavoastră l-ați dus pe tatăl meu la eșafod ! Cum i-ați mulțumit acestui om care v-a dat o avere ! Ați încercat să-i seduceți fiica, pe biata Marie-Anne.

— I-am oferit surorii dumitale numele și averea mea.

— Aș fi omorît-o cu mîna mea dacă ar fi acceptat ! Eu nu voi uita toate astea și am să vă dovedesc. Dacă vreo nenorocire va lovi nobila familie de Sairmeuse, gîndiți-vă la Jean Lacheneur ! Și dacă țineți atît de mult să-l vedeți pe Maurice, să fiți mîine la prînz în landa de la Rèche, va fi acolo.

Spunînd acestea, sări peste talazul drumului și dispăru în întuneric.

Un fel de ameteală puse stăpînire pe tînărul marchiz de Sairmeuse. El, căruia nu i-ar fi păsat de părerea întregii lumi, fusese parcă lovit în moalele capului la gîndul că Marie-Anne îl disprețuia fără îndoială, că îl considera un trădător și un laș. Dacă îl implorase pe Jean să-l ducă la Maurice era pentru că spera ca prin acesta s-o găsească pe Marie-Anne și să-i spună :

— Aparențele sînt împotriva mea, dar sînt nevinovat și am dovedit-o demascîndu-l pe cel în cauză.

Sărbătorirea căsătoriei lui, care trebuia să aibă loc cu atîta fast, luase sfîrșit, invitații se grăbeau să se retragă. Se gîndi că va fi singur între tînăra sa soție, tatăl său și

marchizul de Courtomieu. Ce de reproşuri, strigăte, lacrimi, furii, ameninţări ! Unde să-şi petreacă noaptea ! Era în costum de ceremonie, cu capul gol, începuse să i se facă frig. Casa ocupată de duce la Montaignac i se păru că e o soluţie. Era lung drumul pînă acolo dacă îl străbăteai pe jos, dar în starea sa sufletească acest lucru nu-i displăcea. Servitorul care veni să-i deschidă, rămase încremenit de uimire văzîndu-l.

— Aprinde un foc puternic în salon şi adu-mi haine să mă schimb.

Valetul îndeplini ordinele şi, în curînd, Martial se află singur întins pe o canapea în faţa căminului. Încercă să adoarmă dar nu fu în stare. Abia în zori reuşi să aţipească şi, cînd se trezi, după un somn agitat, era trecut de ora nouă.

— Să mi se pună şaua pe un cal, strigă el. Repede ! Cît mai repede !

Îşi amintise de întîlnirea pe care o avea cu Maurice. Datorită iuţelii calului său ajunse în la Rèche la unsprezece şi jumătate. Cum ceilalţi nu sosiseră încă, îşi legă calul de un brăduţ şi urcă sprinten pînă în punctul cel mai înalt al landei. Aici se aflase cocioaba lui Lacheneur. Nu rămăsese din ea decît cei patru pereţi înnegriţi de incendiu şi pe jumătate dărîmaţi. Deosebit de emoţionat, Martial contempla ruinele, cînd auzi un fîşîit prin tufişuri. Se întoarse ; Maurice, Jean şi caporalul Bavois soseau.

Bătrînul soldat purta sub braţ un pachet lung şi îngust, învelit în serj ; erau săbiile pe care Jean Lacheneur le ceruse în timpul nopţii de la un ofiţer în rezervă din Montaignac.

— Ne pare rău, domnule, începu Maurice, că v-am făcut să aşteptaţi. Remarcaţi totuşi că încă nu e amiază.

— Ţineam prea mult să mă justific, îl întrerupse Martial, ca să n-ajung la timp.

Maurice ridică dispreţuitor din umeri.

— Nu e vorba de a vă justifica, domnule, zise el pe un ton aspru pînă la grosolănie, ci de a ne bate.

— Sau nenorocirea vă face să fiţi nedrept, i se adresă Martial cu blîndeţe, sau domnul Lacheneur, aici de faţă, nu v-a spus nimic.

— Jean mi-a povestit tot. Dar ura mea a rămas aceeași chiar dacă vă disprețuiesc mai puțin. Îmi datorați o întîlnire din ziua în care privirile noastre s-au întîlnit în piața din Sairmeuse, în prezența domnișoarei Lacheneur. Mi-ați spus atunci : „Ne vom mai întîlni !" Iată-ne acum față în față.

Un val de sînge împurpură obrazul marchizului de Sairmeuse, luă sabia pe care i-o prezentase caporalul Bavois și, în poziție de atac, rosti cu voce stridentă :

— Dumneata ai vrut-o ! Amintirea lui Marie-Anne nu te mai poate salva.

Dar abia încrucișară lamele că strigătele lui Jean și ale caporalului Bavois opriră lupta.

— Soldații ! strigară ei, să fugim !

Vreo doisprezece soldați se apropiau alergînd din răsputeri.

— Ah ! am spus eu ! strigă Maurice, lașul a venit, dar i-a anunțat pe jandarmi !

Făcu o săritură înapoi și, rupînd sabia pe genunchi, aruncă bucățile în obrazul lui Martial strigînd :

— Iată-ți plata, nemernicule !...

— Nemernicule, repetară Jean și caporalul Bavois, trădătorule, mîrșavule !

Și o luară la goană, lăsîndu-l pe Martial ca trăsnit.

Printr-un efort extraordinar, acesta își reveni. Se îndreptă în goană spre subofițerul care comanda și îl întrebă cu glas tăios :

— Mă recunoști ?

— Da, răspunse sergentul, sînteți fiul ducelui de Sairmeuse.

— Ei bine, vă interzic să-i urmăriți pe oameni ăștia !

— Nu pot să vă ascult, zise cu hotărîre sergentul, am un ordin.

— Cel puțin, i se adresă Martial, nu veți refuza să-mi spuneți cine v-a trimis.

— Cum cine ? colonelul, la naiba ! la ordinele pe care înaltul magistrat, domnul de Courtomieu, i le-a trimis aseară printr-un om călare.

O luă la goană, în timp ce Martial, clătinîndu-se mai tare decît un om beat, coborî landa și se duse să-și ia calul.

Dar nu se întoarse la castelul Sairmeuse. Reveni la Montaignac și își petrecu restul după-amiezii închis în cameră.

Chiar în aceeași seară, expedie la Sairmeuse două scrisori : una adresată tatălui său, cealaltă tinerei sale soții.

XXXIX

Trăsnetul de-ar fi căzut în mijlocul galeriei n-ar fi impresionat mai mult oaspeții din castelul Sairmeuse decît provocarea lui Maurice d'Escorval. Un freamăt străbătuse adunarea cînd Martial, turbat de mînie, aruncase scrisoarea mototolită în obrazul socrului său, marchizul de Courtomieu. În timp ce marchizul leșina fără ca nimeni să se gîndească să-i dea ajutor, în timp ce ducele de Sairmeuse tremura și își mușca pumnii de furie, tînăra marchiză încercă să salveze situația.

— Se acordă cam prea multă importanță unei mici neînțelegeri care mîine se va clarifica, zise, aproape veselă, persoanelor aflate în jurul ei.

Și pe dată, înaintînd pînă în mijlocul galeriei, făcu semn orchestrei să înceapă un contradans.

Dar, la primele măsuri, toți invitații se repeziră spre ieșire.

În picioare, lîngă ușa galeriei, cu cel mai atrăgător surîs pe buze, doamna Blanche împărțea cu dărnicie cele mai curtenitoare și măgulitoare cuvinte, ca să-i oprească pe cei ce plecau în grabă. Eforturi zadarnice ! Sacrificii inutile ! Rămăsese singură ! Nu mai era nevoie să se prefacă. Nu mai existau martori care să-i pîndească îngrozitoarea suferință și să se bucure de ea. Cu un gest furios, își smulse vălul de mireasă și cununița de flori de portocal, și, într-o pornire de mînie turbată, le călcă în picioare.

Cufundat într-un fotoliu, cu trăsăturile contractate de mînie, ducele de Sairmeuse privea la alergătura servitorilor, cînd doamna Blanche intră.

Se opri în fața lui și cu o voce înăbușită îi spuse :

— De ce ați rămas aici, domnule duce, în timp ce eu a trebuit să fac față celor mai înjositoare umilințe. Toți oaspeții dumneavoastră au fugit, toți !

Brusc, domnul de Sairmeuse sări în picioare :

— Foarte bine, strigă el, ducă-se dracului ! Dar se vor întoarce, o asigură el, îi vom revedea căiți și umili. Aveți încredere în mine ! Pe unde umblă însă Martial ?

Ochii tinerei femei scăpărară, dar nu răspunse.

— El a făcut tot răul, șopti ducele, el trebuie să-l repare !

Și reluă încet :

— Trebuie să-l găsim pe Martial, trebuie.

Cu un gest teribil de durere și mîndrie doamna Blanche îl întrerupse :

— Trebuie s-o căutăm pe Marie-Anne, dacă vreți să-l găsim pe... soțul meu, zise ea.

Ducele gîndea la fel, dar nu îndrăzni să mărturisească.

Și, în timp ce tînăra femeie se îndrepta spre tatăl ei, care nu părea să-și fi revenit, ducele se îndepărtă înjurînd.

Doamna Blanche scutură cu brutalitate brațul tatălui ei și-i strigă pe un ton poruncitor :

— Trebuie să-ți vorbesc, ridică-te !

Marchizul nu îndrăzni să n-asculte ; se ridică pe canapea, cu cravata desfăcută, cu obrazul acoperit de mari pete roșii.

— Vorbește, suspină el, vorbește dacă așa vrei.

— Să discutăm despre Martial, începu ea.

La acest nume domnul de Courtomieu zvîcni și pumnii i se crispară.

— Ah ! nemernicul ! strigă el.

— Martial e soțul meu, tată. Și nu vreau să mi-l omoare. Ai auzit, continuă ea, i s-a fixat o întîlnire pentru mîine la prînz, o întîlnire în landa la Rèche. Îl cunosc. A fost insultat, se va duce acolo. Și acolo nu va găsi un adversar loial ! Va găsi niște asasini. Poți să împiedici să fie omorît.

— Eu, dumnezeule ! cum ?

— Trimiţînd în landa de la Rèche soldaţi care să se ascundă în pădure şi, la momentul oportun, să-i aresteze pe ticăloşii care îi doresc moartea.

Marchizul dădu cu tristeţe din cap.

— Dacă aş face asta, Martial ar fi în stare să...

— Ce te interesează, de vreme ce voi lua totul asupra mea ?

— Fie ! zise el. Tu mi-o ceri, voi scrie.

Se gîndi că făcînd ce-i cerea fiică-sa însemna să se răzbune în modul cel mai crunt cu putinţă pe Martial, să-l dezonoreze.

Doamna Blanche îi aduse repede cerneală şi toc şi, de bine de rău, căci mîinile îi tremurau, el scrise ordinul către colonelul legiunii din Montaignac.

Fiică-sa dădu chiar ea scrisoarea unui servitor, îi ordonă să încalece şi, numai cînd îl văzu plecînd în galop, se duse să se închidă în apartamentul ei împreună cu mătuşa Médie.

Cînd se făcu ziuă, doamna Blanche îşi schimbă rochia albă de mireasă cu veşminte negre şi fu văzută rătăcind ca o umbră prin grădinile din Sairmeuse... căci nu mai era într-adevăr decît propria-i umbră ; această noapte de cumplite suferinţe o îmbovărase mai mult decît toţi anii de pînă atunci. Închisă în apartamentul său, refuză să deschidă ducelui de Sairmeuse şi chiar tatălui ei. Abia seara, în jurul orei opt, primiră veşti.

Un servitor aduse scrisorile adresate de Martial tatălui şi soţiei sale.

Mai mult de un minut Doamna Blanche ezită să deschidă scrisoarea pe care o primise ; soarta îi era pecetluită, se temea.

În sfîrşit rupse plicul şi citi :

„Doamnă marchiză,

Între dumneavoastră şi mine totul s-a sfîrşit şi nu mai există nici o posibilitate de împăcare. Reluaţi-vă din acest moment libertatea. Vă stimez îndeajuns ca să sper că veţi şti să respectaţi numele de Sairmeuse, pe care nu pot să vi-l iau înapoi. Veţi găsi cred, la fel ca mine, că o despărţire prin bună înţelegere este preferabilă scandalului unui proces.

Cînd oamenii de afaceri vor reglementa interesele dumneavoastră, amintiți-vă că am trei sute de mii de livre rentă.

Martial de Sairmeuse

Doamna Blanche se clătină sub teribila lovitură. Fusese părăsită, se gîndea ea, părăsită pentru alta.

— Oh ! Marie-Anne, strigă ea, am s-o omor pe creatura asta !

XL

De-a lungul celor douăzeci și patru de ore cumplite pe care doamna Blanche le-a petrecut cîntărind cît de mare e nenorocirea care a lovit-o, ducele de Sairmeuse a tunat și a fulgerat, făcînd să se zguduie pereții. Nici el nu se culcase. Așa că după o criză de nervi care durase o noapte și o zi, pica de oboseală, cînd i se aduse scrisoarea fiului său. Era scurtă. Martial nu-i dădea tatălui său nici o explicație, nu menționa nici măcar ruptura pe care o anunțase soției sale.

„Domnule duce,

Nu pot să mă întorc la Sairmeuse, totuși e foarte important să ne vedem.

Veți aproba, sper, hotărîrile mele, cînd vă voi expune motivele care mi le-au dictat.

Veniți deci la Montaignac ; cu cît mai repede, cu atît mai bine, vă aștept."

Dacă n-ar fi ascultat decît de sugestiile nerăbdării sale, ducele ar fi poruncit să fie înhămați caii în aceeași clipă și ar fi pornit la drum. Dar putea oare să-i părăsească atît de brusc pe marchizul de Courtomieu, care-i acceptase ospitalitatea și pe doamna Blanche, soția fiului său ? Se resemnă deci să mai petreacă o noapte plină de incertitudini, de-a dreptul de nesuportat pentru o fire ca a lui.

A doua zi, către ora nouă dimineața, cînd tocmai se îmbrăcase, fu anunțat că domnul de Courtomieu și fiica sa îl așteaptă în salon. Surprins, se grăbi să coboare. Cînd

intră, marchizul de Courtomieu care ședea într-un fotoliu se ridică brusc, iar doamna Blanche înaintă cu un mers țeapăn, palidă și abătută.

— Noi plecăm, domnule duce, i se adresă ea cu răceală, și am vrut să ne luăm la revedere.

— Cum plecați, doar nu vreți să...

Tînăra femeie îl întrerupse cu un gest și, scoțînd din corsaj scrisoarea de despărțire, i-o întinse ducelui spunîndu-i :

— Domnule duce, vă rog să luați cunoștință de acest lucru.

O citi dintr-o privire și fu atît de uimit, încît nu găsi nici măcar o înjurătură la îndemînă.

— De neînțeles ! bolborosi el : de neînchipuit !

— Într-adevăr de neînchipuit ! repetă tînăra femeie. Sînt căsătorită abia de ieri și iată-mă părăsită. Ar fi fost o dovadă de generozitate să se gîndească mai bine înainte decît după. Spuneți-i totuși lui Martial că îl iert că mi-a distrus viața, că a făcut din mine cea mai nenorocită dintre toate făpturile. Îi iert și suprema insultă de a-mi vorbi despre averea lui. Îi doresc să fie fericit. Să mergem. Adio, domnule duce, nu ne vom mai vedea. Adio !

— Nu veți pleca astfel ! strigă ducele. Așteptați cel puțin să-l văd pe Martial, poate nu e atît de vinovat pe cît credeți.

— Oh ! destul ! îl întrerupse marchizul, destul ! La ce bun atîtea explicații ! Jignirea nu se mai poate repara. Adio !

Și ducele, cu un aer absolut aiurit, îi privi îndepărtîndu-se. Atît de mare îi era teama și nerăbdarea încît ajută cu mîna sa să fie înhămați caii la trăsura pe care o comandase și, luînd biciul, ținu să mîne el însuși. La Montaignac intră ca o furtună în camera fiului său.

— Cred, marchize, că ai înnebunit ! strigă el din prag. Asta e, la naiba, singura ta scuză valabilă.

Dar Martial, care aștepta vizita tatălui său, avusese timp să se pregătească.

— Dimpotrivă, niciodată nu mi-am simțit mintea atît de limpede răspunse el. Îngăduiți-mi să vă pun o întrebare : dumneavoastră sînteți acela care a trimis soldații

la întîlnirea pe care Maurice d'Escorval mi-o fixase în mod loial ?

— Marchize !

— Bine ! aşadar e încă o infamie a marchizului de Courtomieu ? E a doua oară, continuă el, cînd acest nemernic încearcă să dezonoreze numele de Sairmeuse. Ca să fiu crezut, cînd voi afirma acest lucru, trebuia să rup cu fiică-sa... şi am făcut-o. Nu regret, căci nu mă căsătorisem decît din respect pentru dumneavoastră şi din slăbiciune, pentru că trebuia să mă căsătoresc, şi pentru că nici o femeie, în afară de una singură, pe care nu pot s-o am, nu înseamnă nimic pentru mine.

— E foarte interesantă această încîlceală de sentimente, zise ducele ; asta nu înseamnă că n-aţi compromis şansa politică a familiei noastre.

— Cred, dimpotrivă, că o salvez, răspunse Martial. Cu puţină abilitate veţi putea arunca toată vina odioaselor represalii asupra marchizului de Courtomieu, păstrînd pentru dumneavoastră doar prestigiul datoriei îndeplinite.

Ducele se înveseli, întrevedea planul fiului său.

— La naiba ! marchize, strigă el, ştii că asta e o idee ! Ştii că din acest moment mă tem infinit mai puţin de Courtomieu ?

Martial căzu pe gînduri.

— Eu nu mă tem de marchiz, şopti el, ci de fiica lui, de nevasta mea.

XLI

Trebuie să fi trăit la ţară ca să-ţi poţi da seama cu cîtă rapiditate extraordinară se răspîndesc aici veştile. Aşa că zvonurile ajunseră la nenorociţii ascunşi la ferma lui taica Poignot chiar în seara în care se petrecuseră evenimentele la castelul din Sairmeuse. Către ora zece, baronul aţipise, iar abatele Midon şi doamna d'Escorval coborîseră într-o mică încăpere ca să discute în linişte cu Marie-Anne cînd fiul mai mare al lui moş Poignot apăru cu chipul răvăşit. Băiatul ieşise după cină cu mai mulţi prieteni ca să admire de departe splendorile de la castelul Sairmeuse

și se întorsese în grabă ca să-și anunțe tatăl și oaspeții despre ciudatele evenimente care se întîmplaseră în seara aceea.

— E de necrezut ! murmură abatele Midon, năucit.

Nu era însă chiar așa, și preotul ar fi înțeles acest lucru dacă i-ar fi venit ideea s-o privească pe Marie-Anne. Aceasta se făcuse mai roșie ca focul, lăsase capul în jos și, atît cît fusese posibil, se îndepărtase de cercul de lumină. Recunoscuse una din dovezile acelei mari pasiuni pe care tînărul marchiz de Sairmeuse i-o mărturisise în seara în care îi oferise numele și îi spusese cîtă aversiune simțea față de logodnica sa.

Dar abatele Midon era prea preocupat ca să mai observe ceva.

A doua zi aflară și despre întîlnirea din landa de la Rèche. Un țăran îi văzuse pe cei doi adversari luînd poziția de atac, apoi pe soldații care alergară într-acolo, continuînd să-i urmărească pe Maurice, Jean și caporalul Bavois. Era sigur însă că soldații se trudiseră degeaba. Fuseseră întîlniți, în jurul orei cinci, extenuați și furioși. Sergentul susținea că expediția eșuase din cauza lui Martial, care îl reținuse un moment.

În aceeași zi taica Poignot veni să-i povestească abatelui Midon că ducele de Sairmeuse și marchizul de Courtomieu se certaseră. Marchizul se întorsese, împreună cu fiica sa, la castelul de Courtomieu, iar ducele alergase la Montaignac.

Departe de a provoca o intensificare a măsurilor de severitate, imprudența teribilă a lui Maurice și a lui Jean Lacheneur constitui punctul de plecare al unei indulgențe generale. Toate știrile care ajungeau acum la fermă erau garanții de siguranță. Mai întîi, se află că Maurice și viteazul caporal Bavois reușiseră să ajungă în Piemont.

Despre Jean Lacheneur nu aveau nici o veste, se presupunea că nu părăsise ținutul, dar nu exista nici un motiv ca să se teamă pentru el căci nu fusese trecut pe nici una dintre listele de urmărire. Ceva mai tîrziu se află că domnul de Courtomieu se îmbolnăvise, nu mai ieșea din cameră și că fiică-sa veghea la căpătîiul lui. Altă dată, taica Poignot, întorcîndu-se de la Montaignac, le spuse că ducele de Sairmeuse petrecuse o săptămînă la Paris, că

se întorsese cu o decoraţie în plus, semn evident că era în graţii, şi că îi iertase pe toţi conjuraţii condamnaţi la închisoare.

Abatele Midon atribuia această schimbare în bine, acest brusc reviriment numai rupturii care se produsese între ducele de Sairmeuse şi marchizul de Courtomieu. Cu toată perspicacitatea lui, a fost, la fel ca toată lumea, înşelat de aparenţe. Numai Marie-Anne bănuia adevărul. Recunoştea geniul lui Martial, acea inteligenţă plină de supleţe, căreia îi plăceau loviturile de teatru.

— Asta e pentru tine, îi spunea o voce dinăuntrul ei, pentru tine acţionează Martial astfel ! Ce-l interesează pe acest egoist soarta unor răzvrătiţi obscuri pe care nu-i cunoaşte ! Dacă îi apără, o face pentru a avea dreptul să te apere pe tine, pe tine şi pe cei care îţi sînt dragi. Dacă a eliberat prizonierii n-a făcut-o oare pentru că şi-a propus să îndrepte sentinţa nedreaptă de condamnare la moarte a baronului d'Escorval, deşi era nevinovat ? Şi gîndindu-se la toate astea, simţea cum îi scade aversiunea faţă de Martial. Dar vai ! Nimic n-o mai putea emoţiona ; nimic n-o mai putea sustrage tristeţii adînci care o năpădise. Două luni după ce sosise la ferma bătrînului Poignot nu mai era decît umbra acelei frumoase şi surîzătoare Marie-Anne care culegea odinioară, atunci cînd trecea, atîtea şoapte de admiraţie. Slăbea şi se topea văzînd cu ochii. În fiecare dimineaţă se scula mai palidă decît în ajun, în fiecare zi cearcănele albăstii din jurul ochilor ei negri se adînceau.

Neliniştit, abatele Midon o întrebase de nenumărate ori cu vocea lui blîndă şi gravă :

— Copila mea, suferi, ce s-a întîmplat ?

— Nu sufăr, părinte.

Şi cu toate astea, se topea de durere şi teamă. Credincioasă promisiunii pe care i-o smulsese Maurice, nu mărturisise nimic nici despre starea în care se afla, nici despre căsătoria contractată în mica biserică din Vigano. Şi cu o groază de nespus, vedea apropiindu-se clipa în care nu va putea să mai ascundă faptul că era însărcinată. De două-trei ori abatele Midon o privise atît de pătrunzător, încît ea se pierduse cu firea. Oare acesta bănuia ceva ?

La fermă începu să se facă simțită lipsa banilor. Proscrișii nu puteau să ia nimic din afară de frică să nu se trădeze, iar taica Poignot era la capătul resurselor. Abatele Midon se întreba cum să iasă din încurcătură cînd Marie-Anne îi vorbi de testamentul pe care Chanlouineau îl făcuse în favoarea ei și de banii ascunși sub placa șemineului din camera cea frumoasă.

— Pot să mă duc în timpul nopții, zise Marie-Anne, alerg pînă acolo, intru, iau banii și îi aduc aici.

— Ai putea să fii văzută, zise preotul și, cine știe ? arestată. Te vor interoga. Ce explicație plauzibilă poți să dai ? Trebuie să acționezi în plină zi. Îți vei face apariția mîine, ca și cînd te-ai întoarce din Piemont, te vei duce să-l cauți pe notarul din Sairmeuse, vei intra în stăpînirea moștenirii și te vei instala la Borderie. Procedînd așa, vei avea numai avantaje și nici un inconvenient. Va fi ușor să comunicăm. Vom alege, înainte de-a pleca, un loc unde, de două-trei ori pe săptămînă, te vei întîlni cu taica Poignot. Peste două, trei luni, ne vei fi și mai utilă. De îndată ce lumea se va obișnui cu șederea ta la Borderie, îl vom transporta acolo pe baronul d'Escorval. Convalescența va fi mult mai rapidă decît în podul strîmt și scund, unde stă ascuns, suferind de lipsă de aer și de spațiu.

Și adăugă după o pauză :

— Pentru tine însăți, biata mea copilă, este absolut necesar să ieși de aici unde trăiești închisă. Va fi o binefacere să poți ieși afară, liberă, singură.

Tonul abatelui, expresia feței, privirile i se părură tinerei fete atît de ciudate încît se făcu mai albă decît zidul de care se sprijinise, lipsită de puteri.

— Nu m-am înșelat, își spuse ea, preotul știe !

O dată luată această hotărîre, conveniră ca, în aceeași noapte, taica Poignot s-o conducă pe Marie-Anne la frontieră, de unde urma să ia diligența ce făcea legătura între Piemont și Montaignac, trecînd prin Sairmeuse. Abatele Midon o învățase cu cea mai mare grijă ce trebuia să spună despre șederea ei în străinătate. Tot ceea ce puseseră la cale a fost executat întocmai, și a doua zi, către ora opt, locuitorii din Sairmeuse o văzură, cu adîncă uimire, pe Marie-Anne coborînd din diligența care schimba caii.

— Fiica lui Lacheneur e aici !

Aceste cuvinte se răspîndiră din casă în casă iute ca fulgerul.

Biata fată fu văzută plătind vizitiului locul, urcînd pe strada principală, urmată de un argat care ducea un mic cufăr, și intrînd la hanul *Boul încoronat*.

Cînd Marie-Anne ieși de la han, găsi în fața porții o mulțime care o aștepta cu gura căscată și ochii holbați. Mai mult de douăzeci de persoane se luară după ea pînă la ușa notarului, unde se dusese să bată. În aceeași seară sigiliile fură rupte și tînăra fată intră în posesia casei de la Borderie. Se afla singură în casa lui Chanlouineau ! O dată cu venirea nopții un sentiment de teamă puse stăpînire pe ea. I se părea că ușa se va deschide și acel om, care o iubise atît, își va face apariția. Alungînd aceste spaime nebune, se ridică, aprinse o lumînare și străbătu încet toate încăperile parterului, recunoscînd cuptorul proaspăt reparat ; în cele din urmă urcă în camera de la etajul întîi din care Chanlouineau făcuse altarul iubirii sale. Aici totul era minunat și întrecea cu mult relatările tînărului. Asprul țăran care se mulțumea cu o felie de pîine frecată cu usturoi, dăduse mai mult de douăsprezece mii de franci ca să împodobească acest sanctuar pe care îl destinase idolului său.

— Cît m-a iubit ! șopti Marie-Anne, deosebit de emoționată.

Dar n-avea voie să se lase în voia sentimentelor. Taica Poignot o aștepta fără îndoială la locul stabilit. Ridică placa șemineului și găsi exact suma de care îi scrisese Chanlouineau.

A doua zi, cînd se trezi, abatele Midon primi banii.

Credincioasă recomandărilor preotului, Marie-Anne trăia singură, dar ieșea deseori să se plimbe și oamenii din împrejurimi se obișnuiră cu prezența ei. Ar fi fost chiar fericită dacă ar fi avut vești de la Maurice. Ce se întîmplase cu el ? De ce nu dădea nici un semn de viață ? Ce n-ar fi dat să se poată sfătui cu el ! Și asta mai ales pentru că se apropia momentul în care avea nevoie de cineva căruia să i se destăinuie, care s-o ajute, s-o îngrijească. În această situație grea își aminti de bătrînul medic care o consultase la Saliente, purtîndu-se părintește cu ea și care fusese unul dintre martorii căsătoriei ei de la Vigano.

Dacă îl voi anunța, va veni să mă ajute, se gîndi Marie-Anne.

Nu mai avea timp să mai amîne, așa că scrise pe dată bătrînului medic și îi dădu unui băiat din împrejurimi să ducă scrisoarea la Vigano.

— Domnul a spus că puteți conta pe el, o anunță, la întoarcere, tînărul comisionar.

În aceeași seară, Marie-Anne auzi o bătaie la ușă. Era într-adevăr acel prieten necunoscut care îi venea în ajutor. Acest om cumsecade rămase ascuns două săptămîni la Borderie. Cînd plecă într-o dimineață, înainte de ivirea zorilor, ducea sub larga lui manta un copil — un băiat — de care jurase, cu lacrimi în ochi, să aibă grijă ca de propriul lui copil. Marie-Anne păru să renască.

Nimeni în ținut nu bănuia nimic.

XLI

Ca să părăsească Sairmeuse fără ceartă, în chip demn și cu indiferență, doamna Blanche trebui să facă eforturi supraomenești și să apeleze la întreaga ei voință. Ce înspăimîntătoare mînie fierbea în ea, în timp ce, drapată într-o demnitate melancolică, murmura cuvinte pline de blîndețe și de iertare ! De vreme ce se prăbușea pretindea s-o facă cu eleganță. Și totuși ea, cea atît de rușinos părăsită, disprețuită, alungată nu-și mai aparținea. Era legată de bărbatul căruia îi purta numele ca o livrea de servitute, și care n-o voia, care o alunga. Se sfîrșise cu tinerețea, cu viața, cu speranțele și cu visele ei, cu toate că nu avea încă nici douăzeci de ani. Era condamnată, fără drept de apel, să trăiască singură, dezamăgită. Trebuia să se mulțumească cu enervantele consolări ale mătușii Médie, care vărsa tot atîtea lacrimi pentru moartea unei pisici cît și pentru cea a unei rude. Curajoasă totuși, doamna Blanche se jură să închidă în suflet secretul disperării ei. Continuă să iasă, la fel ca pe timpul cînd era necăsătorită, purtă cu îndrăzneală cele mai frumoase rochii din garderobă, știu să se prefacă veselă și nepăsătoare. Dar în duminica următoare,

îndrăznind să meargă la slujbă, înţelese cît de zadarnice erau eforturile ei.

Oamenii pe lîngă care trecea întorceau capul ca să rîdă în voie şi putu chiar să audă cîteva glume nesărate despre situaţia ei de domnişoară-văduvă, care i se înfipseră în creier ca nişte ace înroşite.

— Oh ! O să-mi plătească ei pentru toate astea, îşi repetă ea.

Şi în privinţa asta îl găsi pe marchizul de Courtomieu gata s-o secundeze. Pentru prima dată, tatăl şi fiica erau de acord.

— Ducele de Sairmeuse va afla cît o să-l coste treaba asta, zicea domnul de Courtomieu, să înlesnească evadarea unui condamnat şi să insulte apoi un om ca mine ! Vreau să-l văd ruinat, dispreţuit, la picioarele mele ! Ai să vezi! Ai să vezi !

Din nefericire pentru el, marchizul de Courtomieu fu bolnav trei zile după întîmplarea de la Sairmeuse şi pierdu alte trei ca să întocmească un raport care trebuia să-l distrugă pe fostul său aliat. Această întîrziere îl pierdu, căci îi permise lui Martial să i-o ia înainte, să-şi consolideze planul şi să-l trimită la Paris pe ducele de Sairmeuse, îndoctrinat cu abilitate. Rezultatul călătoriei a fost faptul că în ziua în care raportul marchizului ajungea la Paris, i se răspundea prin destituirea din funcţia de preşedinte al Tribunalului special. Această lovitură neaşteptată îl distruse pe domnul Courtomieu. El, atît de perspicace şi de rafinat, atît de abil şi de îndrăzneţ, care îşi salvase aparent onoarea în toate încercările grele prin care trecuse, care străbătuse cu bine cele mai tulburi perioade, care ştiuse să strîngă o avere colosală prin cele trei căsătorii consecutive, care servise la fel de slugarnic pe toţi cei ce avuseseră nevoie de serviciile lui, el, Courtomieu, să fie astfel tras pe sfoară.

— Manevra asta atît de rapidă şi de îndrăzneaţă n-a fost pusă la cale de imbecilul ăla bătrîn de duce de Sairmeuse, repeta el. L-a sfătuit cineva, dar cine, nu văd pe nimeni capabil s-o facă.

Doamna Blanche ghicea prea bine cine era acela. La fel ca şi Marie-Anne, recunoştea aici inteligenţa lui Martial. „Procedează aşa numai ca să-i facă pe plac lui Marie-

Anne, se gîndea ea frămîntîndu-se cu turbare. E un prim pas spre iertarea prietenilor acelei creaturi. Ah ! e de-a binelea sub papucul ei şi, atîta timp cît ea va trăi, eu nu voi putea să sper nimic. Dar răbdare." Nu ştia cum se va răzbuna, dar ştia că o va face, şi pusese ochii pe un om care urma să fie, credea ea, instrumentul docil al planurilor ei, capabil să facă orice pentru bani : Chupin.

Cum apăruse în calea doamnei Blanche trădătorul care îl vînduse pe Lacheneur pentru douăzeci de mii de franci ? Cuprins de remuşcări, batjocorit, scuipat, blestemat, gonit cu pietre cînd se aventura pe străzi, transpirînd de frică cînd se gîndea la înfricoşătoarea ameninţare a lui Balstain, hangiul piemontez, Chupin părăsise Montaignac-ul şi venise să ceară refugiu la castelul Sairmeuse. Servitorii îl primiră ca pe un animal rîios de care te temi să nu te molipsească. Pentru el nu se găsea loc la masa din bucătărie şi nu era lăsat să se culce în grajd. Dormea pe unde se nimerea, în pod sau în fîn. Suportă totul fără să se plîngă, considerîndu-se fericit să poată cumpăra cu acest preţ o oarecare siguranţă. Dar ducele de Sairmeuse care, după întoarcerea de la Paris preconiza o politică de uitare şi de împăcare, nu putea să tolereze prezenţa unui astfel de om, atît de compromiţător şi duşmănit de întregul ţinut. Porunci ca Chupin să fie alungat. Bătrînul braconier se retrase în coliba sa, unde mai locuiau nevastă-sa şi cei doi fii. Nu mai ieşea decît ca să-şi satisfacă vechea sa pasiune, vînătoarea. Restul timpului şi-l petrecea cufundat într-o stare de semibeţie. Căci bea din ce în ce mai mult, cu toate că vinul, departe de a-i aduce uitarea pe care o căuta, nu făcea decît să dea o şi mai înspăimîntătoare aparenţă de realitate fantomelor care bîntuiau veşnicul său coşmar.

Doamna Blanche află despre aceste întîmplări de la unul dintre grădinarii de la Courtomieu. „Iată omul care îţi trebuie !" îi şopti la ureche vocea urii. Aşa era, dar cum să ajungă însă la el ? Dacă se ducea la Chupin, exista primejdia să fie văzută intrînd sau ieşind din casa acestuia. Şi doamna Blanche era mult prea prudentă ca să înfrunte

un asemenea risc. Se gîndi că din moment ce bătrînul braconier vîna cîteodată în pădurile de la Courtomieu îl va putea întîlni acolo... din întîmplare. Această încercare s-o soldat cu atîtea drumuri, de-a lungul a două săptămîni nesfîrşite, încît mătuşa Médie, nelipsitul scutier al tinerei femei, era istovită.

— Încă o aiureală, gemea biata mătuşă, doborîtă de oboseală, sărmana nepoată-mea a înnebunit cu siguranţă.

Într-o frumoasă după-amiază de sfîrşit de mai, doamna Blanche îl zări în sfîrşit pe cel pe care îl căutase atîta. Chupin mergea în lungul unei poteci de vînătoare, cu degetul pe trăgaciul armei. Recunoscînd-o de departe pe doamna Blanche încercă să dispară în pădure, dar aceasta îl strigă.

Bătrînul pungaş păru să ezite ; în cele din urmă se opri şi aşteptă, lăsînd în jos ţeava puştii.

— Ei ! moş Chupin, începu doamna Blanche, de îndată ce se află la cîţiva paşi de el, iată-ne la vînătoare.

— Ce vreţi de la mine ? o întrerupse brusc bătrînul, vreţi ceva, nu-i aşa, aveţi nevoie de mine ?

Doamna Blanche trebui să facă un efort pentru a-şi stăpîni o reacţie de spaimă şi dezgust ; ceea ce n-o împiedică să spună pe tonul cel mai hotărît :

— Da ! aşa e, vreau să-ţi cer un serviciu. Un serviciu foarte uşor, de altfel, care te va costa puţină osteneală şi care va fi foarte bine plătit.

— Nu se cer servicii uşoare de la un om ca mine, zise Chupin cu brutalitate. Lăsaţi-mă în pace ! Ştiu eu cît îi costă pînă la urmă pe amărîţii care se iau după vorbele grangurilor ! Vedeţi-vă de drum.

Îşi puse puşca pe umăr şi dădu să se îndepărteze, cînd o inspiraţie bruscă, o adevărată licărire de ură, trecu fulgerător prin mintea doamnei Blanche.

— Te-am oprit, rosti ea cu răceală, tocmai pentru că ştiu povestea ta. Mă gîndeam că mă vei sluji de bună voie pe mine care, ca şi dumneata, urăsc familia Sairmeuse.

Această mărturisire îl ţintui locului pe bătrînul braconier.

— Cred, într-adevăr că o urîţi în această clipă. V-au părăsit fără ruşine, ca şi pe mine, numai că... înainte de o lună, vă veţi împăca. Şi cine va plăti preţul neînţelegerilor şi al împăcărilor ? Tot Chupin, bătrînul nerod...

— Nici vorbă ! Îţi voi da ce doreşti, bani, pămînt, o casă...

— Mulţumesc ! Vreau altceva. Şi iată ce, răspunse el. Am necazuri... pe scurt, nu mă simt în siguranţă în coliba mea. Felul ăsta de viaţă nu mai poate dura. Promiteţi-mi că mă veţi adăposti la castelul Courtomieu, şi sînt al dumneavoastră.

— Voi face cum doreşti.

Sinceritatea care răzbătu din tonul tinerei femei îl linişti pe Chupin.

— Acum, spuse el, povestiţi-mi despre ce e vorba.

— De fapt, reluă doamna Blanche, ceea ce aştept de la dumneata nu-i mare lucru. Nu e vorba decît să-l urmăreşti, să-l supraveghezi cu iscusinţă pe marchizul de Sairmeuse, pe Martial.

— Pe soţul dumneavoastră ?

— Da, pe el, vreau să ştiu ce se întîmplă, ce face, unde se duce, cu cine se întîlneşte. Vreau să ştiu cum îşi întrebuinţează timpul, minut de minut.

— Puteţi conta pe mine, zise bătrînul pungaş, dar am nevoie de oarecare vreme...

— Înţeleg. Azi e sîmbătă, pînă joi o să ştii ceva ?

Un strigăt al mătuşii Médie o întrerupse.

— Vine cineva ! îi spuse doamna Blanche lui Chupin. Nu trebuie să ne vadă împreună, pleacă repede.

Dintr-o săritură, fostul braconier traversă poteca şi dispăru într-un tufiş. Era şi timpul, un servitor de la castelul Courtomieu sosise lîngă mătuşa Médie şi doamna Blanche îi vedea de departe discutînd cu multă însufleţire.

Se apropie repede.

— Ah ! doa... adică domnișoară, strigă servitorul, sînteți căutată de mai bine de trei ore. Tatăl dumneavoastră, domnul marchiz, Dumnezeule, ce nenorocire !

— A murit tata ?...

— Nu, domnișoară, numai... cum să vă spun ! Domnul marchiz a plecat azi dimineață să vadă cum sînt îngrijite viile și s-a întîmplat ceva foarte ciudat. În sfîrșit, cînd s-a întors nu mai era în toate mințile.

— Să ne grăbim, îl întrerupse doamna Blanche.

Și, fără s-o mai aștepte pe mătușa Médie, o luă la goană spre castel.

În sfîrșit tînăra femeie ajunse în camera marchizului.

Acesta zăcea în pat. Fața-i era lividă, plină de pete mari, vineții. Privirile-i rătăcite se rostogoleau pe sub pleoapele umflate și o spumă alburie îi apăruse pe buze. Picături de sudoare i se scurgeau pe obraz, și totuși dîrdîia. Gesticula furios, strigînd cînd mai înnăbușit, cînd mai tare cuvinte de neînțeles.

Își recunoscu totuși fiica.

— Iată-te, zise el, te așteptam.

Blanche rămăsese în prag, încremenită, cu toate că nu era o fire sensibilă și nici impresionabilă.

— Tată ! se bîlbîi ea, pentru Dumnezeu ! ce ți s-a întîmplat ?

Marchizul izbucni într-un rîs strident.

— Vai ! Vai ! răspunse el, l-am întîlnit, asta-i ! Trebuia să se termine așa ! Îți spun că l-am văzut, nenorocitul ! Îl cunosc bine, eu care de o lună am mereu în fața ochilor chipul lui blestemat. Pentru că nu mă părăsește niciodată. L-am văzut... În pădure, aproape de stînca Sanguille. Mă întorceam încet, gîndindu-mă la el, cînd, brusc, pe neașteptate, s-a ridicat în fața mea, întinzînd brațele și barîndu-mi trecerea. „Haide ! mi-a strigat, trebuie să vii să mă întîlnești !“ Avea o pușcă, a țintit și a tras.

— Vino-ţi în fire, îi zise doamna Blanche cu voce aspră, înţelege că eşti pradă unei halucinaţii ! E imposibil să-l fi văzut pe omul de care vorbeşti.

Tînăra femeie ghicea foarte bine pe cine anume credea domnul Courtomieu că văzuse dar nu îndrăznea, nu putea să-i pronunţe numele.

Marchizul continuă totuşi să vorbească, gîfiind :

— Am visat, oare ? Nu, chiar Lacheneur mi-a apărut în faţă. Sînt sigur, şi dovada e că mi-a amintit de o împrejurare din tinereţe, pe care n-o ştiam decît noi doi. Era în timpul Teroarei din '93 şi era atotputernic la Montaignac, eu eram urmărit pentru că intrasem în corespondenţă cu emigranţii. Bunurile mele trebuiau să fie confiscate şi mi se părea că simt mîna călăului pe umăr, cînd Lacheneur mă luă la el, mă ascunse, nenorocitul, îmi făcu rost de un paşaport, îmi salvă averea şi capul. Iar eu am făcut să i se taie gîtul. Iată de ce l-am văzut. Trebuie să-l urmez, mi-a spus-o, sînt un om mort !

Se lăsă să cadă pe perne.

Muţi de groază, servitorii schimbau priviri înspăimîntate.

Numai doamna Blanche îşi păstră prezenţa de spirit în mijlocul acestor oameni înnebuniţi. Îi făcu semn valetului să se apropie şi îi spuse încet :

— E imposibil să se fi tras asupra tatălui meu.

— Vă cer iertare, domnişoară, dar dezbrăcîndu-l pe domnul marchiz, am remarcat că are o zgîrietură la cap care sîngerează, i-am examinat pe dată şapca şi am constatat că are două găuri care nu puteau fi făcute decît de alice. Presupun că a fost bătrînul pungaş care ne omoară căprioarele în plină zi, chiar sub ferestre, Chupin vreau să spun.

— Nu, nu cred să fie el.

Doamna Blanche nu putea dezvălui ce motive avea ca să susţină nevinovăţia bătrînului pungaş. Aşa că tăcu.

Sosi şi doctorul. Îl examină vreme îndelungată pe domnul de Courtomieu apoi ordonă cataplasme cu muştar,

pungi cu gheață pe cap, lipitori, o poțiune pe care trebuiau s-o ia repede de la Montaignac. Cînd medicul se retrase, doamna Blanche îl urmă pe scară.

— Cum e, doctore, îl întrebă ea ?

Acesta răspunse șovăind :

— După un șoc de felul ăsta, omul își revine.

Numai că pe această tînără femeie n-o interesa dacă tatăl ei își revine sau moare. Își dăduse seama că dacă voia să-l facă pe Martial să-și recunoască greșeala, trebuia să-și creeze o reputație cu totul diferită de cea veche. Ocazia era admirabilă și n-o lăsă să-i scape.

Niciciînd o fiică devotată nu-și îngrijise tatăl cu mai multă dăruire, cu atîtea atenții delicate. Abia dacă accepta să doarmă noaptea vreo două ore, pe un fotoliu, în aceeași cameră. Dar în timp ce stătea acolo, jucînd rolul unei surori de caritate — pe care și-l impusese — gîndul ei era la Chupin. Ce făcea oare la Montaignac, îl urmărea pe Martial așa cum promisese ? În sfîrșit, sosi și joia mult așteptată, și către ora două alergă grăbită la întîlnire.

Bătrînul pungaș o aștepta așezat pe un copac răsturnat.

— Vorbește !... îi zise doamna Blanche.

— Cu dragă inimă ! Numai că n-am nimic de povestit. L-am urmărit ca o umbră pe sotul dumneavoastră. Dar ce vreți să vă spun ? De la călătoria ducelui de Sairmeuse la Paris, Martial e cel care comandă. Da, nu l-ați mai recunoaște ! Mereu activ, în fiecare dimineață își face corespondența, iar după-amiaza îi primește pe toți care vin cu plîngeri. Face pe băiatul bun. Strînge mîna primului venit. Nu iese niciodată, nu se duce la nici o petrecere.

Se opri și, un timp, tînăra femeie rămase tăcută, tulburată și încurcată de întrebarea care îi urca pe buze.

— E imposibil să nu aibă vreo iubită ! zise ea.

Chupin izbucni în rîs.

— Aici e buba, zise el cu o familiaritate jignitoare, vreți să vorbiți de fiica ticălosului acela de Lacheneur, de nerușinata de Marie-Anne ?

— Da, răspunse ea, într-adevăr de Marie-Anne voiam să vorbesc.

— Păi n-a apărut deloc, pe semne că a fugit, tîrfa, cu alt amant, Maurice d'Escorval.

— Te înșeli...

— Deloc ! Din toată familia Lacheneur n-a rămas aici decît fiul, Jean, care trăiește ca un vagabond ce este, din jaf și furt. Zi și noapte străbate pădurea cu pușca pe umăr. E înspăimîntător la vedere, slab ca un schelet, cu ochii arzînd ca doi cărbuni aprinși.

Doamna Blanche păli. Nu mai avea nici o îndoială că Jean Lacheneur era cel care trăsese în marchizul de Courtomieu.

— Ei bine, eu, zise tînăra femeie, sînt încredințată că Marie-Anne n-a plecat de aici. Se află probabil la Montaignac. Încearcă să descoperi unde stă ; luni ne întîlnim tot aici.

— Voi încerca, răspunse Chupin.

Căută într-adevăr cu ardoare, desfășurîndu-și toată dibăcia, dar în zadar.

— Tot nimic ! îi spunea el doamnei Blanche la fiecare întrevedere.

Dar ea nu se da bătută. Gelozia nu se pleacă niciodată, nici chiar în fața evidenței.

Într-o dimineață, își găsi însă iscoada foarte bucuroasă.

— O veste bună ! îi strigă de îndată ce o zări, am dat în sfîrșit de urma ticăloasei !

XLIII

Trecuse o zi de cînd, la porunca abatelui Midon, Marie-Anne plecase să se stabilească la Borderie.

Întregul ținut nu vorbea decît despre această moștenire și despre testamentul lui Chanlouineau. Iată deci

care era vestea cea mare pe care Chupin i-o aducea doamnei Blanche și din cauza căreia, el, mereu posomorît, părea atît de voios.

Ea îl asculta tremurînd de mînie, cu pumnii atît de strînși încît unghiile îi intrară în carne.

— Ce îndrăzneală, repeta cu o voce gîtuită, ce nerușinare !

Chupin clătină din cap și zise ca pentru sine :

— Dacă fiecare dintre amanții ei i-ar da atîta, o să fie mai bogată decît o regină, ar putea să cumpere și Sairmeuse, și Courtomieu.

— Și o femeie ca ea mi-a furat inima lui Martial ! strigă doamna Blanche. Ce licori vrăjite le dă să bea această creatură proștilor pe care-i păcălește ?

Pretinsa josnicie a nefericitei pe care gelozia i-o arăta drept rivală, o făcuse pe doamna Blanche să-și iasă din fire atît de mult încît, uitînd de prezența lui Chupin, mărturisise fără nici o reținere secretul suferințelor sale.

— Cel puțin, reluă ea, ești sigur de ceea ce îmi spui, taică Chupin ?

— Așa cum sînt sigur că vă aflați aici.

— Cine ți-a spus toate astea ?

— Nimeni, am și eu ochi. Am fost ieri pînă la Borderie și am văzut toate obloanele deschise. Marie-Anne stătea la fereastră.

— Așadar, întrebă doamna Blanche, cunoști locul ?

— Bineînțeles.

— Unde e ?

— Chiar în fața morii de pe Oiselle, pe aceeași parte a rîului, la o leghe și jumătate de aici, aproape, de...

— Da, așa e. Acum îmi amintesc. Ai intrat vreodată în casa aia ?

— De mai mult de-o sută de ori, pe cînd trăia Chanlouineau.

— Atunci trebuie să-mi spui care e planul locuinței.

— E construită în plin cîmp, la o jumătate de foc de armă de drumul mare. Are în față un soi de grădină de un sfert de pogon care nu e împrejmuită cu zid, ci numai cu un mic gard viu. De jur-împrejur sînt vii, în afară de latura stîngă, unde se află un crîng ce umbrește un riuleț.

— Cum e înăuntru ?

— Ca peste tot : trei camere mari, pătrate, care dau una în alta, o bucătărie, o altă mică încăpere, întunecoasă...

— Ăsta-i parterul. Să trecem la etaj.

— Acolo, pe cuvînt ! n-am urcat niciodată.

— Atîta pagubă ; cum sînt mobilate camerele pe care le-ai văzut ?

— Ca toate odăile țăranilor de pe-aici.

Nimeni, desigur, nu bănuia existența acelei minunate camere de la etaj pe care Chanlouineau, în nebunia lui, o destinase lui Marie-Anne. Niciodată nu vorbise despre ea, ba chiar luase toate precauțiile să nu fie văzut cînd adusese mobila.

— Cîte uși are casa ? continuă să întrebe doamna Blanche.

— Trei : una spre grădină, una spre crîng, iar a treia comunică cu grajdul. Scara care duce la etaj se află în camera din mijloc.

— Și Marie-Anne e singură la Borderie ?

— Pentru moment absolut singură. Dar presupun că banditul de frate-său se va duce în curînd să locuiască la ea.

Doamna Blanche se cufundă într-o visare atît de adîncă și de prelungită încît, în cele din urmă, bătrînul pungaș se neliniști.

— Ei bine, zise el, ce facem ?

Tînăra femeie tresări, și un fior o străbătu.

— Nu m-am hotărît încă, răspunse ea, voi reflecta, voi vedea. Nu-l pierde însă din ochi pe Martial. Dacă se duce

la Borderie, și o va face, trebuie să fiu informată. Dacă va scrie, și precis va scrie, încearcă să-ți procuri scrisoarea. De aici înainte vreau să te văd din două în două zile. Nu dormi ! Gîndește-te că trebuie să-ți cîștigi locul cel bun pe care ți-l pregătesc la Courtomieu. Și acum, pleacă !

Chupin se îndepărtă fără să scoată un cuvînt, dar și fără să-și dea cîtuși de puțin osteneala să-și ascundă dezamăgirea și nemulțumirea.

— Ocazia s-a ivit, îi lipsește curajul, dă înapoi, îi e teamă !

Bătrînul pungaș o judeca greșit pe doamna Blanche. Gîndurile ei nu erau de natură să-i potolească mînia. Orice ar fi spus Chupin, care era încredințat, de altfel, ca toți locuitorii din Sairmeuse, că fiica lui Lacheneur se întorsese din Piemont, doamna Blanche se încăpățîna să considere această călătorie o poveste caraghioasă. După părerea ei, Marie-Anne ieșise pur și simplu din ascunzătoarea în care Martial considerase că era prudent să o ascundă pînă atunci. Vindicativa femeie era gata să jure că această apariție era o insultă și o sfidare la adresa ei.

— Și eu să mă resemnez ! strigă ea. Ah ! mi-aș smulge inima din piept dacă ar fi în stare de o asemenea lașitate.

Nici un moment vocea rațiunii nu-i domină tumultul sentimentelor.

Era liberă de acum încolo să se lase, fără nici o restricție sau control, în voia impulsurilor. Nu mai trebuia să-l îngrijească pe marchizul de Courtomieu. După crizele violente de demență, după frenezîile primei perioade de delir, urmase prăbușirea, stupoarea morocănoasă a idioției. Apoi, într-o dimineață, medicul declarase că pacientul e vindecat. Vindecat ! Corpul era sănătos, într-adevăr, dar rațiunea îl părăsise. Îi mai rămăsese o unică plăcere, care le înlocuia pe toate celelalte ce tulburaseră viața acestui om ambițios și calculat : mîncarea. Altădată reținut, marchizul mînca acum cu o dezgustătoare voracitate. Fiecare masă era o luptă, căci trebuia să întrebuințezi forța ca să-i smulgi farfuria cu mîncare.

Adeseori, în timp ce marchizul rătăcea prin imensa grădină a castelului, doamna Blanche, stînd la fereastră, îl urmărea cu privirea și inima i se strîngea de o teamă ciudată. Dar acest avertisment al destinului, departe de a o determina să renunțe la planurile ei, nu făcea decît să-i aprindă și mai mult dorința și speranța răzbunării.

— Oricine ar prefera moartea acestei nenorociri îngrozitoare ! șoptea ea ! Ah ! Jean Lacheneur s-a răzbunat mai crunt decît dacă glonțul lui și-ar fi atins ținta. Și eu vreau să mă răzbun la fel, trebuie !

Îndoielile n-o împiedicau să-l revadă pe Chupin la două-trei zile, cînd singură, cînd însoțită de mătușa Médie, care stătea de pază. Bătrînul pungaș venea punctual la întîlniri, deși începuse să se plictisească de meseria de spion.

— Eu risc din plin în acest joc, bombănea el. Speram ca Jean Lacheneur să se ducă să locuiască împreună cu sora lui la Borderie, dar n-a fost așa. Banditul continuă să bîntuie cu pușca în mînă și să se culce în pădure sub cerul liber. Ce vînat urmărește ? Pe moș Chupin, bineînțeles. Pe de altă parte, am auzit că ticălosul de hangiu și-a părăsit hanul și a dispărut. Unde se ascunde ? Probabil după vreunul dintre copacii ăștia, alegînd locul unde să-și înfigă cuțitul și să-mi găurească pielea.

Dar ceea ce îl scotea din fire, în mod deosebit, era faptul că după luni de atentă supraveghere ajunsese la convingerea că dacă odinioară între Martial și Marie-Anne existase o legătură, acum totul se sfîrșise. Fără speranța unui plăcut și sigur adăpost la Courtomieu, Chupin ar fi lăsat totul baltă. De fapt, chiar avînd această perspectivă, de pe la mijlocul lunii august, încetase aproape total supravegherea. Dacă mai venea la întîlniri o făcea pentru că luase plăcutul obicei să ceară de fiecare dată bani pentru micile sale cheltuieli. Și cînd doamna Blanche îl întreba, ca întotdeauna, cum își petrecea Martial timpul, el povestea cu nerușinare tot ceea ce-i trecea prin minte.

Tînăra femeie observă acest lucru. Era la începutul lui septembrie. Într-o zi, întrerupîndu-l de la primele cuvinte și privindu-l țintă, îi spuse :

— Ori mă trădezi, ori nu ești decît un prost. Ieri, Martial și Marie-Anne s-au plimbat împreună un sfert de oră la răscrucea de la Croix-d'Arcy.

XLIV

Bătrînul medic din Vigano era un om cumsecade. Părăsise totul ca să vină cît mai repede în ajutorul lui Marie-Anne. Cunoștea bine viața și datora experienței sale două sublime virtuți : înțelegerea și mila față de oameni.

Așa că în cele două săptămîni, cît a stat ascuns la Borderie a făcut tot ce i-a stat în putință ca s-o liniștească pe această nefericită, care i se încredințase, încercînd s-o calmeze și s-o reabiliteze cumva în propriii ei ochi. Dar de îndată ce el plecă, Marie-Anne, pradă gîndurilor născute din singurătate, nu știu să se opună tristeții care o năpădea din ce în ce mai mult. Multe femei în locul ei și-ar fi dobîndit liniștea, s-ar fi bucurat chiar. Oare nu reușise să ascundă una din acele greșeli care, de obicei, la țară mai ales, nu pot fi ascunse niciodată ? Cine ar fi bănuit ceva cu excepția, poate, a abatelui Midon ? Nimeni, era convinsă de acest lucru, și ăsta era adevărul. Chupin însuși, dușmanul ei, nu bănuia nimic. Preocupat să-l supravegheze pe Martial la Montaignac, nu venise nici măcar o singură dată să dea tîrcoale pe la Borderie în perioada în care doctorul stătuse ascuns aici. Dar nici această certitudine nu-i putea reda liniștea.

Ceea ce o tortura era tocmai faptul pe care nimeni nu-l știa : adevărul. Și asta nu era tot. Instinctul sublim al maternității se trezise în ea în seara plecării doctorului. Cînd îl auzi îndepărtîndu-se, ducîndu-i copilul, simți în toată ființa ei o sfîșiere îngrozitoare. N-o să mai re-

vadă aşadar această mică fiinţă pe care o iubea de două ori mai mult, din cauza durerii şi a fricii ? Lacrimile începură să-i curgă la gîndul că primul lui surîs nu va fi pentru ea. Ah ! de n-ar fi fost amintirea lui Maurice, cum ar fi înfruntat, curajoasă, lumea şi ar fi păstrat copilul ! Dar promisese ; în definitiv Maurice era soţul ei, stăpînul ei şi raţiunea îi spunea că trebuie să-şi păstreze pentru el nu cinstea, vai ! ci aparenţele unei onorabilităţi. Şi, pe lîngă toate astea sîngele îi îngheţa în vene cînd se gîndea la fratele ei. Aflînd că Jean se afla prin împrejurimi, trimisese să fie căutat şi, după multe tergiversări, într-o seară, acesta se hotărî să-şi facă apariţia la Borderie. Nefericitul care şi în timpul anilor de prosperitate îşi îndepărta toţi prietenii datorită figurii sale dubioase, căpătase acum, cînd ducea o viaţă de mizerie, înfăţişarea sălbatică a disperării. Era slab, cu obrazul ars de soare şi tăbăcit şi, datorită acestui lucru, ochii săi în care ura strălucea întruna furibundă, arzătoare, păreau şi mai adînci şi mai negri.

Cînd intră, Marie-Anne se dădu înapoi înspăimîntată ; nu-l recunoscuse şi nu-şi reveni decît atunci cînd îl auzi spunînd :

— Sînt eu, surioară !

— De ce n-ai venit mai de mult ? Din fericire, iată-te acum aici. Nu ne vom mai despărţi, n-ai să mă mai părăseşti, am atîta nevoie de protecţie şi de afecţiune ! Ai să locuieşti împreună cu mine.

— Imposibil, Marie-Anne.

— De ce, dumnezeule !

— Pentru că, răspunse el, am dreptul să dispun numai de viaţa mea, nu şi de a ta. Nu trebuie să ne mai cunoaştem. Te reneg azi, ca să mă poţi şi tu renega într-o zi. Da, te reneg pe tine, singura fiinţă la care ţin. Cei mai înrăiţi duşmani ai tăi nu te-au calomniat vreodată aşa cum am făcut-o eu. Lumea trebuie să ne ştie certaţi de moarte, pentru ca niciodată, tu şi Maurice, să nu fiţi acuzaţi de complicitate cu mine, orice voi face.

O presimțire îngrozitoare, dureroasă ca o rană, trecu prin mintea lui Marie-Anne.

Recunoștea aceași idee fixă, fatală, care pusese într-o zi stăpînire pe mintea tatălui lor și căreia acesta îi sacrifiscare totul, familie, prieteni, avere, prezentul și viitorul, chiar onoarea fiicei sale, obsesie care făcuse să curgă valuri de sînge, costase viața unor nevinovați și care, în cele din urmă, îl dusese pe el însuși la eșafod.

— Jean, șopti ea, amintește-ți de tata.

Fiul lui Lacheneur se făcu livid, pumnii i se strînseră, dar avu puterea să-și înăbușe mînia gata să izbucnească.

— Tocmai pentru că îmi amintesc de tata, zise el, se va face dreptate. Ah ! ticăloșii, n-ar fi avut atîta îndrăzneală dacă toți fiii ar fi fost hotărîți cum sînt eu. Familia Sairmeuse și de Courtomieu vor mai auzi de mine.

Marie-Anne se lăsă să cadă în genunchi și, împreunîndu-și mîinile, i se adresă cu voce rugătoare :

— Jean, te implor, renunță la planurile tale nelegiuite. În numele mamei, vino-ți în fire ; ceea ce plănuiești tu e o crimă !

— Să lăsăm asta, zise el, am greșit că ți-am mărturisit speranțele mele. Nu mă face să regret că am venit !

Atunci Marie-Anne încercă o altă stratagemă :

— Rămîi cu mine, îl rugă ea. M-ai face atît de fericită ! Acordă-mi cîteva ore și apoi poți pleca. Nu ne-am văzut de atîta vreme, am suferit atît, am o mulțime de lucruri să-ți spun ! Jean, iubitul meu frate, oare nu mă mai iubești !

Inima lui Jean se umplu de tandrețe, dar printr-un efort extraordinar își învinse emoția care îl cuprinsese și, cu o voce răgușită, repetă :

— E cu neputință, cu neputință.

Și cum soră-sa se agățase de el, o strînse la piept și-i spuse :

— Biata mea surioară, sărmană Marie-Anne, nu vei ști niciodată cît mă costă să mă despart de tine. Dar așa

trebuie. Pînă şi faptul că am venit aici e o imprudenţă. Nici nu-ţi dai seama la ce pericole te expui dacă s-ar bănui că există o înţelegere între noi. Vreau linişte şi fericire pentru Maurice şi pentru tine, ar fi o crimă să vă amestec în lupta mea înverşunată. După ce vă veţi căsători, gîndiţi-vă cîteodată şi la mine.

O îmbrăţişă pe Marie-Anne cu un soi de uitare de sine şi, cum ea nu-l lăsa să plece, o ridică şi o aşeză pe un scaun, smulgîndu-se brusc din îmbrăţişarea ei.

— Rămîi cu bine, îi spuse el, cînd mă vei revedea tata va fi răzbunat.

Marie-Anne se ridică, gata să alerge spre el ca să-l reţină ; prea tîrziu însă. Jean deschisese uşa şi fugise. O teamă nedefinită şi totuşi înspăimîntătoare încleştă inima tinerei femei. Se simţea tîrîtă într-un vîrtej de patimi, uri, răzbunări şi crime, şi o voce îi spunea că va fi strivită fără milă.

Alte griji o sustraseră însă de la aceste presimţiri funeste.

Într-o seară, în timp ce-şi pregătea masa în prima încăpere, auzi la uşă, care era zăvorîtă, un fîşîit de hîrtie împăturită. Cînd se uită într-acolo văzu că i se băgase o scrisoare pe sub uşă. Curajoasă, fără să ezite, alergă să deschidă. Nimeni !

Tremurînd, ridică scrisoarea, se apropie de lumină şi se uită ce scria pe plic.

— De la marchizul de Sairmeuse, şopti ea, uluită.

Recunoscuse scrisul lui Martial. Primul ei gînd a fost să ardă scrisoarea şi apucase să o apropie de flacără, cînd amintirea prietenilor ascunşi la ferma lui taica Poignot o opri : „Pentru ei, se gîndi ea, trebuie s-o citesc"

Rupse sigiliul cu blazonul familiei Sairmeuse şi citi :

„Dragă Marie-Anne,

Probail ai ghicit cine a fost omul care a ştiut să imprime evenimentelor o direcţie cu totul nouă şi desigur surprinzătoare.

Poate ai înțeles motivele care l-au determinat s-o facă. Dacă e așa, sînt răsplătit pentru eforturile mele căci nu mai poți să-mi refuzi prietenia și stima.

Totuși, încercarea mea de a îndrepta lucrurile nu s-a încheiat. Am pregătit totul pentru revizuirea procesului, în baza căruia baronul d'Escorval a fost condamnat la moarte, sau pentru un recurs de grațiere. Dumneata trebuie să știi unde se ascunde domnul d'Escorval ; fă să-i parvină planurile mele, află de la el ce preferă, revizuirea procesului sau pur și simplu grațierea. În cazul în care se decide pentru o nouă judecată, voi obține pentru el un permis de liberă trecere semnat de Maiestatea Sa.

Aștept un răspuns ca să acționez.

Martial de Sairmeuse"

Marie-Anne rămase înmărmurită.

Pentru a doua oară Martial o tulbura profund prin generozitatea pasiunii sale.

Iată deci de ce erau capabili cei doi bărbați care o iubiseră atît de mult și pe care ea îi respinsese !

Unul, Chanlouineau, după ce murise din cauza ei, o mai ocrotea încă. Celălalt, marchizul de Sairmeuse, își sacrifica pentru ea convingerile, prejudecățile clasei sale, risca, într-un mod admirabil de imprudent, situația politică a familiei. Pe cînd, cel pe care sufletul ei îl alesese, tatăl copilului ei, Maurice d'Escorval, nu dăduse nici un semn de viață de cinci luni de cînd o părăsise.

Toate aceste gînduri confuze dispărură însă în fața îngrozitoarei îndoieli care îi trecu prin minte :

— Dacă scrisoarea lui Martial ascundea o capcană ?

Rezultatul șovăielilor sale fu acela că timp de două săptămîni ezită să se ducă în locul unde obișnuia să se întîlnească cu taica Poignot. Cînd în cele din urmă se duse, nu-l găsi aici pe vrednicul fermier ci pe abatele Midon, foarte neliniștit de absența ei. Era noapte, dar, din feri-

cire, Marie-Anne știa scrisoarea lui Martial pe de rost. Abatele o puse s-o repete de două ori și, cînd ea termină, îi spuse :

— Acest tînăr are viciile și prejudecățile datorate obîrșiei și educației primite, dar inima lui e nobilă și generoasă. După părerea mea, ar fi o greșeală să nu profităm de generozitatea lui. Dă-mi scrisoarea și, după ce mă voi sfătui cu baronul, îți voi comunica hotărîrea luată.

Așa că douăzeci și patru de ore mai tîrziu, abatele Midon, așteptînd-o nerăbdător la locul stabilit, îi spuse :

— Domnul d'Escorval este întru totul de părerea mea ; trebuie să avem încredere în domnul marchiz de Sairmeuse. Numai că baronul fiind nevinovat, nu poate, nu vrea să accepte grațierea. Cere revizuirea sentinței.

— Dacă așa stau lucrurile, zise ea, vă rog să-mi dați o ciornă a scrisorii pe care să i-o scriu domnului Martial.

Preotul nu răspunse imediat. În cele din urmă se hotărî :

— Nu trebuie să-i scriem, zise el. O scrisoare nu ajunge întotdeauna la destinație, se poate rătăci uneori. Trebuie să te întîlnești cu domnul de Sairmeuse.

Marie-Anne se dădu înapoi mai înspăimîntată decît dacă un strigoi s-ar fi ivit din pămînt, la picioarele ei.

— Niciodată, părinte, strigă ea, niciodată !

— Îți înțeleg împotrivirea, copila mea, zise blînd preotul, reputația ta a avut mult de suferit din cauza asiduităților marchizului de Sairmeuse. Dar nu avem timp pentru șovăieli, datoria își spune cuvîntul, și tu trebuie să faci acest sacrificiu pentru salvarea unui nevinovat distrus din cauza tatălui tău. Și pe dată îi explică tot ceea ce trebuia să-i spună și nu plecă decît după ce obținu promisiunea că va fi ascultat.

Și, așa cum făgăduise, Marie-Anne îi trimise vorbă lui Martial să se întîlnească la răscrucea de la Croix-d'Arcy. Dar niciodată vreun sacrificiu nu i se păru mai dureros.

Motivul pentru care această întîlnire îi displăcea nu era cel pe care îl presupunea abatele Midon. Reputația ei ! Vai ! o știa pierdută pentru totdeauna. Cu două săptămîni în urmă nu s-ar fi neliniștit din pricina acestei întrevederi. Pe atunci, e adevărat, nu-l mai ura pe Martial, îi era însă indiferent, pe cîtă vreme acum... Îndreptîndu-se spre locul întîlnirii își spunea că Martial o va jigni cu galanteria lui ușuratică, după cum îi stătea în fire, și se bucura aproape la acest gînd.

Se înșelase însă.

Martial era teribil de emoționat — Marie-Anne observă acest lucru, deși ea însăși era foarte tulburată — și nu îi adresă nici un cuvînt în afară de cele referitoare la treburile care îl priveau pe baron. Numai după ce termină tot ceea ce avea de spus, și se declară de acord cu toate condițiile, o întrebă cu tristețe :

— Sîntem prieteni, nu-i așa ?

Cu o voce sfîrșită, Marie-Anne răspunse :

— Da.

Asta fusese tot. El încălecă din nou și se îndreptă spre Montaignac.

Pironită locului, răsuflînd din greu, cu obrajii în flăcări, profund tulburată, Marie-Anne îl urmări o clipă cu privirea și, într-o strălucire, în sufletul ei se făcu lumină.

— Dumnezeule ! strigă, cît de mîrșavă sînt ! Oare nu-l mai iubesc, nu l-am iubit niciodată pe Maurice, soțul meu, tatăl copilului meu ?

Vocea îi mai tremura încă din cauza îngrozitoarei emoții cînd îi povesti abatelui Midon amănuntele întrevederii. Dar acesta nu observă nimic. Nu se gîndea decît la salvarea domnului d'Escorval.

— Baronul va aștepta, ascuns la dumneata, permisul de liberă trecere al Maiestății Sale. Așa că pregătește totul pentru mîine seară. La căderea nopții, unul dintre băieții lui Poignot va aduce în două rînduri tot ce avem la fermă.

Pe la unsprezece, îl vom urca pe domnul d'Escorval într-o șaretă și, pe onoarea mea ! vom cina cu toții la Borderie.

Îndreptîndu-se spre casă, Marie-Anne se gîndea că nu va mai fi singură, că o va avea lîngă ea pe doamna d'Escorval, care îi va vorbi despre Maurice, și că toți prietenii vor fi în jurul ei ajutînd-o să nu se mai gîndească la Martial, care ajunsese s-o obsedeze.

Așa că, a doua zi, era veselă cum nu mai fusese de luni de zile. Bătuse ora opt seara cînd auzi un fluierat... Era semnalul fiului lui Poignot, care aducea un fotoliu pentru bolnav, trusa și cutia cu medicamente a abatelui, un sac de cărți. Marie-Anne puse toate aceste obiecte în camera de la primul etaj, pe care Chanlouineau o dorise atît de minunată în cinstea ei și pe care ea o destina baronului. În cele din urmă ieși pentru a ieși în întîmpinarea tînărului Poignot, care o anunțase că se întoarce. Noaptea era întunecoasă, Marie-Anne se grăbea, așa că nu observă în mica sa grădină, lîngă un tufiș de liliac, două umbre nemișcate.

XLV

Prins cu minciuna de doamna Blanche, Chupin rămase un minut fără grai. Vedea spulberîndu-se acea perspectivă atît de atrăgătoare a unui adăpost la Courtomieu.

Cu toate astea, își regăsi siguranța și spuse pe un ton ce se voia sincer :

— S-ar putea să fiu doar un prost, dar n-aș înșela nici măcar un copil. Vi s-a dat o știre falsă.

— Dețin informația de la două persoane care, cu siguranță, nu știau cît e de importantă pentru mine și între care, evident, nu există nici o înțelegere.

Glasul tinerei femei trăda o asemenea certitudine încît Chupin încetă să mai nege și își schimbă tactica.

Prefăcîndu-se umil, mărturisi că, într-adevăr, în ajun slăbise supravegherea ; avusese treburi, unul dintre bă-

ieți, cel mai mic, își scrîntise piciorul, apoi se întîlnise cu niște prieteni care îl tîrîseră la cîrciumă, îi făcuseră cinste și băuse mai mult decît de obicei, astfel încît...

— Ce-a fost, a fost, taică Chupin, îl întrerupse tăios doamna Blanche, dar ce vei face acum ca să-ți repari greșeala ?

— Voi dovedi că nimeni nu poate să-și bată joc de mine fără să-mi iau revanșa. Întîi de toate, îl las în plata domnului pe marchizul de Sairmeuse ca să mă ocup numai de stricata aia de Marie-Anne. Foarte aproape de casa de la Borderie există un mic crîng ; din seara asta mă instalez acolo, și să fiu al naibii dacă măcar o pisică va intra în casă fără ca eu s-o văd.

Doamna Blanche nu mai insistă, dar, scoțînd din portofel trei ludovici, îi întinse lui Chupin, spunîndu-i :

— I-ai și bagă de seamă, nu te îmbăta. Încă o greșeală ca asta și mă voi vedea obligată să mă adresez altuia.

Generozitatea doamnei Blanche nu era decît un șiretlic destinat să-i ascundă neîncrederea. De ce n-ar fi trădat-o și pe ea acest mizerabil, a cărui meserie era să trădeze ? Cine o asigura că nu era ea însuși supravegheată ? Cum să afle cît mai repede acest lucru ? Nu vedea decît un mijloc, neplăcut fără îndoială, dar sigur : să-l urmărească ea însăși pe spionul ei. Această idee o obsedă într-atît încît după cină, cum se făcuse noapte, o chemă pe mătușa Médie.

— Mătușă, ia-ți repede mantaua, îi porunci ea, trebuie să fac un drum și mă vei însoți.

Cum servitorii tocmai cinau și ei, doamna Blanche și mătușa Médie reușiră să ajungă, fără să fie văzute, pînă la o portiță a grădinii, care dădea spre cîmp. Doamna Blanche se îndreptă spre Borderie. Noaptea era minunată, dar grozav de întunecoasă și în fiecare clipă cele două femei se opreau în fața vreunui gard viu sau a unui șanț. De două ori se rătăciră. În sfîrșit, după mai bine de o oră, doamna Blanche răsuflă ușurată. Recunoscuse casa lui Chanlouineau. Se opri în mica pădurice pe care Chupin o numise crîng.

— Am ajuns deci, întrebă mătușa Médie ?

— Da, dar taci, rămîi, aici, vreau să văd ceva.

— Cum, mă lași singură ? Blanche, te rog, ce vrei să faci ? Dumnezeule, mă înspăimînți, mi-e frică !

Tînăra femeie se și îndepărtase însă. Străbătu mica pădurice în toate direcțiile, căutîndu-l pe Chupin, dar nu-l găsi.

— Am ghicit, își spuse furioasă, mizerabilul mă trage pe sfoară.

Se reîntoarse la mătușa Médie, pe jumătate moartă de spaimă, și amîndouă înaintară pînă la marginea crîngului, într-un loc de unde se vedea fațada casei. Două ferestre de la primul etaj erau luminate de o lumină roșietică, ce pîlpîia. Era evident că în încăpere ardea focul. Doamna Blanche, tocmai se gîndea să mai înainteze cînd un șuierat o ținti locului. Privi într-acolo și, cu tot întunericul, observă în mijlocul cărării ce ducea de la casă la drumul mare un om încărcat cu niște obiecte, pe care nu le putu distinge.

Aproape imediat, o femeie, Marie-Anne desigur, ieși în întîmpinarea lui. Nu schimbară decît două-trei cuvinte și intrară în casă. Apoi omul apăru din nou fără încărcătura lui și se îndepărtă.

— Ce poate să însemne asta ? șopti doamna Blanche.

Așteptă răbdătoare mai mult de o jumătate de oră și, cum nimic nu se mișca, i se adresă mătușii Médie :

— Să ne apropiem, vreau să mă uit pe geam.

Se apropiară, dar în momentul în care ajunseră în mica grădină, ușa casei de deschise atît de brusc încît nu avură decît timpul să se ascundă după o tufă de liliac.

Marie-Anne ieși fără să încuie ușa cu cheia, imprudenta ! Coborî pe cărarea îngustă, ajunse la șosea și dispăru.

Atunci doamna Blanche ; strîngînd-o de braț pe Mătușa Médie atît de tare încît o făcu aproape să strige, i se adresă cu voce înăbușită :

— Așteaptă-mă aici, și, orice s-ar întîmpla, orice ai auzi, dacă vrei să-ți sfîrșești zilele la Courtomieu, să nu scoți un cuvînt și să nu te miști de aici pînă nu mă întorc.

Și intră în casă...

Ieșind, Marie-Anne lăsase o lumînare pe masa din prima încăpere. Doamna Blanche o luă și vizită, plină de îndrăzneală, tot parterul. În ciuda descrierilor lui Chupin, sărăcia acestei locuințe țărănești o emoționă. Nu exista altă podea decît pămîntul gloduros, pereții de-abia erau văruiți ; mese grele, abia cioplite, cîteva scaune grosolane, taburete și bănci de lemn constituiau tot mobilierul. Evident Marie-Anne locuia în ultima cameră. Era singura în care se afla un pat, unul din acele imense paturi cum se găsesc la țară, largi și înalte, cu baldachin susținut de coloane răsucite, drapat cu perdele verzi care alunecau pe șine de fier. La capătul patului, agățat de perete, atîrna un agheasmatar. În fața ferestrei, pe o măsuță de lemn, se afla o ulcică de apă și un lighean obișnuit, de faianță. Doamna Blanche era gata să se întrebe dacă gelozia n-o făcuse să-și piardă mințile. Îndoielile îi reveniră în bucătărie. Pe cuptor se afla o oală care mirosea plăcut și pe cenușa fierbinte din vatră mai multe crătiți.

— Toate astea nu pot fi pentru ea, șopti doamna Blanche.

Și își aduse aminte de cele două ferestre de la etajul întîi pe care le văzuse luminate de flacăra tremurătoare a focului. „Trebuie să văd ce e acolo, sus, gîndi ea." Scara se afla în camera din mijloc ; urcă repede, împinse ușa și nu-și putu reține un strigăt de surpriză și de mînie.

Se afla în camera din care Chanlouineau făcuse sanctuarul marii sale iubiri.

— Iată deci adevărul ! își spuse doamna Blanche, înmărmurită de uimire și eu care, adineaori, jos, mă mai îndoiam încă.

Totul de altfel dovedea că Marie-Anne aștepta pe cineva : focul aprins, un fotoliu mare, împins lîngă cămin, papucii brodați așezați în fața fotoliului. Pe cine putea să aștepte, dacă nu pe Martial ? Fără îndoială individul care fluierase îi anunța sosirea amantului, și ea ieșise ca să alerge în întîmpinarea lui. Pe placa șemineului se afla o ceașcă plină cu supă încă fumegîndă.

Doamna Blanche se întreba cum ar putea să folosească această descoperire pentru răzbunarea ei, cînd ochii i se opriră pe o cutie mare de stejar, care era deschisă pe masă, plină cu fiole și borcănașe. Se apropie mașinal și descoperi printre flacoane două, din sticlă albă, pe care cuvîntul otravă era scris deasupra unor semne indescifrabile. O diabolică inspirație asocie în mintea ei conținutul acestor sticluțe cu ceașca rămasă pe șemineu. Un gînd înspăimîntător o reținu. Martial urma să vină cu Marie-Anne, cine ar fi putut să spună care dintre ei va bea din cană ?

— Soarta va hotărî ! șopti ea. E mai bine să-l știu pe soțul meu mort decît aparținînd altei femei !

Și, cu o mînă hotărîtă, luă la întîmplare unul din flacoane și, fără să șovăie, fără să pălească, fără mustrare de cuget îl goli în întregime în cană. Apoi răsuflă ușurată. Acum să se pună la adăpost și va fi răzbunată. Se îndrepta spre ușă cînd fu cuprinsă de panică auzind zgomotul unor pași pe scară. Urcau două persoane. Unde să fugă, unde să se ascundă ?

Îi rămînea o singură posibilitate : baia.

Marie-Anne intră urmată de un țăran tînăr, care ducea un pachet mare. Acesta puse pachetul jos și răsuflă zgomotos.

— Iată deci că am terminat și cu mutarea. S-a făcut ușor și sper că nu ne-a văzut nimeni. Acum domnul poate să vină.

— La ce oră pleacă ?

— O să înhame la ora unsprezece, așa s-a hotărît ; va fi aici către miezul nopții.

— Mai am deci încă trei ore înaintea mea, zise Marie-Anne, e mai mult decît îmi trebuie. Cina e gata, vreau să așez masa acolo, în fața focului.

— Eu trebuie să mă întorc acum. La revedere domnișoară Lacheneur.

— La revedere Poignot.

Numele de Poignot nu-i spunea nimic doamnei Blanche. Ah ! dacă ar fi auzit pronunțîndu-se numele domnului d'Escorval, al baroanei sau al abatelui Midon, hotă-

rîrea ei s-ar fi clătinat şi, cine ştie cum ar fi decurs atunci lucrurile ! Căci pentru doamna Blanche „domnul" era Martial. Se vedea aşadar obligat să rămînă două ore şi jumătate singură cu Marie-Anne. Avea deci mai mult timp decît îi trebuia ca să comită în siguranţă crima, răzbunarea, şi să se sustragă pedepsei. Cînd se va descoperi otrăvirea, ea va fi departe ; luase toate măsurile ca să nu se ştie că plecase de la Courtomieu, nimeni n-o văzuse, mătuşa Médie îşi va ţine gura. Şi apoi, cine va îndrăzni să se gîndească la ea, marchiză de Sairmeuse, născută Blanche de Courtomieu ! „Creatura asta însă nu bea, gîndi ea.

Marie-Anne uitase într-adevăr de supă. Desfăcuse pachetul şi, urcată pe un scaun, aranja hainele într-un dulap mare. Lucrurile odată aranjate şi dulapul închis, începu să se ocupe de cină şi împinse o măsuţă în faţa şemineului. Atunci observă ceaşca. Şi luînd-o, o duse la gură. Nu bău decît o înghiţitură şi cu o greaţă evidentă o îndepărtă de buze.

O spaimă cumplită încleştă inima doamnei Blanche. „Ticăloasa, se gîndea ea, i s-a părut oare că băutura are un miros deosebit ?"

Cîtuşi de puţin, dar supa se răcise şi o pojghiţă de grăsime se adunase pe deasupra, făcînd-o pe Marie-Anne să se îngreţoşeze. Aşa că luă o linguriţă, adună grăsimea şi mestecă îndelung în supă ca s-o amestece. Apoi bău şi, punînd cana pe şemineu, îşi reluă munca.

Se sfîrşise ! Deznodămîntul nu mai depindea acum de voinţa doamnei Blanche. Dacă îşi dădea foarte limpede seama că înfăptuise o crimă, ura prea mare o împiedica încă să înţeleagă cît de oribil şi laş era gestul ei. Îşi tot spunea chiar că ceea ce făcuse nu era decît un act de dreptate, că doar se apărase, că răzbunarea era mai prejos de jignirea suferită şi că nimic nu răscumpăra torturile pe care le îndurase. Totuşi, după un moment, o teamă sumbră o cuprinse. Nu prea ştia nimic în privinţa efectelor otrăvii. Îşi închipuise că Marie-Anne se va prăbuşi fulgerată şi că ea va putea să fugă. Dar timpul trecea şi Marie-Anne continua să se ocupe de pregătirea cinei, ca

și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Spaima îi spori și mai mult cînd o văzu pe Marie-Anne că ia lumînarea, se îndreaptă spre ușă și coboară.

— Probabil, își spunea Blanche, mînioasă la culme, eticheta a minţit !

— Vai ! nu. Fu sigură de asta de îndată ce Marie-Anne se întoarse. În mai puţin de cinci minute, cît rămăsese la parter, se schimbase ca după o boală îndelungată. Faţa îi era îngrozitor de palidă și acoperită cu pete vinete, ochii dilataţi străluceau ciudat, dinţii îi clănţăneau. Lăsă să-i cadă mai curînd decît aşeză pe masă farfuriile pe care le adusese. Apoi rămase în picioare în faţa căminului, plimbînd în jur o privire pierdută. Își trecea mereu mîna peste fruntea care se acoperea de o sudoare rece ; maxilarele i se strîngeau în gol, respira gîfiit. Deodată, i se făcu greaţă, se clătină și se prăbuși într-un fotoliu, strigînd :

— Ah ! Dumnezeule ! ce durere !

XLVI

Îngenuncheată lîngă ușa întredeschisă, tremurînd de neliniște, doamna Blanche urmărea efectele otrăvii pe care o vărsase.

După criza care o doborîse Marie-Anne rămăsese într-o stare de prostaţie din care nu-și mai revenea. Ai fi crezut că murise văzînd-o cum zăcea în fotoliu, dacă n-ar fi fost mișcarea continuă a maxilarelor și horcăitul adînc și stins care îi sfîșia gîtlejul.

I se făcu din nou greaţă și începu să vomite. La fiecare opintire tot corpul i se zgîlţîia, pieptul i se ridica gata să se spargă și un tremur puternic îi scutura umerii. Încetul cu încetul faţa-i căpătă o culoare pămîntie, petele de pe obraz se accentuară, ochii i se injectară, iar sudoarea i se prelingea în broboane mari de pe frunte. Durerile erau probabil insuportabile : gemete stinse alternau cu adevărate urlete. Îi chema în ajutor, cu o voce sfîșietoare, pe

toți cei pe care îi cunoscuse : doamna d'Escorval, abatele Midon, Maurice, fratele ei, Chanlouineau, Martial !

Martial ! doar acest nume rostit astfel și fu de ajuns să stingă toată mila din inima doamnei Blanche. „Suferă ! gîndi ea, tu, care i-ai inspirat lui Martial curajul să mă părăsească pe mine, soția lui, pe mine, marchiza de Sairmeuse, așa cum nici un lacheu beat nu îndrăznește s-o părăsească pe ultima dintre stricate. Mori, și soțul meu se va căi și se va întoarce la mine."

În curînd Marie-Anne nu avu nici măcar puterea să se mai vaiete. Ochii i se stinseră, după un mare efort, care îi aduse pe buze o spumă sîngerie, capul îi căzu pe spate și nu se mai mișcă.

— S-a sfîrșit, oare, se întrebă doamna Blanche.

Se ridică dar picioarele îi tremurau atît de tare încît abia o mai ținea, și fu silită să se rezeme de perete. Niciodată n-ar fi putut concepe un spectacol ca acela la care tocmai asistase. Știa că otrava omoară, dar nu bănuia ce înseamnă agonia morții prin otrăvire. Nu voia decît să fugă, să se îndepărteze cît mai repede, să plece din casa aceea a cărei podea îi ardea tălpile. Mai așteptă cîteva minute, și în sfîrșit, văzînd că Marie-Anne rămîne în continuare nemișcată, se încumetă să deschidă încet ușa băii și să înainteze în cameră.

Nu făcuse nici trei pași că, brusc, Marie-Anne, ca și cînd ar fi fost străbătută de un curent electric, se ridică dintr-o dată, cu brațele în lături, ca să-i bareze trecerea.

Gestul a fost atît de înspăimîntător, încît doamna Blanche se dădu înapoi pînă în dreptul uneia dintre ferestre.

— Marchiza de Sairmeuse ! se bîlbîi Marie-Anne, Blanche aici !

Și explicîndu-și suferințele prin prezența acestei tinerei femei care-i fusese prietenă, strigă :

— M-ai otrăvit !

Pentru nimic în lume, de vreme ce fusese descoperită, doamna Blanche n-ar fi consimțit să nege. Înaintă hotărîtă și spuse răspicat :

— Ei bine, da, mi-am luat revanșa. Crezi că n-am suferit în seara cînd ți-ai trimis fratele să-l smulgă de lîngă mine pe soțul meu, pe care de-atunci nu l-am mai văzut!

— Eu, pe soțul dumitale nu înțeleg.

— Îndrăznești să susții că nu ești amanta lui Martial!

— Ieri, pentru prima oară, după evadarea baronului d'Escorval, l-am văzut pe marchizul de Sairmeuse!

Efortul pe care îl făcuse ca să se ridice, să stea în picioare, să vorbească, o epuizase pe Marie-Anne; se prăbuși din nou în fotoliu.

Dar doamna Blanche era neîndurătoare.

— Spune-mi atunci de unde ai mobila asta frumoasă, tapetul de mătase, covoarele, tot luxul care te înconjoară?

— De la Chanlouineau.

— Fie, zise doamna Blanche, ridicînd din umeri cu un surîs ironic, dar în seara asta tot pe Chanlouineau îl aștepți? Pentru el ai pus să se încălzească papucii brodați și ai pregătit masa? Pe cine aștepți? insistă ea; să vedem, răspunde.

Marie-Anne gîndea atît cît îi îngăduia suferința de neîndurat. Să-l numească pe baronul d'Escorval nu însemna oare să-l ducă la pierzanie, să-l trădeze! Îi veni o idee. Cu toate că orice mișcare, cît de mică, îi provoca cele mai atroce dureri, avu puterea să-și descheie rochia și, sfîșiindu-și corsajul, scoase o hîrtie împăturită.

— Nu sînt amanta marchizului de Sairmeuse, rosti ea cu voce sfîrșită, sînt soția lui Maurice d'Escorval; iată dovada, citește.

Doamna Blanche abia citi, că trăsăturile i se descompuseră, deveni la fel de palidă ca victima sa, privirea i se tulbură, urechile începură să-i țiuie și se simți scăldată într-o sudoare rece. Hîrtia nu era altceva decît certificatul de la căsătoria religioasă a lui Maurice cu Marie-Anne, semnat de preotul din Vigano, de bătrînul doctor și de caporalul Bavois, datat și sigilat cu pecetea parohiei. Dovada era indiscutabilă.

Adevărul lumină într-o strălucire mintea doamnei Blanche. Comisese o crimă inutilă, asasinase o nevino-

vată. Nu se mai gîndi la nimic și, uitînd la cîte pericole se expunea, începu să strige cu voce răsunătoare.

— Săriți ! Ajutor ! Ajutor !

Era ora unsprezece, totul dormea ; ferma cea mai apropiată se afla la un sfert de milă.

Jos, în grădină, mătușa Médie auzea, fără îndoială, dar mai curînd s-ar fi lăsat tăiată în bucăți decît să intre. Și totuși se găsi cineva care să audă aceste strigăte disperate după ajutor. Dacă n-ar fi fost atît de tulburate din cauza durerii și neliniștii, cele două tinere ar fi remarcat scîrțîitul scării sub greutatea unui om care urca cu pași furișați.

Nu era un salvator, căci nu se arătă.

Marie-Anne înțelegea foarte bine că nu mai era nici o speranță pentru ea, că frigul morții îi cuprindea încetul cu încetul inima. Simțea că viața i se scurge. Așa că atunci cînd doamna Blanche păru gata să se năpustească afară ca să alerge după ajutor, o reținu cu un gest blînd și spuse cu voce stinsă, începînd s-o tutuiască, și ea, așa cum făcea altădată :

— Blanche ! Nu mai striga, la ce bun ! Rămîi, stai liniștită, măcar să mor în pace. Nu va dura mult !

— Taci, nu vorbi așa ! Nu trebuie, nu vreau să te las să mori ! Ce se va întîmpla cu viața mea după aceea !

Marie-Anne nu răspunse. Otrava își continua opera de distrugere. Buzele i se tumefiaseră și mîinile, paralizate, nemișcate, nu mai răspundeau voinței ei.

— Nimic nu mă mai poate salva, șopti ea cu o voce abia deslușită și întreruptă de sughițuri sinistre ; dar nu mă plîng. Nu regret că nu voi mai trăi. Am suferit atîta de un an încoace, am îndurat atîtea umilințe, am plîns atîta...

Cuvintele se stinseră de parcă ar fi ațipit, durerile atroce se potoliră, se lăsa cuprinsă de brațele morții.

Deodată un gînd țîșni din întuneric, un gînd atît de înspăimîntător, încît îi smulse un strigăt :

— Copilul meu !...

Adunîndu-şi printr-un efort supraomenesc tot ceea ce otrava îi lăsase din voinţă, energie şi putere, se ridică în fotoliu cu faţa contractată de o groază de nespus.

— Blanche ! rosti ea cu o tărie de care n-ai fi crezut-o în stare, ascultă-mă ; am să-ţi spun secretul vieţii mele... nimeni nu-l bănuieşte... Am un fiu de la Maurice. Dar, vai ! Maurice a dispărut de luni de zile. Dacă a murit, ce se va întîmpla cu fiul nostru ? Blanche, jură-mi, tu care mă ucizi, că mă vei înlocui pe lîngă copilul meu.

Blanche fu cuprinsă de ameţeală.

— Jur ! zise ea, jur !

— Bine ! cu acest preţ, numai cu acest preţ te iert ! Dar ia aminte ! Nu uita că ai jurat ! Blanche ! Dumnezeu îngăduie uneori morţilor să se răzbune ! Ai jurat, să nu uiţi ! Mi-a fost frică. M-am despărţit de copilul meu. Gelozia ta şi moartea sînt pedeapsa. Biata fiinţă, am încredinţat-o unor străini... Cît sînt de nenorocită... nenorocită...

Mai bolborosi apoi cîteva cuvinte nedesluşite.

Doamna Blanche, scoasă din minţi, avu puterea să-i ia braţul şi s-o zgîlţîie.

— Cui i-ai încredinţat copilul, întrebă, cui ? unde ? Marie-Anne, încă un cuvînt, unul singur, un nume, Marie-Anne !

Buzele nefericitei se mişcară, dar din gîtlej nu-i ieşi decît un horcăit surd.

O convulsie supremă o răsuci ca pe o legătură de vreascuri, alunecă pe covor şi căzu pe spate...

Murise, murise fără să fi putut rosti numele bătrînului doctor din Vigano.

Înspăimîntată, ucigaşa rămase în mijlocul camerei, lividă şi mai nemişcată decît o statuie, cu fruntea scăldată într-o sudoare îngheţată. Nu-şi mai dădea seama de nimic. Uitase de toate, chiar de sine însăşi, şi nu-şi mai amintea că un oaspete trebuia să sosească, iar ea va fi surprinsă dacă nu va fugi.

Dar omul care venise atunci cînd ea strigase după ajutor veghea asupra ei. Văzînd că Marie-Anne îşi dăduse

ultima suflare, făcu un pic de zgomot și își arătă, de după ușă, chipul scofîlcit.

— Chupin ! bolborosi doamna Blanche, adusă la realitate.

— În persoană, răspunse bătrînul pungaș. Aveți un noroc nemaipomenit. Nu trebuie să mai întîrziem însă pe-aici, poate să apară cineva.

Doamna Blanche porni mașinal, dar cadavrul lui Marie-Anne, întins de-a curmezișul ușii, îi bara trecerea ; trebuia să pășească peste el ; nu avu însă acest curaj și se dădu înapoi clătinîndu-se. Dar Chupin nu avea scrupule, așa că păși peste trupul tinerei femei, o ridică pe doamna Blanche ca pe un copil și o scoase afară. Bătrînul pungaș nu mai putea de bucurie. Viitorul nu-l mai neliniștea acum, cînd doamna Blanche era legată de el prin acest lanț mai puternic decît al ocnașilor, complicitatea la crimă. Remușcările trădării sale, atît de înfricoșătoare la început, nu-l mai tulburau. Se vedea hrănit, găzduit, îmbrăcat și mai ales bine păzit de o armată de servitori.

Doamna Blanche, care se simțise rău, își reveni la aer.

— Vreau să umblu, zise ea.

Chupin o puse jos, la vreo douăzeci de pași de casă.

— Și mătușa Médie ! strigă doamna Blanche.

Ruda săracă era acolo, asemenea cîinilor pe care stăpînii lor îi lasă la ușă cînd intră în casă.

— N-avem acum timp de vorbă, le zise Chupin, celor două femei, am să vă conduc.

Și luînd brațul doamnei Blanche, se îndreptă spre marginea crîngului.

Un rîs strident care răsună din întuneric îl întrerupse. Chupin lăsă brațul doamnei Blanche și încercă să se apere. Precauție zadarnică. Un om ascuns după trunchiul unui copac sări asupra lui și împlîntă în el cuțitul de patru ori, strigînd :

— Sfîntă Fecioară, mi-am îndeplinit jurămîntul ! Nu voi mai mînca cu degetele.

— Hangiul ! şopti trădătorul, prăbuşindu-se.

O singură dată mătuşa Médie dădu şi ea dovadă de energie.

— Vino, zise ea înnebunită de spaimă, trăgîndu-şi nepoata, vino, e mort !

Nu era tocmai aşa, căci trădătorul avu puterea să se tîrască pînă acasă şi să bată la uşă. Nevastă-sa şi fiul mai mic dormeau. Fiul mai mare, care se întorsese de la cîrciumă, îi deschise. Văzîndu-l pe taică-său zăcînd pe jos crezu că-i beat şi vru să-l ridice, dar bătrînul îl împinse cît colo.

— Lasă-mă, îi spuse el, eu mi-am încheiat socotelile ; mai bine ascultă. Fiica lui Lacheneur tocmai a fost otrăvită de doamna Blanche. Ca să-ţi spun asta am venit să crăp aici. Băiete, dacă nu eşti un prost, asta valorează o avere...

Şi Chupin îşi dădu ultima suflare, fără să le mai poată spune alor săi unde îngropase preţul sîngelui lui Lacheneur.

XLVII

Dintre toţi cei care fuseseră martorii înspăimîntătoarei prăbuşiri a baronului d'Escorval, abatele Midon era singurul care nu disperase. Ceea ce nici cel mai savant doctor n-ar fi îndrăznit să facă, îndrăznise el. Baronul trebuia salvat. După şase luni petrecute la ferma lui Poignot, domnul d'Escorval se ridicase şi încerca să meargă ajutîndu-se de cîrje. În podul în care prudenţa îl izolase, începu să sufere mai ales pentru că era strîmt şi, cu o veritabilă explozie de bucurie, primi propunerea de a se refugia la Borderie, lîngă Marie-Anne. Ziua plecării fiind fixată, începu să numere minutele cu o nerăbdare de şcolar ce aşteaptă vacanţa. Şi ziua sosi. De dimineaţă, toate obiectele pe care proscrişii reuşiseră să şi le procure în timpul şederii lor la fermă fuseseră adunate

și împachetate. În sfîrșit, o dată cu sosirea nopții, fiul lui Poignot începu mutarea.

În curtea fermei, taica Poignot înhămase chiar el cel mai bun cal la șareta care trebuia să-l transporte pe domnul d'Escorval. Vrednicul om era trist din cauza plecării oaspeților săi, pentru care se expusese la pericole atît de mari. Simțea că îi vor lipsi, că i se va părea casa goală.

Văzîndu-l pe cinstitul fermier care înainta spre el, roșu de emoție, ca să-și ia rămas bun, domnul d'Escorval uită de tot confortul care i se promisese la Borderie pentru a nu-și aminti decît de loiala și curajoasa ospitalitate a acestei case pe care o părăsea. Inima i se strînse și din ochi i se prelinse o lacrimă.

— Mi-ai făcut un serviciu de neprețuit, taică Poignot, i se adresă el, deosebit de grav, mi-ai salvat viața. Sper să trăiesc îndeajuns ca să-ți dovedesc că nu sînt un nerecunoscător.

Șareta se puse în mișcare, condusă cu cea mai mare grijă de tînărul țăran, căruia taică-său îi recomandase să ocolească gropile.

La douăzeci de pași în urmă mergea doamna d'Escorval la brațul abatelui Midon. Acesta și-l imagina pe baron restabilit într-un viitor apropiat, declarat nevinovat de judecători imparțiali, reluîndu-și vechea existență la Escorval. Se vedea pe el însuși, ca altădată, în presbiteriul din Sairmeuse. Numai gîndul la Maurice tulbura această încredere. De ce nu dădea nici un semn de viață ? „Dacă i s-a întîmplat o nenorocire vom afla, se gîndea preotul, are cu el un om de nădejde, pe bătrînul soldat, care va încerca totul ca să ne anunțe."

Curînd, fiul lui Poignot opri șareta în fața îngustei cărări ce ducea spre casa de la Borderie.

— Călătoria s-a terminat, i se adresă el baronului.

Și deîndată scoase un șuierat. Nimeni nu apăru. Șuieră din nou mai tare, apoi din toate puterile. Din nou nimic.

Doamna d'Escorval și abatele Midon ajunseră și ei în acest moment.

— E ciudat că Marie-Anne nu mă aude. Nu putem să-l coborîm pe domnul baron dacă n-o vedem, şi ea ştie bine acest lucru.

— A adormit probabil, spuse abatele, ai grijă de cal, mă duc s-o trezesc.

Desigur, nu exista nici o umbră de îngrijorare. În jurul casei totul era calm şi liniştit ; o lumină ardea la ferestrele de la primul etaj. Totuşi, cînd văzu uşa deschisă, avu o vagă presimţire. „Ce înseamnă asta ?" se gîndi el. La parter era întuneric, şi abatele, care nu cunoştea aranjamentul casei, fu obligat să găsească scara bîjbîind.

În sfîrşit, urcă...

În prag se opri însă împietrit de oroarea spectacolului care i se oferea. Biata Marie-Anne zăcea la pămînt, întinsă pe spate. Ochii, larg deschişi, erau ca şi înecaţi într-un lichid albicios ; limba neagră şi tumefiată îi ieşea pe jumătate din gură.

— E moartă ! bolborosi preotul. Moartă !

Învingîndu-şi slăbiciunea, se apleacă spre nefericită şi îi luă mîna. Era îngheţată şi ţeapănă ca o bară de fier. Existau mai multe indicii care să-l facă pe abatele Midon să-şi dea seama, din experienţă, despre ce era vorba.

— Otrăvită ! şopti el, cu arsenic.

Se ridică uluit, privirea sa făcu ocolul camerei şi observă cutia lui de medicamente deschisă pe masă. Înaintă repede, luă fără să ezite un flacon, îi scoase dopul şi îl răsturnă în palmă : era gol. Nu avu timp să se piardă în presupuneri. Cel mai important lucru era, înainte de toate, să-l hotărască pe baron să se întoarcă la fermă, fără să-i anunţe nenorocirea care l-ar fi impresionat prea tare. Era destul de uşor să găsească un pretext.

Făcînd un efort extraordinar ca să se stăpînească, preotul alergă şi îi explică baronului că nu putea să rămînă la Borderie, că văzuse oameni suspecţi dînd tîrcoale, că trebuia să fie mai prudent decît niciodată acum cînd ştia de bunele intenţii ale lui Martial de Sairmeuse.

Nu fără să se împotrivească, baronul cedă în cele din urmă.

Doamna d'Escorval se urcă și ea în șaretă alături de soțul ei ; preotul îi privi îndepărtîndu-se și, cînd nu mai auzi zgomotul roților, se întoarse spre casă. Abia ajunsese înăuntru, cînd niște gemete care veneau din camera unde se afla moarta făcură să-i năvălească tot sîngele la inimă. Se repezi într-acolo.

Alături de corpul lui Marie-Anne un bărbat îngenuncheat plîngea. Era atît de cufundat în durerea lui adîncă încît nu sesiză nici sosirea, nici prezența abatelui Midon. După un moment de uimire, preotul ghici mai mult decît recunoscu cine era acel om.

— Jean ! strigă el tare, de două ori, Jean Lacheneur !

Dintr-o săritură, tînărul fu în picioare, palid, amenințător.

— Cine sînteți, întrebă el cu o voce înfricoșătoare, ce faceți aici ? Ce vreți de la mine ?

Sub hainele de țăran și cu barba lungă, fostul paroh din Sairmeuse era atît de nerecunoscut, încît fu obligat să-și spună numele.

— Bunul Dumnezeu vă trimite, domnule abate, strigă Jean, Marie-Anne nu poate să fie moartă ! Dumneavoastră, care i-ați salvat pe atîția alții, o veți salva și pe ea.

Dar la un gest al preotului, care îi arătă cerul, se opri și deveni și mai palid. Înțelesese că nu mai era nici o speranță.

— Și totuși am vegheat asupra ei din umbră, de departe. Astă-seară venisem să-i spun : „Teme-te, ia seama !" Acum o oră cinam într-o cîrciumă din Sairmeuse, cînd băiatul lui Grollet a intrat. „Aici ești, Jean ? mi s-a adresat el, tocmai l-am zărit pe bătrînul Chupin pîndind în jurul casei lui Marie-Anne ; cînd m-a văzut, bătrînul ticălos a șters-o". Am ieșit ca un nebun, am venit aici alergînd din răsputeri. Am ajuns însă prea tîrziu !

— Așadar, zise abatele Midon, presupui că Chupin...

— Nu presupun, părinte, afirm că el, mizerabilul trădător, e acela care a comis această îngrozitoare nelegiuire.

Dar fiți liniștit, sîngele fiicei lui Lacheneur va fi plătit mai scump decît acela al tatălui. Chupin n-a conceput crima, ci a fost doar josnicul ei instrument. Adevărul trebuie căutat mult mai sus, în cel mai frumos castel din ținut, în mijlocul unei armate de valeți, la Sairmeuse !

Și adăugă cu răceală :

— Asasinul este Martial de Sairmeuse. Cunoașteți pasiunea furioasă a lui Martial pentru Marie-Anne. Voia să și-o facă amantă. Ea a avut îndrăzneala să-l refuze, asta e o crimă care se pedepsește. Cînd marchizul de Sairmeuse a avut certitudinea că niciodată fiica lui Lacheneur nu va fi a lui, a pus să fie otrăvită pentru ca ea să nu aparțină altuia.

Ar fi fost inutil să încerce acum să-i demonstreze lui Jean nebunia acuzațiilor lui. „O voi face mîine, gîndi abatele, cînd se va calma." Și cum Jean tăcuse, i se adresă :

— Nu putem să lăsăm pe jos trupul acestei nefericite, ajută-mă s-o așezăm în pat.

Nimeni, niciodată, nu se culcase în acel pat pe care bietul Chanlouineau îl destinase lui Marie-Anne pe vremea cînd își făcea iluzii în privința iubirii lui. „Va fi al ei, spunea el, sau al nimănui."

Și, într-adevăr, tînăra femeie se culcă aici pentru prima oară, dar moartă.

Odată îndeplinită trista datorie, Jean se lăsă să cadă în fotoliul în care Marie-Anne își dăduse ultima suflare și rămase tăcut, nemișcat.

Abatele Midon îngenunchease la căpătîiul patului și se ruga Domnului cerînd îndurare pentru cea care suferise atît și s-o odihnească în pace. Gîndurile sale rătăceau însă departe. Se întreba cum murise Marie-Anne, dacă era vorba de crimă sau sinucidere ? „Cînd se va face ziuă, își spuse el, voi cerceta împrejurimile." De îndată ce se lumină, coborî în grădină și începu să se învîrtă în jurul casei pe o rază din ce în ce mai largă. La început nu observă nimic care să-i indice o pistă. Tocmai voia să renunțe la aceste inutile investigații cînd, intrînd în pădurice, obser-

vă de departe, pe iarbă, o pată mare, de culoare închisă. Se apropie : era sînge. Deosebit de impresionat, alergă să-l cheme pe fratele lui Marie-Anne ca să-i arate ce descoperise.

— Cineva a fost asasinat aici, în noaptea asta, spuse Jean, căci sîngele n-a avut încă timp să se usuce.

— Victima a pierdut mult sînge, zise abatele, vom afla cine este dacă ne vom lua după urme.

— Am să încerc, răspunse Jean. Urcați, domnule abate, mă întorc repede.

Și un copil ar fi recunoscut drumul urmat de rănit, atît de clare și distincte erau urmele trecerii sale. Această pistă, atît de vizibilă, se oprea la casa lui Chupin. Ușa era închisă. Jean bătu fără nici o ezitare.

Fiul cel mai mare al bătrînului veni să-i deschidă și Jean văzu un spectacol ciudat. Cadavrul trădătorului fusese aruncat pe jos, într-un colț, patul era în neorînduială, așternuturile sfîșiate, paiele saltelei împrăștiate și fiii și nevasta răposatului, înarmați cu sape și tîrnăcoape, răscoleau cu înverșunare pămîntul bătătorit din colibă. Căutau comoara.

— Ce vrei ? îl întrebă cu asprime văduva.

— Să vorbesc cu moș Chupin.

— Vezi bine că a fost ucis, răspunse unul dintre fii. Și asasinul poate ești chiar tu, scîrnăvie, rosti el. Dar asta e treaba justiției. Așa că șterge-o, altminteri...

Jean se îndepărtă fără să spună nimic și se întoarse repede la Borderie. Faptul că Chupin fusese asasinat îi răsturnă toate planurile. „Am jurat, șoptea el, că trădătorul care l-a vîndut pe tatăl meu va muri de mîna mea, și iată că n-am putut să mă răzbun, mi l-au furat." Apoi începu să se întrebe cine ar fi putut să fie ucigașul bătrînului pungaș. „Să fie Martial, se gîndea el, care l-a omorît după ce acesta a otrăvit-o pe Marie-Anne ? Să-ți ucizi complicele e un mijloc sigur ca să te asiguri de tăcerea lui. Sosi la Borderie și pusese deja mîna pe rampa scării ca să urce la primul etaj, cînd crezu că aude un

murmur de voci în camera din spate. Împins de curiozitate, se duse să bată la ușa acestei încăperi.

Chiar în clipa acea, abatele Midon își făcu apariția, trăgînd brusc ușa după el. Era mai palid ca de obicei și se vedea că-i foarte tulburat.

— Ce s-a întîmplat, părinte ? întrebă Jean.

— S-a întîmplat, s-a întîmplat... că dincolo se află Maurice d'Escorval și caporalul Bavois.

— Dumnezeule, bolborosi Jean.

— E o minune că n-au urcat.

— Dar de unde vin ? cum de n-am avut nici o veste de la el ?

— Nu știu, nu sînt nici cinci minute de cînd a sosit. Bietul băiat ! După ce i-am spus că tatăl său este salvat, primele cuvinte au fost : „Și Marie-Anne ?“ O iubește mai mult ca oricînd. Vine, purtînd-o în suflet, încrezător, fericit, plin de speranță, iar eu tremur, mi-e frică să-i spun adevărul.

— Vai ! nefericitul ! Nefericitul !

— Te-am prevenit așadar, fii prudent, și acum vino.

Intrară împreună ; Maurice și caporalul Bavois îi strînseră mîna lui Jean Lacheneur cu cea mai vie prietenie.

— Iată-ne împreună, repeta Maurice, și nu mai trebuie să ne temem de nimic.

Niciodată nefericitul nu fusese atît de vesel și, surizător, începu să explice cauza îndelungatei lor tăceri.

— La trei zile după ce-am trecut frontiera, caporalul Bavois și cu mine am ajuns la Torino, începu el să povestească. Eram frînți de oboseală. Am intrat într-un han destul de sărăcăcios și ni s-a dat o cameră cu două paturi. Abia se făcuse ziuă cînd am fost treziți de o zarvă mare. Vreo doisprezece domni încruntați au năvălit în cameră și ne-au poruncit, cu brutalitate, în italiană, să ne îmbrăcăm. I-am ascultat. O oră mai tîrziu eram închiși în aceeași celulă. Cinci luni de zile, continuă Maurice, ne-am spus în loc de bună seara, „mîine vor veni să ne scoată“. Și

n-au venit. Eram, de altfel, trataţi destul de bine ; ni se lăsaseră banii şi ni se vindeau mici fleacuri ; în fiecare zi ni se acordau cîte două ore de plimbare într-o curte largă cît o fîntînă şi ni se împrumutau chiar unele cărţi. În cele din urmă, îndelungata noastră detenţie ni se păru atît de ciudată şi deveni atît de insuportabilă, încît am hotărît, să obţinem, cu orice preţ, lămuriri. Am schimbat tactica. Dacă pînă atunci am fost resemnaţi, supuşi, am devenit dintr-o dată indisciplinaţi şi furioşi. Am umplut închisoarea de protestele şi strigătele noastre, am cerut neîncetat să vină directorul ; am reclamat intervenţia ambasadorului francez.

Rezultatul nu se lăsă aşteptat. Într-o frumoasă după-amiază, directorul ne dădu politicos afară, nu fără a-şi exprima regretul că se desparte de nişte prizonieri atît de importanţi ca noi, atît de amabili şi de fermecători. Prima noastră grijă a fost să alergăm la ambasadă. Am fost primiţi de primul secretar. Încruntîndu-şi sprîncenele de îndată ce i-am expus toată tărăşenia, îşi luă un aer deosebit de grav.

Îmi amintesc cuvînt cu cuvînt răspunsul lui :

— Domnule, mi se adresă el, pot să afirm că urmărirea al cărui obiect aţi fost în Franţa nu are nici o legătură cu detenţia dumneavoastră de aici. Am să vă spun deschis părerea mea. Unul dintre duşmanii dumneavoastră, căutaţi care, are pare-se la Torino relaţii foarte influente. Deoarece l-aţi încurcat probabil, a obţinut să fiţi închişi pe cale administrativă de poliţia piemonteză.

Cu o formidabilă lovitură de pumn, Jean Lacheneur zgudui masa de lîngă el.

— Ah ! Maurice, secretarul ambasadei avea dreptate; Martial de Sairmeuse este acela care a pus la cale arestarea ta acolo.

— Sau marchizul de Courtomieu, îl întrerupse abatele Midon, aruncîndu-i o privire lui Jean care îi opri acestuia vorbele pe buze.

Flacăra mîniei străluci o clipă în ochii lui Maurice, dar aproape imediat ridică din umeri.

— Ajunge ! rosti, nu vreau să-mi amintesc de trecut. Important e că tatăl meu s-a restabilit. Vom găsi un mijloc cu ajutorul căruia să treacă graniţa fără primejdie. Alături de Marie-Anne şi de mine, va uita că imprudenţele mele erau să-l coste viaţa. Ne vom stabili în Italia sau Elveţia. Ne veţi însoţi, domnule abate, şi tu, Jean. Dumneata, caporale, faci parte, bineînţeles, din familie.

Nimic nu era mai îngrozitor decît să-l vezi vesel şi plin de speranţă pe omul pe care îl ştiai lovit de o catastrofă care urma să-i distrugă viaţa.

Ceva se citi pe faţa lor, un lucru pe care Maurice îl remarcă.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă el surprins.

Ceilalţi tresăriră, lăsară capul în jos şi rămaseră tăcuţi.

— Ce s-a întîmplat, repetă el cu o voce înăbuşită, tatăl meu e în afară de primejdie, nu-i aşa ? Mi-aţi spus că mama nu-şi mai doreşte altceva decît să fiu lîngă ea. Înseamnă că i s-a întîmplat ceva lui Marie-Anne !

Nenorocitul se clătină, mai alb decît peretele de care se sprijinea.

— Marie-Anne a murit ! strigă el. Cînd ?

— Chiar în noaptea asta, răspunse Jean.

— În noaptea asta, repetă Maurice. Atunci... e încă aici ! Unde ? Sus ?

Şi, fără să aştepte vreun răspuns, se năpusti pe scară atît de repede încît nici Jean, nici abatele Midon n-avură timpul să-l oprească. Din trei sărituri ajunse în cameră, merse drept spre pat şi cu o mînă hotărîtă trase cearşaful care acoperea faţa moartei. Se dădu însă înapoi scoţînd un strigăt înspăimîntător.

Frumoasa Marie-Anne, care îl iubise pînă la sacrificiu, era cu-adevărat cea care se afla acolo ? Nu-i mai recunoştea trăsăturile schimonosite şi crispate de agonie, obrazul tumefiat şi învineţit din cauza otrăvii, ochii, care îi dispăruseră aproape sub o umflătură sîngerie.

Cînd Jean Lacheneur şi preotul ajunseră lîngă el, îl găsiră cu ochii măriţi de groază, cu gura întredeschisă, cu braţele ţepene, îndreptate spre cadavru.

— Maurice, i se adresă cu blîndeţe abatele, vino-ţi în fire. Curaj !

El asculta, dar nu părea să înţeleagă. Ochii, fără o lacrimă, aveau strălucirea sinistră a nebuniei. Abatele fu înspăimîntat. I se adresă pe un ton hotărît :

— N-ai dreptul să te laşi pradă descurajării, ai o datorie faţă de copilul tău.

Amintirea care îi dăduse lui Marie-Anne forţa să-şi domine pentru o clipă moartea îl smulse pe Maurice din toropeala lui primejdioasă.

— Adevărat, zise el, trebuie să trăiesc. Copilul nostru e o parte din ea. Duceţi-mă la el. Unde este ? Spuneţi-mi unde este ?

— Nu pot, nu ştiu unde e.

O groază de nespus se zugrăvi pe faţa lui Maurice şi, cu o voce gîtuită, întrebă :

— Cum ! nu ştiţi, nu v-a mărturisit ?

— Nu. Am ghicit doar că era gravidă şi am fost singurul care am observat acest lucru.

— Singurul ! Asta înseamnă că poate copilul a murit, iar dacă trăieşte, nimeni nu-mi va putea spune unde se află.

— Vom găsi poate vreo însemnare care să ne pună pe urmele lui.

— Aveţi dreptate. Marie-Anne nu putea să uite de copilul ei atunci cînd a văzut că e în primejdie. Cei care au îngrijit-o în ultimele clipe au primit, desigur, un mesaj care îmi era destinat. Cine sînt oamenii aceia ?

Şi cum preotul tăcea, o lumină înspăimîntătoare se făcu în mintea lui Maurice. Îşi explica acum faţa descompusă a lui Marie-Anne.

— A fost victima unei crime ! strigă el. A existat un monstru care a urît-o într-atît încît s-o omoare ! Dar dacă a murit astfel, reluă el încremenit de durere, copilul e pierdut probabil pentru totdeauna.

Doborît de deznădejde, se prăbuşi din nou în fotoliu şi lacrimi tăcute începură să-i alunece pe obraji.

Atenţia lui Jean Lacheneur şi a abatelui Midon fu atrasă de galopul a doi cai.

Priviră pe fereastră și văzură un călăreț care se opri în dreptul cărării, coborî de pe cal, aruncă frîul servitorului și înaintă spre casă.

Văzîndu-l pe călăreț, Jean Lacheneur ajunse dintr-o săritură lîngă Maurice și, zgîlțîindu-l, îi strigă cu un soi de frenezie.

— Scoală-te ! iată-l pe asasinul lui Marie-Anne, ridică-te, e al nostru !

Maurice se ridică orbit de mînie, dar abatele Midon se așeză în cale :

— Nici un cuvînt, tinerilor, zise el, nici o amenințare, v-o interzic ! respectați cel puțin biata moartă care e acolo !

Preotul abia avu timp să se întoarcă spre ușă că Martial și sosi. Rămase în prag, privirea sa atît de pătrunzătoare îmbrățișă întreaga scenă și deveni livid, dar nu făcu nici un gest, nu rosti nici un cuvînt. Cu toată uimitoarea sa stăpînire de sine, nu putu să articuleze nici o silabă și își întinse doar mîna, arătînd-o pe Marie-Anne, al cărei chip răvășit se deslușea în umbra draperiilor.

— A fost otrăvită în mod laș ieri-seară, spuse abatele Midon.

Maurice, uitînd de ordinul preotului, făcu un pas înainte :

— Era singură și fără apărare, căci eu n-am fost pus în libertate decît de două zile. Știu însă numele celui care a făcut să fiu arestat și aruncat în închisoare la Torino. mi l-au spus !

Instinctiv, Martial se dădu înapoi.

— Așadar tu ești acela ! strigă Maurice, îți mărturisești crima, nemernicule !

Abatele interveni încă o dată ; se aruncă între cei doi dușmani, încredințat că Martial se va năpusti asupra lui Maurice.

Defel. Marchizul de Sairmeuse își reluă obișnuitul său aer ironic și distant. Scoase din buzunar un plic mare și, aruncîndu-l pe masă, zise cu răceală.

— Iată ce-i aduceam domnișoarei Lacheneur. Un permis de liberă trecere din partea Maiestății Sale pentru baronul d'Escorval. Din acest moment, baronul poate să părăsească ferma lui Poignot și să se întoarcă la Escorval, e liber, e salvat ; sentința de condamnare, va fi revocată. Am mai adus o hotărîre de scoatere de sub urmărire a abatelui Midon și o decizie episcopală de reinstalare a sa ca paroh în Sairmeuse ; în sfîrșit, un concediu în regulă și un brevet de retragere pentru caporalul Bavois.

Se opri și, cum toți erau încremeniți de uimire, se apropie de patul lui Marie-Anne. Întinse mîna pe deasupra moartei și, cu o voce care ar fi făcut-o pe vinovată s-o treacă fiorii dacă l-ar fi auzit, rosti :

— Marie-Anne, jur că te voi răzbuna !

Rămase cîteva clipe nemișcat, doborît de durere și, brusc, se aplecă repede, o sărută pe frunte și ieși.

— Și omul ăsta să fie vinovat ! strigă abatele Midon, vezi bine, Jean, că ai înnebunit.

Jean făcu un gest amenințător :

— Într-adevăr ! zise el, trebuie să consider o onoare această ultimă jignire, adusă surorii mele moarte, nu-i așa?

— Mizerabilul mă leagă de mîini și de picioare, salvîndu-mi tatăl, strigă Maurice.

De la fereastră, abatele îl putu vedea pe Martial încălecînd.

Marchizul de Sairmeuse nu se îndreptă însă spre Montaignac ci spre castelul Courtomieu.

XLVIII

Mintea doamnei Blanche era îngrozitor de tulburată cînd Chupin o scosese din camera lui Marie-Anne, așa că atunci cînd îl văzu pe bătrînul pungaș prăbușindu-se, leșină de-a binelea.

Dar în noaptea aceea mătușii Médie îi fu dat să-și ia revanșa pentru toate slăbiciunile trecute. Spaima ajunsă

la paroxism îi dădu curajul disperat care îi însufleţeşte pe cei fricoşi atunci cînd se află în situaţii deosebit de grele. O luă de braţ pe nepoată-sa, care se pierduse cu totul, şi, mai de bună voie, mai cu de-a sila, trăgînd-o, împingînd-o, purtînd-o uneori, o duse la castel în mai puţin timp decît le trebuise să ajungă la Borderie. Bătuse ora unu şi jumătate cînd ajunseră la portiţa grădinii pe unde ieşiseră. Nimeni la castel nu observase îndelungata lor absenţă. Şi asta din mai multe motive. Întîi, datorită precauţiilor pe care le luase doamna Blanche, care, înainte de a pleca, interzisese să fie deranjată oricare ar fi fost motivul, pînă cînd nu va suna. Pe de altă parte, era ziua valetului marchizului de Courtomieu. Servitorii mai dansau încă la acea oră, şi toate uşile erau deschise, aşa încît cele două femei putură să se strecoare fără să fie văzute pînă în camera doamnei Blanche.

Cînd uşile apartamentului fură bine închise, cînd nu mai aveau să se teamă de nici o indiscreţie, mătuşa Médie se îndreptă spre nepoata sa.

— Poţi să-mi explici, o întrebă ea, ce s-a întîmplat la Borderie, ce-ai făcut ? Am suferit cumplit în cele trei ore cît te-am aşteptat. Ce erau ţipetele acelea sfîşietoare pe care le-am auzit ? De ce strigai după ajutor ? Am desluşit un fel de horcăit care făcea să mi se ridice părul în cap. De ce Chupin te-a purtat în braţe ?

În clipa aceea doamna Blanche şi-ar fi dorit să aibă puterea supranaturală s-o trăsnească, s-o facă să dispară pe acea rudă săracă, martor irecuzabil, care putea s-o piardă cu un cuvînt şi pe care o va avea mereu lîngă ea, ca o mustrare vie a crimei pe care o înfăptuise. Să mărturisească tot ! Nu putea să facă asta, însemna să renunţe la ea însăşi, să fie, trup şi suflet, la cheremul acestei mătuşi. Pe de altă parte, dacă ar minţi, nu s-ar expune oare să fie trădată de vreo exclamaţie involuntară a mătuşii Médie, cînd aceasta va afla despre crima de la Borderie ? Cel mai înţelept era să fie sinceră şi s-o înveţe bine lecţia, străduindu-se să-i insufle cîte ceva din propria-i voinţă.

— Da, răspunse ea, eram geloasă pe Marie-Anne, credeam că e amanta lui Martial, am fost nebună, am omorît-o !

Și pe dată, începu să povestească toate amănuntele înspăimîntătoarei drame. Se opri însă brusc cînd ajunse la dovezile pe care Marie-Anne i le dăduse ca să-și dovedească nevinovăția. Ce făcuse cu certificatul de căsătorie, semnat de parohul din Vigano ? Își aducea bine aminte că îl ținuse în mînă. Se ridică brusc, scotoci în buzunar și scoase un strigăt de bucurie. Avea certificatul. Îl aruncă într-un sertar pe care apoi îl încuie cu cheia. Și sperînd să înăbușe vocea care se ridica din adîncul ființei ei, înspăimîntînd-o, începu să vorbească fără întrerupere, repetînd într-una că e gata de orice ca să se răscumpere, și că va încerca imposibilul pentru a găsi copilul lui Marie-Anne. Desigur, sarcina era grea și periculoasă. Va fi obligată să acționeze în secret, cu multă prudență și să ia cele mai minuțioase precauții. Și, amintindu-și de jurămîntul pe care îl făcuse și de blestemele lui Marie-Anne, cînd aceasta era pe moarte, adăugă cu o voce înăbușită :

— Trebuie să reușesc, acesta e prețul iertării, am jurat !

Și continuă să vorbească, cînd încet, cînd cu o voce stridentă, strigînd, întrebînd, obligînd-o pe mătușa Médie să-i răspundă, încercînd să se mintă, să scape într-un fel de ea însăși.

Se făcuse de mult ziuă și castelul se umpluse de mișcare, dar tînăra femeie, fără să ia seama la ce se petrecea afară, continua să explice cît de sigură este că va reuși, chiar în mai puțin de un an, să-i readucă lui Maurice d'Escorval copilul lui Marie-Anne.

Brusc, se opri în mijlocul unei fraze. Instinctul o avertizase asupra pericolului la care se expunea dacă nu se comporta ca de-obicei. O expedie deci pe mătușa Médie, recomandîndu-i să-și desfacă patul și sună, la fel ca în fiecare zi.

Era aproape unsprezece și tocmai se îmbrăcase cînd clopotul sună, anunțînd o vizită.

Aproape imediat apăru o cameristă înspăimîntată.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă doamna Blanche ; cine a venit ?

— Vai ! doamnă ! adică domnișoară, dacă ați ști...

— Vorbește !

— Prea bine. Domnul marchiz de Sairmeuse este jos, în salonașul albastru; și o roagă pe domnișoara să-i acorde cîteva minute.

Dacă trăsnetul i-ar fi căzut la picioare, ar fi emoționat-o mai puțin pe ucigașă decît acest nume care răsună pe neașteptate. Se gîndi mai întîi că totul fusese descoperit... Doar asta putea să-l aducă pe Martial.

Vru chiar să trimită vorbă că lipsește, că e plecată pentru vreme îndelungată sau că e foarte bolnavă, dar o sclipire de luciditate îi arătă că poate greșea alarmîndu-se, că soțul ei tot o va găsi și că, de altfel, orice era preferabil sentimentului de nesiguranță.

— Spune-i domnului marchiz că voi veni într-o clipă, răspunse ea.

Voia să rămînă puțin singură, să-și compună o anumită înfățișare, să-și revină, să se calmeze. Dar chiar în clipa în care era atît de neliniștită din cauza stării în care se afla, o inspirație, pe care o consideră genială, o făcu să surîdă răutăcios.

„Dar cum ? gîndi ea, tulburarea mea nu se explică oare în modul cel mai firesc cu putință ? Ar putea chiar să-mi servească." Și coborînd scara își spunea : „Oricum. Prezența lui Martial aici e de neînțeles."

Ce-i drept era într-adevăr extraordinară ! De altfel numai după îndelungi ezitări Martial se resemnase să facă acest demers penibil. Era însă unicul mijloc de a-și procura mai multe dovezi importante, absolut necesare pentru revizuirea procesului domnului d'Escorval. După condamnarea baronului, aceste dovezi rămăseseră la marchizul de Courtomieu. Și acum, cînd acesta își pierduse mințile, nu mai putea să i le ceară înapoi. Era obligat să se adreseze fiicei pentru a obține permisiunea să caute printre hîrtiile tatălui ei.

Acesta era motivul pentru care, în dimineaţa aceea, Martial îşi spusese : „Pe legea mea, fie ce-o fi, am să-i duc lui Marie-Anne permisul de liberă trecere pentru baron şi apoi mă voi duce pînă la Courtomieu.

Sosise la Borderie, fericit, cu inima plină de speranţe. Dar vai ! Marie-Anne murise. Nimeni nu bănui îngozitoarea lovitură pe care o primise Martial. Durerea lui era cu atît mai sfîşietoare cu cît în ajun, la răscrucea de la Craiox d'Arcy, citise în sufletul bietei fete... Aşadar inima lui era aceea care, fremătînd de mînie, îi dictă jurămîntul de răzbunare. Conştiinţa nu-i reproşa oare că era şi el amestecat în această crimă, că cel puţin înlesnise înfăptuirea ei ? Deoarece el fusese într-adevăr acela care, uzînd de relaţiile sus-puse ale familiei sale, obţinuse ca Maurice să fie arestat la Torino. Plecînd de la Borderie mai palid decît un spectru, cu buzele îngheţate încă de sărutarea pe care i-o dăduse moartei, îşi spunea : „Pentru ea mă voi duce la Courtomieu. În memoria ei baronul trebuie salvat." Tresări totuşi, emoţionat, atunci cînd fu introdus într-un salonaş de la parter, tapetat cu mătase albastră, pe care îl recunoscu. Aici îl aştepta odinoară, cînd abia se cunoscuseră, doamna Blanche, pe vremea cînd inima sa mai ezita încă între Marie-Anne şi ea.

Doamna Blanche apăru.

Atît de răvăşită şi de schimbată, încît era de nerecunoscut. Martial se înspăimîntă.

— Ai suferit deci mult, Blanche, şopti el fără să-şi dea prea mult seama de ceea ce spune.

Aceasta trebui să facă un efort ca să-şi ascundă bucuria ce o cuprinse. Înţelese că Martial nu ştia nimic. Vedea cît este de emoţionat şi întrezări întregul profit pe care putea să-l tragă de pe urma acestui lucru.

— N-am putut să mă consolez că nu v-am plăcut, răspunse ea cu tristeţe resemnată, şi nu mă voi consola niciodată.

De la primul cuvînt, atinsese coarda sensibilă a oricărui bărbat.

Căci nu există nici un bărbat, oricît de neîncrezător, de puternic, de rece, de indiferent ar fi, a cărui vanitate să nu fie măgulită la ideea că o femeie e gata să moară pentru că el a părăsit-o.

— Mă vei ierta oare ? bolborosi Martial mișcat.

Admirabila actriță își întoarse capul ca pentru a împiedica să i se citească în priviri mărturisirea unei slăbiciuni de care îi era rușine. Era cel mai grăitor răspuns.

Martial nu mai insistă. Își prezentă cererea, care îi fu acceptată și, temîndu-se probabil să nu se angajeze prea mult, spuse :

— De vreme ce-mi permiți, Blanche, voi reveni... mîine... într-o altă zi.

Galopînd spre Montaignac, se gîndea :

— Mă iubește cu adevărat, nu poate să simuleze nici paloarea, nici slăbiciunea. Biata fată ! La urma urmei, e soția mea. Motivul care a determinat ruptura dintre noi nu mai există. Marchizul de Courtomieu poate fi considerat mort.

Cînd Martial trecu prin Sairmeuse, tot satul era adunat în piață. Tocmai se aflase despre crima de la Borderie și abatele Midon se afla la judecătorul de pace ca să-l informeze asupra împrejurărilor în care avusese loc otrăvirea. O anchetă fu deschisă, dar moartea bătrînului pungaș orientă justiția pe o pistă falsă.

După o lună de cercetări, ancheta ajunse la concluzia că „numitul Chupin, individ dubios, intrase la Marie-Anne și profitase de scurta absență a acesteia ca să-i pună în mîncare otrava pe care o găsise la îndemînă". Raportul adăuga că : „Chupin fusese el însuși asasinat puțin după ce comisese crima, de un oarecare Balstain, care n-a putut fi găsit."

Dar în ținut lumea se ocupa mult mai puțin de această întîmplare decît de vizitele lui Martial la doamna Blanche. În curînd se adeveri că marchizul și marchiza de Sairmeuse se împăcaseră și puțin după aceea se află că au plecat la Paris.

Chiar a doua zi după plecarea lor, fiul cel mare al bătrînului Chupin declară el că vrea să locuiască în ma-

rele oraș. Și cum i se spunea că acolo va crăpa probabil de foame el răspundea cu o ciudată siguranță :

— Cine știe ? Cred, dimpotrivă, că acolo voi avea bani !...

XLIX

Așadar, la mai puțin de un an după acest înspăimîntător uragan de pasiuni care tulburase liniștita vale a rîului Oiselle, abia dacă mai găseai vreo urmă, care se ștergea și ea cu fiecare zi ce trecea, o dată cu scurgerea timpului.

Ce mai rămăsese drept mărturie a acestor evenimente petrecute atît de recent și care totuși intraseră aproape în domeniul legendei ? Ruine înnegrite de incendiu în landa Rèche. Un mormînt, în cimitir, pe care se putea citi :

Marie-Anne LACHENEUR
moartă la douăzeci de ani.
Rugați-vă pentru ea !

Numai cîțiva bătrîni din Sairmeuse își mai aminteau și, în serile de iarnă, cînd se întîlneau la *Boul încoronat* ca să joace o partidă, discutau pe un ton grav despre întîmplările petrecute cu un an în urmă, în timp ce-și împărțeau cărțile soioase. Era imposibil să nu se observe faptul că aproape toți actorii dramei sîngeroase de la Montaignac avuseseră un sfîrșit tragic. Învingători și învinși, păreau să fie urmăriți de aceeași fatalitate neîndurătoare. Lacheneur murise pe eșafod. Chanlouineau fusese împușcat. Marie-Anne, otrăvită. Chupin, trădătorul, fusese asasinat. Marchizul de Courtomieu mai trăia încă, supraviețuia mai curînd, dar, în comparație cu această stare de abrutizare totală, moartea ar fi însemnat pentru el o binefacere. Un moment lumea crezu că familia Sairmeuse va scăpa de soarta care îi lovise pe ceilalți ; se înșela însă.

Într-o frumoasă dimineaţă de decembrie, ducele de Sairmeuse plecase călare să vîneze un lup semnalat în împrejurimi. La căderea nopţii calul se întorsese singur, fără călăreţ, sforăind, abia respirînd, speriat de moarte, şiroind de sudoare. Ce se întîmplase cu stăpînul. Începură imediat să-l caute şi toată noaptea zeci de servitori, înarmaţi cu torţe, bătură pădurile strigîndu-l cît puteau de tare. Abia peste cinci zile, un ciobănaş veni să anunţe la castel că descoperise în fundul unei prăpăstii cadavrul zdrobit şi însîngerat al ducelui de Sairmeuse.

În săptămîna ce urmă acestui accident, Jean Lacheneur părăsi definitiv ţinutul. Purtarea acestui băiat ciudat dăduse naştere unor numeroase presupuneri. După moartea lui Marie-Anne refuzase la început moştenirea. Apoi, peste cîteva zile, după o scurtă absenţă, fără vreun motiv aparent, îşi schimbă brusc hotărîrea. Nu numai că acceptă succesiunea, dar făcu totul ca să grăbească formalităţile. S-ar fi zis că punea la cale cine ştie ce faptă mîrşavă şi, cu cît se străduia să îndepărteze bănuielile, cu atît explicaţiile sale erau mai încîlcite. Spunea cui voia să-l asculte că nu acţiona astfel în folosul său, că nu făcea decît să se conformeze dorinţei lui Marie-Anne înainte de moarte; şi într-adevăr oamenii, putură să observe cu uşurinţă că nu-şi păstră nici un ban pentru el. De îndată ce se află în posesia acestor bunuri, vîndu totul. Nu păstră decît mobilele care împodobiseră frumoasa cameră de la Borderie şi le dădu foc.

— Sărmanul băiat a înnebunit, spuneau cu toţii.

Şi nimeni nu se mai îndoi de asta cînd aflară că Jean Lacheneur, se angajase într-o trupă de comedianţi, aflaţi în trecere prin Montaignac. Procedase aşa cu toate că primise cele mai bune sfaturi.

Ca să-l determine pe nefericitul Maurice să se întoarcă la Paris pentru a-şi termina studiile, domnul d'Escorval şi abatele Midon, făcuseră uz de toată puterea lor de convingere. Căci de acum înainte nici preotul, nici baronul nu mai erau nevoiţi să se ascundă. Datorită lui Martial de Sairmeuse, trăiau liberi, ca altădată, unul la presbiteriu, celălalt la Escorval. Achitat de către o nouă jude-

cată, recăpătîndu-şi bunurile, şchiopătînd doar uşor după înspăimîntătoarea cădere, baronul s-ar fi considerat fericit după atîtea încercări nemeritate, dacă fiul lui nu i-ar fi provocat cele mai sfîşietoare nelinişti. Bietul Maurice ! inima îi fusese zdrobită cînd auzise zgomotul lopeţilor de pămînt căzînd peste sicriul lui Marie-Anne, şi de atunci nu părea să mai trăiască decît în speranţa, pe care o mai păstra încă, de a-şi regăsi copilul. Sigur de ajutorul abatelui Midon, el îi mărturisise totul tatălui său, i se destăinuise caporalului Bavois, care devenise un membru al familiei d'Escorval, şi aceşti prieteni atît de devotaţi îi promiseseră să încerce imposibilul. Treaba era însă foarte dificilă.

Timpul trecea, cercetările nu duceau la nici un rezultat, şi descurajarea puse stăpînire pe Maurice.

— Copilul meu a murit la naştere, repeta el.

— Sînt sigur de contrariu, îl asigura abatele. Ştiu exact, datorită unei absenţe a lui Marie-Anne de la întîlnirea obişnuită, cînd s-a născut acest copil. Am revăzut-o de îndată ce s-a întremat ; era destul de veselă şi surîzătoare. Concluzia poţi s-o tragi singur.

Ştiind bine că timpul este vindecătorul suveran al tuturor durerilor, preotul căuta în acel moment să cîştige timp. Încrederea sa, foarte mare la început, fusese zdruncinată mai ales în urma răspunsului pe care i-l dăduse o femeie de treabă, care trecea drept una dintre cele mai mari guralive din ţinut. Întrebată cu abilitate, bătrîna răspunse că nu ştia despre nici un bastard care să fi fost dat în îngrijirea vreunei doici din împrejurimi, dar probabil că trebuia să existe unul, de vreme ce era a treia oară cînd i se punea aceeaşi întrebare. Cu toate că a fost deosebit de surprins, preotul ştiu să ascundă acest lucru. Două persoane, în afară de Maurice, căutau copilul lui Marie-Anne. Pentru ce, în ce scop ? Cine erau acestea ? iată ceea ce preotul nu reuşi să afle cu toată perspicacitatea sa. „Ticăloşii sînt uneori necesari, se gîndi el, dacă am avea la îndemînă unul ca Chupin !"

Dar bătrînul pungaș murise, iar fiul lui cel mare, care știa secretul doamnei Blanche, plecase la Paris. La Sairmeuse nu mai rămăsese decît văduva și fiul cel mic. De dimineața pînă seara puteau fi văzuți, mamă și fiu, cu fruntea asudată, răscolind pămîntul pînă la șase picioare adîncime în jurul colibei lor. A fost de ajuns însă ca un țăran să-i adreseze cîteva cuvinte fiului cel mic, pentru ca aceste săpături să ia sfîrșit.

— Zău așa, băiete, nu te credeam atît de prost încît să te încăpățînezei să scoți din cuib niște păsări care au zburat de mult. Fratele tău, care e la Paris, îți va spune fără îndoială unde se află comoara.

— Sfinte dumnezeule, strigă acesta, ai dreptate. O să string eu bani de drum și-om mai vedea.

I

Mai înspăimîntată chiar decît doamna Blanche de vizita atît de neașteptată a lui Martial de Sairmeuse la castelul Courtomieu, a fost mătușa Médie. Își imagină castelul plin de jandarmi, pe nepoata ei arestată, dusă la închisoarea din Montaignac și apărînd în fața Curții cu juri. Nemaiputînd îndura atîta nesiguranță, ieși din cameră și, furișîndu-se în vîrful picioarelor pînă în salonul cel mare, își lipi urechea de ușa ce dădea în salonașul albastru, unde îi auzea vorbind pe Blanche și pe Martial. Din primele douăzeci de cuvinte pe care le prinse, recunoscu cît de deșarte fuseseră temerile sale. După plecarea lui Martial, mătușa Médie deschise ușa de comunicare și intră în micul salon.

— Ai văzut, Blanche, i se adresă ea, ne-am speriat degeaba.

Tînăra femeie nu răspunse.

Încă sub impresia teribilei emoții, se străduia să întrevadă urmările probabile ale tuturor acestor evenimente care se succedau cu o rapiditate fulgerătoare.

— Probabil va veni și ora în care să-mi iau revanșa, șopti doamna Blanche, ca și cînd ar fi vorbit cu sine. Așa că, mătușă, înainte de o lună voi fi marchiză de Sairmeuse și altfel decît numai cu numele. Soțul meu se va întoarce la mine, și atunci, oh ! atunci...

— Încă o dovadă, spuse mătușa Médie, cu voce joasă, așa cum fac doi complici cînd vorbesc despre crima lor, că, acolo, la Borderie, te-ai înșelat din cauza geloziei tale și că... ceea ce-ai făcut a fost inutil.

— Dimpotrivă, ceea ce s-a petrecut acolo mi-l redă pe soțul meu, răspunse doamna Blanche. E adevărat, Marie-Anne n-a fost amanta lui dar Martial o iubea. O iubea, și împotrivirea pe care o întîlnise i-a exaltat pasiunea pînă la delir. Din cauza acestei creaturi am fost abandonată, și niciodată, atîta vreme cît ea ar fi trăit, el nu s-ar mai fi gîndit la mine. Tandrețea lui nu-i decît expresia suferinței. Orice s-ar întîmpla, nu voi avea decît rămășițele lăsate de această creatură ! Și atunci, să regret ceea ce am făcut ? niciodată ! Nu, niciodată.

Dar doamna Blanche fu asaltată de cele mai teribile neliniști cînd află că justiția începuse o anchetă. Veniseră de la Montaignac procurorul regal și un judecător care interogară o mulțime de martori, iar vreo doisprezece agenți de poliție începură cele mai minuțioase investigații. Mătușa Médie își pierdu capul și, în unele momente, temerile ei erau atît de evidente, încît doamna Blanche fu cuprinsă de spaimă.

— Ai să ne trădezi pînă la urmă, mătușă, i se adresă ea. Nu mai ieși. Vei spune că nu te simți bine și ți se va aduce masa în cameră.

Și în fiecare dimineață, la porunca doamnei Blanche, bucătarul urca să ia comanda de la mătușa Médie, care găsea că era minunat să fie astfel îngrijită, răsfățată, alintată, cocoloșită. Totuși ancheta constituia subiectul tuturor conversațiilor dintre ea și nepoată. Aveau informații exacte prin intermediul chelarului de la Courtomieu, mare amator de anchete judiciare. Prin el aflară că toate

bănuielile cădeau asupra răposatului Chupin. Nu fusese oare observat în seara crimei dînd tîrcoale casei de la Borderie ? Mărturia tînărului ţăran, care îl prevenise asupra acestui lucru pe Jean Lacheneur, părea să fie hotărîtoare. Cît despre mobilul lui Chupin, era bine cunoscut. Zeci de persoane îl auziseră declarînd că nu va fi împăcat cîtă vreme un singur Lacheneur mai era în viaţă. Astfel încît ceea ce ar fi trebuit s-o piardă, o salvă pe doamna Blanche, şi moartea bătrînului pungaş fu de-a dreptul providenţială. Ar fi putut oare bănui că Chupin avusese timp, înainte de-a muri, să destăinuie cuiva secretul ei ? În ziua în care chelarul o anunţă că judecătorii şi agenţii de poliţie se întorseseră la Montaignac, îşi ascunsese cu greu bucuria.

- Nu mai trebuie să ne temem de nimic, îi tot spunea ea mătuşii Médie, de nimic !

Scăpase într-adevăr de justiţia oamenilor. Rămînea încă justiţia divină. A doua zi după crimă, aproape că ridica din umeri gîndindu-se la ameninţările lui Marie-Anne înainte de moarte. Îşi amintea de jurămîntul pe care îl făcuse, dar nu era dispusă să-l ducă la îndeplinire. Reflectase şi-şi dăduse seama la ce pericole se expunea punînd să fie căutat copilul tinerei femei. „Tatăl lui se va pricepe să-l găsească, gîndi ea. Dar chiar în aceeaşi seară, realiză ce însemnau ameninţările victimei ei. Frîntă de oboseală, se retrăsese în camera ei foarte devreme şi, în loc să citească, aşa cum făcea de obicei, stinsese lumînarea de cum se urcă în pat. Crima îi reveni însă în minte şi parcă ea, Blanche, se dedublase ; ştia că este în patul ei de la Courtomieu şi totuşi părea să fie şi acolo, în casa lui Chanlouineau, vărsînd otrava, apoi pîndind urmările, ascunsă în baie. Se împotrivea punîndu-şi în joc întreaga voinţă ca să îndepărteze aceste amintiri îngrozitoare, cînd i se păru că aude scîrţîind cheia în broască. Se ridică brusc, sprijinindu-se de perne. Şi-atunci, la lumina palidă a unei mici lumînări, care rămăsese aprinsă, crezu că vede uşa deschizîndu-se încet, fără zgomot... şi pe Marie-Anne intrînd. Înainta, aluneca mai curînd, ca o umbră. Ajungînd la fotoliul din faţa patului se aşează. Lacrimi mari

i se rostogolcau pe obraji, iar privirea ei era, în același timp, tristă și amenințătoare.

— Visez ! își spuse doamna Blanche. Morții se pot oare întoarce ? E o copilărie să mă las impresionată astfel de niște fantome ridicole ale propriei mele imaginații !

Dar cu toate că-și spunea asta, fantoma nu dispărea. Deși închisese ochii, continua s-o vadă și prin pleoapele închise, prin cearșafurile pe care și le trăsese peste cap. La fel se întîmplă și a doua zi, ca și în zilele următoare, mereu, mereu, și teama încercată în fiecare noapte se adăuga spaimelor trăite în nopțile dinainte. Dar tot acest chin atroce nu-i abătu voința de la scopul pe care și-l propusese în ziua vizitei lui Martial. Jucă în fața lui o atît de strălucită comedie încît, emoționat, mișcat, aproape căindu-se, Martial reveni de cinci, șase ori și, în sfîrșit, într-o seară, o rugă să-i îngăduie să rămînă.

Dar nici bucuria triumfului, nici primele emoții ale căsătoriei nu-i aduseră doamnei Blanche liniștea. Între ea și Martial tot se mai ridica, neiertătoare și cumplită, fața schimonosită a lui Marie-Anne ! Se putea chiar spune că întoarcerea soțului ei îi adusese o crudă decepție. Își dădu seama că niciodată bărbatul acesta, a cărui inimă fusese zdrobită, nu o va lăsa să-i ghicească gîndurile și că nu-l va putea influența cu nimic. Și culmea, chinurilor ei, devenite și așa de neîndurat li se adăugă o teamă și mai sfîșietoare decît celelalte. Vorbind într-o seară despre moartea lui Marie-Anne, Martial mărturisi deschis jurămîntul de răzbunare pe care îl făcuse. Vorbea cu o vehemență extraordinară, cu un glas în care mai vibra încă puternica-i pasiune. Și doamna Blanche se întrebă ce soartă ar avea dacă vreodată soțul ei ar descoperi că ea era vinovata. În această perioadă începu să regrete că nu-și ținuse jurămîntul făcut victimei și se hotărî să pună să fie căutat copilul tinerei femei.

Dar pentru asta era absolut necesar să trăiască într-un oraș mare, la Paris, de exemplu, unde, cu bani, putea să găsească agenți abili și discreți. Mai trebuia doar să-l hotărască pe Martial.

Ajutată de ducele de Sairmeuse, acest lucru n-a fost prea greu și, într-o dimineață, doamna Blanche, strălucind de bucurie, putu să-i spună mătușii Médie :

— De azi într-o săptămînă plecăm.

LI

Măcinată de neliniști, obsedată de griji sfîșietoare, doamna Blanche nu observase că mătușa Médie nu mai era aceeași. Schimbarea era într-adevăr greu sesizabilă, dar nu mai puțin reală, și se manifesta printr-o mulțime de mici amănunte care treceau neobservate. Era limpede că mătușa cea săracă încerca să devină mai îndrăzneață.

— Aha ! plecați, spunea ea, părăsiți Courtomieu. Și unde mergeți, pentru Dumnezeu !

— La Paris, ne stabilim acolo, e un lucru hotărît. Locul soțului meu e acolo. Numele, averea, inteligența, favorurile regelui îi asigură o situație înaltă. Va răscumpăra palatul familiei Sairmeuse și îl va mobila magnific. Vom duce o viață princiară.

Toate chinurile invidiei se citeau pe fața mătușii sărace.

— Și eu ? întrebă ea pe un ton plîngăreț.

— Tu, mătușă, vei rămîne aici. Nu e nevoie oare de o femeie de încredere care să vegheze asupra bietului meu tată ? Iată-te, sper, fericită și mulțumită.

Dar Mătușa Médie nu păru deloc încîntată.

— Niciodată, se smiorcăi ea, niciodată nu voi avea curajul să rămîn singură în castelul ăsta uriaș.

— Ce-ai dori atunci ? o întrebă doamna Blanche cu o ironie șfichiuitoare.

— Mă gîndeam... îmi spuneam... că mă veți lua cu voi...

— La Paris ! cred că ți-ai pierdut mințile. Ce să faci acolo ?

— Blanche, te rog, te implor.

— Imposibil, mătușă, imposibil !

Și cu un gest care spori cruzimea afirmației, continuă :

— Dacă domeniul Courtomieu îți displace atît, nimic nu te împiedică să-ți găsești un adăpost pe placul tău.

— Adică, zise mătușa Médie, care pălise îngrozitor, vrei să aleg între a muri de spaimă la Courtomieu sau de mizerie la spital. Mulțumesc, nepoată, mulțumesc, îți recunosc inima ta cea bună, nici nu mă așteptam la altceva de la tine, mulțumesc !

Își înălță capul, o răutate diabolică îi sclipi în priviri și, cu o voce care avea ceva din șuieratul viperei gata să muște, continuă :

— Ei bine, răspunsul tău m-a făcut să mă hotărăsc. Te-am implorat și m-ai respins cu brutalitate, acum îți poruncesc : vreau ! Da, înțeleg și pretind să merg cu voi la Paris, și voi merge. M-ai făcut să sufăr atîta vreme. E adevărat că m-ați hrănit, că mi-ați oferit un acoperiș, dar mi-ați luat în schimb întreaga viață. Te-ai purtat vreodată, Blanche, cu vreo cameristă așa cum te-ai purtat cu mine ? Da ! m-ați făcut să plătesc scump crima de a fi săracă. Mă întrebi ce voi face la Paris ? Tu ce vei face acolo ? Vei merge la Curte, nu-i așa, la baluri, la spectacole. Ei bine! te voi însoți. Voi avea în sfîrșit rochii frumoase, eu, care de cînd mă știu nu m-am văzut îmbrăcată altfel decît în rochii triste de lînă neagră. Am acceptat tot, m-am făcut mică, umilă, înfricoșată... trebuia să mănînc. Tu, Blanche de cîte ori, ca să-mi impui voința ta, nu-mi spuneai : „Vei face așa sau așa, dacă vrei să rămîi la Courtomieu". Și eu ascultam, obligată s-o fac, căci nu aveam unde să mă duc în altă parte.

Doamna Blanche era atît de uluită, încît îi era imposibil să articuleze măcar o silabă ca s-o întrerupă pe mătușa Médie. În cele din urmă bolborosi cu o voce abia inteligibilă :

— Nu te înțeleg, mătușă, nu te înțeleg.

— În acest caz, rosti rar mătușa Médie, îți voi spune că din moment ce ai făcut din mine, fără voia mea, com-

plicea ta, trebuie să împărțim totul. Dacă am împărțit cu tine pericolul, vreau să împart și plăcerea.

Făcînd apel la întreaga ei energie, doamna Blanche își reveni puțin.

— Și dacă voi răspunde nu, rosti ea cu răceală, mă vei da pe mîna justiției ?

— Nu sînt atît de proastă, răspunse mătușa Médie, asta ar însemna să mă denunț și pe mine. Nu, nu voi face asta, numai că voi relata soțului tău toată povestea de la Borderie.

Tînăra femeie se-nfioră. Nici o amenințare nu putea s-o înspăimînte mai mult decît asta.

— Vei veni cu noi mătușă, zise ea, îți promit.

Mătușa și nepoata se îmbrățișară cu multă tandrețe, ca două prietene pe care o neînțelegere fusese cît pe ce să le despartă. Dar comedia acestei împăcări forțate nu mai putea s-o înșele pe neajutorata mătușă Médie. „Numai Dumnezeu știe cu cîtă bucurie draga mea nepoată m-ar trimite să mă întîlnesc cu Marie-Anne", se gîndea ea. Și probabil gînduri asemănătoare treceau într-adevăr prin mintea doamnei Blanche. „Așadar, gîndea ea, iată-mă acum legată pentru totdeauna de această primejdioasă și perfidă creatură. Nu-mi mai aparțin, sînt dependentă de ea. Va trebui să-i satisfac capriciile. Și sînt patruzeci de ani de umilințe și de servitute pe care vrea să-i răzbune" Doamna Blanche avea nevoie așadar de bani, de mulți bani, de care să poată dispune, fără să dea nimănui socoteală. Această convingere o hotărî să ia din averea tatălui ei suma de circa două sute cincizeci de mii de franci, sumă ce reprezenta economiile secrete ale marchizului pe trei ani și acum, cînd raționea lui se întunecase, fiica sa, știind ascunzătoarea, putea fără nici un pericol să pună mîna pe ea. „Cu ăștia, își spunea tînăra femeie, voi putea la un moment dat să o îmbogățesc pe mătușa Médie, fără să recurg la ajutorul lui Martial."

De altfel, mătușa și nepoata păreau, de la acea scenă hotărîtoare, să trăiască mai mult decît într-o deplină bună înțelegere. Schimbau tot timpul între ele atenții delicate

și mișcătoare. Lucrul era prea evident pentru ca Martial să nu-l remarce și să nu-i spună o dată soției, cînd era singur cu ea, pe un ton de binevoitoare ironie :

— Oh ! dragă marchiză, cîte atenții ! O s-ajungem în cele din urmă s-o cocoloșim de-a binelea pe această iubită mătușă.

Doamna Blanche tresări imperceptibil și, roșind ușor, răspunse :

— Țin atît de mult la mătușa Médie ! Niciodată nu-i voi fi îndeajuns de recunoscătoare pentru afecțiunea și devotamentul de care a dat dovadă cît timp am fost nefericită.

Era o explicație atît de plauzibilă și de firească, încît Martial nu mai acordă nici o atenție acestui amănunt atît de neînsemnat în aparență. Avea, de altfel, nenumărate alte griji care îl preocupau. Omul de afaceri pe care îl trimisese la Paris ca să răscumpere palatul Sairmeuse îi scrisese să-și grăbească venirea, deoarece, sublinia el, se afla într-una din acele împrejurări delicate pe care un mandatar nu are căderea să le rezolve. „E în stare să scape ocazia pe care tatăl meu o aștepta de zece ani, repeta Martial. Și nu mă voi simți bine la Paris dacă nu voi locui în castelul familiei mele." Era atît de grăbit să ajungă, încît în seara celei de a doua zile a călătoriei declară că, dacă ar fi fost singur, și-ar fi continuat drumul toată noaptea.

— Asta nu trebuie să te împiedice, zise cu grație doamna Blanche, nu sînt deloc obosită, încît o noapte petrecută în trăsură e departe de a mă înspăimînta.

Își continuară deci călătoria întreaga noapte și a doua zi, care era într-o sîmbătă, la ora nouă dimineața, descinseră la hotelul Meurice. Martial abia avu răbdare să-și ia micul dejun, atît era de grăbit să plece. Se întoarse după mai puțin de două ore, de data asta foarte fericit.

— Draga mea, n-a mai rămas decît să semnez, dar n-o voi face decît dacă palatul îți va fi pe plac. Te rog, dacă nu ești prea obosită, să mergem să-l vizităm.

Desigur, vizita era pur formală și doamna Blanche ar fi fost prea pretențioasă dacă palatul familiei Sairmeuse, unul dintre cele mai splendide din Paris, în care se intra pe strada Grenelle și ale cărui grădini, umbrite de arbori seculari, se întindeau pînă în strada Varenne, n-ar fi mulțumit-o.

Această frumoasă reședință fusese, din nefericire, neglijată de mai mulți ani.

— Vor fi necesare șase luni, poate un an, ca totul să fie restaurat, zise Martial. E adevărat că în mai puțin de trei luni vom putea avea un apartament provizoriu, foarte confortabil.

Hotărînd să se ocupe de toate, Martial discută cu arhitecții, cu antreprenorii, cu furnizorii. Pleca în zori, lua masa în oraș cel mai adesea și nu se întorcea decît la cină.

Obligată de vremea rea să-și petreacă tot timpul în apartamentul de la hotelul Meurice, doamna Blanche nu se plîngea totuși. Călătoria, mișcarea, ambianța necunoscută, zgomotul Parisului sub ferestrele ei, oamenii străini care o înconjurau o făceau să uite de sine însăși. Spaimele nopților se mai risipiseră, un fel de ceață învăluia oribila scenă de la Borderie, strigătele conștiinței deveniseră șoapte. Trecutul se va șterge, credea ea și se lăsa în voia speranțelor unei vieți cu totul noi și mai fericite, cînd, într-o zi, unul dintre servitorii de la hotel apăru și spuse:

— Jos se află un om care cere să vorbească cu doamna marchiză.

LII

Pe jumătate întinsă pe canapea, cu cotul pe o pernă, cu fruntea sprijinită în palmă, doamna Blanche o asculta pe mătușa Médie care îi citea o carte nouă.

— Ce fel de om ? întrebă ea fără să ridice capul.

— Nu-i pot spune doamnei marchize decît că individul e tînăr, îmbrăcat ca un ţăran şi presupun că e în căutarea unei slujbe.

— Probabil vrea să-l vadă pe domnul marchiz.

— Doamna mă va scuza, dar cu dumneavoastră doreşte să vorbească.

— Atunci află cum îl cheamă şi ce vrea.

Mătuşa Médie nu avu timp să termine pagina că servitorul se şi întoarse.

— Omul, zise el, pretinde că doamna marchiză va înţelege despre ce e vorba de îndată ce va afla numele lui.

— Şi cum îl cheamă ?

— Chupin.

Efectul produs fu acela al unui obuz care explodase în camera din hotelul Meurice. Gemînd stins, mătuşa Médie scăpă cartea din mînă şi se prăbuşi pe scaun, nemişcată, cu braţele atîrnînd. Doamna Blanche, însăşi, se ridică brusc, mai palidă decît capotul ei de caşmir alb, cu privirea tulbure, cu buzele tremurînde.

— Chupin, repeta ea, ca şi cînd ar fi sperat că n-a auzit bine.

Apoi i se adresă servitorului pe un ton uşor răstit :

— Spune-i acestui om că nu vreau nici să-l văd, nici să-l aud. E inutil să-şi închipuie aşa ceva. Nu-l voi primi niciodată.

Dar în timp ce servitorul se îndrepta spre uşă, mergînd de-a-ndăratelea, tînăra femeie se răzgîndi.

— De fapt nu, rosti ea, m-am gîndit, spune-i să urce.

Servitorul ieşi, iar cele două femei rămaseră una în faţa celeilalte, nemişcate, uluite, cu inima strînsă de cele mai înspăimîntătoare temeri.

— E unul dintre fiii bătrînului ticălos de Chupin, rosti în cele din urmă doamna Blanche.

Nu se înşela. Era într-adevăr fiul cel mai mare al lui Chupin, cel căruia bătrînul pungaş, în pragul morţii, îi încredinţase secretul său. Ajungînd la Paris, acesta bătuse trotuarele de dimineaţa pînă seara, întrebînd în dreapta

şi-n stînga de adresa marchizului de Sairmeuse. I se indică hotelul Meurice, unde veni în goană. Dar nu ceru să vorbească cu doamna marchiză decît după ce se asigură că Martial lipsea. Haimanaua îşi pregătise dinainte o mică istorioară, dar măreţia salonului îl ului într-atît încît rămase cu gura căscată.

După un moment, văzînd că tînărul stătea prostit, cu un surîs tîmp pe buze, frămîntîndu-şi şapca în mîini, doamna Blanche se hotărî să rupă tăcerea.

— Ce doreşti ? îl întrebă ea.

Fiul lui Chupin se intimidase, dar nu-i era frică. Păstrîndu-şi masca de stîngăcie, îşi regăsi îndrăzneala şi începu să povestească, cu multe fraze inutile, că a fost obligat să plece de la ţară din cauza numeroaselor necazuri întîmpinate acolo şi că, în consecinţă, nu avea din ce să trăiască.

— Nu văd, îl întrerupse doamna Blanche, în ce calitate mi te adresezi. Ai, la fel ca întreaga ta familie, o reputaţie foarte proastă la Sairmeuse. În sfîrşit, nu contează, eşti din acelaşi ţinut cu mine. Consimt să-ţi acord un ajutor, cu condiţia să nu mai vii niciodată.

Chupin o ascultă şi, cu un aer pe jumătate umil pe jumătate batjocoritor, atunci cînd Blanche termină ceea ce avea de spus, înălţă capul şi rosti mîndru.

— Nu cer pomană.

— Atunci ce vrei ?

— Ceea ce îmi datoraţi.

— Aha ! îţi datorez ceva, zise cu dispreţ doamna Blanche, deşi primise o lovitură în inimă.

— Nu mie personal, doamnă marchiză, ci răposatului meu tată. În serviciul cui a murit el ? Ultimele sale cuvinte au fost : „Ia aminte, băiete, la Borderie s-au întîmplat lucruri înspăimîntătoare. Tînăra soţie a domnului marchiz o duşmănea pe Marie-Anne şi i-a făcut de petrecanie. Fără mine ar fi fost pierdută. De vreme ce voi crăpa, lasă să mi se pună totul în spinare, pămîntul nu va fi mai rece, şi asta o va dezvinovăţi pe tînăra marchiză.

Ea te va răsplăti din plin și, atîta vreme cît vei ști să taci, nu-ți va lipsi nimic."

Cu toată nerușinarea de care dădea dovadă, se opri uluit de fizionomia doamnei Blanche și, în fața acestei disimulări extraordinare, se îndoi chiar de vorbele tatălui său. Căci într-adevăr, în clipa aceea, tînăra femeie dădu dovadă de mult curaj. Înțelesese că dacă va ceda o singură dată, va fi la cheremul acelui mizerabil, cum era la cheremul mătușii Médie.

— Altfel spus, zise ea, dînd dovadă de o energie formidabilă, mă acuzi de moartea domnișoarei Lacheneur și mă amenințî să mă denunți dacă nu voi fi de acord cu pretențiile tale ?

Băiatul lui Chupin înclină afirmativ din cap.

— Ei bine, dacă e așa, reluă doamna Blanche, ieși !

Era sigură că numai dînd dovadă de curaj va cîștiga această partidă periculoasă de care depindea liniștea vieții ei. Chupin era de-a dreptul derutat, cînd mătușa Médie care asculta, în picioare, în fața ferestrei, se întoarse, speriată, strigînd :

— Blanche ! soțul tău, Martial ! Vine... urcă.

Partida fu pierdută. Tînăra femeie și-l imagină pe soțul ei venind, găsindu-l pe Chupin, obligîndu-l să vorbească, descoperind totul.

Își pierdu capul, cedă, se predă.

Brusc, îi dădu mizerabilului portofelul ei și-l trase pe scara de serviciu.

— Ia asta, îi spuse cu voce înăbușită, nu e decît un aconto. Ne vom mai vedea. Și nici un cuvînt, în special soțului meu.

Fusese bine inspirată cînd ieșise fără să mai piardă nici un minut, căci întorcîndu-se, îl găsi pe Martial în salon.

Acesta ședea cu capul plecat și ținea în mîini o scrisoare desfăcută.

La zgomotul pe care îl făcu soția sa intrînd se ridică și Blanche putu să vadă o lacrimă rostogolindu-se din ochii lui.

— Ce nenorocire ne mai lovește încă ! bolborosi ea cu o voce pe care emoția puternică trăită puțin mai înainte o făcea aproape de neînțeles.

Martial nu remarcă acest cuvînt „încă", ce-ar fi trebuit cel puțin să-l uimească.

— A murit tata, rosti el.

— Ducele de Sairmeuse ! Dumnezeule ! Ce s-a întîmplat ?

— A căzut de pe cal în pădurile de la Courtomieu, aproape de stînca Sanguille.

Și unul și celălalt rămaseră un moment tăcuți, apoi Martial continuă :

— Potrivit acestei scrisori, care mi-a fost adusă expres, toată lumea din Sairmeuse crede într-un accident. Dar eu, eu cred că a fost o crimă.

O exclamație de spaimă îi scăpă mătușii Médie, și doamna Blanche păli.

— O crimă ! șopti ea.

— Da, Blanche, și aș putea să-l numesc pe vinovat, presimțirile nu mă înșală. Ucigașul tatălui meu este acela care a încercat să-l asasineze și pe marchizul de Courtomieu.

— Jean Lacheneur !

Martial își lăsă cu tristețe capul în jos.

— Și nu îl denunți nu te duci să ceri dreptate justiției ?

— La ce bun, răspunse el. Nu pot aduce decît dovezi morale, iar justiția are nevoie de probe materiale. Ducele de Sairmeuse și marchizul de Courtomieu au cules ce-au semănat. Pămîntul nu înghite niciodată sîngele care a curs și, mai devreme sau mai tîrziu, crima se ispășește. Familia Lacheneur trăia fericită și respectată înainte de sosirea noastră la Sairmeuse. Purtarea lor a fost deasupra oricărui elogiu, împingînd cinstea pînă la eroism. Printr-un singur cuvînt puteam să ni-i apropiem și să ni-i facem prietenii cei mai devotați. Era de datoria noastră. N-am înțeles-o i-am umilit, i-am ruinat, i-am adus la disperare,

i-am împins la deznădejde. Asemenea greşeli se plătesc. Cine ar putea să spună că dacă aş fi fost în locul lui Jean Lacheneur n-aş fi procedat la fel ? Îl cunosc pe Jean şi ştiu că nu trăieşte decît cu speranţa să se răzbune pe noi. Desigur, noi avem o poziţie foarte înaltă şi el este foarte jos, dar asta n-are nici o importanţă ! Putem să ne temem de orice. Nici cele mai minuţioase precauţii nu ne vor salva : va veni o zi în care temerile noastre se vor stinge, în timp ce ura lui va veghea mai departe. Ce va întreprinde, nu ştiu, dar desigur ceva înspăimîntător. Adu-ţi aminte, Blanche, de cuvintele mele, dacă nenorocirea va intra în casa noastră, Jean Lacheneur îi va deschide uşa.

În cele din urmă se opri în faţa soţiei sale şi îi spuse :

— Am trimis să înhame caii. Mă vei scuza că te las singură aici, dar trebuie să mă duc la Sairmeuse. Nu voi lipsi mai mult de-o săptămînă.

Şi plecă într-adevăr după cîteva ore.

Doamna Blanche rămase singură. Temerile ei erau mai mari decît a doua zi după crimă. Acum nu mai trebuia să lupte împotriva unor fantome ; Chupin exista, şi vocea lui, chiar dacă nu era mai înspăimîntătoare decît cea a conştiinţei, putea fi auzită. Sinistrele presimţiri ale lui Martial se adăugau şi ele la teama tinerei femei. Ea însăşi, numai auzind numele Lacheneur, şi se simţea tulburată pînă în adîncul fiinţei. Nu putea să scape de ideea că Jean bănuia ceva şi că de acolo, de la periferia societăţii, unde îl aruncase mizeria, o pîndea.

Acum, mai mult ca niciodată, dori să-l găsească pe copilul lui Marie-Anne. I se părea că acest copil o va apăra poate într-o zi şi că va fi în mîinile ei ca un ostatic. Dar unde să găsească un om căruia să-i încredinţeze secretul ei ? Chinuindu-şi mintea, îşi aminti că-l auzise odinioară pe tatăl ei vorbind de un agent pe nume Chefteux, băiat deosebit de îndrăzneţ, zicea el, şi capabil de orice, chiar de onestitate, dacă era bine plătit. Individul, unul dintre acei mizerabili care mişună prin smîrcurile politicii în

perioadele tulburi, un tînăr delator crescut de Fouché, servise şi trădase rînd pe rînd toate partidele şi cînd, în cele din urmă, fu condamnat pentru fals, evadă din ocnă. În 1815, Chefteux părăsi în mod ostentativ poliţia ca să înfiinţeze un „birou privat de informaţii". Interesîndu-se, doamna Blanche, află că omul locuia în piaţa Dauphine şi hotărî să profite de absenţa soţului ei ca să i se adreseze. Aşa că, într-o dimineaţă, se îmbrăcă cît mai modest posibil, şi, urmată de mătuşa Médie, se duse să bată la uşa elevului lui Fouché.

Chefteux avea pe atunci treizeci şi patru de ani. Era un omuleţ de înălţime mijlocie, cu un aer inofensiv, care afecta o bună dispoziţie permanentă. Le conduse pe cele două cliente într-un salonaş mobilat cu multă grijă, şi pe dată doamna Blanche începu să-i relateze că era căsătorită şi că locuia în strada Saint-Denis, că o soră, care tocmai murise, făcuse o greşeală şi că ea era gata să facă cele mai mari sacrificii pentru a fi găsit copilul acestei surori etc., etc., în sfîrşit, o întreagă poveste pe care o pregătise şi care era destul de credibilă.

Cu toate astea, detectivul nu crezu un cuvînt şi, îndată ce termină, o bătu cu familiaritate pe umăr, spunîndu-i :

— Pe scurt, mămică, am făcut şi noi pozne înainte de căsătorie.

— Cred că vă înşelaţi, zise doamna Blanche pe un ton în care vibra întregul orgoliu al clasei sale.

El se pierdu în scuze.

În timp ce o asculta şi îşi nota amănuntele absolut necesare pe care i le dădea tînăra femeie, se gîndea : „Ce privire ! ce ton ! Şi toate astea din partea unei femei din cartierul Saint-Denis ; e ceva dubios la mijloc". Bănuielile îi fură confirmate de suma de 20 000 de franci, în caz de succes, pe care i-o oferi cu imprudenţă doamna Blanche.

— Şi unde trebuie să vă trimit informaţiile pe care le voi obţine, întrebă el ?

— Nicăieri, răspunse tînăra femeie, voi trece pe aici din cînd în cînd.

În timp ce-și conducea clientele, Chefteux nu mai avea nici o îndoială. De îndată ce consideră că ele ajunseseră jos în stradă, se năpusti afară, spunîndu-și :

— De data asta cred că norocul îmi surîde.

Să le urmărească pe cele două cliente, să se informeze, să descopere cum se numesc și rangul pe care îl au n-a fost decît o joacă pentru fostul agent al lui Fouché. Îi era cu atît mai ușor cu cît ele nu bănuiau nici pe departe planurile lui.

Ajungînd la hotelul Meurice, doamna Blanche se felicită pentru ceea ce întreprinsese.

— Înainte de o lună, îi spuse ea mătușii Médie, vom găsi copilul ăsta, am să-l cresc în secret și el va fi apărătorul nostru.

Săptămîna următoare fu nevoită să recunoască enorma imprudență pe care o comisese. Trecînd pe la Chefteux, acesta o primi cu atîtea dovezi de respect, încît ea își dădu seama că fusese recunoscută.

— Înainte de toate, îi spusese el, cu un surîs larg, constat identitatea persoanelor care mă onorează cu încrederea lor. E o mostră a iscusințelor mele, pe care o ofer... gratis. Dar doamna ducesă să nu se teamă, sînt discret prin caracter și meserie. Un mic accident înainte de căsătorie se întîmplă atît de ușor !

Așadar Chefteux era încredințat că ducesa de Sairmeuse își căuta propriul copil. Blanche nu încercă să-l contrazică. Era mai bine să creadă acest lucru decît să bănuiască adevărul. Doamna Blanche se întoarse într-o stare demnă de milă. Se simțea prinsă ca într-o plasă din care nu putea să iasă și la fiecare mișcare, departe de a putea să scape, firele se strîngeau în jurul ei. Avea acum trei stăpîni care printr-un gest, printr-un cuvînt, printr-o privire puteau s-o facă să se încline ca o trestie. Și nici nu mai era liberă ca altădată.

Martial se întorsese. Somptuoasa instalare în palatul Sairmeuse se terminase. De acum înainte, tînăra ducesă era condamnată să trăiască sub privirile a cincizeci de servitori, dintre care cel puțin patruzeci îi erau dușmani, care îi supravegheau și îi urmăreau mișcările, căutînd să-i ghicească cele mai intime gînduri. Mătușa Médie se dovedi prin urmare foarte necesară și n-o mai stînjenea. Îi cumpăra cîte o rochie de fiecare dată cînd își cumpăra și ea, o tîra peste tot după sine, și ruda cea săracă se declara încîntată și gata la orice.

Chefteux n-o neliniștea nici el prea mult. La fiecare trei luni prezenta cîte un raport asupra „cheltuielilor de cercetare", care se ridicau la circa zece mii de franci, și era clar că va continua să tacă atîta vreme cît era plătit. După doi ani doamna Blanche îi ceruse să renunțe la cercetări.

— Niciodată, îi răspunse el, voi căuta atîta timp cît voi trăi, cu orice preț.

Din nefericire mai rămînea Chupin. Pentru început, fu nevoită să-i dea odată douăzeci de mii de franci. Apoi veni fratele lui mai mic care îl acuză că furase banii lui taică-său și își ceru partea, amenințînd cu un cuțit în mînă. Se bătuseră și, cu capul înfășurat în cîrpe însîngerate, Chupin se prezentase în fața doamnei Blanche.

— Dați-mi, îi spuse el, suma pe care bătrînul a îngropat-o și îl voi lăsa pe fratele meu să creadă că eu am fost acela care am luat-o. Altfel va trebui să-i mărturisesc de unde iau bani și prin ce mijloace.

Departe de a fi precaut, așa cum îi dicta propriul interes, părea să aibă o plăcere de brută compromițînd-o pe ducesă. Asediase de-a dreptul palatul Sairmeuse. Venea la orice oră, dimineața sau seara, fără să-și facă griji din cauza lui Martial. Servitorii erau uluiți să-și vadă stăpîna, altminteri atît de trufașă, părăsind totul, fără nici o ezitare, pentru acest om cu înfățișare dubioasă, care puțea a tutun și rachiu. Chupin devenea din zi în zi mai nesățios.

Într-o noapte fu arestat într-un loc rău famat. Poliția, uimită să vadă atîta aur la un asemenea nenorocit, crezu că făptuise o crimă. El dădu numele ducesei de Sairmeuse. Din fericire, în acel moment Martial era la Viena, căci a doua zi un inspector de poliție se prezentă la palat. Și doamna Blanche trebui să îndure îngrozitoarea umilință de a recunoaște că, într-adevăr, ea îi dăduse acea sumă mare de bani acelui om, a cărui familie, adăugase ea, îi făcuse pe vremuri, unele servicii. Deseori, mizerabilul îi scria : „Aduceți-mi suma cutare, la ora cutare, în locul cutare". Și ea, mîndra ducesă de Sairmeuse, nu întîrzia niciodată. Apoi întîlnise, nu se știe unde, pe o oarecare Aspasie Clapard, de care se îndrăgostise și, cu toate că era mai în vîrstă decît el, se căsători cu ea. Doamna Blanche plăti cheltuielile de nuntă. Altădată, vru să se stabilească, definitiv, zicea el, ca să trăiască din munca lui. Cumpără stocul unui negustor de vinuri, pe care ducesa îl plăti și care fu băut în cel mai scurt timp. Avu un copil și doamna Blanche trebui să plătească botezul, așa cum plătise și nunta, fericită că Chupin nu-i ceruse să fie naşa micului Polyte, așa cum un moment avusese intenția. De două ori doamna Blanche fu obligată să plece împreună cu soțul ei, însărcinat cu importante misiuni diplomatice, la Viena și Londra. Rămăsese aproape trei ani în străinătate. Ei bine, în tot acest timp primi cel puțin o dată pe săptămînă scrisori de la Chupin. De cîte ori n-a invidiat soarta victimei sale ! Ce însemnase, în comparație cu viața ei, moartea lui Marie-Anne ? Își spunea că toate chinurile provocate de otravă nu erau mai cumplite decît spaimele pe care le trăia ea.

LIII

Cum de Martial nu observă și nu bănui nimic ? Modul de viață pe care îl adoptase împiedica adevărul să ajungă pînă la el. Nu trecuse nici primul an de căsnicie, că rup-

sese aproape cu soția lui. Era în continuare plin de deferență și atent față de ea, dar nu mai aveau nimic comun decît numele și unele interese.

Trăiau fiecare separat și nu se întîlneau decît la cină sau în timpul petrecerilor pe care le dădeau și care erau printre cele mai strălucitoare din Paris. Ducesa își avea apartamentele ei, servitorii, trăsurile, caii. La douăzeci și cinci de ani, Martial, ultimul descendent al importantei case Sairmeuse, pe care soarta îl copleșise cu favoruri, care avea de partea lui tinerețea și bogăția, el, care reprezenta unul dintre cele opt sau zece nume celebre din Franța, o inteligență superioară, era strivit de povara unui plictis de nelecuit. Moartea lui Marie-Anne secase în el toată sensibilitatea. Văzîndu-și viața golită de orice bucurie, încercă să și-o umple de zgomot și agitație. Se aruncase în arena politică, așa cum un bătrîn lord blazat se așază să joace cărți.

Trebuie să recunoaștem că doamna Blanche știu să se mențină deasupra evenimentelor și să joace, cu o constanță, plină de eroism, comedia fericirii. Doar mătușii Médie, și asta rareori, își dezvăluia adîncurile sufletului. Anii totuși aduseseră unele alinări.

Odată, Chupin nu dădu nici un semn de viață timp de șase săptămîni. Ce se întîmplase cu el ? Această tăcere i se păru doamnei Blanche la fel de amenințătoare ca liniștea dinaintea furtunii. Un ziar îi explică misterul. Chupin fusese închis. Mizerabilul, într-o seară cînd băuse mai mult ca de obicei, se luase la ceartă cu frate-său și îl omorîse cu cîteva lovituri de rangă. Fu condamnat la douăzeci de ani de muncă silnică și trimis la Brest. Condamnarea nu-i aduse însă liniște doamnei Blanche. Chupin îi scrise de la ocnă și încredință scrisoarea unuia dintre prietenii lui, care fusese pus în libertate. Așa că într-o dimineață, un om, ale cărui priviri o înspăimîntară, îi aduse doamnei Blanche un scurt bilet :

„Mă plictisesc aici de moarte ; cu toate că îmi risc pielea, vreau să evadez. Veniți la Brest ; vizitați ocna, vă voi vedea și ne vom înțelege. Și nu întîrziați, altfel mă voi adresa ducelui care îmi va obține grațierea în schimbul a ceea ce îi voi spune."

Blanche întreprinse această călătorie, vizită ocna, dar nu-l văzu pe Chupin. Cu o săptămînă înainte avusese loc un fel de revoltă, soldații de pază trăseseră și Chupin fusese ucis. Și totuși, întorcîndu-se la Paris, ducesa nu îndrăznea să se bucure prea mult. Presupunea că nenorocitul încredințase creaturii cu care se însurase secretul puterii lui.

— Voi afla în curînd acest lucru, își spuse ea.

Într-adevăr, nu după multă vreme, văduva Chupin se prezentă umilă și rugătoare. Venea, spunea ea, să solicite un mic ajutor care să-i îngăduie să deschidă o cîrciumă căci fiul ei, Polyte, care avea optsprezece ani, tocmai descoperise, lîngă Montrouge, o căsuță încăpătoare și nu prea scumpă ; și, desigur, cu trei sau patru sute de franci... Doamna Blanche îi dădu cinci sute de franci îngrozitoarei cotoroanțe.

„Umilința ei nu-i decît o mască, gîndea ea, sau bărbatu-său nu i-o fi spus nimic ?" Cinci zile mai tîrziu, cel care se prezentă fu Polyte. Le lipseau, afirmă el, trei sute de franci ca să se instaleze, și venea din partea mamei lui s-o implore pe doamna cea bună să le avanseze... Hotărîtă să știe precis cum stau lucrurile, ducesa refuză scurt, și netrebnicul se retrase fără să scoată un cuvînt. Evident, nici văduva nici fiul ei nu știau nimic. Chupin murise odată cu secretul lui.

Asta se întîmpla în primele zile ale lunii ianuarie. Spre sfîrșitul lui februarie, ieșind de la un bal în travesti, unde se încăpățînase să se ducă, în ciuda spuselor nepoatei, într-un costum ridicol, mătușa Médie făcu o pneumonie. Pasiunea pentru toalete o ucise. Apropierea morții aruncă o lumină înspăimîntătoare asupra propriei conștiințe. Înțelese că profitase și chiar abuzase de crima

nepoatei și că era la fel de vinovată ca și cînd ar fi ajutat la comiterea acestei crime. Ceru un preot, dorind ca spovedania să fie făcută publică.

Mai palidă decît muribunda, dar curajoasă, doamna Blanche veghea ajutată de una dintre cameriste, în care avea mai multă încredere.

— Dacă mai durează, își spunea ea, sînt pierdută. Voi fi obligată să chem un preot și nenorocita va spune tot.

Dar agonia nu dură multă vreme. Mătușa Médie începu să delireze. Către ora douăsprezece, întorcîndu-se spre nepoată-sa îi spuse :

— Nu ți-a fost milă de mine, Blanche. Dumnezeu te va pedepsi. Tu însăți vei muri disperată, singură, ca un cîine. Fii blestemată !

Și își dădu sufletul. Moartea bietei bătrîne o afectă mult pe doamna Blanche. Pierdea o complice care o consolase uneori, și nici de teamă nu scăpase, deoarece camerista aflase secretul crimei de la Borderie. Constrînsă să se întoarcă spre trecut, doamna Blanche se înspăimîntă văzînd cu cîtă încrîncenare fuseseră urmăriți de fatalitate toți cei din cauza cărora cursese sînge. „Va veni și rîndul meu, gîndi ea". Cu un an în urmă muriseră, la diferență de o lună, baronul și baroana d'Escorval, precum și caporalul Bavois. Așa că dintre cei amestecați în tulburările de la Montaignac nu mai erau în viață decît patru : Maurice d'Escorval, care intrase în magistratură și era judecător pe lîngă Tribunalul Senei, abatele Midon, care venise să trăiască la Paris, alături de Maurice și, în sfîrșit, Martial și ea însăși. Mai exista totuși încă unul, a cărui amintire era de ajuns ca s-o facă să tremure și al cărui nume abia dacă îndrăznea să-l rostească : Jean Lacheneur, fratele lui Marie-Anne. O voce lăuntrică, mai puternică decît toate raționamentele, îi striga că acest dușman neiertător mai era în viață, că se afla în preajma ei, apărat de anonimatul în care trăia, pîndind momentul în care să se răzbune. Mai obsedată de aceste presimțiri decît odinioară de Chupin, doamna Blanche se hotărî să

se adreseze lui Chefteux, care îi rămăsese devotat. Stimulat de speranța unei recompense frumoase, acesta îi promise să-l descopere pe inamic. Începuse să pîndească și ajunsese să-și procure dovezi despre existența lui Jean, cînd investigațiile sale fură curmate brusc.

Într-o dimineață, cînd se crăpa de ziuă, măturătorii ridicară dintr-un șanț un cadavru spintecat de lovituri de cuțit. Era cadavrul lui Chefteux. Cînd citi această știre, doamna Blanche avu senzația înspăimîntătoare a vinovatului care își citește osînda.

— Acesta e sfîrșitul, murmură ea, Lacheneur e aproape !

Ducesa nu se înșela. Jean nu minți se afirmînd că nu în beneficiul său vindea bunurile surorii sale. Întrebuință se întreaga sumă fără să ia nimic pentru propriile nevoi. Nu mai avea nici un ban în buzunar cînd directorul unei trupe ambulante îl angajă cu patruzeci și cinci de franci pe lună. Din acea zi trăi, la întîmplare, prost plătit, la fel ca toți sărmanii actori ambulanți. Ura sa rămînea la fel de puternică numai că, pentru a se răzbuna așa cum voia, avea nevoie de timp, adică de bani. Aștepta de șaisprezece ani, cînd unul dintre prietenii săi îi făcu rost de un angajament în Rusia. În mai puțin de șase ani, realiză aici un beneficiu de o sută de mii de franci.

— Acum, își spuse el, pot să plec, sînt destul de bogat ca să încep războiul.

Și, într-adevăr, șase săptămîni mai tîrziu, ajungea la Sairmeuse. Venind aici, în fața mormîntului lui Marie-Anne, pentru a-și înteți ura și a dobîndi sîngele rece al justițiarului, chiar în aceeași seară află din trăncănelile unui țăran că, de la plecarea sa, adică de mai bine de douăzeci de ani, două persoane se încăpățînau să caute un copil prin ținut. Cine era copilul știa : cel al lui Marie-Anne. Știa și de ce nu putea fi găsit. Dar cine erau cele două persoane ? Una era Maurice d'Escorval, dar cealaltă ? Jean Lacheneur petrecu o lună la Sairmeuse ; dar la sfîrșitul ei avea o pistă, aceea a agentului Chefteux și,

prin acesta, ajunse la însăşi ducesa de Sairmeuse. Descoperirea îl ului. Cum de ştia doamna Blanche că Marie-Anne avusese un copil, şi ce interes avea să-l găsească ? Iată cele două întrebări care îi veniră mai întîi în minte, dar oricît le răsuci, nu găsi un răspuns satisfăcător.

— O să mi-o spună băieţii lui Chupin, îşi zise el ; am să mă împac de ochii lumii cu ei, dacă va fi nevoie.

Da, numai că fiii bătrînului pungaş muriseră de mai mulţi ani şi, după numeroase căutări, Jean n-o găsi decît pe văduva fiului lui Chupin şi pe băiatul ei, Polyte. Ţineau o cîrciumă construită în mijlocul maidanelor, nu departe de strada Château-des-Rentiers, un local rău famat, căruia i se spunea *Pulberăria*. Nici văduva, nici Polyte nu ştiau nimic. În zadar îi descusu Lacheneur. Tocmai voia să plece cînd bătrîna Chupin, care spera, fără îndoială, să scoată ceva bani de la el, începu să se plîngă de sărăcia de-acum, cu atît mai îngrozitoare cu cît, spunea ea, pe vremea cînd trăia bietul ei răposat, acesta avea bani cu ghiotura de la o doamnă de neam mare, ducesa de Sairmeuse. Lacheneur făcu un gest atît de înspăimîntător, încît bătrîna şi fiul ei se dădură înapoi. Întrezărea acum strînsa legătură dintre cercetările întreprinse de doamna Blanche şi generozitatea ei.

— Ea este aceea, îşi spuse Jean, care a otrăvit-o pe Marie-Anne. De la sora mea a aflat de existenţa copilului. L-a copleşit cu bani pe Chupin pentru că acesta aflase de crima făptuită cu complicitatea tatălui său.

Amintindu-şi de jurămîntul lui Martial, inima îi fu inundată de o bucurie teribilă. Îi vedea pe cei doi duşmani, ultimul descendent al familiei Sairmeuse şi ultima descendentă a familiei Courtomieu, pedepsindu-se reciproc şi îndeplinind răzbunarea cu propriile lor mîini. Erau totuşi doar presupuneri, iar el avea nevoie de certitudini. Aşa că scoase din buzunar un pumn de aur şi, punîndu-l pe masa cîrciumii, spuse :

— Sînt foarte avut. Dacă veţi face ce vă spun şi veţi tăcea, vă-mbogăţiţi.

Strigătul răguşit pe care îl scoaseră, din cupiditate, mama şi fiul preţuia cît toate promisiunile de ascultare.

Văduva Chupin știa să scrie ; Lacheneur îi dictă acest amenințător mesaj :

„Doamnă ducesă,
Vă aștept mîine la mine acasă, între ora douăsprezece și patru, în legătură cu întîmplarea de la Borderie. Dacă n-ați venit pînă la ora cinci, voi expedia o scrisoare pe adresa domnului duce."

— Și dacă vine, repeta uluită văduva, ce să-i spun ?
— Nimic ; îi vei cere bani.
Iar în sinea lui își spunea : „Dacă vine am ghicit".
Și doamna Blanche veni. Ascuns la etajul de sus al *Pulberăriei*, Jean o văzu printr-o crăpătură a podelei dîndu-i o bancnotă lui Chupin. „Acum, se gîndi el, e la cheremul meu !"

LIV

Cele zece rînduri ale articolului consacrat lui Martial de Sairmeuse din „Biografia generală a personalităților acestui secol" explicau modul de viață al acestuia după căsătorie.

„Martial de Sairmeuse, se spunea aici, a făcut dovada unei inteligențe remarcabile și a unor admirabile calități puse în serviciul partidului său. Numit în funcții înalte în momentul în care pasiunile politice erau deosebit de violente, avu curajul să-și asume singur responsabilitatea celor mai teribile măsuri. Obligat să se retragă în fața adversității generale, lasă în urma lui uri care nu se vor stinge decît odată cu viața."

Lui însă nu-i păsa de nimic. Era prea orgolios pentru a fi impresionat de satisfacțiile care îi încîntă pe vanitoși, iar lingușeala îl scîrbea. În momentul în care, ajuns la apogeul carierei sale, părea că nu are ce să-și mai dorească pe lume, Martial își spunea :
— Ce existență găunoasă ! Ce plictiseală ! Să trăiești pentru alții. Ce înșelătorie !
O privea atunci pe ducesă, soția lui, strălucind de frumusețe, mai anturată decît o regină și suspina. Se gîn-

dea la cealaltă, la cea care murise, la Marie-Anne, singura femeie care l-ar fi tulburat, care, cu o singură privire, ar fi făcut să-i zvîcnească sîngele în tîmple. Căci niciodată n-o uitase. După atîţia ani, încă o mai revedea nemişcată, ţeapănă, moartă în camera cea mare a casei de la Borderie. Se-nfiora cîteodată crezînd că mai simte sub apăsarea buzelor carnea ei îngheţată. Şi timpul, departe de a şterge imaginea ei, care îi umpluse tinereţea, o făcea mai luminoasă şi o împodobea cu calităţi aproape supranaturale. Dacă destinul ar fi vrut-o, Marie-Anne ar fi fost soţia lui. Îşi repetase asta de o mie de ori şi încerca să-şi închipuie viaţa alături de ea. Ar fi rămas la Sairmeuse. Ar fi avut copii frumoşi, jucîndu-se în jurul lor ! N-ar fi fost condamnat la această continuă reprezentaţie, atît de zgomotoasă şi de zadarnică. Cei într-adevăr fericiţi se ascund, şi au dreptate ; fericirea e aproape o crimă.

— Să iubeşti şi să fii iubit ! Asta e totul ! Restul nu-i decît nerozie.

Desigur că încercase s-o iubească pe doamna Blanche. Căutase să regăsească caldele sentimente de odinioară, de care fusese cuprins cînd o văzuse la Courtomieu. Dar nu reuşise. Între ei se ridica un zid de gheaţă pe care nimic nu-l putea topi.

— Şi totuşi e de neînţeles, îşi spunea el. Sînt zile cînd aş putea jura că mă iubeşte. Şi-a schimbat firea cu totul ; a devenit întruchiparea blîndeţii. Cînd sînt atent cu ea, ochii îi strălucesc de plăcere.

Regretele sale zadarnice, suferinţele care îl măcinau contribuiau fără îndoială la caracterul dur al politicii pe care o promovase. Ştiu cel puţin să se prăbuşească în mod demn. Înţelese că trebuia să dispară pentru un timp, să se facă uitat, să călătorească. Plecă însoţit numai de Otto, un servitor devotat. Timp de patru ani îşi plimbă prin Europa plictisul şi inerţia, strivit sub senzaţia copleşitoare a unei vieţi lipsite de orice interes, de orice speranţă. Locui mai întîi la Londra, apoi la Viena şi la Veneţia. Într-o zi fu cuprins de dorinţa de neînvins de a revedea Parisul, şi se întoarse. Poate că nu procedase prea prudent. Duşmanii lui, cei mai înverşunaţi inamici personali, pe care odinioară îi jignise de moarte, îi înjosise

şi îi persecutase, erau la putere. Dar el nu se gîndi la nimic. Şi, de altfel, ce i-ar fi putut face lui, care nu mai voia să fie nimic ! Exilul, care fusese o grea povară pentru el, durerea, decepţiile, izolarea în care trăise făcuseră ca sufletul lui să aibă nevoie de tandreţe, şi revenise cu intenţia de a depăşi vechile resentimente şi de a se apropia în mod sincer de contesă. „Vine bătrîneţea, gîndea el. Dacă n-am în căminul meu o femeie pe care s-o iubesc, să am măcar o prietenă". Şi, într-adevăr, purtarea sa o uimi pe doamna Blanche. Crezu aproape că-l regăseşte pe acel Martial din salonaşul albastru de la Courtomieu. Dar ea nu-şi mai aparţinea, şi ceea ce ar fi trebuit să reprezinte realizarea unui vis n-a fost decît o suferinţă care se adăuga celorlalte. Martial continua totuşi să-şi urmărească planul pe care îl concepuse, cînd, într-o zi, poşta îi aduse un bilet laconic :

„În locul dumneavoastră, domnule duce, mi-aş supraveghea soţia".

Nu era decît o scrisoare anonimă, totuşi Martial simţi cum i se înroşeşte fruntea de mînie. „Să aibă oare un amant. Dar chiar dacă ar fi aşa, ce aş putea să-i spun ? Nu i-am redat tacit libertatea ?" Într-o dimineaţă, în jurul orei unsprezece, se întorcea de la o plimbare călare şi se afla la numai vreo treizeci de paşi de palat, cînd văzu ieşind o femeie foarte grăbită, îmbrăcată mai mult decît modest, în întregime în negru, avînd exact înfăţişarea ducesei. Mergea foarte repede, fără a întoarce capul, grijulie doar să-şi ascundă faţa sub o voaletă deasă. Sosind în strada Taranne, femeia se aruncă mai curînd decît urcă într-o trăsură, care şi cotise pe strada Dragon, cînd Martial, cuprins de ruşine şi nehotărît, îşi opri calul la colţul străzii Saints Pères. Neîndrăznind să ia o hotărîre, încercă să se mintă singur : „Ajunge ! gîndi el, dînd frîu liber calului, ce risc dacă mai merg. Desigur, trăsura e departe şi n-o voi mai ajunge". O ajunse totuşi din urmă la răscrucea cu strada Croix-Rouge, unde era, ca întotdeauna, îmbulzeală. În picioare, pe capră, birjarul îşi biciuia caii, aşa că străbătu în galop îngusta stradă Vieux-

Colombier, trecu pe lîngă piața Saint-Suplice și ajunse pe bulevardul de centură prin strada Bonaparte și Strada Vest. Trăsura depăși apoi Piața Italiei, o luă pe strada Château-des-Rentiers și se opri în curînd în fața unui maidan. Portiera se deschise imediat, ducesa de Sairmeuse sări sprintenă jos și, fără să se uite nici în dreapta, nici în stînga, o luă peste maidane.

Nu departe de acolo, pe un bolovan, ședea un om cu o figură dubioasă, cu barba lungă, cu o pipă în dinți.

— Vreți să-mi țineți o clipă calul ? îl întrebă Martial.

— Cum de nu ! răspunse acesta.

Martial îi aruncă frîul și se năpusti pe urmele soției sale. De-ar fi fost mai puțin preocupat, ar fi devenit suspicios datorită surîsului răutăcios care încreți buzele omului și, examinîndu-i atent trăsăturile, l-ar fi recunoscut probabil. Era Jean Lacheneur. De cînd îi trimisese ducelui de Sairmeuse acel denunț anonim, o făcuse pe ducesă s-o viziteze mai des pe văduva Chupin, și de fiecare dată îi pîndea sosirea. „În felul ăsta, gîndea el, cînd soțul ei se va hotărî s-o urmărească, voi afla imediat." Căci pentru reușita planurilor sale era absolut necesar ca doamna Blanche să fie urmărită de soțul ei. Ar fi vrut s-o vadă pe trufașa ducesă de Sairmeuse pradă celor mai dezgustătoare jigniri, pe Martial încăierat într-o speluncă cu cei mai josnici scelerați într-o învălmășeală însîngerată și abjectă. Se delecta la gîndul că poliția, anunțată de el, va veni și va aresta pe toată lumea, fără alegere. Visa un proces odios cu ocazia căruia s-ar fi redeschis dosarul crimei de la Borderie, condamnări infamante, ocnă pentru Martial, casa de nebuni pentru ducesă, și vedea cele două mari nume Sairmeuse și Courtomieu veștejite în veci de rușine. Era convins că nu-i scăpase nimic. Avea la îndemînă doi ticăloși abjecți, în stare de orice, și pe un sărman băiat, pe nume Gustave, aflat din cauza mizeriei și fricii la discreția lui și pe care socotea să-l facă să interpreteze rolul fiului lui Marie-Anne. La mîna lui erau, de altfel, și Polyte și maică-sa, momiți de cîștig și de promisiunea că vor fi bogați dacă îl vor sluji docili să-și înfăptuiască planul. În sfîrșit, pentru prima zi cînd

Martial şi-ar fi urmărit soţia, intrînd după ea la *Pulberărie*, Jean prevăzuse ca totul să pară o acţiune de binefacere.

Dar Martial nu intră. Se mulţumi să dea ocol casei şi, încălecînd, plecă în galop. Era absolut derutat, nu ştia ce să gîndească, ce să-şi închipuie, ce să creadă. Dar era ferm hotărît să descopere ce se ascunde sub acest mister şi, de îndată ce se întoarse la palat, îl trimise pe Otto să obţină informaţii. Acestui servitor credincios putea să-i mărturisească tot, şi nu avea nici un secret faţă de el. În jurul orei patru, credinciosul valet se întoarse cu o figură răvăşită.

— Ce e, întrebă Martial, presimţind o nenorocire.

— Ah ! domnule, proprietara speluncii este văduva unuia dintre fiii acelui mizerabil Chupin.

Martial se făcu alb ca varul. Cunoştea prea bine viaţa ca să nu-şi dea seama că ducesa fusese obligată să se supună voinţei acelor ticăloşi care erau în posesia secretelor ei. Dar care secrete ? Nu puteau fi decît înspăimîntătoare. Dintr-o săritură, ajunse în apartamentul soţiei sale.

— Doamna ducesă tocmai a coborît, îi spuse camerista.

— Nu-i nimic, am s-o aştept aici ! Ieşi !

Şi Martial intră în camera doamnei Blanche. Totul era în dezordine, căci ducesa, întorcîndu-se de la *Pulberărie*, tocmai termina cu îmbrăcatul, cînd i se anunţase o vizită. Dulapurile erau deschise şi nenumărate obiecte pe care doamna Blanche le folosea zilnic, ceasul, portofelul, legături de chei, bijuterii erau aruncate pe scrinuri sau pe şemineu.

Martial tocmai voia să se retragă cînd, parcurgînd încă o dată camera cu privirea observă, într-o vitrină, o casetă mare, cu incrustaţii de argint, pe care soţia sa o avea încă de cînd era copilă şi care o însoţise peste tot. „Acolo, îşi spuse el, se află cheia misterului". Văzu pe şemineu o legătură de chei, o luă şi le încercă. Ce-a de-a patra se potrivi. Caseta era plină de hîrtii. Martial parcursese rapid vreo treizeci de scrisori fără nici o importanţă, cînd descoperi o factură care suna astfel : „Cercetări în privinţa copilului doamnei de S... Cheltuieli pe tri-

mestrul 3 al anului 18..." Un copil! Soţia lui avea un copil! Continuă totuşi să citească: „Întreţinerea a doi agenţi la Sairmeuse. Călătoria mea. Gratificaţi pentru diverşi etc., etc." Totalul se ridică la 6 000 franci. Factura era semnată Chefteux. Atunci, cu un fel de furie rece, Martial răvăşi caseta şi descoperi, rînd pe rînd: un bilet cu un scris mizerabil, care suna aşa: „Două mii de franci astă seară, altfel îi spun ducelui istoria de la Borderie", apoi trei alte facturi de la Chefteux, apoi o scrisoare a mătuşii Médic, în care vorbea de remuşcări şi închisoare. În sfîrşit, chiar la fund, se afla certificatul de căsătorie al lui Marie-Anne Lacheneur cu Maurice d'Escorval, eliberat de preotul din Vigano, semnat de bătrînul doctor şi de caporalul Bavois.

Adevărul ţîşni mai limpede decît lumina zilei.

Mai ameţit decît dacă ar fi primit o lovitură de măciucă în cap, sfîrşit, împietrit de oroare, Martial avu totuşi atîta putere ca să aranjeze de bine de rău scrisorile şi să le pună la loc în casetă. Apoi se întoarse în apartamentul său, clătinîndu-se, ţinîndu-se de pereţi. „Ea este, îşi şopti, cea care a otrăvit-o pe Marie-Anne!" Şi îşi jură să afle totul, în cele mai mici amănunte, fie de la ducesă, fie de la Chupin.

Din acest moment doamna Blanche nu mai făcu nici un pas fără să fie urmărită. Nu mai primi nici o scrisoare care să nu fie citită mai întîi de soţul ei. Martial nu mai ieşea din cameră, motivînd că e bolnav. Ar fi fost peste puterile lui să se pomenească faţă în faţă cu ducesa. Îşi amintea prea bine de jurămîntul făcut lîngă corpul neînsufleţit al lui Marie-Anne. Totuşi, nici Otto, nici stăpînul său nu surprinseră nimic. Şi asta pentru că Polyte Chupin tocmai fusese arestat sub acuzaţia de furt, accident care întîrzie planurile lui Lacheneur.

În sfîrşit, Jean consideră că totul era pregătit pe 20 februarie, într-o duminică, duminica dinaintea postului Paştelui. Bătrîna, văduva lui Chupin, fu învăţată tot ce trebuie şi îi scrise ducesei să vină la *Pulberărie*, duminică, la ora unsprezece seara. În aceeaşi seară, Jean tre-

buia să-şi întîlnească complicii la un bal rău famat din cartier, balul de la *Curcubeu*, să le distribuie rolurile şi să le dea ultimele instrucţiuni. Complicii trebuiau să intre primii în scenă, el urmînd să-şi facă apariţia numai în final. Ora neobişnuită şi locul indicat o înspăimîntară pe doamna Blanche. Dar se resemnă şi, după ce se înseră, ieşi pe furiş din palat, însoţită de Camille, camerista care asistase la agonia mătuşii Médie. Ducesa şi camerista se îmbrăcaseră ca nişte amărîte de cea mai joasă condiţie şi erau sigure că nu vor fi nici recunoscute, nici văzute.

Totuşi un om care le pîndea porni pe urmele lor. Era Martial. Informat înaintea soţiei sale de acea întîlnire, se îmbrăcase el însuşi într-un travesti, un costum de hamal în port, pe care i-l procurase Otto. Îşi murdărise şi-şi încîlcise părul şi barba, îşi frecase mîinile cu pămînt, aşa încît ajunsese să capete în cele din urmă înfăţişarea potrivită zdrenţelor pe care le îmbrăcase. Otto îl rugase să-i îngăduie să-l însoţească, dar el refuzase spunînd că revolverul pe care îl avea era de ajuns pentru a fi în siguranţă. Îl cunoştea însă prea bine pe Otto ca să-şi dea seama că nu-l va asculta. Ştiind unde avea întîlnire soţia sa, Martial găsi o trăsură, al cărei vizitiu, graţie unui bacşiş de zece franci, îl duse în galop pînă în strada Château-des-Rentiers. Abia coborî din trăsură cînd auzi uruitul surd al roţilor unei alte trăsuri care se opri brusc, la o oarecare distanţă.

— E cu siguranţă Otto care, mă urmăreşte, îşi spuse el.

Şi o luă peste maidane. Totul era învăluit în întuneric şi tăcere. Ceaţa rău mirositoare care anunţa dezgheţul se îndesea. Ajunse în curînd la *Pulberărie*. Lumina dinăuntru se filtra prin deschizăturile în formă de inimioară ale obloanelor. Uşurel, Martial se agăţă de o ţiţînă şi de una din deschideri şi, ţinîndu-se în mîini, privi înăuntru. Într-adevăr, soţia sa se afla acolo, aşezată la o masă, împreună cu Camille, în faţa unui castron cu vin, în compania a doi hidoşi nemernici şi a unui foarte tînăr soldat. În mijlocul camerei, o bătrînă, văduva Chupin, cu un păhărel în mînă perora şi îşi sublinia cuvintele cu cîte o duşcă de rachiu. Martial fu atît de îngrozit, încît se lăsă

să alunece la pămînt. Cînd privi din nou, bătrîna dispăruse. Soldatul se ridicase şi vorbea gesticulînd, iar doamna Blanche şi Camille îl ascultau cu atenţie. Cei doi nemernici, aşezaţi faţă în faţă, cu coatele sprijinite pe masă se priveau, şi Martial observă că schimbau între ei anumite semne.

Văzuse bine, ticăloşii voiau să pună la cale o „lovitură bună".

Doamna Blanche, care ţinuse ca travestiul să fie cît mai autentic, mergînd pînă la a încălţa pantofi groşi, fără toc, care o băteau, uitase să-şi scoată cerceii cei scumpi. Unul dintre ticăloşi se ridică brusc şi, ţinînd-o pe ducesă de ceafă, o trînti pe masă. Cerceii ar fi fost smulşi într-o clipită dacă n-ar fi intervenit Camille, care se aruncă vitejeşte între stăpîna ei şi răufăcător.

Martial nu mai fu în stare să privească. Dintr-o săritură ajunse pînă la uşa cîrciumii, o deschise şi intră, trăgînd zăvorul după el.

— Martial !

— Domnul duce !

Cele două strigăte izbucniră deodată, schimbînd într-o furie turbată uimirea celor doi bandiţi care se aruncară asupra lui, hotărîţi să-l omoare. Printr-o săritură în lături, Martial se feri. Avea revolverul în mînă, trase de două ori, şi cei doi nenorociţi se prăbuşiră. Tînărul soldat se aruncă atunci asupra lui, încercînd să-l dezarmeze. Zbătîndu-se cu furie, Martial nu încetă să strige, gîfîind :

— Fugiţi ! Blanche, fugiţi ! Otto nu e departe ! Numele ! Salvaţi onoarea numelui !

Cele două femei ieşiră în goană printr-o a doua uşă care dădea într-o grădiniţă şi aproape imediat lovituri puternice zguduiră uşa.

Venea cineva. Acest lucru spori puterea lui Martial şi, printr-un efort suprem, îşi împinse atît de tare adversarul, încît capul nefericitului se lovi de colţul unei mese şi rămase ca mort.

Dar văduva Chupin care, auzind zarva, coborîse, începu să urle.

La uşă se striga :

— În numele legii, deschideți !

Martial putea să fugă, dar asta ar fi însemnat s-o predea pe ducesă, căci cu siguranță ar fi fost urmărit. Dintr-o privire văzu pericolul și hotărîrea sa fu luată. O zgîlți cu putere pe văduva Chupin și îi spuse pe un ton hotărît :

— O sută de mii ca să taci.

Apoi, trăgînd o masă în fața lui, își făcu un fel de baricadă.

Ușa zbură în țăndări... O patrulă a poliției, comandată de inspectorul Gévrol, căruia i se spunea Generalul, năvăli în cîrciumă.

— Predă-te, îi strigă inspectorul lui Martial.

El nu făcu nici o mișcare și își îndreptă spre agenți țeava revolverului. „Totul ar mai putea fi salvat dacă i-aș mai putea ține în loc încă două minute." Și cîștigă cele două minute : aruncă apoi arma și, tocmai își luase avînt cînd un agent, care dăduse ocol casei, îl înșfăcă, răsturnîndu-l. Cum pe ușa aceea se așteptase să-i vină ajutoare, strigă :

— Sînt pierdut ! Vin prusacii !

Într-o clipită fu legat și, două ore mai tîrziu, era închis în celula de la postul din piața Italiei.

Situația în care se afla putea fi rezumată astfel : Jucase rolul personajului adecvat hainelor pe care le îmbrăcase, încît îl înșelase chiar și pe Gévrol. Ticăloșii de la *Pulberărie* erau morți, iar pe bătrîna Chupin putea să conteze. Dar știa că Lacheneur fusese cel care îi întinsese cursa. Și citise multă suspiciune în ochii tînărului polițist care îl arestase, și căruia ceilalți îi spuneau Lecoq.

LV

Ducele de Sairmeuse făcea parte din acea categorie de oameni care rămîn superiori împrejurărilor bune sau rele. Avusese de întîmpinat în decursul vieții numeroase riscuri neprevăzute și întotdeauna le făcuse față cu sînge rece. Dar în acel moment, singur în celula umedă și murdară,

după scena sîngeroasă petrecută în cîrciuma văduvei Chupin, nu avea nici o idee, nici o speranță. Înțelegea foarte bine că după ce ar fi fost identificat s-ar fi căutat motivele prezenței sale la *Pulberărie*, lucru lesne de descoperit, s-ar fi ajuns pînă la ducesă, și atunci crima de la Borderie ar fi ieșit la iveală din tenebrele trecutului. Puterea sa politică de altădată, departe de a-l proteja, l-ar fi zdrobit. Căci fusese înlocuit de adversarii săi și printre ei erau doi dușmani personali. Ce ocazie de răzbunare pentru ei ! Nu vedea decît o șansă de salvare : să moară, să se sinucidă acolo, în celulă. Se gîndea chiar cum să-și pună planul în aplicare, cînd auzi alături zarvă multă, tropăituri și hohote de rîs.

Ușa celulei se deschise și sergenții de stradă împinseră înăuntru un om care făcu doi, trei pași clătinîndu-se, apoi căzu greoi la pămînt și aproape imediat începu să sforăie.

O rază de speranță încălzi inima lui Martial. Recunoscuse în acest bețiv pe Otto, deghizat. Înșelătoria era îndrăzneață, trebuia însă să te grăbești ca să te poți folosi de ea. Așa că Martial se întinse pe bancă, astfel încît capul îi era la nu mai mult de un metru distanță de cel al lui Otto.

— Ducesa este în afară de pericol, șopti credinciosul servitor. Trebuie să continuați să jucați rolul personajului ale cărui haine le purtați.

— La ce bun ! Lacheneur mă va denunța.

Pe moment, Martial scăpase de Jean. Cîteva ore mai devreme, îndreptîndu-se de la *Curcubeu* spre *Pulberărie*, acesta se prăbușise într-o carieră părăsită și își spărsese capul. Muncitorii care veneau la lucru îl observaseră, îl ridicaseră și îl duseseră la spital la ora la care Otto fusese închis. Cu toate că nu putea să prevadă ce se întîmplase, credinciosul servitor nu păru să se neliniștească.

— Ne vom descotorosi noi de Lacheneur, spuse el, dumneavoastră însă trebuie să vă jucați în continuare rolul. O evadare nu-i decît o glumă cînd ai milioane.

— Voi fi întrebat cine sînt, de unde vin, unde am trăit...

— Vorbiți germana și engleza, puteți spune că veniți din străinătate, că sînteți un copil găsit, că ați lucrat la

o trupă ambulantă ca saltimbanc, de exemplu. Trebuie aşadar să stabilim cum vom proceda, căci succesul depinde de perfecta noastră coordonare. Am la Paris o prietenă, de care nu ştie nimeni. Se numeşte doamna Milner şi este proprietara hotelului Mariembourg, de pe strada Saint-Quentin. Veţi spune că aţi sosit ieri, duminică, de la Leipzig, că aţi descins la acest hotel, unde v-aţi lăsat cufărul, care este înscris pe numele Mai, circar, fără prenume.

Astfel, cu o promptitudine şi o precizie extraordinară, conveniră, punct cu punct, asupra tuturor născocirilor care trebuiau să orienteze ancheta pe o pistă falsă.

După ce totul fu hotărît, Otto se prefăcu că se trezeşte, strigă, i se deschise şi fu lăsat să plece. Numai că, înainte de a părăsi postul de jandarmi reuşi să-i arunce un bilet văduvei Chupin, închisă în celula femeilor.

Abia după aceea sosi la post şi Lecoq, cu sufletul la gură, plin de speranţă şi ambiţie, după ancheta atît de abil condusă la *Pulberărie*.

Planul lui Martial era stabilit, nu trebuia decît să-l urmeze cu o incredibilă precizie a amănuntelor. Dus „la secret" la Închisoarea Centrală, ducele de Sairmeuse se pregătea să primească vizita judecătorului de instrucţie, cînd intră Maurice d'Escorval. Cei doi se recunoscură. Fuseseră atît de emoţionaţi şi unul şi celălalt, încît, ca să spunem aşa, nu mai avu loc nici un interogatoriu. Totuşi, imediat după plecarea lui Maurice, Martial încercă să se sinucidă. Nu credea în generozitatea fostului său duşman. Dar, a doua zi, cînd în locul lui Maurice, îl găsi pe domnul Segmuller, crezu că aude o voce care îi striga : „Vei fi salvat !" Atunci începu între judecător şi Lecoq, pe de o parte, şi deţinut, pe de alta, acea luptă din care nimeni nu ieşi învingător.

Martial simţea bine că pericolul venea numai din partea lui Lecoq dar, fidel caracterului său, potrivit căruia recunoştea meritele duşmanilor săi, nu se putu împiedica să nu admire uimitoarea perspicacitate şi tenacitatea tînărului poliţist care lupta singur împotriva tuturor ca să afle adevărul. Lecoq fu devansat mereu de Otto, acest misterios complice pe care îl ghicise, dar pe care nu-l pu-

tea prinde. La morgă ca și la hotelul Mariembourg, la Toinon-la-Vertu, soția lui Polyte Chupin, ca și pe lîngă Polyte însuși, Lecoq sosi cu două ore întîrziere. Tînărul polițist surprinsese biletul misteriosului deținut, ghicise cheia atît de ingenioasă, dar asta nu i-a fost de nici un folos. Un om care vedea în el un rival sau mai curînd un viitor șef îl trădă. Dacă cercetările tînărului polițist la bijutier și la marchiza d'Arlange nu avuseseră rezultatul scontat, era pentru că doamna Blanche nu cumpărase cerceii pe care îi purtase la *Pulberărie*, ea îi schimbase cu o prietenă, baroana de Watchau. În sfîrșit, dacă nimeni nu observase dispariția lui Martial, asta se datora înțelegerii dintre ducesă, Otto și Camille, căci nimeni din palatul Sairmeuse nu bănui măcar că lipsește ; pentru toți servitorii stăpînul era în apartamentul său, bolnav ; i se făceau ceaiuri și în fiecare zi i se trimitea sus prînzul și cina.

Totuși timpul trecea și Martial se aștepta să fie trimis în fața Curții cu Juri și condamnat sub numele de Mai, cînd i se oferi ocazia să evadeze. Prea șiret ca să nu miroasă cursa, trăi în duba poliției cîteva minute de îngrozitoare nehotărîre. Riscă totuși. Și bine făcu, de vreme ce, chiar în aceeași noapte, sărea peste zidul grădinii palatului său, lăsînd acolo, ca ostatic, în mîinile lui Lecoq, pe un ticălos pe care îl culesese dintr-o speluncă, Joseph Couturier. Prevenit de doamna Milner, datorită manevrei greșite a tînărului polițist, Otto își aștepta stăpînul. Cît ai clipi, barba lui Martial căzu sub tăișul briciului și el se cufundă în baia gata pregătită, iar zdrențele fură arse. Și chiar el în persoană fu acela care, cîteva clipe mai tîrziu, îndrăznise să strige :

— Lasă-i Otto, lasă-i pe domnii agenți să-și facă meseria.

Dar nu respiră ușurat decît după plecarea acestora. Tocmai ieșise din baie și îmbrăcase un halat cînd i se aduse o scrisoare din partea ducesei. Rupse în grabă plicul și citi :

„Sînteți salvat, știți totul, eu mor. Adio, v-am iubit..."

Din două sărituri ajunse la apartamentul soției sale. Ușa era încuiată, o sparse ; prea tîrziu !

Doamna Blanche murise la fel ca Marie-Anne, otrăvită. Numai că știuse să-și procure o otravă care ucidea fulgerător și, întinsă pe pat, îmbrăcată, cu mîinile pe piept, părea că doarme.

O lacrimă străluci în ochii lui Martial.

— Biată nefericită! șopti el, Dumnezeu să te ierte, așa cum te iert și eu, pe tine, care ți-ai ispășit atît de cumplit crima pe care ai făptuit-o.

PRIMUL SUCCES

Liber în palatul său, reintrat în posesia personalității sale ducele de Sairmeuse strigase triumfător :

— L-am tras pe sfoară pe Lecoq !

Și aici avea dreptate.

Numai că tînărul polițist nu era unul dintre acele temperamente care să înghită, cu brațele încrucișate, umilința unei înfrîngeri. Plecînd de la taica Tabaret, își recăpătase întregul curaj. Ce se întîmplase de fapt ? Scăpase printre degete un deținut, și asta era un lucru supărător, dar pusese mîna, în schimb, și-l predase poliției pe unul dintre cei mai periculoși răufăcători, pe Joseph Couturier. Tremura doar la gîndul că i s-ar putea refuza să continue ancheta privind afacerea de la *Pulberărie*. Ce i se va răspunde atunci cînd va declara că Mai și ducele de Sairmeuse sînt una și aceeași persoană ? Desigur, autoritățile vor ridica din umeri și i se va rîde în nas. „Totuși, gîndi el, domnul Segmuller judecătorul de instrucție, mă va înțelege". Dar va îndrăzni să continue ancheta pe baza unor simple supoziții ? Era puțin probabil, și Lecoq îl înțelegea prea bine. „S-ar putea, continuă el, imagina ceva pentru o descindere a justiției la palatul Sairmeuse ; vom întreba de duce, va fi obligat să se arate și-l vom recunoaște în el pe Mai. Dar n-ar fi decît o încercare stîngace, jalnică. Imposibil ca ducele și complicele său să nu fi prevăzut o vizită la domiciliu și să nu fi pregătit o comedie în stilul lor. Ceea ce e clar, e că ne trebuie o cît de mică probă materială. Oh ! o nimica toată, măcar dovada unui demers făcut de careva de la palatul Sairmeuse pe lîngă unul dintre martori".

Descoperi printre toate datele anchetei un amănunt care se potrivea proiectelor sale. O revedea în gînd pe doamna Milner, patroana hotelului Mariembourg, cocoţată pe scaun, în faţa coliviei, repetînd cu înverşunare trei sau patru cuvinte nemţeşti unui graur care se încăpăţîna să strige : „Camille ! unde e Camille ?"

— Evident, continuă să vorbească cu voce tare Lecoq, dacă doamna Milner, care e nemţoaică, ar fi crescut această pasăre, ea ar fi vorbit în nemţeşte. Deci nu i-a fost dată decît de scurtă vreme, dar de cine ? Aşa că dacă vreun bărbat sau vreo femeie de la palatul Sairmeuse poartă numele de Camille, voi avea o dovadă materială. Şi fără nici o explicaţie, îl tîrî pe taica Absint după el.

Ajuns în strada Grenelle-Saint-Germain, Lecoq se opri brusc în faţa unui comisionar.

— Prietene, i se adresă el, te vei duce la palatul Sairmeuse, vei întreba de Camille şi îi vei spune că unchiul ei o aşteaptă aici.

Comisionarul se îndepărtă.

Cei doi poliţişti intrară într-o bodegă şi taica Absint abia apucă să dea de duşcă un păhărel, cînd comisionarul se şi întoarse.

— Domnule, îi spuse el, n-am putut să vorbesc cu domnişoara Camille.

„Bun ! se gîndi Lecoq, e o cameristă."

— Şi asta pentru că palatul e întors cu susu-n jos ; doamna ducesă a murit subit azi-dimineaţă.

— Ah ! ticălosul ! strigă tînărul poliţist. Şi-a asasinat soţia cînd s-a întors. Dar l-am prins. Acum voi obţine autorizaţia de a-mi continua cercetările.

În mai puţin de douăzeci de minute, sosi la Palatul de Justiţie. Domnul Segmuller nu păru să fie surprins din cale afară de neaşteptata descoperire a lui Lecoq.

— Poate ai ghicit bine, dragul meu, îi spuse el, şi sincer, sînt de aceeaşi părere. Dar justiţia, într-o împrejurare atît de delicată, nu poate să intervină decît dacă merge la sigur. E treaba poliţiei, a dumneavoastră, să căutaţi, să strîngeţi dovezi atît de zdrobitoare încît ducelui de Sairmeuse nici să nu-i poată trece prin minte să nege.

— Vai, domnule, șefii nu-mi vor permite...

— Prietene, cînd le voi vorbi, îți vor da toate înlesnirile posibile.

— Și cînd veți face asta ? întrebă timid Lecoq.

— Chiar acum.

Judecătorul apucase să deschidă ușa cabinetului, cînd tînărul polițist îl opri.

— Aș avea încă o rugăminte domnule, v-aș ruga să-mi dați o scrisoare pentru domnul d'Escorval. Oh ! cîteva cuvinte fără importanță, anunțați-l, de exemplu, despre evadarea deținutului. Îi voi duce scrisoarea, și atunci... Nu trebuie să vă temeți, domnule judecător, voi fi prudent.

— Fie, zise judecătorul, vino !

Cînd ieși din biroul șefului său, Lecoq avea toate autorizațiile posibile și, în plus, în buzunar, un bilet de la domnul Segmuller pentru domnul d'Escorval. Bucuria lui era atît de mare încît nu remarcă glumele proaste cu care era întîmpinat pe culoarele Prefecturii. Dar în prag, dușmanul său, Gévrol, îl pîndea.

— Ha, ha ! exclamă el, cînd Lecoq trecu, mai există și șmecheri care pleacă să pescuiască balene și nu aduc nici măcar un oblete.

Săgeata își atinse ținta. Lecoq se întoarse brusc, se proțăpi în fața Generalului și, privindu-l în ochi, rosti cu multă siguranță :

— Oricum, e infinit mai bine decît să înlesnești manevrele deținuților.

Surprins, Gévrol se fîstîci și faptul că se înroși era o mărturisire.

Dar Lecoq nu împinse lucrurile mai departe. Ce importanță avea dacă Generalul, nebun de gelozie, îl trădase ! Nu-i mai rămăsese multă vreme ca să mediteze asupra planului său de luptă și să se gîndească la ce va spune cînd va duce biletul domnului d'Escorval.

Cînd, a doua zi, în jurul orei unsprezece, se prezentă la domnul d'Escorval știa bine ce va spune.

— Domnul este în birou cu un tînăr, îi spuse servitorul, dar cum nu mi-a spus nimic, puteți intra.

Lecoq intră, biroul era gol.

Dar din camera alăturată, care nu era separată de prima decît printr-o draperie de catifea, se auzeau exclamații înăbușite și suspine amestecate cu sărutări. Destul de încurcat, tînărul polițist nu știa ce să facă, să rămînă sau să se retragă, cînd observă pe covor o scrisoare deschisă. Evident, această scrisoare mototolită explica scena de alături. Împins de un instinct mai puternic decît voința sa, Lecoq o ridică și citi :

„Maurice, cel care îți va aduce această scrisoare este fiul lui Marie-Anne, fiul tău ! Am adunat și i-am dat toate dovezile care explică nașterea sa. Moștenirea bietei Marie-Anne am consacrat-o educației lui. Cei cărora le-a fost încredințat au știut să facă din el un om adevărat. Dacă ți-l redau o fac pentru că mă tem să nu fie amestecat în mocirla vieții mele.

Ieri s-a otrăvit mizerabila care a otrăvit-o pe sora mea. Biata Marie-Anne ! Ar fi fost răzbunată și mai teribil dacă un accident, care mi s-a întîmplat, nu l-ar fi salvat pe duce și pe ducesa Sairmeuse din capcana în care îi atrăsesem.

Jean Lacheneur"

În mintea lui Lecoq se făcu brusc lumină.

Întrezărea acum drama cumplită care se desfășurase în cîrciuma văduvei Chupin.

— Nu-i timp de pierdut, trebuie să mă duc la Sairmeuse, își spuse el, acolo voi afla totul !

Și se retrase fără să fi vorbit cu domnul d'Escorval. Rezistă chiar și ispitei de a lua scrisoarea.

Trecuse o lună de la moartea doamnei Blanche. Întins pe un divan în bibliotecă, ducele de Sairmeuse citea, cînd valetul său, Otto, veni să-l anunțe că un comisionar era însărcinat să-i înmîneze o scrisoare de la domnul Maurice d'Escorval.

Dintr-o săritură Martial fu în picioare.

— E oare posibil ? strigă el.

Și spuse repede :

— Să intre.

Un om voinic, cu fața, părul și barba la fel de roșcovane, îmbrăcat într-un costum uzat de catifea albastră, se prezentă întinzîndu-i timid o scrisoare.

Martial rupse sigiliul și citi :

„Domnule duce, v-am salvat atunci cînd nu l-am recunoscut pe deținutul Mai. Ajutați-mă la rîndul dumneavoastră. Am nevoie pentru poimîine înainte de prînz de 260 000 de franci.

Am destulă încredere în discreția dumneavoastră ca să vă scriu !

Maurice d'Escorval"

Aproape un minut Martial rămase nedumerit, apoi, deodată, repezindu-se la masă, începu să scrie fără să observe cum comisionarul citea peste umărul lui...

„Domnule,

Nu poimîine, ci în seara asta chiar. Averea și viața mea vă aparțin. Vă datorez acest lucru pentru generozitatea pe care ați avut-o ca să vă retrageți cînd, sub zdrențele lui Mai, l-ați recunoscut pe fostul dumneavoastră dușman, acum al dumneavoastră devotat,

Martial de Sairmeuse"

Împături scrisoarea cu o mînă tremurătoare și i-o întinse comisionarului, împreună cu un ludovic.

— Iată răspunsul, zise el, grăbește-te.

Dar comisionarul nu se mișcă. Puse scrisoarea în buzunar, apoi, cu un gest brusc, își scoase barba și părul roșu.

— Lecoq ! exclamă Martial, devenind mai palid ca moartea.

În carne și oase domnule, răspunse tînărul polițist. Trebuia să-mi iau revanșa, era viitorul meu în joc... Am îndrăznit să imit, oh ! destul de prost ! scrisul domnului Maurice d'Escorval. Și trebuie să vă mai spun, domnule duce, că, înaintînd justiției mărturisirea dumneavoastră autografă privitoare la prezența dumneavoastră la *Pulberărie*, voi aduce totodată dovezile absolutei dumneavoastră nevinovății.

Și, ca să arate că știa totul, adăugă :

— Doamna ducesă fiind moartă, nu se va discuta despre ceea ce s-a întîmplat la Borderie.

. . . . . .

Într-adevăr, o săptămînă mai tîrziu, o hotărîre de scoatere de sub urmărire a ducelui de Sairmeuse a fost eliberată de domnul Segmuller.

Numit în postul pe care ambiționa să-l ocupe, Lecoq avu bunul simț — poate din calcul — să-și disimuleze cu modestie triumful.

Dar chiar în aceeași zi, alergă în pasajul Panoramas, ca să comande la Stern un sigiliu cu blazonul și deviza căreia i-a rămas mereu credincios : *Semper vigilans.*

CUPRINS

Partea întîi
ANCHETA 5

Partea a doua
ONOAREA NUMELUI 224

Epilog
PRIMUL SUCCES 487